

Rkp

5373

L. 1

Galicja może być przelazem do krajów górskich pol-
 ica bo rachując tylko odległość Karpat od Wadowickiego
 cyrkuta do Dukowiny to wynosił: Geograf 12 mil
 Karpatów zaś w Galicji 12 (całkowicie) 15 mil (z gór)
 a zatem cała przesłana jest 26 mil (z gór)
 tutaj przebiega 2000 stop

Karpaty powstają pod 49° szerokości gór
 drugiej: trzeciej formacji: Babia góra
 5500 stop a w Dukowinie: Dymalen
 5600 stop, Sochard, Raren, Orschel a
 w centralnych Karpatach:

Litfulno Lipce 8260 stop Lomnice
 8760 Krivan 7878 stop wysokie

[Dolity: Amogojnik] góry i skał
 masyf gornili Karpatach wydać dawa iglaste i inne rośliny a u
 podnóża łyto, owoce. Patry na południu góry jak
 do nierzeczywiście wysokości. Karpaty Karpaty w którym
 mamy brak metaliów wapienie tatrzańskie które
 okrywają granity uwaru Hasyce jako należący
 do formacji przechodowej. Deudant (voyage Min-
 logique et Géologique 1822) mówi że piaskowce do
 formacji węgla niemnego należą Lufk uwaru je za ogni-
 wo formacji diabazoflowy w środku europy wychodzi
 wapieni w tej formacji jako panująca skała na wpho-
 dzie zaś piaskowce Niemajone dwie pokłady metaliu:
 nych leży za to lot u nas w piaskowcu Karpatowym
 w górach Grópc przy Zywcuśa od dółki Lucoidów
 Koto Górsztyna na piaskowcu wapienie różnego rodzaju r.p.
 marglowe różnego koloru n.p. czerwonego marmuru
 na których Górsztyna amonity w pokładach kryli wapi-
 wach marmuru Górsztynskiego są Ammonity, Osellemity,
 Enkrinity, Zenta Krinity, dwu skorupne małże
 Warstwy Koto Górsztyna takie: 1. Piaskowiec Karpaty
 Wapieni różny, piaskowiec, wapieni, it, wapieni Kar-
 nek i wphodu na zachód.
 Grunta na zachód: potrocy w Galicji piaskowce
 bagryste we wschodniej południowej części na północ
 i na wschód: Lasy 4ta część rapnuy 9

rozmaitej wielkości spójnej masy marglowej
 rzadko twarda i często odwarza się w piaskowcu leż-
 nie znajdując się w białego węgla wapna rom-
 boidalnego są to nowożytnie inaki: i w bliskości
 pod rządne warstwy lub też pokłady wapienia na-
 trafiaamy. Wszystkie te piaskowce i wapienie są jednej
 formacji, piaskowce ten jedni kładą między naj-
 dawniejszymi drugimi pomiędzy nowymi leż, nowoży-
 nymi na globie utworami Koto Górsztyna, Prastar, Ro-

Wapienie tatrzańskie które
 okrywają granity uwaru Hasyce jako należący
 do formacji przechodowej. Deudant (voyage Min-
 logique et Géologique 1822) mówi że piaskowce do
 formacji węgla niemnego należą Lufk uwaru je za ogni-
 wo formacji diabazoflowy w środku europy wychodzi
 wapieni w tej formacji jako panująca skała na wpho-
 dzie zaś piaskowce Niemajone dwie pokłady metaliu:
 nych leży za to lot u nas w piaskowcu Karpatowym
 w górach Grópc przy Zywcuśa od dółki Lucoidów
 Koto Górsztyna na piaskowcu wapienie różnego rodzaju r.p.
 marglowe różnego koloru n.p. czerwonego marmuru
 na których Górsztyna amonity w pokładach kryli wapi-
 wach marmuru Górsztynskiego są Ammonity, Osellemity,
 Enkrinity, Zenta Krinity, dwu skorupne małże
 Warstwy Koto Górsztyna takie: 1. Piaskowiec Karpaty
 Wapieni różny, piaskowiec, wapieni, it, wapieni Kar-
 nek i wphodu na zachód.
 Grunta na zachód: potrocy w Galicji piaskowce
 bagryste we wschodniej południowej części na północ
 i na wschód: Lasy 4ta część rapnuy 9

Pre-
 pasc-
 19:
 mapi-
 cha,
 quier-
 jodta
 Pafm-
 na po-
 kie-
 dubn-
 Babu-
 Mary-
 5000
 Od p-
 od p-
 to r-
 20m-
 pnie-
 rony
 od p-
 rown-
 p-
 rach z-
 Jkato-
 lezy e-
 zedaze-
 tufkie
 w p-
 i rudy
 orfio-
 rora
 lfkac-
 kto re-
 ne ci-
 duje
 wapi-
 niemi
 droga
 Wogr

Przedgórze Karpackie. najwyższe góry w tym paśmie w obw. ~~Włodowickim~~ Włodowickim, Szeckim i Bockim. ~~az po wielki~~ ~~Pięta~~ Rozrogowy Piętro na
19: Lanckorona, Kotun, Stewel, Klimentów, granicach Multan i Wotok.
mają do 3000 stop wysokości. należą do 19: Tania =
cha, okryty wierzchem ciłkim ziemią pulchną nar.
zielen i gliną. Z trudnością nadzi tylko żyto, obryte
jodła, brzoza, jutowcem, buczyną, jarzęzyną,
Zasno to ciągnie się ze wschodu na zachód, podług linii
na północ - ~~góra~~ Tania w Włodowickim Kamieniu młyn.
kie - Drugie pasmo wyższe za tym ma szczyty
Lubnia, Liliat, Poręba, Pizan (Młana?) Limanowa,
Rabun z którego Raba wypływa, Zalecia, Kabna,
Mazurka, Lyrapy, Gorzec: Dabigóra wysokość jej
5000 stop Łaryskich nad poziom Bałtyckiego morza
Od południa ta góra bardzo rozciąga się i pochłona
od północy strona. Wierch jej na wschód: mili roz-
ciąga się i Kalitka. Starych śniegów tu nie ma.
Zobnie na niej wiele ciot ułkanowych i rzadkich, pasterka
przez lato pają tu trzody. Widać z niej na północ nieśko-
rony, widać krakow pałce miasta aż po Łandomierz,
od południa mały widok. Dolina Szwabowa czuła ranc
rozwinięta ciągnie się mil kilkanaście w lewo niejocemi
pają się torfy ~~z nich~~ winogrodz się Karpaty. Kalitka w Szwab-
rach zwane. Oblazgowa, Kramnica, Lufawa, Zar, Łerwona
Jkata są zabityki, rozbiti, góry. Na północnych czarnego Dunajca
leży okrutna muryzka (Houspory) czysto i Łusian
Zelaza (Zurliumblau) - Góry Karpackie Bukowina, Mie-
tufkie hory, Dobrowie, Jaworowa, Ostrea, Łezyt, Łyżna
w przedgórzu ofłatniej rzadkie miedniane rudy z żelazem
i rudy białe, frebrowawe, żelaza-łecy tylko żyłami w Karpatach
czysto toż ~~z karpackimi~~ Prany Dunajcy wypływa z czarnego je-
niosa w jaworowej holicy obcojęzykimi językami ziofied. Włdgie
łaskach były pierze do przelomu rud miedniane rudy z żelazem
które się w złozach (gruny) w granicach nacjduja, rudy żelaz-
ne ciągnie się żyłami. Wzyluch skąd wapniennych zniej.
duże się Smietanka góralka (Znagmilit) t.j. wogłono
wapień Łabraty - Mysłufkie hory najniższe między
niemi Łatup ma 5200 stop wysok. Od Łofialist idzie
droga do Łrębitiny w Węgrzech - jezioro Łerzobskie leży w
Węgrzech - Dawnie kole kopalne są czysty rwałose śniegów

Karpaty ciągnie się od starego jeziora w Morawie;
Biała czerwona wonna (Oxyfuf pulverulentus
saxatilis Linn) ma zapach siarkowy - Kozodrewna
najwyższy 5 stop gęstość grubości do 6: 8 cali rozciąga się
siłokota do 10: 12 stop (Linus Caspaticus) - Limba Kar-
packa na Duli Kadr. drzewo wyniosłe (Linus cembra)
ma zapach przyjemny w stolarskich i niej robotach
niele się nie gnieździ: robią z niej balsam Karpacki.
Biel pędzi krolewski pnie 3 stop długi i obta-
Biała góra
wopłowy sko wielkie crenia pastera i o t.j. Qui-
bał góry siłony wane do 4 cali długości waz
pnie 17 ł widem. - Są także mniejsze orny
czarne albo ciemno płowe.
Burra w Karpatach wiatr północny gęste chmury
pnie gęsta cyfel kryje się w chmury kłose coraz
nżej opadają ciemni siłak i niewidac nic depres-
wielki wogre frieg, obrywanie się kamieni i
spady wód słychać wiatr tak gwałtowny że się
trzeba kłafi bruchem na kłale bo siłka wola
i owe czysto z chodników. Poydło w Karpa-
tach pnie ciążąc Burra jest niepokojnie
i upooneggos spuszera się na Łolany.
Od Wremionek pod Krakowem ciągnie się
brzegiem Łoigóra Karpatów pomorskie aż
ku Łworon Jktadaję się z opok margielow
wapniennych kamieni piaszkowych z wapnem
i matrami morskimi - również w Okolig
Łworowa ku Łlocrow - w Okolig, Brorzan,
Łborowa, Łharaga, Wotorysk Łuczara
Łhooftkowa ruda Łbaurzem porożypywane
góry pomorskie

Koźsar = od Koł. tatarskiego

Kobach - Koperszady
(K. = Kramien na Landbergu.)

Buccinum ^(Koralie) *trigulatum* *examinata* *mussls* *uska*
Tęch wapiennych Koto Lwowa - *Buccinum* *spiratum*
przed *Buccinum* Koto Chocoffkowa - przy mieście
~~Katuz~~ ^{na Włocławku} ~~na Włocławku~~ wapiennych *zalegających* *zalegających*
florion przed *polonowych* *oraz* *Brachan* *z* *ludzk*
~~*z* *Hoornblendy* *relicum*~~

Wielka część Galicji aż do Karpat dawniej
nie było jeziora nieprzerwanym.

Chowiny Krowatarka, Koto Bieława, Sambora, Por-
dów, Larnopola nad Wistą, równiny piaskiste najczę-
ściej nie wydobywają się wapieni i a miedzi kami-
nami. Czerwonego granitu ciągnie się aż do Oskusa.
Dolina piasków w górach jest onach doży-
ć

Rownina razognajca je w Sochenstym Die y-neg Tar-
nowski, Biepowski, Lwowsky, Zolkiewski, Zloczowski. Tacy
są a Rowninami polskimi: Rosyjskimi są rozle głębie
rośliny w Zolkiewskim Zloczowskim, Tarnopolskim
Bzie podnogi: karpaci nie polski, tatarscy, polscy są najczystszy
je rośliny. - Rownina ta wie się zainwestacja
jest między Sarem a Dunajem i ciągnie się ku zachodowi
potulniowym stonom aż do lwowa.

i ledem josi niedy mogą tylko 3 miesiące do roku przetrwać. — Luthian (Lewicza) — Wiatr such najwyższe polany dochodzą 4,400 stop wyżej, lecz polanyka do 5,600 stop dochodzą na Wotofyni która to góra jest najczystsza z północnej strony jej połacie na 4,200 stop kwiaty: trawnik i najwyszych szczytach Wotofyni miejscowo. Wschodni ośrodek: Mühata przed górami na dot był do: ^{Wotofynia} Wotofyni jako 15 czerwca. — Wzrost takich nie ma nigdzie lodów przetrzyszczyli lecz jest to zmarzłego mokrego ~~leża~~ flegu zlodowacenie — Kwiaty na karpatach rosnące: Fiolka trojbarwna Gorczyca kropkowata (*Gentiana punctata*) Szajad mordownik (*Aconitum napellus*) Jaskier alpejski (*Heiacium alp*) Liczoprost zloty (*Potentilla aurea*) Jaskier siarżut (*Ranunculus glacialis* najwyżej: bo: koto flegu rośnie jaskier, Arcia alpina kwiat ma biały. Do wysokości 1250 stop nie rośnie ziota tylko góte skały i mchy. — Na wschod Wotofyni niedaleko rypny który się wie wiodło jest 5 stawów na górach na wysokości 4200 stop od zachodu Wotofyni kio fiolety od południa alpejskie mury od wschodu góry wyższe w góty: Opalona, zaraz koto 5 stawów dalej Skalka Czerwona, Szeroka, Świeżowa, Półna Dunajka, Jaworowa, Rusinowa Licz jęziw było i soba niedyś potężne, woda przekowata sobie wschod — Jezioro rybne otoczone skałami wianami Boja, pol góry, stanc, mchy, zawiera przeło 8000 stop do koto są w nim pstręga na 1 i 2 stopy długości leżą. Wied rybcom jeziorom leżą dwa stawy których woda z flegu spada do rybago 1do Prawy staw pod alpejskimi murami leży na wschod zaś z strony północnej na wysokości 4560 stop miedzy najwyżej: najgłębzej cyplami na których roztopach flegu: lody leży morskie około w nim nie ma ryb; kula otwierana na flegu spada do 580 stop najgłębzej — Góry wie górale szeroki, rypny, rypny — kolicarwa: dot długi: rozległy — Jęza wiod wozki; góry od północy Kolibacha: Ragowa, Maron maty, wielki Haworan, Seidera, Szeroka, Konefrady Sielka, Kopa Czerwone jezioro koto Kotowy: Kolibacha wielkiego leży na wysokości 4512 stop — (Wiedem rygli)

ma mil 152 a tych w Galicji 62 mil. Kumanie:
 Kuje z cześu Lwowskiego: Złorowskiego z ca-
 tym Samborskim, Stryskim, Brzezańskim,
 Tarnopolskim: Czerkowskim, W Stanistawow-
 skim, Koto myjskim robił sobie tożysko gębokie
 cześto 30 do 45 szyni gębkie od rownin go sta-
 najacych. Dniestr nosi do Rozwadowa do Okop Hato-
 ki na 120 Cetrarow przez 53 1/2 mil można
 do góry odbyć tę drogę lecz tylko na 4 atw ach.
 Pierze on rzeki 4) 2 Karpat 1) Płozewa (Kraj)

Jest bardzo rwący cześto zmienia koryto
 i bardzo wylewa

2) Dniestr Strawicz 3) Tyomienica (burz) 4) Strys
 większy od Dniestru na ród ta w górach niedaleko ro-
 det Samu bierze wiele strumyków w zachodnim biegu
 obraca się potem na wschód pod Synowudzkim Tacz-
 się z dużym Opis obraca się na północno wschodnią
 stronę ku Strysowi: Zydaczowu ku Dniestru naley
 do cyrkulu Samborskiego: Stryskiego gdzie wody wpada-
 ique do niego rozszerzają się na powierzchni większej
 jak 56 mil² Nadzysko ma bardzo wielką, Koto Strys
 w dolinie na długości dwóch mil przedzysko jego 24
 szyni; a na 3 mile przed ujściem 10° 4' 2" w tych to nie-
 szych okolicach ma wiele zakrętów niebezpiecznych. Płod-
 lowych od nog i wylewając robi bagna w okolicy. Gęb-
 kosc jego w rasta od 2 do 6' jedna Koto Strysach
 w niektórych miejscach 7 do 11 stopi głęboki: przy
 ujściu 70 szyni szeroki, bieg jego długi 23 mil
 nosi tratory od Międzybrody do Dniestru przez 9 mil
 5) Swica powstaje przy węgierskiej granicy, ptynie z
 tudnia na północ przez ród Stryskiego i pty-
 Furacorem wpada do Dniestru Bieg długi 12 mil. W ród-
 ce go wiele strumyków znazniejsie Myzunia, Sukiel
 (czyli Bararka) i Furzanka od wstępu Myzunia aż do
 ujścia swego na długości 7 1/2 mil przedzysko jej czyni 1030-
 3' 3" szerokość 40 do 50' przednia gębkość przy ujściu
 2 stopi wylewa cześto na piaszkie brzegi nosi tratory przez
 8 mil od ujścia Myzunia aż do Dniestru 6) Lomnica
 powstaje u dalkiej nieznamiejskiej górach Koto
 węgierskiej granicy w Stanistawowskim obraca się
 do obwodu Stryskiego bierze poto ki: Barowa, Boysta
 Boroloda i t. d. dzieli się w kilka ramion między kło-
 rymi morzary 1 1/4 długie a 1/2 mili szerokie od Bl-
 chowki do Rozniatowa leżą bierze dalej Beresni-
 ce i Grezwa i po niecałkiem 14 mil długim biegu

Do
 ta
 w
 Dn
 ob
 i
 po
 na
 w
 ob
 hen
 3 ft
 8) I
 ka
 w
 pto
 kiej
 mil
 przed
 od Dn
 na d
 Koto
 ha
 przy
 pty na
 Wor
 pow
 Wate
 7 mil
 trator
 wscho
 Koryt
 racho
 wpada
 i
 Podh
 Pruz
 Tarno
 Dobry
 wofa
 do Pr

Porząd wychodzi z pod wielkiego Krapaku. Rzeki
ta może być potoczona przez Kanaty i Wazcem t.j.
Nista z morzem Czarnem.

Dniestr ma kilka rodów na Deskidach na granicy
obw. Samborski. Sanockiego między Dzygustupiem
i Wołczą wzdłuż innych rzek co kolewicz nieżej
pod Dniestr rzekiem Dubowym mil od miasta
na Lutowisk.

wpada w północno zachodnim konie Stanisławowskiego
obwodu do Dniestru. Spadziłość na mil 3° 5' 6"
hierokę pny uściu 40 łazni gębokę przednia
3 stop nie spetna 7) Luchied (Luch) z Dukawica
8) Prystrica naswe obrzymuje koto Jesupola kil.
ka mil przed uściem spetada fu z 3 ramion kłore
w Stanisławowskim plyną: a) Prystrica Gładworna
potok górski powstaje z lasu w Karpatach koto Węgier.
Kij granicy, plynie koto Gładworna w długosi 19
mil zabiera wiele potokow pny uściu hieroka 96°
przednia gębokę tamże 4 do 5 stop. Idą niestratun
od Gładworna w długosi 15 mil. 6) Prystrica Solotari;
na driki potok powstaje w zikim granicznym wzgórzu
koto Solotwiny wiecej ku zachodowi dluga 10 mil najnniej.
ha hieroka 62° gębokę 1' najnniej kła hieroka
pny uściu 110° gębokę 4 do 5 stop. Bieg dlugi 10 mil
pty na nią ~~traty~~ tratury od Porochy koto 6 mil c)
Worona powstaje w podnoży Karpat mniej rwięca
powstaje w wschodniej części zabiera potoki Strimba
Watesnica i t.d. wpada do Prystricy Solotwiny po biegu
7 mil hieroka 56° gęboka 4' od ptyni jada na niej
traturami koto 5 1/2 mil 2) 2 potnacy na ~~tratury~~
wschodniej europejskiej wysiny ~~wpada~~ pty na pte w
konstach kłore sobie kilka łazni gęboko wyrzuty
zachodu na wschód 3) Lipa koto Kłofienka i Rohatyna
wpada naprzeciw Haliza 2) Totadipa koto Lomoran
i Bozezan wpada powyżej Maniowa 3) Horopiec koto
Podhajec i Smolatterysk 4) Strypa koto Bokotowa i
Oruzara 5) Seredk Stawami i jeziorami koto Markopola
Sarnopola, Mikuliniec, Ciochowa 6) Podhorce Pzieli
Rozpły od Galicji i t.d. z potudnia na północ mały Dniestr
wspatnich dwóch uściu wód zabiera bo wprytke 29
Druu wyją wny Onuth (bas) i kilka strumy kow. Obpar (Onbity) Dniestru
z Galicji 5500 mil to jest 8 ma cze promien.

R. 1447 Kozm. Jagiellonowy, wydał Konstytu-
tucyję aby na Wile Dunaian, Włose, Puzn
Sanie Syniara i innych potocznych jako
Krolewskich wszelkie sta, jazy i sawady
zniesione były pod kasa fiedm nadzie sta;
wypieczoremom fiedm aby wolno było wgoś
i nadół reglować.

Kanat Prygojski wiaze Wile przez Prygo
i przez Notec z Odry.

Dniestr podług Kromera plyną koto
Żydaczowa, Haliza, Cieszybskoj; Czerwone
(Czerwonograd)

Wale różnicy, zatem go seret ruski
za Dniemogrodem wpada

ponuzgi Lentulini prehodzi do Molari

II Druży powstaje w kotomyskim na granicy Węgier. go-
ra dalszego od wódek Ripy obraca się na północ do Sta-
nistawowskiego potem na wschód do Bukowiny pnieptywa
Kotomyskiej Hantawowskiej: Bukowina. Długość biegu 125
mil w góry: 25 mil które w górę średnia głębokości
koto 10 a na dole koto 80 łżni mają w górę średnia
głębokości 1' na dole 1 1/2' ślad zylaty na sekunde 5' 9"
Dziś kilka Strumyków: rzeka koto na potężnym
brzegu: Turka, Czerniawa (flis) Serwitza, Mosta
Zukiew, Mamonica, Potokitza; na południowych
Ortawka, Lucecka, Piostynka, Rybnica, Lieszni-
ka, Chliniec i t.d. Szerokości zaś Czeremoch który
się składa z 2 ramion czarny Czeremoch powstaje w po-
łudniowym konie Kotomyskiego, Białej 11 mil długości i
Białej Czeremoch 8 mil długości tworzący południowo za-
chońnią granicę Bukowiny.oba ramiona mają w karpa-
tach ramiona naprzeciw rzeki Vifo Toczyszki powyżej Za-
wale po północnej stronie nie jest 9 mil na granicy
Kotomyskiego i Bukowiny spadło wielką wlekiem.
Dzie 6' 9" głębokości do 80 łżni średnia głębokości
5 stop. Zia Czeremochu od złączenia ramion 9 mil idą
strator.

Obhar Zrutu; Serethu w cyrkule kotomyszkim i na Br.
Kowinie 204 mil (Dziupryobint) t. i. 8 asse prowiny

[illegible]

R. 1598 na sejmie wawerskim za króla Stefana Batory
Stary Dunajec, Buz. Tyśmienica, San, Bodej

Dziś Ki
zdroź urodzi do polski i sztauna

Włta (Vistula) ma ródło w aust. Silesji przy
gorze Baraniay. Koto Sand. wstępuje do Łolki
tam gdzie do Galicji wstępuje. można się prociem
przewozić kłostwo rek do niej w górze. (a) Sala ma
z nęsto w Karpatach, przerzyna pod Karpatach
pada pod Gwizdaniem b) Skawa z Karpatach
Koto Wadowic wpada pod Zetorem c) Raba z Kar.
pat w Sandeckim idzie półtym do Wadowickiego a z
tamtdo do Oscheńskiego Który na 2 połowy przedzieli
pod Uściem solnem wpada d) Dunajec
Czorny Tacy fiś pod nowym sąciem, gdzie rekka
Biała do niego wpada tworzy Wgiewsk. granicę pod
nowym sąciem bierze. Poper i wpada naprzeciw
Opalowa e) Włto ka. Włto k z Karpatach
Koto Jasta idzie dalej Koto Pilzna gościncem; Tacy
fiś mile pod Tuchowem z Włto - Włto k przecina
Koto Rzeprowa cesarski gościu. niżej rek Tacy fiś
z sanem f) San między pobocznymi rekami najniż
niżej w Karpatach Koto wsi Sianek ma ródło jej
bieg az pnie się do północno zachodni az do
Przemysła wsihodni a az do ujścia północno
pniebiega do Karpatach. (K) Sanocki
Rzeprowki może nosić Tadunki 250 letn. Dniest
Danestris Tyra! na górze Bruckiew Koto wsi Inpanca
(i) Samborski. na ródło obraca się na wsihod bierze
najpręd matę. Bystryca dalej wielka; bystry rek
tyry; potem Lwicz; Łomnica z potoki lewre Kłorec
da ródło wbiśaja Bystryca matę rek. Gdzie fiś z rek
Zachowce Tacy wstępuje do Chocimskiej Rapi
z góry Homoli w Karpatach wypływa ptynie od zachodu
ku południu wsihodowi Wodęgłofu kilku milod. Kiatyna wiodłypad. ptynie 25 przez Galicję
bierze Bukowinśka pograniczna rek Heremof ptynie
Koto Czerniowiec i potaczopfi fiś z granicznym Kłunie.
niem Rekitna wpływa przy nowo-selicki Łotusek.
Miltan a na Watozryppiel Dunaj. Seret i wli. Siret
w Bukowinie podniacłezym Seret wpływa w Moldawę

San najwięcej galicji buduje najw w ilano.
wie stawia na niej chole jo tyz beki.
Tawice Sita b. brounki na raz z kłatki
II prentywa 30 mil galicji. tworzy granicę z 50 mil
Okolica między Kłonymi bierze Raba ptynie
idzie do Sitaru. Dunajec ptyńca z Tymanow beki, dęki gonty
Białka tworzy granicę od Wgiew
Poprzedem idzie Wno z Wgiew do Włto
(*) prentwajace 25 mil w Galicji
San. 1819 i 1878 orygnolo tyzko jego z zapłtenu
cyt Koto Krcow. Kłuskie, Chmielec. Złotone
1819 wieził z góra z do fund ka 31 strato z 1894 beki do
budowania 117 łofien do Galicji 1892 tawice 300
dnew do murzyni i infrastruktury 1892 tawice 300
Dnew na dnewie ptyńca 2 newo poi
Zalefrykani gdzie wielkie
fiatowy rek do dęfryk i mchodni z Ka.
Tyra i Kiatyna rek. Bystryca nicobronie
mickie dnew. dęki, Taty, gonty z
Bukowina na wozach (dęki wiatki) ptyńca idę ptyńca mte i
wiskie natadowane z gątan. ptyńca
ptywa w Galicji 45 mil; pod Chocimem do Kłofy
idzie wpadają do niego z prawego boku od Kar.
pat ityry co fiś Tacy z Byrem pod Synowickiem z
lewego boku ityry. Brucz dęclacy przez 20
mil Galicji od Łolka
Prut (Pyreth) na tej rzece proważy handel dre
wnem Heremuhem ptyńca 90
wiodłypad. ptynie 25 przez Galicję (cata dęgl
125 mil poniżej Buzany wchodzi z granic
(Seret cata dęglow 65 mil. 7)

Przejżdżając na nim i rozciąga granicę na gale: kilka mil pod Łuczawą bierze rzekę Łuczawę. Most
~~między tymi to w Dnieprze między Dnieprami~~
 3 mil od Łuczawy w Krystian polu, spływa
 rzeka także Klepki, Belki i dnewo.
 Rzeka przepływa 15 mil w Galicji wpada do Wiśły
 40 mil w Polferu ptynie pod szerokim Tarcyjskim
 i jako prawna wpada do Wiśły pod Modlinem

w Kampatach wiele jezior

Reki Galicji

Reki	Odległość w Galicji	Prędkość przepływu w milach	Prędkość przepływu w milach
Wiśła	50 mil	—	38 mil
Łola	11 (II)	kolo 6	—
Ława	11 —	— 6	—
Łoprad	5 —	— 5	—
Dniepr	26 —	— 26	6
Wiśłoka	18 —	— 6	—
Łan	46 —	15	28
Ług	19 —	4	—
Dniepr	62 —	—	33 1/2
Ług	23 —	9	—
Łwica	12 ..	8	—
Łomnica	14	8	—
Łuczawa	19	15	—
Łuczawa	10	kolo 6	—
Łuczawa	7	— 5 1/2	—
Łuczawa	25	20	—
Łuczawa	20	9	—
Łuczawa	15	14	—
Łuczawa	19	kolo 18	—
Łuczawa	12	— 8	—
Łuczawa	5	5	—

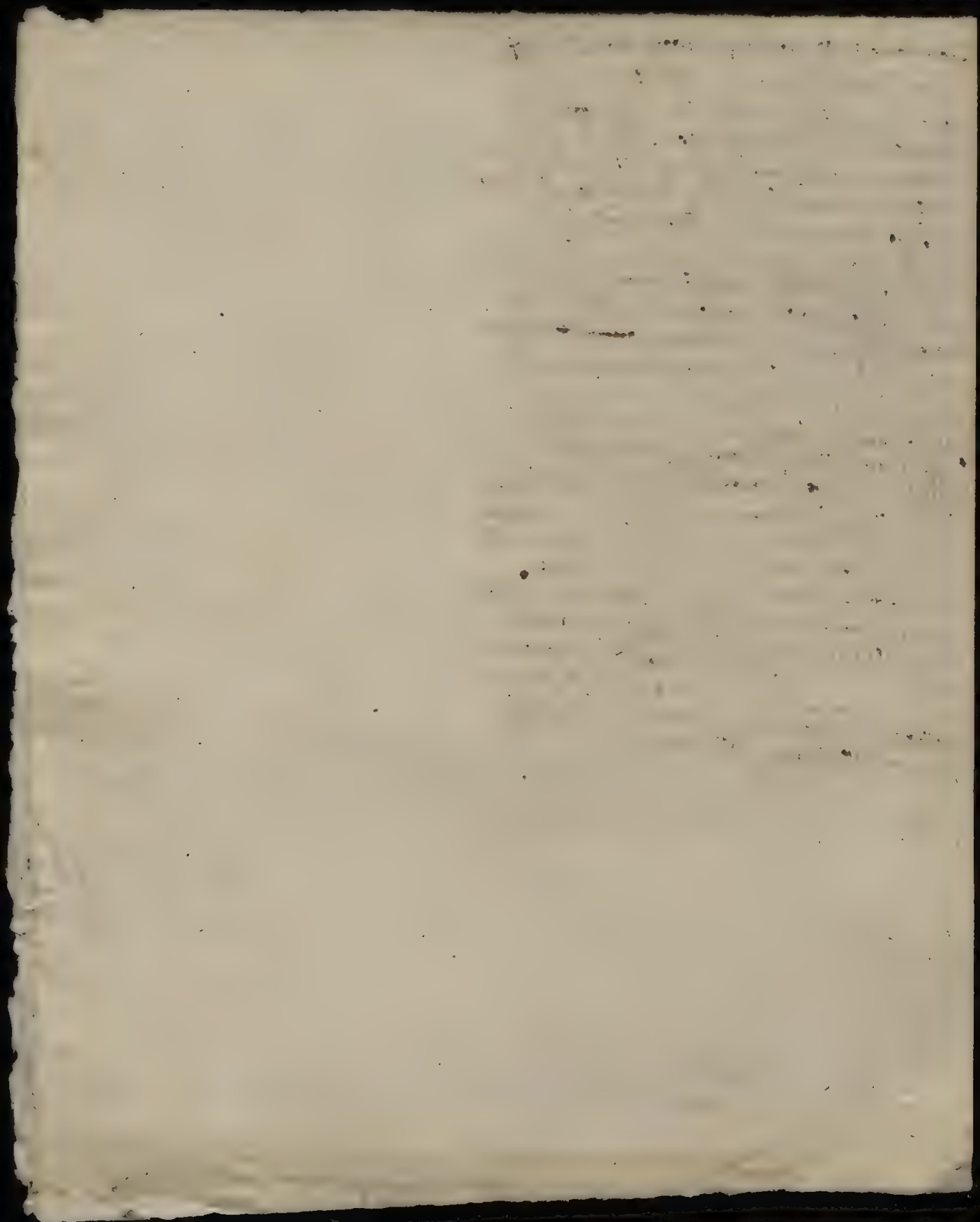
21 Reki 429 | 192 1/2 | 125 1/2

Ława ma most w Dnieprze, blisko do Multan
 przechodzi: również jak i Łola Dniepru ma głąbię
 Dniepru przepływa. Rzeka w Łuczawie okolicach
 Łuczawskiego Koto Łuczawa w średnich górach Opusza-
 jąc Galicję Stanowi granicę Rosji: Północ kilka mil
 mil pod Łuczawą wpada w Wiśłę. W okolicy Łuczawy
 rzeka ta ma wiele bagien: spadek ledwie co znaczny
 igwi wiele raków które kupami z Opusza do dwu-
 wa wozu. Stawy i bagna. Nie ma jezior w Dnie-
 winie kilka znacznych bagien n. p. między Łuczawą
 i Multanami dwie bagienne doliny Łuczawa mare i
 Łuczawnik (wielki: mały Łuczawnik) między Dnie-
 Dnieprzem w dwóch dolinach które się ciągną od Wierzan-
 ki do Łuczawie: od Łuczawy do Łuczawy mostu
 Łuczaw: bagien. Podług rozmiarów w r. 1789 i 1760
 przebieg Łuczawy w 18 w. k. bez Łuczawy 1012 94 morg
 i 240 1/2 kwadr. 2 kłorych 21024 morg i 126 kwadr 1/2
 1/2 gruntu rolnego zajmują. Największy obszar młynów:
 potów rybny spuszczanie co lata najlepsze ryby w Łuczawie
 Łuczawie 3 mil od Łuczawy zajmują 900 1/2 morg. ma
 powiększyć przepływa: Kamieniste dno dla tego ryby nie
 mają miłego smaku. Dawniej posyłano pewną ilość
 ryb do kuchni Królewskiej R. 1808 zapłacono za ryby
 Łuczawie 1400 wydatków na Łuczawę
 tego 50 fl

^{o Chyrowskiej}
Lwiegoza karpackie porzyna się około Sisyficy na pograniczu tryjfańskiego obwodu.
i Turki już są wielkie karpaty najwyższe góry:
Potonina między wsią Zubrzyca i Osada nowa.
tem (Pachmatowem Janke) Likiń jako Flusne
na pograniczu Węgier.
Złoty Dniestr wypływa z karpat koto wsi Knież-
rzyn Dubowy na pograniczu Sanockiego przerywa
karpaty koto 8 rzek bestego miasteczka na przesłach
przechodzi stryj koto Iwarzkowiec San wypływa
koto wsi Sanek niedaleko granicy Węgierskiej (koto
Bieniewa Stwierzi). Przyszyca zaczyna się w Strypkim
koto wsi tegoż nazwiska ma źródło. Potoki: Potorska,
Lenina, Młynowska, Wisienka, Jlniczek, Trud-
nica (Topolnica), Tyomienica Kryńska i. t. d.
Haw w komarnie zawieszat 1300 morgów teraz wiel-
kim nastadem oguszony: na pole oine przemiel-
niony. Ziosta łone: piarszyste. Golemier głowny tybro
do koniufek skończony są i polne drogi: i jurgwatnie
gofunc dla Wstów (Teakt otomuniecki)
gleba czasem u stóp ~~Płocze~~ czasu a wrgone samo
gliniaste lub z marglu n. p. koto Rudce Wroninach
urodzaje pszenica wydaje w średnicy 5 cyto 4 i osmien
5 i reyka 3 owies 4 proso 18 a groch 5 ziem. Głównie 24
twa najwięcej trypolowe 12 cwi z niej r. k. ~~On~~ wys-
nazonej ugotem obracają na konieczny lub bulby (kartofle)
czasem cała 3 cyto niemi zasadzone ~~potrzebić~~ potrzebić
da gospelni wiepicarzy igwiafi nimi lub przedaję do gospelni
robó z kartofli chleb, parosze, kaszki, polewki. Wzrost
owies na ciepłym gruncie wezgarzki, pszeniczny lub kana-
rek na podestym r. k. owies. Zbiory w Samborkim o
a tygodnie później jak w Lwowskim lub w Brzemyskim
mnieży czasem dopiero w maju lub czerwcu si. rozr. a
padają kiedy jeszore plon na nim ziemia ki rozyle
zarope pod czas mrozu: niegu się zbieraają.
wzięwają do fadzenia: zbieranie pturkow.
Ziemniaki wgrzani taki wstawić pros zbiera fi koto
i. Jana, jeżenia zbierane zwie się otawa mniej po-
żywane ale tak jak tanto okute.

Przy każdym dworze lub chatce ogrod lub kamolę
ziami zafaszoną drzewami, pod któremi zapuśc
crowna murowa albo na wynapienie krowa
albo rzywania do poddój, albo kapuśc ziem
niakami naklein lnam konopia, marchw
i t. p. warzywami. Gdy rozkuta fasy wsię
wydaja jak ogrody: pokrywają nadzi chłopa
drzewa fliwki, jaktonie grube niekiedy orzechy. Każd
wieś ma swe pastwiska na pastwiek pod lasami w la
sach w potoninach. Koto Dniestr wiele pastwisk
przy wylew wody idziataniych ta porastają albo tożna
albo kwarcia trawa na podziółke (co ona farowa
lub zielona) Czystokroć Dniestr węgierami zabiera
kopie fiana: bysto papace ją jak r. 1807. Jesien
zapralsia niewypaszoną trawę by tym urodzajniej
u rypie: czasem cate niebo okryte tuni i widno
na 5 mil ta zapasione (kto ta kwane) moć tary.
Pastwiska te nad Dniestrem są we wsiach. Wotopora,
Sufotowce, Podhorce, Prąjkowice Bielina wielka
i mata, Chłopczyce, Florodyszce Konujski K
nawojnie zabierają do 35,600 z których do 10000
zyskano. Lary najwięcej dworskie dla chłopa zam
kniste w kaimersalnych dobrach wyzyskane. miedzi
brzożkami ~~zabierane~~ zapuszczone. Wnie których
auch gorie dobre potoninach zafiew idziatniych. Lary paly
gatzare a ziemia hi tem poniatem uprawia. Wdalauch
ja rajce (hucichy) lary wotfuki, tchorze, kumy, czasem
wielki w rowniniach, w gorach wilki czyste, Lary
miedzi wiedzie, drzewki. Jsa stotach Koto Dniestr okazy
kaczki i inne ptactwo. Chłoi wotow wiskfy. owiet,
Koni do 20000 wotow 35699 (Lary napewna) Krow
65000 owiet r. 1822 = 15000 = roku 1832 = 24336
drie dwa razy tyle, swin pofito 32000. Chłopi ni
wiecej krow u daninie parom daja: Dwaie kaizen
wioniax trudniłi jakimsi rzemiołtem na przednowku
i wzmie ale meznaja go groyalowie Wyzabiane dro
lichy, ptołna farbowane w rasey i pofity które dawno
nawiszej do ~~coraz~~ sprzedawano a nawet Koto Sank
niektora stotowa breliz na moga fcie nie żył. Handel
w rękę zydowskim. Woty pęd 24 do Kłomunica lub diowa
przez 90 c w rami by na wafkub drogach caronic
idziatniych. Dwaie kaizen z ludnoci filachciem; filach
to dziatni na pofiadajcy dobr: chłoi krow i pofit
wiskfy 17,500 niekiedy 453. Dukiowoych 240. Wotow
ni krow 300 i wotow pofito 14,500 t. j. na 19 chłofian
jeden zyd.

Polników 24,400 Wojskowych 11000 - Kobiet 13706
 ludności ogólna 287000 dużej Kobiet więcej 4000
 wsi o 1/2 na 10 mil - na mil 2814
 Wschodni 1 na 10 mil 2814
 i mieszkańcy mających miasteczka i wsi
 i Kapturę w starości. Soli i japońskich Kaptur
 pod jego zawieszają czerwona tarcza (Kapturka)
 nas wózekowy lub remienowy, czapka z wysokim czar-
 nym daszkiem. Kobiety rozmaite sukienki i najdłuż-
 niejsze koto Harej Soli, i szelki z chustki. Białe
 utorone w polu, w górze jak turban ~~niebieskie~~ turecki.
 W Pierwszym dniu wiozą odprawiają na cmentarz za koto
 i Kapturki i dwonij przytem prawie nieustannie
 zabawy przytem. Wesoła, woty, dwa razy dziennie
 taniec naprzemiennie, zelmaną przedstawią jedną w kole
 zrobioną sobie z patyki i fajki i następne palenie.
 i Kapturki i jeden drugiemu na barkach: tak idą do
 ciemności w miejscu pierwotnie obdanej się jaskini
 (Kapturkami) Wesoła w dzień i noc. Lata i ciem-
 ność i Kapturki w polu w zimie chodzą z turbanem.
 Dwie pomimo swej niezgrabności, jak wyjdą w polu
 nabiera utorzenia i gracji i taniec. Mieszkańcy trudnią
 się także pracą w uprawach i furmanką solną o dachwie
 czyli Dółki mają być Kopalnie ielara z wielkim piecem
 Dniepru i nie jest jaskini porusza wiele tartanów,
 młynów i Dniepru jaskini Kapturki (nie flosber)

se wf: začet za začetkami

[illegible]

rod Dubie klem
vřidbar.

7a pod wólczy Łazy
Strumyk Krakowski

Kolo wsi: wółwin
: Hrody pure bazyli
ankie: wółwin awar
ry wyppm defyste.

[illegible]

Styr ma źródło we wsi Łodhorze (kolo wsi Strijowola wpada do niego Łucha
wielka płynąca od Oradow) niedaleko Smarowa aż do St. remilce Łwohy
granic i płynie do Łoski. We wsi St. remilce wpada do niego Łudylow =
ka płynąca ponad granicą od Darytowa. I kawał po krótkim biegu od
Łodkarnia aż do Dudyha opuszcza Galię.
Dniestr.

Wypływa we wsi Dniestrzyk Dubowy, kolo Sambora czyli rzeki od wsi Nowa Grakow aż do
Koninpek rozdziela się na dwa ramiona na które kilka wypływa od Koninpek aż do
Kołodnuba Łwohy bieżąca od południowej strony i tu jest flossbur pływającą kisto
aż do wsi Okopy Łwohy opuszcza rzeki jego Łwohy a wpada pod wsi Łwohy
mżaniec od wsi mżaniec aż pod wsi Łwohy wpada Łwohy pływającą od Łwohy niedaleko
wsi Łwohy wpada Łwohy ze wsi Łwohy wpada pod Łwohy Łwohy pływającą
z Janowskiego Łwohy przez Komarnę pod wsi Łwohy wpada Łwohy wypływa
ze wsi Łwohy pod wsi Łwohy Łwohy i r. Łwohy która pływając od Łwohy
po pod Łwohy i potoki przyjmuje (Łwohy od Łwohy wpada pod
martin pole, Łwohy od Łwohy wsi wpada pod Łwohy) Łwohy

od wsi Łwohy wpada niedaleko Łwohy Łwohy od wsi Łwohy pod wsi Łwohy wpada
Łwohy wpada pod wsi Łwohy ma źródło we wsi Łwohy Łwohy Łwohy Łwohy
wysokie niegdy przyjmuje Łwohy idąca od wsi Łwohy; pod wsi Łwohy bierze Łwohy
pływającą od Łwohy; pod wsi Łwohy niegdy bierze Łwohy pływającą od
wsi Łwohy (niedaleko wsi Łwohy bierze Łwohy pływającą od Łwohy; - niedale.
ko Łwohy wpada do Łwohy Łwohy bierze Łwohy i poje Łwohy za Łwohy (Łwohy)
bierze ona do siebie (Łwohy wypływa z wsi Łwohy niedaleko Łwohy pływającą pod Łwohy
wpada pod Łwohy niedaleko Łwohy pod Łwohy do Łwohy; Łwohy która kolo Łwohy.
kawa wpada do Łwohy pływającą od Łwohy; Łwohy pływającą od Łwohy wpada pod
wsi Łwohy kolo Łwohy do Łwohy; Łwohy wpada pod wsi Łwohy
pod Łwohy wypływa z wsi Łwohy Łwohy kolo Łwohy; pod
średniem niedaleko Łwohy przyjmuje Łwohy pływającą Łwohy
kolo Łwohy; pod wsi Łwohy przyjmuje Łwohy pływającą od wsi
tego imienia Łwohy — Łwohy wypływa z wsi Łwohy Łwohy wpada pod
wsi Łwohy niedaleko Łwohy Łwohy i poje Łwohy z Łwohy.
Łwohy, Łwohy, Łwohy, Łwohy, Łwohy która wpada pod wsi Łwohy,
Łwohy wpadająca kolo Łwohy Łwohy a powstająca we wsi Łwohy (przyjmuje
jąca pod wsi Łwohy Łwohy Łwohy Łwohy i potok Łwohy
wpadająca kolo Łwohy.)

Lukiew płynie od Majdana wpada pod Żalichem pod ufię Łódzegródzie wpada do niego
Lukawica powstała z niedaleko Grabowki Lipa ma źródła w ufi lipowiec Koto Uniova
wpada pod Sustaniem bierze rzekę Nasajow czyli lipiec płynący od Nasajowa a wpadający
do Lipy pod Bulhouriemi. Bistrica wpada pod Jeziem wypływa z gór Węgieł fxuk za
Rasailowa pod Lafajna jest ^{epuracją w gorach} flopbau (wpada do niej Bistrica (pierwsza) wypływa z
gór Węgieł fxuk za Ejental Koto ufi Łoohy jest flopbau roztawiony obie Bistrice
Stapstawow w floodu siebie Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy
do Bistrice rzeka Worona która płynie z Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy
Koto ki Łoohy (płynący od ufi Łoohy wpada pod Łoohy) Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy
i wpadający za Łoohy do Łoohy) Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy
Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy
Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy
do Dniestru Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy
wem Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy
i wpada pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy
pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy
Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy
miany pod Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy
od ufi Łoohy wpada pod Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy
w Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy
niedaleko Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy
płynący od Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy
na granicy Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy
pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy
wspólnym końcem Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy
Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy
Pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy
z Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy
z Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy
pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy
niedaleko Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy
Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy
Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy Łoohy ^{razem} pod ufi Łoohy
negru.

Secret. me Ka

Sereth meka
 Opuszcza Galię i je ra miałtem Sereth (ma źródło za wsi i hipot w górach gdzie ra raz jest
 flossbar pod wsią Mikhowa bierze do siebie od połud. potok Boichowa i za wsi schodowa
 bierze od północy potok Boichodra płynący od miasteczka wznitza, pod wsią Boichodra
 bierze od północy rzekę Mieka; pod wsią Boichodra wpada do niego Maty Seret
 płynący od południa mający źródło za Danilla (ma źródło bierze on przed
 wsią Lehtonty potok Serethel mający źródło w krańcu putni), pod wsią Stititz wpada
 do Serethu od północy Kotowetz płynący od Serefcheni ~~wpadający pod wsią Baga~~
~~sestia~~ meka ma źródło we wsi Ihor pod wsią Rejstipitil jest flossbar.
Dukowina opuszcza

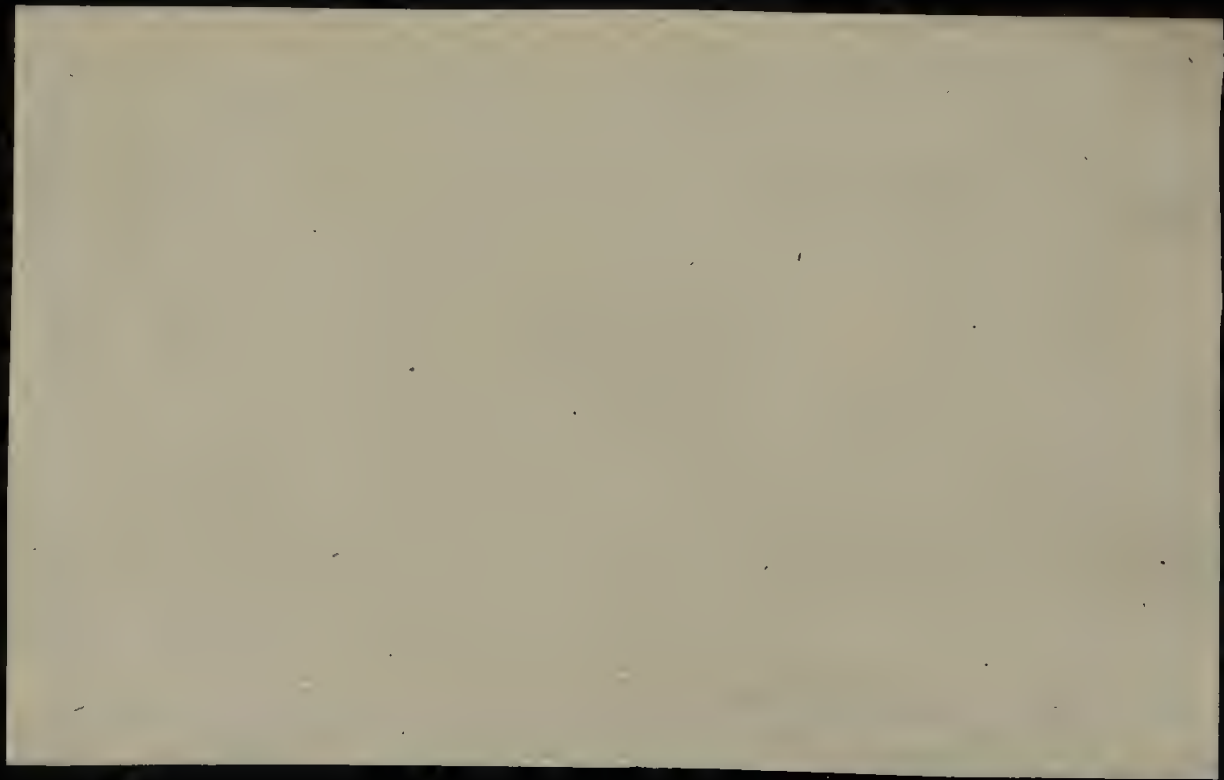
[illegible]

jako Knie Jetykani
Schomofch. mały potok ma źródło Dragoefhtie pływne granicą od Josephfalwa
 do Duneftkie gdzie Dnkowinie opukała i z Secetem się łączy w Wotofurypie
 wsi Funde Moldawi gdzie jest fleśbar pod w r. 1790
 wsi Funde Moldawi (płynąca z r. 1790)

Schomolch. maty polok ...
do Dunajstie gdje Dūkowina opustura i z desetim ...
Moldawa ma zrodla we wsi Funde Moldawi gdje jest flezban pod w rias
Dajafestie opustura Dūkowina bierze do siebie od potnody Moldawica (ptynica z riasa
i jest Moldawica wpada pod wama) Lutina (od potnubia od Wale Lutina wpada pod
i Lutina wpada pod Lokichoj bierze wpad na ... i od potnocy wpada

Prut rzeka wypływa z wsi Wrocznia w ziemi tambovskiej cyrkulu Niegier: koło myjs-
kiego cyrkulu. z Michalczynem jest przepływ przed Dobrotowem przyjmuje rzekę Ostawa
płynącą od wsi Ostaw biely: Ostaw czarny; pod wsi Wierzbiana ~~wpływa~~ wpada do niego
Sopienka płynąca od Stoboy (Bungu-fkiej) pod koło myjs wpada do niego Waga Luczka
mająca źródło we wsi Waga; tamże pod koło myjs wpada Lisznica płynąca od Kormaja
i pod wsi Pleskow wpada. Rybnica płynąca od Jaworowa pod Kofow; pod wsi Smiatyca
Wolekowna wpada. Czeremcha powstała z Ostynem; pod wsi Kotaczyn ma dwa Ostyny
wpada rzeka Turecka płynąca krótko granicą Bukowiny od północy; [pod wsi Uwale
wpada Czeremcha który się z Kieka źródeł składa Czeremcha czarna mający
źródło pod Garna górą płynący koło Zabiego Tanaj się pod wsi Wierki gdzie jest przepływ
Czeremchą białym który ma źródło w Trin confinium Bukowiny Czeremcha czarna
biec na Bukowinie potok Zalowitschowa, Lopuschna, Var do Stacowego Var
Czeremchy wpadają: Lutilla na Bukowinie pod wsi Ustia Lutilla płynie od
Bukowiny; wsi Plesko biec potok Pyren pod Lutilla, Stronetz, Dichteniety
pod wsi Dichteniec, Lisnia Czeremchy płynie granicą Bukowiny. Koło Bukowin-
skiej wsi Danilla biec potok Koretznica (koło wsi Stobodzie Danilla) potok
Czereschnitza II dalej wpadają do Prutu na Bukowinie pod wsi Chlinitza potok
Chlinitza płynący od Zosfontz, pod wsi duhan od północy potok Serawitza
płynąca od Dawidostie; pod wsi Lutichka od północy Moska płynąca od Obur
Scheroutz; pod wsi Ostria od północy rzeka Serawitza mająca źródło w Kamena
do której wpadają potoki Czerelui płynący od Mikuczeni pod Kutfish mare tzory
się pod Tschahor, rzeka Welhowetz krótko, koło Mikaltzhe, rzeka Zablouetza
krótko wpada pod Korowie rzeka Kusa krótko wpada pod Tschahor od północy
obie na wsi Dofana ~~Prut~~ Prut przyjmuje potok Iluka płynący od Scher
pod wsi Stropele de Dzofcyli nowoschita opuszcza Prut Bukowiny przyjmu-
jąc wprzód od północy potok graniczny Rekka Rekita płynący od Sopotu

Wielka wyrzyna systemu górnego Europy, wychodzi z Karpat
 głównych i ciągnąc się między rzekami Sanu i Dniestru koło
 granic ranońskiego, samborskiego przemyskiego cyrkuła
 przez lwowski i zotkiewski obwód idzie do Łofki, wiel-
 ka ta dzielnica wód morza czarnego i bałtyckiego dostar-
 cza lasów Galicji, jakoż istotnie wielka część tego królest-
 wa obfituje w lasy a Ritter v. Schindler (ynowosť. Zmowa-
 küngru über den kurz. Gubinyr in Galizien Wien 1815. p. 56)
 utrzymuje że góry opozi Bukowiny w Galicji dwie trzecie
 części lasów zajmują. W całej prowincyi mającej $1,548 \frac{10}{1000}$ geograf
 mil pomiędzy 13,508.793 morgami gruntów które dadzą się upra-
 wić i uprawione są jest 4,287.952 morgów lasu które tak są
 podzielone:

Geognostische Umblicke auf Galizien.

I

im podolische Orthoceratiten-(Uebergangs-)
Kalkstein und im damit verbundenen older
Sandstone - Formation.

Die jüngste Ebene von Podolien worauf die Permianfor-
mation liegt hat zum Grunde das nördliche
Kreuzstein und nördliche Kreuzzug. Die Kalk-
stein. Die wasser Absonderung hat man nicht sehr tief
gefunden ist es in der Thälung des Dniesters von Zota lipa
bis Chocim Das Zota-lipa Thal von Brezany zum Dniester
Das Thal von Polok, Das Stypa, zudehnen Sereth, Hniezno
und Lachowce fließend bis Chocim hinab. Die Kalk-
steinen sind Orthoceratiten Kalk mit bläulichen. Die oben
liegenden Gneise sind Formation besteht aus braunen roten
Kreuzstein; braunrot, feinkörnig mit feinsten Gneis kommt
vor bei Zawadow; grobkörniger Kreuzstein findet sich
formieren bei Trembowla in der Hniezno. Die wasser
führenden Kreuzstein bei Babin am Dniester, sein körni-
ger weißer Kreuzstein bei Trembowla (etwas roth als die Kota)
grünlich kalkigen Kreuzstein bei Zalesky, Babin, Chalce-
don bei Babin - Letzter sind Kreuzsteinen befinden

glis nur bläulich - dunkelgrünlich grün und färblich
 dunkel blau. Von den Muschelbildungen kommen
 in diesem Kalkstein vor: Orthoceratiten, Retepora, Tenta-
 culites bei Zaleszyce; Spirifer, Hypteriolites, Terebra-
 tulites bei Sulowka. Fast der Kalkstein mit diesen
 Muschelbildungen sind auch gegenwärtigen Muschelsteine
 von den. Im Kalkstein kommen Madrepora, Gorgonien
 Solenaceen vor. — Im Kalkstein findet Formation Subm-
 mersalp horizontalen Lager. Der Grundstein derselben
 wird in Volhynien zu finden. Dieser ist eine Formation in
 Galizien einem Mischstein. Dieser Granit steht sehr
 der Grundstein aller Formationen in der Umgebung
 Thronung zwischen dem polnischen und belarusschen Meer
 zu sein

*) Der Kalkstein welcher als allegerstein bezeichnet ist
 ist von N W nach S O.

Der Kalkstein findet sich auf Granit an der
 Tatra auf Gipssteinen in der Lips, Marmarosch, in Oukor-
 wina über den liegt Zsaskalkstein bei Wien in Krakau und im
 liegt Zsaskalkstein bei Krakau. Braunkohlenschiefer und
 Tertiären Schichten in Lokutien, Oukowina, Tertiären Misch-
 steine bei Wieliczka

[illegible]

I

zu führen:
Der flüssige Kalkstein des nördlichen
Thales von Biala bis zum Lande.
Kronen ^{von} Biala bis zum Lande.
wie: so ist Biala ein Fluss in der Gegend, König, tief,
in der Gegend, mit Biala ein Fluss in der Gegend,
von Biala bis zum Lande. Von Biala bis zum Lande
von Biala bis zum Lande. Von Biala bis zum Lande.

felty 5m nbif Jurakalkstein

Der Hottowitzstein ist "eigene Norsten mit
minem dicken dazwischenliegenden Alluviumstr.
brucht unter dem der ganzen Ralswiek liegt mit
unwilligen dazwischenliegenden Pflanzungen
welche sich immer im Wasser abspiegeln und fassen.

Am
cen-
dre-
Wormingtoner und unter Masson kommt eine weiße Aalk.
flin bei Andrichen, forward. In Pfistung, ist $\frac{1}{2}$ bis 2
fuß stark in stiftung von Tümpen und Thon of.

Moskwa Okt. (zwischen fünften) zur Kofchiksk.
 theil mit/zinget ihr schwarze Donajetz

[illegible][illegible]

und Molitaniß Quarzführung zum Gubiny Lictroß wunden
 fissionellig bildend des sehr Gubiny Crataehora yrfan
 jetzt yrgen Tüben yrgen Kirlibaba wo es sehr Gubiny
 Letia libolui vident vom Borgopass wunden für fuf-
 yrgen Opas nach Lojana Hampi u. Sara Torna. Bei
 Kirlibaba vorkommt auf dem Glimmerfelsen Quarzfaß
 rüchelfchwartz Kiefen auf dem yrgen chloritfch Kiefen
 für mit 3-9 luf müßigen Stofenpfeinlagen für
 in der Gaspis fuffen. Bei Torna vorkommen Tüben kellen
 auf dem nur Krummfallen quillt in dem Tüben Torna
 Jugiora vorkommt für in der Lophys. Krummungen
 Tüben für von Humulites laevigata in Ralkstein
 bei Lofhorita u. Lojana Hampi - Gryphaea arcuata
 bei Lojana Hampi - Ostaziten u. Helititenarten
 der Madreporen bei Lojana Hampi.

III Quarzfürungen des Karpathensandsteins. Es ist ein
 bläulichgrüner von gelblüchgrün vorkommend
 feinkörniger sehr stark kulliger Sandstein. Tüben
 Varieteten sind a) der yrgen Kiefen mit bläulich
 luf von gelblüchgrün auf feinem Sandkörnchen zu setzen
 yrgen u. fuf von Granit wunden bei Andrichau u. Lopyotich
 b) der kulligen y) Quarzigen in der fuffen Quarzfaßung
 wunden (so lüß der Tüben der fuffen Quarzfaßung
 bei in der Quellen der Wifoka - den von Lictroß) d) grob
 körnigen in nördlichen Korbungen bei Myolenice u. Kis-
 Tokatfel e) Mergel Sandstein mit gelbem Glimmerigen
 Sandstein wunden bei Kregotka u. Rabe f) von bläulich
 Sandstein mit fuffen u. mit gelbem fuffen fuffen
 Okenen zwifchen Jablonki u. Liora. Von der Engeln.
 Tüben fuffen sind d) der yrgen Tüben der yrgen fuffen
 glomeraten vorkommt lüß den ganzen Nordkarpaten
 u. von fuffen auf fuffen fuffen. So lüß über
 Kamefzica, Babia gova, Quellen der Raba, Haay lader
 Krynica von den Quellen des Kryfflufes wunden es fuff
 yrgen Tüben bei nach Wama wo es den in der Molder
 wunden. Bei Kamefzica ist der Conglomerat auf fuffen
 fuffen kulligen Sandstein von Granit, Glimmerfuffen, Lalk-
 fuffenblau - u. Ralkfuffen u. Quarz zu fuffen fuffen. Zu
 fuffen fuffen von fuffen Kofrewka fuffen es auf fuffen
 von granulif yrgen fuffen, yrgen u. wüßigen Quarz
 Ralkstein u. wüßigen Gaspis. Bei Wama auf fuffen yrgen
 Wama

[illegible]

6) Ringelkuckucksein -

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

glome
gnm
in Inn
~~hat 2~~
jüngst
nin n
Kipfer
meti
Satria
Bukho
7) ngf
Bukho
Inn w
brenn
Jüw
Bisf
glome
Kelln
Balk
(Büster
nen
Zin
Zin
Hof
Bisf
Bisf
waf
au
blaudn
geln
förm
Dend
Bam
nut
fiffab
au
bri
Fam
ip
Linst
felf
Lip

sein euerer Bewürdung gnußet. Der fürnächste sollten die kleren in
der künftigen zeit schicklich als der forschung sein.

IV formation inn Pinnid

[illegible]

f. II

10. 333-534, 752-229-257

~~856 = 482 - 541 - 152 - 448 =~~

Ed Konica p. 624-630-631-

636-649-658-659-671-

672-673-

✓ I p. 5-30-35-38 &..

131-

Die formation der Auen ist der besten in
der Gegend der Pfalzgraben & in der Gegend
der besten großen Dilettanten in der Pfalz
Abwasser der unteren durch die Pfalzgraben
in der Gegend der Pfalzgraben in der Gegend

a) G
fin
falten
gfl
ynob
fndn
ten
v
ntes
Baso
in
Jura K
am Dn

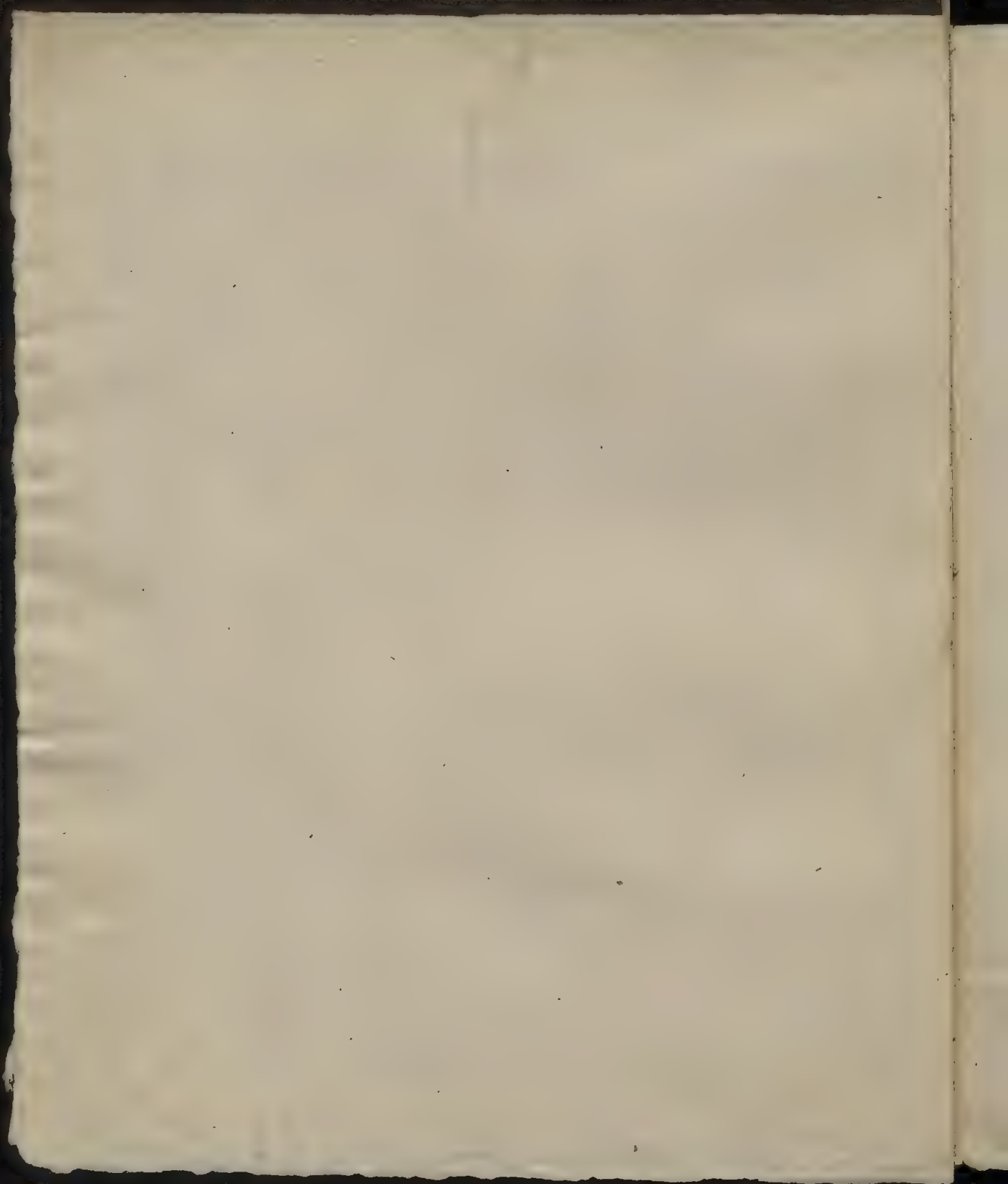
b) G
ffunne
von B
fud m
am Dn
ffwz
in k
urtm
uegn
m An
Pring
zoteli
g. b. im
auf fo
Union
imoni
blichm
- Oberst
dukow
zygef
ote El
brunze
Inhuft
Tremb
mit y
Pabin
moluf
lufant
Khwat
Knigh
Flagr
rom B
1⁶⁴ ff
hoffen

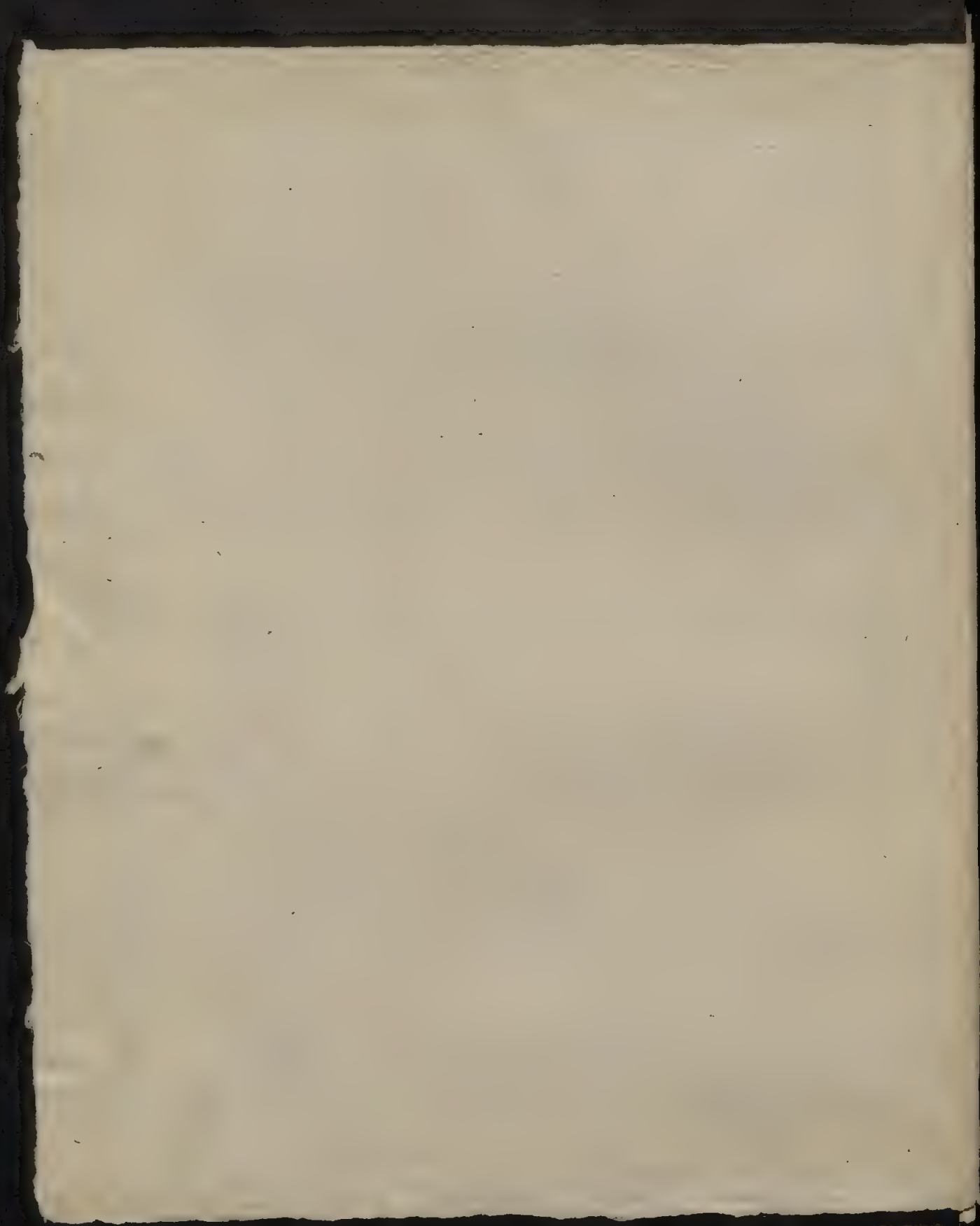
[illegible][illegible]

Pre
wen
- in
ren
Rößt
Gmon
in Ten
Dines
Ten
youn
flöcker
youn
Elvika
Prin
mül
Lornit
Ten
unw
vergn
mit
in Kell

- Pinke
 woz
 konit
 In fu
 von
 vierz
 mit
 u. Kell

[illegible]

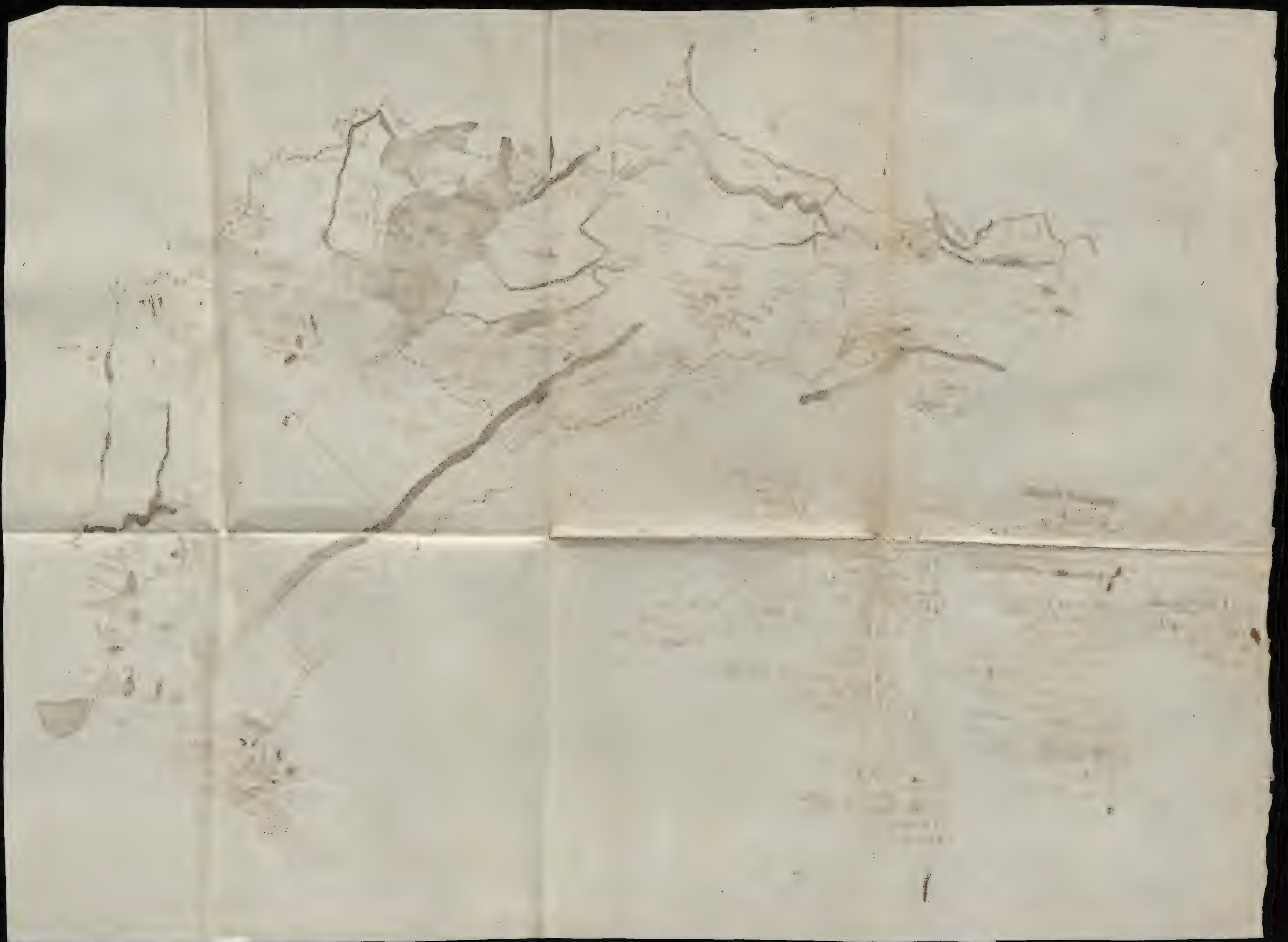

a Granit

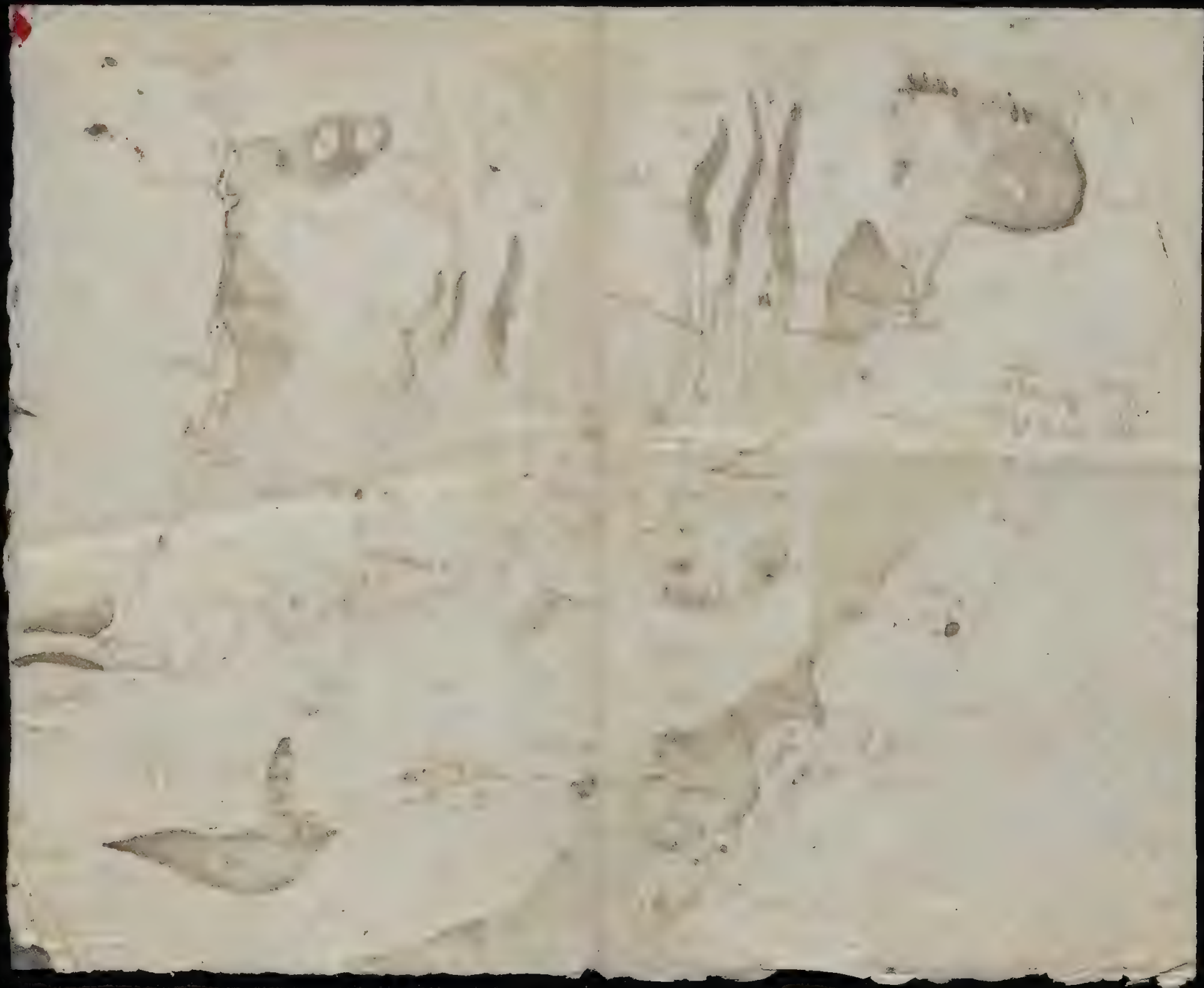
2 Grauwacke: Quarzfels
Muschelkalkformation
Südlicher Erzführen.
Der Muschelkalk:
7. Sohlgestein

Jura Kalksteinformation
11 Dichter dolomitischer
Kreideformation
16 Grobe Kreide oder
Kreidemergel
17 Gyps der groben Kreide
18 Schreibende Kreide
19 Braunkohlenformation
20 Braunkohlen Sandstein
21 Plattiger Thon.
Grobkalkformation
22 Sandiger Gr.
23 Politischer Gr.
Tertiäre Muschelkalkformation
24 Muschelkalkstein in Sand.
25 Muschelkalk in Sand.
Diluvium
26 Lehm od. Löss
27 Sandflächen
28 Ufelfloßablagerungen
Alluvium
31. Roteisenstein
32 fetter Thon oder Mergelboden
33 Sandiger Boden
34 Flußablagerungen.

Abnorme felsarten
E Trachit
Piorit
Mikadimen
Eisenflötze
oo Salzquellen
40 Schwefelquellen
80 Erdföhquellen
++ Sauerquellen
Alter Eisensteinbergbau.
I I Streichen und fallen
der Gebirgschichten

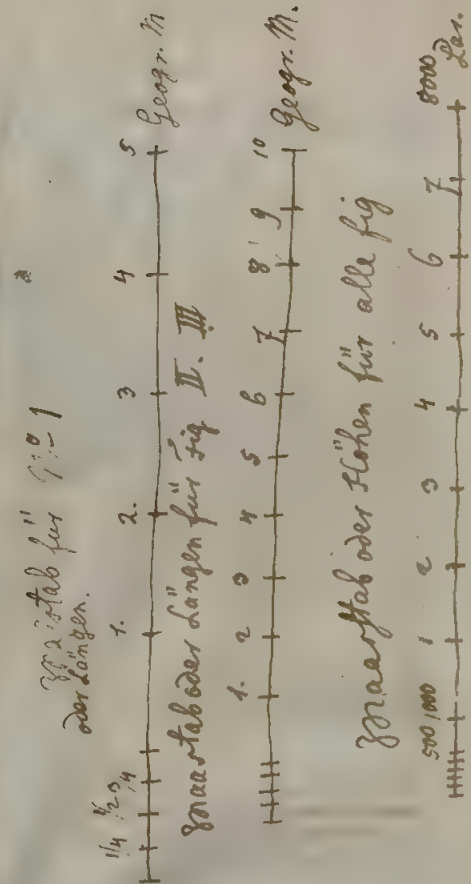
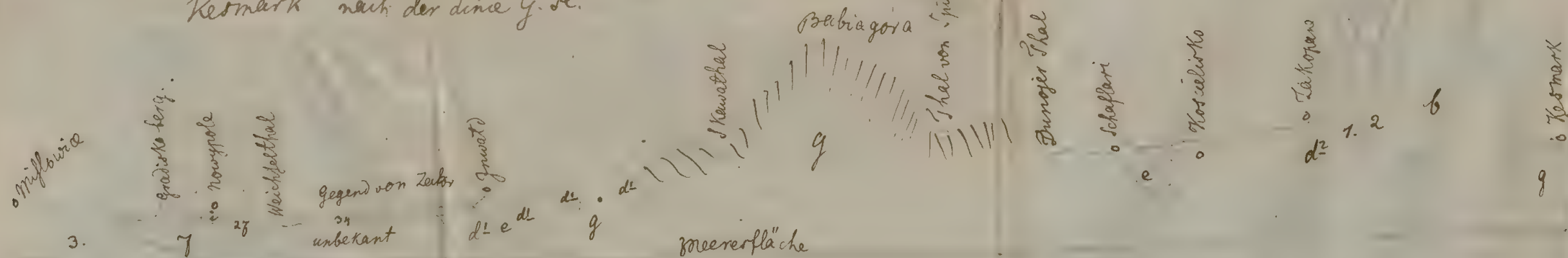

n^o I

Durchschnitt durch die Nord Karpathen von Mirolowice bis Keomark nach der Linie G. H.

Vom Comandirenden Generalen in Galizien.

17. März. 1808. 1808

An

Das k. k.

Ereffe.

Gebirgsdurchschnitt von Wieliczka südwaerts

g
Schieferthon
mit Eisenstein
Grayw

Kosmice.

Pauli Kowicz

Lyoma lat-
nice

22.

Wieliczka

g.

e

g.

e

g

g

Gelblichgrüne Mergel

^e
Kieselkalk wechsellagert mit
sandfein g.

Bothe Phone

one
salt than
be good

34

h h
h
gehon

no.

Schichtenfolge zw. Trufrowice
Anna Schacht

Emanuelshacht

Amalia Schacht

J. W.

Schiefer thon
Mergel mit Sch

Erzengel mit

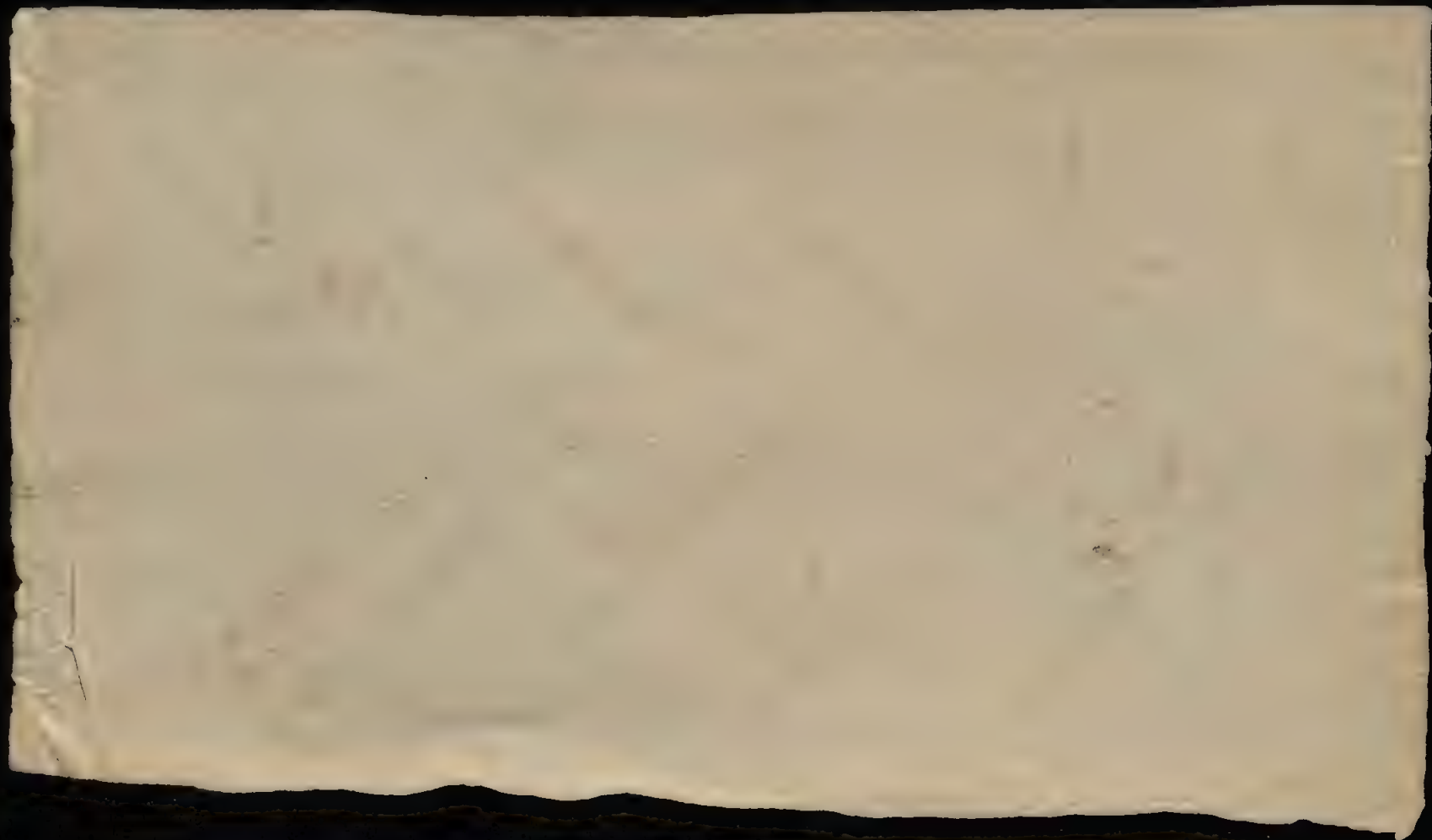
g. Gyps
Emanuellitz
g. Mergel mit Schwefel und Blende

gel mit Schwe-
Schwefel und

kel Bleiglanz und
Blende
Bleiglanz

Reyglanz u. Blende
*
Sohle in 18 Teufe

i.

Sandberg von Lemberg

Kalkige Sandbreccie

Roll sand

24

22

20

16

Stadt Steinbrüche nortwestlich von Lemberg

26.

Eisensteiniger Sand und Sandstein

Mergel und löcheriger Kalkstein

24

24

Roll Sand

22

20.

26

Tarnopol.
29

22.

22. Dichter

Kalkiges Trümmertein mit Kalksteinlagen.

24.

22.

Roll Sand

24.

Grobkalk mit Korallen

Sand und Mergel Schichten.

22.

20

16.

Storitz bei Lemberg.

Steinbrüche bei Jurek von Tarnopol.

26

Quarziger
Grobkalk

24

Roll Sand

24

20

20

20

18.

26

22

18

26

Polak bei Pousaev.

Protkowam Sereth

22 Dicht

22

20

1.

26

22

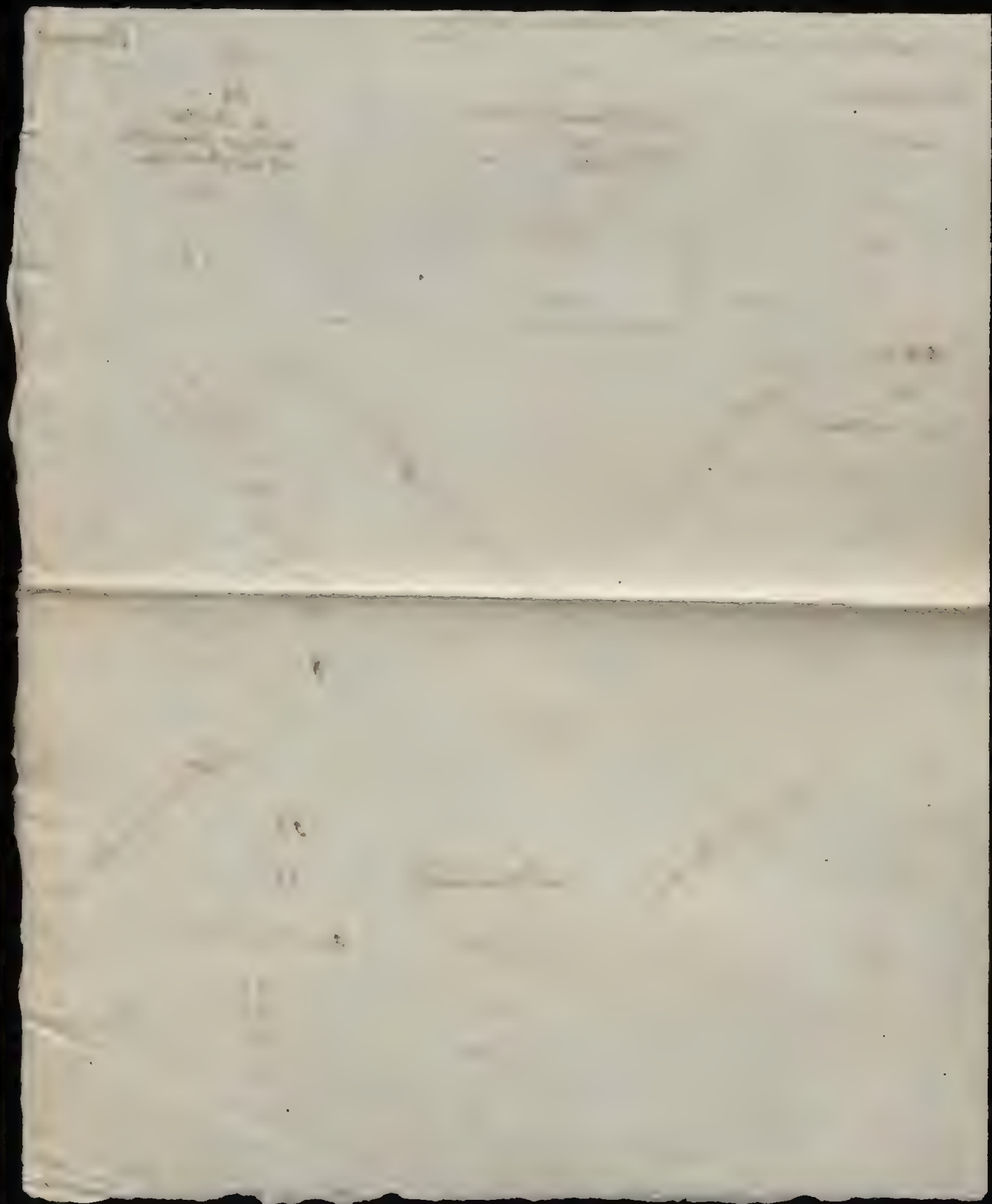
22 mit saurem Geschmack

23

26

1.

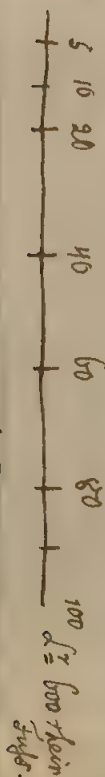
Lafolowka am Podkoret

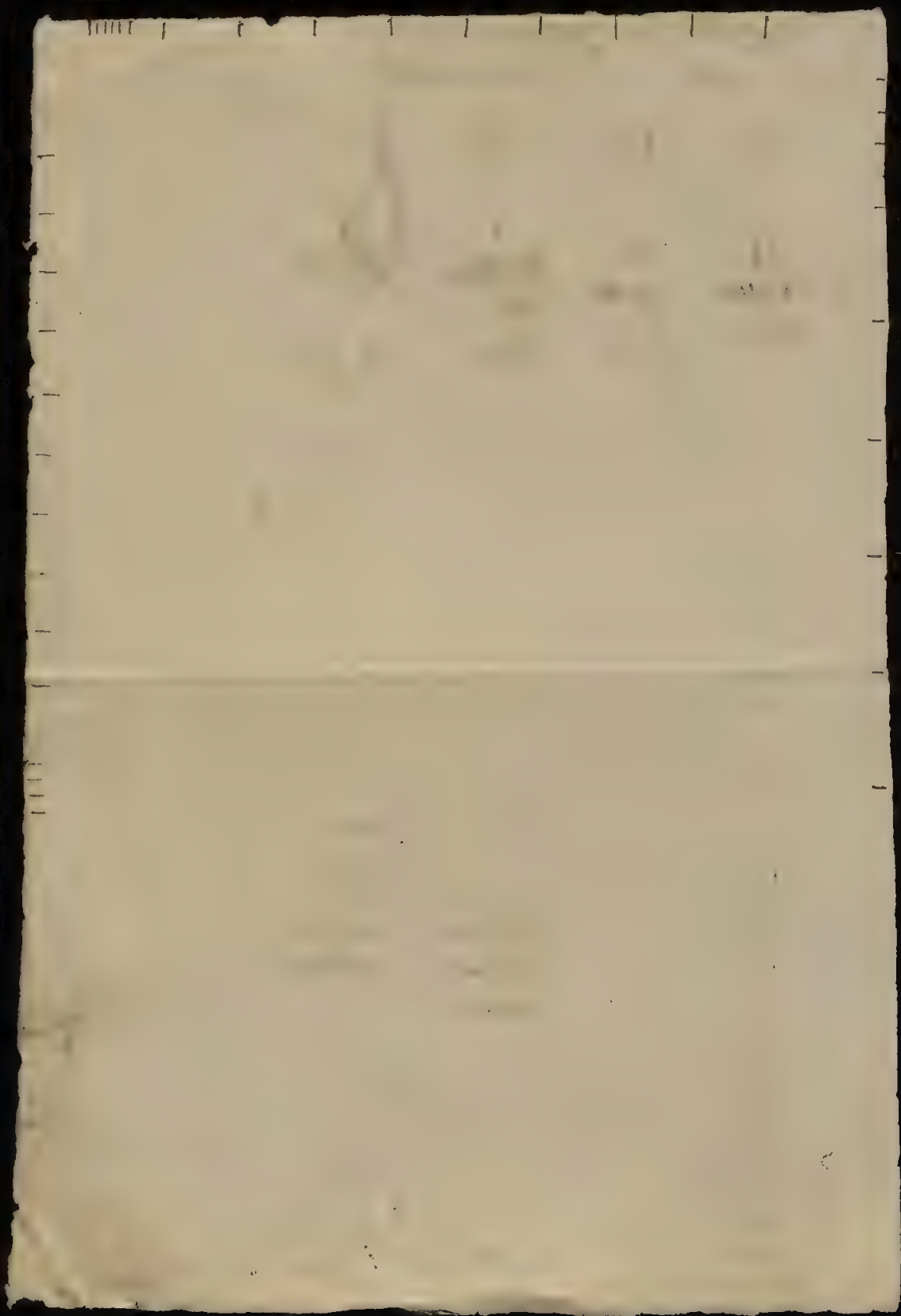
Profil der Salz Versuchsschichten
 von Siretba Kow
 Solee

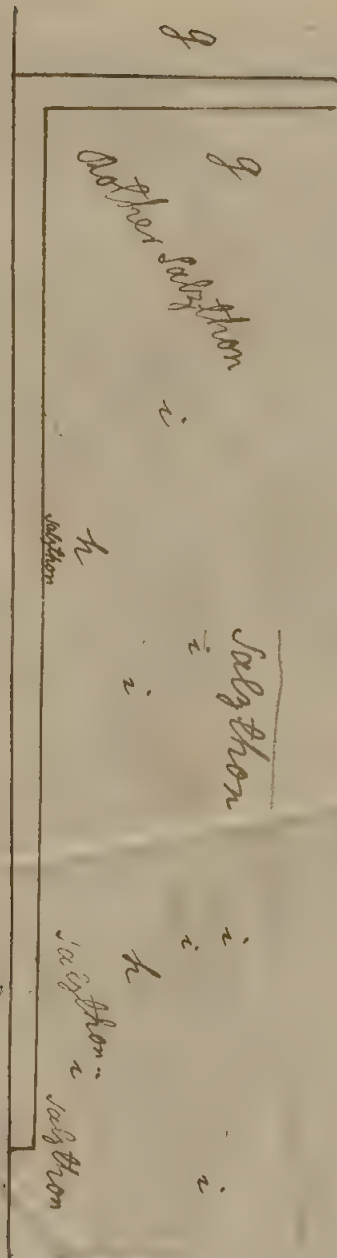
30

21.	21.	21	21
17	17.	17	17.
Dichter Chlorit-	Kalkstein tische Schichten	Mergel Chloritische	Thon Schichten
	16.	Chloriti	rhe Schich- ten
		16	16.

Thon	Mergel
11 Thon	11 Schicht
Oolithischer dem dias- nähernd	Jurakalk Kalk rich

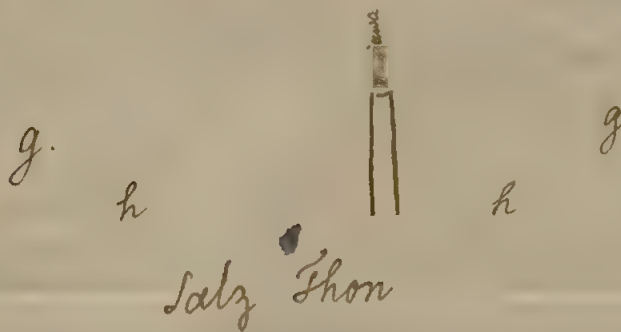

Profil der Kojanov? Quarre

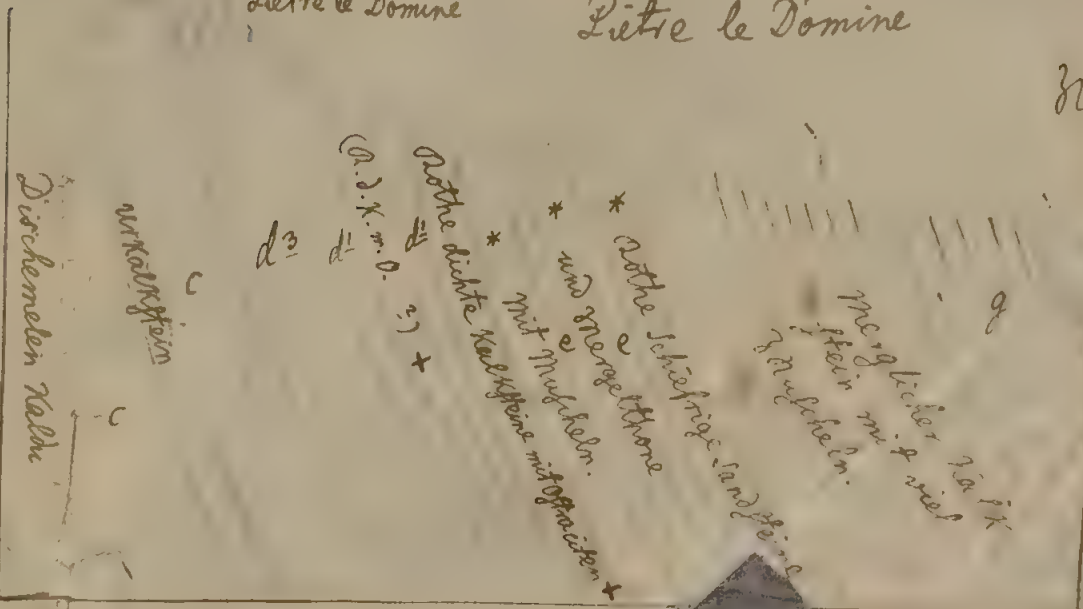
SW. Schichtenfolge bei der Saline Lecko 31
 NO.

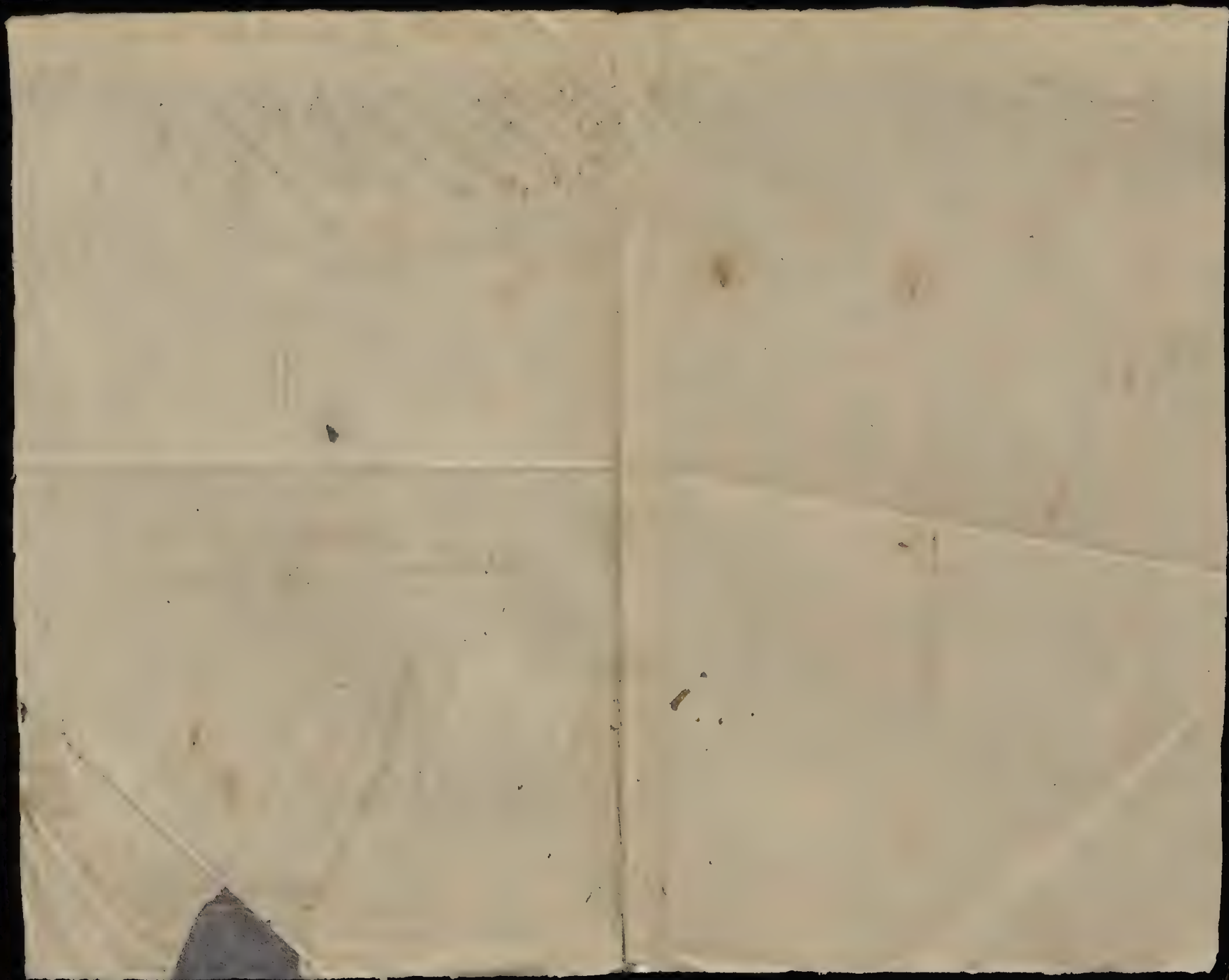
Kongstein
 Braunschiefer
 Blaues Thon mit Gyps
 Blauschiefer
 bituminöser Schiefer
 bitten mit Sand
 bitte mit Gyps und Salz
 Reines Salzflöz
 Armes Salzflöz
 bitte noch Armes
 Blaues Thon mit
 Gyps
 bitte mit Gyps
 u. Sandst.

1820 Gebirgs Durchchnitt bei der Saline
 Znaniewa. SW.

Schichtenfolge an der Alpe
 Pietre le Domine Pietre le Domine

Babin am Dniester.

32

26.

Dniester Thal.

26

22

22

17

17

26

29.

26

Laleszycki am Dniester

Pariser Gyps

23.

23.

22

22

21

21

26

26

1.

1.

SW.

Durchschnitt des Gebirgs am Rybnica Bach bei Kosrow.

33

no.

g.
grüne Mergel
Kalkstein mit mer.
gel und Sinterstein
Chloritisches Trümmerschiefer

Salinen
Schacht

g.

Rotersalzthon

h. Salzthon

22.

Thalrohle

Haut Kosrow

Gebirgs Durchschnitt am Moldawa fluss von Lischowitz bis Moldauisch Kimpolung.

320.

SW.

Bergkandlung.

Kupferkieslager

Lischowitz

ε

γ

δ

ε

ε

ε

ε

d³

d³

d³

d³

Bette des

Moldawafusses

Roterschiefer
Lischowitz

Roterschiefer
Lischowitz
Chloritisches
Trümmerschiefer

e

d³

ε

γ

δ

*

*

g

Kimpolung

[illegible]

Karpaty wychodzą z Galicyi idą południowo przez Wo-
łoszany płaszczyznę się rozciągają nad Dunajem Koto Czerwony
na pograniczu Turcyi i Siedmiogrodzkiej Ziemi
Karpaty Galicyjskie są najwyższe i są od zachodu
nich Karpat między Węgrami, Mołdawią i Bułgarią
i tak wznoszą się w górę biegną z południa
na północ. Od zachodu aż do Bałtyku
nazwa się Góry Karpackie Koto Włochy. Włoskie
a na Bułgarię i Siedmiogrodzkiej Ziemi
na granicy Bukowiny, Siedmiogrodzkiej Ziemi
Włoskie gdzie mają 6000 stopni od południa do północy
niektóre szczyty się wznoszą do 8000 stopni wysokości
Kie góry od północy aż do południa i do Bułgarii
i Siedmiogrodzkiej Ziemi

Karpaty długie pasmo 120 mil jeigr. a 20-30 mil szerokie -
 na południu takowych na granicy Galicji, Komitatu lip-
 tow. i spisk. pomiędzy 49 stopn. ~~1800~~ szerok. a 18 stopn.
 wschodniej długości wznosi się nagle (z matemi z strony
 Galicji przedgórzami - czyli bez nich) z doliny Popradu
 Waagi i Turajca przeszło 8000 stop w najwyższych
 punktach wysokości grzbiet Tatrow (Centralkurzathum)
 tworzący dzikie, skaliste pasmo z nagimi szczytami
 skalistymi szczytami sięgające krańców śniegu wieczystego.
 Granica śniegu wieczystego w tejże szerokości podług Ben-
 danta porówna się z 7849 stopami nad poziom morza, pod-
 ług Saufoire w Alpach z 7800' wysokość. Ponieważ podług
 Humboldta granica śniegu pod 75° szerok. porówna się
 z powierzchnią morza, więc stosownie do tego obliczenia
 granica śniegu pod 49° szerok. porównała by się z
 6500' wysokości. Tatry nie mają na szczytach śniegu
 wieczystego tylko w parowach - przyczyna tego jest po-
 żenie w dolinie i klimat. - Tatry (za czasów Rzymian
 zwane Alpami Bastarnow czyli Karpatów) tworzą od
 wschodu przez zachodowi biegnące pasmo do 10 mil długo
 a z do 4 mil szerokie, odznaczające się walecznym kształtem
 i różniąc się formacją od innych otaczających pasm górskich -
 jest to izolowana grupa gór składająca się z trzonu
 (Crucynburgu) i szczytów alpejskich; wśród dolin i równin
 wystaje to pasmo jak wyspa pomiędzy innymi górami młodziej

formacji. Dóżeń tych gór składa się z granitu na
którym pokrywa wapien alpejski niejako jakby płaski
wznoszący się do 7000'. Ze strony Spitzu na pnieściem
4 mil niema tego pokrycia wapiennego i tu wznosi się
suryty granitowe z doliny Loprada do $\frac{2}{3}$ wysokości
lasem porośte, a w $\frac{1}{3}$ nagie ostre ~~bez szare~~ suryty
Tu i owdzie mańowicie ku zachodowi pojawia się pod
pokrywą wapienia miejscami gnaiz i Glimmerchiefer-
ten gnaiz jest to tylko warietas granitu, lecz gnejsz ten
i Glimmerchiefer nie tworzą szeregów gór tak jak gra-
nit lub wapien (z którego się ku północy na 10 milowej
długości Tatry aż do wysokości surytów składają.)
Największe szeregowe Tatry 4 mil pomiędzy Geroldorfa
Jurgow: tu tej najwyższe suryty: Geroldorfer Spitze
8354' i o milę na wschód od tej wznoszący się Lom-
nitzer Spitze 8304' i ^{na 1 milę} pomiędzy obiema leżący Eistha-
ler Spitze 8209'. Na zachód od Geroldorfer Spitze leży
szereg Knywan (w Liptowie) ma 7634'. Te są najwyższe
4 suryty, nie leżą one na samym paśmie lecz na jego
odnogach. Eisthaler Spitze leży na odnodze uginającej się od
głównego pasma ku północy na milę dłużej. Inne
3 suryty leżą na odnogach biegnących ku południowi: naj-
bliższym jest głównemu grzbieciowi suryt Lomnicki -
najodleglejszym Knywan.
Jako pasmo główne Tatry pomiędzy temi surytami dochodzi
aż do 7000' i koto pniegubni skopa ma głębokie wycię-
cie (pnieć) do 5686' wysokości sięgające do regionu Kolo-
dniewiny która w Tatrach najwyższej do 6085' sięga.

O Słowianach.

Karpaty były bez wątpienia pierwszą siedziłą narodów Słowiańskich, były później warownią przeciwko najazdom nieprzyjacielskim, były Inaczej schronieniem, schronieniem, ponurym ustroniem, świadkami upływu ich wieków; i są dotąd pamiętkami przeszłości, na które narody Słowiańskie z dumą patrzą. Nieproszona tu cudza noga, bo naród najmniej skłonny broni prawa swobody. Górale z jednej polowy, a z drugiej Słowacy są ułtawicznymi mieszkańcami Hollów. Tatry Tatry i Biatra są najwyszymi szczytami. Tatry w powiecie Liptoskim i Spiškim — Tatry między Jurcem i Liptem — Biatra w powiecie Hleweck. Łomnicka góra liczy 1530 fran. Tatry nad Jamem, Krasicki reas w pow. Lipt. liczy 1303 Tatry nad Jamem morze. Wadto są jezere góry: Kralowa hora (hola) Babiak-góra, Pierniny, Jhla, Baniach i.t.p. Najromanticzniejsza okolica między romantycznymi idawata mi się dolina między Pierninami, na których lewoony klasztor i między Chorostynem, która Dunajec cieknie, a która najromanticzniejsza dolina rozgrywa. Łata ta dziedzi na najpiękniejszych przodków, droga sprowadza, jest to nieocenionym przechodem skarbow — za którymi się jednak nie ucieka. W górach za Tatrami porusza stonko wiochodzie, które węgierskie i niemieckie chmury oka. wstę. Wykopują oni z ziemi starożytności; spise, rzeźby, kopie, wreniona, nitki złote, warg, ofiérne nore i.t.p. Kgdź wniosek że ta ziemia przed wkróceniem Madziarów była reas ludnością narodem, re sytuacją obecną, re narodem wolnym, którym tylko Słow. być mogli. Prusacy przybyli tu wraz z Madziarami, i do dziś dnia berduchowe życie w tych krajach prowadzi. Później przybyli Lyczani z Indyi — Serbi (Prus) Bzulgary, Wlachy, Słowacy, Czesi. Niemcy Polacy Słowem drzewiejsze Węgry

szę mieszkaniem prawie wszystkich narodów świata. Wędrowali więc tu
Wandalami też bezprawnie. Prusom więc tu broszon. Stąd wynika
(choć nie tak bardzo) że Słowianie lubownikami górnych stron, gdy
Węgrzy, Niemcy równiny wolać, jako naród wojenny. Nie myślę ja tu
Słowianom ujmować waleczności, dają oni tego dostateczne dowody,
lecz tylko tego zdania, że spokojność życia była pierwotną ich
cechą. Długo powyradzałom się woryscy. Słowiań wotydrze się swego
języka, podobnie Polacy przenoszą język Fran: nad nową ojerystą,
rozumiem ja tu wyższe stany. Niemiec rzucił się swoim jęz. rzykiem, po-
dobnie Węgieł i inni. Jednak mam dodać że Słowiań nie jest w sta-
nie zniemczyć się, jakto Chorwacja nie Słazy, Czechy pochrzciłi.
Wszystkim rosta nie, tylko Niemcom nie. Piśmiennictwo skona-
rzy już raz jeden, i martwych otęże znów. Caspłowice, Kollat,
Holly, Palkowic i t. p. prawią wiele, do czego i P. Kafaryk
nie mało się przychylił. Pruski już wspomniatem niepo-
dają nawet kogoś do modlenia, urywając nierozumiałej le-
kiewszczyzny. Serbi, Chwaci, postępują równie dość enigmatycznie,
a przy oswohadeniu Serbii rozjaśni się zapewne szeregi tymi
Krajom. Goś ale są ludem smutnym, wysokim, zdrowym, uwe-
tym i rawnym. Mają białą cerę, włosy białoroltewe, są smutny-
mi, a jednak kociotami. Czym niżej mieszkają, przechodzi białos-
cery w brunatność, raki i rany są worycy brunatnymi. W
Turcji najpiękniejszą Słowiankę, jak w Krzyżi Cerkiewy, w Klawonii
Klementynki. Wławi w po. Maras i Prusom, prawie jedna ko-
znów wyglądają. Słow. narody posiadają nader żywą wyobraźnię,
dowodzą że robią rozmawiają, że są ciekawymi, że wielu między
nimi mścizernikami, są serdecznymi i gościnnymi, co zabawy
i wzajemne porozumienia ukazuje. Polacy od Kopujskiej wódki

przy drodze, stawiają krzyż dla oznaczenia drogi, biegną na pomoc,
 w czym ich Słow. naśladowa. Temperament u Słow. chłodny, u Serbów
 i Włachów chłodniejszy u Ruśninów najchłodniejszy. Polak średniego
 temperamentu. Słowiań i Włach nie daruje urazy, Ruśnin się wzię
 ktoś. Czech chytry, Polak reserprooty i łatwo przebiera. Słowiań
 boi się gdy ma sprzeczności do czynienia, Włach dumny na tego
 siekierze, Niemiec na brawie, Ruśnin gdy srogim głosem rozmawia,
 legan gdy się dozwie prostek czerwonych, Węgier gdy ma tegi wos i
 ostrogi przy biele, Polak gdy na weselu prosi. Słowiań po upiciu
 udaje mądrego. Ruśnik skryto morowy, Włach kłótnik, Polak
 spokojny i robę rozmowy prowadzi, Niemiec głupi. Słowiań
 chęć kogo oszukać chwali go, Włach przyjaźń obejmuje, Ruśnik
 głupkowaty, Niemiec bojarliwy, Polak smiały, Serb unierony. W
 kłótni Kroat kłótnie, Ruśnik pluje i do wotów się bierze, Słow-
 wiań pięścią bije, Włach na smieć bije, Niemiec udaje smia-
 tego, Polak odważny. Gdy Słowiań przyśięga, czerstwu się oddaje,
 Polak na honor, Ruśnin na chwałę odwodzi się. Niemiec na wies-
 nos. Włach i Serb lubią rękawać, Słow. piosenki ciska, Ruśnin
 urywa najprościej rękawów, Polak się nie kłóci. Słowiań krad-
 nie pokornie, Ruśnik relator i niemien, Włach pieniądze, a ragu-
 riki gotów ubić. Jeżeli zaś Słow. nie kradnie to y temu że jest
 występkami, Ruśnik temu że się kradzie^{ty} boi. Występkę i w kore-
 u Słow. u Polaków rzadkie. Słow. jest chęć rad, Ruśnik boi się
 koni, Niemiec rad proznuje, Polak kocha się w gospodarstwie,
 i lubi pokój. Słowiań najpiękny, i nierapomina tego się nauczyć.
 Słowiań quawa, legan gra, Niemiec niemy, Polak tanier, Ruśnin
 ptacz. Słow. i Wendzi jedzą radzi ogorki ze smietaną, Kroaci

Polacy jedzą ziemniaki, kładą jaglane, a piją wódkę. Niemiec się boi mi-
sa nie obejrzeć. Słowiań i Polacy niekiedy chleb ruski, gotal Wlach uży-
wa psiankow. Słow. spinie kosulę gwizdając, Polak wieze wódkę niebies-
ką, lub spaja sypaną. Rusin nie wieze kosuli, lub najwięcej skrawkiem
Biała Barwa nospolicie Słow. Polakom, Rusin dure rękę nosi, Czech
nerwona. Słow. nosi kosulę krótko i na wierzchu, Wlach Polak nosi
ją do kolan, Polak jedne nosi ją pod pasem. Rusnak chodzi bosy,
Polak w botach, Słow. Gotal w spankach, Kupielach, bockorach, krypi-
ciach. Słow. Wlachy, Wendi nie lubią nowin, i temu ich też nie mają.
Serb dygnie i nie cierpi Papieru, Polak lubi promyśleć o tym co więcej,
i stąd przechodzi do luteraniskiej wiary. Rusnak buduje cerkiew
z drewna, niedoś liść, i w smaku wschodnio zepnutym, Polak lubi
wysłość, Słow. Rusin brudny. Polak niewolę, Niemiec pufty, Ru-
sin smutny. Słow. robi rękami i nogami. Rusnak Wlach pro-
nuje. Słow. wsturny, rad daleko chodzi stonem wryotkiem się
trudni, jest wojakiem dobrym, przemysła, wryotkie rękodzieła
się uży, nawet budynki sobie stawia. Rusin skarży się na robo-
tę, Polak i na pańszczyznę - rad idzie byle się z nim grzecznie
obchodzono. Słowianki jednak ogólnie pracowite. —

Tarnow.

(W tym miejscu chciałbym coś na świat wyprowadzić)

Dunajce, Wistoka u. Tan am Waispeltzflusse, welche
in Sipauer Gubinye fließt nahezu liegt und bis zum
Kammnitzflusse und dem Dunajce hinunter u. Saissa
nördlich am Flusse liegt. Wistoka gegen Oran
sind in Quartellen des Strg, Gries, Sokol,
Swica, Lomnica, Bystroica, wofür man Die
den zufließen u. in Hieran des Trath,
Ceremosecz u. Motawa in Wistka, und
es bilden Flüsse des Dniester, Prut oder Trath
in nördlichen Erweiterung des Gubinye.

Das westliche Thail verläuft böhmischer
Kongraden, der sich wieder in Babiagora in kleine
Zweige, jenseit des ersten Thail; den westlichen
Gebirgen in seiner Mitte, wo es das Wesen
des Bicoriden führt, vornehmlich aus dem
Zustand der Witoka der Lohr bedeutet
es und bildet eine fingerförmige, aufsteigende
oben wieder mehr kleine Tokuten und der
Marmarosch, wo es die Einzelheiten der
Bicoriden vermischt. Hinter der Bicoriden
aufsteigenden Spitze der Bicoriden
Witoka, Marmarosch und Tokuten ist zu
6000 Fuß. Man hat schon die Bukowiner Glimmer
aufgefunden, und geht wieder in der
aufsteigenden Linie der Bukowiner
Kette der Gebirge einen Abgang nach

[illegible]

Zusammenfassung und Zubereitung pflanzl. Gewächse
aus den Compositen etc.

1) der Hauptbestandteil ist Artemisia, fruticosa, inula sp.
officinalis und milde, mit viel silberweißen Blüten ge-
mischt, zum Teil pfirsich und gelblich. Auf moosigen
Stellen, besonders bei Tawatais und dem Stale-Lipa gibt
es gerade stark geruch hervor, von Wirkung
zu erkennen, und hervor besteht in Manig
mit Blut. Mit dem weißlichen

2) ein gewöhnlich geruch, mit geruch hervor, von
stark geruch hervor besteht in Manig mit Blut,
besonders bei Trembowla und dem Stale-Lipa.

3) Andere bestandteile sind silberweiße Blüten hervor
besteht in Manig mit Blut, besonders bei Tabin und dem Stale-Lipa.

4) Manig mit geruch hervor besteht in Manig mit Blut,
besonders bei Tabin und dem Stale-Lipa, mit geruch hervor
besteht in Manig mit Blut, besonders bei Tabin und dem Stale-Lipa.

5) Geruch, stark, geruch hervor besteht in Manig mit Blut,
besonders bei Tabin und dem Stale-Lipa, mit geruch hervor
besteht in Manig mit Blut, besonders bei Tabin und dem Stale-Lipa.

6) Geruch stark, geruch hervor besteht in Manig mit Blut,
besonders bei Tabin und dem Stale-Lipa, mit geruch hervor
besteht in Manig mit Blut, besonders bei Tabin und dem Stale-Lipa.

7) Jüwvileu jüwvzigen Schüssel, ganz in Götterdenk
unvergesslich, mit ständiger Thiergötter und kleinen
Müßeln aus Berlin.

S 41.
im Schloßhain

4) *Tentaculites annulatus* Schl. von zu großen Mägen,
konvergirt mit dem Schüssel zu großen Schloßhain und
mit dem Schüssel bei Snowloiska, Tatolowka, Kalefzighi.
m. a. O.

5) *Spirifer striatulus* Brown = *Terebratulites striatulus*
Schl.; meist jüngerer Schüssel, aber sehr viel und
bei Snowloiska von Sereh.

6) *Spirifer speciosus* Brown, meist hiesige *Therapsidulites*
von zu großen h. Schloßhain in Mägen *Terebrat*
intermedius m. comprimatus oder verflacht
flachere meist kleinerer Schüssel, aber häufig bei
Snowloiska.

III 8) *Terebratulites prius* Schl. in jüngerer Schüssel bei
Snowloiska.

Einige hiesige Schüssel von zu großen Mägen
sind die Schüssel bei Snowloiska zu großen
mit dem *Tentaculites* von Götterdenk, das zu kleinen
mit jüngerer Schüssel - Mägen von Götterdenk.

9) ein vergrößerter Schüssel, aber bloß Thiergötter
von Snowloiska.

10) ein kleiner *Mytilus* oder *Modiola*, bloß Thiergötter, von
Snowloiska bei Tarnawa; und ein großer, vergrößerter
Schüssel von *Mytilus* oder *Modiola* mit Thiergötter
flachere Schüssel.

III 11) *Hysterolites hydericus* Schl., da i. Mägen
konvergirt der Thiergötter zu kleinen.

in der Ebene von Wolynien und der Ukraine zu finden
ist. Nach Winnica nach oben fortsetzen gehen N. W. aufsteigend
zum von Smida von Prody und Kremenische Linie
bis Krupce, $1\frac{1}{2}$ Meilen von Ladziwotz gehen N. O. nach
nordwärts gehen sehr rasch und so fortgesetzt, bis die
im Bereich der Winnica Winnica Winnica Winnica Winnica
wird

dziej, albo zmaria, że ludzie po sol^u mają chętniej, z kocz^{em}
4. z przegrzaniem, po onej soli prądzić, i wsiadł^{ym} się, jeżeli
kto rozbijał, tu potrzeba obierać mogą: a skoro dojdzie
by najmniej upadnie, że iż się, wnet rozprzyna,
niekiedy się spieca.

list. 9. wiersz 24.

mas. w starożytności, jeziora niemata, które powyższ
zasie, w w. bory albo bory roż, wielkim sumem,
i wielkimi wodami walewa, y bory. zaś wyziera, a
prawie wyziera: a z tego jeziora kłemu ludnie dojrli, se
w szyności, jeżeli odniamy ożekawaci trzeba.

W Chetmskim powiecie białe jezioro, które mody, w
Alhaj albo w Chetmnie kto się jedno unyję, porożk=
roż mudi

Wycieczka botaniczna w Tatry odbyta w r. 1854 przez Felixa Berden

(w Bibliotece warszawskiej 1855. Wrzesień. Tom III ff. 536 - 560)

1. Główny ułch. 2. Żyzna u której spływa rzeka Smereczany w dolinie Kofie-
lińskiej. 3. Kaoprwa. 4. Magora od południowej strony Gwontu. powyżej Kuz-
nie zakopaniskich od których aż pod frontem magory nie ma drogi wzgłowa.
5. Górienicowe stawy za magorą ku południowi jest ich siedm. 6. Kosi-
lec i Żwinica dwa jeziora wyznoszą się od południa stawów górienicowych.
7. Łęka stawów od górienicowych stawów minąwszy Kosiulec ruszają się
do nich przez Ławrat. 8. Morckie oko i Czarny staw. 9. Lodowa
Turnia. 10. Zakopanego najbliżej przez lasy około grodet Jaszczurówki
popod Koryzotę, w której potem droga do Morckiego oka przez
Działkę do Kuznie Jaworzyny. 11. Stąd dolina do potoku Kosiulec rzecza Kahlbach
Kolbak wielki z której na południowej stronie wypływa rzeczka Kahlbach
12. i Kosiuleciana od potoku zachodzącego do Lodowej Turni zwanego
taniej Kolbakian matym, Eothales pitze przez ośrodo. Lodowa Turnia ma
z wierzchy z których tylko południowy dostępnym, między temi 3 Turniami
wzgli wierzchami są głębokie niedostępne doliny lodowe. — Inna droga do lod-
wej Turni: Od Ławratów przez góry niedźwiane około mniha do Morckiego
oka. (gdzie nocleg) stąd około czarnego stawu przez górę Ryzy do 2 dużych
jezior Zabih (Zabih) stąd do obfitej doliny Wysockiej.
z tąd na lewo do innej doliny gdzie natę jezioro zamknięte, z tąd raz
do doliny Jaworowej czyli Jaworzyny (gdzie się nocuje). — z tąd ja-
worzynę można zwiedzić doliną Koperowicką otoczoną Koperowickimi
górami a z powrotem Muran'gozbiem najbardziej w całym Tatrach
ku zachodowi położony)

lawina d. 25 lutego, 1856
zafynata zafynata w
Kosiuleckich z górników
zakopanego, dwóch
z nich odzyskano dopiero
3 marca, a 3 późniejsi.
Luty Jonek dyżenda
stawny stralec w
Jaszczurówce jego
za zbroj w Węgrych po-
wieszony. Ojciec miał
80 kilkadziesiąt uganian
za dzikami kozami.

Spis słowacki przez Ludwika Jezoznera (do konczenia) (w Bibliotece warszaw. Die Zips von Lau-
1855. Wrzesień Tom III ff. 457 - 482) Dolina Hukla, Kopalnia, (wed. rcher (w Jahrbücher
las, Altwasser, Mnišek (Remete Hupfina), Smolnik, Uhorna, Hfale: für orklawior tie
manowce, Prakenos, Dolina Hukla (Güttungun), Mathildenhütte, Litteratur von Schma-
Gelnic (Hukla) Zakarowe, Grelenseifen, Jaklowce, Kolnowce, ter. Bautzen III Band
Krompech, Hukla Stefana, Kluksawa, Margecany (Margitfalva) Folk. II Heft 1856.)
mar, Kojzow, Spis miejsc wymiarowanych barometrem

Górale mieszkające Karpata (w piśmie węg. Skola a zivot; Casopis
zvlaste pro ucitele redaktor Franc Jos. Rezac. Praha (Rohli-
ček) 1856 Zesit V)

Wycieczka w Karpata (na stronie listowskiej przez Tomasa Dalat z 2 drzewo:
ytami (w piśmie Csabad Könyve (Księga familijna) wydaw. w Zepie
przez Augusta Gregora i Jana Hunsalwa 1856 II Rok. Zesit 4 i 5 ujb)

Opis Karpata (w Kalendarzu. Buisarowy Alajos: Nagy Keres naplata
Beften 1857 nakład Alojś. Buwarńskiego)

Wycieczka do Szarawicy przez J. G. (w Kronika wiadomości Karpawych
i zagranicznych 1856. Nr 182 (29 września) 185. Ogólna fizjonomia gór Karawickich - Hanyfaden
Szarawica) 184. 185. 186. 187. 188. (opis niedzieln. Czerwonego Kłafstona)

157 opus (Kozmarzka, Schmelztu i Lomnickiego jezycu)
Geographisch-botanische Skizze des Tatra-Gebirges von F. Berdan
(w Oesterreichischer botanisches Wochenblatt V Jahrgang 1855.
Nr 38 eliet (pag 297 etc) [Verlag L. W. Seidel. Redact. D. Alex Skofiz]

Geographisch-botanische Skizze des Tatra-Gebirges von F. Herdau
(w. Oesterreichisches botanisches Wochenblatt V Jahrgang 1855.
Nr 38 eliet pag 297 etc) (Verlag d. W. Seidel. Redact. Dr. Alex Skofzig)

(Hypisnie : Csakad Könyvel járulin búj.) hasznos ismeretek (mu-
lattató olvasmányok. Szerkesztik Gregus Agost és Hun-
falvy János. második kiadás. Pest, Kiadja Heckenast
Győzőtár 1896. 40 szavak. I) Kivánculás a Kárpátokba:
1) A lipcai havasok (opisuje tu góry: Stare Hory, Zakubova, Czerny
Kameny (Fekete szikla) Tepła, Mitovin, Domarín, Vrbě, Hlaski, Dechtar,
oraz górg granitowe: Holiya (Kopasz) Wyroka (7800' magas) Liva
(Orsz), Rohacz, Hlina (Aggagos) Ticha (Csöndes) Choc (5000' magas)
oraz górg wapietowickich karpatach: Doleńnica (Delítettő 5700') Orsz
(Sas 5400') Czerłowa skala (Ördög-szikla) Czarna jaskinia (we wsi
Demanowa) Kralowc Hólé (Királyhegy - na której przebywa ma-
wie korwin) 2) A zsepei tatra (opisuje wie Hlibe (Geib) Wychozna,
Łoorba (Prba) górg Kielki Krywan (nagy Krivan) i fenytem na nim
Pstry podkorym jest Zieleno pleso (Zöld tó) i dolina Wierzyka
Kłosa (Wiaty Wąg ptysie) 3) Kivánculás a lomnici coucora (Tu opisuje
smekcs tatra - Fűrés i ktorego przez gorę Kaimmeken (Küggel-
ringen) do doliny Kolbachu (Kahlbachnek - t.j. Tyrianeck) do Łomnicy
na ktorej byli niemiecy Zisterer, Alboith, Fischer, Buchholtz, Fichtel,
Rocheł, amerykanin Tacamera, hiszpan Gimbernat, francuz Beudant,
angliuy Toddfon Robert, Hunter, Arnold, Hambrough, wegiery
Berzeviczy. Do Łomnicy przykaja: Kupa, Rubinowa turnia (Rubin-
fünknütturm) Szlachciank (Nessanzek) Sarga torony, Vaś kapu,
Eztergalgas coucs, Sapiriusowa turnia, Hwardot fer-pitzge
(Hunfalvai coucs) oraz jeziora: Võres tó Fehér tó (Białe jezioro)
Zöld tó (zielone jezioro) terace razem między temi gorami dopływa
do Łomnicy przez Kiralygorr i Löffelkraut, Kaftenberg, Jegvölgy
coucsa (Lobnüttalnu, juty) Jhadvi fis do Fel keñthal a z niej do
Jawornyny) 4) Tatra - Fűrés (Opis smeckcs goźne rośnie Linus
Probus - pod górąmi Łomnickimi (Kiralygorr) Gwóźdź glagauński
Wziłom, Łomnicz (pitje) pag. 124-129 Ref. II pag. 139-142 V Zapyt. autor
Dalar James. 2) Jawornynami i o: maj. al karpata a zsepei jawornina
felől pag. 1261 b) A lomnici coucs pag. 128 c) Kilatas a lomnici coucoról
kelefeizsek felől pag. 142)
II) A Dunajez völgye (nes) Hunfalvy János pag. 231-236 opiszowanie
na Dunaju, niedziela 1896. na Pierwszym 22 dawnoży a) Redag. Łomnicki

Hildenbrand F.W.: Karpathenbilder. Glogau (C. Flemming) 1863. 80 str. 1899
(z mapą litogr. Tatra Gebirge)
Fuchs Friedrich: Die Central Karpathen mit den nächsten Toralpen. Handbuch für
Gebirgsreisende. Leipzig H. Kienast 1863. 80 str. 320 i mapka litogr. 24. 50 str.
Wodzieki Karłowicz. Wyieczka ornitologiczna w Tatrach Kar.

paty galicyjskie. Lefno 1851. 8°
Izmigiel'ska J. Wyieczka z Krakowa do Karpat (z 3 drzeworytami) w piśmie
Zabawy umysłowe dla młodego wieku. Warszawa 1861. 8°. pp. 23-36. 97-110; 169-176;
234-240; 296-303.

Wyieczki na stoki Karpat galicyjskie i węgierskie ze szczególnym
poglądem na ich wody mineralne i na ich inne uzdrowiające
zwroty, rośliny, nawiąty i wina przez Dr. J. Tripplina (w
Bibliotece warszawskiej 1855 Tom II Kwiecień str. 82-121 -
z 12 opisane domylenie, Kłikożowa, Borys targ, Marklowa)
Tripplin Dr.: Wyieczki po stokach galicyjskich i węgierskich
Tatrow. Warszawa (Orgelbrand) 1855. 8°. 2 tomy 2 abt. 40 kop. Tripplina (artykuł
o góralach z ryciną
w Xpędzie świata)

Tatra Skizzen I Artikel (Krakau d. 1 Juli 1852) w piśmie: Ausland
1853. Nr 19. str. 447-452.

Ein Ausflug in die Karpathen. [Breslauer Zeitung 1855. Nr 416 (den
7 Septemb. Morgenblatt str. 2427-2428 - Opis Borys, Biaty, Zywa,
Markowa, Borys targu, Szafar, Zakopany, Koscieliska) -
Karpathenreise (Fortsetzung - Nr 418 Morgenblatt den 8 Sept.
1855 str. 2436 opis Koscielisk, Bukowiny, Boryskiego oka
- koniec brak)

Tschudi F.v.: Das Thierleben der Alpenwelt. Leipzig (E. J. Weber)
1854 Zweite Auflage 8°. 12 Lieferungen.

Hauer Fr. R. v. und Fr. Foetterle: Geologische Übersicht der Berg-
basse der österreichischen Monarchie. Wien (Braumüller) 1855.
8°. 1 f. 36 str.

Hasslinsky F. Beiträge zur Kenntnis der Flora der Karpathen
(w piśmie Verhandlungen des zoolog.-botanischen Vereins in Wien
1852. I pag. 200-207)

Wanderungen durch Galizien und die Slowakei (von Dr.) (w piśmie
Österreichische illustrierte Zeitung - Eigentümer J. Greif (Reyhong)
Expedition: Keck et Lieret fuhren im Stephanskirche in Wien Nr 879)
III Jahrgang. IV Band. 1853. Nr 114 (obwód wadowicki) 115 d. 5 Septem.
bei obw. wadowicki z ilustracją: Die Dorfkirche zu Markow. str. 917) 116
d. 12 Sept. str. 923 (Jordanow, Jurty Krzyż, Borys targ z ilustracją:
Holzerne Kirche zu Gudziemierz - Eine Bäume in aus Zakopana - Der
Wasserfall des Kahlbachs in den Karpathen) 117. d. 19 Sept. str. 931-932
(Gudziemierz, Jordanow z ilustracją: Eine Lennhütte in der Tatra - Ein Gäms-
jäger aus dem Tatragebirge) Nr 118 (z ilustracją: Der Markt zu Jordanow)

№ 119 d. 3 Octob. (Koscielisko, Zakopane, Moskie oko 2 ilustracyje)
 Ein Senner aus der Tatra) № 127 d. 29 novemb. 1853 (Moskie
 oko 2 ilustracyje: Bäuerin aus Jurgow in der Tatra)
 № 108: (II Bd.) (2 ilustracyje: Quellen des Schwarzen und
 Weissen Donajetz (1853))

Die Deutchen in dem zipser Comitatz in Ungarn (Illustrirte Zeichnung bei J. J.
 Weber in Leipzig VII Band № 170 d. 3 Octob. 1846 ft. 211-214 2 Illustracy-
 cyami: Deutchen - Kermark - Das zipser Domkapitel und das Zipser Schloss -
 Die Kapelle zu Donersmark - Das Felsensthor von Strazena (Epis. ewow-
 Podgrod - Kermark - Szlo)

Ein Ausflug in die Karpathen oder das hohe Tatra Gebirge (Illustrirte
 Zeichnung bei J. J. Weber in Leipzig XVII Band Nr 425 d. 23 August 1857 ft.
 168-170 2 Illustracyami: Die Wasserheilanstalt zu Schneks - Wasserfall
 in der Kahlbach - Der Felskaer See - Ansicht des Tatra Gebirges vom Kö-
 nigberg aus (Epis. Stradek, Wygodna Felska, Schneks, schlagendischer Spitze
 (Königsgrube) Felskaersee, Krywan, Tynhythal.)

Bemerkungen auf einem Ausfluge nach dem Meerzunge in den Karpathen der
 Landecker Kreises, von E. v. B. (Wiener Zeitschrift für Kunst, Litera-
 tur, Theater und Mode 1818. Wien. 8° № 146 d. 5 Decemb. Lemberg -
 Krynia) ft. 1189-1193) № 147 d. 8 Dec. Landec, Gostyn, Nowy targ, Kos-
 cielisko ft. 1197-1201. № 148 d. 10 Dec. Zakopane, Bukowina, Moskie oko
 ft. 1205-1210) № 149 d. 12 Dec. Bukowina, Jordanow, Lwów, Biala ft. 1213-1214.)

Reise in die Karpathen des Landecker Kreises (Galizien, Zeitschrift zur Unter-
 haltung, zur Kunde des Vaterlandes der Kunst, der Industrie und des
 Lebens herausgeg. von Jos. Edl. v. Mehofer. 1841. II. Jahrgang Lemberg
 № 22 d. 23 Febr. 1841) Podrozy z r. 1826 Krosienko, Koscielisko) № 23
 (d. 25 Febr. ft. 90-91 Zakopane, Lwów) № 25 ft. 99-100 Moskie oko) 40

Reise in die Karpathen des Landecker Kreises im Jahre 1834 vom Prof. Tschau
 Mne mosyne, galizischer Abendblatt für gebildete Leser, herausgeg.
 von Dr. Alex. Zawadzki in Lemberg 1835. № 22 d. 21 März ft. 85-87
 Landec, Krosienko Maniow) № 23 ft. 94-95 Lwów) № 25 d. 21 März
 ft. 98-99 Moskie oko) № 26 d. 4 April ft. 101-103 Zarny Staw, Koscia-
 lisko, Zakopane)

Podroz w Karpaty obwodn Landeckerkiego, Dolina Koscielisko, nisc jezior, okomors-
 kie, przez profesora A. Wilhelm, z niemieckiego (Rozmaitosci. Lwów.
 1830. № 5 ft. 33-35) № 6 ft. 42-45)

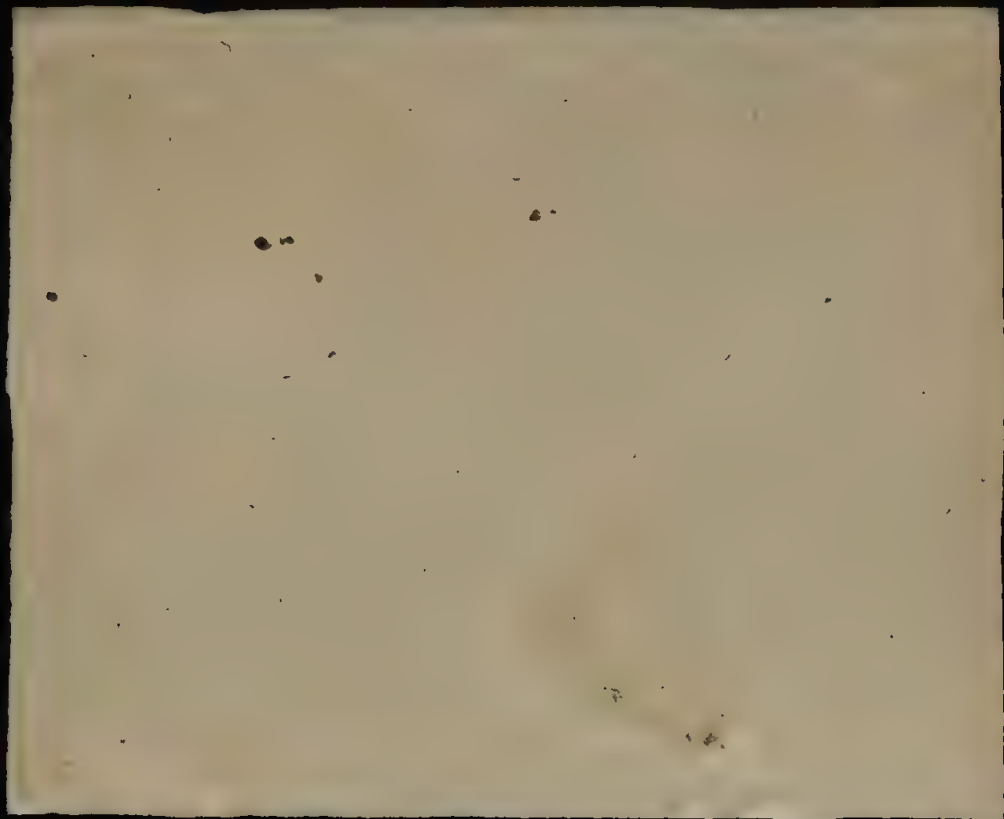
Podroze do jeziora Moskie oko w gorach Karpat kich Lezkiego odbyta
 w lipcu 1827 (przez kobiete) (Rozmaitosci. Lwów 1830 № 17 ft. 129-
 131. (Zarta na Siedem, Koscielisko)

Podroze w Karpatach dnia 25 sierpnia 1823 przez H!..... (Wiatrawa Zalerkiego)
 Rozmaitosci Lwów. 1823 № 61 ft. 481-486 (Moskie oko, Zakopane)
 przedrukowane z opuszczeniem w: Lwowska polska Rok 1823. Xra Krio
 Tomik III Nr 13. 14.

Wycieczka w Tatry przez d. Ciemienskiego) (Eras 1853. № 218. 219. 228. 230.
 231. Xra Krio. Mylenie. Obidowa, Nowy targ, Koscielisko, Zakopane
 Wycieczka ze Szaumnic do Szymek przez Bozenne (Wander Kufel w Dzienniku
 warszawskim 1854 № 338)

(jest to przedruk podrozy
 Wilhelma - bez wymienienia
 autora)

455
Plessi Wilibald S. J. G. znanowidy Bolaniz, robit wy-
wodzi z Schultesam do hor Karpaticich. Sanochich
i innych w okolicy Krakowa, w dalsi Bolanizem
z h. Enc. pow. T. III Keps VI str. 336.

Dofliny Kaspakie : Lichenes: *Cetraria islandica*

46

1)

Lycopodium annotinum, Selago

Filices: *Asplenium viride*, *Ostrychium lunaria* Afp.
dium lonchitis

Gramineae : *Andropogon*, *Festuca*, *Lolium*, *Avena verticillata*,
Setaria, *Calamagrostis*, *Agrostis*, *Panicum*.

Cyperaceae : *Carex*, *Eriophorum*

Juncus : *Juncus*, *Scirpus*, *Arctostaphylos*

Colchicaceae : *Colchicum*, *Veratrum*

Liliaceae : *Lilium*, *Lloydia*

Smilacaceae : *Poligonatum*, *Streptopus*

Iridaceae : *Gladialis communis*

Orchideae : *Epigonium*, *Epipactis*, *Goodyera*, *Dactylis*, *Neottia*, *Leucostictis*,
Gymnadenia, *Orchis*, *Corallorhiza*, *Platanthera*

Aroideae : *Calla*

bonnens-Einladung

S e f e r u n.

Platz zur Förderung jüdischen Geistes und
in Haus, Gemeinde und Schule

herausgegeben von

S a m s o n M a y h a e l S i r s

Rabbiner der Straessischen Gemeinde zu Frankfurt am Main.

Zeitschrift, welche während der kurzen Zeit ihres Erscheinens jüdisch-religiöser Interessen in weiten Kreisen jüdischen Geistes und jüdischen Lebens" bei ihrem Ziele gemäß sucht sie den geistigen Gehalt der jüdischen Religion zu der Aufgabe einer jeden Zeit darzulegen, und die thatsächlichen religiös-ethischen Zustände der jüdischen Gemeinde durch Würdigung dieser Zustände und der ihnen zu Grunde liegenden Mittel einer Bessergestaltung, den Weg zu einer neuen Organisation des Hauses, der Gemeinde und Schule anzudeuten.

Rosliny Karpaczkie 2)

47

Monocotyledoneae

Coniferae: Juniperus nana Pinus mughus, cembra. noto morkowica, w dolinie jawowna noto jezioro Zabik

Salicinae: Salix reticulata, retusa, herbacea

Juncaceae Juncus alp.

Polygonaceae Polygonum, Rumex, Oxysia

Primulaceae Soldanella, Primula, Androsace

Lentibularia Lingricula

Labiata Lamium, Thymus, Salvia

Scrophulariaceae: Euphrasia, Digitalis, Barthia, Rhinanthus
Pedicularis, Veronica.

Asterifolia Myosotis sylvest.

Gentianeae Gentiana, Swertia

Asclepiadeae Cynanchum

Ericaceae: Monotropa

Campanulaceae: Campanula, Phyteuma

Compositae Centaurea, Carlina, Lysium, Senecio, Hieracium

Cineraria, Boroniam, Aroniacum, Chrysanthemum al:

pinum Gnaphalium Solidago, Erigeron, Helidiastrum

Aster, Homogyne, Adenostyles, Hieracium, Eri

grandiflorum, Mulgedium, Prenanthes purpurea,

Hypochaeris, Tagopogon, Leontodon,

Scrophularia

Dipsacae: Scabiosa

Valerianae Valeriana sambucifolia

Aubiacae Galium sylvaticum

Ulmaceae Sambucus racemosa

Grossularia Ribes alpinum, petreum.

Empetrea Empetrum nigrum

Lupilionaceae Medysarum, Astragalus, Oxycetrif, Trifolium

Dryadea Dryas, Rubus glandulosa, Geum, Potentilla aurea

Rosaceae: Rosa alpina w dolinie Kaspel.

Tonaceae: Cotoneaster, Sorbusaria

Samarisund Myrica

Onagraceae: Circea, Epilobium

Umbelliferae: Chaerophyllum, Meum, Gagea, Trifolia,
Anthriscus, Sium, Foeniculum, Oenanthe

Saxifraga Saxifraga

Crassulacea Sempervivum, Sedum, Rhodiola rosea

Linaria: Linum alpinum

Alfinea: Cerastium, Stellaria, Erenaria, Moehringia
Cheletria, alpine

Sileneae: Silene quadrifida, acaulis, Dianthus super,
bus, Gypsophylla

Geraniaceae Geranium phaeum

Asteraceae: Hieracium pseudoplatanum w dolinie Bratki Janos
syn w Zakopanem kolo domow

Viola: Viola alpina tricolor, biflora

Cruciferae: Draba, Dissectella, Hutchinsia, Dentaria,
Cardamine, Arabis, Lepidium, Cochlearia

Lupinaceae: Lupinus alpinus w dolin. Kosielski

Polygales Polygala

Ranunculaceae: Anemone hepatica, Delphinium,
Ficaria, Thalictrum, Anemone, Atragene
Ranunculus

420
Zwei botanische Vorträge von
des Bahiagora von D. Klein
Vortrag in der botan. Section
der Schles. Gesellsch. am
14 Novemb. 1872

Breslauer Ztg. Mittagsausgabe
Nr. 573 d. 6. Dezember

Pytorow Glukazky

winterig, frostig mit 10-15° below
Urea longissima, *plicata*, *barbata*.
Oryzopsis jubatum, *Alcatoris*
sarmentosa, *Evernia divaricata*
Zusatz

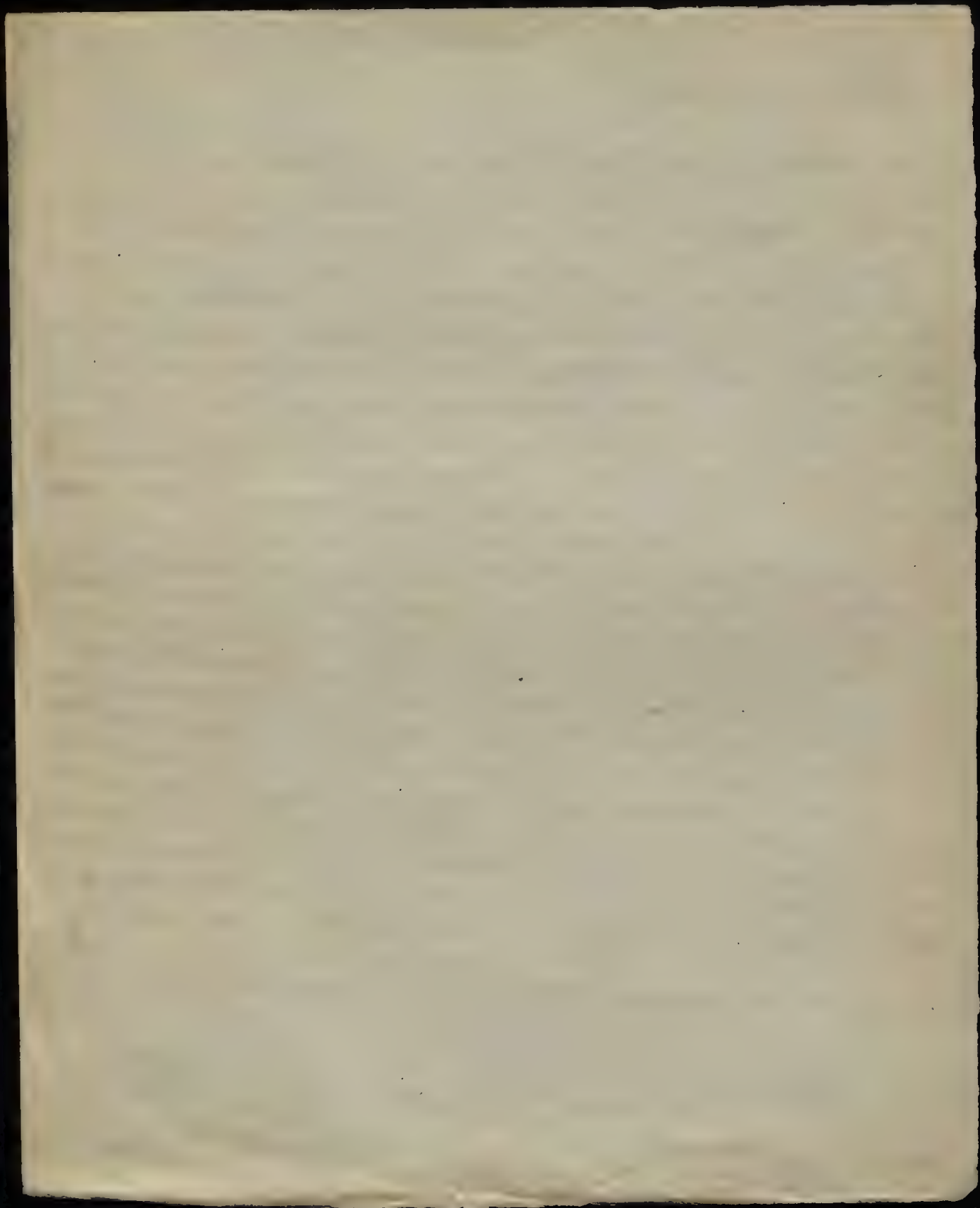
Soldanella alpina & *nebulosa* Kew

Rumex alpinus, *Poa laxa*,
Festuca ovina vivipara, *F. nigrescens*,
Empetrum montanum, *Saxi*
raga aizoon, *Sedum fabaria*, *S.*
rubens

Cerastium alpinum, *C.*
longirostre, *Euphrasia picta*,
Veronica aphylla, *Hypo-*
chrisum flavum, *Pierisium*
atratum, *Campanula Scheuch-*
zeri, *Appium viride*
plantum, *Lagedia sudetica*,
Leiodella arena, *Alutaria*
Thulensis, *A. octocolor*,
Gyalacta cupularis, *Lato-*
bia Walderi Gr. *Norman-*
dina viridis, *Polyblastia Send-*
neri, *Xenophaeria Eng-*
liana.

Dielichidy w Sandeckim

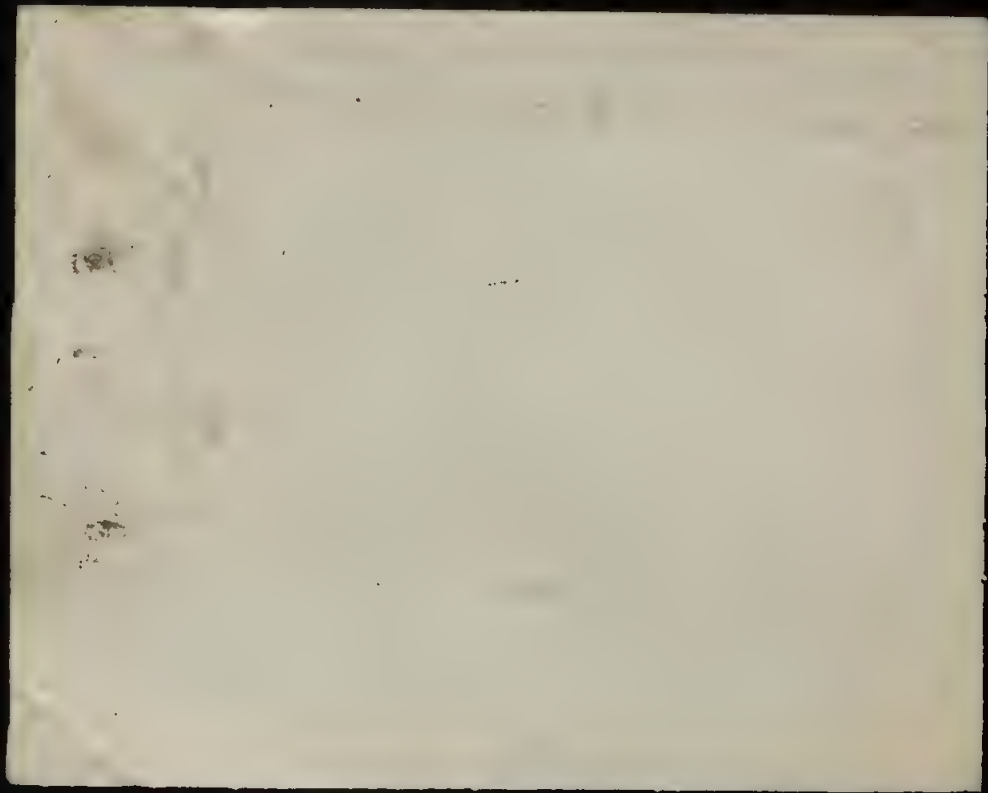
Dolina Nowotarska jest najwęższą na północnej pochyłości Tatów ciągnie się ze wschodu na zachód 7 mil długa a $\frac{3}{4}$ szeroka. Przy wiośce Łazary Dunajec jest niemierny pokład torfu (którego środkiem płynie Dunajec, ztąd jego nazwa) Torfowisko to zwane pustaciami jest $2\frac{1}{2}$ mili długie a $\frac{1}{8}$ szerokie; w torfie tym znajdują się pnieki spruchniałe grubejsi pokładu torfu dochodzi miejscami 10-15 stop jednak z tego torfu nie użytkują wlecie podnasy posuchy zapalają się te torfy czasem od ognia pasterskich, dopóki ich deszcz nie ugasi. Torfowisko to leży bardzo wysoko gdzie jest dział rzek; jest to równina która aż do Węgier idzie (mylnie na mapach podawana za góry) Na wschodzie doliny Nowotarskiej występują skały jasno-czerwonego wapienia (marmuru) szare wapienie i itły w których tkwią kule różnej wielkości wybornej rudy żelaznej (siderosyderit) W tych marmurach jest mnóstwo kamieniastofii mianowicie pod Rogoznikiem gdzie jest wiele flimaków amonitów i muszli (Terebratulae) - Ludzimiż widzą sławna cudownym obrazem N. P. Maryi i odpuściami leży 1751 stop p. wysokości wieś Maniowa 1693' wysokości. - Na wschodzie jest pasmo Łęmin idące najjemną rozmaitszą ligniem najeżone skałami wystającymi z posrodka bujnych łąk, pomiędzy które mi się wie Dunajec. Koto Sromowiec i Starej wsi przedziera się Dunajec przez Łęminy, które to pasmo ciągnie się z zachodu na wschód na przestrzeni około $1\frac{1}{2}$ mili długiej a $\frac{3}{4}$ szerokiej składające się z wapienia amonitowego (Ł. Mańejowski wyprowa: dza nazwę z bretonskiego Penn Seryt i porównywa z Alpe Łęminae) idące się ze od Łęmy Dunajca który się tu rozkłada na nazwę jest to najpiękniejsza okolica w całych Karpatach. Od połnoicy od Krosienka pasmo Łęmin wydaje się jak potężna równia pochyła zielonym trawami i krzyżem, Seryt tylko jego skały wystające z posrodka ciemnego lasu świerkowego; z połnoicy od czerwonego klasztoru wydaje się jakoby zbiór iglic i skałek w piramidach złożonych ze ścisłym wierzchem. Na najwyższej części łańcucha zwanego Koroną (Corona Coronae) są ruiny klasztoru S. Kunegundy zbudowanego przez Bolesława krzyżowego a zburzonego przez Husytów, około 1433. Dla zwiedzenia Łęmin puszają się górami ze Sromowiec (sławnych polowem Torosi) Todziami aż do Krosienka, rzeka albowiem płynie przez cieśninę ściennej skały

Dunajec Włstoka, Jan, Bug, Tyżmienica już w XV w.
były sławne bo r. 1448 zakazano jezy zektadac. 49

Do Lopsadu wpadaja w sandeckim z jednej strony: 1. Dębny
2. Muszynka powstaje z połączenia z reką Lowczyńsk
do której wpada Jastrzbiek. 3. Strzawnik do której
wpada Łockie. 4. Jednejówka czyli Czarna polok. 5.
Wierchowka. 6. Łomnica.

Do Dunajca wpadaja: 1. Lopsad 2. Kamienica która się
toczy z Czarną Kamionką (ptyna koło Mszalni; Kamion-
ki) i Ptaszkowem (od Ptaszkowej) 3. Lubinka
4. Biała do której wpadaja: Błanica, Czarna i
możiska (od Florynki)

Tatry (w śląskim)

50

Klimat umiarkowany. Stan średni barometru 27" 6". Termometr okazywał najniższe zimno - 22° R. najwyższe ciepło + 36° R. Zwykle mrozy w zimie 0 - 4° do - 8° dochodzą około 15 października często pada śnieg, góry pokrywają się śniegiem czasem (nawet Tatry już 12 Septembra śniegiem pokryte który jednak taje) z końcem marca kończy się też zima a zkończeniem przymrozki do początku czerwca trwają Deszcze zachodnio-południowe w marcu z końcem lipca lub w sierpniu przeważają powodz (jakubówka) lato krótkie, jesień najwzrostu piękna (leż w górach mglisto) Kraj podzielić można na trzy części (które są pod Krakowem do 120, 3 fazy wied. nad powierzchnię morza wynosi) tu rośnie olsza, wierzba - Okolice pagórkowate - Okolice podgórskie do 300 stop. par. nad morze - Okolice górskie do 600 stop. par. tu rosną drzewa górskie i wysocepienne iglikowe i iglaste, a wreszcie Okolice alpejskie podlegają burzom, śniegom, rośliny i drzewa karłowate mianowicie (pinus pumilio) kosodrzewina, (juniperus nana) jodłowiec Karłowaty, (pinus cembra) kłosa rośnie prosto bez nie wysoko, rośliny z gatunków juncus, luzula, saxifraga, saxecio, graphalium i zwyczajnie dzika kosa, furfuz, rzet, w górach najwzrostu z jednej strony spadziście lub rumowiskiem pokryte z drugiej ziemia tu rosną gatunki gentiana, geum, ranunculus

Piękniny według pomiaru Miltenberga 4200 do 4500' wysokości rosną w nich wierzki omfzone do 20 stop. wysokości one w związku z Bałagorą i tworzą wstęgi w Karpaty niższe - Tatry nie mają ani lodowatych zlebin ani wiecznych śniegów, lasy świerkowe rosną tu do 4000' bukowe do 3000' kosodrzewina do 5500' na Krywan iść można po nad pięć aima sławami gór Kozłowieckich skalisty. W Tatrach w kierunku lokalne zjawiska w chwili najniższej raptem przeciąga

gwałtowny wicher, mianowicie koto morskiego oka. Skaty koto
morskiego oka sprawiają dziwne wrażenie zwisają w notę
napowietrza zwana Murus wywoka do 6000' koto niej m.
craffa Mnich, na przeciwniej stronie skata Zabie, długim
garbem pod nie, czarny staw przedzielony skalistą górą od
morskiego oka, wskłkroc w kierunku zamaznista. Droga
do jezioru stawów prowadzi przez górę Gładką. Jezioro
jest uł wstapiwie b. Stojąc przy równym stawie widzi się
na prawo górę Gładką dalej Świątkę Tęczy, a na lewo
wicherem zamyskającym b. dolinę na lewo między
(Tu są kozy dzikie) W jeziorze stawach nie ma ryb tylko w twor-
skim oku pstrągi. Góra Świątkowa do 4800' wysokości kosodre-
winą pokryta; z jej szczytu naprzeciwko widać górę Kół-
ba wielką i małą (spiczastą) dalej Muras nad uściem Jawon-
ną z dwiema podzielną na 2 garby opasana w potowie-
gancem granitowym. Koscielisko na skaty wapienne prze-
też wegetacja bujniejsza, kwiaty jasnonie różowe granatowe,
lila, skaty mniej pomniejsza. Największej rzytu widok z góry,
Tomanowa polska 4000', na dolinę Nowotarską; widac
z niej są jednak: Geroony wierzch 5800', Głobitę 4400', Koryta
obu Dunajców ptakuszygą; na zachodzie obrzynie Aohaz
nad dolinę Koscieliską jest tu góra Głobitej staw zwany
Zgnity do 3094 żni gębszy brunatny smierdzący, bez ryb
buzi za ostę wysoką trawą. W dolinie Koscieliskiej rosną
jałbina (obus aucuparia) Bez, Jatoriec, Wersby
różne, Borzowy. Tu się gniazdi rząski ptak Ptochaz (ale
niejski (Accentor alpinus) oraz, tamy Jomurisk skalny (Ticho-
droma phoenicoptera) z różowemi skrzydłami przypominający
barwę swą świetny ptaki południowej Ameryki. - W lesie staw odno-
wym jadąc do morskiego oka zlanane: w górę wose Kłoty
ziemia okryta gęstymi borówkami nie obrosłe krzakami malin i
ostreżyn. Tu przebywa Kniejotok głupec (Setrao urogallus) naj-
zacowniejszy ptak dla myśliwych nąszych.

Pieniny. Tak się zowie krótkie pasmo gór zamknięte od
wschodu doliną nowotarską i przysiadającą ku północy
do Bieszczadów. Leży ono na kształt wysep w Trójkącie
którą tworzy Dunajec płynący z wschodu na północ
pomiedzy Furawnicą a Krośniem. Po obu stronach
Dunajca leży pasmo Pienin mające kierunek ku połud.
niowemu wschodowi. Powierzchnia ich zajmująca około 2 mile
□ wysokości najwyższego szczytu 3100 ft. w. średn.
wysokości zaś 2856 ft. w. Od wschodu i północnego zachod.
leży Pieniny w związku z Bieszczadami, części ich leży
na prawym brzegu Dunajca na stronie wschodniej zaś
przylega do pasma piaskiej Magóry. Pod względem
kształtu, budowy geologicznej i roślinności trzeba je
uważyć za oddzielne pasmo gór położone w dolinie po-
między Bieszczadami a Tatrami. Wapien amonitowy
postrzegający na skałach trachitowych wydobywających
się na większych miejscach tworzy główną budowę. Podczas
gdy grzbiet gór Karpackich z Bieszczadami zwanych wól-
na od dołu i niezbyt podziśto się wynosi, w przerwy ciągną-
ne wierzchołki, długie jednostajnie bez przerwy ciągną-
ce się i z piaskowca Karpackiego złożone pasmo tworzy-
przedstawiają Pieniny grupę poszarpanych chaotycznie
na siebie powalonych skał wapiennych najrozliczniej
go kształtu poprzedzielanych od siebie przepaściami
często krótko i pionowo wystającymi wierzchołkami w kształ-
cie ostrej igły. Ku północy tworzą one spadiste i
pochyłe pokryte lasem i bujnymi polanami. Pochyłość
i te wynoszą 800 do 1200 ft. w. Środkiem płynięcia
Dunajec wijąc się wąską wąską pomiędzy ścianami
go strumienia i skałami z mocnym spadkiem i brudem
modre fale jego miejscami pienione uderzają o skaliste
zapory, miejscami znowu prawie nieruchliwie płynąc tworząc

niebieśkawe pnie rzyty głębiną. Do obu stronach Dunajca
wznoszą się 13 do 15 szczytów skalistych. Ze strony galicyjskiej
na północnej stronie wznosi się najwyższy szczyt zwany
Korona (mons coronae) od najdawniejszych czasów z
kilkoma wierzchołkami podaneimi od południa; do któ-
regóżdo wschodowi przypierają Berezytek, Fałmich,
Ligarki, Nazameryska tworzące ródzeń Dnień. Do tego
różnienia przypiera grupa szczytów z niższymi wierzchoł-
kami zwana Dnieńkami i oddzielona od najwyższych Dnień-
kami szczytów górskim Dnieńskim Potokiem. Na wschód od te-
go szczytu wznoszą się szczyty: Mała Sokolica, Wielka
Sokolica, Sosnowe a ku północy Ostro Skatka, Czer-
woną Skatka, Biała Skatka i Ciemne na których się
najmno kończy. Na zachód od góry Korona wznoszą się
szczyty do Bromowiec i Czorsztyna należące zwane nowe
i Ostro Skatka przedzielone od głównego ródzenia potoku
Kiem Stobranym potok wpadającym do Dunajca. — Na po-
łudniowym wschodzie węgierskim brzegu od góry Korony ku
południowemu wschodowi wznosi się Góla szczyt spadają-
cy tworzący blisko północną część Dunajca od wschodu
dalej Lesznica przyciskająca do gór zamyskających dolinę
żółtych nieś Szczawnic. — Szczyty leżące z strony galicyjskiej
od Korony poruszając nieś Dunajcem zowią się Groborysz,
Smichowica, Dnień, Ligarki, Sokolica, Przechodki. Lic-
kawe miejsca w Dnieńkach: Ruiny zamku św. Kunegundy,
Brodzys z kłębami skreptami trachitami, Szawa-
nica z kępami mineralnymi, Smiełzonka z źródłem
fiatrem, Czerwony klasztor Kartuzów, Ruiny malow-
niczego zamku Czorsztyna i Zamek Miedzica w rzy Dunaj-
ce.

Pieniny mają bardzo bogatą podalpejską górską
florę której rozpoznanie zawdzięczamy Herbichowi,
Alex. Zawadzkiemu, Berdanowi i Bosniackiemu.
Ofstatni ten botanik w towarzystwie x. Gregorczyka
r. 1855 d. 7 sierp. wyruszył Tomnicki d. 11 sierp. wyruszył go-
lachowski, d. 14 sierp. wyruszył Wielkiego Kolbaku (wyli-
łodowej Turni - Eiothales Spitze) d. 24 sierp. Krywian
do przodu tego doliny Kopetszadow, Kotowe, doliny wiel-
kiego i małego Kolbaku (Kaltbach 1258 r. żywe) doliny
Felski, Loprada, Koprówy, Miercihu, Koscielisk.
R. 1857 odkrył na szlaku wyruszył Pienin po nad-
Dunajem zobu stron piśkny i gęstej krzewi, zato-
wiec sawinowy (*Juniperus pseudo-sabina* Tisch.
et Mejer) koloni można zielonego trawiało zielonego
którego miśrifte długie igły podobne do cyprusu,
Kraakten wiecznie zielnicy się rośnie w tasiwicie
w Urzy, ojczyzna jego są rybitzkie góry Altaju
i songoorsko-kirgizskie stepy: w Pieninach najwię-
cej go na szlaku Tawmich w szlaku. - Buzinejwa-
getauj w Pieninach sprzyja potłudniowe,
dostatek światła, wilgoci, ciepły grunt + kamienisty.
Prócz 55 rodzajów roślin w szlaku przedgórzom
tatrzańskim, rosną tu jeszcze w tasiwicie rośliny któ-
rych nie ma w Tatrach: ^{wyjątkowo alpejskie} *Chama alpina*, Jacq) do
2-3 stopni wysoka (na górze Korona) ~~Tetradlea~~ *Ozianka*
górska (*Teucrium montanum* L.) Storażyk nakrapiany
(*Brachis uftulata* L.) Liaskownica fusulinowata (*Are-
naria setacea* Merl. et Koch) Sawuta (*Spirea chamaedris-*
lia L.) rzadki jastrun rybitzki w Herbicha Zawadzkiego

nazwany (*Chrysanthemum sibiricum* - Zawadzki Herbarium
Kwiłkowy z końcem lipca, Gorczyznik Witmanna (*Erysimum
Witmanni*) roślina ~~z~~ wonna odkryta przez
prof. Zawadzkiego. — Flora zupełnie na ten k. małej pnie.
Stem nader bogata i wspaniała.

buty itowatego sferysyderytu. Długo ze szlachtowną ku wiosce Białej wodzie
jest wyborna ruda żelazna dotąd niewyżywana. W marglu ~~cz.~~ czerwono
turskowym wydziela się czerwony rogowiec podobny do karniolu.
Wziotowie wysokości Jarmuty jest stłocznia opuszczona z wstępnym
przekrym zarosniętym, można w głąb wejść kilka szani dalej sztyb
zawalony i pełen wody, miejsce to nazywają Bania, za Maryi
Terezy miano tu szukać złota (nieonie dla tego że i w Węgrzech po-
dobne skały trachytowe w ścianach żelaza zawierają złoto, lecz tu
skała zbyt twarda i ślisko rzadko rozkładają) trachit ten jest
był jak widać płynny przetamiał skały z wodą opadzone, skruszył się
zmieszał się z niemi te przepalone w ~~całości~~ jego masy ut-
kwoty, części rozpuściły się (osobliwie wapienie) w pływnej lawie
trachitu i wydały nowe odmiany, zdaje się że trachity te są tylko
ostatnia erupcja na północy. Trachit w formie porfiry ukazuje
się jeszcze przy szlachtownej w potoku za Kropianką zwanym i
w górze Uboru. — Zrodła kwasne ^{niepłynne gazy kwasem węglowym} w Galicji które wypływają z
piaskowca karpatowego są sztalniami podrygami wity wulkana-
nicznej, rozpuszczają one lepszere piaskowca karpackiego ~~całości~~ składają-
ce się z wapna magnetycznego, niedokwasów żelaza i manganu, z rozkładu
trachitu biera w siebie miejscami sodę i potaż, a wylizując pokłady soli
kuchennej rafycają się chlorem. Półwieś liniję szczytów porzyna się
na linii Dunajca przy Szarawicy dalej na zachód nie ma już tylko
znaczne pokłady trawertynu świadczą o dawnej ich bytności jak np.
przy wsi Głęczanowie, na wschód ciągną się szarawy aż do Wysowy
wsi w obwodzie ^{szczytów} Jasielskim.

W dolinie Dunajca ~~szczytów~~ na północy szarawy:

1) Krosienko woda plynie okwicie z piaskowca karpatowego, na
przemian z turskim itowym utożonego jest zupełnie przezroczysta,
nieco kwaśkowa ta, stonawa bardzo przyjemna do picia, ciagle wydaje
mocnymi kłębkami gaz kwasu węglowego i słabą wonią gazu wodorodo-
warkowego. W jednym calu świec zawiera według prof. Jorjanowskiego

chlorku wapnianu 43, 0 gran

Węglanu wapna 11, 5

" magnetycznego ślad

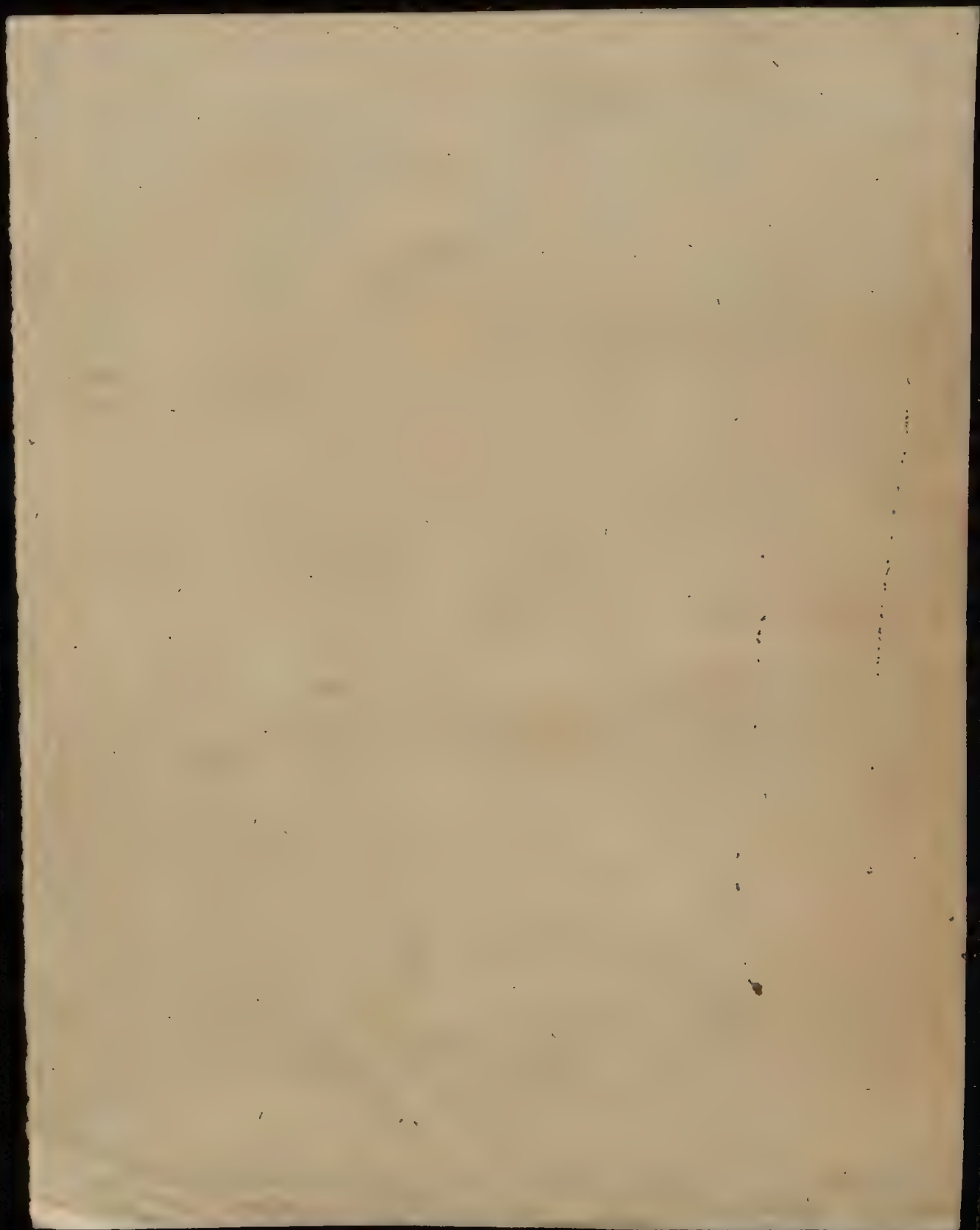
Gazu kwasu węglowego 20 cali reszty

Niedaleko tej szarawy w poprzecznym parowie szczytów z male zrodła
blisko siebie utożone ze słabym smakiem kwaśnowatym; lecz obrywają-
ca się ziemia w to się zasypuje.

Le w niej żywe śrębro jest,
szalowa wieść.

Teraz rzezy i markowskiego

55
Rozbojnicy sławny Józef Baunyski który miał schro-
nienie w lasach jaroskich gdzie dotąd jego kamienny
słotek pokazują, schwytyany pod jesień 1735 w Jarosku
i na zamku w Krakowie wraz z współnikami Fracony.
Podhetman zbojecki tegoż Łazarczyk z Tyłmanowej
z Tapany ~~1736~~ na pizę i 1736 w Nowory wraz 37 tej
bandy risty. Baunyski przebywał w Kamienicy i Ochot-
nicy, zrabował klasztor Czerwony (albo nie)

50

Tatry polskie

pod względem przyrody

skrócone.

Przedgórze tatrzańskie, rozciągłe doliny z północnej i południowej. Ogólna charakterystyka: strony okryte i zasiane są wesołymi dworskami i wsiami, a nawet rybaka. W sam głąb śnieżnych wierzchołów zapadł się przemysłowy góral z swemi krowami. Leżąc ponad trawiaistymi polanami sterczą niebotycznie szczyty usagając się woselkiemu przemysłowi ludzkiemu, tworząc matorwidzany i nieznaną prawie zakąt w posród kwitnącego zaludnionego kraju, a ciekawy wędrowiec mimo całej potęgi ~~siły~~ umysłowej chce poznać ową zakątek, musi mordernie i w porcie wrota walczyć z przenikliwym chłodem burz i rozpasanemi dzikiemi siłami przyrody. Przy całym postępie cywilizacji, dziwona budowa tych gór, ich pokłady kamieniste, wpływ takowych na zjawiska natury i stosunek do tworów żyjących oraz ich dzieje, są dotąd jeszcze zagadką, koto której odgadnięcia, dopiero krzątać się porzynamy. Wiele wierzchołów, na których jeszcze żadna ludzka noga nie postąpiła, piśtry swe wierzchołki hardo pod obłoki wśród ciszy, której dotąd nie przewat głos ludzki, chyba tylko szelest skrzydeł smiałego szpa; a może my nawet z pewnością twierdzić; iż wśród rozdartych lebowisk tatrzańskich są miejsca mniej może znane, niż brzegi wysp rajodleglejszych, lub Łozysko Śilu i Świstawskiej rzeki. Wybitna różnorodność, nierówności zmiany klimatyczne, obfitość drzewnych zjawisk powietrznych i meteorologicznych, bogactwo istot żyjących, porównany od półnego niedzwiedzia aż do mikroskopicznej pchły, smiernej zamieszkiwających te ustronia, ciekawy rozkład roślinności zależą porażki od martwych pokładów kamienistych i wpływów klimatycznych, zasługują także na uwagę rzadziej Kardego badacza.

Rozległość i granice

Fizjonomia gór
(geologiczna budowa)

Wzrosty

Doliny

Rzeki

Jeziora

Ogólna charakterystyka i pogląd. Tatry tworzą odrębny kłębek gór długi od wschodu na zachód półtrzecimili a szeroki 2 mil; wznoszą się do wysokości 8000; mają one odrębną i własną sobie fizjonomię nadającą się porównać z Alpami i innymi górami. Właściwe przedgórza wznoszą się do 4000; matka przyroda okryta je bujną i romantyczną rzeźbą roślinności, ustrojone gęstymi lasami drzew iglastych i liściowych nie przedstawiają tych dzikich strumyków i poszarpanych nagich kształtów, jakie w samym rdzeniu tatrzańskim napotyamy. Wielejścami przetrwają się w czasie torfowate mokradła, które góral borem zowie, miejscami zaś wapiennymi rwymi i w kamienistości bogatemi tawami przypisują do sterczącego ~~przebiegu~~ ^{górskich} nieśmi granitowego grzbietu. Nad temi to przedgórzami leżą właściwe Tatry z jeziorami, wyzłobionemi tożyskami potoków ^{górskich} zbierających się z mnożstwa źródeł i skalistych wypływów, z dolinami ogrodzonymi murem skalistym, z rozpadlinami, płytami, przegubowatemi przętaszami i otwartemi halami i polanami. Dotąd jeszcze pracowita dłoń ludzka nie poręgnęła tych wierzchołków drogami i utorowanemi chodnikami. Długie wązkie i bystrze parowcy powstają się w różnych kierunkach ku rdzeniu samemu; tożyska tych to parowców zastane potężnemi głazami i gruzami wypływkami pod kłosem rumia modre fale górskiego strumienia. Jeziora tatrzańskie zwykłe z trzech stron otoczone są malowniczymi scianami; barwa tych jezior nie jednaka niektóre modre, inne ciemno-lub jasnozielone inne rare lub w brunatny kolor wpadające; głębokości ich jako też pod kotłiny takowych, mało dotąd rozpoznane; najprawdopodobniej jednak przepiękne głazami, rumowiskiem i obfitemi źródłami. Podania górali przypisują tym jeziorom niezgruntowaną głębokość, związek z morzem i zaludniają je stworzoniem do wpływów otaczającej je tajemniczej i cudownej przyrody, potworami i obłężnymi rybami. I strumyk scian pobrzeżnych wije się srebrną wstęgą na dot ~~głazach~~ ^{górskich} strumyk i z rumem wpada w spokojne i ciche nurty jeziora. Najprawdopodobniej wiskora usi owych tatrzańskich kotlin niegdyś ~~przebiegała~~ wypiętniona była owemi zielonemi jeziorami górskimi, które z czasem wywiękły. Góry albowiem, podobnie jak i ród ludzkie

mają swe dzieje. Lichym rzem przeryniają sobie nurty odpykające
owe poprzeczne zapory, które kotłując od nizin dzieją i powoli w
w łozyska ^{dolin} ~~nie~~ uchodzą. Potoki ^{wytryskujące} ~~nie~~ z jezior i źródeł górskich
w formacji walcowa wapiennej strone nieśaz muszą przebywać prze-
paści i tworzą owe uroczyska wodospady, z właściwym rumem, oświe-
leniem i grą barw. Często kroć wyżart sobie taki potok pomiędzy
urwanami gładzami głębokie łozysko, które do potłowy w czasie po-
suchy wypłnia. Spodnia część wodospadu leżąca w głębokim parowie
wytkle nieoświecona, tworzy owe mgliste i fantastyczne kłęby;
podczas gdy górną część oświecona i szumem stłonia w kształcie złotego
pasma się pojawia. Nieśaz strumień wiże się ^{z rykiem} po gładkiej i nagiej
scianie, jak wąż olbrzymi; trafiawszy w swej morznej wódwie na
zaporę, rozbiła się w białą pianę i kropliste perły. Wzgórze karły z
tych wodospadów ożywiających ponurą i ciemną górską, odmienną na kształt
i urozmaica widok potłpny. Lasy występujące z nizin wytkle klinami lasy
i smugami wdzierają się w krainę alpejską, gdzie walency muszą z po-
tłina i dziką przyrodą. Preto też potłpne gładz stoją tym klinom na
zawadzie, nieśaz głęboko wyżarte zlebiny przeryniają takowe, olbrzy-
mia ich postawa karłowacieje. Na wegetacji tych to lasów wywiera prze-
wagę wpływ zmienności i raptowna temperatura, wiatry, grubość
podłhny, pokład mineralny, obfitość źródeł, wilgoć atmosferyczna,
i potłnienie. Na potłnocnej stronie Tatrów przy nieco większej wznio-
słości objawia się dobitnie charakter i fizjonomia alpejska. Podczas
gdy na potłudniowej stronie nie dostrzegamy tej różnorodności; tu al-
bowiem raptowny przechód z bujnej wegetacji nizin do nagoty alpejs-
kiej. — Klimat w Tatrach rozmaity; tam gdzie doliny otwarte są na Klimat
przewiew wiatrów potłnocnych, gdzie są liczne jeziora i strumienie:
tam też atmosfera częściej przepłniona mgłami i zimno nieśaz dotknę-
liśsz a niżeli w wyżej potłzionych ku potłudniowi spadających
dolinach. Dolina Kierichy otoczona zewsząd górami, lubo nierównie
wyżej od innych potłzona, ma klimat ciepłszy, i bujniejszą roślinność,
a niżeli okolica nad Łucyfławami lub Morskim okiem. Ztąd też rzadko
się trafia, aby w dwóch sąsiadnych nawet dolinach był klimat; Prądy powietrza
po przewiewie powietrza ratemowany różnemi skalistości zaporami.
niektóre doliny jak n.p. Koscieliska są ciepłe, ciepłsze i piękniejszą ma-
ją wegetację: inne znowy wystawione są na ciągły przewiew zimnego wiatru.

[illegible]

right

Wiatry

Defuse, burze

Porztek wiosny

D. 1854 D. 19 sierpnia
miał spadek i pokrył
Tatry na kilka cel.
8 września upadek now
mieg na stopę, owie
zmuszone były uciekać
do wsi; D. 21 września
początek zimy

Licwińska przegrady

[illegible]

Według sposobu rośnięcia roślin kwitnących zależy od miejscowości. Wzrost formy:
ci, wysokości, położenia ku słońcu, pokładowi. Inne rośliny rosną na krz.: w geologicznej
taliznych granitach, inne znów ~~na~~ ^{wapieni} ~~na~~ ^{na} wapien- na roślinności
nych Tawriach, które już to dla łatwiejszego zwietnienia, już to dla roz-
norodnych dzięki poszarpanym kształtów i ~~bez~~ ^{zawzięta,} obfitości przetrwa-
jących zrodet bogatszą mają florę. Kobierec roślinny pokrywający
Tatry nader jest bogaty; ~~roślinność~~ jego odmiana ^{zwłaszcza} znacznie od wplywów
chemicznych, fizycznych, meteorologicznych i geognostycznych, co dla badaczy
trudniących się geografii i fizjologii roślin nader ważny do zastano-
wienia się następującego przedmiotu, dotąd jeszcze należycie nie zgłębionemu. —

59

Fauna tatrzańska. Jeżeli trudno jest oznaczyć stanowiska roślin Tatrzańska podług stop wysokości; to u ruchliwych zwierząt nierównie trudniej właściwie ich miejsce pobytu wykarac. Głód, ciepło, zimno, wreszcie broni chwilego strzelca, wywierają przeważny wpływ na pobyt zwierząt, zmuszając takowe do wędrówek pochodów lub do pobytu w stronach mniej może właściwych. Najtrudniej mianowicie oznaczyć stany pobytu ptactwa, jako najruchliwszego; nie raz tak dobrze północna Szwecja lub Syberia jak południowe Włochy lub Afryka mogą być jego mieszkaniem narwane. Bez tego wszelakoż można oznaczyć pojedyncze miejsca, w których pewne rodzaje przebywają lub gnieździć się zwykły. Nie mały uprzedzić w Tatrach owego mnożstwa jaskrawo barwnych zwierząt krajów południowych; wszelakoż są tu niektóre właściwie iśćtka zastępujące. Na uwagę Fauna tatrzańska dotąd jeszcze nie dobrze zbadana; prócz znanych zwierząt kręgowych ~~wszędzie~~ zamieszkują te góry jeszcze miliony insektów drobnych, chrząszczy, muszek, pajaków, skorupiaków a w uienistych dolinach iże ^{całkowicie} mnogość ~~robactwa~~ ^{insektów}, miszerek i ptaków. Zoroina przypuszczać iże w Tatrach iże około 5000 rodzajów zwierząt, pomiędzy którymi około 300 zwierząt kręgowych, 5000 zwierząt członkowych (Gliniński) 50 robactwa, 100 miszerek a 200 zwierząt roślinnych gatunków. Pomijając zwierzętami członkowymi czyli owadami jest około 300 gatunków pajaków, 50 skorupiaków, resztę owadów zaś stanowi około 1500 chrząszczy 1000 much, 800 motyli, 800 owadów błoniasto-krzydłych. Pomijając pajakowatami wiele jest iekawych; pomiędzy owadami klasa chrząszczy czy najbliżej jest reprezentowana. Pierwszy odgłos wiosny budzi z głębokiego snu do życia miriady owych owadów. Różne gatunki plusk:

[illegible]

Ryby

Itazy

W Tasiwe Tatry ciągną się od węgierskiej wsi Lendak do wsi Zuberac długosi i Rozległosi
szerokości ich dość mała w porównaniu z Alpami Szwajcaryi. Stanowią pas alpejski Wysokości
do którego przylega okolica górska. Rzeki tatarskie wznoszą się do różnej
wysokości. Także Kurpat noszący nazwę Lenin przypomina nazwę Mons Le- 60
ninus czyli Mons Jovis jak i krymnie zwali górę S. Bernarda w Alpach
Południowa część Tatrów występuje wprost z głębin równin i tworzą wyższe i
wspanialsze rzekoty niż północna część. Doliny czyli raczej parowy które poje- Doliny
dynie rzekoty przedzielają są nader bystre, zasute rumowiskiem skał. Kli-
mat tych gór ostry, zima długa i wrota ledwie 3 miesiące są wolne od śniegu
zima trwa tu 8-9 miesięcy, średnia najwyższa ciepota w końcu lipca i w sierpniu
dochodzi $+10$, 72° a zimno -12° R. Wiosny dochodzą do -20° R i 223° R Temperatura
Dnie letnie zbyt gorące, noce nader chłodne a nawet z frozenem potężone Klimat
zima nader smutna, masy śniegu robia niedostępne te okolice, chyba chi-
wy strzelac zapuszcza się tu pojedynczo na głusca; życie wcale obumiera,
zwierzęta i ptactwo garnie się tu nizinom. Wody ożywiają całe państwo, któ- Rzeki
re nader jest obfite w pulującą żyłą wodę. Tatry są gniazdem rozbieżnie
płynących rzek, których źródła są najrozmaitsze. Czersto wypływa się
rzeka z torfowatego bagnistego boru, czesto wypływają z jezior lub białej
porzeczki w źródłach nieraz połączenie z rozpadlin i otworów białych.
biegnące mnóstwo małych strumyków zasila potoki, strumyki te
czesto wygryzają, czesto strumyk który słabem wyczerpieniem się ledwie ozna-
ki życia daje wzbić się gwałtownie i bory mstać nie wstaje białawy. Całe
Tatry poprzetrzynane są niezliczonem mnóstwem ruchliwych zlebow czyli
zlebow wodnych odciętych. Ściekające potoki tworzą nieraz nader malownicze
wodospady. Jeziora tatarskie mają barwę ciemno zieloną, niebieską lub białawą
róża zwykłe okolice ich nagie; przy mostkiem oku rosną tylko drzewka z jed-
nej strony. Jeziora niektóre otoczone są nader stromemi grzbietami skaliste-
mi, czasem mokre tak jak za dolina Kosielińska sięgają do zwierziat Jeziora
Własnym zwierziadzie wód dzwonic pięknie odbijają się dźwięki i poraża-
ją okaty; a wspaniałe zjawiska przyrody (n.p. tak zwane Okno do nieba) nade-
ją im wiele uroku, choć charakter ich dość ponury i pośmieszny. Świeżość
tu ptaków i żyjących istot; niektóre nawet wixkują czołm roku i z lodem
powalone, chociaż w dolinach byjna wegetacja. Najwyższe potężenia mają
tak zwane Łęcioławy, po nich Gwienicowe Stawy. Niektóre jeziora jak np.
Czarny Staw i Łęcioławy nie mają dopływów tylko wewnątrzniemi podziemniemi
źródłami zasycane bywają jeziora niższe są to miednice w których się ścieka;
jaśnie strumyki zbierają, dopływ ich prosto znaczniejszy. Największe jezioro
szwajcarskie w Alpach: Lisersee (500' nad powierzchnią morza) jest $1\frac{1}{2}$ mili długie
a $\frac{1}{4}$ mili szerokie. Włoskie oko ma w sobie znaczną ilość potęgów

Zródła

Pródowa geologiczna

Salbo mlekkiem ka-
mienem (nagorze
mleku - dawniej
w medycynie używa-
ne)

Krusze

Pieczęty

Roslinności jej
właściwości, bogat-
stwo

Las

(*Salmo lacustris* Gmünd-Journal - *Salmo trutta* Gmünd-Journal) które są więk-
sze i większe od stragów strumieni, bo nieraz 6-12 funtów waży. Wyjako potożo-
ne jeziora wcale ryb nie mają. Dawniejoremi czasy liczba jezior w Tatrach nierów-
nie była większa, każda dolina, każde zagłębienie tworzyło jezioro, odptywające
wody powoli przejały i przerzuciły sobie skaliste zapory, a miednie wypróżnione
zostały. Temperatura jezior niska wskazuje na ich zrodzony porządek. U stóp
Tatrów z południowej strony tryszące wiele źródeł ~~mineralnych~~ mineralnych kwaśnych
i siarczanych, niektóre jak n.p. w Kwaśnicy (Schnecko) obrócone na zakłady
marmur, ielazo, panebaz ledwo się w nich znajduje. Ciekawym zjawiskiem w
formacji wapiennej są jaskinie, niektóre z nich mają mineralne wyposyły które
lud śmietaną górską (Zowie) (Kuturjoflun) i inkrustruje. Tak zwanych drożdż
wulkanicznych nie ma prócz jednej na południowej stronie w Drużba kark i
Łęczkowiej, którą Petrycy opisał. Jest to kotlina która ciągle zawiera dość
gazów mianowicie węglik z azotem i gazem wodorowo-żelazkowym wyziewa.
Te wyziewy z kociołkowate przysuwają ledwie pół stopy nad powierzchnię, nachy-
lony się ku nim mają raryzmy zapach i karzeł wybudzają, dla tego też często
na brzegu kotliny znaleźć można martwe owady i zwierzątka. Gazy te najpraw-
dopodobniej ze źródeł mineralnych się dobywają. Dość pospolite w Tatrach
są ptaśninyżny zastępnie rumowiskiem z gładzów, na którym miejscowo prosi:
nica i roślinność osiadła; najrzadziej przychodzi w formacji wapiennej i pow-
stają one przez zwiędzenie wilgoci i defuzji. Rumowiska te pochłaniają wchł-
kę wilgoci która się u źródła zbiera i w kłzstacie zrodet występuje na jaw, są-
stokroć nawet z pięćset. Dziury tych to rumowisk stają ptaśnynom niektórym zwierzę-
tom jak n.p. świstakom za gniazda.
Flora tatrzańska lubo nie jest tak bogatą w rodzaje jak niziny woselakoi
odróżnia się pięknymi kolorami i wielością zapachów oraz wtaświwością. Tatry
są ojczyzną owych pyznych polan obfitujących w różgote, zielone, kwieciote
rośliny dające najwyborniejsze pożywienie owcom i krowom. Podczas gdy szare
nagie i gładkie prostrane sciany ~~z~~ wierchołków granitowych wpadających
w ciemną, brunatną, żółtą lub białą barwę smutnej i jednostajnej sprawiają wci-
dok, przedstawiają się malowniczo i gładkie lasy leżące w parowat u stóp
tych olbrzymów. Wśród cienia drzew poczyne nieraz oko na niezmiernej
skalę lub oderwanej bryle granitowej albo wapiennej ubranej w piękny
powłokę mchu i porostów krewow. Ciemne świerki i jodły z których gęste
zwojeżają się tokowe waskorze ruiwej brodawki (*Ulex barbata* Bartlflun)
stanowią przystępek dla drapieżnego zwiaka i wesołej figlarniej wiewiórki. U
stóp ich znajdują się niedźwiedź, nieraz łosi, chytro liś gniebi łosi kory
i zakłada. Dla pnia strupiałym kuje trójpalizasty dziurót łosi dziury a
garzgną szpilek mieżka kos i głuśiec. Wierchołki tych drzew nieraz roz-
parte i złamane od piorunów, zgrybiaty pień nieraz od burzy strząskany.

[illegible]

piszka
Fmiedziemi Rosa alpi.
na w dolinie Kofieliskiej

trędowinkowych (Scrophulariaceae stajsnubli'fnn) jasniełowatych (ranunculaceae (Zafunusf'urtyn) krzyżowych (cruciferae stajsnubli'fnn) gwiazdnicowe (Aloineae stajsnubli'fnn) motylkowych (papilionaceae stajsnubli'fnn) liagubli'fnn) ~~goryzkowatych~~ (goryzkowatych) (goryzkowatych) różowych (Rosaceae stajsnubli'fnn) łomikamieniowych (Saxifragae stajsnubli'fnn) najpiękniejszymi roślinami w Tatrach są: róża alpejska (rosa alpina) i kwiatem karminowo różowym, goryzki (Gentiana punctata, verna, cruciata) z żółtym kwiatem (Gentiana punctata) i karminowym (Gentiana cruciata, verna) kwiatem, Dnypiśka alpejska (Soldanella alpina) z kwiatem piórkowym koloru lila jasno-żółto kwiczące jasnie, różowe lepnice (Silene), piórkowy niebieski after alpejski (After alpinus) i inne storczyki (Orchis) należą do ozdób flory tatrzańsk. Kie. Dla owiec i bydła dają najlepsze pożywienie. Wzrostoga (Meum mutellina stajsnubli'fnn) Paskka średnia (Plantago media) stajsnubli'fnn Dnygnia (Nardus stricta stajsnubli'fnn) Karina (Carlina acaulis stajsnubli'fnn) Kwaonik (Achillea magna stajsnubli'fnn). Z roślin chodowanych (jeźmiony lny i ramiaki tylko najwyżej się posuwają do 4000' a to dla braku ciepła (albowiem podług ~~stajsnubli'fnn~~ stajsnubli'fnn) Brousingaulta potrzebuje do zupełnego dojrzenia pszenica ożyma 149 dni przy +10,7° R. żyto ożyma 137 dni przy +10,6° R, pszenica jara 120 dni przy +15,1° R. żyto jare 110 dni przy +13,8° R. owies 110 dni przy +13,7° R. jeźmien jary tylko 100 dni przy +13,8° R.) W niektórych okolicach górskich rośliny gospodarskie tylko do 2200' sięgają. Lasy sięgają w Kordylersach do 8500' pod równikiem do 9500' na Himalajach do 12200' najniższej zaś w Japonii do 3000' lub 4000', w Tatrach do 5600' w Alpach do 7000'. Zwierzęta w Tatrach: Głista ziemna dochodzi do 5600', pijawka koniska (haemopsis vorax) do 4500' w wodach stojących; pomiędzy ślimakami: vitrina diaphana var. glacialis do 7000', Vitrina pellucida do 5500', Lichatina lubrica do 5000', limneus ovatus, Liodium fontinale 5800' najwyżej dochodzą: mały Helix arbutorum alpicola, Helix rybarlice alpicola, Bulimus montanus bo do 6500'. W Tatrach najmniej mszaraków, owadów i much: dzióbki, a najmniej małżowatych; więcej jeszcze jest tu pajaków. Mimo tego jednak niektóre gatunki motyli i chrzączek tylko w Tatrach wstępują n.p. chrzączka krótkość (Carabus clivator) chrzączka Zawadzkiego (C. Zawadzki) alpejski (C. alpinus) Tatherowski (C. Tacheri) jako nowe gatunki przy tego Carabus Lichteni, C. Fabricii, C. Ercheni, C. nodulosus, C. Fabricii Ulrichii małe też i w Łaninach się znajdują pomiędzy kamieniami. Drugi tego rodzaju gatunki Monogowców (A. sellus) we mchu, pchał wodnych, i (C. clivator) posuwają się aż do Krasna. Onogów; w potokach żyje także rakowaty (Gammarus) i kumby zielonawo fiolety; najwięcej jednak pajaków. W górach żyje drapieżny (Pezomachus)

Zwierzęta
Charakterystyka
i właściwości tak
wych.

[illegible]

Świszcz kryli świsłak (*Arctomys marmotta* bliznu *mus mus mus*) w Polsce
 tylko w Tatrach mieszka, żyje w najodludniejszych zakątkach za Morokiem okiem (na galicyjskiej stronie
 mianowicie w dolinie Świszcza kryli świsłowa). Karmi się roślinami górskimi: dla tego też Niemcy
 kłami rzedząc na rądnich nogach tylko, żeby na naderosty; wzrost słuch i wach na spisu zowią go
 nader morny mają i bardzo są płuche pniełoz trudne do utowienia tak iż je tylko melthier.
 z młotów wykopywać trzeba. Głowa ma świszczy, nieco większe od królika
 waga 6-10 funtów, ma grube futro z wierzchu brunatnożółte a na podbrzuszu
 popielate. Żyje w norach 3-12 stopów długich z kilkoma chodnikami w których
 zimę przetrzymuje (wystawia chodniki sianem) blisko 8 miesięcy wnie letargowym
 przyspym organizm żywi się tłuszczem wiele podras lata nabiera siły, przyspym
 obieg krwi nader słaby i oddech rzadki. Nawet pojmane i w więzieniu trzyma-
 ne zapadają w sen zimowy i w śpiotrac w więzieniu siebie razią. O nich wie-
 le powieści. Rzącyński opowiada iż gromada świszczy, innego z obcych stron
 przybyłego trzymają jako niewolnika i parobka pod strażą i muszającego
 do znoszenia siana w nory. Śadło tego zwierza używane było dawniej do leśnictwa.
 Koziorożec (*Capra ibex* Dinnbork) już za czasów Rzącyńskiego rzadki był w
 Tatrach, dziś od kilku lat zupełnie już wytrzebiony nawet w potudniowej Szwaj-
 caryi dość rzadki) wiek jego nieco od kory dzikiej ma długie rogi do 2 stopów z tyłu
 zakrzywione nierówne, pierś i zarobnina tej wagi do 1 1/2 centnara, ranie twar-
 de i ostre, rogi gliniasto szarej barwy. Dł. noc spuszcza się wraz z kozami dzi-
 kiemi na pasze niż, przy wschodzie słońca znowu w jurety idzie. Zwierzęta te
 podlegają nawet chorobie rądnicy (Równinnyńfn) Kozy dzikie żyją do 20 lat. Niebez-
 pieczne polowanie odbywa się w ten sposób, iż się strzelec z gór spuszcza goniąc
 ślad na dół. Koziorożce i kory dzikie przebywają przez Alp, jeżeli w Tyrolu, a
 na stronie hiszpańskiej, w Syberyi, na Kaukazie, w Persyi i w Indach. Kamień kryli
 leżący znajduje w wąskich wąwozach cenił się dawniej bardzo: na różne choroby
 używany (pegagropila) w XVI wieku w Krakowskich znajdował się aptekach.
 Zwierzęta chowane (domowe) są tatarskie. Górą tatarską brakło by potowu Pasterstwo
 w roku gdyby je, iżto wiek spuszcza się tu z trzodami swymi nie opuszcza. Zwykle bardzo
 to piękny widok śladu owiec z rózkami na polanie obok którego rzadki już has wygr-
 wający swe pieśni i wieśniak stróż nadstąpił nies owczarki. Widać gdy było w la zdale dymiący
 niższy zięg, góry przedstawiają bardzo smutny i ponury widok; całe życie wci tylko.
 Wogóle góral pod stałkiem rozumia cały swój majątek i bogactwo. Polany (Mollm,
 Dyrfalzm) na których się stałki kryli kieda pęsa mleją bądź do rodzin, bądź też
 są wynajmowane. Dł. była w Tatrach swójka, mianowicie krowy nie wielkie
 pochodzą z okolic falków gdy ich tu wraz z ludźmi około XI wieku Bolesław chroby
 osadził; nader są różne od dużego: wypastego była szwajcarskiego lub holenderskiego
 można przypuścić iż na tatarskich polanach z strony galicyjskiej około 15000.
 owiec się pasie, nieśownie mniej krow i wołów; drugie tyle z strony węgierskiej
 lub może nieco mniej. — Łochod w hale ze wsi z trzodami w posród maja odbywa się
 z personą uroczystość najpiękniejsza krowa mając przystrojone rogi w kuraty (w Szwajcaryi podob-
 i głosny dzwonek miedziany na szyi, obłana pierwej wodą z konwi poślepuje naprzód, wie się Alpe falki
 za nią karawana innych krow, owiec, psów górskich, koniki góralskie jednoczo, a powrot szafars
 niki obijane narzędziami do mleczwa, kowetkiem, jachasy i pastki wesoto
 nieważąc; w tym samym porządku wracają nazad do wsi z porzątkiem jesieni

Bydło w górskich halach weselozę jest niż w dolinie: nie parzy go bowiem słońce,
i nie dokuczają mu tyle baki podczas spoczynku potłocznego, jak w dolinie;
przyjemnym oddycha czystym powietrzem które mu lepiej smakuje niż smrodliwem
wyrziewy miejskiej ~~z~~ obory. Bydło górskie obdarzone jest nierównie bystrzej-
szym instynktem i pamięcią a niżeli w nizinach; umie rozpoznać i unikać
niebezpieczne miejsca, przewidziewa zbliżającą się burzę i mgłę: mimo tego jednak
nie raz swawolna kosa zapędzi się na wiezchołek niebezpieczny z którego zleci
nie może, dopóki jej odważny juchaś nie spuszczy. Przy zbliżającej się burzy redy-
kuje (poraca) stada z biegiem do korzeni; mimo tego nie raz raptowny mróz
wymrozi całą stado i w lecie jak to w lipcu 1854 miało miejsce. U juchasa
każda sztuka trzody ma swe nazwisko. Gdy bydło w jesieni z gór wróci krąg
po wsiach mnóstwo handlarzy którzy wykarmione bydło wykupują. W Alpach
szwajcarskich chów bydła rozszerza się na krówy i nieco kóz; w Tatrach głównie
na owce. Konie góralskie jest mało lecz wytrwałe; nie raz nawet przykre i
nieprzebite miejsca pewną nogą przeoka kuje; podobna rasa w Galicji
tylko u Huculów czyli Górali Stanisławowskich i Kotulskich. Przy pas-
terskie (Kinnufun) białej masy mają pochodzić z rasą pomorskiej;
najwięcej prowadzone bywają z Węgier

Konie?

Przy.

Tatry polskie.

=

Dawniejsi geologowie, a nawet Staszyc i Lusch byli tego mniemania iż Tatry stanowiły pierwotny granitowy grzebię gór, które oblewano morze i osadziło warstwy soli oraz piaskowca. Zmorze to zapętniające całą równinę nowotarską przedrzeć się miało przez góry wa-pienne w Brawie do rzeźki rzeki Waag; nie wschodząc zaś przedartło się przez Spisz do rzeźki wody Łopradu. Wszelakoż nowsze badania dowiodły iż Tatry późniejszym są utworem i że masa ich granitowa dopiero wtedy na wierzch z głębi wypchnięta została, gdy już osadzone były piaskowce i wapień. Dawniej mylnie sądzono iż Tatry są gązdzą gór Karpackich i że do takich należą; wszelako pierośny Haquet dostrzegł, iż są zupełnie oddzielnym grzebiem od Karpat. Karpaty bowiem północne ^{80 mil długą} są pasmem złożonym z piaskowca Kłórego warstwy mają ^{Kierunek} ~~zachodni~~ z północnego zachodu ku południowemu wschodowi; Tatry zaś przeciwnie przedzielone od Karpat równinami są tylko 8 mil długie i mają kierunek z zachodu na wschód i ~~cały~~ charakter alpejski Kłórego tamtym zbywa. — Tatry porzyna się Koto Żjara (czyli Żaru) na Spisz i ciągną się aż do ostatniego szczytu na zachód zwanego Choz-leńcego ~~na~~ na granicy Brawy i Liptowa niedaleko miasta Rosenberga i niedaleko ujścia rzeki Brawy do Waagu. Od północy oddziela dolina nowotarska Kłórej ródkiem Dunajec płynie Taniuch Tatrów od Beskidów, od zachodu równina orawka, od południa równina liptowska i spiśskie oraz rzeki Waag i Łoprad, od wschodu styka się z północnymi Karpatami przez spiśską magowę; zrefsta od wschodu stanowi granicę rzeki Łoprad. Tatry leżą na platformie wznoszącej się do około 1200-2200 stóp nad poziom morza wzniesionej. Właściwe Tatry (centralne) są długie $3\frac{1}{2}$ mili a szerokie $2\frac{1}{2}$ mili. Widok na Tatry z południowej strony nie jest tak piękny; od Nowego Targu spływa oko na całym Taniuchu porzyna od góry Żer i Jagmiego Wierchu na Spisz aż do góry Bobita na Brawie — Kopalnie w Zako-pnem założył rząd austriacki

jeziora w Tatrach: 1) Liptowskie Żmorskcie - Oko na północ od Wotowca, widać z niego wchodzi do Studenicy 2) Mały Staw pny Wotowcu 3) Jezioro Raczko-
 wa - Wzgórze wschodniej leży: 1) Jezioro Prubylin'skie czyli Smojczyzn z którego
 Odela wychodzi. 2) Jerianzka na północny zachód od Krywanu, 3) Telene ple-
 so Liptowskie na północny wschód od Krywanu 4) Hlinzka 5) Lootha 6) Rybie
 plesso czyli poprodkie 7) Długie plesso Lange see im Völkersgrunde. 8)
 Jezioro Wielkie (Völkersee) 9) Dzięcioł stawy w małych Lysiankach (Kohlbach)
 10) Zmarzłe jezioro Koto Gerlachowskiego szczytu 11) Steinbachsee pod
 szczytem Tomnickim 12) Trichtersee poniżej tamtego. 13) Mały czarny staw
 powyżej obu. 14) Lżeńwony staw. 15) Biały i trójkątny staw. - Na pols-
 kiej stronie: Wielkie czarne jezioro Koto zabiego 2) Zabie jezioro. 3) Plock-
 see 4) Łęskie i polskie zmarzłe jezioro. 5) Żółte 6) Żmorskcie oko
 7) Czarny staw. 8) Dzięcioł stawy 9) Łęskie stawy. (podług Luchta)

Poza zielonawo-żółtymi i krawcami gór wznosi się zakątek ziemi prawie
 nieznaną, tajemniczą pełną czarów i dziwnej wspaniałości cichą i powa-
 ną jak drugi świat, wzniosłą i wspaniałą jakby majestał stworzy, ogni-
 wo łączące ziemię z niebem, gdzie człowiek oświecony pan ziemi niema już
 dla siebie mieszkania i technistę uczuciem swój beczności ledwie na kilka
 godzin zwiedzić go odważa się. Śnieżnikaniec nizin podziwiał te olbrzymie
 grzbiety gdy oświecone narodzającym światem kołyska się swymi
 szczytami w ciemno niebieski strop nieba nocnego, lub podczas wonnego
 poranka gdy zorza poranna zapala niebo a szczyty białawe jakby w kwi-
 okapane błyszczy, potem oblane ~~złotem~~ złotem раннего dnia świecą
 jakby ołtarze dla Przedwiecznego. Powoli znika urok i gra żywych barw
 a pokazuje się znowu mglisty biały szary kolor skalistych szczytów.
 Ogórach tych pomimo iż leży w poroju szczytów i ludnych nieś Półki: Węgiel
 bardzo mało dotąd wiadomości: jeziora niezbadane dotąd należą do tajemniczych zgło-
 dem i smierci wciągłych zapachach rosnących i żyjących roślin i zwierząt tatrzańskich
 dziwne ustawę przyrody tamtejszej, fantastyczne utwory i zjawiska owych gór.
 Ledwie tylko czasem potwiera rozrywkowy patnik parę dni aby wydrapać się
 mogło na jakie szczyty narzucił tamtędy wzrok swój widokiem, nader mało zapuścił
~~się~~ badacz przyrody goniąc za nieznaną rośliną krok swój w te bezładne okolice
 lub chciwy ścielec polując na ptaka kosa dziką. Pomimo małego obszaru jaki Tatry
 zajmują, mało nader go jeszcze znamy, jest tam nawet wiele miejsc które jeszcze
 stopa ludzka nie tknęła. Jednakże te na pozór ~~nie~~ dzikie i odludne pustynie
 które tylko z gwiazdami nieba i snubującymi obłokami obują, przesyła wiele głosów i wie-
 ków doznających odmian. Stowem mają własne rzeźby. Wistotwie popoglądając na te góry
 gdy ostatnie promienie zachodzącego słońca gasną na tych wierzchołkach widać nam się
 ośm nie mały jak długi szereg lat, przelęgnał po nad te szczyty poruszony od chwały
 i tajemniczą nadolbrzymia rita wśród burzących się zjawisk wypływa ta nowa z ~~cał~~ potw-
 rami morza nieograniczonego na wierzch, aż do dzisiejszych czasów naszego pokolenia.

lub szukając kruszców

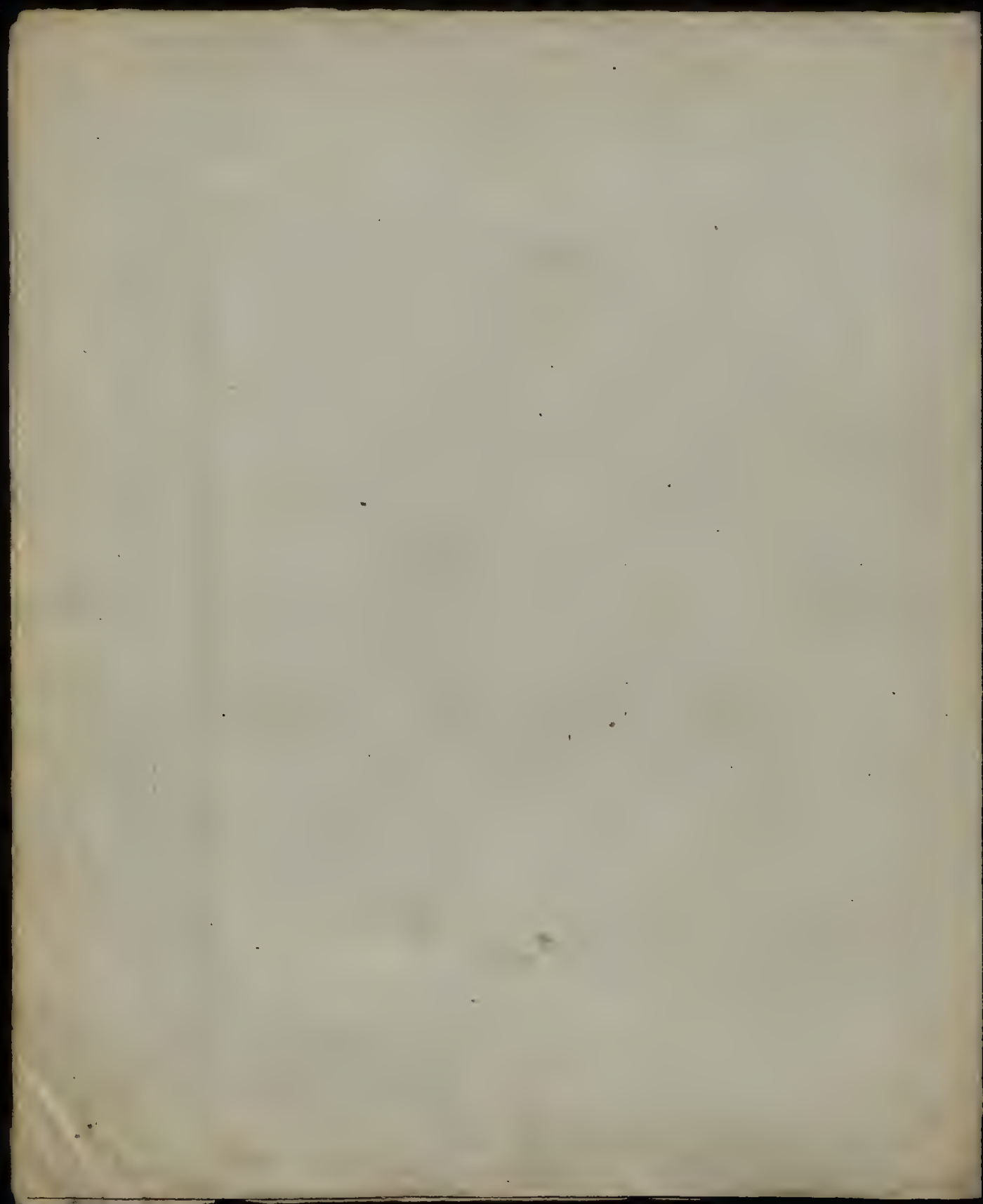
Czas w którym się Tatra utworzyła przypada w przed historyczną i przed ludzką epokę; utworzenie się owe trwało może tysiące lat, orem świadczą góry pierwotnej, drugiej i trzeciej formacji. Nawet już po utworzeniu się ~~się~~ i wzniesieniu doznały te góry jeziora najrozliczniejszych zmian. Owe górskie jeziora przeistoczyły się w rapory i spłynęły w niziny, natomiast inne znów powstały, gdy rozrywające się rumowisko zatarasowało od pływu źródłisk potoków i strumyków, ogromne bryły i ławice pęknięte podziemną siłą pękły i utworzyły nowe przepaści i rozpadliny. Wzrostach dzisiejszych nawet dziś już ogień owych podziemnych sił znacznie wygłósł doznają te same jeziora zmian rozlicznych.

W Tatrach granicę śniegu w Tatrach niema. Śniegi leżą w lecie tylko spora: ~~W~~ Śniegi dychnie w pewnych smugach i zlebowiskach (Klamm) zwymkle w pobliżu miejsc ~~niektórych~~ zimnego powietrza wystawionych; lodowatych pol, tak zwanych lodowców (Gletscher) jakie są w Alpach, wcale tu niema; również nie ma tu właściwego pasu śniegów ~~który~~ (który w północnych Alpach 28000' w Kaukazie 29970', w Apenninach 39000', w Sierrach 28680' na Altaju 26650' w Kordylearach 214860', na Himalajach 210900 11,780' na górach skandynawskich 5200' na czubie północnym (Korsten) 22200' a w krajach biegunowych z równią morza zerowną). Skąpy śnieg wietrzejszy zniszczenia powietrza a nas worytko trawiający powoli je niszczy. Wjeżdżeni prześcigają mgły defuse i śniegi wółkie pory tych gór wilgocią którą zima w lod ~~zima~~ ścina; lod ten rozszerzając się przy ścinaniu działa jakby kliny. Tępiące skąpy. Naprzeciw rok znów się to powtarza. Wilgoć głębiej dochodzi, lod działa mocniej w większej przestwi. a gdy już dostateczne nastąpiło rozstępianie odpada kawał skąpy. Pomaga temu też zwierzenie cyli chemiczne działanie powietrza. Dowodem takowego zwierzenia i przetwarzania są bryły skaliste które w nizinach i równinach znajdujemy zagłębione wody. — Zia najwyższych szczytach prawie Śniegi nigdy defus nie pada tylko śnieg który topnieje stąd ta dokuczliwa zmiana atmosfery. — Właściwością w górach jest stosunek odgłosu (Schallverhältnis) Odgłos (stuch) nierównie tu lepiej niż w dolinach słyszeć, do czego pomaga rozciągnięte powietrze. Stąd też echo większe tu bywa i łoskot podniebny okropny. — Śnieg tatrzański Śnieg czerwony podobnie jak alpejski w zlebowiskach ma ciemnoczerwone miejsca czerwono-żółte plamy które pochodzą od rzętek (zwierząt wymoczkowych - infusoriów) zwanych Discaria nivalis żółtej i czerwonej barwy. Na śniegu tatrzańskim żyje także Lechica śnieżna (Desoria glacialis). Owad ten należy do rodzaju skrzydłogonnych, ską. Lechica śnieżna nie po śniegu, w postaci ciemnej plamki ledwie go ~~niektórych~~ dojrzeć można; tylko gdy ich wiele w kupie, to bywa plama ciemna na śniegu; znaleziono ten owad na śniegu 5000'; w Tatrach odkrył go Zawadzki. Nowego 22 nowymi renewa należy do rodzaju Hyphantid. treille. na najwyższych szczytach niema zimoty nagle noc zapada gdyż słońce zgasło i

dzień nastaje gdy słońce wychyli; widok przy Krzyżu na piękny i jasny bo w rozrzedzonym powietrzu na szczytach mgły nie stoją ~~widoki~~ widoki na przeskodzie. Zimno dochodzi do -30°C ; średnia temperatura bywa -1°C . W zimie średnia temperatura -7°C , w lecie $+5^{\circ}\text{C}$, lubo czasem ciepło do $+20^{\circ}\text{C}$ i 30°C dochodzi na stoncu. W ogóle im wyżej tym zimniej czasem w sierpniu $+6^{\circ}\text{C}$. - I środkiem lipca schodzi śnieg ze szczytów zupełnie; wegetacja trwa krótko boledwie do połowy września. Gdy śnieg zleje się a stoncy ogrzeją dłużej spoczywając zblekły kobierzec i gwizdy, zaczyna kiełkować ziarno skowane, martwa porażka zaczyna się ruszać; w kilka dni zielonejsze już trawa, owady wiosenne oblatują rozkwitające ~~kwiaty~~^{Kielichy} motyle swobodnie kotłując się nad wonią kwiatów przy stoncu, pajaki, mszyce, chrząszcze, muchy, wędrówka myśzołka, lekko: noga kosa dzika odbywają swe wędrówki pochody po młodej wegetacji, zaczyna się ~~pogoda~~ rżnięcie rywności, rabowanie, łowienie wałki, mordy, mitostki uciężki w matym świecie zwierzęcym - za parę tygodni konicy się owy świat znów wryfko zapada w głęboki i długi sen zimowy. Dyrnosci roślin dopomaga ziemia rozgrzana promieniami słońca (która więcej ożywiającego ciepła udziela a niżeli atmosfera) i ciepłość światła; ~~ale~~ ciśnienie zmniejszone powietrza pomniejsza ulotnie nie się cząstek wilgotnych co nader sprzyja wzrostowi. Granicę roślin stanowią tu rozmaite porosty krzewinowe (decidea). Jeden z nich Krzewina geograficzna (decidea geographica) pokrywa nawet niektóre miejsca skał granitowych w Kozłatach płam żółtych białawo, lub ciemno kropkowanych. ~~Najbardziej charakterystyczny~~ Najbardziej charakterystyczna jest Krowka (Umbilicaria flocculosa - Umbilicaria hyperborea, grisea, pustulata, hirsuta). Nieco niżej są porostami i lirozajami rosną michy (Musa - Murzyn). Wotrobowie (Jungermannia) tworząc piękne pokrycia rzeklin (Jungermannia setiformis Torfsaulenbauwerk - Julacia filiformis - pillosus Elaphoglossum) Już za nimi i z nimi porosty: najwięcej rośliny kwiatonośne około 20 gatunków i bezkwiatowe około 25 gatunków z góry nadot idąc coraz więcej przybywa roślin. Najwyżej rosną Androsace chamaejasme (Anthriscus murorum?) i obtusifolia (Himantoglossum) za nią Rogowiec górski (Cerastium alpinum Alnusformigum) ~~Cheer~~ Jastrun sibirski (Chrysanthemum ~~apaceo~~ sibiricum. Ryb. Murshink) Skalnica czyli Łomi Kamień Saxifraga oppositifolia - bryoides - muscoides - ajacae-folia (Drimys) Jaskier ^{lodowcowy} - alpejski - trójcy (Ranunculus glacialis - alpestris - thora (Zornerius)) Lepnica (Silene ~~acaulis~~ laevigata) Różyczka pędząca (Geum reptans Mallemurum). Brygada wybrata same piękne kwiaty na wrzenie letni dla tych skal, nawet porosty mają barwę złotą i purpurową świetną. Zwiersta w latach niej od roślin się porównają; zwierze albo wiem potrzebuje większego go pola i wygod do nocnego istnienia niż roślina stojąca na niezłym stopniu wustroju rociata. Najwyższe rzęsy ~~czasy~~^{lato} mieszczą dalej owady. Ślimak jak przejrzały (Vitrina pellucida) po nim (Lagga kofarz lodowcowy) Phalangium opilio glacialis) Lagga krowiec przyjemny (Lyosa blanda) kilka rodzajów pajków, nieco więcej chrząszczy (np. Carabus alpinus, ~~Ced~~ clatrat, Zawadzki) kilka motyli (miedzy temi Oporownik - Pokrzywonik Vanessa urticae, Vanessa bio Lavinia ziemna, Pontia glacialis, rapax Białowie

[illegible]

iliacus *Strimmarfjell*) Zięba skalna czyli Wrobel skalny (*Fringilla pe-*
tronia *Jetunur*) również *Strimmarfjell* również *Strimmarfjell*. — Związki
ssących których tu mało bardzo, są *Strimmarfjell* wstawić: *Strimmarfjell*
(*Strimmarfjell* *Strimmarfjell* *Strimmarfjell*) *Strimmarfjell* *Strimmarfjell* (*Strimmarfjell*
Strimmarfjell *Strimmarfjell*) *Strimmarfjell* czyli *Strimmarfjell* (*Strimmarfjell* *Strimmarfjell*
Strimmarfjell) *Strimmarfjell* czyli *Strimmarfjell* (*Strimmarfjell* *Strimmarfjell*)
Luszczyk czyli Wrobel śnieżny (*Fringilla nivalis* *Strimmarfjell*) gnież
dzi się w szparach skalistych najwyższych grzbiotów, głowę ma popie-
lą, grzbiot szarobrunatny, podgardle ciarne, podbrzusze siwe, konce skrzy-
deł białe, nogi ciarne. *Strimmarfjell* i bardzo smaczne. — *Strimmarfjell* kamion-
ka (*Lerdia saxatilis* *Strimmarfjell*) żyje parami wielkości małego
gółbia; nad okiem ma czerwono-brunatny krąg, pierze ma szarowo-
różowe z ciarami i białymi plamkami, skrzydła białawe z żółtymi i ciar-
nem rąbkami, ogon brunatno-szary żółty i czerwony barwy marmuśko-
wano. Gnieżdzi się pod kłodami niegdyś do 15 żółtawych jaj z ciarnymi
różowymi ciarami. — *Strimmarfjell* śnieżny (*Corvus pyrrhorostris* *Strimmarfjell*)
ma ciarne pierze mieniące się zielonawo, dziób żółty, nogi czerwone;
spotkać go można na skałach w swarze z innymi. — *Strimmarfjell* wędrownik
(*Corvus graculus* *Strimmarfjell*) ciarnej barwy mieniącej się stalowo, dziób
ma czarny nieco zakrzywiony i nogi ceglaste. Gnieżdzi się w lesie z kon-
cem maja i odlatuje z końcem września do Egiptu niedługo. —
Strimmarfjell śnieżny (*Hypudaeus nivalis* *Strimmarfjell*) ciemnopielaty, żyjący w
Alpach szwajcarskich ma się także w wielaku nadziej rzadko w *Strimmarfjell* z najdo-
wac; lecz zdaje się że to będzie *Strimmarfjell* z wyjątkiem (*Hypudaeus arvalis* *Strimmarfjell*)
czyli raczej *Strimmarfjell* *Strimmarfjell* czyli *Strimmarfjell* (*Hypudaeus economus*
Strimmarfjell *Strimmarfjell*) różowej masy (podług *Strimmarfjell*)

Tatry galicyjskie

pod względem geograficznym, historyj naturalnej i etnografii
opisane.

Dolina Nowotargoka, i ogólny pogląd na Tatry galicyjskie.

Tatry przedziela od Beskidów dolina nowotargoka która się rozpościera pomiędzy stromo opadającym południowym bokiem Beskidów a wznoszącą się wolną ku północy Podhale. Dolina ta ciągnie się do Łysych Górną na wschód gdzie ją ograniczają dzikie sciany Beskidów stykających się z Peninami. Na zachód przynależy do Bawie i Top Babie Góry, Brodkiem jej płynie Dunajec zasobny licznymi strumieniami wypływającymi z Tatrów. Prędkość pomiędzy Dunajcem a samymi Tatrami 3 mil szeroka a 6 mil długa zwie się Podhalem czyli Podgórzem jest ona lasem ciastym. Brodkiem doliny nowotarskiej płynie Dunajec który z wielkimi rzekami: ni (Białka Czarna i Biała Dunajec) wypływa. Dolina ta, ~~z~~ znaczna wysokość, a nawet wyższa niż wszelkie góry w Królestwie polskiem. Bo Łysy Dunajec wies leży nad morzem 2005 stop, Ludziniarz 1751 Nowy Targ 1735 a Mamiowa 1693. z czego widać iż się owa dolina nowotargoka ku wschodowi zniżają. Ku południowi wznosi się ta dolina do 2900 i 3300 stop; więc dolina nowotargoka w przecięciu do 2500 stop. parzystych poziomą wysokość dochodzi, jest ona wyższą niż wszelkie Europejskie wyspy (Gryflandii) klimat jej podobny przeto do owego w północnej Norwegii i Lapponii; przeto nie mogą mieszkańcy jej uprawiać zbóż ozimych tylko jarzyny pospolicie tylko owoce i jęczmień, len i ziemniaki. Te stosunki klimatyczne i wstępująca roślinność nadają dolinie właściwy charakter i jej mieszkańcom. którzy lubo są szerepu polskiego zniżają się różnią od innych polskich mieszkańców mając odmienne zwyczaje, sposób życia i charakter moralny. Działają też ogólnie tego kraju im: uszadłow nadwołani którzy w urodzajnych niwach Łowicza osiedli. Hosiunki rozbite nie mało się też do tego przyczyniły albowiem do rozbioru Polaki gołale spisy i wandeccy żyli pod jednym rządem (teraz ich dzieli Białka) nie odrabiali pańszczyzny(?) a rozdzieleni się znacznie zmniejszeni byli do doskonałej uprawy roli i przemysłu.

Tatry mają kierunek ze wschodu na zachód stanowią potężny Tancuch

w Kozłatku z białego muru który ma w różnych porach dnia (ośmienne
i rozmaite wejście i rozliczne obrazy: inaczey się przedstawiają gdy po-
wietrze przejrzyste i gdy je stonice osłania. inaczey gdy mgłota nie będzie
tak wspaniale. Nazwy Karpaty nieznają gołale, tylko Niemcy, Słowacy,
zowią go nazwą obła Karpaty, węgry zowią je Karpatami (rodkowemi
(Central-Karpathen); lud prosty zowie Tatrami która to nazwa w nadeńiu
biskupstwa praskiego z r. 933 już przychodzi „montes quibus nomen
est Triti (co pochodzi z sanskryckiego źródła słowa: Dhara oznaczającego:
gorę) Tancuk odgraniczający stolicę (hrabstwo) lipowskie od zwolnień
zowie lud niżnemi Tatrami, Tancuk odgraniczający lipowskie od
turzyskiego zowią Tatrami (od słowa sanskryck: Bhudhara) a
Tancuk w stolicę heweskiej koto miasta Jagru zowią Matrami (od słowa
sanskryck: Matridhara - nosiciel ziemi czyli przez skrótowanie Madhara,
matra). — Tatry różnią się od Beskidów w łacińskim Kfstattem, ogromem
i odmiennym kierunkiem, należą z niemi ras do jednego pasma gór zwanych
od geografów Karpatami. — Tatry zostały jednorazem przez wity wulkaniczne
wzniesione z dołu do góry stanowią Tancuk który biegnie z wschodu na za-
chód 6 mil. Na wschodzie porównują się góry Spiśka i Nagora przy miastecz-
ku Lendak, a na zachodzie kończą się góry Liwa i Kata naprzeciw woi-
Zuberec w Brawie. Tak na wschodzie jak na zachodzie przybiegają do Tat-
row i stykają się z niemi nieco niższe pasma ~~beskidów~~, na zachodzie przy-
biega pasmo wapienne: Hble lipowskie (które niektórzy mylnie porównują
za dalszy ciąg Tatrow) łączące się z Beskidami. — Tatry różnią się budową geo-
logiczną, Kfstattem i kierunkiem od Beskidów które ledwie do 3000-3500
stop dochodzą; podobne (zauważając kierunek) i budową tak zwane niższe Tatry
odgraniczone rzeką Dron i potężone ^{przez} Tatry oraz pasmami Baranisko-
idącymi z północy na południe z Tatrami. — Grzbiec Tatrow wysoki wynosi
kile 6000 stop nad morze, z niego sterzące rezultaty dochodzą do 8000
stop, ~~niektóre~~ a przetoż najwyższem wzniesieniem w całych Karpatach
(nieuwzględniając siemogrodzkie dochodzące do 7800 stop) ale nawet w
całej północno-wschodniej Europie. — Grzbiec Tatrow podobnie jak
(Beskidów) wznosi się stopniowo od północy ku południowi (które
to stopniowe wzniesienie się najpiękniej widać z woi Baraniskiej) na
stronie zaś południowej nagle spadają. Liczby szereg ich wynosi się
3500 do 4100 stop (góra Kosał nad Zakopanem 3584 stop; góra Białe
nad doliną Miśturą 4110 stop, góra Korka nad Kosielskiem 4165 stop) za-
tem wynosi się drugi rząd gór wapiennych bardziej porożanych 5000-
6000 stop wysoko (góra Kopa nad Magurą Zakopaną 5206 ft. Giewont 5746 ft.)

za temi jest dopiero najwyższy trzeci grzbiet granitowy do 6000 stóp
wysoki z którego wyłkakuja pojedyncze wierzchy o 2000 stóp wyżej.
Najwyższe szczyty Tatrów znajdują się na przeciwnych końcach (w części
wschodniej: Śnieżka Łomnicki 8000 stóp, Krywań 7684 st. Świnica 7001 st.)
we wschodniej części gdzie prawie jest najszersze są ~~to~~ też najwyższe
szczyty; w części zachodniej gdzie się znajdują widocznie zwęża są
nieco niższe szczyty (Lyczna 6943 st. Rohacz 6407 st.). W środku są
zaś są ~~to~~ Tatry najniższe n.p. Suchy wróć nad doliną Kondratową
5724 st. góra Kondratowa 6115 st. Tomaszowa polska 6080 st.) -
Tatry niższe są od Alp, Pirenejów, Andów, ^{Kaukazu} gór Himalajskich. Montblanc
alpejski dwa razy jest tak wysoki jak ~~Śnieżka~~ szczyt Łomnicki. Zdale
wydają się Tatry jak jedna skalna masa wznosząca się od północnej po południe
w coraz wyższych stopniach ~~temperatury~~ aż do środkowego grzbietu który ku południowi
nagle opada; lecz ta masa jest nadzwyczajnie podarta a środkem ciągnie się
najwyższy grzbiet od którego rozchodzą się niezmierznie głębokie doliny ku
południowi i ku północy. Półgłównych dolin są na północnej pochyłości
pomniejsze doliny dochodzące tylko do środkowego grzbietu wapiennego i
te odznaczają się bogatą roślinnością i dziko-malowniczymi widokami. W
samym końcu dolin są na przeciwnych bokach głównego grzbietu na znacz-
nych wysokościach położone mniejsze lub większe jeziora w dość znacznej
liczbie które stanowią właściwy charakter Tatrów. Jeziora te leżą od 4000 do
6000 stóp na wysokości, wody mają przejrzyste i mają zielonawo-niebies-
kawą kolor, który się w większych jeziorach przy pewnem oświetleniu zmie-
nia w ciemno-niebieski (podobny do koloru morza) Jeziora te mają czasem
znaczną głębokość 100-120 stóp i różnią się wielką od jezior alpejskich
które zazwyczaj leżą w rozległych dolinach u stóp gór i z równinami się
stykają i większą część mają objętości niż tatrzańskie. (Alpejskie jeziora
ledwie do 1785 stóp par. dochodzą - tylko jeziora w Pindach i w grzbiecie
Himalajskim wyżej są położone.) Dział wodny uprawiają po obu stronach
Tatrów małe grzbiety. Jeden takowy mało znaczny leży między wiosek:
mi Czarny Dunajec a Łikielnik i tworzy równinę z rozległemi torfowiskami
z której rzeki w dwie przeciwne strony wypływają do morza bałtyckiego
i czarnego; równina ta coraz bardziej się podnosi i koniecznie znaczna góra zwana
Białką. Na południowej stronie tworzy ten dział wodny wyż na pomiędzy
Białką a Hrubą odgraniczającą dyktowski krahstwo od Spisza, z niej płynie
rzeka w przeciwną stronę do Łopradu i Wagu. Grzbiet Tatrów nie stanowi
neto działu wodnego albowiem rzeki wypływające wody w wschodniej części (n.p.

Poprad) płynie na północ a z zachodniej (n.p. Studenna która wpada do Brawy a
ten do Wagu) na południe. — Rzeki Tatrów zasobają deszczu ulewne tutaj
często, wezbranie gwałtowne i znacznie konczy się zawyżając
szybko. — Śniegów wiecznych i lodników (Gletscher) w Tatrach nie ma, z
tylko w niektórych dolinach nawet w lipcu i sierpniu leżą znaczniejsze
platy śniegu. — W Tatrach zawyżają ~~poziomość~~ zimniejszą ^{temperatura},
albowiem podług zasad fizycznych im wyżej tem zimniej, bo ciepło nie po-
chodzi z samych promieni słonecznych lecz od zatamywania się ta kowych
i odbijania się na ciatach górzyszych: przeto też zawyżają temperaturę,
cieplejsza i stała w równinach. Ciepło zimniejsza się na różnych wysokościach
co 500 do 600 stop. par. wyżej o jeden stopień składowy Celsjusa. Te lodow-
ników w Tatrach nie ma jest to przyczyna iż w tych stronach cieplej
a niżeli w Alpach ponieważ ciepłe wiatry od południa wieją i ponieważ
są odosobnione i nadwyżają strome. Gdyby nie ta przyczyna powinna
by się granica wiecznych śniegów i lodów w Tatrach już pomiędzy 6000
a 7000 stop. wysokości znajdować. Około Morskiego Oka już na wyso-
kości 4200 stop. są małe śniegu w ciemnych zapadniętych dolinach, śnieg ten
jest szorstki jak piasek w gruzetkach wskutek tania i deszczów. Platy
te śnieżne pokrywają czasem pnie drzew kilkaset sążni obejmujące razwy:
czas są kilkaset sążni długie a 5-10 stop. szerokie i 4 do 10 stop. grube, im
leto cieplejsze tym bardziej maleją zwykle do końca czerwca, jednak w niektó-
rych miejscach przeczący rok nie znikają. W jednym tylko miejscu w boku
wschodnim o. Spira znajduje się znaczniejsza masa istotnego lodu przez któ-
reśrodek ciągnie się wydłużenie około 50 kroków długie w którego spodzie
woda się gromadzi. Powódzie i wezbrania rzek mianowicie tak zwana Jakubów-
ka nie pochodzą z topnienia lodów, lecz z deszczu, tylko na wiosnę nieco wody
przez topnienie śniegu przybywa. Opływne studzenie sprawia to, iż się
Tatry niebardzo wysokie i rozległe wydają zdale jednak zbliżysz się do
nich widzimy ogromne rozmiary gór i płatów śnieżnych które się w odleg-
łości tylko jak pasy wąskie ~~wydają~~ i plamy wydają. Utwór geologiczny
i topograficzny Tatrów z tego pochodzi iż z wód pierwotnego morza osadzili się
warstwami skały wapienne zawierające niezmiernie ilości skorup ślimaków
morskich, w tym uosione długo w tonie ziemi były wulkaniczne przebu-
dziwszy się rozsadziły ową grubą powierzchnię warstwowatą wapienistą i
wylały na wierzch w kształcie lawy masy granitową złożoną z samych ziarn
ukryształizowanych minerałów i nieposiadającą żadnych rurek i otworów
czyli. Granity owe które się ze szkieletu wapiennych wydobyły na wierzch podzia-

Taty te nierówności i szesliny, ciężarem swym miejscami pochylity leżące poziomo warstwy ~~całe~~ wapienne a nawet na tych wapieniach się miejscowo pokładły. ~~Widoczne~~ Zdać się iż granity tatrzańskie przy wystąpieniu z łona ziemi były już skrzepłe i znacznie ochłodzone, bo gdyby były rozpalone mocno i płynne, byłyby przepaliły owe przyległe wapienie, tylko piaskowice czarno-ny przegrzający granit od wapienia jest bardziej twardy i lekko spieczony. Wzdłużony granit ze szesliny ciągnącej się od wschodu na zachód tkwi ją: ko potężny klin pomiędzy warstwowymi skałami. Działanie wulkaniczne i dziś w Tatrach silniej się czuć daje niż gdzie indziej; lekkie trzęsienie ziemi które r. 1838 w Krakowie ledwie dostrzeżono objawiło się silnym wstrząśnięciem w Szaflarach. — Widać jest też wpływ Tatrów na ludność zamieszkującą, stanowią bowiem te wielkie granice różnych ludów: na północy na porzeżu Dunajca mieszka Niemiec i żywy gośał polski czyli Podhalanin, na południu i zachodzie Słowak powolniejszy na porzeżu Orawy i Wagi; a w zachodniej części na porzeżu Łopiadu osiadł pracowity Niemiec sprowadzony do Węgier w XIII wieku. — Podhalem nazywamy stronę północną przelazującą: kawał linie drogi kamieniste i mostów mostów świadczących o przemysle na Białym i Czarnym Dunajcu; a przez dolinę Białego Dunajca ciągnie się wybor: ny gościńiec.

Szaflary. Dość dobra droga prowadzi o $\frac{3}{4}$ mili z Nowego Targu do biela-
jących się zdaleka zabudowań gospodarskich w Szaflarach które tu majerzem
(z niemieckiego Majernhof, Staropolski Wzór) zowią. Droga ta (w równinie) na:
leży do najrozkoszniejszych, co kilkadziesiąt kroków ukazują Tatry zmieniając się
nowe postacie na których oko przyjemnie spoczywa. Będą piramidalnych pagórków
~~opadających~~ wapienia amonitowego odgraniczają Podhale od doliny Dunajca
Podflerzacki skały wapienne, leży murywany dwór szafłarski z licznymi gospo-
darskimi budynkami wśród grup bujnych drzew, do domów przytyka ogród angielski.
Ki i owocowy w którym się drzewa owocowe nieudają i zmarły bo miejsce leży już
na takiej wysokości, w której raz wyrosły i stają rosnąc drzewa owocowe. Tylko Kna:
ki truskawek malin i agrestu które ośmiągają później niż w Krakowie dojrzewają
mogą rosnąć dobrze. Od dworu prowadzi długa aleja jarzębinowa do flerzackiej
skały dawniej Skałka Lapis (zwaną na której stoi altana murywana. Według po-
dania był tu dawniej zamek bogaty a w nim mennica, z której dziś tylko piwnica
pozostała. Warto jest zawrócić do skały o 3 stopy wyżej nad dwór szafłar-
ski wzniesioną dla przypatrzenia się z niej pięknemu widokowi. ~~Od~~ Ku północy
widac rozległą dolinę nowotarską zasianą licznymi wiołami pomiędzy które
odznacza się miasteczko Nowy Targ. Środkiem doliny pomiędzy warstwami torfami płynie
Dunajec jak wązka srebrzysta. Ku północy zamykają dolinę potężne grzbiety

Pod Kidów Konieczny się na zachodzie najwyższym szczytem: Babia góra. Stę-
żość za barometru dla Podhala. ^{Opoki} bowiem obłoki gęste otaczają nie białe trawę
pogody; gdy zaś wierzchołki Babiej góry czyste będzie pogoda mianowicie stę-
żość Babiej góry powlekają mgły najczystsze białawe; wtedy trzeba przewidzieć Tatrę Bo-
chowską w Tatrach deszcz padat to właśnie stężość pogoda nastąpi. Zachodnie wiał-
ry napędzają od morza wilgotne pary, które stykając się z zimnym szczytem
Babiej góry 5400st. wysokości, oziębiają się i tworzą wieniec oiaś mgły czarniawe.
Wtedy chociażby w dolinie nowotarskiej najpiękniejszej stronie wieniec, można być
pewnym iż najdalej za 2 dni deszcz nastąpi w górach tak piękny bo zimny. Wietrzy
wschodnie rozpuszczają pary osiadające i roznoszą stężość pogodę. Widok z szczytu
zaflarskiej na wschód jest bogatszy: u stóp bowiem leży tu dolina Białego W-
naja, pola urodzajne, dalej długa wieś Szafłary a na końcu przedziśte szczyty wa-
piane gór Dzienińskich i Górsztynskich podobne do wielkich gmachów. Ku połud-
niowi widok najwspanialszy: tu widać całą Taniuch hal połoków pomiędzy górami
szczyt a wierzchołkami szczytami nad Morskim okiem i Muraniem, nigdzie
można rozpoznać każdy znaczący wierzchołek i dolinę; najwspanialszej przedziś-
niają się góry Lyżna i moniej wyjątkowej skalisty Wielki Uptaz. Prawie na-
pewno ujęć się nie może wierzchołki pomiędzy kłosemi szczytów wyjątkowej
Gewant, dalej wznoś się wyżej szczyty z górą Swinnia a za nimi ku
wschodowi szereg najwyższych wierzchołków aż do zniżającego się widocznie ten-
cucha Tatrów Koniecznego i Muraniem. — Wyzina na której szczyty szczyt
zaflarska jest środkiem nieco podłużnie zaflarska z kłosem to zaflarska
wyjątkowej pojedyncze szczyty na których widzimy zawieszone różne wieki
w ~~klombach~~ klombach, pomiędzy dnem ujęć się pola zasiane owosami
i tak mające prawie przez cały rok majową zieloność i wiejskość. Wszędzie
widac przeciwieństwa dzikiej i miłej natury. Szeregów szczytów Tatrów obraz przed-
stawia murywana boja meka (u stóp szczyt zaflarskiej) ozieniona same-
mi wiekami, co nadaje urok. Na południe od graniczących wyższych zaflars-
kiej pilka piramidalnych gór z których najwyższe zwie się Ranis zberg
(według podania tak zwana od wodza szwedzkiego w szczytym wieku tu położył).
Dolina Dunajca pomiędzy majerzem zaflarskim a wioską oznaczają się róż-
naitością widoków z powodu wapieni (które wszędzie tworzą piękne widoki)
od wioski aż do jej końca w Ban Kowie ustaje różnaitości, bo przeważa
piaskowice Karpacki a wapienie ~~nie~~ niema. Wieś Szafłary ma piękny
murywany kościół i piękne domy nad rzeką w których mieszkają szczyty.
Bogactwem z nich jest familia Kalatów, których prodomi i miasteczka
Krompachu ze spisa przybytemu Kazmierz Wielki. Wszędzie to szczyty to szczyty
a które aż do Stanisława Augusta potwierdzali. I przywilejów tych które do tej
trochę widac iż a szczyty stały czyną umiarkowany i przez
dni kielkanasie drzewo na ramku Krakowskim zgnać murówi co roku.

4.
71
Białe Dunajce wieś pół mili od Szallar: tak zwana od rzeki w której tożu się
ca w przejrzystej wodzie białe okrągłe głazy granitu. Wieś bardzo długa leży
na wzniesieniu 2033 stóp. Domy w tej wsi porządniejsze i wyższe a niżeli
w innych mają okna wielkie; przed domkami sadzone jesiony, z których gałęzie
zgrabne wózki wyrabiają. Wieś na pół długa ma domy razem gęsto obok siebie,
często zaś przegradzają takowe pola z ~~małymi~~ kupkami kamieni zebranych. Białe
bogatsi tu są rolnicy Lawlikowsay.

Bankówka; tak się zwie półwiosny koniec wsi Poronin która się łączy przez
Bankówkę z Białym Dunajcem. Leży przy ujściu Bystrzyki rzeki Poronin płyną-
cego ze wschodu i Białego Dunajca z zachodu. Leży w przednim położeniu w
obszernej równinie ~~na~~ która się rozciąga na samym końcu doliny Białego Du-
najca i dotyka stóp wyniosłych gór. Składa się z grupy domów góralskich,
lesniczówki, kościoła z probostwem za którym o kilkasie kroków jest cementarz
otoczony murem z którego rogów kamienne baszty się wznoszą. - Mianowicie
w niedziale się ta wieś łączy bo się z odległości 2 mil schodzi lud na rabocznictwo
przezem na ptasiecznie przed kościołem sprzedają sol, niu i t.p. odbywają
targi. Bankówka jest 2203 stóp wzniesiona, wśród tak torfowych trzaw:
caż liżne źródła mające średnią temperaturę + 7,40°Cel. Wtasciwa powinna
by być te źródła stonkowo do wysokiego położenia być zimniejsze (bo tem-
peratura źródeł spada co 100 stóp wysokości o 1/5 stopnia Cel.; lecz że tu nie
wypływa prosto ze skały tylko z tak i miesza się z wodą deszczową, przeto jest
o pół stopnia wyższ. ~~Wtedy~~ Daje się i w rezultaty gór tuż za Bankówką
wznoszą, lecz jest to złudzenie optyczne są one bowiem o 1/2 mili oddalone
najbardziej się zbliżają kiedy po długo trwającej pogodzie zmiana ma nastąpić
i wtedy są tuż przy nas. Na przeciw Bankówki rozciąga się wielka kotlina:
nowata dolina na milę szeroka i długa kętyta romboidalnego; widnokrąg jej
zamknięty od południa Tatry, od zachodu zaś niższe wzniesienia Dolina
ta ku górom się wznosi a nad strumykami które ją przerzucają ciągną się
rozrzucone wiołki lub pojedyncze domki zamieszkałe przez wataci wychłodzi-
halan czyli skalnych góralskich.

Poronin. Wzdłuż rzumnego Poronin czyli wschodniego ramienia Białego
Dunajca ciągnie się droga przez rozległą wieś Poronin. Domy stawiane
tu bardzo porządnie z okrągłych ków; rzeń dzieł taki dom na dwie części; z jednej
strony jest czarna izba czyli kuchnia z dymioną która służy za mieszkanie cze-
ładzi a wzmie i dla ków, prosiat, kur. Z drugiej strony rzeń jest izba biała
gdzie mieszka gazda; podłoga ma z desek, ściany drewniane często wygładzone. Przy
ścianach wokół tawry w rogu wielki stół jaworowy długi na nogach krzyżowych
nad nim obraz wście jarmarczne sprzedawane na ~~placu~~ łokcie, lub drewnisty na
ścianie na przeciw stołu kilka pudeł w nich zgrabnie ustawione talerze z banki

gliniane i dybanuski polewane wegwodorowol szużące za ozdoby. Dalej komin i piec; łóżko z liznemi pierzynami sięgającemi powąły powleczone płótnem kurwisttem niebieskiem, kufry w których mywileje. Drate drzewiaki wychodzą z białej izby do komórki gdzie spizarnia i skład odzieży. Lodowisko wyłożone jest ptaszkami płytami z piaskowca. Dla przeciw domu mała stodołka stajnia i obora oraz inne pomniejsze zabudowania, cała przetrwa i dzie. dzinca pomiędzy domem i stodołą zamknięta parkanem. Czystość wielka i porządek panują na dziedzinie. Mieszkańcy Poronina są zamężni: jedni trudnią się rzemiosłami, robią wózki goralskie, ~~z~~ grube płótna, rana deski, zajmują się młynarstwem, handlem bydła, owiec, sprzedają soli z Wilczyki i Bochni, oraz idą na zarobek do Węgier i wracają na zimę do domu, bo mowią iż nigdzie tak wesoło. To i dobrze żyć nie można jak na Podhalu. Na końcu Poronina leży fryszerka w której surowe żelazo z Hrabuś (Kabodorf) przekuwają. Żelazo z węgla żelaza ~~jest~~ wytopione jest najlepsze, przetoż i poroninśkie kute żelazo sławne jest na całą Galicyję. Fryszerka poroninśka leży 2282 stóp wysoko, naprzeciw legła góra Kosiłowa (w której opodłu warstwy piaskowca dziwnie się pogięły) leży wyżej bo 2965 stóp; na jej gzybie są domy (mianowicie dom Skowyny 2965 stóp wyżej); domy te dla ostrego ciągłego tu panującego wiatru obłożone drewnem tupanem a nawet prawie cały rok pada w piecach.

Mur, wioska naprzeciw fryszerki poroninśkiej ma bogatych rolników; mieszkańcy śpiewają: „murańskie dziewczki riadają w pokojach”; domy tej wsi cięgną się więcej jak ćwierć mili środkiem wąskiej i głębokiej doliny. W końcu wioski droga wznosi się nader strmo; konie z równin namiętnie by tu brzyki; jednak go: ralskie koniki krępe i tatarskie wszelkie tu cięgną ciężary.

Z Bukowiny do Morza:
Kiegie oka 4 godzin jazdy.

Bukowina, wieś na obozernej jatowej i pustej wyżynie dość rozległa leży około 3000 stóp nad poziom morza. Wiatry tu nader ostre przetoż domy rozrzucone chowają się po dołach lub są zastłonięte wyższymi brzożkami. Mieszkańcy uprawiają tu tylko rzadki i biedny owies oraz ziemniaki (grule) stanowiących całe pożywienie. Dla drogi do morskiego oka niedaleko leśniczówki wybudowana karczma z kilkoma porządkiem pokojami. Tu najmuje się do Tatr konie i przewoźnicy; przyjeżdżają mieszkańcy Bukowiny bardzo są uciążliwi. Własnymi koniami niepodobna dojechać do morskiego oka, które lubo do Bukowiny tylko na 2 1/2 mili jest odległe, potrzebuje jednak do odbycia drogi tam i nazad 15 godzin. Z Bukowiny widok na Tatry okazaty; widok daleko najwęższe wierzchołki i długie grzbiety od nich wyskakujące przedzielone mi i iglicami skalistemi, przez którą się czarny las świerkowy rozpościera. Jest to widok dziki i najwęższy malowniczy w całym paśmie. Przy skrajach na południe ciągnie się droga bujnym lasem świerkowym zainicjowana w dolinę; widok urozmaica; a po drodze nierówniej zjeżdża się z wata na wata. Przybywszy wreszcie

do doliny Białki widac obożne polany majowej zieloności; niema tu błon
 lasy Torki, la sy. skaty (pomiędzy ktorąm przedzierają się szumiące potoki.)
 mające charakter alpejski, bo dolina ta leży w samym Tencu w Tatrach. Du-
 samym wstępie na obszernej polance stoi kilka szatastów żyznej pas-
 tersy dostać można poziomków lżejszych i wielkich które tu dopiero w lipcu
 i sierpniu dojrzewają. Za temi polanami najpiękniejsze widoki: na przeciw-
 nej stronie Białki wznoszą się ostrokręgowate wieś skaty ozdobione grupami
 wieńców tu i owdzie porażeniowych, dalej usnęła się pinie opalone, bo pożej
 zniszczył tu przed parę laty żółty las. Podążając w górę Białka która tworząc
 granicę od Węgier nader warto i w samych małych wodospadach płynie, ciągnie
 się droga żółtym borem, stając się coraz dzikszą; nagle otwiera się obożna
 równina pokryta samymi białymi okrągłymi głazami granitu przedstawia-
 jąca obraz zniszczenia; rodkiem tych gruzów płynie mały ~~szumny~~ strumyk
 Rostoka, który podczas deszczu bardzo wybiera nader rwie się płynie i pnie-
 niebezpieczny jest podczas wezbrania do przebycia. Od doliny Rostoki pogorsza
 się droga zawałona gruzami granitu i miejscami nader strona wynosząc
 się ciągle pod górę. Niedaleko Morskiego oka wieśki widocznie kartowaciej
 a na górzach ich osiadają szarawo niebieskawe mechy nadające im ciekawy
 białości. Tu zazwyczaj orzeźwiają się podwójni wodą z źródła płynącego z
 gniazda granitowego nader zimna, bo ma temperaturę + 4, 15° Cels.
Morskie - Oko. Od źródła jeziora 1/4 mili mozolnej drogi do Morskie-
 go-Oka czyli Rybiego ^{jeziora} (tak zwanego od potragów) gdzie jest granica drzew;
 bo wyżej już przestają rosnąć. W Tatrach zowią jeziora mające ~~ciemne~~ wody
 ciemne Morskiem - Okami i tak n.p. w Tatrach zachodnich pod górą
 Raczkową już w Liptowie, leży małe jeziorko na pochyłości południowej
 zwane Morskie - Oko; także jezioro przy Styrbie na szczyt zwie się Mors-
 kie - Oko; a nawet w niżkiem paśmie południowym pomiędzy Łokazem a Pre-
 rowem, które zowią Hlegyallya, leży także Morskie - Oko. - Widok na Mors-
 kie - Oko nader piękny i urozmaity. Wzwyżsiadając modnych jego wód przegłą-
 dają się nagie skaty stępnących wieńców granitowych przeszło 3000 stóp
 od jeziora wyższych; bok góry przeciwległej przepasują białe smugi i płatki
 śniegu, które topniejąc w lesie tworzą rozliczne kaskady. Bok wschodni nie
 jest tak stromy, oddziela go potężny próg na którym leży Czarny Staw.
 Bok zachodni nieco pochyły nie jest tak skalisty, pokrywają go kłaki zieleni:
 nej korodrewniny, co odejmuje nieco z dzikości. Dla pierwszego rzutu oka wydaje
 się Morskie - Oko niezbyt wielkie; wszakże ludzie na drugim końcu chodzących
 zaledwie poznać można. Według pomiaru nadleśniczego Kleina z Bukowiny

zajmuje Morskie oko przestrzeni 56 wlok i 441 kwadratowych sążni wie-
deniskich; obwód jego wynosi 4200 kroków; szerokość 400 do 500 kroków
a długość 1600 kroków; kształt owalny. Woda chociaż przezroczysta na 2
blińska koło zielonawo szmaragdowy a zdalei ciemno niebieski podobny do
morza, co dało powód do powieści o komunikacji podwodnej z morzem i że
wyłowiono w niem raz, szkatułkę pewnego podróżnego który się rozbił na morzu
adryatyckiem za czasów Stanisława Augusta. Leży też te podania mylnie. Tatuś się
przekonał; bo Morskie oko leży o 4200 stóp wyżej nad poziom morza,
największa głębokość w okolicy skały Mnich wznoszącej się naprzeciw
statku, dochodzi 191 stop paryskich; dno pokryte dużemi kamieniami
i żwirzem. W Morskim - Oku i we wypływającej z niego Płacie żyje
postrąg (*Salmo trutta*) nader iścieczny i odmiennego gatunku od wyroszą-
cych; łaszy zowie go *Salmo fatricus*. Stojąc na płacie (stronie z okrągłaków
zbitej) widać na dnie Morskiego - Oka mnóstwo wielkich ryb 4 do 6i więcej
stop długich (?) W tej głębokości gdy woda spokojna można rozróżnić przed-
mioty aż do głębokości 20 do 30 stop, zwłaszcza jeżeli stronie wody oświeca:
widac bryły granitowe a nawet żwir. Ryby te trudne są do ułowienia, bo
za każdym poruszeniem wody znikają będąc przeszkliwne a nadto woda zbyt
jest przezroczysta, a wtedy ryby znikają w głębokości. Łasze opowiadają o
różnych potworach, lecz są to pewnie owe ryby płuskające się. W miejscach
letnich zwiedzają liczni goście Morskie - Oko ten najczelniejszy punkt w Tatrach;
dla tych gości zbudował p. Homolacz drewniany budynek na brzegu zawiera:
jącej wielką izbę dla gości kuchnię i sieni dla służby; lecz mebli nie ma
żadnych. Obok domu jest żelazny pomnik dla gubernatora Taaffe który
te okolice zwiedzał. Zwiedzenie Morskiego oka sprawia cudne wrażenie
mianowicie uderzają liczne echa z wystrzałów podobne do grzmotów; gość
który niegrzecznie zwykłe się apetyt zaostre. Łekawy jest widok przed
burzą: zbierają się raptownie i pojawiają mgliste białe obłoczki lekkie
i znikają, te się łączą, krople padają z nich, znowu znikają, stronie widać;
zarysna się nagle mrok zszedł, mgła do dymu podobna pokrywa dolinę,
robi się ciemno, gruby i ulewny deszcz pada wśród pnerażających uderzeń
piorunów które echa pomnażają, słychać huk i łoskot z obrywających się brył
granitu. Inaczej widok w nocy bardzo uroczy, tumany w różnych postaciach
na wodzie osiadające i ~~iną~~ mgły sprawiają odmianę.

Łazny Staw. Leży on we wschodnim boku zaległobionej doliny Morskiego-
Oka na progu około 500 stop wyżej położonym; nie widac go wcale z Morskiego-
Oka dopiero jest widoczne gdy się do niego dotrze. Droga do niego nader utrudniająca;
potrzeba się więcej niż półgodziny wspinac na stromy skalisty bok na którym

tylko zaledwie gdzieś niedździe rosną trawki. Węgrzy zowią nieostawie Czarne
 Staw Morzkim okiem. Przy Czarne Stawie widac tylko nagie zarys wianu
 granitu gubiące się w obłokach i czarna woda która jest przezroczysta, tak
 tylko spód torfowy nadaje jej tę ponurą barwę. Idąc się z tu znowu zupełnie
 ustalo, że tu dziedzina martwej natury; istny obraz zniszczenia i okropności!
 Czarne Staw ma postać podługowego czworoboku jest nieco mniejszy od
 Morzkiego - Oka, zajmując tylko przestrzeń 37 wlok (josi) i 1481 sążni □
 Na prostokątnych skałach widac tu i owdzie żółte plamy, co pochodzi
 od obrywających się brył; na wiosnę albowiem woda wciągawszy się pomiędzy
 szczeliny przez zamknięcie rozsadza takowe, które z hukiem wpadają do
 jeziora. Są tu białe ruhy pnie drzewa (oucharze) które świadczą iż dawniej
 na przestrzeni ~~całej~~ pochyłej pomiędzy Morzkim - Okiem a Czarne Stawem
 rosły drzewa. Prawie na wierzchu wale blisko wodospadu którym się
 woda z Czarne Stawu do Morzkiego - Oka wylewa wystawil Gregoriz
 Tomasz Ziegler biskup tarnowski Krzyż z lanej zelaza (?) z napisem: „Sicut
 non plus ultra non supra nisi in cruce D. N. J. Christi 1823” Krzyż ten
 ginie jak drobnotka przy olbrzymich szczytach. - Roślinności w Tatrach
 odmienna równie jak i granica drzew przy Morzkim - Oku widoczna. Sosna
 nie znosi tutejszego klimatu po raz ostatni spotykają się lasy sosnowe w
 dolinie Dunajca przy ludzimierzu. Jeszcze po nad szczytem Morzkiego - Oka
 który leży na granicy drzew tatrowych ~~wznosi się~~ ^{rosną} jeszcze 150-200 stop
 wyżej aż do wysokości 4600 stop Korodrewnina (pinus mughus) i limba
 (pinus cembra) która do 4800 stop dochodzi. Korodrewnina podobna do wcy:
 rzadziej rosną lecz szpilki ma dłuższe i cięższe i zawiera ich przy osadzie pro 5 w mętych
 pocięciach; podczas gdy zwyczajna sosna ma tylko dwie; resztą szyszki
 są odmiennie bo u Korodrewniny krótsze i cięższe. Szyszki zaś limbowe wielkie
 jak pigi i mają w sobie nasiona smaczne podobne do laskowych orzechów.
 Limba jest dość rzadkim drzewem w Tatrach i rośnie tylko pojedynczo; drze-
 wo jego jest ciaste i najczystsze wonną żywicą, odtrącającą robactwo; prosto;
 z niego robią na Węgrzech olejki.

Mnich skał leży naprzeciw szczytu Morzkiego - Oka) ostro piramidala O tej skał krzyż po-
 do 300 stop wysoka. Za nią ~~na~~ na godzinę drogi ku południowi rozkwiera się okrąg: ^{danie iż to był on kto}
 Ta zagłębiona dolina zastana bryłami granitu rozkrąglonemi, by morze kamienne. ^{rycja zabijać go}
 Panuje tu cięza uroczysta którą ledwie piok jakiej ptaaszyny gnieźdzącej się w koso: ^{być na nim wyrażona}
 drewnina przerywa lub rościsłak (marmotte) albo dzika ~~nie~~ ^{nie} kosa zamieszkująca ^{liczba XV. Ota ka się}
 te górne dziedziiny. Dostępując dalej ku grzbieciowi rozkwiera się drugie kamieniste ^{po noży i Janofaur}
^{Kochankę uto pił}

zagłębienie do pierwszego podobne a w samym końcu widać zmalatą grzbiet
Tatrów do niskiego wiatu podobny który dzieli Łolokę od Węgier, wynoszący się
przeszło 6000 stóp nad poziom morza. Na północnej pochyłości tego grzbietu jest
zarzucona Kopalnia zwana Spisogłanc do której wędzić nader strona droga
obok smugi śniegu około 300 kroków długiej a 10 szerokiej. Droga do niej
niebezpieczna i trudna. Pokład ten metaliczny jest zytą, przerzynającą granit;
wydobywano z niego minerał zwany panabaz zawierający w sobie miedź, srebro
i antymon od którego ostatniego nazwę Spisogłanc Kopalnia otrzymała. Ubogość
pokładu, małyże kosztu добычи, trudny zwłazsz w zimie ~~pozbawiony~~ dostęp, ostrość
klimatu, śniegi, odległość od miejsc mieszkalnych, wzrostu braku drewna były
przezysną iż tę Kopalnię wkrótce po jej odkryciu (podobno ^{za Kazimiera W. lub} przed czasów Króla Alex
sandra, za powodem mineraloga Wapowskiego) opuszczono, zwłazsz iż na-
wet nęma drogi dla pieszych. mimo tego krążą jednak podania o niezmię-
nych tutaj bogactwach, o mnichach ze złotego złota o nieznanym tajemniczym
niemcach, Czechach i Włochach którzy co roku tu przybywają mają i z wykopanemi
skarbami kryjomo wracają. Krążą nawet pisma o tych skarbach; jedno z nich
najęce tytuł: Trakt Kłorędu Włochy idą in secreto w góry Krakowskie zwa-
ne Tatry" ogłosił L. Zeiszner (w Bibliotece warszawskiej 1849 T. I. Marzec)

ne Sattru" ogłosił L. Leiszner "w Bibliotece warszawskiej 1879".

Łięć - Stawy. - Prowadzą 2 drogi do takich jezior najwyższych Łąkowych od Moraskiego - Oka. Jedna przez grzbiet dzielący dolinę Moraskiego - Oka od doliny Rostoki. Druga dolina Rostoki porzuca od jej ujścia kamienistego. Te drogi drugą, obierają podróżni idąc do Łięcio - Stawów, gdyż jest wygodniejsza. Od Łięcio - Stawów zaś do Moraskiego - Oka dla skrócenia czasu idzie się pierwszą drogą. - Droga dolina Rostoki była razęć rzeka którą owe i konie obciążone mleczymem chodzą, uginie się pod ciężką dolicą (prawem) mającym boki nadzwyczajnie wysokie bo parę tysięcy stóp wyższe, przedstawia widne i bogate różnaitością widoki. Środkiem doliny płynię wciągłych wadospadach rzu: mięca Rostoka; Łoże jej zastane ogromnemi głazami granitu; gęste lasy wypełniają całą dolinę i wznoszą się do pewnej wysokości; a wyżej sterzą składy całkiem nagie. Dolina podnosi się ciągle w górę & tworząc coraz wy: szej wznoszące się waty. Miejscami robią tu drzewo i na miejscu pają na węgł; na wyrąbanych miejscach rosną bujno maliny i duże poziomki. Kto: re dopiero w potowie lipca dojrzewają. Nasiona tych roślin albo wem potrzebują: e promienia słonecznego dopiero po odstonianca lasu bujnie rosną i kielichy. Postrzypię w górę, rzedną coraz bardziej siwarki na których się tu wiesza war: koce wtasciwego nitkowatego mchu. Pochyte ptasie okrywa trawa świeżej zieloności odbijająca dziwnie od potężnych ścian licznymi skłami najeżonych, które tu noszą nazwę Szozoty (czyli Szozoty, którą p. Leiszner zaś od Szozoty wyprowadza).

Poniżej Liścio-Stawów w dolinie Rostoki widać piękny wodospad. Z
 potężnej skały prawie prostopadłej spadają równo odległe strumienie
 wody rozszerzając się widłowo i gubiąc się od razu w boku góry.
 Na pierwszą rzutoka wydaje się iż się woda dobywa ze skały; lecz
 wpatrując się lepiej owej scianie spostrzegamy mały występ gdzie
 się zbierają wody w małym stawie z którego wypływa ten malow.
 niczy wodospad; nie mogąc się jednak coś do wspaniałosci równać
 z wodospadem biorącym początek w Liściu-Stawach i znanym pod
 nazwą Siklawej wody. Strumień ten spadający 4-6 stop szeroki jest
 150 stop długi i w wierzehnej części dzieli się na dwa ramiona; ale
 w $\frac{1}{3}$ wysokości łączą się one spadając na dół potężnie i rozbi-
 jąc się w pianę. Wodospad: Siklawy woda jest najcenniejszym w Tatrach
 wartym widzenia i wynagradzającym słońce pięknoscia i urokiem
 swym wszelkie doznane znoje i mozoly przykrzej podróży do niego.
 Siklawy woda jest początkiem rzeki Rostoki; przy najinniejszym
 deszczu zbiera ten strumyk nadzwyczajnie i wprędzając swym unosi
 potężne bryły granitu z łukiem, łoskotem i dzikim szumem. Od
 spędu Siklawej wody do płaszczyzny Liściu-Stawów najtrudniej-
 szy jest dostęp; trzeba się wspinać na górę po nagiej skale obok
 smugi śniegu. Po czterogodzinnej mozolnej podróży wydrapawszy
 się na obszerną dolinę Liściu-Stawów widzimy obszerną kamienistą, płasz-
 czynę przedstawiającą widok smutny, martwy; do kóta którego głucha
 cisza panuje. W pewnych odległościach stopniowych świecą okrągłe stawy
 6121 stop nad poziom wysoko protozione, nad któremi nie ma już owych
 smiałych wierzchołów tylko góry wydające się jak kopce nieporadne
 kilkadziesiąt stop wysokie (malaty bowiem podobnie jak przy Kopalni
 na Szpiglancu) ^{wody które oznaczają się śrubą wierz.} W tej dolinie widać tylko tu i owdzie kupy kamieni
 lub płaszczyznę zieloną; tylko przy pierwszym stawie z którego wy-
 chodzi wodospad, rośnie kosodrzewina, która w części odjeżdża poosp-
 ność tej głuchej doliny, której ciżra czasem tylko przerwie piskliwym
 głosem samotna ptaszyna zamieszkująca te góryste kraje. Nie ma z
 tu owych skal uderzających postaci i bujnej roślinności nadających wdzięk
 i budzącej miłe uczucia. — Widok tej pustyni wzbudza smętne uczucia.

Najwyższy staw leży tuż przy samym grzbiecie, jest najmniejszy i ma kształt kulisty, zowią go Tamaraty, bo lody na nim nawet w lipcu nie topnieją. Drugi staw jest owalny mało co większy od pierwszego. Trzeci staw podobny tak szeroki jak pierwszy ale nierównie dłuższy. Czwarty staw większy od poprzednich ma nieforemną podługieną postać. Piąty staw najniższy i zarazem największy zajmuje według pomiaru nadlesniczego Klein przestrzeń 64,080 kwadratowych sążni wiedeńskich. Z tego stawu wypływa strumieniem 10-12 stopi szerokim najwspanialszy wodospad Patranski: Siklawia woda. Każdy z tych stawów leży wyżej od drugiego wśród niezmiernych kup gładkich granitowych, a z jednego do drugiego spływają wody w małych kaskadach. Na kamienistej równinie Łiszio-stawów stoją szatały pasterszy z kamieniami ułożone, (bo tu drewna nie ma) i matami deszczukami z nizin na plecach przyniesionymi pokryte. Szatały te zowią się Stawiańskie stoją w nich lecie przez 4 do 6 tygodni owce; bo tu pasza z ziół najwspanialszych z których najlepszą bryndzę góralską wyrabiają. Od Łiszio-stawów obiera się droga krótsza lecz nader trudna do przebycia a miejscami nawet niebezpieczna do Morskiego Oka, dla nolegu w szatach tamtejszym. Droga ta prowadzi przez dwa strone grzbiety Kopy i Światówki. Na grzbiecie Kopy trzeba się pójść przeszło półgodzinę, odtąd idzie ścieżka przez te kupy kamieni na Światówkę. Trzeba się wprężyć bo nieraz grzęzłoby między nagłymi od północy zaciemniają cały widok i ścieżki rozróżnić nie można; nagły te zamienią się w deszcz grubokropliasty a wtedy trawy przy schodzeniu na dół do Morskiego Oka robią się nader śliskimi. Chociaż nieraz deszcz do nitki zmoczy, to ruknie nader szybko wysychają, co sprawia znaczne rozrzedzone powietrze; warstwa bowiem o 4000 do 5000 stopi mniej ciężka przyspiesza i ułatwia parowanie, tak iż znaczne nieraz błota w Patrach czasem w kilka godzin wysychają. — I Światówki schodzi się też na dół suchym potokiem czyli parowem ^(niebem) do Morskiego Oka. Droga z Światówki do Morskiego Oka nie jest tak bardzo stroma; pochyłości pokrywają grzęzłymi trawami i kosodrzewiną. — Od Łiszio-stawów można też dojść grzbiem do Gąrienicowych stawów, idąc przesykiem często po śniegu tającym i idąc się przez pojedynczo wystające skały granitu zwane chłopki; — lecz droga ta nader męcząca, niebezpieczna i zbyt utrudniająca tylko dla odważnych podróżników udających się z Zakopanego na Gąrienicowe Stawy do Łiszio-stawów obierana bywa, przyszem się traci wspaniały widok wodospadu Siklawej wody.

Droga od Morskiego-Oka do Poronina. Droga ta prowadzi od doliny Roztoki wiede przez doliny Jaworyną, Rusinową i Filipkę do Włot (fryzerski) Poroniskiego; nie idzie ona ^{przez} Bukowinę, lecz wstępuje do Tatrow albo na ich pierwszych wysokościach grzbiatach okrętych górami czsto nieprzebytymi lasami świerkowymi czyli smerekowymi. Wtę: ciwie jest to linia czsto gubiąca się ścieżka na której trudno konno przejechać. Podróż ta przeza mozolna wiede bujnemi lasami niekniestemi ścieżkami od niepamiętnych czasów. Wyszędru na grzbiat dzielący Roztokę od doliny Spicimena widac powalone niezmiernie duże drzewa 40 do 50 stóp długich: niektóre z nich zbutwiały a na prośbie ich rozsypanym rosną rozliczne alpejskie kwiaty odnawiające się igwą i jaskrawą barwą mianowicie: Topaz grzebięciasty (*Aconitum cammarum*) i Świecznik czyli goryczka Krzyszowa (*Gentiana centaurium* ?) z jaskrawym okazałym niebieskim kwiatem w postaci sierpni kwitnącym. Inne duże i kłody powleczone są mchem zielonym. Wogóle wywroty te utrudzają podróż. Tak pośród gęstym lasem, przybywa się do obszerniejszej równiny pokrytej świeżą zielonością, zwanej Jaworyną Rusinową, za którą zaraz leży druga znaczniejsza Włot zwana Filipką. Na tej równinie stoją nędzne wałce się szatały w środku dość malowniczo. Środkiem Filipki płynie potok wnieśliżonych wódopadach wptywający do doliny przy skałach czernego marmuru. Filipka nie należy do rzędów dolin głównych, lecz do pomniejszych; nie opiera się bowiem o grzbiat granitowy lecz o niższy wapienny. Te wyższe strom otaczają ją mniejsze góry wapienne okryte bujnemi lasami i bogatą roślinnością, która cechuje formację wapienną, mity urok sprawia i wdziewnem przedzielnictwem stoi do przerazających nędżnych widoków Pięcioletników, zapętlonych pogrzebów: ścianami skałami i zwaliskami rumowisk granitowych. Szatały Filipki zamieszkuje paszeczka krowy po przyległych lasach i górach porośniętych. Każdego gospodarza wyżywiają z nizine na lato do ^{połowy} krowy które tu 10 do 12 tygodni zostają. Stosownie do ilości krowów dają gospodarze jedną lub dwie pastwiska: które krowy dojają, mleko w wataśnych naczyńkach chowają oraz ser i masło z niego robią. Od czasu do czasu przybywają gazdowie z żonami i konikami góralskimi dla zabrania nabiału do domu; przyjeżdżają przeto: i dla pasterek małych i górali (ziemniaki). Karawany takie ciągnące się z nabiałem po długich ścieżkach nadeś są malownicze i charakterystyczne. Nad doliną Filipki leży przełęcz góra Przyłęcz, bezprostecznie nad doliną wzniesiona. ~~Na~~ Na górze tej wapiennej porastają bujne buki tu najokazalsze, wyższe przeważają świerki, pomiędzy niemi zaś ukazują się pojedyncze jawory (*Quercus occidentalis*) mające zgnębioną chorobliwą postać, bo konary ich w jedną stronę są

zwrocone, a przeciwną stronę mchy zielone pokrywają. Widok ze szczytu Dżyšto-
pu nader jest zajmujący i powabny: dolina Filipki wydaje się bardzo małą, ze-
godzone polany, a na nich szatały leżą przed nami jakby na planie, ludzie zaś
po nich wisiącają się wyglądają jak kropki, co dowodzi znacznej odległości; dalej
rozpościera się wyżyna tatrzańska poprzerywana dolinami i rzekami z
licznymi sidami; a widok na północ zamykają wyższe grzbiety Bieśkidów,
pomiędzy kłosem odznacza się poważna Babia góra. Droga z Doliny Filipki
ku Młotowi Poronickiemu odznacza się różnorodnością. Ta skałami rewo-
lucyjnymi stojącymi jakby na jej straż, wypływa rzeka zwana Złoty Po-
tok wypływająca z formacji wapieniów (nie prowadząca złoto - piasku; bo
złoto znajduje się tylko w Tatrach w granitach a nigdy w wapieniu); rzeka
ta tworzy się przy wiosce Liche z rzeką Liche wypływającą ze wschodnich
pagórków. Potok ten odąd nazwany Liche tworzy się następnie z wartości-
nym Poroncem i już jako znaczniejsza rzeka płynie pomiędzy Murzem
a Młotem Poronickim. - Wioska Liche ma malownicze położenie; na kraju
długiej a wzniesionej równiny ciągnie się szeregi domów, które z doliny wyda-
ją się jakoby stały na grzbiecie wzniesionym.

Droga z Poronina do Gąsienicowych Stawów i szczytu Świnicy.

Żołot Poronicki leży naprzeciwko prawie dolin mających liczne jeziora a
położonych na zachód północnej góry Wasmundzkiej do ogromnego wiatu po-
dobnej i dla znacznych rozmiarów na całym prawie Podhalu widzianej.
Z Poronina wypada najprzód iść na małe wzniesienie na kłosem ciągnie
się długa wioska Sichta. Tam rozpościera się, prawie półmili wolna wzno-
sząca się płaszczyna. Pod samymi stopami Tatrów leży płaszczyna nader ka-
mienista wydająca się jakby być wygnane kamienie pomiędzy kłosem ros-
ną rzadkie krzaki jodły. Młotem w wapieniu wchodzi się do doliny Skal-
nite tak zwanej od wierzchu tegoż imienia. Z jednego jej boku tryszczy
wiele bardzo obfitych źródeł (więcej niż 9) zwanych Wywierzykami. Z góry
Skalnite wstępuje się na smukłe do szczytów oiane podobne trzy góry, jedna
za drugą coraz wyżej wzniesione, Kopy zwane. Pierwsza zwana Kopka
okrywają drzewa, a drugie dwie nierównie wyomuklejsze, Kobierne bujniej
trawy. Trzy te góry potężne są chodnikiem potężnym drobnym rumowiskiem
utworzonym z rozsypanych się tępku, z którego się składają boki góry. W poro-
wnaniu dopłynek szczytów, są góry Kopy nadzwyczaj małe; jednak średnia
Kopa wynosi się 4127 stóp, a tylnia czyli Zadnia Kopa 4303 stóp. Z Kop
potężnie lasem przybywa się na równinę Wasmundzką, a z niej na wyższą
Kopę Wasmundzką. Widok z tego podługznego grzbieta Wasmundzkiego dość
ciekawym: u stóp leżą z małymi wzniesieniami górami lasami pokryte, ku południu.

wi zaś od Taniaja się dzikie szczyty jedne od drugich wyisze. Grzbiet Waxmundzki ciągnie się ze wschodu na zachód a z czoła nagle zwisło: nej na południe wyokakuje szczyt zwany Ślad Zielonym 6733 stóp wysoki, sterzący nad jeziorem Zielonem. Granica drzew rozpoznana się tu dopiero na wysokości 4528 stóp (a za tem wyżej nieli przy Mostkiem - Oku; bo też boki tej góry wesoła są otwarte. Widok z Ślad Zielonego rozległy: w stronie południowo-wschodniej nieprzełizone wierzchy jeden za drugim wyokakuja a dolina Piciu - Stawów leży jakby u stóp; z przeciwnej strony zaś rozciąga się jezioro Zielone. Południe wydaje się ztąd jak równina poprzerywana srebrnymi wstęgami, nad które: mi widac długie rozległe wioski. ~~Na~~ Nader ciekawym jest ztąd widok gdy nagle pogodzie zamykają od zachodu ku wschodowi przeciągając po: jedynsze chmury, które w kształcie tumanów przeciągają ^{z po: 29} po równinie miejscami spryskując deszcz. Raptownie rzuwa się chmura ^{z po: 29} na szczyt góry leci wprost ku ścianom i deszcz kropliasty spawia. Gdyby umrok podróżne: go w tej drodze chciał zaoszczędzić, można przenocować w Waxmundzkim szatań, gdzie bacia urządza zwykle izyntycę (czyli słodką serwatka z ow: czego mleka po której pływają płatki sera) słodkiem i kwasonem mlekiem. Tu można się także przypatrzeć górskiemu pasterskiemu gospodarstwu. Pod wieczór wracają owce do szatań (redykują), tu doja pastersze (juhasy) dojki w oddzielne miejsce zapędzone; następnie zlewają mleko do kotła i gotują przez dodanie zapuszczyki z ziółodka cielskiego (kłag); potem bacia przecedza seiry. Dym tylko z kosodrzewiny ~~nie~~ nalciej się w takim szatań jest nieznośny i nader goryczny. - Zielony Staw leży w wązkiej podłusnej do: linie zwanej Ku - zaworom, jest on około 400 kroków długi a 80 szeroki, w środku nieco wzniesiony; nawię ma od barwy wody (czyli raczej od wodorostów) która przy brzegach ^{i miejscach niskich} ma barwę szaronawą pochodzącą od koloru rudych brzozi grani: łowych. Zielony Staw leży 4976 stóp wysoko nad granicą drzew; wierzha zieloności kosodrzewiny okrywającej boki grzbietów odejmuje dzikości temu obrazowi. Na przeciwnej wschodniej stronie wznosi się nad tą ciemną doliną potężny wierzch zwany: Ślad - Zielonym, a za nim jeszcze wyższy: Krzyżna. Pokaż zaś zachodni nieco niższy w końcu północnym zioł: Złota turnia od Kanar: korow - zółtego porośnięta szli liścajca (*Decidea Wahlenbergii*) powlekającego ścianki szciany czerwonego piaskowca. Dolina Zielonego Stawu dotyka grzbietu Tancucha usych i dla tego chłopcami nazywane. Pod samym grzbietem powyżej nagórka zwanego Kopka około 500 stóp wysokiego jest jeszcze drugi mały Staw, z którego

opadają wody od Zielonego-Stawu. — Przeszedłszy przez grzbiet gór
Łoſta - Turnia leży na zachód w szerszej nieco i podługniej dolinie nierównie
wiskozie podługowate jezioro Czarny-Staw zwane 4888 stop wysokości i
1/8 mili kwadratowej zajmujące. Woda ma barwę ciemno-niebieską; a ze środ-
ka ciemnego zwierziada sterzy kupa kamieni nieco trawą obrosłych.
Boki otaczające to jezioro są dzikie skaliste. Tylko od południa oddalony
grzbiet widocznie niższym jest od boków. Jakby na wysokim progu bo
około 800 stop wyżej leży inne jezioro zwane Do - Zamarzłego.
Nie jest to właściwie jezioro bo tam w lecie nie ma wody, tylko niesmierna
prześciera lejkowata, zagłębiona okryta dużemi bryłami granitowemi;
a w samem zagłębieniu leży w ród lata ptactwa niegdy zupełnie pozerznięty.
Jest to obraz zupełnego zniszczenia, a nie widać i śladu życia. W następnej
dolinie na zachód nierównie rozleglejszej od wszystkich dotąd opisanych
leży 4 wielkie jeziora zwane Stawy-Garńnicowe (od soltysow Garńniców
luźnie rozrodzonych w Zakopanem, którzy tu mają swe szatały). Widok
na tę obszerną dolinę dziką, malowniczą i rozmaistą. Otaczające ją wierzchy
odróżniają się rozmaistością i wielkością; celuje zaś pomiędzy niemi Swinn-
nica z której wysuwa się ku północy potężny grzbiet zwany Kosielec.
Od Swinnicy ku zachodowi zniżają się widocznie samotańsze Tatry, z niego
wyskakują pojedyncze Turnie: Pośrednia i Skrajna - Turnia, Piękny
i Żurba, z której ciągnie się ku północy bok bez odróżniających się rysów.
Na pierwszy rzut oka widać że cztery Stawy-Garńnicowe (które Niemcy
Sieben-Seen zowią, bo do nich rachują 3 inne pomniejsze stawy) nie leżą
na jednej płaszczyźnie; dwa bliższe głównego grzbietu wznoszą się kil-
kadziesiąt stop wyżej nad dwoma niższymi i łączą się wąskimi ~~st~~ wodo-
spadami. Dwa pierwsze zowią się: Świeży-Staw i Kurkowiec, a dwa
drugie Roſtoki i Zielony-Staw. Świeży-Staw leżący ~~po~~ w stronie połud-
niowo-zachodniej doliny pod górą Piękny jest najobszerniejszy; wody
jego szmaragdowej zieloności zaledwie w dnie pozbywają się lodów. Nazwę
swoją miał ten staw otrzymać od ruki niedobrej którą za to że niechodząca za
owami, ale że kałężyła Juhasy z szatań Gąrniceowego tu utopiła. Suka
ta jednakże, według podania, nie zatonała, lecz podziemnym kanałem uszła;
bo gdy jeden z pasterczyków poszedł z czarnym kłosem do doliny Karpowej szukać zło-
ta w potężnym źródle zwanym Dziurka nad Polaną; i gdy w chwili gdy woda nie-
płynęła wszedł do owej dziury, znalazł na wstępie wielki młot żelazny ważący 20
funtów i ową przed kilkunastu dniami do stawu wrzuconą rękę. Poruszając się dalej
zażyła wybierać woda, a pasterz ledwie z życiem uszedł na powrót. — Staw Kurko-
wiec o potok mniejszy od Świeżego leży na wschód pod ogromną Swinnicą.

Nad nim wśród bryt granitu są jeszcze dwa małe okrągłe stawki pokazujące się dopiero po wstąpieniu na jeden z boków. Z góry rości się mocno te wody jakby same oczy. Bezpośrednio nad temi stawkami rozpostiera się potężna masa sniegu, zasilająca wodą podczas lata Stawy-Garzenicowe. Bok granitowy powyżej Kurtkowa ma ściany wygładzone jakby polerowane, co się stało od posuwania się sniegu na dół; albowiem wyżej aż prawie do samego szczytu Swinnicy leży potężny płat bielejącego się sniegu zajmujący przeszło 1/4 mili kwadratowej, tak iż z kąd tylko widać tę górę tam się widać i ową białą plamę; posuwanie się przecież tego sniegu powolne, który dawniej wiskozą przestzeń zajmował, podobnie jak w Szwajcaryi i Tyrolu wygładziły te skały. - Poniżej Kurtkowa prawie na końcu góry Kosielec leży Staw-Roztoki podzielony w rodku prawie na 2 równe części; jest to płytkie zagłębienie w którym się zatrzymują wody w przepływie do Zielonego-Stawu, znacznie mniejsze od Surszego-Stawu. Nad Zielonym-Stawem stoi wyższy szczyt Garzenicowy prawie 5000 stóp wysoko (drugi niższy szczyt Garzenicowy leży znacznie niżej). Owce wypędzają tu ~~z gór~~ z nizin dopiero na S. Jan; lecz wstępną krocą sniegu i po S. Janie na 2 do 3 stóp grubości upadną; przyczem powstaje mroz niebezpieczny który wodę ścina; wtedy umykają z owcami na dół; albowiem pasza się za ożiszeniem zmniejsza i owce tracą ^{na kilkanaście dni} ~~nieco~~ ^{nie} ~~co~~ ^{co} znaczną szkodę przynoszą. Wszakże wiatr południowy gubi dość prędko te sniegi i zieloność przywraca. Te Stawow-Garzenicowych najwygodniej jest zwiedzić wznosząc się nad niemi szczyty. Na Swinnicy prowadzi 2 drogi. Jedna krótsza bystro wznosząca się, miejscami niebezpieczna prowadzi przez zleb zwany Zawrot około płatu sniegu; nią koczownicy pogalijskiem rozgraniczu można dojść do Lisio Stawów (Zwyczajnie tą drogą idzie się przez Stawy Surszy, Prarny, ~~Prarny~~ a od tegoż w górę do Zmarzłego, potem w górę snieżywym alebem zwanym Zawrot pomiędzy wierzchami Struby Wierch i Beskid; przybywa się na grzbiet z którego się schodzi do Lisio-Stawów. Droga ta potrzebuje około 8 godzin). Druga droga nieco dłuższa ale wygodniejsza prowadzi ścieżką do Węgier wiodącą (którą tylko pniemy ^{razem} ~~razem~~ chodzili) na Przetecz-dili; Przetecz-dili spojrzawszy z potłowy wysokości na dolinę Stawow-Garzenicowych wydają się owe jeziora jakby na jednej płaszczyźnie malejąc coraz bardziej w miarę im się wyżej postępuje. Przetecz-dili wznosząca się 5910 stóp jest wieżem czyli ródtem łączącym dwie przyległe góry Skrajnia Turnia i Bieskid Stanowi równinę około 300 stóp długą a 150 szeroką i porośnięta jest obficie Sasanką ^{alpiną} ~~alpiną~~ żółtą kwiat (Anemone alpina - Przyłaziska). Przetecz-dili jest ciekawym miejscem dla geologa; spływa tu bowiem granit na wapieniu, który także ma pod-

stawę granit Skrajnej Turni. Widac tego iż skały ogniowe czyli plutoniczne granitu wydobywszy się z potężnej szeliny wyniosły się na wierzch, przebiły skały z wód osadzone i miejscami nawet zwały się na nie. Ze granit nie jest pierwotną skałą Tatrów, lecz dopiero wyszedł na wierzch po osadzeniu się wapienia tatrowego czyli formacji Jura widac nie tylko na Przetęczy - Liliowej, ale nawet w dolinie Licha na pniestrzeni przeszło milę dłużej aż do góry Kondratowa. — Z Przetęczy Liliowej można się udać rieżką ciągnącą się na boku południowym Skrajnej i Pośredniej Turni dwóch piramidalnych gór dotykających skalistego szczytu Swinnicy. Miejscami utrudnia przejście nieemienna ilość wielkich brył granitowych, które jak widac po wystąpieniu na wierzch granitu zetknawszy się z powiatem popękaly i pospadały. Widok na północ z tego wyniosłego grzbietu, nader zajmujący: widac niżej Stawy - Gąrienicowe i całą leśną dolinę; Bieskidy wydają się jak wielka płaszczyna; dolina Dunajca znika zupełnie, a widnostrąg zamyka grzbiet niższych Tatrów. Patrząc z tąd na Swinnicę wydaje się prawie niemożliwem wstąpić na tę skałę, bo boki jej są skaliste i prawie prostopadłe. Jednakże można się dość wygodnie dostać na wierzch znającą rieżką. Na szczyt Swinnicy ~~cała~~ 7001' wysokim jest mata płaszczyna 10 □ rzęzi obzerana a na niej kopiec kamienny pamiątka pomiaru trygonometrycznego. Widok z tąd należy do najdzikszych: widac tylko same skaliste szczyty z szarego granitu. Z Swinnicy zaszynają się na wschód najwyższe wierzchy z których pojedyncze wznoszą się do 8000' jako to: Krywan, Łomnicki - Szczyt, Łodowaty - Szczyt. Zaś chodnie zaś widocznie są niższe aż do doliny Koscielińskiej, gdzie wysoka kuje kilka potężnych wieżuchów, jakby dla zakonienienia paoma. Te środkowe Tatry nie są wcale małe; albowiem Bieskid nad Gąrienicowami - Stawami wznosi się 6125', Przełęcz nad Zakosem (Zatorem?) 6031', a jeszcze niższy jest pośredni wierzch 5661'. Temperatura na Swinnicy w lecie +110 C. czyli +9° R. lecz pomimo tej niskiej temperatury wciąż większe ciepło wskutek żywego obiegu krwi. Z Swinnicy można się udać albo do Łęcio - Stawów, albo do Gąrienicowych - Stawów na powrót zstępując szczytami, tuż przy owym potężnym zwała się wiszącym ptakom śniegu. Zstępując ku Gąrienicowym - Stawom powietrze się orzeźbia od zamarzłej wody; a w miarę spuszczenia się rośnie coraz wyżej szczyt Swinnicy. Panuje tu głęboka cisza, którą tylko niekiedy przerwa łoskot urwających się kawałków granitu. Południowa część doliny Stawów - Gąrienicowych zupełnie jest odmierzoną od tej na której są Stawy. Tu spoczywa oko na obzeranych równinach trawiastych i górach smukłych okrytych zielonością pomiędzy którymi odznacza się malownicza góra Krolowa. Z pomiędzy Krzaków Kosodrzwiny zstępuje się w krainę leśną idąc za szumnym potokiem Poroncem który wypływa z Zielonego - Stawu. Dalej postępując otwiera się równina trawiasta w ród ku lasom z licznymi szatakami naswanami: Ślana - Poroniec. Od zachodu wznosi się nad niemi

potężny grzebią stozony z samych brył granitu pochodzących z wierzchołków sterczących nad Gąsienicowem - Stawami. Bryły te mać w pierwotnych warstwach gdy lodniki jeszcze okrywały te góry i obszerniejsze śniegi, zpległy się nadto wraz z temi śniegami przeszło pół mili i po stajaniu śniegu tu zostały. Szatacy na Łoroncu odznaczają się już widocznym doświadczeniem; zowią je Krowiarskie; bo prociż owiec Krowy w nich przebywają. Obejmują one kilka pięknych długich szczytów i obszernejsze polanki; resztą, łatwiej tu już od drzewo do budowy. Nad temi szatacami rządzi naczelnik dla dania szybkiej pomocy przeciw wilkom wypalającym tu z lasów orawskich. Krowy pasą się na polanach gdzie rosną najwinniejsze zioła alpejskie; przy lepiej zaprowadzonym gospodarstwie można by tu sejsy tak dobre jak szwajcarskie wyrabiać. Każdy gazda ma tu 3-10 krow które cały dom żywią podrasłata i przednauki, gdy już zabraknie owsa i ziemniaków. — Od szataców na Łoroncu idzie się ~~głównie~~ pomiędzy gęstemi lasami ku okolicy zwanej Stawki. Jest to mały staw leżący prawie na samym początku doliny; podobny on wcale do stawów na równinach z wodą brudną, mulistą; na brzegach wyrasta z błot sitowie. Staw ten leży 3259 stóp wysoko nad morze.

Dolina Łakopanska, góry znaczeniejsze w tatarskiej i źródło Białego-Dunajca w górze Kałatowce. — I Bankowki wiedzą dobra droga ponad wzgórzem znaczenie Białym Dunajcem do zakładów górniczych w dolinie Łakopanskiej. Rzeką Biały Dunajec płynie z wielkim pędem spadając po odkrytych warstwach piaskowca w potężnych pieniących się kaskadach. W miejscu gdzie droga opuszcza rzekę, wznosi się pagórek z którego minąwszy las świerkowy otwiera się jeden z najpiękniejszych widoków na Tatry. Pomiędzy wysokimi górami odznacza się skała Giewand z wielką szczytą w środku; za tą skałą wznoszą się nierównie wyżej hale zupełnie nagie cudnych kształtów. Naprzeciw jest krotka nieco szersza dolina Łakopanska mająca boki pokryte czarnym lasem. W dolinie wznoszą się liczne zabudowania zakładu hutniczego które białocizną swoją pięknie odbijają od ciemnej i ponurej barwy lasów. Dzielą pięć wielki do wytapiania żelaza, dwa młoty (fryszgerki) do przekuwania, a na samym początku doliny nowo zbudowana pudlingarnia (walcownia gdzie walcują żelazo) godne są uwagi. Rude żelazne do topienia dobywają w wielu dolinach tatarskich; najznaczniejsza kopalnia leży niedaleko góry Magora, inne są nieco odleglejsze w dolinach na zachód położonych. Pokłady te rudy zawierają się w wapieniu; lecz nie są znacznej grubości, rzutem nie dają wysokiego procentu; dla tego też zakład górniczy Łakopanski rocznie ledwie

6000 do 8000 wiel. centnarów żelaza surowego wyłaje. Obecnie sprowadzają tu i
przekuwają żelazo surowe sprowadzone z Hrabuś (Hrabdorf) na Spiziu,
które jest jedno z najlepszych. Przy wielkim piecu jest odlawia, w której kry-
je, piece, rożniki, szlachety, garzki odlawiają. Do robot hutniczych używają
tu węgla drzewnego, co żelazu nadaje dobroć; w pudlingarni zaczęto niedawno
używać torfu pochodzącego z pobliskich nieamiernych pokładów. Lasy tatrzań-
skie w wielu miejscach znacznie zostały przereźdzone, mianowicie w pobliżu Zakop-
an; w innych stronach są duże lasy lecz dowóz trudny i kosztowny; przeto os-
trości klimatu przeszkadza wzrostowi drzew które nierównie powoli grubieją
a niżeli w równinach; przetoż torf będzie tu niegdyś wielką odgrywał rolę. Na
murowanych zabudowaniach górniczych są napisy niemieckie (!) którego języka
lud tu wcale nie rozumie. Tutaj przybywa coraz więcej kilkanasie osób dla uzdy-
wania i złytycy pomocy na choroby pierwiowe i ogólne osłabienie organów,
lub kąpiele razłowych (ogrzewanych razłami) przetoż lekkie i częste po-
wietrze miejsca tego oraz cudne widoki, które w każdym miejscu gdzie się
rzuć okiem otwierają, są dla chorych pomocne. Nigdy nie brak tu pomieszkani-
a dla chorych, bo zaledwie kilka osób znajduje mieszkanie w oberży lub w urzęd-
ników. Złotyca tutaj jest jedna z najlepszych pochodzi z mleka owiec pasących
się alpejskimi łąkami pięknej barwy i woni na dwóch przyległych łąkach
Kondratowa i Gawand lub przy wierzchołkach Górnio-wych - Stawów. Okolica
Zakopanego należy do najbardziej malowniczych; gdzie tylko rzuciemy okiem otwie-
rają się cudnej piękności krajobrazy; mile ustronia i rozkojone gaje, dzikie
skaty, pomiędzy którymi zmezą strumyki z kryształowemi wodami, nadają
tej okolicy rozmaitość ujmującą. — U stóp wysokiej góry Grosal, której wschod-
ni bok pokrywają buki wyniosłe, tryszące ciepłica zwana Jaszczurówka,
jedyna znana w Polsce. Ciepłica ta tworzy sadzawkę przeszło sążni kwadrato-
wy przetrzezi zajmującą, woda jest letnią, na bowiem stale $+20^{\circ}\text{C}$. ciepła
nawet i w zimie nie zamraża; sadzawkę tę otaczają wielkie bryły granitu nanie-
sione z dala z Olzyńskiej doliny. Na powierzchni wody pływają w obfitości ziło-
na nitkowata roślina zwana glonem czyli Zielnicą (*Conferva fluviatilis*). W wodzie
często się znajdują liczne Salamandry czyli Jaszczurki (*Salamandra maculosa*); te ile
raz wychodzą w gójs zapowiadają niepogodę, gdy rzadzą spokój w górze pod
kamieniami rokują stałą pogodę. Woda ta w zimie wyłaje wiele parę wodnej; źródło
jej dobywa się z dolomitu nummulitowego 2800 stóp nad poziom morza, otaczają
go ze wszystkich stron skaty z wód osadzonych trawertynu. Temperatura tej wody
 $+20, 22^{\circ}\text{C}$. zbliża się wiele do ciepłi alpejskich w Gastein (lub do ciepłi w
Trenunzie mającej $+32, 37, 80^{\circ}\text{C}$.) i może podobnie ożywiająca środki na organizm
ludzki wywierca; lecz nikt jeszcze działani wody Jaszczurówki nie próbował. Dolina oparta
wygląda jak zachwycający ogród angielski. Regle rozciągają się na zachód od Zakopanego do Kościelisk.

79

(Góra Regiel leżąca przy opuszczonej drodze prowadzącej od wielkiego pieca do Zakopanego do Kościelisk. Składająca się z dolomitu nummulitowego jest 2700' wysoka). Od pudlingarni widać wielki gościniec przez las piękny żłoty chowaj nie z grubopieniannych jednak wysmukłych świerków (podobnie też i najdodrodniejsi męzyczyni są w Zakopanem). Od gościnca tego trzeba zwrócić się na bok aby się dostać na dawną drogę. I każdej doliny malowniczo rozwałkiej płynie strumień przezrony tej wody; a szereg piramidalnych pagórków stanowi przedgórze Tatrzańskie. Pienosza dolina którą napotyka się idąc od pudlingarni powstata przez rozstąpienie się skał niedys razem ztażonych. Wódkiem tej rzeki płynie potok a nad nim widać łomy kamieni ~~z~~ ryli dolomitowe skały złożone z wżglanem wapna i magnezji, mające w sobie wiele małżowatych skamieniałości mianowicie ostrzyż, rektinitów i najwzrzej nummulitów, które tworzą pokłady 10 do 20 stopi grube a 2-3 mil długie; budowa tych pokładów nader ciekawa bo tworzy ślina kowatą linią z mnożstwem tu kowatożgitych przegród. — Wsamem końcu ~~z~~ doliny wielkiego pieca Zakopanego, o 200 kroków za dworem dobywa się ze skały (po nad pięćm wapiennym) źródło mające nierównie niższą temperaturę bo $+5,40^{\circ}\text{C}$. Leży ono 3050 stopi wysoko. — Droga do Źródła Białego - Dunajca pod górą i polana Kalatówki ciągnie się lasem dobry 1/4 godziny kamienisto; za nią jest zielona łąka z rzęzi na. Tu widać potężną wapienną skałę: Kalatówka tak zwana od soltysoi Kalatów z Szafar w których jest dzierzawie. Wgórze tej mają być znaczne skarby przez zbójców Zakopane i wesoło widują pastersze jak się tu pieniegdze płomieniem przepalają. Według podania miał raz jeden z zbójców których na węgrecz w Lesznie traidono; do otaczających szubania wyrec: "Może tu kto jest z Tatrów? niech wie, że w końcu Kondratowej w jaimie nieśmiernie jest wiele pieniegdzy. Trafic można do nich w końcu Kalatówki gdzie per (ciężka) na nią i suchy smrek z wykutą łapą niedzwiedzia." Wiele tu już poszukiwato owych pieniegdzy, wozelako nadaremnie, bo nie mogą trafić do owego smreku. — I pod stop Kalatówki tryszeży źródło Białego - Dunajca jedno z najpiękniejszych w całych Tatrach. Żyła wody 12 stopi szeroka dobywa się gwałtownie. Ten szeregielny skoony strumień płynie aż do połączenia się z strumieniem w głębokiej zapadlinie przy hali Kondratowej. Źródło to leży na wysokości 3481 stopi nad morzem i ma temperaturę średnią $+4,07^{\circ}\text{C}$. (Źródło Białego Dunajca dobywa się w przesłani 10 stopi szerokiej licznymi źródłami i daje początek znacznemu strumieniowi, który spadając rozbija się w pianę w przesłani około 150 stopi długiej. — Źródło zaś dające początek strumieniowi Blizysko, leży

na wysokości 3500 stop). — Od źródła Białego - Dinajca ciągnie się przezto
godzina droga nierówna wśród dzikich lasów do Kondratowej polany leżącej
na obszernej przestrzeni okrytej bujną zielonością. Sątu szalasy z kło-
rych pochodzi najstawniejsza żytyca. Z Polany Kondratowej prowadzi jedna
droga prosto w górę na Gewand; inna zaś koło Kalatówki przez bramę
szklaną Wrotki wiodąca bardzo jest pnykra. Gewand tworzy rozciągły
grzbiet oddzielający na zachodzie Kondratową polanę i nachyla się pod 45°
a uwrto wznosi się ten kąt i bok staje się bardziej stromym. Niemal go-
dzinę trzeba się wspinąć aż do półnego skalistego wylotu czyli otworu
zwane go Szezerbiną w skalistym grzbiecie szczytu góry, a dziele tego ów
grzbiet na dwie nierówne części; północna część tworzy podługny i ostry
nieodstępny grzbiet czyli Krawędź; druga część podobna do stołu riana no-
si nazwę Kopa Gewantu na którą bardzo trudne wejście. Na samym szczy-
cie jest płaskizna do brzozi □ obszerna i 5776 stop parystk. nad po-
ziom morza wysoka. Widok ze szczytu ten sam jak ze Szezerbiny; ograni-
czają go na północ Bieskidy kończą się Babią-gorą, która się tu wydaje
na przeciw. Góra Kondratowa ma dwie nazwy; z strony lipitowskiej część
widoczna nosi nazwę Wysoka; a z strony polskiej Kondratowa. Rozciągłe
się do łączy Gewand z nieco wyższą Kondratową. Ścieżka prowadzi przy sterczą-
cym skalisto-czerwonym piaskowcu którego ściany pokryte ^{leżą} żółtym liszaj-
cem (Leidea Wahlenbergii). Po nieznierze bujnych wywarach idzie się ku
grajzowemu szczytowi Kondratowej który tworzy grzbiet równoległy procy-
nający się z górą Bieskida kończąc z Kondratową. Okrywa go gruba war-
stwa mchu islandzkiego uginającego się pod nogami, który podarł po suchy
zapalić można przyzem płomień rozbiegają się daleko po bokach góry.
Wierzchołek ten na którym jest kupa kamieni jako znak tryangulacji
ny ma wysokości 6115 stop. — Niezbyt wysokie źródło łączy górę Kondrato-
wą z jeszcze półiniejszym wierzchem mającym postać podługnego granitoflo-
stupu. Wierzech ten dotyka się Kondratowej i Krzesanię, a z trzech innych
stron ma nadwyszczał strome ściany na które nikt nie jest w stanie wstąpić.
Południowa część tego wierzchu zowie się Czerwony-Wyrch (od barwy roślin) a
północna część Żłatolaczniak (od doliny Malotaka). Dwie te części góry
stanowią jeden równy grzbiet utworzony z skały krystalicznej jakiej nigdzie
inziej w Satach nie ma; wysokości tego grzbietu 6410 stop. — Góra Krzesanica
nazwana także Zadni Uptaz jest niezbyt daleko od Czerwonego-Wyrchu
oddalona i stanowi najwyższy szczyt gór Wielkiego-Uptazu, składający się
z czerego wapienia, wysokości 6525 stop. Od południa otaczają tę górę proste ściany
wapienne które na północ zwolna się zniżają aż ku półniemu progom dzielącym
Żłatolaczniak od Szwedego-Uptazu; za niemi są zielone polany sityrowe mistusami

zwanych; na prawo pokazują się wyniosłości Kryjca uroze niskości dołi-
ny Koscielińskiej. — Z Krzesanicy zstępuje się na Czerwony-Wirch-Uptar =
zianostki którego szczyt 6400 stóp wysokości; tworzy on wraz z górą Swardz
Uptar podobny wyrznięty grzbiet aż na północ jak wstawiwy Czerwony-
Wirch z Matotączyńskiem. Swardz Uptar o 200 stóp jest niższy. Sam szczyt
Czerwonego-Wirchu okłada się z gniazdu; Swardz Uptar zaś z wapienia
tworzącego na nim dużą równinę pochylą z warstwy w wodach osadzonej now:
szą, teraz trawą okrytą która owym daje obszernie pastwiska. Widoki
tej części Tatrów nie mają już tej dzikości, co pochodzi od wapienia nadej-
cego tyle wzrostu i sprzyjającego roślinności. — Od samej Krzesanicy na
zachodniej wysokości znajduje się Lapadlina między Swardzym-Uptarem
a Matotączyńskiem. Tworzy ona półgłose kolistą zagłębienie okryte w tam-
kami szarego wapienia różnej wielkości, naderdziejkie; niewidać tu żadnej
trawki, tylko gdzieś niedość ptał porzeczki niegu. Mimo tego widok
ten nie ma tak ponurego charakteru jak w okolicach granitu. Niżej jest
drugie zagłębienie również skaliste, wszelakoż pomiędzy kamieniami wi-
dać już nieco roślinnej zieloności. Jeszcze niżej są dwa nierówne progi
znizające się ku dolinie Wisłuskiej.

Dolina Goryczkowa. — Idąc na południe za potokiem od pieca za kopan-
skiego środkiem krótkiej doliny są jeszcze dwie inne doliny zupełnie ukry-
te przed wzrokiem: Goryczkowa i Kasprowa. Dolina Goryczkowa leży
bardziej na zachód, a zatem w środku pod samym grzbietem gniazdownym.
W środku nad doliną sterczy trzeci Wierch zwany: Posredni Wierch Gorycz-
kowej 5564 stóp wysokości; dzieli on dolinę wystającą swym grzbietem na
dwie prawie równe części: zachodnią zowie się Swiniską-Doliną; wschod-
nią zaś: Pod Zakosy. (Nazwa Goryczkowej pochodzi od lekarzkiej rośliny
goryczki - Gentiana - którą tu zbierają)

Dolina Kasprowa. — Droga prowadząca do doliny Goryczkowej rozdzieli: Kasprowa jest ku
le się wśród gęstego lasu: na prawo idzie do Goryczkowej, na lewo do Kasprowej dosi niewiary i kamienisto. Dolina Kasprowa zakrywa się: Kasprowa jest ku
widocznie na wschód stając się węższą i dzikszą; dolina ta przeto nie jest tem potężna i dolina
prostą. Około 1500 kroków za szczytem wytryska ze skały wapiennej źród- od niego przedzielona.
ło półgłose które według podania ma mieć związek podziemny z Suczym -
Stawem, jednym z Gawienicowych. Za czarnym wapieniem pokazują się czar-
ne gniazdy; od tam stykają się prawie boki przeciwnie doliny, a roślinom uś-
tępity miejsca rozrzucone głązki.

Magura Zakopanska. — Idąc od ostatnich zabudowań przy wielkim piecu za-

Kopaniśkim Kawałkiem lasu koto boku wschodniego doliny wstępuje się do doliny Zaworynki. Dolina ta zrazu wązka bardzo, na później odmiennie boki: prawy okryty soierkami wznosi się wolna, lewy bardzo skalisty nagi przedstawia skaty różnych kształtów. W jednym miejscu upatrują podobieństwo do Matki Boskiej z dzieciątkiem Jezus, w drugim do Boga-Cyca. Dolina ta ciągnie się do 500 kroków, dobywa się w niej mnóstwo źródeł. Ułożę trzy kilkaset kroków na wschód nagle giną piękne kształty widziane od szatańskich jawor-
rynki; zbliżamy się do zawałonych kup wznoszących się jedna nad drugą wypanych ze skał i z rudy. Każda kupa oznacza sztolnię, których teraz w w górze jest 4-5 czynnych. Jest to największa Kopalnia w Tatrach, dostarczająca rocznie do 80000 centnarów rudy, z której do 4000 centnarów surowca wytapiają.

Miedzy dolina Zerkopanego a długą dolina Koscieliską rozciągają się jeszcze cztery podrzędne doliny: Dolina Bieliska, Stron-
cyska, Małotki i Młotusia. — 1) Dolina Bieliska jest najbliższą

Dolina Biata od wschodniej strony Giewontu przytęka i otoczona jest wieżami zwa-
nemi małym Giewontem

wielkiego pieca zakopaniśkiego i odznacza się bujną roślinnością. Spód jej bardzo nierówny, faliasty; rozbija się w niej strumień pędzący w rozcelinie po niżej drogi w biatą pianę, od której i nazwa doliny pochodzi. — 2) Dolina Stroncyska równoległa od poprzedniej, szersza i dłuższa, ma u spodu poro-
śnięta trawniki. W środku tej doliny stoi kupa żużli trawy porośniętych, co świadczy o istnieniu tu niegdyś kucie żelaza. Nieco dalej nad lasem widać z strone ster-
cające skaty wapienne dzwonej postaci zwane Żonichami; w końcu łączy się ta dolina z następną dolina Małotki. — 3) Dolina Małotki; początek jej
nie ma już tych wzniesień co doliny poprzednie. W rozszerzonym końcu tej doliny stoje szatańskie Małotki; od nich to trzeba iść pół godziny aby sta-
nąć pod stopami Giewontu, gdzie się otwiera niezmiernie płaszczyna okryta
nieprzelicznymi bryłami szarego wapienia spadającymi z nagich ścian na
których rzadko gdzie trzyma się kępka trawy albo mały krzaczek. W blis-

Od północnego pionowego prawa
wysłobienia w szczytach
Giewontu zowią goście Stron-
cyska

kości stop Giewontu (na miejscu pod grzebnowiem, u stop północnych góry Giewont) trzy są piękne źródła zwane Sitkławica mające temperaturę + 4,65°C. Jest
ono na wyniesieniu zwanem na Grzebnowcu, spadające jego wody tworzą ogrom-
ny wodospad na 40 stop długości. — 4) Dolina Młotusia najcięższa pomie-

Od zachodniej strony Giewont
zbieżnym wierzchem przez
góło do którego na wschód
leży polana Kordratowa a
na zachód Małotki.

rzy owemi czterema, otoczona jest skalistymi ścianami koniwojami znaną zapadli-
wą między dwoma Giewontami — Wierchami. Dolina ta (mająca nazwę od Młotusio-
wiczów niedaleko Kozłownika który tu mają owce) jest samą kniżką i niepra-
wiedza paroma pierwszego rzędu gór zwanych Ręglami; leży ona między Krze-
sanicą a Wierchem Opalone i w zachodzie otwiera się ku dolinie Koscieliskiej

Przy zaokrąglonym wierzchu Opalone sterczą ostre skały czerwonego koloru. Dzikie poszarpane okryte piaskiem alpejskimi kwiatami. Kolor czerwony skał pochodzi od niedokwasu drugiego żelaza, który pod górą Opalone tworzy pokład wydający rocznie do 1000 centn. rudy. Ruda owa składa się z kul wązkich, często w środku trafiają się wielkie Ammonity, Lodziki (Nautilus) tudzież Belemnity i dwuskorupce. (mianowicie znajdują się tu: Ammonites Walcotii, Serpentinus, heterophilus, Nautilus asatus, Spirifer Walcotii) Skamieniałości te bardzo pięknie dochowały się w czerwonym wapieniu, niedokwas żelaza niszczy tylko skorupy owych ślimaków, przegrody zaś tych małżowin liżnię i rozmaicie powycinane zostają niekłuste. Czerwone wapienie stykają się z szarym dolomitem zawierającym zupełnie inne skamieniałości (t.j. nummulity); skała ta czerwona należy więc do innego osadu i łączy się z nim równocześnie utworzyła z piaskowcem karpackim. Dolina Mistrzowa dowodzi oczywiście, że szare wapienie tatarskie należą do spodniego ogniwu formacji Jura zwanego diasem. W bliskosci owej kopalni żelaza są szatawy i zagrodzone polany okryte bujną roślinnością. Dolina Mistrzowa ma dość znaczną długość, widoki ciągle się w niej zmieniają rozmaite niespodziane; widać też jawnie iż rozdarcie tej doliny sprawiły nadzwyczajne wily w tonie ziemi ukryte. Z Mistrzowej doliny łatwo można przejść do doliny Kościeliskiej, droga ta trwająca z kwadransu, ciągle się zniżą, a na wstępie wśród lasów spotykamy liżnę źródła najczystszej wody krynicznej.

Droga ze wsi Zakopane do doliny Kościeliskiej. Wyjeżdżając z Zakopanego do Kościelisk 2 godzin jazdy.

piękną przedlingarnią w dolinie Zakopaniskiej widać wodę wśród lasu bujnego; prawie przy boku przeciwnym skręca się nagle na zachód i wtedy znajdujemy się we wsi Zakopane 1/2 mili dłużej. Od majowej zieloności tak i półobrzanych owsi: mi zielonemi, odbijają się czarne lasy okrywające szereg pagórków piramidalnych zwanych Regłami stanowiących pierwszorzędne wzniesienie Tatrów. Nad Regłami wznoszą się szare wapienne skały dziwnie poszarpane, między kłosemi odznacza się smiało wysunięty i wysekczony Gewant, który w miarę posuwania się na przód zmienia swoją postać, dalej mała skała zwana Wielkim Uptajem, potem malownicze skały wzniesione nad Kościeliskiem. Domki w Zakopanem są porządnie zbudowane, widać w nich dostatek; mianowicie odznacza się dość ładny dom bogatego wojty Chreptowskiego, w którym przebywa gościnność. Ściany białej izby w tym domu wyłożone są pięknymi deskami ogładzonymi. Gospodarz przyjmuje gości z serdecznością, oddaje mu najlepszą izbę na mieszkanie, a wszyscy domownicy są na usługę. — Z końcem miesiąca czerwca pokrywają się łąki a nawet pola różowym kwiatem rośliny zwanej Miezgik wioseczajny (*Gladolus communis*) która tu obficie kwitnie. — Od potoka wypływającego z doliny Małotki, zwąca się

widocznie dolina która droga prowadzi staję się nierówną i wzdyma się nadzwyczajnie. Wzniesienie to dzieli zarazem bieg rzek: jedne zmięrają na wschód ku Białemu Dunajowi, a drugie na zachód ku Czarnemu Dunajowi. Domy gubią się tu odrazu i znajdujemy się wśród gęstego lasu świerkowego, w którym pokazuje się cudnej ~~nowe~~ zieloności polany. Bie- daleko przed skalistym otworem doliny Kościeliskiej droga ciągnąca się pod samymi stopami Tatrow przechodzi środkiem lasu wysokopieni- nych świerków. Za lasem dopiero kilka domków przypomina, że w tem dzi- kiem wnętrzu żyją ludzie.

Z Kościelisk wyjechałszy
od źródła Czarnego Du-
naju o 10 godzinie rano
można samemu wjechać
ni idąc granicą węgierską
dojść z matkami i poro-
kami do Piskawois o
7 godzinie wieczor. Tu się
zwykle nocuje.

Dolina Kościelisk. Otwór doliny Kościeliskiej nie zapowiada tyle niezgórnanych piękności, które ta dolina w sobie mieści: podobny jest on do wyłomu skalistej sciany, którym pędzą przy zachodnim końcu nurty bar- nego Dunaju. Składy tej bramy składają się z ciarzystego wapienia dokup- nego Dunaju. Składy (który górale skamieniałym jarcem t.j. owsem zowią) Wapien ten spojonego (który górale skamieniałym jarcem t.j. owsem zowią) Wapien ten czyli dolomit składa się z samych kulkowatych skorup małżów (miano- wiąc Nummulites fabra) zowie się pnetoz dolomitem nummulitowym, i widać w nim wody morskie spokojnie osadzające się daty początek tym skałom obec- nie 3000 do 4000 nad terażniejszą poziom morza wzniesionym. Dolina Kos- cieliska jest najpiękniejszą i najrozkoszniejszą w całym paśmie Tatrow; ciągnie się z południa na północ i przedstawia tysiące zajmujących rozmaitości i powabów. Piękne łąki ładne na górach grupy drzew bukowych jodlowych i świerkowych dodają nie mało uroku. Pomiędzy zabudowaniami celuje ładny domek leśniczego, ^{2928 stop. wysokości} w którym można znaleźć pomieszkanie. Przed 20 laty dzie- dziec Homolay chciał tu wystawić wspaniały pałac; już fundamenta na takowe założono; lecz śmierć przerwała budowę z której domek dla leśniczego zrobiono schludny. Niedaleko jest tu młot czyli fryszerka w której przekuwają surowe żelazo i karczma żydowska z wiewu na pozór piękna lecz wewnątrz brudna. W karczmie tej przebywają juhasy i bawią się w jesienni ochotcy, gdy powrócą z letnich pasterskich pielgrzymek w niziny. — Co roku zamieszkuje w dolinie Kościeliskiej kilka rodzin dla kuracji zinytycz. — Niedaleko karczmy przy pięciu wapiennym wydobywa się z wapienia liasowego na równi nader obfite źródło wystające w dwie przeciwne strony potęż- ne swe strumienie warstwą płynące. Jeden z tych strumieni obraca kółko młotu żelaznego w fryszerce, przyczem jeszcze zbyt ciepła woda upuszczają. Źródło to leżące 2928 stop paryskich nad poziom morza ma średnią temperaturę + 4,27°C. Temperatura ta o jeden stopień niższa niż w Zakopanem z tego pochodzi iż źródło to zasilały wody gór chłodniejszych; nad źródłem albowiem wznosi się sciana wa- pienna 2000' wysoka Wielkiego-Ustaju. Którego szczyty jeszcze o 1000' są wyższe.

I domku leśniczego najniższego jest widok ~~na południe~~ na południe widok
 niezmiernie ściany fantastycznie podarte, kończąca się w liźnych iglicach; W ramym
 korcu wznosi się góra Łyszna podobna do dachu katedry gotyckiej, z obu jej
 stron sterzą mniejsze wierzechy. Zniekiedy wśród lata spadają na te szczyty
 śniegi, co przy żywej zieloności dolin, dziwnie odbija. Na północ dolina
 zamknięta amfiteatralnie ścianami skalistymi w których wyłom stuzij za
 wjazd do doliny. Kilkanastcie kroków za źródłem i pięciem wapniowym wchodzi
 się w dolinę która ma inny charakter, tworzy ona parow dość ciasny rygi roz-
 padliny; ściany leżące dość blisko nie mają już tej rozległości; jednak-
 że nie zbliżają się przy całej dzikości na zachwycających powabach i rozmaitych
 pięknościach. Szara skała wieniona zielonym krasakiem, kwiat cudnej barwy
 lub trawka do skały przyczepiona, szmaragdowe wody bystrego potoku (kto
 którego wązka droga wiedzie) rozbijająca się w białe piany; przytem skały naj-
 dziwniejszych kształtów, które się co kilka kroków zmieniają (a z których
 jedna podobna do kury siedzącej na jajach, krowy) przedstawiają piękne dla oka
 obrazy. Według podania lubiał tu przesiedlwać sławny rozbójnik Janosik i
 tutaj parom okupującym się od rabunku kazał sobie dostarczać na obiad i po-
 rytać najlepsze potrawy i najwyborniejsze wino. Do południowej półgrymce
 rozposiada się kolista dolina i tworzy cyrk prawdziwy, spód jej zastany
 pięknym zielonym kobiercem; a dla upiększenia obrazów widać kilka malow-
 nizo potoczonych szataw otoczonych świerkami. Pastere przynajmniej tu
 górze z radością wesolą się, ofiarując przybyłym równianki z wabieranych
 kwiatów alpejskich Kocanki (*Gnaphalium leontopodium*) lub skorupy z
 ślimaków, żyjących w tych holach. Kolista część doliny Kościeliskiej leży
 prawie w ramym środku szczytów otaczają one potężne góry i szczyt
 wschodni zwany Saturnus będący zakończeniem grzbietu przy Wielkim
Uptazie który się składa z tępku marglowego i kawatkami ciągle opada
 tworząc pole kamieniste. I szczytem Saturnus Tarczy się dolinka zwana
Kraków stanowiła część boku doliny Kościeliskiej. — Naprzeciw góry
 Saturnus jest obszerna wesoła zieloność okryta dolina; na jej bokach
 są w różnych miejscach kopalnie wybornej rudy żelaznej czerwonej ska-
 dającej się z jednostajnego niedokwasu żelaza (Plutstein). Z południowe-
 go boku naprzeciw szataw tryszczy w tej kolistej dolinie niepełnione
 źródła szerokimi źrętami. Dalej dolina jeszcze jest wyższą i stanowi istot-
 ną szczylinę, lecz jej ściany nie są tak wysokie jak na początku i dzie-
 la się w wązki. Naprzeciw malowniczej góry Saturnus która ma 300 stop
 jest wysoka leży między innymi także źródło Pod- Wrotkami zwane. —

Dolina prowadząca do
 góry kalifskiej Saturnus
 idzie wysoko zastana
 rumowiskiem — jest
 wązka.

Tak zwane Zródło Czarnego Dunajca leży w wschodnim boku skał: tej sciany wapiennej góry Prisana (która wystawiona na działanie powietrza ulega zwiędzeniu i miznieje tak iż łatwo w niej podróżyć naglewiska swe rysować mogą, odkąd też jej nazwa pochodzi) z otworu w którym człowiek się zmieścić może, bucha potężny strumień wody na 10 stóp szeroki. Zródło to jest to właściwie tylko podziemnym kanałem strumienia powstającego ze źródła znajdującego się o 100 króków powyżej, a którego wody w wapien podziurkowany mocno wchodzi i tym otworem napowrót zebrane wychodzą. Z tego też powodu mniemane źródło Czarnego Dunajca w lecie niejednostajną ma temperaturę w dniach gorących gdy się woda strumienia ogrzewa ma ta woda $+7,40^{\circ}\text{C}$; w dniach wilgotnych lub zimniejszych $+5,30^{\circ}\text{C}$ lub $+5,10^{\circ}\text{C}$. jakich to odmian imię źródła nie pokazuje które stałe temperaturę mają. Wznie nawet źródło to ustaje. Podobne zjawiska znajdują się w Alpach Karpackich, gdzie starze jezioro cystnickie w lecie wysycha, a chwila mi zaś za pomocą owych podziemnych źródeł reszotami tamże zwanych znów się woda napętnia. — Dalej ze źródłem Czarnego Dunajca (którego powstanie tem sobie tłumaczyć należy iż wody owe zbierają się na skalistej masie Wielkiego Uptazu, nieprzełiczonemi szczelinami nadotwłótgó wapiennych wpadają i dopiero się w podobie doliny Koscieliskiej dobywają przęza się dolina która tu tworzy istną rzeźlinę i ciągnie się półgodziny. Droga nader romantyczna potężona jest mroźnym mostów nad przepaściami w których się niespokojny bursz strumień. Znowu otwiera się dolina szeroko a widoki jej odnawiają się rozległością otwartą przez Łysą Wysoką Smereczynę, Tomanową. Dolina ta przerywana jest głębokimi szczelinami a cały koniec ma pokryty lasami. — Od rozwarcia doliny na zachód ciągnie się szczelina skalista Zwanówka z strumieniem Czarnego Dunajca zaczynającym się w Przetęży - Zwanówce wysokości 4400' (tym nazwiskiem Przetęży mianują górale riontę łączącą dwie góry). W bliskości Zwanówki w wschodnim boku góry Ornak w tak zwanym Czarnym Zlebie są dwie stare opuszczone kopalnie w gniazdie zwane Dziwogłowa - Bania i Czarna Bania czyli Czarna Stolina. Kilkę otworów i kupy drobnych kamieni składających się z białego kwarcu, z ciarkami barytu i białawego węgla żelaza pomiędzy kłębami rozrzucony jest panabaz (złożony z ^{minerał} żelaza i trochę srebra) z ciarkami podwojnym miedzi i żelaza wiadomo iż tu dawnymi czasy były kopalnie; a górale prawie nawet o jakimś starym kłębku, który w Koscieliskach był pieniędżem. — W samym końcu doliny Koscieliskiej u stóp Łysiny albo Bołtyckiego Wierchu są ślady kopalni zwanych Ma-Kunostach w łupku talkowym zielonawego koloru z którego się Łysna składa. Dobywano tu jeszcze przy końcu wieku zeszłego panabaz z którego wydzielało srebro oraz miedź. Haguet wspomina r. 1796

przy opisie tej góry iż się ta Kopalnia zwata Sw. Józefa. Pokazuje tu jeszcze miejsce gdzie stał młyn do mielenia rudy na proszek. Dalej idąc pod samą Łyszną widać 4 wielkie doły, o których opowiadają iż z nich dobywano miedziankę i srebr. nieg za pomocą łańcuchów 200 szyni długich i kunożłowi czyli wielkich kół obraca: nych wodą. Kopalnia ta była jeszcze w tym wieku używana przez towarzystwo wło: bowli, które wyciągało miedź i srebro z panabazu i białego sarkanu baryty w pobliskich hutach. Półtad ten znajduje się w tępku talkowym nadzwyczaj w me: tale bogatym. — (Oprócz panabazu znajduje się w górze Ornak obfity węgiel żelaza jedna z najcenniejszych kopalni rudy żelaznej) — Około 1000 kroków od kuno: toń jest pokryta ziemią jafrem, zieleni z ciemnymi jagodami nakryta boro: wek (*Vaccinium uliginosum* - *Bojówka Tochnia*) z którego naszy owce najlepsze dają bryndzę. — Tąd wnosi się przelęcz czyli bok Tarczy Łysznę i Wysoką, leżącą 5457 stop nad morzem. — Sam szczyt Łysznę wysoki jest 6943 stop. Talk do składu góry pyłozny wchodzący bywa w białych ziarnach a nie mikszy od kwarcu wystawiony na działanie powietrza wypada; dla tego też powierzchnia tej góry bar: dzo chropowata. Łupki talkowe Łysznę tworzą niby klin wśród głównego łań: cha Tatrów. Na szczytach często widać żyły miedzi i srebra, ale dla trudności dostę: pu nie są podatne do wyciągania. — Z Łysznę półtad przelęcz górę Szczyt Tarczy. Góra Szczyt zdaje się być wyższą od Łysznę i zapewne do 7000 stop do: chodzi; widok z niej nader rozległy gubi się między wierzchołkami Brawy i Diptowa. Pod samym wierzchołkiem znajduje się półtad rudy miedzianej (podwojnego sár: czyka miedzi i żelaza w tępku talkowym) na północnym boku; lecz tak niedostępny iż mimo swej obfitości jest nię naruszonym. — Ze wschodu Tarczy się Łysznę przez śród wielką górą zwaną Wępień od południa (od Diptowy czyli od kó: gier) Wysoka a od północy (od Galicy) Babie - Brogi składającą się z gniaz; jest ona na wschód rozpruta głębokim parowem w którego półtad leżą wiel: kie głązy. — Niedostępną w porządku jest góra zwana Smreczyn; nie można na nią wprost wstąpić dla stromych skał; lecz z lewej strony się dochodzi. Nie: mię okrywają rośliny a między temi bujnie rozroczony jafel przeszło stop wyso: ki; w stop leży Staw Smreczynski tworzący małe jezioro okrągłe mające do 1300 stop czyli 660 kroków w obwodzie; koło ma z daleka czarzą a z bliska bru: natny od mułu i torfu czarnego; jest ono dosyć płytkie. Górale mają przesądzone mniemanie o jego głębokości. Według podania chciał jeden chłop spuścić to jezioro by mieć z niego pastwisko; lecz za ledwo począł kopać usłyszał głos z głębi: „Nie kop, bo jak się spuści, to wszystkie miasta i wsi aż do morza zaleje”. Tym przesłany zaniechał roboty i uciekł. Od jeziora łatwo wejść na szczyt Sm: reczyn podobnej do małej piramidy z dwoma wysokimi, najwyższy szczyt zwany Łuba nad Zakosem 6375 stop wysoki składa się z gniaz. — Także na to koło gór Tomanowa - Łolska nieco niższa od poprzednich mająca 6080 stop. Pomiędzy dwoma temi górami sterczy jeszcze Żylinik nad doliną tegoż imienia.

Góra Tomanowa-Polska łączy się z Smętnicą mającą 5019 stóp wyso-
kości. — Wyniosłe szczyty zastaniają dolinę zwaną Wiercicha (którą Sydon
mylnie mianuje Sychy-Thal może Licha dolina) jedyną w Tatrach kształtu
podługowego (bo wszystkie inne doliny tatrzańskie są poprzeczne) na miarę dłu-
gą między Gawienicowami — Stawami i Wielkim Urtajem leżącą, od wiatru
a mianowicie z północy; który to umiarkowany klimat i gorące deszcze
przyspobywają jej roślinności. Około 300 stóp niżej przetęczy już na stronie
Węgier tryszcza źródła z wapienia zasilane wodami z gorącymi. Naj-
cieńsze z tych źródeł ma średnią temperaturę $+3,6^{\circ}\text{C}$ lub $+2,35^{\circ}\text{C}$. Doli-
na Wiercicha należy do najcieńszych w Tatrach pod względem geologicz-
nym, albowiem pokazuje iż skały krystaliczne (plutoniczne) są tu bardzo
połne, gdyż gniazda i granit ~~się tu~~ leżą na wapieniu którego warst-
wy zapadają na północ pod znacznym kątem. To dowodzi iż te dwie ska-
ły są późniejsze od spodniej formacji zwanej Jura; przeciwny bok czyli
południowy doliny Wiercicha składa się właśnie z gniazda i granitu
skąd ogniewego porażku. — Płaski rozproszony na boku wschod-
nym przetęczy łąkę gór Tomanowa-Polska i Rzędę-Urtajanię
zowie się Na-Równinkach, leży 4800' wysoko; jest tam góroł obfite.
W rozpadlinie zwanej Czerwony-Złebek stanowiącej bok gór Tomanowa-
Polska znajduje się w wysokości prawie 5000' nad poziomem morza ko-
palnia rudy żelaznej w szarym wapieniu, z której ruda 18 do 30 procentów
żelaza wydająca wchodzi do pieca Zakopiańskiego rozniebawiają około 4000
centnarów tej rudy; podobnież i w dolinie Żeleznik naprzeciw gór Satur-
ni przy Kościeliskach dobywają hematyt wapniasty ciemno-czerwonej barwy
z którego wytapiają żelazo w Zakopanem. Ruda ta jedna z najlepszych w Tat-
rach wydaje 40 do 50 procentów żelaza; wszelakoż mało jej dobywają, rocznie
do 800 centnarów, bo tylko w gniazdach się znajduje. Kopalnia ta zowie się
Złaturka. — Podobny hematyt wapniasty lecz ubogi w rudę żelazną dobywają
też w górach Kopka przy Kościelisku. — Do ciekawości doliny Kościelisk.
Należy także jama zwana Wzbojnicą w wschodnim boku Urtaju
wznoszącego się nad doliną Kościeliską. Jama ta czyli raczej wielka
szelina w wapieniu ciągnie się ze zachodni ku wschodowi około 90
kroków długa a 10 kroków szeroka i tyleż wysoka, dość ciekawa. —
Wogóle dolina Kościeliska jedna z najcieńszych i najpiękniejszych w Tat-
rach, odróżnia się bujną wegetacją alpejską, której wapienie nader przyspobywają.

Dolina Koscielińska z początku nieco szersza zwęża się nagle przy miejscu zwanem Wrota i znowu się rozszerza obszerniej na której przestrzeni leżą piękne polany, dom leśniczego i młot czyli fryzzeria; dalej od pieca wapiennego wznosi się nagle i nosi charakter istotnej szczeliny około 3000 kroków długiej; następnie rozszerza się koloisto przy polanie uginającej się u stóp skał. tej góry Saturnus, dalej znowu tworzy szczelinę około 2000 kroków długą w której wschodniej stronie jest owe niemieckie źródło Czerne - Dunaj. ca. Odtąd rozstępuje się (gdyż dotąd trwały tylko wapienie nadejście skałom swoim tu malowniczo kształty) dolina i tworzy obszerną bardzo nierówną kotlinę na jej brzegach wysokie szczyty i potężne wierzchołki: Tomano-
wa - Polska, Smreczyn, Babie - Nogi, Lyżne, Ornak złożone ze skał plutonicznych a niektóre z przerobionych. Chodząc po szczytach nieraz można ujrzeć widoki można też dostrzedz ciekawych zjawisk optycz-
nych. Jedno z takich się wydarza gdy słońce od zachodu świeci ukośnie i gdy mgły odzieją dolinę i góry, natenczas gdy mgła osłoni szczyty i cienie jego pokryty bywa kolorami tęcz. Wszelakoż zastrzeżenie tej raptownej mgły może się na miejscach niepewnych stać niebezpiecznym i zgubnym dla ciekawego podróżnika.

Dolina Chochotowska. Ostatnią doliną Podkarpacia polskiego jest Dolina Chochotowska; za nią bowiem dalej na zachód leży już Orawa kraj województwa galicyjskiego. Trzeba więc niegdyś postępować od bramy skalnej aż do miejsca początku tej doliny. W środku drogi leży dolinka Lejowa, ~~Chochotowska~~ Chochotowska nad którą w grzbiecie zwanem Orna - Siedle nad doliną Lejową w posrodku szarego wapienia znajdują się zarzucone kopalniki manganu (Gumi-
brunfstein) używanego do wytopienia z niego żelaza. Sama dolina Chochotowska w której tryszczy potężne źródła dające początek strumieniowi, ma wąską i skalisty otwór i bierze początek w holi Stoly. Dolinę tę okrywają lasy świerkowe, na wysokościach sterzą samotne skały. Jest ona z wielką względem odmienną od innych dolin; ciągnie się bowiem ku południowi za-
chodniemu z niskimi bokami pokrytymi drzewami i trawą; wznosi się potem i otacza coraz wyższymi bokami. Po półgodzinnej drodze widać mnóstwo źródeł; dalej przedstawia się wszystko wspaniale i olbrzymie zadziwiające odwie-
czających. Kilka szczytów nader jest stromych i niedostępnych. Dolina Chochotowska nie jest na równinie i posiada wiele szatańskich do chowania wian. Odtąd te polany rozchodzą się: dolina Chochotowska, Jarabca i Trydnowianka,

a nad Kaizę wznosi się wierzchołek obrosnięty kosodrzewiną. Frydnawianka i Jarabera dolina są do siebie bardzo podobne; nad Kaizę przy stromych bokach wznoszą się wysokie wierzchy, a strumienie w środku płyną doliną. Nad Frydnawianką dolina wznosi się góra Kopa 5386' wysoka; nad Jarabera doliną: Uptaz wysoki 6132'; a nad Chochotowską doliną: Struby Wierch 6501' wysoki, a na północnej pochyłości Strubego Wierchu ciągną się dwie igły kwarcowe do białych murów podobne (czyli dwie żyły granitowe gnaję przecinające). — Dolina ~~Struby~~ zwana: Stara Płota wpadająca do Chochotowskiej ma boki nader strome i trudne do przejścia gdyż cała szerokość zajmuje strumyk z wierzchu zwanego: Szwyt spadający. Wierch ten ma podobieństwo do piramidy i składa się z twardych chlorytowego ze słudem rudy miedzianej, lecz za wysoko leży dla rozwoju się Kopalniom. Dolina ta była niegdyś bardzo głębią i otrzymana nazwę od starych zarzuconych robot czyli Kopalni w boku zachodnim po łębnego grzbiętu góry: ^{Kopie z żelaza i miedzi} Staniste przy otworach Kopalni, do której wyborna droga dotąd zachowana prowadzi, leżących na wysokości 4850' znajduje się mnóstwo rozrzuconych kamieni pomiędzy kłębami Kawałki białego kwarcu z wzrostym Parabazem wiadczą iż tu były znaczne Kopalnie miedzi i srebra; jakoż dotąd o tej Kopalni góral opowiada że: „osm storochoi w niej pracowano i tyle już minęło gdy przestano pracować; dobyli z niej nieźle mierne skarby; sztolnia miała być 300 sażni długa i przewieszona grzbiętem aż do doliny Koscieliskiej. R. 1843 zaczęto tu znowu pracować lecz tylko wydobywano rudę żelazną do zakładów hutniczych w Makowie. — Na samej granicy węgierskiej leży w zachodniej części doliny Chochotowskiej Kopalnia Pobrowiec rudy żelaznej w wapieniu zwyczajnem. — Dalej na zachód w Satrach jest ostatnia wielka dolina Rohaczów już na Węgrzech w hrabstwie Orauoskiem. Rzeka Chochotowka ciągnie się półmili aż do ujścia jej w Czarny-Dunajec. W tym Kawałku leży kilka wsi: Witow, Chochotow, Kosminski, Pod-Łezwone i Czarny Dunajec. Ostatnia ta wieś bardzo jest porządna, ma fizjonomję miasteczka i słyną jest przez swe targi na których głównym artykułem płótno kupowane przez Węgrów z Orawy. Zmieszkańcy tej wsi są zamożni, mają porządne domy; a nawet i sklep z towarami tu się znajduje. — Półtę zwraca się Czarny-Dunajec na wschód i przepływa znaczne pokłady torfu.

Ogólny charakter północnych Tatrów.

85

Podhale jest bardzo małą krainą; bo ledwie 15 mil kwadratowych obejmująca; na główny jego charakter wpływa wzniesienie 1800 do 3000 stóp: smiałe wzniesione szczyty, głębokie i malownicze dzikie doliny, bystre strumienie oraz jeziora leżące na granicy górze się styka formacja wapienna z plutonizną czyli krystaliczną, a które powstały przez zamknięcie dolin granitowych wapieniem przez które woda zbiera: jąca się przedzieli się tylko zdołała; nadają Tatrom postać zupełnie od innych gór odmienną, bogatszą w rozliczne zachwycające widoki. —

Klimat w Tatrach wskutek swego wysokiego wzniesienia jest ostry. Podczas gdy w równinach niskie lato panuje; wysokie szczyty tatrzańskie zaledwie z końcem czerwca lub w lipcu tracą śnieżne swe pokrycie, którym się w środku września na nowo odziewają. Wrodo lata nieraz powietrze niasz nagle się oziębia, sprawia szron i śnieżanie się wody w lód, a zimny deszcz w górach tak pryskry często śnieg z sobą wprowadza. Często mgły osiadające na szczytach i w dolinach dają początek różnym ciekawym powietrznym zjawiskom. Krótkie to trwanie lata w górach bywa przyczyną iż najlepszą porą do zwiedzania tych gór jest koniec lipca lub początek sierpnia; gdyż powietrze po burzach nieco się ochłodziła, a bujna roślinność w całym rozkwicie i przepychu wtedy się oznam przedstawia. Ostrość klimatu jest przyczyną iż grunty nie są użyte, do czego się też przyczynia cienka warstwa ziemi urodzajnej. Uważa się tam tylko owies, jęczmień, żyto, ziemniaki, a w nizinach len, którego uprawa i obrobienie wiele rąk doliny nowotarskiej zatrudnia. Łąki podgórze jest pagórkowate i okryte lasem aż do 4200 lub 4500 stóp. Łąkowe i chude grunty, zasiane rumowiskiem, nawożone górale najwięcej torfem.

Roślinność czyli wegetacja nierównie uboższa jest od żyznych pól w nizinach nowotarskiej doliny; wszelakoż góry te mają wtarciwą sobie roślinność; której zbadał na południowej stronie zajmował się szwedzki botanik Jerry Wahlenberg (*Flora Carpathorum principalium*. Goettingae 1814) w r. 1813; a na północnej galicyjskiej Herlich (*Additamentum ad Floram Galiciae*. Leopoli 1831) i *Selectus plantarum rariorum Galiciae*. Czernowici 1836) oraz Alexander Zawadzki (*Enumeratio plantarum Galiciae*. Breslau 1835) który tylko niektóre alpejskie doliny zwiedził. U stóp Tatrów wabi oko roślinność w całej sile i obfitości. Wszędzie widać smukłe świerki, jodły i buki gęsto obok siebie rosnące, a pomiędzy nimi tak okryte kobiercem najcudniejszych kwiatów.

Druk naski w stopach
w ziemianach wsiach
Siołek czyli Siołek
niska
rośnie na pokładach wa-
piennych najczystniejszych
zachodnich gładzistosciach
do 3200 stop nad poziomem
chnie morza bałtyckiego.
a nawet do 4000 stop.
Wysokości dochodzi do 16
stop grubości 16" wpr-
ci; niektóre pnice są
chudy podług kłosa miały
12 lat, sta potocznej
nie wiele.

Przy pracy roślin jeden od drugiego wyższy odróżniają się widocznie na oby-
dwóch porhylosiach Tatrów. Najniższy pas leśny (regio subalpina) rozciąga
się pomiędzy stopami Tatrów a granicą drzew czyli pomiędzy 3000 a 4200';
w tym czasie tym znajdujemy obraz całej rasy roślinności; najdorzędniejsze świerki
(Pinus abies) i jodły (Larix laricina) tworzą tu gęste lasy, z których
niejczystniejszych są przy zakładzie hutniczym Zakopanego i w pobliżu otworu
doliny Kosielskiej. W lasach tych przeważają mianowicie świerki czyli mure-
ki. Dolina Białka pod Gwarantem i boki góry Kosał przy zakładzie hutni-
czym Zakopanego okrywają bujne lasy bukowe (Fagus sylvatica). W lasach
ciężkich pojedyncze jawory (Acer tartaricum)
wpr-
wiera się też miejscami pojedyncze jawory (Acer tartaricum)
są niebardzo dojrzałe i chorobliwe. Wśród gęstych lasów bywają zupeł-
nie bezdrzewne przestrzenie okryte trawami (polanami) a w niej zieloności na
których przy szatach pasterskich lub pasterskich paszą krowy lub owce. Powy-
żej 3500' następuje granica drzew rosną wprowadzić świerki i jodły lecz

zodła (Pinus abies) pec-
tinate (Pinus pectinata)
na północnej stronie
rzadziej przyskodzi, za-
wagać się. Na północ-
nej stronie znajduje się 10'
wysokości 30' (regio alpina inferior)
bosna (Pinus sylvestris)
tych nie ma w Tatrach
dimba (Pinus cembra, fir-
bulkinia (Pinus bulkinia)
rośnie na pokładach gra-
nitowych, najczystszych
zachodnich gładzistosciach
4200 stop nad pow. morza.
Dochodzi wysokości 52 stop
grubości 14". Znajduje się na boku Wielkiego Ułtazu
w takie w miastach po
270 lat - drzewo o imie-
niedryna w południowych
Tatrach)
Modrzew (Pinus larix)
Pinus larix rośnie na
wapiennych miejscach
z świerkami do 3400 stop
nad pow. mor. Wysoko-
ści 48 do 79 stop. Gruby
11" do 16" miewa po
90 lat
cis (Taxus baccata)
jedynego docho-
do 4000 stop n.p.m.

na północnej stronie
rzadziej przyskodzi, za-
wagać się. Na północ-
nej stronie znajduje się 10'
wysokości 30' (regio alpina inferior)
bosna (Pinus sylvestris)
tych nie ma w Tatrach
dimba (Pinus cembra, fir-
bulkinia (Pinus bulkinia)
rośnie na pokładach gra-
nitowych, najczystszych
zachodnich gładzistosciach
4200 stop nad pow. morza.
Dochodzi wysokości 52 stop
grubości 14". Znajduje się na boku Wielkiego Ułtazu
w takie w miastach po
270 lat - drzewo o imie-
niedryna w południowych
Tatrach)
Modrzew (Pinus larix)
Pinus larix rośnie na
wapiennych miejscach
z świerkami do 3400 stop
nad pow. mor. Wysoko-
ści 48 do 79 stop. Gruby
11" do 16" miewa po
90 lat
cis (Taxus baccata)
jedynego docho-
do 4000 stop n.p.m.

zwany smrodzina lub kozieniec, i kilka petrajacych gatunkow wierzby jako-
to Wierzba zielna (*Salix herbacea*) Wierzba siatkowata (*Salix reticulata*),
Wierzba przylepiona (*Salix retusa*) Wierzba spizgasta (*Salix hastata* Ste-
laris) I ziot oznaczajace sie sa dzwonkowate miedzytemi Dzwonek alpejski
(*Campanula alpina*) rosnacy na szczytach nad Zakopanem i Gwarantem z kwiatem
niebieskim, Lomikamien czyli Skalnica (*Saxifraga*) w roznych gatunkach, i
Goryzka czyli Swiecznik (*Gentiana asclepiadea*) z pisknym szafirowym kwi-
tem... 3) Trzeci pas stanowiący najwyzszą dziedzinę alpejskich roślin (re-
gio alpina superior) rozpoczyna się na wysokości 5600' i sięga aż do nej-
wyższych szczytów. Roślinność jego składa się z wielu rzadkich wonnych
roślin, traw i mchów ^{porostów} rosnących nierzadko najwyżej wierzchołki. Być
trawy dają wyborną paszę owcom, wotom i koniom które znajdują dostateczne poży-
wienie koczując na szczytach otaczających dolinę Kosielską jako to w gorach:
Ornak, Wzoka, Tomanowa polska, dalej na Szatolaczniku i przy Przelęczu
Lijowej przy Stawach Gąsienicowych, Lijewo-Stawach i Morskiem - Oku. Tu na
najwyższych szczytach rosną rzadkie rośliny ~~Gentiana~~ Goryzka śnieżna
(*Gentiana frigida*) Skalnica mechowata (*Saxifraga bryoides*) Jaskier lodowy
(*Ranunculus glacialis*) Wyklina alpejska (*Poa disticha*) ~~Gentiana~~
~~Stellaria~~ wielorzępkowa (*Stellaria multicaulis*) 30. arymtodek piotun-
kowaty (*Senecio abrotanifolius*) Rośliny które najwyżej rosną są Skalnica
przylepiona (*Saxifraga retusa*) i Skalnica mechowata (*Saxifraga bryoides*)
słuch biórą przeważę w górnych dziedzinach stanowiąc nierzadko grubą warstwę
która w czasie posuchy znacznie wysycha. Na niektórych szczytach dla ciągłości
rosnących się głązów nie mogą się i najniższe rośliny utrzymać, przetoż
szczyty te goło wyglądają jak n.p. na Turniach wznoszących się nad Morskim
Okiem i nad Czarnym - Stawem oraz na zakrzywionym wierzchu Krywania pra-
wie na granicy spizgi i lipowa. Jednakże i tu pojedyncze poziome ziota nat-
rafiając po ziemi lub przylepione do głązów. Uderzająca różnica zachodzi
w roślinności skał granitowych i wapiennych; tak iż nierzadko na jednych wyso-
kości widać znaczną różnicę. Podobnie gdy na granitach tylko z rzadka poziome
rośliny kwitną jak n.p. *Androsace obtusifolia*, Goryzka śnieżna (*Gentiana*
frigida) Przydługiel (*Angelica anangelica*) Kuklik petrajacy (*Geum reptans*)
Jaskier lodowy (*Ranunculus glacialis*) i *Senecio incanus* (30. arymtodek);
przedstawia bynajmniej roślinność na wapiennych skałach wspaniały kobierzec
wzrosty z różnobarwnych kwiatów czerwonych, niebieskich i żółtych. Widać
wiele boki doliny Białej również tym barwistym przepychem różnorodnych kwiatów.
Do cenniejszych roślin kwitnących na stromych szczytach wapiennych należą:
Goryzka wiosenna (*Gentiana verna*) Len alpejski (*Linum alpinum*) Mak alpejski
(*Papaver alpinum*) Aster alpejski (*Aster alpinum*) Kocanka kwiatowa (*Gnaphalium*
leontopodium) Skalnica groniasta (*Saxifraga aizoon*); w zagłębieniach bowiem
wanienka naszego tworzy się warstwa ziemia dająca bujny żywot roślinom kwitnącym.

Lary z wierzby, stony
znajdnie przyszywane
lekkożytnie spalone

na galicyjskiej stronie Tatrów rosną niektóre rośliny których gdzie indziej nie
ma, takimi są: *Avena carpathica* (Owies tatrzański) *Campanula carpa-*
thica (Dzwonek karpacki) *Hieracium carpathicum* (Jastrzębiec karpacki) *Gna-*
phalium carpathicum (Kocanka karpacka) *Senecio carpathicus* vel *abrota-*
nifolius (Marzwin-todek piotunkowaty, który od Zawadzkiego przezwany zo-
sta *Hierbichia abrotanifolia*) *Linaria capitata* (Popielnik głowkowaty)
do tych roślin można by jeszcze dodać: *Laserpitium simplex* ^(korym podobny), *Stellaria*
multicaulis, *Sedum saxatile* (Rozchodnik skalisty) *Lochlearia groenlan-*
dica (Chrzan grenlandzki) i *Carex canescens* (Turzyca lysa) opisane przez
Herbicha z Zawadzkiego i Wahlenbergowi nie znane. ^{Około dawniejsze jest}
^{między Gorgani podanek, że za karę, tak niekończą, bo z jej onawa był przez Chrystusa.}
Zwierzęta. Tatry w ogólności nie są bogate w zwierzęta żyjące. Sarny
nie są liczne; wilk i niedźwiedź przybývają tu tylko w górnym z Brawo-
kuch Tatrów. Niedźwiedź pojawia się najczęściej gdy białowłose ^(japo)
dojrzałej; wilk czafami szkodę w szatach wyrządza. Wtasciwem zwierzęm
zamieszkującym tylko Tatry jest Kozioł dziki czyli Kozia dzika (Antilope
rupicapra) o 3 do 5 cali wyższy od sarny, w lecie ma ciemną skórę, w
zimie czarniawą, łeb i szyję ma brudno-białawą, przezroczyste pniechodzący
naprzeciw, rogi gładkie z przodu stojące i w tył haczykowato zakrzywione
ostro, ostry świecące. Przebywa małymi stadami 4200' do 4500' wysoko
w dwóch najdzikszych okolicach to jest w grupie gór najwyższych pomi-
ędzy Morskim Oknem, Swinnicą, Krywanem i Szczytem Łomnickim
tudzież na zachodnich szczytach węgierskich Tatrów zwanych Rohače
gdzie żyją ziołami górnymi mianowicie Kozłowiec czyli Omiegłem
z wielkim żółtym kwiatem (*Doronicum scorpioides*) którego korzeń zwany
też słodką ma mieć moc strzeżenia od zawrotu głowy. Kozia dzika
razem na poranku mają jedno lub dwa młodych kozłat, które przez 6 mie-
sięcy są matką. Bieg ich nadzwyczaj szybki; tam gdzie człowiek zajdzie
w górę za godzinę, przebiega Kozia dzika w 3 lub 4 minutach. Za pobyt
obierają miejsca najniższe i najczystsze, najczęściej na turniach południ-
owych za Mnichem. Lubią zbyt ich mata; podług podania strzelców ledwie
setki dochodzi. Mięso bardzo smaczne i cenne, wszelako trzeba go przez
2 tygodnie mazać w ołnie aby skuszać. Polowania na Kozę dziką na-
der jest możne i niebezpieczne; trzeba bowiem wprzód znać dobre miejsca;
ce ich pobytu i mieć dobre oko oraz strzał pewny. Strzelec czatuje w szere-
binie którą siećka górka prowadzi, a kilka chłopów napędza i zgania
owe Kozę dziką na strzał. Jeżeli strzał chybi, trzeba się nieraz kłasić na ja-
mi, bo przeskakująca ku szczytom Kozia tatrów człowieka w niebezpieczeń-
stwo może. — Koziorozica, czyli Wielkoroż albo Łap dziki (*Capra Ilex*) zupeł-
nie prawie już w Tatrach wyginął; jeszcze przed parą laty widywanego z rzadka.

Rogi na wysokości bardzo długie w górze szerokie i półkolistyowato w tył wygięte; sierść nadługa i szorstka, płowa która pod zimą czernieje. Samica ma mniejsze rogi. - Świszcz (Arctomys marmotta) którego górale Świszczkiem zowią zamieszkuje także pustą okolicę za Brnichem, oraz Tatry wschodnie. Jest on wielkości zająca, głowę ma podobną do myszy czarną, futro zaś podobne do szopów; nadzwyczaj płochy i cichy wydaje przerywane rżnięcie i stawa na rękach. Tapkach, przy czym przedniemi pokarm bierze. Żywi się roślinami i kopie głębokie nory które wysiela mchem i trawą; w nich często koci. Śmieszny zimowych prawie bez ruchu przesypia; ztapany daje się obśmawiać. Sądzą go ceną górale jako lekarstwo. - Z ptaków tatrzańskich które opisał Kazimierz Hodyński (Wycieczka ornitologiczna w Tatry i Karpaty galicyjskie. Leszno 1891) zasługują na uwagę: Sęp rdzawy (Vultur persicus) tenus znacznej wielkości, oraz Orzeł bielak (Falco fulvus) nader śmiały i bystry, który się nawet na zwierzęta mianowicie młode owce porzywa. R. 1785 porwał z polany w Koscielińskich dzieci i zamordował orzeł tego rodzaju; lecz go ubito na skale Św. zwaną. Wroniżuk i żółty dziób (Corvus pyrrhocorax) Drozd obrożny (Turdus torquatus) Oprzynek biało-rzyska czyli Pokłoszka (Saxicola oenanthe) Ptochaz alpejski (Accentor alpinus) Wróbel śnieżny (Fringilla nivalis) Wróbel skalny (Fringilla petronia) Szakolagwa (Fringilla canabina), rzadki Łomurnik skalny Tichodroma phoeniceptera, ^{mający gniazda pierwsze} zamieszkuje najwyżej nawet skaliste szczyty; w lasach smrekowych i bukowych w dolinie Białki i zakopanego gnieździ się Głuszec czyli Głuchon (Tetrao urogallus) którego górale dzikim jęzorem zowią dość rzadka, oraz Jazgobek (Tetrao bonasia), a nawet czasem Kałużka dzika Krakwa czyli Krzyżówka, obiera samotne mieszkanie w stawie Smreczynskim w dolinie Koscielińskiej. - Z ptaków pojawiająca się pomiędzy rumowiskiem na górach Karpackich ~~Wązi~~ Wązi ptowy czyli węgierski (Coluber pannonicus) dał powód do powieści o Królu wężów z złotą koroną. Salamandra ognista (Salamandra maculata) czyli tak zwany Jaszczur, oraz Tryton ognisty (Triton igneus) żyją w ciepłych mokradłach u stóp Tatrów. - Ryb żyje Potrąg tatrzański (Salmo alpinus) nieraz znacznej długości w wodach Borskiego-oka; lecz pomimo swej złoćwości bardzo jest chudy i dopiero w niższych potokach musi być tłusty. Potrąg zwyczajny (Salmo fario) zamieszkuje potoki rzęce. - Owadów znaczna jest ilość w Tatrach, pomiędzy nimi wiele nieznanych gatunków jak np. ślimaki i mszyce śnieżne żyjące na najwyższych szczytach na płatach śniegu, do tego jeszcze nie zbadałe i nieopisane, aczkolwiek z wozek miał na uwagę zasługują.

Mieszkańcy. Podobnie jak ziemia i jej utwory w Tatrach, tak też i jej mieszkańcy różnią się od ludności zamieszkującej równiny i Beski-
dy, czyli od tak zwanych Łachów i Górali Beskidowych, z którymi ma-
ło wspólnego mają, tylko mowa ich zbliża do siebie. Już po samej wysonko-
ści postawy ciała można rozpoznać górala tatrzańskiego od innych gó-
rali polskich zamieszkujących Karpaty od Błoty aż do Krenpny w obwodzie
jaśielskim. Górale tatrzańscy czyli Podhalanie odróżniają się wysokim
wzrostem, twarzą podługną, wypatniami powąsami rysami i ciemnymi
~~oczami~~ oczami. Kobiety zwyczajnie w okolicach Łanego - Dunajca za-
czerwioną się delikatną skórą i pięknością oraz schludnością. Górale tatrzań-
scy gładziej i przewyższają co do urody i siły umysłowych swych sąsiadów
stowarcich górali na Braciu i Lipowie. Główniej przyczyną tej wyższości
służać należy w wolności i swobodach jakimi Król polski pierwszych
osadników tutejszych, tak zwanych soltysoń obdarzał. Braciu wsi powo-
stały później; dotąd jeszcze trudno się w Podhalanie dopisać nazwy wio-
ski; wie on tylko gdzie ta lub owa rodzina mianowicie soltysoń (od których
wioski dostały nazwiska n.p. Chochotów) mieszkała. Domy i zabudowania
gospodarskie porządniejsze u nich niż gdzie indziej; dachy pokryte gata-
mi, ~~deskami~~ lub deskami; w oknach sklane szybki, co świadczy
o pracowitości i zaopatrywaniu porządku. Rozkład w domu świadczy o pewnym
ładzie i zaopatrywaniu porządku; domek obsadzony ziołkami (z którego
wyrabiają narzędzia gospodarskie) a czasami nawet sadem (jak n.p. we wsi
Białej - Dunajec u wójty Pawlikowskiego) w którym jednakże drzewa owocowe
rzadko dojrzewają. Górale tatrzańscy noszą ruskienne obcisłe wyszywane białe
nogawice (spodnie), na nogach kierzce (rodzaj skórzanych sandałów) krótką
koszulę spistą morską zgrabną sprzączką z taniozłotymi mosiężnymi, pas szeroki
skórzany z guzikami i sprzączkami zaopatrujący kieszenie, gurnia krótka z rękoma
brunatnego zarzucona na ~~ramię~~ ramię czerwona lamówka i maty okrągłe ka-
pelusiki z sznurkiem białych morskich muszelek lub skórzane wstęgi wybitą
mosiężnymi guzikami. Wzrost u nich jest średni (rodzaj kamizelki z rękawami
z granatowego rękna, lub krótkiego w górnym kącie kołnierza. Wstęgi długie czarne
spadają na barki. Kobiety noszą też kierzce a wstęgi żółte buty z rafiarni (które
płyną wstęgi do Kosałta lub miasta wdziewają) długie spodnie z wzorzystego niebies-
kiego płótna, oraz brunatną gurnię lub u dołsatniejszych czerwona bekieszka pod-
bita białymi królikami i lamowaną złotymi galonami; głowę obwiązują białymi chust-
kami, rękę zaś zdobiją sznurkiem grubych koralików czerwonych lub niebieskich szklanych
z medalem; ~~które~~ wdziewają zaś noszą gotą głowę z plecionym warkoczem. Wybitnym rysem
charakteru górali tatrzańskich jest gościnność, otwartość dobru i religijność,

posunięta nieraz aż do zabobonu i fanatyzmu; wzmnie nawet zwiędzają odległe
kosiółki, a nie maż gośla. Któryby nie odbył pobożnej pielgrzymki do Kalwaryi
Zdobychowskiej lub Łęstochowy. Fanatyzm ten religijny był przyczyną zaprowa-
żenia towarzysstwa wstrzeźliwości od napojów palonych tak dobroczynne skut-
ki teraz wydającego. Starca i ojca familij w życiu patriarchalnym szanują z życia
religijnego. Starząca dzika natura oraz smutne pozycje podnoszą długiej zimy
w domu podrycają niemało bujną wyobraźnię i nadają nieśmieszności melan-
choliznej. Powieści ich i podania są pełne barw poetycznych, na których pieś-
niom gminnym wydanym przez L. Lejsernera (Pieśni ludu Podhalań. Warsza-
wa 1845) zbywa; a zkolwiek muzyka towarzysząca takowym (zwyczajnie na instru-
mentach muzycznym Koza lub gajdy zwanym) jest smutna. Taniec dozwolony i żywy
i do węgierskich podobny. Rozbojniczy uważani są od goralich za ludzi wyświe-
żone rozbojnicze swobodne bardzo się podobają samotnym pasterzom; zbójcom
przypisują wiele wspaniałomyślności, jak o tem świadczy powieści gminne
o sławnych tatrzańskich rozbojnikach: Janoszyku, Surowcu, Baryndkim
(który jednakże najwięcej w Beskidach sandeckich i wadowickich na początku
XIX wieku bronił). Obok tych własności moralnych cechuje jeszcze goralich po-
jętność i chęć do kosztowania się, czego dowodem są liczni kapłani z Podhala
pochodzący. Obok tych zalet podlegają Goralie tatrzańscy jeszcze niektórym
moralnym pogwałtom. Jedną z takich wad jest namiętność do prawowania się
ciężkiego, którą nabyli dość późno od innoplemiennych rządów ekonomicznych.
Rozwziętość panuje też wielka między kobietami; do czego przyczynia się niemało
ostre powietrze, samotność, wykluczenie niewiast od spraw ważniejszych i ciąg-
łe zatrudnienie męzyczne; nie jest to rzecz wcale dziwną i niemoralną na Pod-
halu jeżeli parobek co noc - podobnie jak w Szwajcaryi lub Tyrolu - dziew-
czynę przez okno odwiedza w jej komorze i z nią sypia; dziewczka nawet ma-
jąca przed ślubem potomka może być pewną zamężną, gdyż potomek tak-
owy stanowi pewien rodzaj posagu, ujmując go bowiem skromniejszą po prostu.
Część jedna mieszkańców wsi położonych u stóp Tatrów zajmuje się rolnictwem,
które tu nie zbyt obfite wydaje plony. Uprawiają żyto, owoce, jęczmień, ziemni-
ki a w łąkach i lasach z którego kobiety w zimie płótna wyrabiają, którego żył-
ka wybielona 20 do 25 zł. M.K. kosztuje. Uprawa roli na gruncie ka-
mienistym nader tu można i niewdzięczna; często kroi cały plon nim jeszcze
przeżyty zoftanie przegrupują śniegi; dobywają go dopiero z pod śniegu i wio-
żą rusz. Koniki małe lecz silne używane do rolnictwa, gdy nie ma roboty w
polu lub furmanki wyganiają na pastwę w górskie polany wraz z wołami i krow-
kami; tu czasami giną wotaczem gdy nagle śnieg przyspada; konie albowiem
aby dojrzeć mieszkańcy wyciekają w górę i na coraz wyżej do miejsc zimniej-
szych gdzie ich trudno szukać i gdzie giną bez pozyskania. Lotniewa; zboże

własnej uprawy niewystarcza dla ~~ich~~ górali tatrzańskich na wyżywienie, muszą górale sprowadzać takowe z dalekich stron. — Wiele górali wychodzi na robotę w dalekie strony; niektórzy też trudnią się ciesiołką w której są nadzwyczaj zręczni. — ~~Stwierdzono~~ ^{zapytano} w Tatrach na łożu dzikie nader możne, wymaga wielkiej zręczności i uprawy; oprócz tego strzelcy zajmują się w zimie łapaniem kwiczołów (*turdus* ^{pipans} ~~pipans~~) ~~z cieplejszych stron~~ ^{z cieplejszych stron} zlatują ^{zlatują} na jałowce, na których chętnie bywają. Górnictwo, pomimo wyobrażenia mylnego górali, iż w Tatrach wielkie są kryje skarby kruscowe, zajmuje też górale, lecz z nie wielkim bardzo zyskiem; albowiem Tatry nader ubogie są w metalle, tak iż dobywa: nia rudy zawierającej srebro miedź i antymon (*Gallnuz - Panabaz*) zupełnie zaniechane zostało i tylko na wytapianiu żelaza się ogranicza. Na stronie galicyjskiej znajdowały się następujące kopalnie (miedzi, srebra i antymonu) panabazu w skałach plutonowych: a) w dolinie trudno dostępnej za żłobikiem w górze zwanej Miedziane była kopalnia zacrasów Kazimierza wielkiego podobno, w granicie b) kopalnia zwana Kunsta czyli S. Józefa u stóp góry Lyszej w dolinie Kościeliskiej jeszcze na początku tego wieku w tępku prowadzona, teraz zaniechana. c) kopalnie zwane Dzięwigta bania czyli S. Klemensa i Czarna Stolina czyli S. Michała w boku wschodnim góry Ornak w dolinie Kościeliskiej istniały w głąbie. d) kopalnia zwana Stara Robota w zachodnim boku góry Ornak w Chochołowskiej dolinie w tępku prowadzona. Prosz tych kopalni są jeszcze ślady riaroryku między żolnego do górnictwa w górze Szczytna na zachód od Lyszej. Jedyna gataż górnictwa istniejąca podziwien jeszcze w Tatrach jest do bywanie z wapienia żelaza, metapianie i przekawanie takowego. Wszelako ruda ta z strony galicyjskiej bardzo jest ubogą muszą więc znaczyć na czerpi rudy żelaznej z Węgier sprowadzać. Do wytapiania rudy żelaznej sturzy wielki piec w dolinie Zakopaniskiej który r. 1837 z rudy Krasowej wydał 6622 centnarów ~~żeli~~ żelaza. Zakład górnicy Zakopaniski do którego należą odlewnia i waliownia w Zakopanem oraz dwie fryzeryki jedna w Zakopanem, druga w Kościeliskiej dolinie wydał r. 1851 żelaza surowego 8395 centn. węd. żelaza laneego 2492 centn. węd. żelaza sztabowe: go 12181 centn. węd. razem w wartości 165456 złr. m. k. — Frzyzerka w Poroninie (p. Uznańskiego) przekłowa rocznie do 4000 centn. żelaza surowego z Węgier sprowadzonego. — Do wielkiego pieca w Zakopanem dobywają rudy żelazną z następujących pieców kopalni w wapieniu tatrzańskim:

89

a) Kopalnia Magora najznaczniejsza w dolinie Łakopanego dostarcza rocznie do 7970 centr. rudy 32 procentowej. b) Kopalnia ~~Magora~~ w dolinie Śnież-
twej pomiędzy Łakopanem a Kościeliskiem, zwana Wantula w boku wschod-
nim ~~gdyż~~ doliny dostarcza rocznie do 3000 centr. rudy 11 procentowej c)
Kopalnia Maturka zwana w dolinie Żelazniaka naprzeciw góry Saturnas
(w dolinie Kościeliskiej) dostarcza rocznie do 900 centr. najlepszej rudy kema-
tytu (*Erbsenmagnetit*) 40 do 70 procentowej. d) Kopalnia Tomarowa - polska
w dolinie Kościeliskiej dostarcza rocznie około 5060 centr. rudy 13 do 30 procen-
towej e) Kopalnia Bobrowiec w zachodniej części doliny Chochołowskiej dostar-
cza rocznie do 1680 centr. rudy 8-11 procentowej. Proiz tych dziś istnie-
jących kopalni były jeszcze w Tatrach polskich inne dziś zarzucone kopal-
nie rudy żelaznej: a) Pod Szafrą zwana nad rzeką Poroncem poniżej Stawów
Gąsienicowych b) Kopalnia w północnym boku Gwantu c) Kopalnia w górze
Przystop w dolinie Śnieżtwej między Łakopanem a Kościeliskiem d) Kopal-
nia w grzbiecie zwanem Śia - Siódle nad doliną Lejowej koło Kościelisk e)
Kopalnia w górze Kopka w dolinie Kościeliskiej; - teraz już opuszczone.

Pasterstwo czyli chów bydła stanowi główną gałąź przemysłu czyli
zatrudnienia Goralów Tatrzańskich. Główny majątek Górala stanowi stado
owiec kiersdel. Wpółowie mają wygryzają gospodarze w góry wygryzają na
wygryzają czyli trawa porośla i gdzie jaka pasza. Stosownie do odległości
pastwisk zbierają gospodarze z jednej wsi razem swoje owce i tworzą stada
z 200, 300 lub 4000 sztuk złożone, oddają je pod dozór naczelnika zwanego
baca, który wraz z gazdami dobiera do każdego stada pasterzy (juchasów);
owce te zwykle około św. Jana wypędzają na pastwiska w góry gdzie każda
wiosna lub każda rodzina posiada lub dzierżawi własne pastwisko (hala,
hola) które ma nazwisko od właściciela n.p. Hala Gąsienicowa, Śnieżtwa,
lub od wsi n.p. Hala Wasmundkie, albo od stawów n.p. Hala Stawiarskie
(od ~~Piękostatów~~ Piękostatów) Wierskiego oka, albo też od gór: Bystrzanińskie, Śmierczys-
kie. Wypędzanie owiec na pastwiska ze wsi odbywa się z pewną uroczys-
tością podobną jak w Alpach. Gdy już wszystko przygotowane do gospodarstwa
złotowego, zgromadzają bydło w każdej wiosce na naznaczonym miejscu:
tu się juchasy i bacy zebrają z mieszkańcami: przyjeżdżają stajające chłopy i
dziewczęta wiejskie za odchodzącymi młotem rucają spojżenia. Karawana
taka ma zwykle z sobą kilka koników objuczonych narzędziami i żywnością
oraz psy pasterskie. I podobną uroczystość wracają owce w niziny około
ś. Michała, lub około ś. Pawła, przyjeżdżają krowy ustrojone w wieniec z kwiatów.
Konie zstępują zwykle na paszę w niższych górach soba same zostawione przy-
jem pasterze raz na tydzień rzucają dla przejrzenia, zrachowania i pnieżde-
nia takowych. Dłownice i krowy (z których mleko sera nie robią) w mniejszej ilości

Podpuszczka mleczna
(Malkwintshurst)

bo ich stornkowo mniej chowają zostają na paszy w niwowych polanach pod dozorem osobnych krowiarczy i krowiarek mających zwykle porządniej zbudowane baćówki na polanach. Pastwiska owiec w Tatrach dochodzą do 544 stopni nad poziomem morza, podczas gdy w Alpach szwajcarskich jezera na wysokości 8000 stopni znajdują pożywienie jezera. Każde stado ma zwykle swój szatas w górach zbudowany z okrągłych (a nawet przy Licio-Flawach z kamieni utwardzonych) deskami przykryty. Szatas taki podzielony jest ścianą na dwie części. Przednia część służy za mieszkanie pastierzom, w środku znajduje się ognisko nad którym kocioł do gotowania żurawicy wisi. ~~Wokół niego~~ Tyl: na części szatasa zamknięta służy na skład rzeczy i serów oraz byndz. Skoro owce przybędą na szatas rozdziela bacia barany czyli skopy od dojnych i każde stado osobnym oddaje Ljuchasom. Barany wychodzą na całą dzień do hal na paszę; owce zaś paszą się na bliższych przyległych halach i wracają (redykują) dwa razy: w południe i wieczor. Owce bywają trzy razy dziennie dojone: rano, w południe i wieczorem. Dla dojenia wpędzają owce w miejsce ogrodzone; przed takowym stoi ławka na której siedzą pasterze tyłem do owiec; posłem owce pojedynko pomiędzy nimi pasterzom przetają których takowe chwytają i do drewnianych skopków doją. Wydojone mleko przepędza bacia przez szmatę do potężnego kocioła miedzianego wiszącego na haku w środku szatasa pod ogniem palącym i dla łatwiejszego ukwaszenia dodaje ~~tytu~~ nieco podpuszczki i ciętego żółtaka (Klag) i wtedy mleko się surna na ser i oddziela od serwatkii czyli żurawicy. Po wystudzeniu zbiera bacia ser pływający robi z niego wielką kulę i kładzie do worka by odcięła resztę serwatkii, wywiska rękołna i całą bryłę chowa w komorze gdzie z niej za pomocą form ~~zgrzebia~~ drewnianych wygniata okrągłe oszczepki. Czasami też robią z sera rozmaite plecionki ozdobne, siatki i białe; bo ser świeży nadwyożaj jest elastyczny. Wiek kory część sera wyrabiają na byndz; przyrzem kule sera solonego kładą na długiej desce w komorze przy szatasie. a gdy dwa lub trzy dni poleżą i zfermentują się, rozciągają je na byndz. Najlepsza byndza pochodzi z mleka dojonego w sierpniu i wrześniu, gdy już owce mało mleka dają, bo wtedy mleko bardzo jest tłuste; wiosenne mleko rzadziej jest gorsze. Dla dobrot byndzy wptywa niezmiernie wonna pasza najwyższych szczytów. Kratycę soloną w której jeżura płatkii sera pływają gotują jeżura z godzinę; potem służy ona za pokarm pastierzom ~~z~~ którą piją czepkami; jest ona nader pożywna i dla osłabionych chorych nader skuteczna. Żeltyca stanowi także jedyną pożywienie dla psów pasterskich. Bacia strzeje owca jako też

powierzone mu sery i oddaje oznaczoną ilość sera wataścielowi. Z każdego owcy oddaje przez lato 20-24 funtów sera, proz tego ma wolną rąstycę, a czasem wyznaczonych parę owiec na zabiciu. Etywności ~~od~~ składającej się z grubej mąki owsianej i ziemniaków dostarczają pasterzom gospodarze, którzy raz w tydzień z konikami po sery i nabiał w góry przybywają. Oznaczenie ilości sera czyli tak zwany miś odbywa się zarwyczej trze: ciego dnia po wyjściu owiec na letnią paszę. Przybywają wtedy do hal gazdowie zlewają wydobre mleko do skopca i mierzą je laską drzewianą mającą podziały odpowiadające funtom sera które ma oddawać bacia. Co tydzień przybywa jeden karb. Juhasy mają krótkie prozpek kossule w tłuściezu wygotowane ^{oraz toreb, kossule}, a każdy z nich uzbrojony w watazke (maty toporek). Owce stoją przez całą noc pod gołym niebem w miejscu czworogranicem ogrodzonym (kossar) zwykłe skopy od dojek oddzielone. Koz niewiele w Tatrach chowają. Gdy przykre deszcze nastają, wtedy sprzedają owce w niziny; bo się nieraz trafiło, iż owce przyszypane śniegiem wyginęły. Nieraz Koz lub owca wystąpi na stromą skałę z której nie może zleść nazad; wtedy wydrapuje się za nią zrzęcani juhasy i za pomocą sznurów spuszcza na dół ostabioną. Niezbędnym towarzyszem pasterza tatrzańskiego jest pies owczarski, który strzeże stado od wilka, niedzwiedzia i złodzieja. Jest ich zawsze kilka w szatacie. Przy te roste tworzą wataśnią rasy, podobne do nowofundlandzkich. Okrywa je długi biały włos na karku i ogonie nicco dłuższy; pysk podługny spiczasty i carne iskzące oraz znamion: ja niepospolita zmyślność i odwaga. Gdy stado wychodzi na paszę, towarzyszy mu jeden lub dwu pów; utrzymują one porządek wata: dzie, nawracają rozbiegające się owce, zganiają w kupę; a strzegąc ich obierają sobie najwyżej polowane miejsce dla łatwiejszego prze: glądu. Przy te które także zmyślają żyją są w cenie, za pięknego trzeba 5 do 8 Złr. m. k. za pait; pochodzą najwyżej z Hęgień. Łąki pny szata: sach zowią się polanami i oznaczają się swiętą zielonością i bogatą kwi: uciostą jakoteż wonią. Na początku lub w połowie sierpnia przybywają gazdowie z wiosek do hal na koss; albowiem każdy gazda ma swoją polanę a na niej szopę, w której chowa skoszone siano; wozi go raz dopie: ro w zimie sankami. Najbardziej zaludniają się Tatry, gdy kosbiarze przy: bywają do gór; wtedy wesołe okryki z każdej prawie stychają doliny. Za nimi spuszcza się też pasterze z gór do wiosek z stadami; w nizinach albo:

wiem mianowicie we wsiach Czarny Dunajec, Rogoznik, Harkłowa, Ma-
niowy rozpoczyna się już w drugiej połowie sierpnia żniwo; które upod-
nóża Satoru ledwie na początku września się odbywa; pasterze spie-
szą przetoż do domów by pomóc żniwiarzom.

Ma:
ad:
25

91

Tatry
(podług Sydowa)

92

Tatry są 18-19 1/2 mil długie z dwiema odnogami które się dzielą na 1) Tatry
w nich morską oko, 2) diptawskie alpy, 3) Kosielską 4) zachodnie alpy
w których ostatnia góra Choc. Znajduje się za starym śladem Koto Łopradu
wzrasta 2693' wysokości. Tatry powstają z równiny dochodzą do 8000' w nich
najwyższe szczyty: Łomnicki podług Wahlenberga 7942' podług Besfelda 8133, 540'
Eisthaloki jeszcze wyższy. Twardon mówi że Łomnicki szczyt 8100' Beudant
7470' Lelęgania 8316' Ciepłowita 7180' wysoki, procyk a potem będzie
8191. Koto Kosielska i góry wysokie: Rohats 6407' podług Wahlenberga
6675, 390' podług Besfelda Raczkowa 6569' Wchl. 6703, 704' Besf. 7279
Romanowo polskie około 6000' wysokości. Tatry na wysokich szczytach
nie mają śniegów wiecznych lubo są takowe w Alpach szwajcarskich pod 7800'
zauważa a w Tyreneach 6500' nie mają ztąd (Bentysen) aż do Kolumb w n. a.
których parowach i w najwęższym lecie śnieg leży i lod odwieczny zdaje się
że brak tych lodowców jest z powodu otwartego nadziania i tona powietrza.
Właściwość karpat są jeziora które wysoko leżą. z tych najwyższe są jeziora
6121' podług Wchl. 6303, 228' podług Besfelda - Teżone mer de glace w Chamouny
dolinie leży 5700' wysoko. Z doliny Nowotarskiej wznoży się karpaty do 6000'
jak mur po nad chmurą, steryer mnogo szczytów ostrej niedostępną nigdzie
zaokrąglenia nysytko ostre, konusy, pusty i naga tylko w niektórych w ciemni
leżących karbach potyskują, nasy śniega. Łąki u stóp ich leżące wydają się jak
wzrostki ciemno-niebieski nasiek. Mur ten górski zdaje się jak gdyby w 3miej, kach
był rozzerwany widac albowiem ej do doliny Bielskiej wrab a na zachodzie po:
twardniwym steryer ostrej Choc za którym góra szczyt w powietrzu. z szczyt
góry ukazują się tylko z boku Tatry najlepiej diptawskie mianowicie Choc
który jakby wyrósł z ziemi równi. Jądra Tatrów stanowią granit na którym
ku północy spływają pokłady łupienia i tynku (Gips i tynk) a ku połud:
mówi się jama: Gneis, Glimmeschiefer, Körnerquarz; granit ten jest
perłisto-biały. Ku północy zdaje się iż watywodne tworzą nocnie: napływają
ślad ślad znikają od północy narucaty one na granit swe masoy wapnienia i
nieśkowca wszelako; grzybiu niemożliwy zalać. Tatry są ubogie w krusze
stał tych gór była powodem do mniemania bogactwie ich pod wzgłędem kopalin
już od r. 1143 kmitała tu górnictwo; Królowa Helene podał matoletnię. Gejły
II wezwata do górnictwa Salsow, Flandryjczyków i innych Niemców; po wynis:
czeniu Kraju przez Mongołów r. 1242 zwłat Odel IV znowu tutaj Niemców
Kopalnie zstają w Łopranem i Kosielsku otworzył r. 1754 starosta Rychter

Obecnie wydają Kopalnie w Zakopanem mające Eisenocker i Fichtelberg
10-14000 cetr. wiedz. żelaza w Kociołku tylko kamienio. R. 1810 i 1811
było w austriackim państwie potrzebne żelazowanie i wtedy Kopano na Malachit
koto Sobienia. Główny grzybiel (grat) tater idzie do góry wąsko z wschodu na zachód
z niego wychodzą Góry Krocina nie są i zawite ku południowi; południowemu
wschodowi. Morfkie ok. 190' głębokie farba wody w jeziorze zielona w fichtel-
crysta jedni mówili że ta farba pochodzi stąd iż się odbija pniecia w zwierciad-
le wody zielona kofodrewnina, drudzy przypisywali to pnieciu kryształowi i nemi-
najmiej sobie okruski Fichtelbergu i Marienli; inni mówili że woda zapa-
rowana od rozpuszczenia miedzi i żelaza, inni mówili że jest skutkiem iż w głą-
binie wody rośnie Conserua fontinalis żurawinowa pniecia; woda jest
zielona i na płytkich miejscach gdzie nie rośnie ta roślina, inni mówili że przy-
czyną jest optyczne ośmianie; w fichtelkoj barwa ta zdaje się pochodzić z
gruzów zielonego granitu, i niebieskawo-żółtego wapienia spoczywającego
w głąbinie. Temperatura średnia lata na północnej stronie jest +11,66° R.
w zimie -4,03° gorąco dochodzi czasem +23° R. a zimno -27° R. na połud-
niowej stronie więcej umiarkowania w karmarku największe ciepło +38° R.
największe zimno -20° R. Wiosna zaczyna się w maju w fichtelkoj i w środku czerwca
bywają przymrozki noćne i zron frige zimie w czerwcu jesień zaczyna się
w sierpniu z deszczem w październiku już frige. Roku 1810 na polanach należących
do Bukowiny wsi 3 dnia 5 na 6 Augusta w nocy z zbyt nego przeziębienia zgi-
nęło 100 owiec 20 wotów i kilka koni (Ob: Albin Heinrich: Fichtelberg wotów).
Złoty 1815. 11. 15) Wogole na 3 można podzielić strefy tater: 1) Lesista
(regio subalpina) do 4200' tu rosną smereki, jodły, buki rzadko, jawo-
ty i (dłobu) rzadko modrzew i cembryna (Zirbelst. pniecia) - Kiedr limbo =
we drzewo. 2) Strefa kofodrewniny (regio alpina inferior) od 4200' do 5600'
tu rośnie kofodrewnina (pinus murelis vel mughus Ananiszol of podanie)
że Lan żółt na tym drzewie byt przybity) jodłowiec kartowaty (Juniperus
alpina) w Kociołku, tamże jarabina czyli skorupyna (Sorbus aucuparia)
bez czyli hebs czerwony (Sambucus racemosa) wierzba długolistna (Salix
stylaris) zielna (Salix herbacea) w Kociołku, żytkowata (Salix reticulata)
Salix retula. 3) Strefa alpejska od 5600' do najwyższych szczytów tu rosną
kilka roślin resztek alpejskich, kilka meków wogole na wapieniach
Rośliny w tatrach: *Loa fistulifera*, *Geracio abrotanifolius*, *Primula minima*
Gentiana frigida, *Dianthus alpinus*, *Campanula alpina*, *Serratula pygmaea*,
Vaccinium uliginosum, *Lichen nigricans*, *Saxifraga bryoides*, *Ranunculus*
glacialis (pod krefone rosną najwyżej) Z zwierząt tatr: dzika koza (Antilope
pe rupicapra) kozioł dziki (Capra ibex) (Capri cornus, Caprus vel Capra) żuraw
(Mus marmota, montanus) niedźwiedź, wilk rzadko, Ostrówiż, w niedostępnym
katak, komin, komin, komin w Kociołku, jaskółka chude do 4500' wybarsza
je do tuzenia, jaskółka, jaskółka i Dunajce w czerwiecu wychodzą z morza bałtyckiego a w

Od północnej stronie są Tatry równina Nowotarska zaczyna się od Trnawicy
wydłuż Dniajca koto Nowego Targu na lewym brzegu Dniajca $\frac{1}{4}$ do $\frac{1}{2}$ mili a
na prawym 1 mila Szeroka ściega do 3 mil tu zachodowi coraz wyżej dziełi ja
bagno Bory (2000' wys) od wiegierkiej orawskiej równiny; z którego to bagna
Bory wypływa rzeka wąż pływająca do Dunaju tu jest więc dzielnica wód na
tę dolinę leżą Burgo 2389 (Wahlenb) 2468, 922 (Besfeld) Nowy Targ 20'
nad Dunajem 1735' Wahl 1828, 884' Besf. Jaworyna 3012' Wahl. 3084, 780' Besf.
Czarny Dunajec 1959' Wahl. 2030, 328' Bes (więcej ta dolina podnosi)
Rzeki które tu wypływają są następujące: Czarny Dunajec składa się: a) z potoka
zachodniego wypływa pod górą Raxkowa, Wotawez, Dobrowiez i Jaworina w ok:
ropej dzikiej dolinie b) z potoka wschodniego w dolinie Kofielicku która
wysięga pod różną za najpiękniejszą c) Karpat a nawet i wiegieńskich trzyma:
ja. Potok wypływa z okrągłej doliny która ma tu południowi Lyszno, ku
wschodowi Tomarowo Polnie a ku zachodowi Ormek (mylnie Brek u pilary)
Każdą górę na przegry w $\frac{1}{2}$ godziny do doliny Tychy przejść można; $\frac{3}{4}$ do źródła
Ta ku ~~północy~~ północy po prawej stronie jest otwór wpadania skały tak zwane źródło
Dniajca które zwała się wezmierz Gertler von Blumenfeld Aamunelforsum, 186:
molatoh, Klein Züthnu unswiltn ^{Gertler} Spornatku ~~tu~~ broneli w wodzie potem weszli w
chodnik objęzony żuch który po niejkiej stuzosi znów dzielił się w kilka chodni.
Kow ~~fachy~~ mnies więcej wykoił. Wjednem znalaziono cembrowanie i glady
kopania za ruda. Powyżej tego źródła prześiet kroków z prawej strony upa:
da do tego wschodniego potoka inny potok mający źródło u stopy góry Tomarowo
połsko. Po $\frac{1}{2}$ mili omija potok wąską skalistą doliną i wpływa w uroczą dolinę
Kofielicką tworząc katarakty skały dotychczas były strona dżkie z niebiejsko
czarego piaskowca, tworzyły różne postacie i urwiska ponad niejską wąską chodnik
i mnóstwo mostków; Dolina robi się teraz 80-100 stopi Szeroko; tu w dolinie wytrysnę
źródło najwyższej i najzimniej wody które w zimie nie zamaraża i po biegu
200 stopi 2 kamienie i trais obraca. Dolina w której te zabudowania dyfirukmu=
bud jest 800 stopi Stuga a 2-300 Szeroka otaczają ją dzikie góry obrosnięte
rasko smacerna jedło, mające koliby i pastwie. Przy wychodzie Leiany tuko:
wało się schodzi tworząc 20 stopi Szeroka-brama przez którą płynie potok a
ten przebywa się na moście. Wgórah podobnych doliny Kofielickiej jest Züth-
lupnupnin w żytach który do topienia kopano dla tego też niektóre skały cer-
wonemu wyglądają. Na początku września stonice 4 godzin przez dzień tylko w
dolinie Kofielickiej świeci - Biały Dunajec główny potok takowego wychodzi
z doliny Zakopaniskiej niedaleko wsi Poronina i Biatego Dunajca wpada do niego
rzeczka Sikkowska ($\frac{1}{6}$ mili od Nowego Targu) wychodząca z dzikiej doliny ści=
miaławów. Najniższe i najniższe z tych 7 stawów nazwane czarnym ma 45
stopi 890 fath - Łód Szafarami $\frac{1}{2}$ mili od Nowego Targu Biały Dunajec już

wielki. Pod Nowym Targiem Tęże się oba Dunaje pod Waxmundem. Jest już
3000 stop fzeroki (21 Wyiewa wstę i tak r. 1813 z 24 na 27 Augusta we wstęch
Waxmund i Ostrowsko zabrat 25 domów 30 fłdot byto przyniem z ludzi zgi:
nsto. Pod miasteczkiem Friedman wstępuje do Dunajca Biata wypływa
z Morskiego-oka (Grosz lijski) najwistszego z jezior kaparkich na 56 fzer
4111 p dółt powierzchni 4200 fzeritł dufny, 400-500 fzeritł ~~brnit~~
1600 fzeritł lamy na swej południowo-wschodniej stronie 32 fzeritł wgi 192
i doup. 273 stop głębokie (pomiar te robot Klein Schöförm) odległe od leonizowskiego
domku w Bukowinie 2 1/2 mil tworzy ono regularny owal dla trudnego chodu
trzeba 2 godzin do obejścia lubo jego Umfraz niepełna 1/2 mili wynosi. Stronę
południową otaczają góry nagle 2000 do 3000 pionowo spadające fzeritł
półtowo-farego granitu ku południowo-wschodniej stronie stoi góra Wysoka ku
południowo-zachodniej mnich z twarzą na którego głowę od południa wdrapać się
można. Góry te z jeziora prawie wystają. Ku północy oddziela jezioro od doliny
wał rumowisk bo do 80 stop nadzwyczajnie wody wyniesiony w środku ma
stwor dla wypływu. Woda zielonawa miejscami czarna co pokazuje bagniste wstę
fzeritł; przeto tak wystają na 8-10' głębokości każdy kamień i ryby rozegnać
można. Stronę igraj. fa chude (if Okrodo nieba?) W południowo-wschodniej stro:
nie po new morskim okiem po 1/2 godzinnej jeździe pnie jezioro przylegające do czar:
nego stawu drapieżne 1/4-1/2 godziny poszanie granitowej na on 37 fzeritł
1481 p dółt powierzchni. Leży w kotlinie otoczonej górami na które wdrapać
się niepodobna woda zdaje się być czarna bo spod bagnetu ma on być głęboki od
morskiego oka najwistkij jego przenieśnik now Nord Nord westen na mur
dółt, fzeritł otaczające go fzeritł granitu półtowo-farego wynosi się z wód
strono do 2000 stop; w narowach leży śnieg wieczny. Ma południowo zachod:
nim końcu morskiego oka leży za mnichem podługowate jezioro now Nord Nord
ostnu mur dółt-fzeritł które to; naniem jeziorem zowią i które na piskny
wodogród? Przy wychodzie swym z morskiego oka ma biatka 20-30 stop fzeritł
Do 1/2 milowym biegu wpada z strony Węgor/kiej (prawej) do niej potok doliny
Podieptaki (podupat) wypływający z stop góry Wysoka. Do 1/2 milowym biegu
od swego źródła Tacyt z potokiem (Siklaw) idącym od pięciu stawów a 1/2
mili poniżej znów z innym potokiem wstęps góry Czerwona Skatka (na lewo)
Pod wsią Jurgow bierze potok Kotoły z Węgor do siebie. Od wyjścia Biatki
z morskiego oka strona po prawej stronie Granatów riedem a po lewej Opaleno
Od wypływu rzeki Podieptaki strona aż do ujścia Siklawy po prawej Wielka
Opatańska po lewej Opaleno. Dolina się rozszerza na 500-600 stop dostrana
rumowiskiem. Od ujścia Siklawy do wypływu Biatki z gór otaczają takowa z lewej
Wotaryn z prawej mata Opatańska i Holitsa Wsch i Węgor Biatki zarówniste
drewnem i zielonem borem.

Dalej ku północy zwęża dolinę Białki tak iż tylko przejechać można
 wystająca z lewej (galijskiej) strony góra Bretweny Skalki naprzeciw
 węgierskiej góry Holitsa Wrtk za którą ku północy Gombosy Wrtk potem
 występuje Białka na równinę. Droga do Morfkiego oka r. 1814 kameralna
 rewalteryja nowotarska dla objęzającego gubernatora zrobić kazata.
 Sikkawa płynie z pięciu stawów dolina bystra która się zwie Rostoki
 płynie pomiędzy górami Hruby i Granatow-góra. Pięć stawów
 leży w najdalszej puszczy, zaledwie można widzieć wędnie całego zniżenie
 jeziora leży na schodach 1) najwyższe najmniejsze okrągłe, ponieważ w lipcu
 pokrywa lód na nim widać go zowie Zamarzły 2) jezioro owalne mało co większe
 3) oblongum nieco dłuższe od poprzedniego 4) podługowate nierówno większe
 5) podługowate okrągłe znacznie ^{większe} niżej leży na 46 fms 80 D (21 fms) od Dunajczy
 1/2 mli. wypływa z niego Sikkawa 10 do 12 fms szeroka tworząc pływający wodospad
 który r. 1826 anglik Wade Browne z Trinity College w Cambridge który
 prawie całą Europę i znaczną część Azji zwiedził, iż należy do najznakomitszych
 w Europie. Z doliny Białki aż do najniższego jeziora trzeba Rostokami
 Sikkawy 3 1/2 godzin iść, lepszy i wygodniejszy chód z doliny Tycha, Stawany
 kamieni w Tatrach okryte są białym piachem: (Dziób Gólkus)
 Wierchunow; wtedy wygląda potężowo-czerwony, staję się ceglasto a uługo:
 ny oliwkowo-zielony. — W Tatrach rośnie płodny (Doronicum) Gmurek
 wierzgi które lubią jeść kory dzikie, jest płodkie które je ten nabija wielkich
 sił do drapania się po górach nie dośłanie zawrotu głowy i zmęczenia. —
 Koło Morfkiego oka kopano dawniej Tzinszylony leży zamknięto pracy bo
 kężyta więcej wynosiła niż żył. Dolina Kofieliska można się dostać
 do doliny Tychy na węgierskiej stronie z której znów przejść do pięciu
 stawów i Zakopanego (kamerni) prowadzić.

Czarny Dunajec leży 1959' (Wahlenb) 2630, 328' (Beofeli)

Morfkie oko	4200'	z.	6309, 228'	z.
Pięć Stawów	6121'			
Karfunkelthurm	7200'	z.		
Nowy Targ	1735'	z.	1828, 884'	z.
Wieliczka	6699' (Schultes)		785' (Bendant)	

Zastępcy tatrzańscy doją krowy i owce 3 razy na dzień; mleko kładą
 przez siodełkę całkiem (dobrą) mleko wazę w kotle

Rozbojnicy często się pojawiają w Tatrach lecz pieniądze tylko odbierali
i pożywienie sukni nie brali; byli wspaniałomyślni. W Kofieliskach opowia-
dał Klein Bronsförpner iż go często nawiedzali przez 14 dni co dzień;
gdy go raz zaślali iż pisat relacyę o ich zjawieniu się do Nowego targu, sam go
podpisał i nakazali mu spiesznie odebrać, nic mu nie zrobili tylko mu
frizarnię wypróbowali. Raz zaślali gości: Damy z Nowego targu; rzekli
wście iż się ciebie że tak dobrze trafili na objad; Kto wieciora na tacie
tami zrobili wotaczery z byda krawionego, zaprosili na nie towarzystwo
po objedzie zabawiali się gymnastygami i strzelając do celu, zmuszili
do tańczenia z nimi nie całą umyślną gejdę się odzywali; nie dozwolił nie
nieprzyjstoinego mówić damom. z rana podziękowali za honor i obdary-
li ich bagietkami i odeszli.

Albin Heinrich: Charakter, Klima, Kitten und Thierwelt der Goralen von Karpathen Gebirgs Gegend in Galizien (w Erneuerte vaterländische Blätter 1815. Nr 29.

Albrecht von Sydow: Untersuchungen auf einem neuen Wege in Bes: kiden über Anakan und Melizka auf den Central-Karpathen als Beitrag zur Kenntniss des Gebirgsgebirgs und seiner Gegend. Berlin bei Friedrichs und Jülicher 1830. 8. 4. XXIV: 400
Totopis mappa: Die Central-Karpathen entworfen von A. von Sydow und dem Ingenieur-Geographen Wolff Berlin 1830 fol. (5. 1. 1. 1.)

Gregor Peczewicz: Erzählungen aus dem Targuise neuen Reich von Lomnitz auf Warschau (Annalen der Literatur und Kunst in den Oesterreichischen Staaten 1808 Aprilst p. 165-172.)
Pendant: Voyage minéralogique et géologique en Hongrie pendant l'année 1818. Paris 1822. Tom I. II. III

Bredczky: Topographische Beschreibung für Ungarn auf der Insel 1802. Erdkunde, 1807.

——— Beiträge zur Topographie des Königreichs Ungarn. Wien 1802-1809. 4 Bde.
Buchholz: Reisen in die Karpathen (in Windisch's Ungarischen Magazin Jänner 1786 Bd III - 1787 Bd IV)

Cribe: Dissertatio historica physica de montibus Hungariae. Tyrnaviae 1714. 4c

v. Fichtel: Mineralogische Untersuchungen von den Karpathen. Wien 1791. 2 Bde (dort auch Kaptai az do Bukowina)

Grunow (Christian) Reisen in die Karpathen mit vorzüglicher Rücksicht auf das Tatra-Gebirge herausgegeben von Samuel Bredczky Wien und Leipzig 1807. 8c (siehe oben Tatras i niejone, wiadomości geognostyczne like)

Hacquet: Kurzer physikalisch-zoologischer Reisebericht von den Karpathen Heinrich (Albin) physikalisch-zoologischer Reisebericht von den Karpathen in Galizien und in der Gegend der k. k. Kaiserthums Neu-nach im Neudorfer Archiv (in Grunow's vaterländische Blätter für den österreichischen Kaiserthum. 1815. Nr 15-29.

Entfernung (Entfernung) des Tatra Gebirgs in Hesperus encyclopädisch geographisch für gebildete Leser herausgegeben von Andre. Prag 1818-1820. in Ober Ungarn

Anton (Roche): Naturhistorische Mittheilungen über den vorerwähnten Karpathen Wien 1821 gedr. bei Johann Trattner. 8. K. 4. St. XII. 135. 2 2 mappe nach: zweierzigste Kaptai az do Bukowina) 2 Bde. 8 gr. (Eggenberger, Barth in Leipzig)

- Dohrer: Versuch über die slavischen Einwohner der Ostcarpath. Monasterien
 Wien 1804. 2 Zfln
 — Versuch über die künftigen Einwohner der Ostcarpath. Monasterien
 Wien 1804. 2 Zfln
- Stajsz: Sur les frontières de la Galicie (Journal de Physique Paris 1803
 tom 64 u. 65) (Pierwszy co dobre o Tatrach pisat)
- Wahlenberg: Flora Carpathorum. Göttingae 1814. mehrer za pomoca baro:
 metru oznaczyl, wiekierowiz Tatrach
- Wolff: Charakteristik der Thiere der hohen Tatra (in Zettschrift für Kunst
 und Gewerbe und Geschichte der Provinz Galizien u. Podolien von Decker
 und Oleson. Berlin Jahrgang 1829. 8 Zfln)
- 2 Schindler: Geognostische Bemerkungen über die Karpathen Gebirge
 in dem Königreiche Galizien und Lodomerien. Wien 1815.
3. Oeynhausen: Geognostische Bemerkungen von Oberrheinfurth und dem
 umgränzenden Gneiss von Pöls, Galizien und Österreich
 Krefeld. 1822.
- Schultes: Mineralogische Bemerkungen auf einer Reise von Krakau
 nach Friedbrunn in Gehle's Journal für Chemie Band VIII p. 293.
- Zöllner: Zinseln über Krefeld, Krakau, Wieliczka u. die Grube
 Glatz Berlin 1792. Th. I.
4. Fichtel Geschichte der Provinz Galizien u. der Provinz Podolien im Groß
 fürstenthum Galizien. Nürnberg 1780. 4^e
- Guettard Abhandlung über die Salzwerke von Wieliczka (in Mineralo:
 gischen Zettschriften zum Nutzen der Chemie und Naturgeschichte
 der Mineralien Theil III u. IV Leipzig 1769.
- Schober: Zwei Aufsätze über die Salzwerke von Wieliczka und Bochnia
 in Geographischen Magazin 1750. Bd. III u. VI
- Townson Travels in Hungary, with a short account of Vienna
 in the year 1793. London 1797. 4^e
- Durch Georg Gottlieb: Geognostisch bergmännische Reise durch ei:
 nen Theil der Karpathen, Ober und Nieder-Ungarn angestellt im
 Jahre 1821. Leipzig 1824 (Verlag von Johann Ambrosius Barth) 8^e
 I Theil ff. XIV. 386. (2 10 tabl. lumin. planowgeologiznych Wielicki) II Theil
 ff. 1-400 (2 6 tabl. wizerunkow kopalni) w Jomie I ff. 31-98 (opis Bochni, Wie:
 licki i Swoszowic.) ff. 99-159 (Jordanow, Nowy targ, Zakopane) ff. 160-212
 (Spiz)
- Sorzyński Karol Dr med. Manuscripta ubi de aquis et thermis carpathicis in
 Dniebaki, Kamionka, Łączkowa, Lubowla, Łopot, Łezawnik, Prowoznik, Stot:
 wina, Tylicz, Muszyna, Krasnik, Krupica, Bardzow, Stawkow, Łezawnica, Smier:
 drzycka et in super de thermis in Łiszczany, Tenczyn, Łucki, Staw, Wichnia et. tractatus.
- Sorzyński Karol Dr med: Karpaty w r. 1825 ze wstępnem na Wielki Krupak z odwiedzeniem mof:
 kiego Oka, Rybiego jeziora, Czarnego Stawu i Kosciółki i t.d. (Opis.)
- Sorzyński Karol: Opisanie kopalni Wielicki Bochni i Swoszowic, rzecz historyczno-mineralogiczna

I) Polypetalae. 1) Lusko-owocne (Zülfmusfrüthler). W tej klasie są tylko Papilionaceae i to na górach wapiennych północno-wschodnich od przełęczy Skopa (Skopa-pass), górze Stösschen gdzie się wznoszą Drechselhäuschen, Stinberg i Thörichtergern (Lejowy gron). Przychodzi tu tylko na wysokości alpejskiej 4000 do 5500 stop nad pow. morza i gdzie indziej ich nie ma: *Phaca frigida* L. *Phaca australis* L. *Phaca oroboides* DC. *Phaca astragalina* DC. (*Astragalus alpinus* Wahlb. który ja słusznie za odmianę rośliny od gatunku oznaczonego przez De Candolle trzymam), *Oxytropis uralensis* DC., *Oxytropis montana* DC. *Oxytropis campestris* DC. z brudno-żółtawym kwiatem. — *Phaca australis* i *Oxytropis campestris* najniższej się znajdują z owych gór bo aż do stopy powyżej Neßelblöße. — Tu także od góry Hintere Leiten aż do skalnej bramy (Eisernes Thor) nadot rośnie *Hedysarum obscurum* L. — Z wyjątkiem *Trifolium badium* Schreb. reszta innych Papilionaceów rosną w dolinach wiskorszych rzek; jako to na przyległych wzniesieniach wapiennych: *Hippocrepis cornosa* L. w górach liptowskich i w południowym spisie (rzadko zaś w Drechselhäuschen). Prosz tego na górze Tatra *Coronilla vaginalis* Lam. *Coronilla montana* Scop. (na orawskiej górze Tjir) *Cytisus ciliatus* Wahl. (która jest właściwie *Cytisus hirsutus*). — *Ononis hirsuta* Jacq. bardzo powszechna; *Ononis spinosa* L. rzadka, od zachodu tylko do Łuczka (w liptowskim). *Genista tinctoria* L. *germanica* L. *pilosa* L. tylko na południu do góry Rehb. berg za Klesmarkiem rzadka. — *Trifolium pannonicum* L. piękne zaś pojawia się wyżej.

2. Różo-kwieciste (Rosenblüthler). *Amygdales* są rzadkie. *Prunus* L. *virga* tylko do Krainy buków. — Niżej są *Rosaceae*. *Spiz-*

raza *Ulmaria* Lin. sięga aż do krain podalpejskich. — *Dryas octopetala* L. rośnie na grzbietach północno-wschodnich grzbietów alpejskich wapiennych (wyżej niż *Phaca* i *Oxytropis*) — *Geum montanum* L. jest najpospolitszą rośliną na szczytach 3500–3700! *Geum reptans* rzadziej rośnie tylko w wnętrzu tatrzańskim nad Jeziorem Zielonym, małym czarnym i Raurzowskim jeziorami. — Pomiedzy *Potentilla* są tylko *P. aurea* L. i *P. salicifolia* Haenke alpejskimi. — *Commarum palustre* L. rośnie tylko pod górą Rosudetz na Orawie. — *Rubus fruticosus* tylko w lasach ciemnych. — *Rosa pyrenaica* Sn. *Rosa cinnamomea* L. rośnie w przedgórzach koto potoków. — Pomiedzy oddziałem *Comaceae* sięga *Anonia rotundifolia* tylko do Parnicy w Orawie, a *Meopillus chamaemespilus* L. miał być przez Towsona (co jednak wątpliwe) znaleziony koto Zielonego Jeziora. — *Cotoneaster vulgaris* Lindl. sięga wysoko w Alpy — *Sorbus aucuparia* L. jedyną jest z *Loma* cew która sięga aż do środka Alp.

3. *Calyciflorae* nie mają rzadkiego prócz *Epilobium angustifolium* Wahlb.

4. *Geraniales*. — *Geranium phaeum* L. i *G. sylvaticum* L. sięga do krain podalpejskich.

5. *Tricoceae*. — Tylko *Empetrum nigrum* L. jest rośliną alpejską.

6. *Frangulaceae* i *Jawory* mają tylko 6 gatunków.

7. *Polygalineae*. — Górzka *Polygala austriaca* R. & S. rośnie na moczarach koto Isoldorf.

8. *Guttiferae*. — *Hypericum humifusum* w Orawie.

9. *Caryophyllineae*. — *Dianthus glacialis* — *Dianthus nitidus* W. K. na wyższych górach wapiennych liptowski i na górach Phocz i Kossudec w Orawie (bardzo podobny do *Dianthus alpinus*). — *Silene nemoralis* na wzgórzach wapiennych, *Silene quadrifida* w Tatrach (Leonica czworogłowa) — do rodzaju *Alsineae*: *Cerastium pumilum* Curt. (Kosieniec kartowaty) — ~~*Cerastium*~~

10. *Peponiferae*. — *Oryzaria* 2 rodzaje.

11. *Parietales* — mato: *Helianthemum alpestre* (Łostonek alpejski), *Drosera rotundifolia* (Rosiczka okrągłolistowa) na moczarach orawskich — *Viola palustris* na torfowiskach Bory w Orawie, *Viola alpina*, *tricolor* (Bratki) — pięknym kwiatem.

12. Nymphaeaceae - tych nie ma.

13. Rhoeadeae. - Papaver alpinum (radka roslina) Corydalis cap-
noides koto Luezy na Liptowie. - Arabis ovirens (Gersio-
ka czerwono-kwiecista) koto Jeziora dlugiego i Jeziora czerwonego.
Arabis stolonifera z białymi liśćmi koronowymi, koto Drechsel
häuschen. - Dentaria glandulosa (Zywiec ~~złoty~~ gruzo-
towaty) rośnie wszędzie na wznies. wysoko. - Draba pyrenaica (Głodek)
koto Thörlterger. Draba aizoides (Głodek wiecznie zielony)
na górach koto Neufelblöse. - Cochlearia officinalis (Chrzan
lekarski) obficie w dolinie Felki gdzie niegdys leżało niebieś-
kie jezioro pomiędzy jeziorem Felki i długim jeziorem; koto wypłyn. jeziora?
małego Czarne jeziora; powyżej Zaru. - Cheiranthus hel-
veticus (Łak żywejca) Erysimum diffusum (Gorycznik
alpejski)

14. Nigelloideae. - Pulsatilla patens Wahlenb. - Anemone
alpina (Szałunka alpejska) na łąkach. - Lawadki opisuje pisk.
na Anemone nariflora na łąkach. - Ranunculus auricomus
Wahlenb. jest w lasach Ranunculus castrubicus (Zaskieś stoasty)
- Leconitum jacquini (Łojad) na górach wapiennych - Limifu-
ga foetida (Łusznica smrodliwa) rośnie dość wysoko i w lasach.

15. Corniculatae. Sedum atratum (Rozchodnik czarny) -
Saxifraga hieracifolia (Skalnica ~~niebieska~~) carpathica
(petraea), ajugaeifolia (Skalnica mchowata) w lasach Tatom.

(Ob: Beiträge zur Kenntniss der Flora der Karpathen
von Prof. Hasslinzsky in Eperies. w piśmie: Mitthei-
lungsberichte des zoologischen Vereins zu Wien 4 Feb-
ruar 1852 (4 kat in 8: dodatki: poprawki do Wahlenberga

III) Apetalae. Tych wyliczył Wahlenberg 64 gatunków jednakże większa część takich tylko w przedgórzach. —

Daphne mezereum L. i *Thesium alpinum* w przedgórzach. — Łomisz;

drzy Rdestami: Rdest alpejski (*Polygonum viviparum* L.) i ~~Pol~~

Rdest wierzownik (*Polygonum bistorta* L.) sięgają do krain alpejskich.

Pomiędzy fuszawiami: ~~Do~~ Szuw alpejski (*Dumex alpinus* L.) na północy i *Dumex Patentia* L. (szuw ogrodowy) na południu sięgają do szczytów przedgórzy, *Dumex anisotus* (szuw obrazkowiec) szuw żary (*Dumex luteatus*) na wiosek wyżej.

2 wierzby najwyżej: *Salix retusa* L. *S. herbacea* L. *S. reticulata* L. aż do wierzchołów wapiennych. — W przedgórzach alpejskich Olza

biała (*Alnus incana* L.) na północy a Olza czarna (*Alnus glutinosa* L.) na południowych mokrych dolinach.

IV) Gymnospermeae. — Jodowiec karłowaty (*Juniperus nana*) jest tylko alpejską formą zwyczajnego (*Juniperus communis*) przesadzony w niziny w kilku latach stał się już zwyczajnym.

Jodowiec sawinowy (*Juniperus sabinna*) rzadki rośnie na Pieninach i w Brąwie na górze Klaszterska Chwarka.

Łis zwyczajny (*Taxus baccata*) według podań tworzył dawniej pod Kaspaticami lasy, dziś tylko pojedynczo najwyżej jeszcze w Brąwie.

Pinus cembra (*Sołna limba*) rzadka nieco niżej od Kofodnewiny pomiędzy niemi a Smereczyną (*Zirbulfistn Anon*) dość mało na wiosek wyżej.

Sołny (*Pinus sylvestris* - *fistn*) nie ma ani jej gatunku *Pinus mughus*

Żag.
Kofodnewina (*Pinus mughus* Scop.) rośnie najwyżej kłewiasto i najwyżej się zbliża do *Pinus pinaster* (Świerk?)

Jodła (*Abies excelsa*) tworzy najwyżej lasy do 4600' stop od strony wschodniej podobnie jak Świerk czyli Smerek (*Pinus picea*) w Galiacji. Kofodnew (*Pinus larix*) rośnie w małej ilości i nigdzie lasów nie tworzy.

V) Leisiceniowo kwieciste (Stingjzwosn)

Potamogeton crispus (Wrzecznik kędzierzawy) w wodach Zopradu.

Storczyki tworzą najpiękniejszą ozdobę flory Karpackiej lubo ich niewiele. Lubią polany i błyskie tak, na ferytach rosną:

Orchis conopsea L. *Orchis albida* (Storczyk biało kwieciły) *Orchis viridis* (Storczyk zielono kwieciły) Storczyk kulisty (*Orchis globosa*).

Chamaeorchis alpina Rch. jest bardzo rzadki. — *Kruszczyk sero-*
waty (*distera cordata* R. Br. — *Epipactis cordata* Willd.) tylko po
nad Kefmarskim Kofzarem

Amaryllidaceae. — *Galanthus nivalis*.

Enfateae. — *Crocus vernus* L. (Szafrań wiosenny) na południu
wej tylko kostronie kwitnie w lesotn sięga do gony Sattel.

Liliaceae. — *Czofnek siwości* (*Allium seneciense*) rośnie między
Kosodnewiną.

Juncaceae. — *Kofmatek kasztanowaty* (*Juncus spadicus*) *Kofmatek*
biało kwieciły (*Juncus albidus* L. — *Juncula albida*) w faunie Siatrom

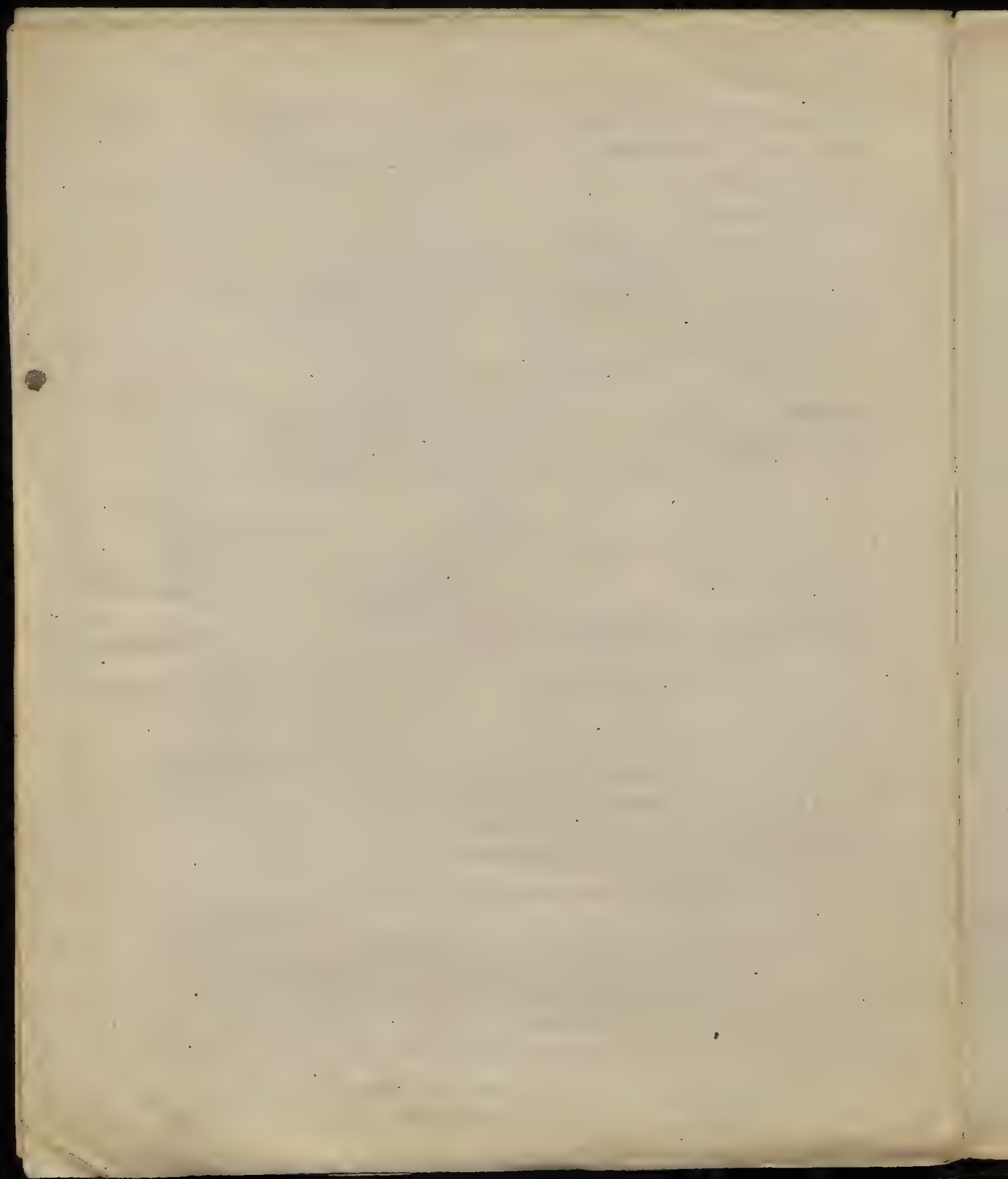
Cyperaceae. — Z tych rosną na ferytach: ~~Cyperus~~ *libora czarna*
(*Cyperus atretad*) *C. capillaris* L. *C. frigida* All. *C. tenuis* Hoff.

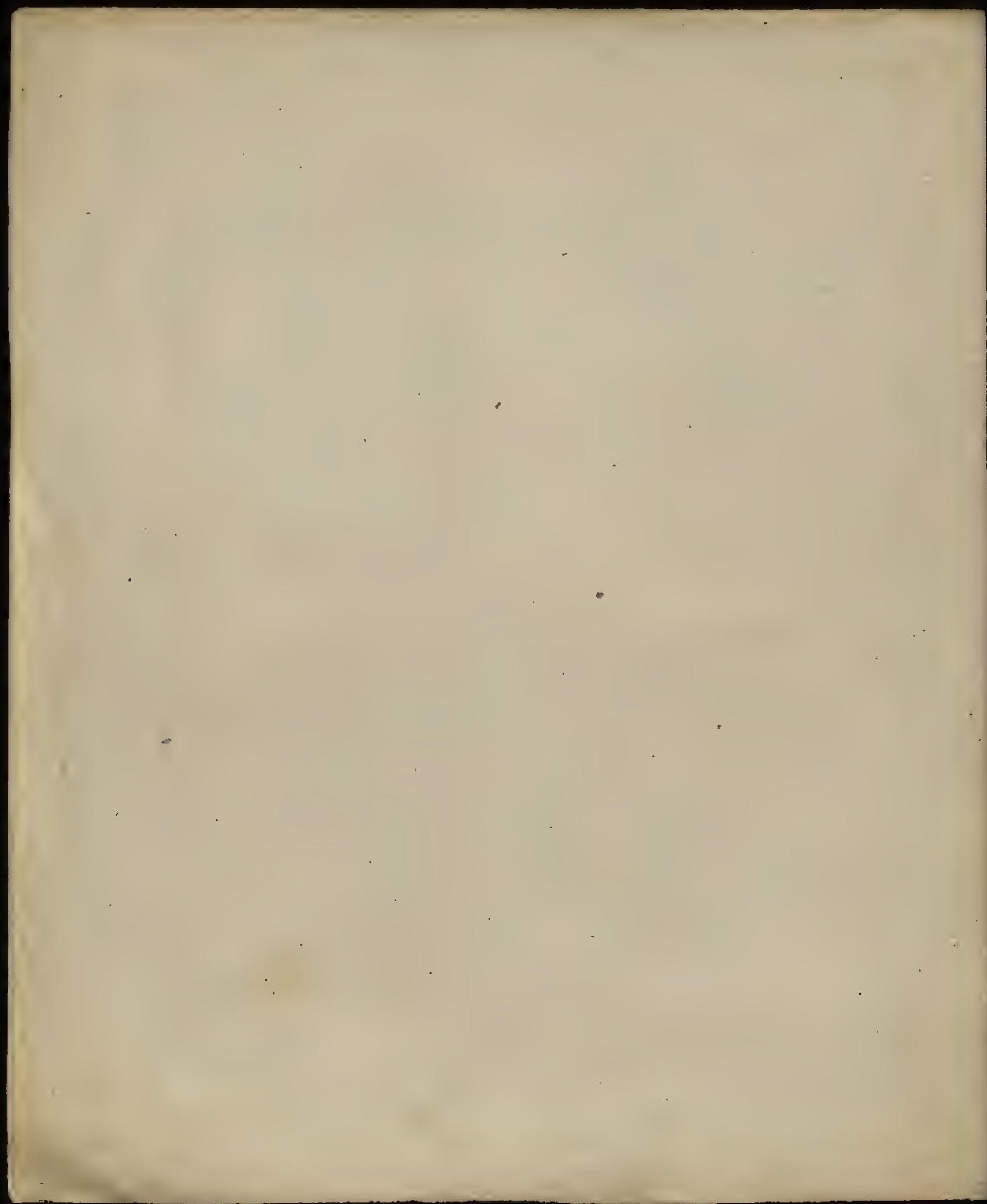
Gramineae: — Pomiędzy 102 gatunkami rośnie $\frac{1}{10}$ na ferytach $\frac{2}{10}$
na przed górzach. *Wyklina młota* (*Loa laxa* Hoff.) i *Boimka dwarze-*
dowa (*Lesleria disticha* Pers) czyli *Gniebienica* tworzą darnie na najwys.
szych ferytach. *Wyklina fioletowa* (*Loa fudetica* Haenk.) *Mietlica alpejska*
(*Agrostis alpina* Scop.) *Porzanka alpejska* (*Eleum alpinum* Schrad.) *Kostrzewa*
owcza (*Festuca ovina* L.) *Kostrzewa zwiejsza* (*Festuca nutans* Hoff.)
Dwies alpejski czyli *plasty* (*Avena alpestris*) *Bwies Karpacki* (*Roena*
carpathica) tworzą darnie bucznych górskich polan

VI) *Protophyta*. — *Polypodium alpestre* (*hyperboreum* Willdenow.?)
czyli *Paprotka alpejska* albo *Stodczyka* w dolinie Weiswasserthal —
Paprotka kwiowa (*Aspidium lonchitis*) *Paprotka góraska* (*Aspidium*
montanum) rośnie i na wierzach.

Widtak alpejski (*Lycopodium alpinum*) rośnie pod ferytem Tomnickim.

(Beiträge zur Kenntniss der Karpathen Flora - Aus den
Schriften des zoologisch-botanischen Vereins 1853 Bd. 1-10)

Pomiary barometryczne

100

Galicji

(w stopach wiedeńskich
obliczone przez Adolfa Senoner z. 1853)

I Bieskidy a) Podgórze północne

Bochnia miasto . . .	663	Zewsch.
" Szyb Campi wierzch	714	"
" " " "	729	Kreisl
" " Regis "	626	Zewsch.
" 1 ^e pietro Schiller (w kopal)	399	"
" 2 ^e " Stanetti (" ")	70	"
" 3 ^e " Podmoscie (" ")	-210	"
" 4 ^e " Lill (" ")	-323	"
" " " " (" ")	-319	Kreisl
" 5 ^e " Grubenthal (" ")	-399	Zewsch.
Wieliczka miasto . . .	727	"
" " (w kamieniu)	782.94	Kreisl
" " równina . . .	807	Pseudant
" " " salin	159	"
" Szyb Franciszek wierzch	747	Zewsch.
" " " " "	730	Kreisl
" Chodnik: Quartier Joseph	558	Zewsch.
" " Neubausiedlung	110	"
" " Głęboczy Regis	2	"
" Szyb Wodna góra gór	58	"
Stary Sącz . . .	965.64	Kreisl
Libiortów . . .	926	Zewsch.
" " " "	942	Kreisl
Mościska . . .	1176	Zewsch.
Kalwarya . . .	687	Kreisl
" Góra nad Kalwarią 1 ^o punkt	1516	"
" " " " 2 ^o punkt	1589	"
" " " " 3 ^o punkt	1613	"
Barwałd . . .	820	Zewsch.
Koniarz (Beskid Koniarski góra)	2269	"

b) Dolina Raby

Różawka (Obidowa)	2459 Zausch
Swięty Krzyż (Karcyma)	2456 Kreil
" " "	2035 Zausch
" " "	2021 Kreil
Lubien	1061 "
"	1036 Zausch
" (Karcyma)	1041 "
Żłabówka	1439 Kreil
Myslenice	869 Zausch
Gdow	613 "
"	627 Kreil

c) Dolina Skawry

Jordanów	1400 Zausch
Małków	1052 "
Sucha	965 "
"	962 Kreil

d) Dolina Koszarawy

Babiogóra (wieś Zawoja)	5580 Desjardins
"	5542 Kreil
Granica drzew na Babiogórze	4299 Zausch
Zywiec	1055 Kreil

e) Dolina Wistły

Kraków (ogród botaniczny)	668.94 Kreil
" " "	626 Dłuszyński
" " "	626 Steudner
" (stacja Wistła)	565 Sydow

II Tatry

101

a) Dolina Czarnej Dunajca.

Nowy Targ	1785 Wahlenberg
Chochotów	2357 Zaufsh.
Czarny Dunajec	2061 "
Ludzimierz	1795 "
" (dwór)	1800 Kreisl

b) Dolina Białego Dunajca.

Lesnica (Góra Iwan)	3064 Zaufsh.
" (" ")	3073 Kreisl
Poronin (wieś)	2362 Zaufsh.
" (młot)	2347 "
" Góra Kołowa	3038 "
" " "	3047 Kreisl
" Gubałowska góra	3420 "
" granica owsa	3428 Zaufsh.
Pańkowska (wieś)	2255 "
" " "	2265 Kreisl
Białe Dunajce (wieś)	2090 Zaufsh.
" " "	2088 Kreisl
Szaflary (dwór)	1917 Zaufsh.
" " "	1914 Kreisl
" (Góra Skata)	2009 Zaufsh.
" " "	2019 Kreisl
" (Janikowa góra)	2427 Zaufsh.
" (Ranizbork góra)	2225 "
Kozłoka wieś nad Dunajcem	754 "
Jurków (Jurgow) " "	703 "

c) Łańcuch Tatrów

Morskie Oko	4329 Zaufsh.
Koszycka góra	6274 "
Granica drzew na Koszycy	4644 "
" " " "	4654 Kreisl
Góra: Nad Zielonym	6924 Kreisl
" " " "	6912 Zaufsh.
Zielony Staw	5079 "
Czarny Staw (przy Gwienicowych Stawach)	5014 "
" " " "	4909 Kreisl

Swinnica góra (nad stawami garznicowymi)	7195	Zeufh.	Kopa
Dośrodkowa turnia (" " ")	6679	"	Tomar
Liliowe przełęcz (" " ")	6074	Kreit	Illini
Pieski	6295	Kreit	Kopa
Szatas stawów garznicowych	5111	Zeufh.	"
" " "	5034	Kreit	Szery
Jaworzyna Rusinowa polana	3755	Kreit	Czuba
Szatas Łaniszczycy	3745	Zeufh.	Staw
" " "	4405	"	Prabu
Ładnia Kopa przed Kofczytą	4413	"	Dysz
" " "	4422	Kreit	Staw
Średnia Kopa " " "	4241	"	Kopka
" " " " "	4226	Zeufh.	Kopka
Stawki Kopa przed Kofczytą	3340	"	Kopka
" " " "	3349	Kreit	"
" " " "	6198	Zeufh.	Kopa
Czuba nad Zakosem (góra nad doliną Goryczkową)	5821	"	Kopa
Dośrodkowa Wierch (góra nad doliną Goryczkową)	5480	"	Upłaz
Wierch (w Dorożynie ?)	5489	Kreit	Wyrz
" " "	6275	Zeufh.	Prabu
Kondratowa góra	6284	Kreit	Kopa
" " "	5873	Zeufh.	Szatas
Suchy Wierch (kółko Kondratowey) (magaz)	5882	Kreit	"
" " "	5896	Zeufh.	Prabu
Gewand góra	5905	Kreit	Kopa
" " "	5341	Zeufh.	Prabu
Góra Kopa nad Magóra Zakopanego	5357	Kreit	Prabu
" " "	3568	Zeufh.	"
Złoty Wierch Dunajca pod Kalatowką	3578	Kreit	"
" " "	4284	Zeufh.	"
Opalone góra nad Zakopanem	3114	Kreit	"
Zakopane (dwor, młot)	3117	Zeufh.	"
" " "	3674	Zeufh.	"
Brzoza góra przy Zakopanem	6578	Zeufh.	"
Czerwony Wierch Malotczyński	6587	Kreit	"
" " "	6696	Zeufh.	"
Kresanica czyli Ładnia Upłaz	6630	Zeufh.	"
Czerwony Wierch upłazianki	3892	Zeufh. (?)	"
" " " (Szatas)	6423	Zeufh.	"
Szwaby Upłaz góra	5669	"	"
Góra Gładkie Upłazianki	4284	"	"
Opalone góra			

Leufh.	Kopalnia żelaza na Tomanowej	4043 Leufh.
"	Tomanowa polska, wierzch Sucha dolina	6239 "
Kreil	Hlinik góra	5977 "
Kreil	Kopalnia żelaza na Tomanowej	5101 "
Leufh.	" " " "	5111 Kreil
Kreil	Sieryt Smreczynski góra	6547 Leufh.
Kreil	Czuba Smreczynska góra	5660 "
Leufh.	Staw Smreczynski	3991 "
"	Pańskie nogi (Wyroka góra)	6826 "
"	Pysznia góra	7126 "
Kreil	Staw Smreczynski	3991 "
"	Kopka góra nad Kościelnikiem	4139 "
Leufh.	Kościelniko (dom leśniczy)	2987 "
"	" " " "	3009 Kreil
Leufh.	Kopa nad doliną Gryźniowianką	5535 Leufh.
"	Kopa nad źródłkami (w Kościelniku)	5790 "
"	Uptaz góra nad doliną Jarząbca	6292 "
Kreil	Wyzszy Staw doliny Jamnickiej	5448 "
Leufh.	Hrubowice nad doliną Chochotowską	6881 "
Kreil	Kopalnia starej Roboty (w dol. Chochotow.)	4984 "
Leufh.	Szatko w dolinie Chochotowskiej	3400 "
Kreil	Zuberec góra (wieś)	2286 Kreil
Leufh.	Podwilk	2100 Leufh.
Kreil	Orawka	2066 "

Stopy niemieckie (toise)

(Stopy wiedeńskie)
Lomiarz barometryczne Szatrow węgierskich

a) Brawa

Zamek Brawski:	2068 Laufsch.
Iszeka Brawa	1496 "
" " " " " "	1589 Wahlenb.
" " " " " "	1506 Kreis
" " " " " "	2006 Kreis
Podwilk	1729 Wahlenb.
Piekalnik	1941 Kreis.
Krywan turocki (w Fatrach)	5447 Wahlenb.
Chocz góra	5049 Wahl.
Zadni Rohauz	6378 Laufsch.
Siwa góra	5622 "
Zuberec góra ^{6) dąbrowa} przysł	5428 "
Dziwny szczyt	6351 Wahlenb.
" " " " " "	6170 Schubert
Przybylina wś	2318 Wahlenb.
Rauykowa	3762 "
Wolowiec szczyt Rauykowy	6251 "
" jezioro Rauykowy	5295 "
Rohauz góra	6584 "
Krywan szczyt	7538 Czaplaiz

c) Spiz.

Dolina Koprów w Belsi	3553 Wahlenb.
Jezioro Inarjecziny w Belsi	5157 "
Fischsee gabiżce	5550 "
Jaworogóra (zakład hutniczy)	3096 "
Jurgow	2455 Obendant
Kesmark	1902 Wahlenb.
Eifthalers Spitze (lodowa turnia)	8219 Wahlenb.
" " " " " "	8209 Greiner
" " " " " "	7892 Schubert
Krywan	7867 Wahlenb.
Wra pohybni	6192 "
Mincksdorfer Thal (wiskufowiska dolina)	4522 "
Popradz Fischsee	4635 "
Wiroka - Spitze szczyt	8016 "
" " " " " "	7800 Beynhauf
Hinczowe pleso (w dolinie Popradu)	5997 Wahl.
Loabi Spitze	8016 "

podług trygonom. pomiar. Greinera 7872 stop wien

Grabowia (Grabow) - Kapożyfialwa 1669 zejzn.

Kopa mietek przy Jaworynie 5329 Wahlenb. 3012 Wahlenb. Jaworogóra (zakład hutniczy)

Kesmark 2052 Townsend, 1850 Wahlenb. 1783 zejzn.

Liedto Tqzga przysł Lomnicki z lodowg turnia zwie
podług trygonom. pom. Greinera 8209 stop wien

Batizpouce (Batizfialwa)	2205 Wahlenb.
Batizpoucki wiosk (Batizpoucki szczyt)	7800 "
Kreben góra przy Batizpoucach	7820 "
Miskufowice (Miskufowice węgierskiej)	2383 "
Hincberg góra	5889 "
Fischsee	5269 "

Popradz pleso przy potężeniu foz z Hinczowem plessem 4400 Wahlenb.

Völke
Lang
Gerlo
Schla
Fünf
Grüne
Lom
Hund
Kahl
Lomni
Grüne
" "
" "
Kessn
Roth
" "
Weid
Kefm
Waf
Sattel
Durl
" "
Fleis
Die
Hoss
Drech
" "
Inago
Zelja
Popr
" "
Schme
Lips
" "
Pomia
dze
830
Lomian
7888
7538

2. Völkertal.

Tópka miasteczko 2062 Wahlenb.
Zohnischer Kamm grzbiot na dnie Selki 6600 Wahlenb. 700

Völkertsee (Falkenberg)	5135 Wahl. 4997 (Wahlenb. in Zeifner)	Völkertsee 5459 Wahlenb. (in Zeifner)
Langensee im Völkertgrund (Waldlinie Selki)	5978 " 5817 Wahlenb.	
Geroldsdorfer Spitze (Geroldsdorfer Koryt)	7502 " 7300 Wahlenb. (in Zeifner)	
Schlagendorfer Spitze (Stawkowski Wyrost)	7319 " 7200 Wahlenb.	

3. Lomnitzer Alpen.

Fünffseen	6290 "	
Grünsee Spitze (Grünsee über dem Grünsee)	7913 " 7200 Wahlenb.	
Lomnitzer Spitze (Lomnicki Grzyt)	8762 " 8304 Wahlenb. 8304 Top. nied.	
Hundsdorfer Spitze	8016 " 7800 Wahlenb.	
Kahlbachergrat (grzbiot Łysianek)	6777 " 6595 Wahlenb.	
Lomnitzer Meierhof	2751 "	

4. Kessmarker Alpen.

Grüne See	4827 " 4695 Wahlenb. 4234 Tausend	
" " Kupferbank	7997 Beudant.	
" " Kupferbank	8300 Wahl.	
Kessmarker Spitze	5202 " 7200 Wahlenb. 7979 Tausend	
Rothsee	5624 " 5472 "	
" " Karfunkelthurm (Grzyt)	7399 - 7200 "	
Weisse Seespitze (Grzyt)	6885 - 6700 Wahlenb., 6498 Tausend	

II Mittelgebirge.

Kessmarker Spitze Kofcha	4150 Wahl. 4038 Wahlenb.	
Wälsche See	5044 " 4918 Wahlenb.	
" " Sattel (Siedle Gancz)	4999 Beud. 4863 Beudant	
Dürsberg	5528 Wahl.	
" " Sattel (Siedle Gancz)	5741 " 5586 Wahlenb. (in Zeifner)	
Dürsberg	5739 Beud. 5600 Wahlenb.	

Fleischbank (Thürlicher Gern) (Japirca)	6474 Wahl. 6369 Wahlenb.	
Die Hinteren Leithen	6355 " 6184 Wahlenb.	
Hosichen-Gipfel	4698 " 4571 Wahlenb.	
Drechselhäuschen	4727 " 4571 Wahlenb.	

III Untergebirge

Magorka (Magorka grzbiot 2693 Wahlenb. 3032 Beudant)	3597 "	Dziat wody między Hernalcem a Doprudem 1860 Wahlenb.
Zeifner (Zar przy Jaworzynie)	3377 " 2510 Wahlenb.	1556 Zeifner.
Loprad (miasteczko)	2032 Kreis 1997 Zeifner	1397 "
" Zhlberg	5961 Wahlenb.	1761 "
Schnecks	3149 Kreis 3014 Wahlenb.	1780 "
Lips	1418 Kreis	1632 "
" Pass über den Branisko	2457 "	2233 Wahlenb.
Pomian Grzytu Lomnickiego: Dorsinon Beynhausen 8546.		5316 Wahlenb.
Dzepschay 8324, Rumy 8324, Dorsinon Raus 8316, Greiner 8304, Desjardins 8162, Schubert 7942, Beudant 7678		4500 "
Pomian Wielkiego Korywania: Vierthaler Zeifner 8219, Kreis 7897, Zeifner 7888, Beudant 7845, Rumy 7818, Keykowsky 7801, Wahlenberg 7747, Schubert 7538, Sydow 7386, Raus 7320, Hacquet 7300.		2270 Tausend
		2041 Wahlenb.
		1616 Zeifner
		1890 "
		3286 Wahlenb.
		2309 Zeifner.

a) Pomiary Galicji: (podług pomiaru baromet. Kreila)

Brody 709.65 Kreil
 Klimac najwyższa góra Łysa 3064 Kreil
 Lwów 842.82 Kreil
 Hryj 1062. Kreil
 Złoczów 770.16 "
 Krosno 908.68 "
 Łuzna 2166 "
 Przemyśl 650 "
 Rzepów 592 "
 Sanok 979.38 "
 Tarnów 654.90 "
 Łyorków 715.04 "
 Dolina 1080.36 "
 Kuty, 911.8. "
 Kotłowa 898.66 "
 nadwórna 1395 "
 Ottynia 789.88. "
 Sniatyn 733.8. "
 Stanisławów 690.30 "
 Trembowla 723.32 "
 Ustajkowie 5244.
 Zabie 1923.6.
 Zalesce 1042.30
 Trzpie 801.6
 Kossów 1189.8.
 Gznelica 924
 Dymbrowia wieś u Łanajgóry stop 2670. Alt
 Tomnatek najwyższy szczyt Łanajgóry 6381 (jest żelazne
 wyżynny szczyt Łanajgóry Łop Swan, leży tu nie
 mierzany)
 Granica lasów na Łanajgoiże 4550. Alt

b) Bukowina (pomiar Alt)

Czerniów 692, Dorna Kandreni 2461. góra Buszoi
 5102, góra Łukacz trachitowa koło Dorna Kandreni 5074.
 Góra Łucyna pod Czerniowami 1633. Góra Humora 1590.
 Humora góra 2287, Jakobeny 2793, najwyższe
 góra najwyższa pod Łozorytą 3669, Kimpolung 2280
 Kilibaba 3194, Magura Kalului trachitowa 4220
 Łojana pod Wamą 2879, Muntielung pod Wamą 4439,
 Łojana negi koło Kwafer 2821, Łojana Hampi 2795.
 Łozoryta 2398, Putna 1535, Sadaul 1251, Seret
 955, Suczawa 1164, Wama 1864, Watra Dorna 2723
 Werboutz 745.

1 wiedeński = 600 łazim wiedeńskim
Wiener Zoll = 600 Wiener Klafter.

TATRY POLSKIE.

2253

TATARY POLSKIE.

5373.

1. wozdowstwie = 1000 ziemian wozdowstwin
 2. ziemian 1000 = 1000 ziemian wozdowstwin

1. Земляне
2. Земляне
3. Земляне
4. Земляне
5. Земляне
6. Земляне
7. Земляне
8. Земляне
9. Земляне
10. Земляне
11. Земляне
12. Земляне
13. Земляне
14. Земляне
15. Земляне
16. Земляне
17. Земляне
18. Земляне
19. Земляне
20. Земляне
21. Земляне
22. Земляне
23. Земляне
24. Земляне
25. Земляне
26. Земляне
27. Земляне
28. Земляне
29. Земляне
30. Земляне
31. Земляне
32. Земляне
33. Земляне
34. Земляне
35. Земляне
36. Земляне
37. Земляне
38. Земляне
39. Земляне
40. Земляне
41. Земляне
42. Земляне
43. Земляне
44. Земляне
45. Земляне
46. Земляне
47. Земляне
48. Земляне
49. Земляне
50. Земляне
51. Земляне
52. Земляне
53. Земляне
54. Земляне
55. Земляне
56. Земляне
57. Земляне
58. Земляне
59. Земляне
60. Земляне
61. Земляне
62. Земляне
63. Земляне
64. Земляне
65. Земляне
66. Земляне
67. Земляне
68. Земляне
69. Земляне
70. Земляне
71. Земляне
72. Земляне
73. Земляне
74. Земляне
75. Земляне
76. Земляне
77. Земляне
78. Земляне
79. Земляне
80. Земляне
81. Земляне
82. Земляне
83. Земляне
84. Земляне
85. Земляне
86. Земляне
87. Земляне
88. Земляне
89. Земляне
90. Земляне
91. Земляне
92. Земляне
93. Земляне
94. Земляне
95. Земляне
96. Земляне
97. Земляне
98. Земляне
99. Земляне
100. Земляне

Komitat
Spiski

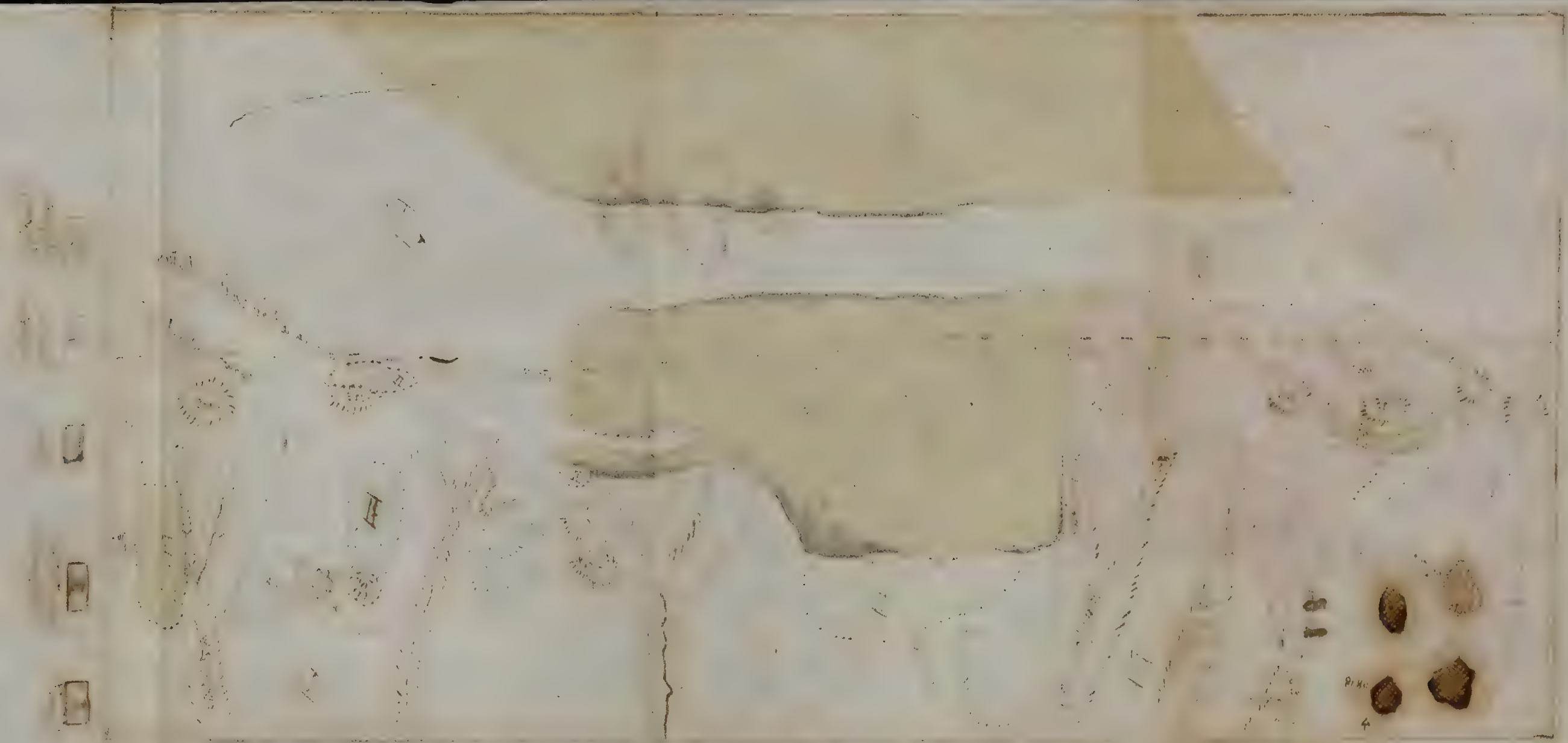

5 5320.

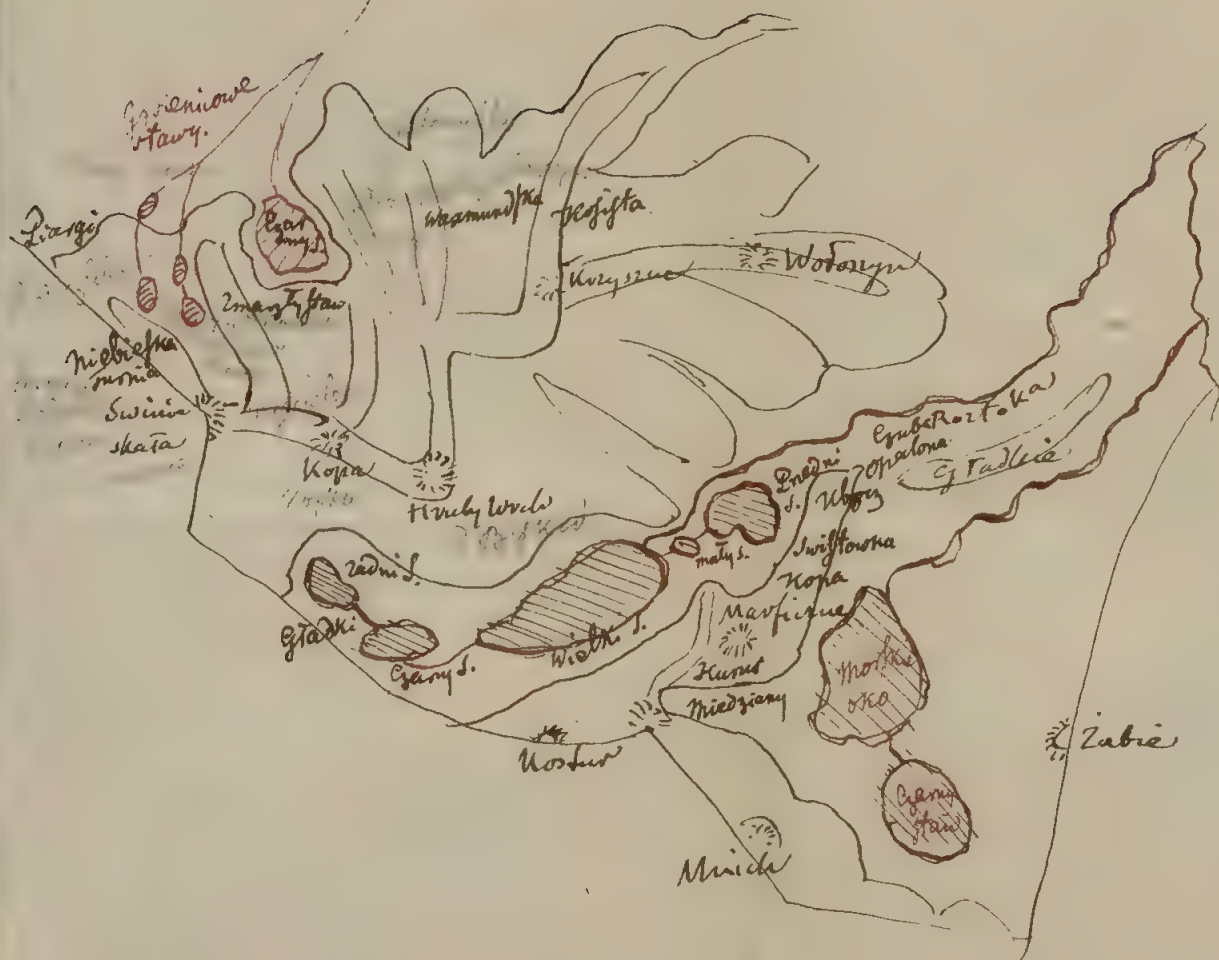
I Łoskowiec Karpatowy (Grès Karpathique) (Maigno) — II Torf (Tourbe) — III Wapień ammonitowy (Calcaire à Ammonites) — IV Trachit (Trachyte) — V Trawertyn (Trasertin)
 VI Dolomit nummulitowy. — VII Wapień alpejski (Lias) — VIII Łoskowiec czerwony (Stanowiczy Spodek wapienia alpejskiego) — ~~IX Gneis~~ IX Gneis. — X Granit — XI Łupki
 tulkowy. — XII Żnka Łupkowa ~~cała~~ (Znca schiste) — XIII Namut (Alluvion) — XIV Łosfir różowy i Migdałowiec. — a ~~Kopalnie~~ Kopalnie miedzi (Livre pyriteux) w granicy.
 — b ~~Kopalnie~~ Kopalnie ^{miedzi i żelaza} (Zambas) ^{Żelazna} na granicy Koscielisk.
 A Obwód Sandomiecki B. Obw. Włodzicki — C. Holica orawska — D. Stol. Liptowska — E. Stolica spiska. — F. Stol. saryska.

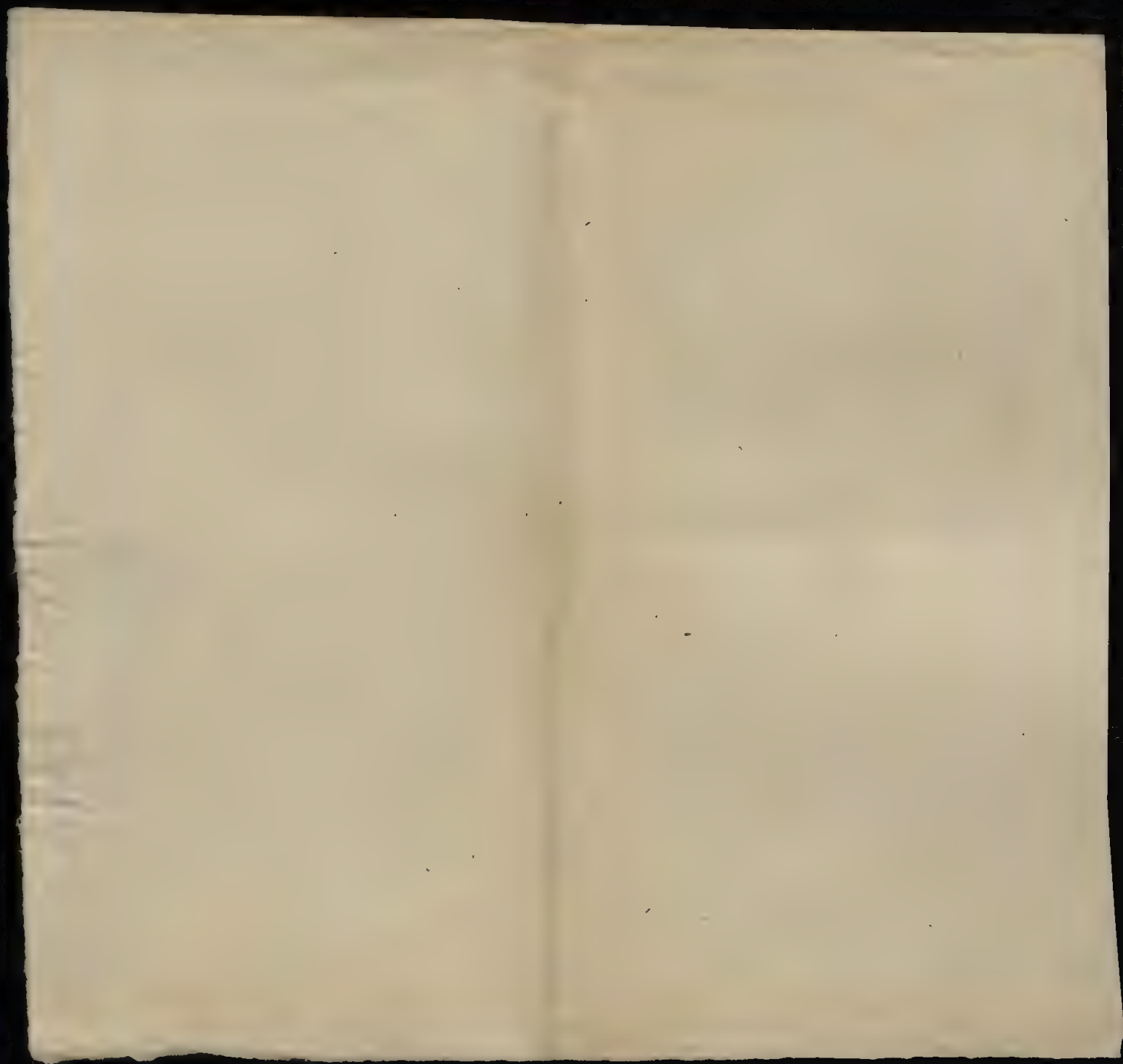

Sketch of the river valley, showing the river and the surrounding land.

P. H.

4

Waherspruch
Jelkow, Dostka

Levin.
Petrov

Elofow
Koto Dostka

Levin
Koto Dostka

Moget Dostka

Levin
Koto Dostka

Kotow
Kotow

Moget Dostka

Levin
Koto Dostka

Levin
Koto Dostka

Levin
Koto Dostka

Levin
Koto Dostka

Waherspruch
Jelkow, Dostka

Levin.
Petrov

Elofow
Koto Dostka

1306

Levin
Koto Dostka

Moget Dostka

Levin
Koto Dostka

Kotow
Kotow

Moget Dostka

Levin
Koto Dostka

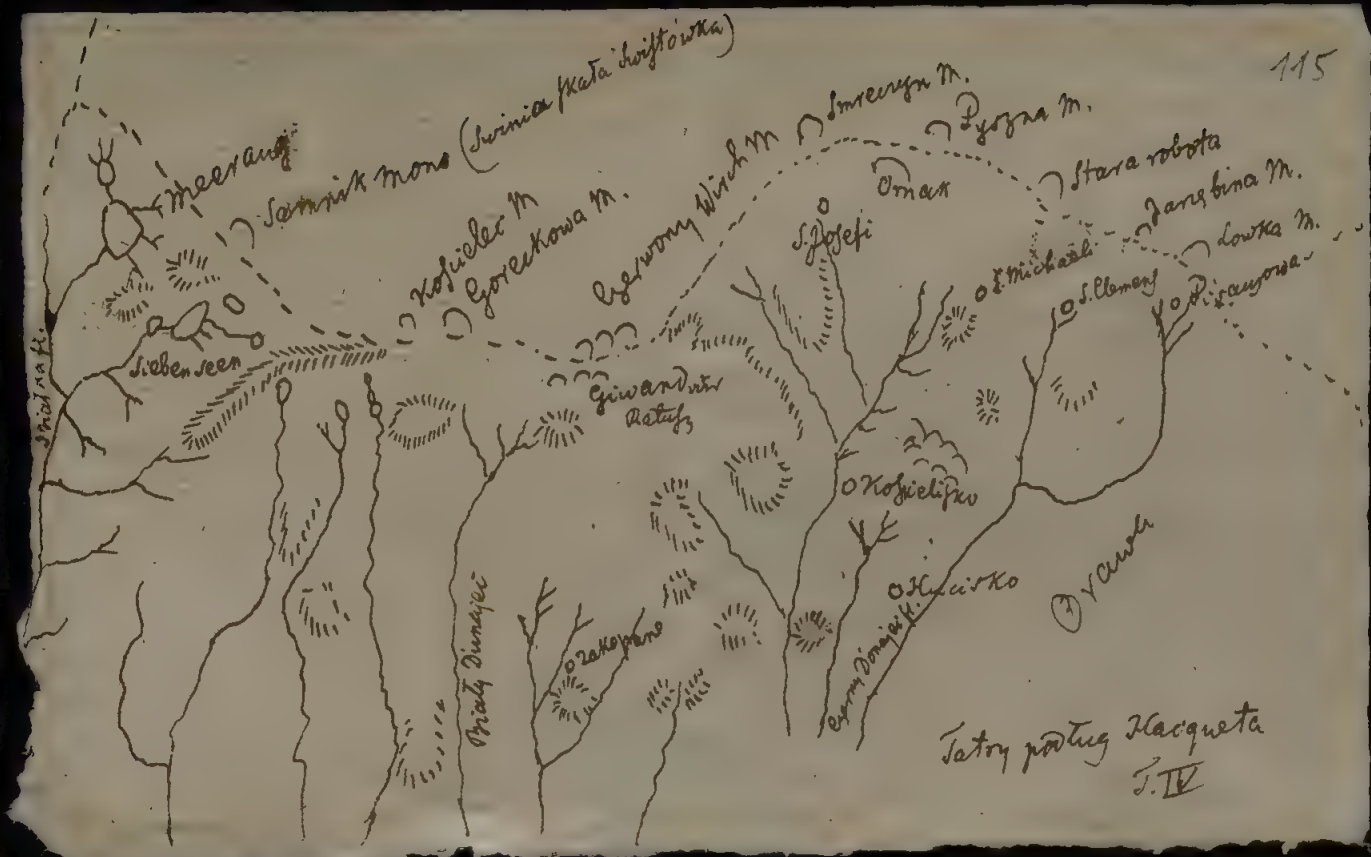
Levin
Koto Dostka

Levin
Koto Dostka

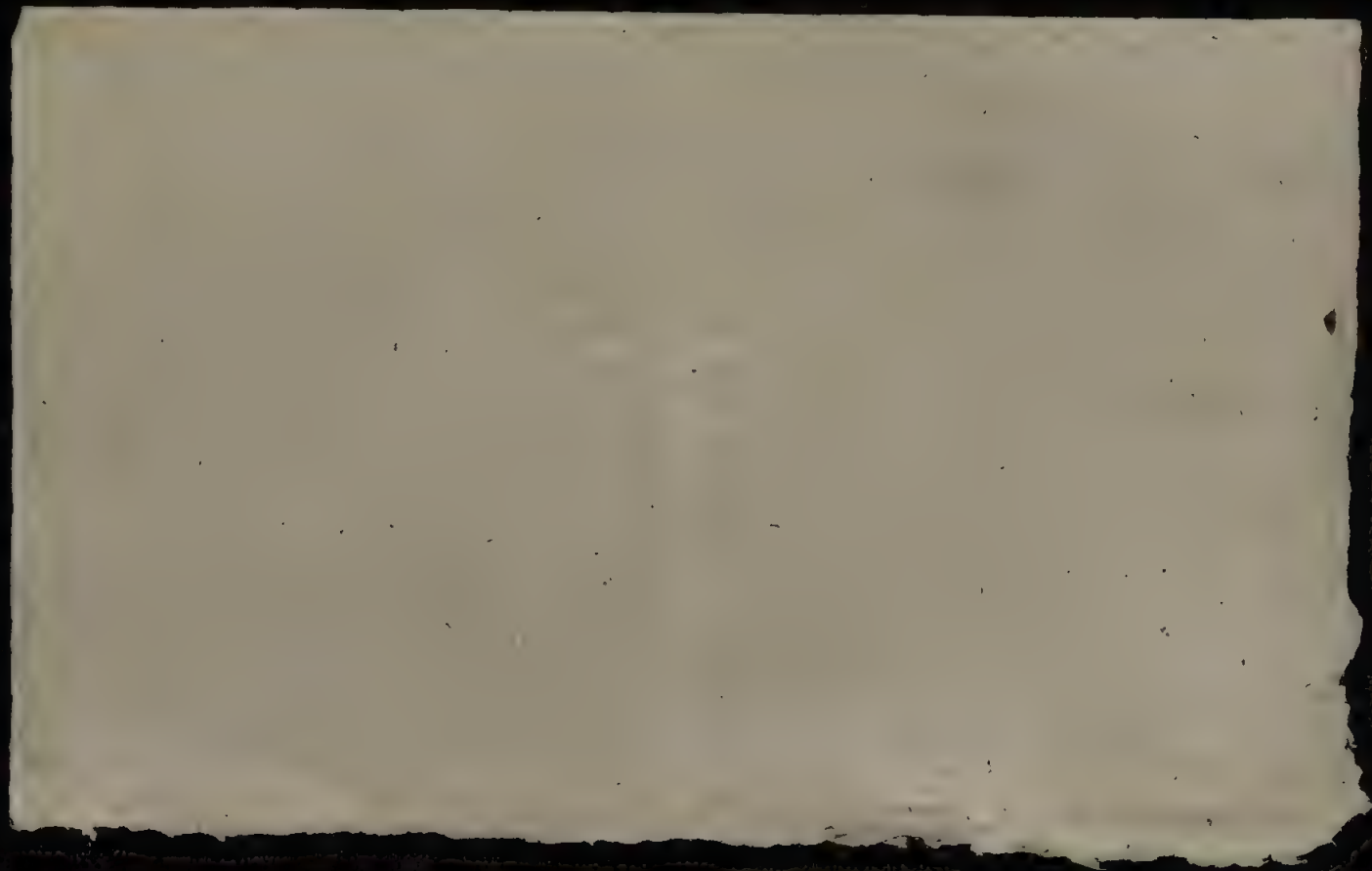
Levin
Koto Dostka

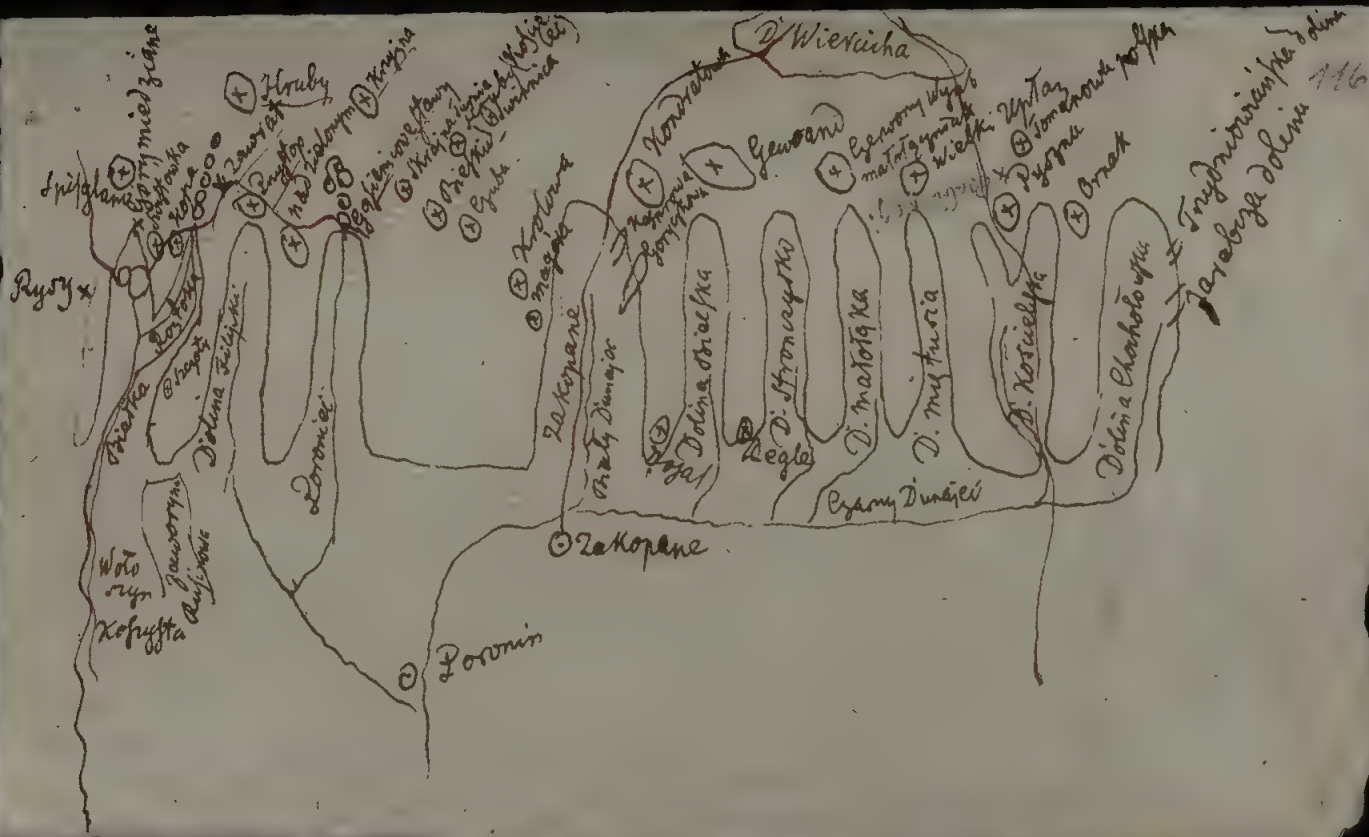
Levin
Koto Dostka

Levin
Koto Dostka

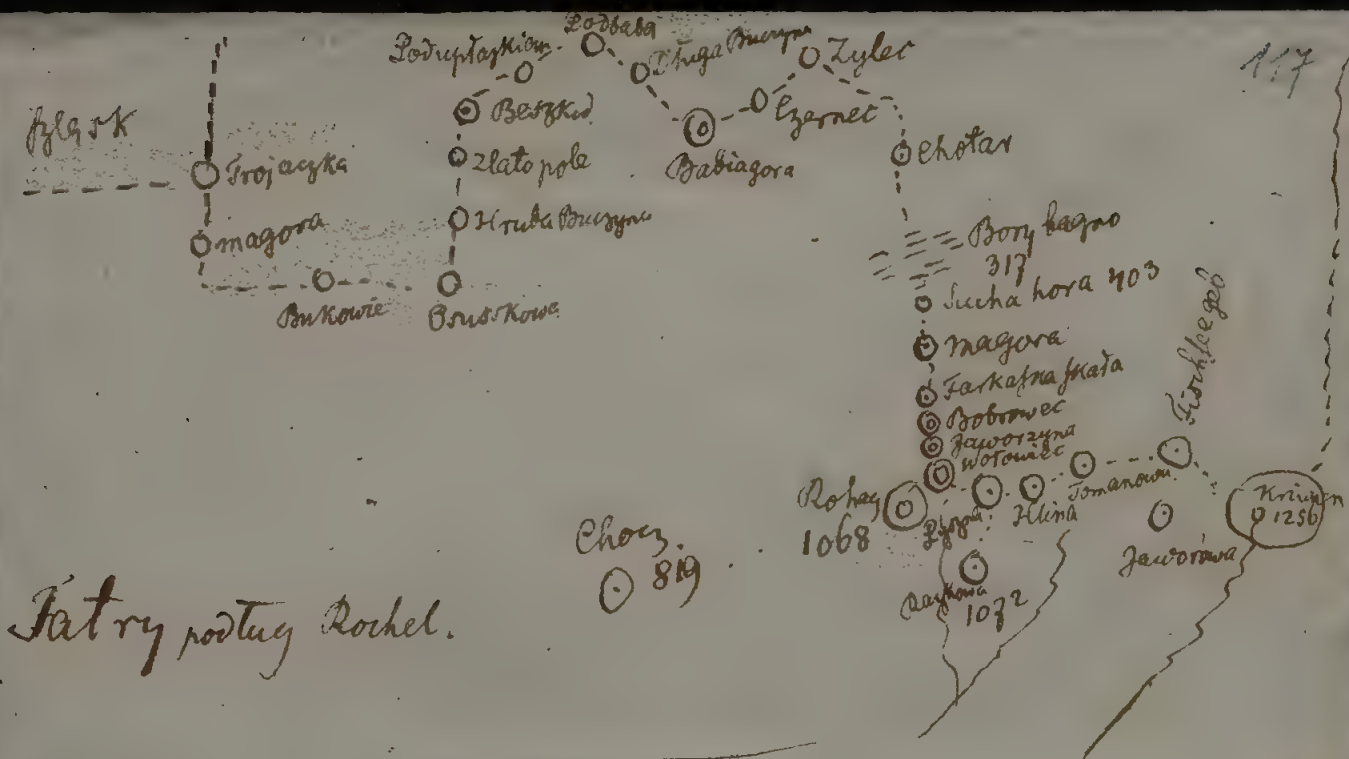

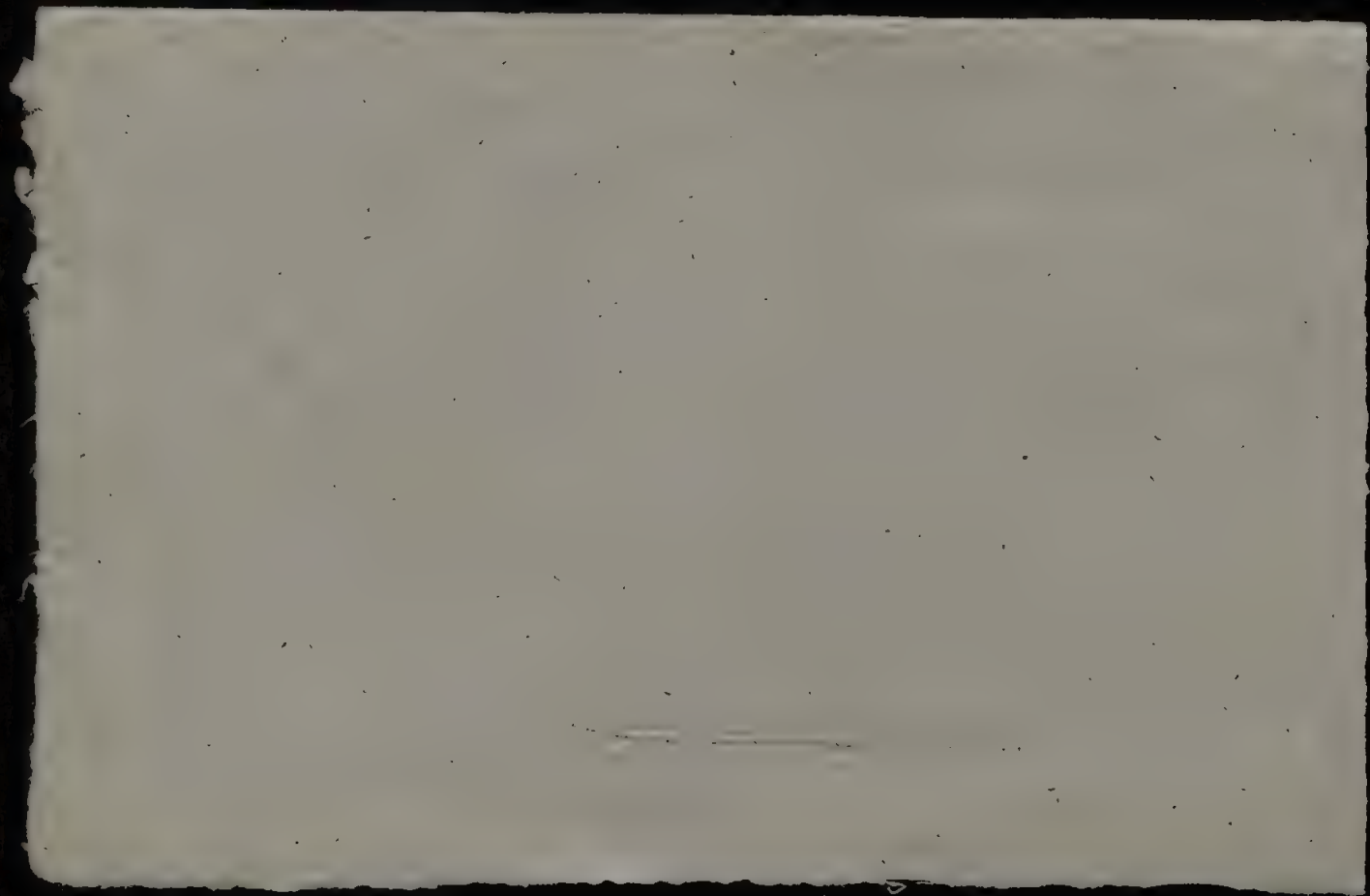
Tatry parting Macqueta
J. IV

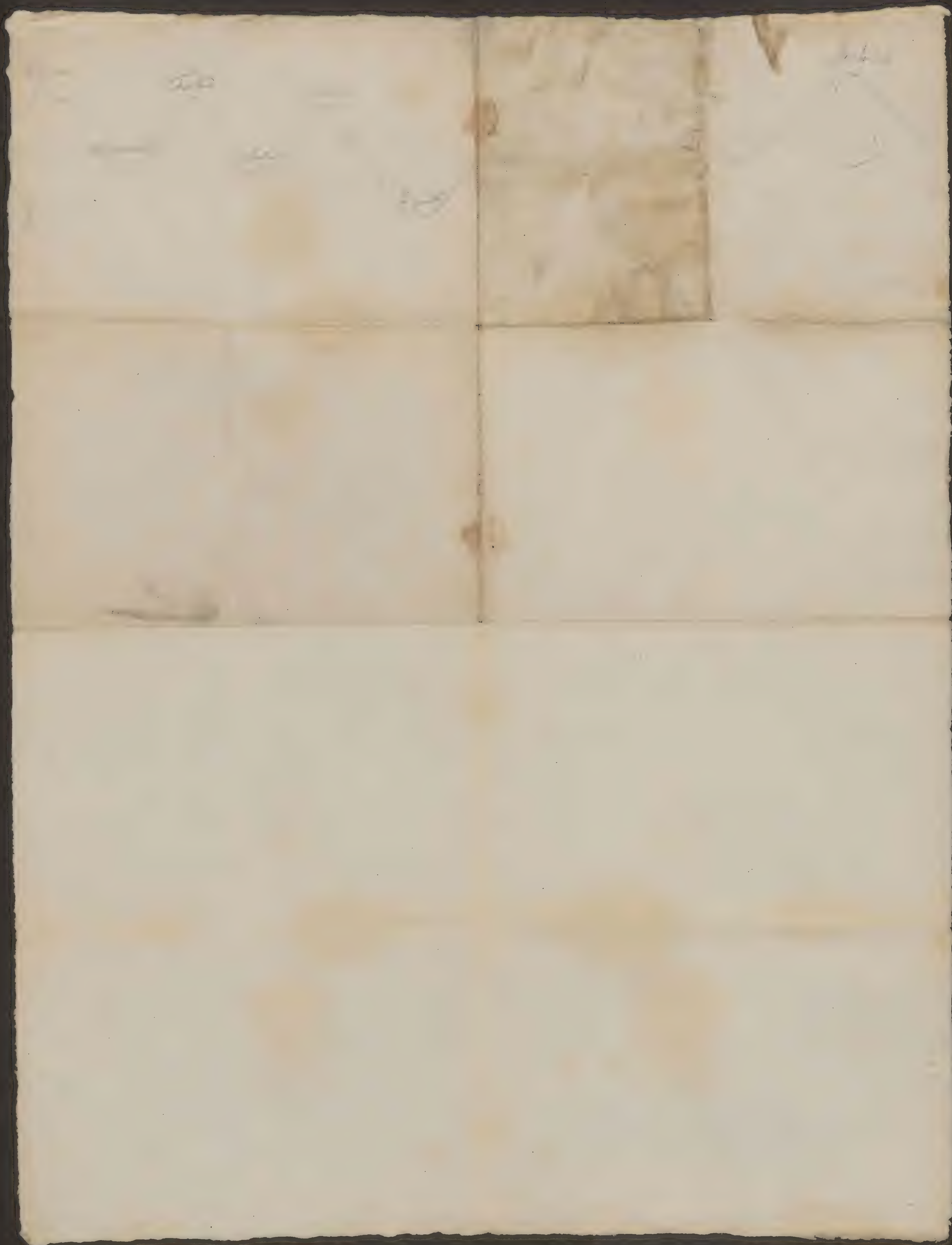

1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900

1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900

1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900

1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900

1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900

1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900

1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900

1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900

Man bezieht die Zeitschrift wöchentlich, sechs Nummerweise durch alle solchen Buchhandlungen; oder täglich durch alle btbl. F. F. Buchhändler des In- und Auslandes, und abresseirt letztensfalls Preisnummern: von die Subscription des „Deutscher Reichischen Morgenblattes“ in Prag.

Der Abonnementspreis beträgt ganzjährig 10 fl., halbj. 5 fl., viertelj. 2 fl. 30 kr., monatlich 50 kr. — Einzelne Blätter kosten 6 kr. Für auswärtige mit täglicher Zustellung durch die f. f. Post: ganzjährig 14 fl., halbjährig 7 fl., vierteljährig 3 fl. 30 kr., monatlich 1 fl. 10 kr.

P. T.

Sobem wir uns erlauben, Probenummer und Prospect der vom 1. März l. J. in's Leben tretenden Zeitschrift:

Deutsches Reichisches Morgenblatt

für

Kunst, Wissenschaft, Literatur und geselliges Leben

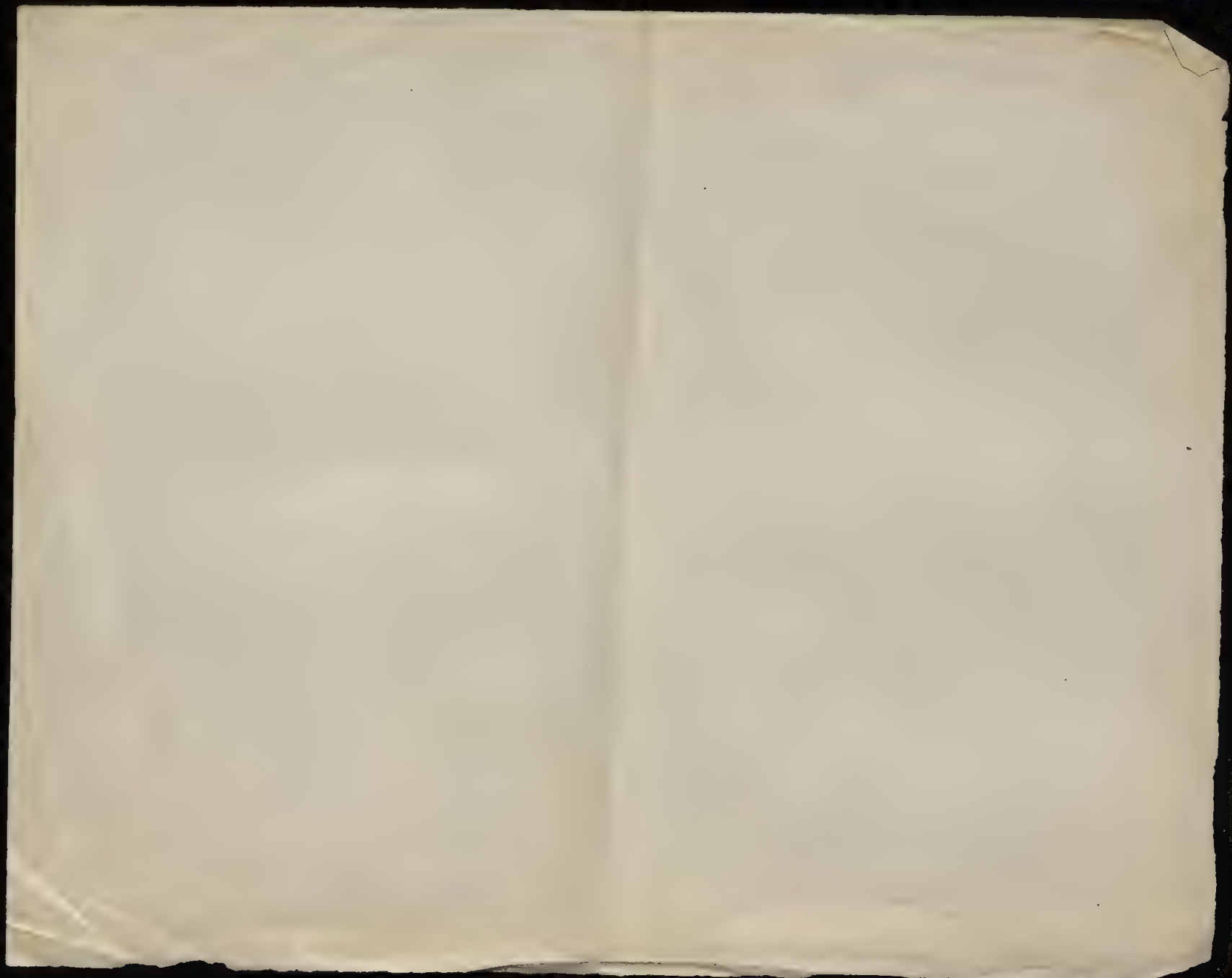
zu übersenden, empfehlen wir dieselbe Ihrer Theilnahme und bitten im Falle der Abnummernation von dem untenstehenden Esch eine Gebrauch machen zu wollen. Derselbe wird ausgefüllt und mit dem betreffenden Abonnementbetrage abgesehrt an:

Die Administration des

„Deutsches Reichischen Morgenblattes“

Prag, Kolowratstraße, 3 Ecken.

Nowy targ ma 530 domów rejestracji drewnianych 2880 mieszkańców gminy Nowego Sącza w rymie
mają murowany ratusz apteka kościół parny z kościołem przefektu wieku fundowany za miastem drewniany
kościółek s. Anny z 1216 wybudowany przez zbiorow, drewno zdrowe mieszkanie ryja z chłown bytła hani,
wiesz, pomnikiem dębiami białymi białym pnieściami: plotna handluje białymi kielbasami, oraz zabierze
handlują. — Rowina nowotarska ciągnie się prawie 3 mil ku południowi między spiz i Brawa. Leży
na powierzchni swej nowej Dunaj: widać bo bardzo mocno bagno Bory Koty Czarnej Dunaj.
mają wypiętości do 2000 stopi z niego płynie jeden strumyk do rzeki Brawy a zatem przez Dunaj
morza Czarnej długie do czarnej Dunaj a zatem do morza bałtyckiego mieszkanie widok przy
grozi swe pola białego Bory torfem. Koto Nowego targu rozszerza się rowina na lewym brzegu
Dunajca 1/4 i 1/2 mili prawie jednaka a góry nie były to by doline od wstępu Dunajca w punkcie
niedogod az do bagna Bory można przejść na lewym brzegu wynosi się rowina nowotarska
do Dunaju góra na prawym brzegu coraz wyższą i gorzej się. Wyraźnie jest
podnosi się po prawym brzegu dolina nierównie wolniej się podnosi między
a białym Dunajem białą prawie całkowicie porane grzęto kupami granitu pokryte piaskiem alor
bystro ku obydwoj stronie spadają; Alor to doliny od strony gór starają. Ku
jaś te doliny grolany aż do rowiny zwolna: dla tego nie mają widok przedgór
przedgórmi. między białym Dunajem a Biatka przenypa te rowiny wale mniejsze
Koto tworzą mnóstwo wypukłych pagórków mniej więcej przeszytych. Jest tu kilka
przepięci n.p. wielka dolina lewy brzeg nie ławej rzecy od leżnicowstwa a w Duki
Rowina ta ku Nowemu targu urodzajna wydaje się to ziemniaki ziemniaki ku go
mato co owla i ziemniaki potem km Goial tropalnia uprawia pola niej mało
ptakowym. Wiele w rowinie wsiadomy domy. W pastwie nowotarskim żyje na
3-84 dużej. Nowy targ wysoki 1735' (Wahlenberg) a 1828' (Bessfeld) wysokość nas poziom
Dunajca 20' wieś Czarnej Dunajcy wysi: 1959' (Wahlenb) a 2030' (Bessfeld) — rednia
temperatura w Nowym targu + 3,875°C. stać natknie plony: że urodzaje drzew owocowych.
Rowina nowotarska leży między 50°: 51° półn. szerokości a między 40°: 41° wschodniej
gosi przeważnie Biatka. Białą Czarnej Dunajcy: inne polski ku wschodowi góry Liemny
ku zachodowi s. kny Jordanoń, Maków, Babiagóra ku południowi Kaspaty 5 mil odległe
je w 15 milowej odległości od wphodu od spiskiej Magory aż ku zachodowi: południowi aj
gois Choc.

Wyższego miał (gd) wstąpił go z 12 przysiężnych Łódzkiego według prawa
cywilnego

Notes to voice " S.

2a neue 12 "

Tatry tworzą niejako całość, która co do geologicznego składu i charakteru nie ma nic wspólnego z Karpatami. Ograniczona częścią rzekami tworzą właściwie wysep górski. Uboga potężnymi lasami uwieniona dolina Orawy (arva = powiększ. rierota), przepiękne liane doliny Dniestr, zasiana mnogimi osadami nizina Popradu, malownicza, obfitymi lasami i zielonemi protoninami napętniona dolina Włga, należą do najpiękniejszych i najprzyjemniejszych w Europie: otaczają je zewsząd pasmo pomiotanych wysokich grzbietów górskich w kształcie 20, a szerokości 8 mil, zajmując obszar 75 mil \square , którego sam szczyt właściwych gór tatrzańskich 19 mil \square wynosi. Widok tych gór jest wspaniały, albowiem wznoszą się takowe stromo na północ z dolin na północny 1 do 2 mil szerokości, a z południowej strony z nizin do 3 mil szerokości. Wysokość ich z dolin potężniejsza jest a niżeli w Alpach, które z dolin zaledwie 1500 do 2500 stopni się wznoszą; od południa mianowicie zdaje się, iż pasmo gór prostopadle z doliną się wznosi, niecałkowicie wcale przedzielną, co ułatwia przegląd całego pasma z nizin.

(Ciekawy pogląd na Tatry opisuje dr. Schwab Erasmus Dr.: Land und Leute in Ungarn I Bd. Natur- Kultur- und Reisebilder. Leipzig, Otto Wigand 1865. 8. str. 560). Od północy rozpościera się widok z prawej strony orawskim fragmentem Chocza (5000 stopni); dalej lipitowska Rasczkowa (6600 stopni), malowniczy Krywan (7200 stopni), niezwykłe szczyty opiońskie: Łomnicki (8990 stopni), Gerlachowski (8350 stopni), Ładwata turnia (8146 stopni), po czym się znowu zniżają wierzchołki: Nagara (3500 stopni) aż do do przesmyku Dzarskiego. Którym Poprad z Galijski do Węgier uchodzi. Z doliny i północnego porusza się zalesionego łańcuchem wiołami, dworami i miasteczkami po zwałach lasistych i skalistych gór wznosi się mur nagich i ostrych przesmyków szczytów na kształt zębów ostrej piły, szczytów wierzchołkami do obłoków; w szczytach ciemnych parowów bieleją smugi śniegów, spadające na kształt wody ku dołom; szczytów wysokich szczyty odcięte są szczytami, o których się blask promieni słonecznych mocno odbija. Przy zachodzie słońca mianowicie szczyty te z daleka przedstawiają wspaniały widok.

na tle ciemnoniebieskim widnieją turnie oświetlone różn^o świat-
łem słońcem, które drwogą ^{ustrojem} ~~naprawdę~~ rozmazany umysł
ludzi.

Droga z Popradu wygodna wiecie do tak zwanego Smekeu (czyli Szosa,
miej. Stawowskiej (3014 stop. nad pow. mor.) Została tujeż mineralne,
przyjemne, przeto wycie balsamiczne powietrze wśród lasu szpilkowego
zjednać między tem w wąskich wązich, tak iż większość czerń magnetycz-
węgierskiej latem tutaj przebywa. Ciem jest dla Anglików Dartreking
indyjskich górach himalajskich; ciem dla Królestwa Polki i Galicji
Zakopane; ten jest Smeke dla Węgrów, tylko nierównie wytworniej
i dogodniej a iże! Zakopane galicyjskie urządzone. Kąpiele opre-
wane z wszelkim komfortem urządzone, obfitej wyborowej irodziny
wody do picia (sprowadzanej podziemnym kółkowym wodociągiem),
urocze położenie między i piękny rozległy widok na tak zwanego doliny
sprowadzają w letniej porze mnóstwo gości z Węgier. Podróżbytroni
naj w Smeke z Dr. Bylickim i Antonim Rycem, był on tak gwał-
townym, iżeśmy ledwie na pobyt dajemy dostali Tarczę; wszelakiej
główności gospodarza i jego żony oraz przykłada chętności, stop, rowi-
cie nam wszelkie niedogodności wyprzedzają. Widać to rajce są i-
ciem wlecia, zakłócone, w imię zupełnie jest samotnie pokryte grubym
całkiem niegł. Smeke w którym hr. Łaski w 1793 założył dla siebie
Tarczę, winien owe dżirgare Stanisław Jeremi Rainerowi, który
wydzierżawiony r. 1824 od gminy wsi Stawowskiej (Schlagendorf) na
stwierzy przenieść oraz ową okolicę i gotować odpowiednie kąpielom bu-
dynki.

122
Jezióra. Właściwością charakterystyczną gór tatrzańskich są jeziora, odna-
raz różniące się wielkością, powierzchnią, objętością, wysokością położeniem, otoczeniem, głębokością
i mnogością, gdyż na przestrzeni 4 milowej znajduje się przeszło 50 jezior

Do ożywienia okolicy konieczną jest woda.
Bez wody - powiada J. J. J. - najrozkoszniejsza dolina
i najczystsza równina jest w pewnym względzie mart-
wa, bez życia i wdzięku. Potok płynący, jezioro lśniące
swoim zwierciadłem, udeławiają obfitości nowych barw i
wdzięków krajobrazowi. Ztąd też każdy wędrowiec z zach-
wyleniem spogląda na jezioro górskie, nęcając ciemnoziel-
oną lub niebieską rasą powierzchnią, otoczone nępcami
stromemi ścianami górskimi lub też borem drzew ziel-
onych, urozmaicone po brzegach oderwanymi skałami,
lub zwirem górskim, pokrytym bujnym porostem mchów
Powstanie jezior górskich w różnym stopniu związane z ^{związkiem} ~~związkiem~~
sieniem się pokładów górskich. W najdawniejszych czasach
na wszystkich punktach ziemi jednaka panowała ciepłota
atmosfery; później ostudziła się temperatura powierzchni
ziemi do stopnia powietrznej atmosfery, przeto też zmniejs-
zyła się powierzchnia sniegu na ziemi, a linia śnieżna
posunęła się do znacznych wysokości. Wzrost tej zmniejs-
zania się temperatury usunęły się ku dolinom potężne
lodowce które pierwotnie i całą przestrzeń Tatrów pokry-
wały, przez które to usunięcie się zasypane zostały prze-
pasciste otchłamy pomiędzy górami. Z czasem owe potężne
lodowce (Gletscher) zupełnie roztopiły, pozostawiając
w dolinie po sobie wały z rumowiska i kamieni tak zwane zawalę cegły
Moreny (Moränen) które z sobą uniosły w dolinach. Obsuwanie
to lodowców postępowało z południa ku północy. - Wiosna
część jezior górskich powstała przez usunięcie się na dół
rumowiska (Zanyspärz) które zatamowało odpływ wody

zbiegającej się z zrodet: opadów atmosferycznych
jak np. Morfkie oko; lub też przez wypłykanie i
połączenie przez wodę się kładącą. De Sori (Der Gebirgs-
bau der Alpen. Wiesbaden 1865 p. 123) dzieli jeziora
górskie na: a) poprzeczne (Cluses, Alufun, Zinnwalden;
Schilnau¹⁸⁶ b) podłużne (Combes, Evubum, Linnigsdorf; Alufun¹⁸⁶
Schilnau¹⁸⁶) spowodowane pęknięciami skały poprzecznym lub
podłużnym i c) nieckowate czyli lejowate (Alufun¹⁸⁶ Alufun¹⁸⁶
fun) e) jeziora powstałe przez wypłykanie (Fryfurdun)
f) jeziora powstałe przez Moreny (Moränen-
fun). W Tatrach Morfkie oko, Gęsi piskocławow i Gęsi
michławow należą do jezior podłużnych; jezioro w
Koscieliskiej dolinie do lejowatych, a ~~Alufun~~ piskocław
z Piskocławow do powstałych przez Moreny (lodowce).
Jeziora górskie coraz bardziej maleją przez wypły-
kanie zapór. Jeziora poprzeczne (Alufunfun) są się odzna-
wiają charakterystyką, iż mają wianę szybko spadające
i znaczną głębokość wody. Jeziora lejowate są dość płytkie
i mają brzegi jednolite, obrotowe, błotniste. - Jeziora
najwyższe leżące ^(np. Ebnau, Gęsi) na obojętne nagięciach skałami zalemi,
leżą jak trup pokryty całunem lodu. Brzeża więc ich
węgetacja poboczna ani też igrająca rybka ~~Alufun~~ bar-
wa wody ciemnawo niebieska, ciemnawo zielona lub szarawa
Widok ich ~~Alufun~~ wznięta wznieć melancholijne samot-
ności. Jedyny ślad życia o kładzie szata ową w pobliżu
zbadowany. Dłżej leżące Morfkie oko więcej ma życia
nad brzegami jego rozwinęła oko skały porość smere-
kowi i limb oraz kosodrzewiny.
Chęć odpowiedzieć na pytanie, skąd się bierze woda jezior
górskich? Treba widzieć Tatry na wiosnę; a wtedy każdego
wprawi w podziwienie ta obfitość wód ^{niepłynących z jeziora} płynących z szumem

124
lub się kładących jak wgiętych się po zlebach na dół
Zrodła bieżące u spodu jeziora, strumienie wpadające i ino:
rzeka z sobą zwiir zasypująca po roli głębiny jeziora,
opady atmosferyczne (gdzie w górach, dolach, nie równie
obficie i gorciej spada) (za silną jeziora gościć. Nic tak
zlewa się woda z jednego jeziora do kotliny drugiego.
Zapnienie między rzekami i z nacyn jeziora. Jeziora
tatrzańskie leżą od 2000 stop. par. (Białe jezioro)
Zielony Staw w dolinie Kopystej 4976 stop. par. - do
Złoty Staw 4272 stop. par. Tylko Szwajcarskie
jeziora niektóre leżą wyżej n. p. Brodlee 8004
stop. par. (najwyższe) i są nierównie głębsze.
Barwa jezior pochodzi od tania się światła otaczającego
słońca, od głębokości, temperatury wody i od
barwy skal spływających na spód. Najczęściej
mają jeziora niebieskawą lub zieloną barwę. Zają-
mująca jest nieraz gra kolorów na powierzchni jezior.
Które nieraz tak jak złota lub Kamień drogi.
Jeziora tak głębokie jak Szwajcarskie nie mamy w Galijsi. Tempera-
tura ^{zimą} w jeziorach gotkich jest niska + 4°C do + 5°C. przeto
na powierzchni często zamraża się bo temperatura od spodu ku
wierzchołowi się zmniejsza. Zresztą temperatura ta z powodu
gęstości (wiskozycji) wody się nie zmniejsza, i jeziora też nigdy
do spodu nie zamrażają tylko na powierzchni. Powierzchnia
zamraża jeziora wygląda jak zwierciadło najczystszej tafli.
Tajanie jezior odbywa się z topkodem i pskaniem (mianowicie w
nowy ten topkód przerażający, bo się lód podrasza ~~do~~ chłodnej wody
znów się łączy) (całkowicie zjawiskiem jest parowanie (Winnik:
światło) jezior gdzie z powodu nagłego oziębnia się temperatury
dusz drobny się tworzy i pokuczkliwe zimno panuje. Po dniu
gotującym nad ranem pnie odparowanie mgły się tworzą, które
nasem stonice ~~rozdziera~~ rozdziera

Woda jezior przy $+40^{\circ}\text{C}$. jest najgorciejszą i najcieńszą w głębi. Ciekawe są w górach organiczne istoty powstające od smukłej limby do pełzającego porostu i mchu, od koczki dzikiej i orla do ptakiu smiejnej.

Jeziora do 5500 stop. par. wysoko położone ożywione są pszczołami i drobnymi rybkami (ellmizn) - wyżej nie ma już ryb albowiem od 1000' do 2000' woda ma w sobie $\frac{1}{36}$ powietrza atmosferycznego a od 3000' z powodu małego ciśnienia tylko $\frac{1}{1000}$ powietrza, pnie to też ryby w niej żyć nie mogą. Pszczoły (*Salmo salvelinus* Kribling) ważą do 12 funtów. Losos (*Salmo salar*) jest do połowy miejscami wód słomych i słodkich. W wielkiej głębinie z powodu wstrząsu, gęstości i braku powietrza ryby żyć nie mogą. (Lodnia o ropuchach z złotymi ziarnkami) Łatki śniegu zmrożonego i kruszawego (firn)

Jeziora Tatrzańskie mają odpyły do 3 rzek: 1) do Wagu, 2) do Popradu, 3) do Dunajca.

Jeziora tatrzańskie po stronie węgierskiej (Ob. artykuł: Ueber die vorzüglichsten Seen auf den Karpathen, von Jakob Melzer evang. Prediger in Lomnitz - w piśmie: Topographisch-statistisches Archiv des Königreichs Ungarn, herausgegeben von Johann v. Esaplovics. Wien, bei Anton Doll, 1824. 8° Ier Band, str. 43-61)

- 1) Przybylinowski Staw (Pribiliner-See) w liprowskim zupanstwie (na północ: nie od Kosczielick) między rzekami: Tomanowa i Mlina, po większej części w lecie zamarałe; z niego potężnym wodospadem wypływa potok Bela czyli Liche. Wysok. 1681' ^{pod Kryniciem}
- 2) Zielony Staw (Grüne See) w liprow. zup. (na północ: nie Gwienicowskich st. wów) między rzekami: Krywani maty i Ostra, z niego podziemnym ujściem wypływa rzeka Wag. Wysok. 1978. Węgiersk. Döld-to.
- 3) Szarybskie jezioro (Tschorber-See = Coorbai-to) w liprow. zup. (na południe: Dzięcio-Stawów), najniższe na stronie węgierskiej; powierzchnia 16, 53 hektarów, leży nad wioś. Hochwald. Wysok. 1376.
- 4) Popradzki Staw czyli Małe Rybie (Popper-See, Fisch-See, Rybie pleso - Popradin-to) na granicy liprowsk. i węg. zup. pod szczytem Wyszoka; powierzchn. 6, 8 hekt. głębokość 16 metr., ciepota $+11^{\circ}\text{Cels}$, żywi dwa potrogi. z niego wypływa rzeka Poprad (zwana tu Krapowym potokiem) jest tu schronisko dla ptaków. Węgiersk. 1528. Do tego stawu mają ujście potoki z Smolego Stawu (Dra: chen-See = Sarhany-to) i z Małego Stawu (Tschorn-See = Jeges-to).

- 195
- 5) Wielki staw (Felkaer See = Felkai-to') w spiskim ziemiństwie leży w otoczeniu Bałtykowieckiej (Baldendorfer Spitze) i Gerlachowskiej (Gerlachdorfer Spitze) turni (pod Łolskim Grzebieniem (Łolnischer Kamm = Lengyel nyereg); - ^(2559 metr.) powierzchnia 4.35 hektarów, głębokość 5.03 metrów; temperatura $+4^{\circ}$ Cels. - Wysokość 1687. Wokół ułubione miejsce zwisaków i koi drzew. - Do tego stawu spływają wody z Długiego Stawu (Langensee - Pfossau-to') mniejszego mającej temperaturę $+5.6^{\circ}$ Cels. - Okolice pomiędzy wielkiego stawu zowią Kocioł (mianowicie ubora od Gerlachowskiej turni); tu północny wznosi się szczyty zwane Granaty (Granatenberg) (2238 metr.)
- 6) Zielony staw czyli Morskie oko spiskie (Grüner See oder Meer-auge = Löld-to') w spisk. ziemiństwie, nad rzeką Jastrzębiej (Karfunkel-thurm = Rudinttorony), z niego wypływa potok Biała woda (Weisswasser = Feherviz) wpadający pod Kermarkiem do Popradu. Wysokość 1558. Jest tu schronisko węgierskie tatrzańskie.
- 7) Czerwony staw (Rother See = Vörös-to') ma ujście do Zielonego stawu i Białej wody, w spisk. ziemiństwie. Wysokość 1811 metr. Nad nim leży: Niebieski stawek (Blauer See), oraz ~~Wodospad~~ szczyt Królewski nos (Königs nose).
- 8) Czarny staw (Schwarzer See = Fekete-to') ma ujście również do Zielonego stawu i Białej wody w spisk. ziemiństwie, leży pod szczytem Jastrzębiej (Karfunkelthurm) z którego odstrzelony wielki rabin, który wpadł do Zielonego stawu, z tamtego wydobyty miał się znajdować w skrobie hrabiów Drugeth de Homona.
- 9) Białą staw (Weisser See = Fehér-to') mały, ma również ujście do Zielonego stawu i Białej wody w spisk. ziemiństwie. Wysokość 1622 metr.; należy do powiatu miasta Biele. Od północy nad tym stawem wznosi się szczyt zwany Dierlsberg, 1842 metr. wysokości, z którego Kraków widac.
- 10) Białym stawie żyją potrogi.
- 11) Kamienny staw (Steinbacher See, Steinbocksee = Kőpataki-to') w spiskim ziemiństwie na północnej stronie Łomnickiego szczytu, na wysokości 1799 metr., głęboki, ma w środku wystającą skałę, żyją w nim potrogi; ujście ma do Kamienną wodę czyli potoku, który pod Straniejowicami (Matzdorf - Matejovce) wpada do Popradu. Do Kamiennego stawu ma ujście Lejkowy staw (Frichter-See = Fölzner-to') powyżej leżący, 1966 metr. wysokości, Kocioł Kocioł zwisaków (Marmelthiere) przebiega, i Litworowy staw
- 12) Rybi staw (Fischsee, Fischsee = Békás-to') w spiskim ziemiństwie, na wschód od Morskiego oka czyli Rybiego stawu, od którego przebiega go

fantastyczna i legendowa skała Mnich; leży w najdziśniejszej głębokiej dolinie po większej części roku zasypanej śniegiem. Tu według podańia skryte są największe bogactwa kruszcowe, których i dzisiaj jeszcze niektórzy Tatrowie zaborzący poszukują. Ułubione siedlisko kór drzew i zwierząt. Staw ten zwany Ryby 2311 metr. wysokości, oraz skała Mnich (Mönch = Paratthey). Wysokość Stawu 1702 metr.; ujście ma do Białki.

12) Kotowy staw (Blocksee, Blocksee = Kolo) w górnym końcu stwie leży pod wielkim Uptarem, ^{nowienickim 2.330 metrów} ujście ma do Białki tu północny. Wysokość 1571 metr. Koto tego Stawu rośnie obficie Korkowce czyli Omieg (*Doronicum scorpioides*) ulubiona pasza kór drzew. Oprócz tych Stawów jest jeszcze wiele Stawów pomniejszych Tatrzańskich na Węgierskiej stronie, jako to w lipińskim państwie: Jamnicki, Raszowy, Karpowe czyli Ciemnosmreczyński, Teryanicki (miejscowość Krywanen a Hrubym) Jamnicki, Hinczowe pleso, - w Spiskim państwie: Łabie (w Miękoszowieckiej dolinie - Mengendorfer Thal), Czeski (Böhmischer See = Łabie-to), Białogórecki (Batzdorfer See = Batis-falwi-to), ^{pod górą Goralów} Zmarły (Jeges-to), ^{pod górą Goralów} Staw węgierskich (Ot-to) w dolinie zimnej wody (Kolbachthal = Jarpatark) - których największe: Białe (Feher-to = Weisser See) i Ładogowaty (Länglicher See = Mooszu-to) pod Łomnickim szczytem (Łomnicki czoł, 2635 metr.) oraz jego północna gałąź tak zwanym Durnym Groniem (~~2602 metr.~~ Nordtrabant = Eszaki melle'konas = 2602 metr.) i Lodowa turnia (Eiöthaler Spitze = Jędrólgyosus - 2623 metr.); - Stawkowski trzy Stawy (Schlagendorfer Seen) pod Stawkowskim szczytem (Schlagendorfer Spitze = Nagły Szaloki - 2478 metr.); - Zmarły staw (Eissee = Jeges-to) w Staro-lesnej dolinie (Alt-Haldorferthal = O-leszna); Nowy Staw (Neuer See) powyżej Regli; Zielony Staw Jaworzyński w dolinie Jaworowej; Czarny Staw Jaworzyński (Jotsee) poniżej Kotowego; Białe, Zielony i Czarny Staw w dolinie Białej Wody (Weisswasserthal) płynącej ku Karparkowi, pod Koperczadami węgierskimi (Kupferschächte)

Jezióra Tatrzańskie po stronie galicyjskiej (południowej):

1) Morskie oko, dawniej i teraz uludu zwane Rybi Staw (Grosser Fischsee = Nagły kales-to) drugie co do wielkości odczarę w Tatrach, ma 33 hektarów czyli 59 morgów; 49,5 metrów czyli 156 stóp głębokie; ciepłota wody + 8° R.; wysokość 1401 metrów; 249 w nim psotragi.

2) Czarny staw, dawniej Morskie oko zwany (Meerauge = Jengertzen) ma 21.32 hektarów powierzchnię czyli 38 1/2 morgów; 77 metrów czyli 243 1/2 stop. wied. głębokie; ciepota wody + 8.6° Cels.; wysokość 1397.7 metr.; ma ujście do Rybiego stawu. Stawają go góry od wschodu: Rysy, Żabi szczyt, od południa Mieguszwieckie turnie.

3) Lięcio-stawy leżą stopniowo, tak iż woda z wyższego do niższego spływa:

a) Zadni staw czyli Zmarły staw albo Łodkiol leży najwyżej pod Zawratem; powierzchnia 6.75 hektarów, 2.9 metr. głęboki; temperatura + 9° Cels.

b) Czarny staw, powierzchnia 13.05 hektarów, 37 metr. głęboki; wysokość 1208 metr.

c) Wielki staw, powierzchnia 34.84 hektarów, 78 metr. głęboki; ^(62.5 metr.) ^(248 stop.) - największy w całych Tatrach - ma dopływ z Zadniego i Czarnego stawu. - 1649 metr. wysoki.

d) Mały staw, powierzchnia 0.22 hektarów, 2 metry głęboki - uchodzi do Wielkiego

e) Przedni staw, powierzchnia 7.70 hektarów, 30 metr. głęboki, uchodzi do

Wielkiego stawu, który wodospadem Sikkawy odpływa jako potok Rostoka. Wodospad Sikkawy ma 204 stop. wysokości. - Wysokość stawu 1667 metrów.

Od wchodu stawają Lięcio-stawy góry: Opalony, Świątówka; od południa Struby i Miedziarne; od zachodu Zawrat. - Przy Małym stawie jest schronisko Lejznera.

4) Łączniecowe stawy:

a) Czarny staw, powierzchnia 22.88 hektarów, 49 metr. głęboki; ^{ciepota + 5.9° Cels.} wysokość 1625 metr. - na wysepku z Kossorzeing - zajmuje trzecie miejsce między jeziorami.

b) Dwoisty staw - wysokość 1642 metr.; powierzchnia 3 1/2 morg.

c) Kurtkowiec w Rostoce, powierzchnia 1.74 hektarów, 2.2 wysepkami, wysoki 1690 metr.

d) Litworowy ^{subskowy} staw, powierzchnia 0.47 ^{hektar} metr.; wysokość 1616 metr.

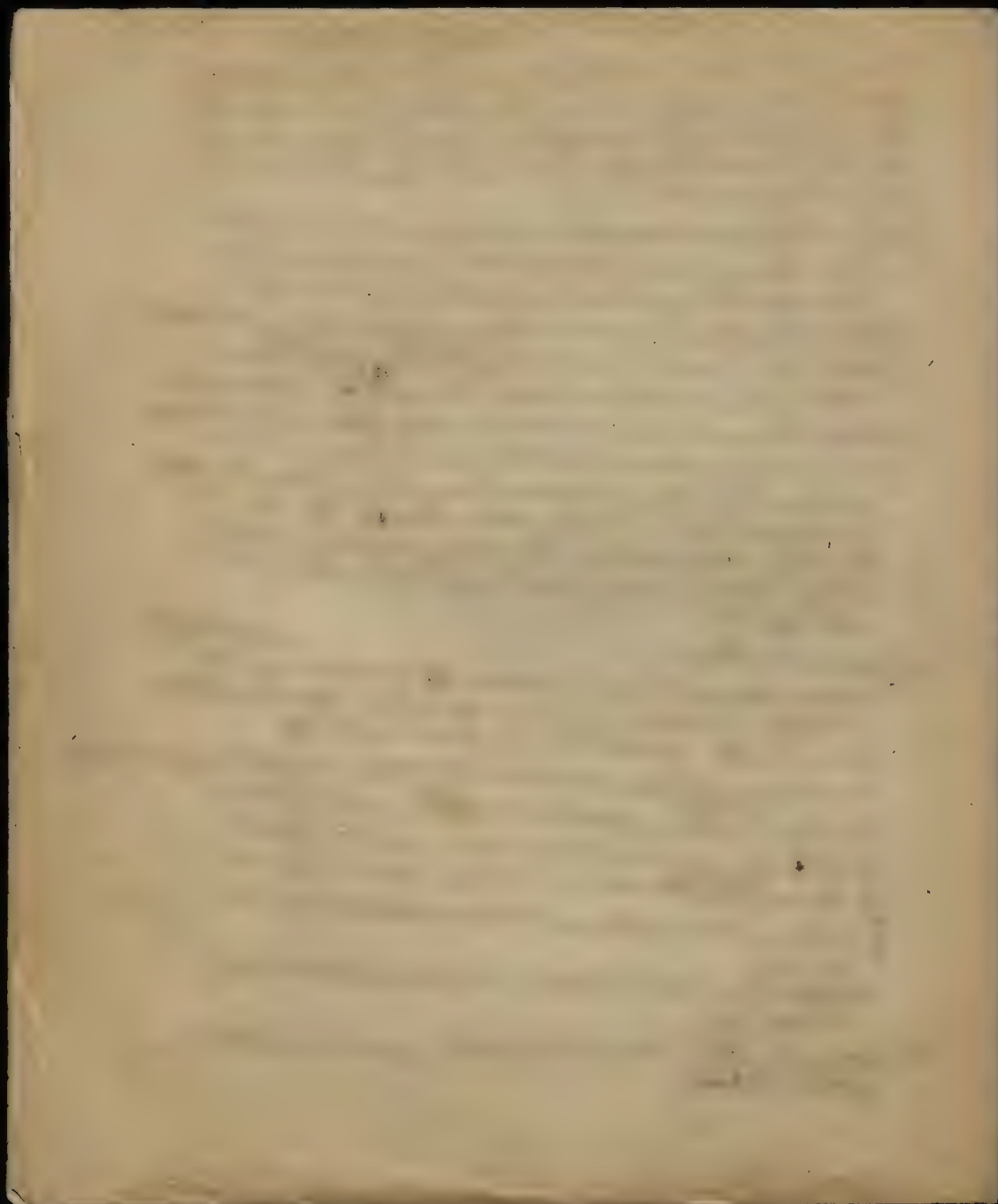
e) Zadni staw, powierzchnia 1.52 hektarów; wysokość 1793 metr.

f) Zmarły ^{subskowy} staw, powierzchnia 0.21 hektarów; wysokość 1792 metr.

g) Zielony wgił Suizy staw, powierzchnia 3.45 hektarów; wysokość 1672 metr.

Stawają te stawy od południa Beskidi Suinnica; od wschodu Granaty i Koszysta góry.

5) Smreczynski staw w Koscieliskiej dolinie; powierzchnia 0.84 metr.; wysokość 1220 metr.

107

O temperaturze źródeł tatrowych i pism przyległych
przez Ludwika Lejznera. Biblioteka Wapławska 1844
J. II maj str. 257 - 282

Wapienne alpy tatrowe (w sandeckim) mają najobfitsze źródła z niektórych skąd dobywano żyta 4-6 stop fzeroka a 1-2 stop głęboka dająca od razu porządek znaczniejszemu strumieniu spadającemu z niezmierną wartością. nierównie słabsze są źródła wypływające z piaskowca karpackiego. Wista koło Podgórza leży 549 stop naryżku nad poziom morza a Wieliczka 707' leży ona w piaskowcu trzeciorzędowym.

Podgórze leży w 5003' fzerokości północnej.

Nad Raba D w wadowickim są góry Bieskidy koło wieśki du. ben 1032 stop nad powierzchnią morza leży góra Striebel przeżyło 1240' st. nad morzem na niej tryfura źródło z jednego boku źródło: Rzeka woda a nieco wyżej na Krzynowisku zwane, temperatura średnia ich $+8,42^{\circ}\text{C}$.

Kreczowska góra pod duboniem taka ma prawie wysokość składa się z piaskowca karnatowego

Wies Poronin u stóp Tatrów leży 2203 ft. nad poziom morza tu widać obfite torfy leżące na piaskowcu karpackim

Droga opuszczonej drodze od wielkiego pieca Zakopanego do Kosielińsk prowadzącej jest góra Regiel z dolomitu nummulitowego 2700 st. wysoka

Góry w Zakopanem są z wapienia liasowego przy wielkim piecu Zakopanego po nad piecem wapiennym około 3050 stop. nad poziom morza jest źródło z średnią temperaturą $+5,40^{\circ}\text{C}$.

Dolina Stronczyńska pod górą Giewant - Zabocza dolina na: przeciw piecu wapiennego Zakopanego

Koscielisko nadzwyczaj obfite źródło przy piachu wapiennym wygryza-
jąca w dwie przeciwe strony potężne strumienie warto pływające doby-
wa się z wapienia białego leży na wysokości 2928 ft. nad poziomem.
ma średnią temperaturę to źródło $+42^{\circ}\text{C}$. - Źródło czarnego
Dunajca jest tylko kanatem podziemnym strumienia którego
część pływająca dolina Koscieliska wchodzi w bok skalistej góry Piłanaj.
Przy rozszerzeniu się doliny Koscieliskiej leży malownicza góra Sa-
turnus przeszło 3000 stóp nad poziomem. wysoko naprzeciw tej góry jest
źródło Pod Wrotkami zwane

Zakopane Źródło białego Dunajca dobywa się z pod góry Kalatowska
wyżej wielkiego piąca Zakopanego jest ono najcenniejsze w całym
świecie w pęftrzeniu bowiem 10 stóp szerokiej kolumny z wodą
dobywa się i daje początek znacznemu strumieniowi, który spada-
jąc rozбивa się w pianę, w pęftrzeniu około 150 stóp długiej; tem-
peratura tego źródła leżącego 3481 stóp $+4,06^{\circ}\text{C}$.
Źródło dające początek strumieniowi Olszysko leży na wysokości
3500 ft.; pod Grybowcem u stóp północnych góry Giewant jest
znakomite źródło Sikkawicy

Plażczyzna rozpostarta na boku wschodnim przecięszy łączącą
góry Tomanowa Polska i Rysdy Uptazian'skie zwiesza się na
Rowienkach leży 4800 stóp wysoko jest tam źródło obfite.

Na drodze do morskiego oka na wysokości około 4000 stóp doby-
wa się obfite źródło z posrodką gruzu odkrywającego granit ma
temperaturę $+4,15^{\circ}\text{C}$. W dolinie Dąbkowej źródło zwane
Dobrycha na wysokości 3660 ft. ma temperaturę $+4,6^{\circ}\text{C}$.

Temperatura wód źródlanych zmniejsza się co 500 stóp na-
wyższych o 1 stopień podziałki stu stopniowej.

Źródło mineralne. Na południowej północnej w dolinie Olszys-
kiej u wschodnich stóp góry Nosal przy Zakopanem leży źród-
ło Jaszczurówka zwane od chowających się w nim lub pod blis-
kiem kamieniami salamander ziemnych (Salamandra macu-
losa) 2800 stóp nad poziomem. Dobywa się z dolomitu mumi-
fikowanego ze wszystkich stron otaczają go ciepłe skały z wód ora-

dzion
szan
znaj
lona
kail
temp
Z

Stopy
wiel
byne
powi

Wid
run
Kw
Zeb

Do
Ahe
lum,
alpe

Woda czysta nie ma żadnej chemicznej domie-
szaniny bez smaku, przegrzająca odpycha znaczną ilość
znajduje się w grubej warstwie glon (*conferva fluviatilis*) cie-
łona nitkowata roślina bardzo pospolita w małych strumy-
kach. Jest jedyna w krajach polskich cieplica ma średnią
temperaturę $+20, 27^{\circ}\text{C}$. (Cieplica Trzebnicka ma $+37, 80^{\circ}\text{C}$.)
Źródła mineralnych nie ma w Tatrach. 128

Stopień ciepła tych cieplic stoi w związku z działaniami
wulkanicznymi w głębi ziemi ukrytymi i niezawisłymi
bynajmniej od zmian atmosferycznych, zniżających się na
powierzchni.

Carte géologique de la chaîne du Tatra, et des
soulèvements parallèles par Louis Zepherin
Berlin (w składzie geograficznym Szymona Schroppa)
1844. Karta owa obejmuje $36^{\circ}10'$ do 39° długo-
ści wschodn. a $48^{\circ}20'$ do $49^{\circ}20'$ szerokości północn.

Widać że przemaga piaskowiec karpatoński w gorach którego warstwy nie-
równie oznaczony pokładami wapienia amonitowego i gniazda się od
Kubina nad Orawą przez Rogoznik, Zafłary, Czorsztyn, Sieben Kinden
Zeben. — Skala Karty 1:8000

Rosliny w Tatrach lipińskich *Valeriana*, *Gentiana cornaricensis*,
Achillea reptans, *Angelica archangelica*, *Doronicum latifolium*,
Arabis alpina, *Chrysanthemum alpinum*, *Thlaspi alpestre*,
Saxifraga, *Hypochaeris*

— Kroszénka plyní Durajec pomiędzy górami galicyjskimi
Kotona góra, Grobceyha, Smichowica, Lëcy, Ligarki,
Sokolica, Przechodki —
a pomiędzy górami wschodnimi: Golica, Lechnica

Jeziro Ccorba 1880 hotel Szentivanyi
w nim restaurator Kraš 2 lipci - Szent-
Nikla's : Refekt 20 Kr. Mgso 35 Kr.

Piegi wotawa 45 Kr. Potrawka 30
Kr. Pörkölt 30 Kr. Baranina
40 Kr. degumina 30 Kr. Kawa biała
z bułką 36 Kr. Kawa czarna 20 Kr.
Butelka piwa 20 Kr. Wino 50 Kr. liter
kon na dzień 1 złr. i popołudnie 20 Kr.

zajkinie w Tatrach: 1) w Magozie przy
zakopanem wysoke 2° 2) zajkinia
olabastrowa koto wpi 20 jar

Karpathenpost (Redakteur Dr. F. Schweiger Advokat
Eigenth: H. Paul Jentes Druckerei) 35

I Jahrgang 1880. Kiefmark Nr 1-13.
(nei 2.6 mai 1880)

II Jahrgang 1881. Nr 1-52.

III Jahrgang 1882 fol. Nr 1-26 (notron)

Karpathenpost Beilage 1881 Nr 1-22. 4to

Karpathen-Edelweiss. Beiblatt der Karpathen
Post 1880. Nr 1-3 (Juli-August).

Wylokofii Tatrow według Zauschwa 1838. 130 3250
 morkie oko granit 4212 stop } taoki przy Łoroninie wapień 1112
 Góra Kofysta — 6108 „ } Flurhous kramien 5332
 nad Zielonem niedaleko Krzyżnej — 6726 } Kopa Magory wapień 5197
 Diefki nad gajem: } Wodoliat. Dunajca wap. 3472
 mi fteuami — 6146 } Zakopana wapień 3046
 Suchy wierzch przy Kondratu } Gewandwapień 5737
 wej — yneiz 5715. } Kopalnia Tomonowska wap. 4764
 Łaniz Czerwony wierz } Kopalnia Kofieliska wap. 4046
 lub Małołecznik granit 6423 } Kofielisko waga. 2930
 Zadni Wpłaz lub Krasani } Kopalnia Zakopanska dolomit 3825
 tani) ca wapień 6316 } Góra Dnyttop nad doliną Między
 de Czerwony wierz Wpłaz. } dolomit 4101
 xi anfr. wapień 6451 } Dom Skowiny nad Łoroniną 2942
 w Twardy Wpłaz gneiz 6250 } Łoronin 2266
 Ł Góra gładkie wpłazankie wapień 5516 } Góra Kozłowa 2956
 Łomanowa polska cygli Suchado. } Odan Kowka 2194
 linia Łomanowa gneiz 6071 } Szafłary wapień 1849.
 Ilłinnik gn 5819 } Góra Kąta pod Szafłarami 1955
 Dolina Smrzeniska gn 6366 } Góra Janikowa 2352
 Łeryt Smrzeniski gn 6371 } Łudziemięz niałkowiec 1737
 Łuba Smrzeniska gn 5507 } Łwisty Koryz 1953
 Łudla między górami Łystraj d } Łabowska 1891
 Łystraj gneiz 5507 5448 } Łubien 1044
 Łaryttaw granit 4879 } Łylenice 839
 Smrzeniski Ław granit 3883 } Łygen wierzch nad Łopufną wa-
 zadnia Kopa przy Łoroninie wa- } pien 3741.
 pien 4294 } Łelgard. Koperfzedy, Łolba
 Łednie Kopa przy Łoroninie } Łoniary barometryczne Tatrow
 wapień 4112.

^{i profesorów med.}
Mikael doktorów w uniwersytecie Kr. Kowstym:

Joannes de Dobra w XV wieku

Martinus Rex de Praemissia 1475 Doktor Astronomiae Prof.

Georgius de Drohobicz w XV w.

Adamus de Ochotnica na porzątku XVI w.

Nicolaus de Wieliczka Cons. Praes. 1578 Med. Dr. Bononiensis

Hieronymus Woslerbroth de Acopoli.

Simon Sirenius Sacranus disputavit 5 Julii 1590 Doktor Paten-

Andreas Grotinius Lilienfis Dysp. 1593.

Sebast. Letinius Lilienfis 1594

Laurent Smiełkowiec 1599

Łapczyca Operacjami rękoma na tej wsi r. 1587 Łonowal.

całkutorowie Liśta i Łonowal Prof. medyc. przy univ. Krakow.

w XVI w. June 1000 złp. Król Kazimierz Józef wydziału medycy-

go przy uniwersytecie Krakow zapisał 40 grzywien na zakup wsi:

Kich

Na Łatrach panuje powiatowy urząd rachodni w Kapa-

tań

Wyniesieni wsi pod Krakowem według Sydowa wynosi

549 łop a r. 1833 według doświadczeń Stegnowskiego 560

łop per.

131
Szczyt góra niedaleko wsi Zar jest rabytka kopalni złota. Bogaty
kupiec krakowski urodzony Hollender zrobił majster, i tutaj był
kopalni które są także Szmerzyka zowis

Góra Rohato tu jest stare roboty złota i srebra

Góra Kamenista habet fontem qua viam Polonia Zakopany
et Witow adunat

Tomarowa tu jest niegdyś ogromne kopalnie żelaza i
dług

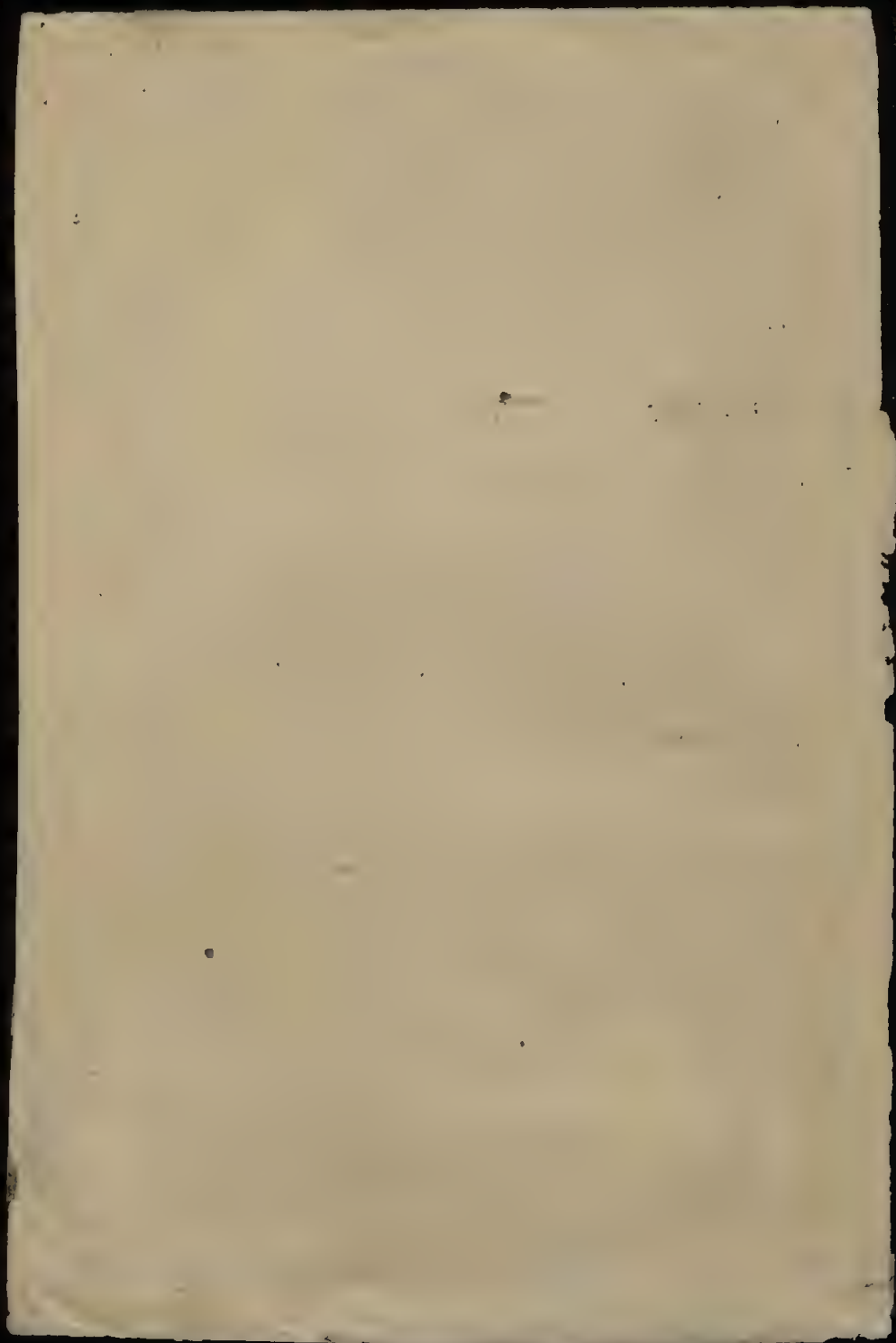
Granat u stop tej góry S. Pawła tu widai moszke
łaskowice

Ticha tu bagno, nad wypływa rzeka Dela

2 Przybyliny i z przodostre per montem Gorczykowam
uel per vallem Tomarowam uel per conuallum montium
Kamenista et Tomarowka uersus Zakopany aut
Witow uicem Polonios prowadzi droga, Polki
do Liptowa - Komitatu 2 milias.

depiet nica rzeka wpadająca pod ludzimiem do czarnego Dni:
rzeka płynie młotno. Według podania żądżona dziewczina chciała
utopić w niej swoje dziecię nieślubnie urodzone. Pofiedrzy jednakże
wprzód do spowiedzi kazał jej ksiądz przed utopieniem poratować dzie-
cię w prawe bity. Pofiedrzy nad rzekę poratowała niewinne
dzieci, za to jej zrobiło, nie utopiła dziecięcia tylko ręce
obmyła i odtąd rzeka młotno płynie.

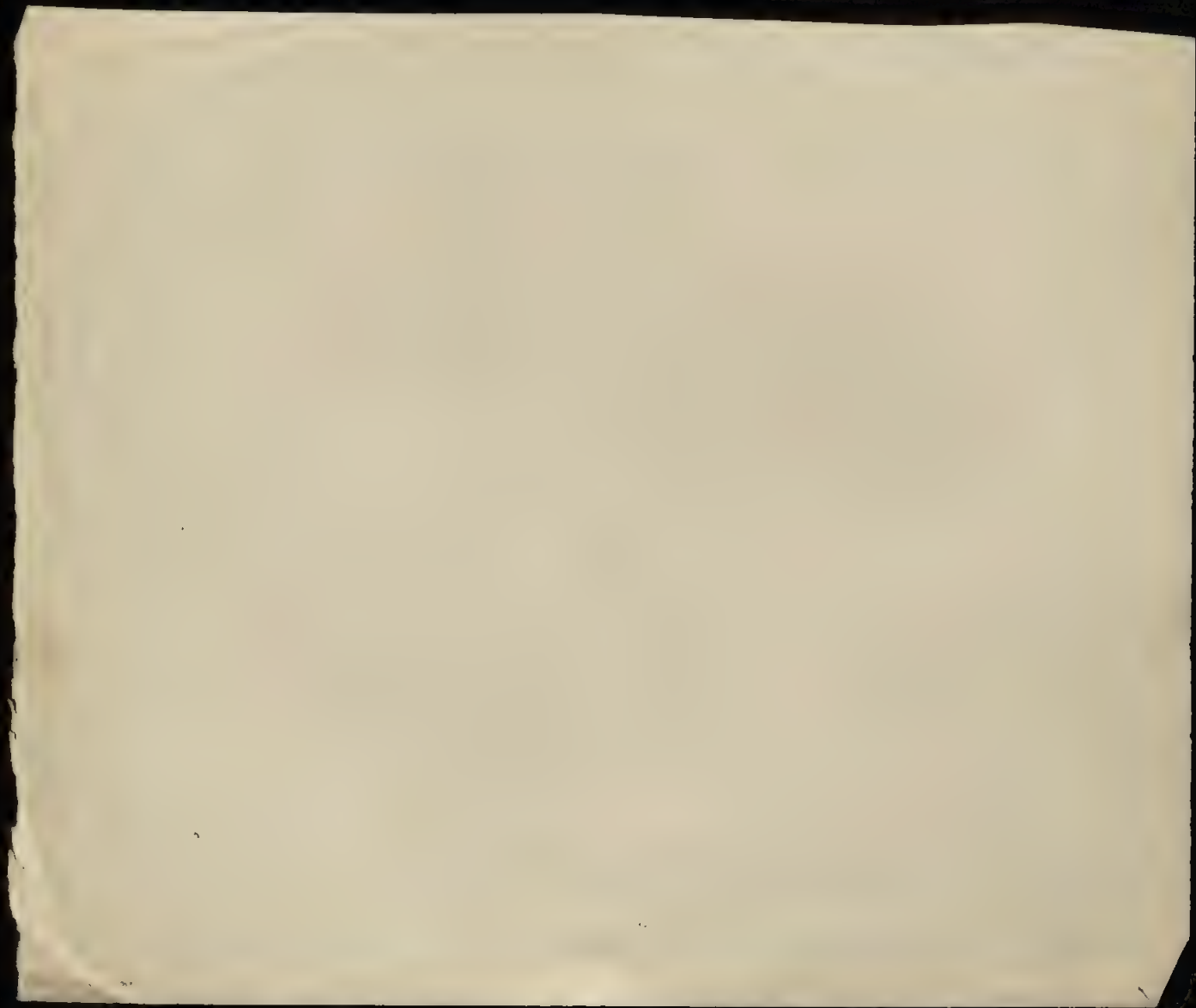
Z Kezmarku 2 godzin jazdy do Schmekef - stąd droga do
dolin Kahlbacher Thal i pod górę Kaimmchen.

romowce niżej tu r. 1852 w Dunajcu znaleziono żelazo tytanowe ruda:
niek żelaza (w kłystacie na niego niek) używany do potypania pisma - Tytan
mineral noworq)

132

Droga do Karpát: z Nowego Targu na Gany Dunajec, Chochotów, La Gar.
nym Dunajcem są lasy ki kromilowe zwane kory w kłostach korynia:
ki i drzewo (co za lasy to były?) na 10' a 20' głęboko okazuje się zwis gruby
niekrowy za lasem karminajecim jest grósto z niego płynie woda na
zachód do Węgry a z drugiego obok na wschód do Galicji jest to najwyższy punkt
płaskowyżny nowotargkiej. Tamże na kłostach polu są ślady dawnych kamieni.
- Chochotów Lipa na karminajecim - Witów tu nocleg (lub w karczmie na
Roztokach) należy się z doliny Koscieliskiej wrócić do karczmy Roztoki
niek wrócić na zachód do karczmy grósta żelaznego karminajca dwa razy
większego, a k w Koscieliskach potężnego mizocy Korycio Kami: sta-
rą robotą. Tu są turnie siwa, stara robotą w niej są i lochy kopalni srebra
dawne - powieści o dukach zakłótych - dziś korycio tu niek - z tą drogą uda
się do mnichów na Chochotowską polną montanijta na karminajek
a botanik na Basanier (tu Kolowrewna, wieś na Węgry i Galicji) z tą
powraca się do Koscielisk 4 milie odległych. W Chochotowie lud najbliżej
jest tu koreń gołoborowy fuerego niek alla niek wato widzieć widzieć.

Wtasciwe ~~do~~ Tatom i Karpatom są górskie jeziora
czyli tak zwane morotkie-oka (Pleso, poweg. Tengeri-
szem) czyli leżowate pogłębienia napętnione wodą zbier-
ającą się podziemnymi drogami i przez defuze (Glüh-
flüssigkeit) - lodowców (Eisflüsse) niema: azykoś
F (Reiseskizzen p. 133) wiek major Sonnenklarst w pobliżu jeziora Felka na zachod-
niej spadzistości Tatrów dostrzeżę moreny (Eisflüssigkeits-
schwamm) o dawnych lodowcach. Toż samo dostrzeżę i Leish-
ner w -a kopaniskiej dolinie. O jeziorach tatrzańskich
wyraził się najlepiej Becker-Wachanek (Naturhistor.
Kunsth. Wien 1855. I Jh. p. 9.58)

Spiz wystawiony jest klimatycznie na wiatry: dolina Popna:
du zauważa wiatr północny. Północno zachodni wiatr (zwany
Eisflüssigkeit) w zimie spowodza nieśaz mrozy - 24° lub
 -26° R. W lipcu i sierpniu czasem ciepło do $+38^{\circ}$ R. dochod-
zi i spowodza istotną tropikowe upały. Wiatry południowe
defuze przynosi; najwisksze burze są w marcu i kwietniu.
Wtasciwa jest też nagła zmiana temperatury. W sierpniu 1839
zamarzło w Spiskich Tatrach 4 ludzi i 15 koni. Zima
rozpoczęła się w górach około 20 paździer. i trwa czasem do środ-
ka czerwca. Najczęstsze choroby są organów oddechowych
(kataralne zapalenia płuc i oskrzeli, anginy
gordła) ^(inimul alba) w Karpatach jest rzadkość, sosna (*pinus picea*)
rośnie do 2000' - 2500' i miewa wysokość do 30'; wyżej Karst-
wańsze aż do 4200' stop gdzie ledwie 9' wysokości bywa. Kosa
drzewina sięga do 5600' lubo David Kunz niedaleko Furgat Tom-
nickiego dostrzeżę kosodrzewinę na wysokości 6810'. Jwciest
(*pinus silvestris*) dochodzi do 3200'
Na podkolu wydate pszenica i jęczmień 2 ziarna, kartofle sroży
się reprodukcją

Górnictwo w Tatrach stoja na pniechodzie najwiecej dluga zima i sniegi - O Ruzbka kach jest pniechodzie ze se, z wody zbudowane bo stoja na osadzie trawertynu (Kalkstein)

Skarby w Tatrach. Najciekawszą okolicą dla wosytch poszukiwających skarby w Tatrach jest okolica za Mnicem leżąca z Łabim stawem, Smorą przepaścią i Smorzym stawem (Drachensee = Sárkány-to) aż do Hinczowego plesa. Jest to zakątek najdalejko, którego głębokie zleby w lecie sniegi jeszcze pokrywają. Zachodnią stronę Hinczowego plesa tworzą niedostępne turnie Szaroty zwanej także Szatanem (2398 metr.) z drugiej strony w bok tatrskiego na prawo leży ~~Staw~~ pod Wysokim wyrchem (2560 metr.) ujemna przepaść Smora w której sniegi, według podania pokrywają jamę poprzeczoną gankami z lotem: w tych Smor (Stowacki Szarkan) strzeże skarbow, rzucając na chwiłach poszukiwaczy potężnymi odłamami skał. Największe skarby ukryte są koło Łabiego Stawu, koło Siedmiu regli i pod Mnicem, który tych skarbow strzeże. Podczas niektórych noczy letnich potężna postać zakamieniałego Mnicza odbywa swe ~~wędrówkę~~ wędrówkę: głowa jego sięga aż do Krępięca w obłoki: kach, a krok jego stop przewodzi całe doliny; widac na nim 16 szeregów oczu: naradzających za karę błądów, które ten wyrodny syn własnemu ojcu miał zadać. Włose trzyma klucze do skarbow, który niektórym dobrowolnie oddaje; inni zaś mogą go tylko w nadzwyczajną sytu i zakluciami zmusić do oddania klucza, gdy jest zagniewany. Są dawne rękopisy tajemnie między ludem ukrywane, w których to rękopisach podane są miejsca jakże przebyć trzeba i przyspy jakże znieść należy, aby się dostać do tych skarbow. Według jednego poda: nie był tu nigdy kościółek i klasztor, z którego gdy mnichów wypędzono (co przypomina historyczny fakt konfiskaty dóbr tatrzańskich i zniszczenia klasztoru Łostorów w średnim wieku za króla Ludwika), mnichy nie mogli wywieść skarbow ukryli takowe w pieczarze i zamurowali wejście. Sierż: ki długie i kręte prowadzące do tej pieczary zasypać miały z czasem gruzy skał spadające z turni. Dzieląc się dostać do tej stolicy skarbow, trzeba by przekroczyć niebezpieczny wodospad. Skarbnicy są w pieczarze sklepionej pod piero 12 Apostołów nakształt stupa. W samej pieczarze na się znajdować podziemne Morstkie oko czyli Staw, którego fale z rumem dach podziemny wzburza, aby zagać podobnie Takomych przybywców. Przy Skale tego Morstkiego oka powinien niejednokrotnie z przybywców odciąć modlitwę zaklinającą: a napis na Skale powry, w jaki sposób rozchowane i rzucające batwany spienionego

stawu przebyć można. Zwyczajowy te okropności i dostawczy się na
brzeg przeciwny, staje się przed Złotą pieczarą i odmawia się na skale dru-
gą modlitwę zaklinającą moc złych duchów. Teraz dopiero można zobaczyć
rzeczy błyszczące od złota, srebra, dyamentów, karbunkulów, i innych
drogich kamieni; drzewa, owoce wszelkie gatunki zwierząt i ptactwa
ze szczytów złota, siedzące na złotych jajach kokosze w złotym piasku,
po bokach wiszą złote winogrona, obok świeci błyszczące złoto, a koło
stupa srebrnego ryli żłatki drogiego kamienia siedzi podziemny król
Gregorius w złotej koronie błyszczącej drogiemi kamieniami. Tu każdy
przybył może nabrać tyle skarbów, ile unieść może, byle tylko z takim-
żwa niewiast której kokoszy matki z złotych jaj, i byle tylko dziecią-
tej części z zabranych skarbów oddał na kosiół i ubogich; w przeciwnym
razie albowiem znalazłby śmierć, a dusza jego byłaby zmuszona tak
długo błąkać się w tych podziemiach, dopóki by znowu odwarzyć przy-
był nie dotarł do tego miejsca, i nie oddał dziesięciny przynależ-
nej kosiółtowi. Wymiesiona roślina lub zwierze ze złota, przez całą ży-
cie odwarżnemu przybyłowi szczerze przynosić będzie. - Jeżeliby
zad przybył nie opuścił przed potęgą tej złotej pieczary, to o samej
potęgę z grzmotem i hukiem zatrzaśniętą się wrota siedmiu regli
a chwilę smiatek pozostanie przez długie lata a może i setki lat
tak długo uwięzionym jeniec, dopóki się znowu nowy odwarżny przy-
był nie pojawi któryby go wybawił. Najcenniejszymi skarbami
jednakże w tej pieczarze jest krucyfiks ryli krzyż, posęgi św. D.
Marii i 12 Apostołów ze szczytów złota; a którzy takowe naruszył
z takomością, tego dotknie śmierć na tych miast. Jeżeliby zaś które
kolwiek z tych świętości wymiesione zostało: na tenraz grozi
całemu krajowi największe nieoszczęście; albowiem kraj zaraz
zubożeje i zamieni się w pustynię. - O takim stanie jest po-
danie; iż na dzień jego i jego rozpuchy mające w sobie ziarnka złote.

Satry

Od miasta granicznego Białej do Kupersadów wzdłuż wody która na Świątynie
gdy przyjdzie na wierzchy gościnie woda w dolinie po lewej a na prawej rzece
szatas uirryoz na 2 ft. relenie do zachodu. Idź zachodnikiem tą kanią do
luny między 2 wierzchy do doliny a tu budy 3 wierzchy turnie wysokie idź 2 ft.
doliny z której woda cieże na Świątynie Kęsmark a to jest do jółowego. Płesca a
gdy przyjdzie tą kanią między 2 wierzchy tu jednemu korytu albo wałowi z 2 ft.
idź chodnikiem aż do Bratnego lasu. W tym terenie jeden potok na krzyż który cieże
okolo owego Płesca. Idź je lewy chodnikiem na 2 ft. relenia i tak kornie a uirryoz
z lasu wnijdzie na druzi. Satry podle chodnika nowiny pod 1 ft. tego nad prawe
rowemni ludy; gdy potem wychodisz z lasu i niedochodząc Satasy cieże drugi potok
z krzyżem od lewej ręki z doliny małej obróć się do tego Satasy na lewą rękę
potokiem do góry od doliny, a tak zostawisz Satas na prawy przyjdzie
chodnikiem do Kłobodrewny gdzie na lewej na 2 ft. relenia uirryoz kotłowie 2 ft.
Idź Kłobodrewny wyrzbanym chodnikiem na jam rygiel tam uirryoz przed sobą
opadał przed doliną na drugi stronie jeden Satas, patrz dalej uirryoz przed sobą
także jeden Satas potędy przed Kłobodrewny, aż przyjdzie między rygiel; gościnie
także na lewej a po prawej wyżej cieże są spady wysokie, z których woda cieże do Płesca
z którego od Płesca ten spadek dalej w lewą stronę który jest suchy tym
wiele wódki który nie mają prawdziwego spisanie. Na tym spadzie są znaki tych
mały trzymać t. j. głowa, ręką, krzyż 6 gwiazd wyćśnanych na gładkiej skale
dobrze nie chylisz. Na drugim spadzie te znaki: 3 głowy 3 ręki 3 krzyże 12 gwiazd, stron-
a: litery J. M. W. P. Z. Z. Z. G. N. T. W. ale się tego warij wyjawie każdemu boly
każdy znalazł to miejsce; potem się obróć na do przodu nad wodę aż ci gościnie po lewej
ręce leśne podle wody opadał znajdzie ognisko nyprewoione kedy my idziemy gdy
niepogoda na nas przyjdzie; idź w lewą na 2 ft. relenie po prawej uirryoz przy samym
chodniku jeden furek na nim wyćśnany rylbany taki znak: 11 rylbany przecie
dalej aż na jeden rygiel będzie chodnik uirryoz między 2 ryglami gdzie wy mule
które woda fikozi podział powodzi obróć się w prawo ryglem na górę idź jakoby
na 2 ft. relania z procy na prawej ręce idź chodnikiem wyrzbanym w Kłobodrewnie;
a gdy się Satas idź na zachód na istnienie kamieniem tu jedne skale która jest jak kopa
żelazna. Na tej skale znajdzie wiele znactw: miarkuj sobie gdy pojedzieś do domu, a byś
trafił; najpierw przyjdzie na 2 miejsca w górę uirryoz dżwonię malugos Satas
na niej pagórek gdzie widzieliśmy od poznywać: po kamieniu się posłaję w lewą stronę fiko-
zi się ryglów 7 a ty będziesz na końcu a między końcem tych ryglów jest zabie jezioro
a gdzie się rygle w jedynym odra. Pierwszy rygiel od jółowego Płesca; drugi od Płesca

Kiego Złota, 3 od małego Kolbaćku, 4 od Wielkiego Kolbaćku, 5 od Wotowego Złota,
6 od Czarnego Złota, 7 od Jaworowych Jądów ujrzy na zachod jednej wrota
albo forteki wyjść jako dwa stopy a tak spuszcz się może przynajmniej widzi ale
dobrze jeśli nie, bo się zda że nie zniżają dla tego z tyśiąca ludzi ledwo się jeden
obierze tam iść, ale i stary yłowick tam iść może: jest tam wyrobany chodnik,
to sobie miarkuj, gdy ujrzy jedną wodę, a to jest zabie jezioro bódzie nad nim
patrzeć i stać u niego; ale tedy wnik do niego nie może, ale musi okolo przejść
jest tam blisko wysoka turnia a na niej mniich jakoby go bardzo niesternie wyjechał,
a koto garda jakoby stota pacsta, a to jest najwyższy znak od Łana Doga josta.
nawionu, stonie skoro wznidzie najniżej Mniicha ofwieca. Pod tą turnią wysoka
jest druga turnia wyjsza, łowia się w niej wyżne, każda opodal od siebie a na jednym
rygle. Stoją rżdem jest ta dolina iabnego jeziora najszersza po dzień chodnikiem
prosto na dół ku jednej skale na 1 strelanie polewej, a gdy ku niej przyjdzie
stać sobie a patrz pilnie ujrzy przed sobą turnie miarkuj sobie jest jeden
fieroński kamień potężny przy skale przez rozpadlinę a na nim głowa yto.
wiecej wyrobiona a na drugiej stronie dołu jest most wyrobany po tym prze-
stępny pusi się na dół niedaleko rozpadliny, a ta rozpadlina będzie sobie
po prawej, dobrze poznasz którądy tam ludzie chodzą: tam raz przy-
jdzie niżej kamienia na dwa strelania przez rozpadlinę a tam poznasz
którądy ludzie przechodzą przez stopy ujrzy kamień jeden fieroński
czarny, na którym sobie udziemają ogień za kładają; pod tym kamie-
niem przyjdzie ciekaw : gracz stoto jako groch : jako orzechy wlotkie
i wiskie z wietruhu rarna tufierka a nieważnie wysze; jeżeli tego
niechcesz brać, idź pnieciwko temu turniowi. Kiedy Mniich stoi, ujrzy
dobrze już uis tak uyrzy nie trzeba, a tak idąc prosto ujrzy łapie
jako woda spada a dzieli się na 2 części wyższą spad mały niższą raz
wiskę a trzeci najwiskę, które spady tak wysokie jako 3 albo
cztery wieje kiczmaroskie. Najwiskę : najniższą spad jest jakoby
pod się rawiejszy a pnie to zawieszona idzie u samego spadku pod
tym rawiezeniem jest dziura albo rozpadlina, a ta woda upada do tego niżej
ku albo zabie jeziora to jakoby Koryto podobne jennemu wozowi mato
wiskę jakoby je nemiysolnie uślad, a okolo niego skat dżin na jako
pnie, a widzi się jakoby miały upaść; między temi skatami jest
wiele dziur małych wiskę : wielkich a gdy tam przyjdzie Kłkni
na Kolana a podzie kij Łanu Doga iż u tam dat dojoi i pros

aby
gin
2 to
be
nie
jako
i o
ale
be
ty
po
albo
le
mien
daj
jak
ujr
st
mni
pnie
tam
tam
z to
kami
we
nie
kury
dzeni
zaj
jeli
zaj
brac
chu

abyś dopomógł w zdrowiu wypić: używać: chwalić swoje Boskie prawa: i ubo-
 gim dobrze czynić, a potem bardzo patrzaj ugrzysz tam jedne dymy jest na
 2 to kąc od ziemi do której najciszej wchodzi, najdziesz ganek złoty jako winna
 beczka, brzośnaty jako f. kartat, a gdy odetchniesz mieni się jako miaz najci-
 niej ~~cięższe~~ w tym ganku rządzi drogic kamienie ~~arunculus~~ a ziarna są
 jako bob groch: i jako lekkie orzechy, jako gotowie jaja i jako kochke
 i gębie a gdy się nieco odetchniesz tak się wyłupi kamien jak orzechy,
 ale daj pokój kamieniom bo tyś musiał z nim chodzieć do Wexen. La:
 bier raciej złota do L. Dogdał: jam tam zostawił gotowego, za
 tym pnieł się. Potem idź pod grad do ziembli, f. nesi tam sobie ognia
 potem kotac ciekawem albo rękicą: gdzie będzie bzdito, otworz;
 albowiem można bardzo zaprawiona dyma; wleż tam, najdziesz po
 lewej ręce ganek złoty jako piwna beczka nakrapiany drogiemika:
 mieniami którego jedno niosenie za 200000, co w nim jako groch, tem-
 daj pokój, potem patrz po prawej ręce jest tam drugi ganek złoty,
 jak winna beczka, ten rób a wygnies co mojesz, tam sobie mierzkiuj
 ugrzysz wyżej 12 stopniów wygrabanych wleż w górę tam stupa złoty
 rós jako żywy: w posrodku tego cmentarzyka od tego stupa albo
 minika ciągnę się promienie: odnogi złota na wszystkie strony
 pnie te riedm rygle, jako od lasu odrastają młodniki: i rós wyhodra,
 tam jest stupa srebrny albo brązka drogiego kamienia Karbunkulu
 tam riedzi Król Gregorius, będzie hojnie Korona swoja która jest ze
 złota srebra Karbunkulu Szpradyamentu, Rubinu, ta ze drogiego
 kamienia mafi doszyc, nabier a Lann Dogu daj chwale rós tak tako:
 we damy. Wiedzieć dalszy w tej rozpadlinie cmentarz aleś ja ku niemu
 nie odchodził, tam drugi mały złoty wielki, a koto niego najdziesz nakpiatł
 mury, gzi, kacyki, orty, i sztebie wszystkie ze złota rucerego ptaftwa, pnyro:
 dzenie jednych na jajach złotych reprezentujące a to jest matka między temi
 jajcy najdziesz i wiele jajec z drogiego kamienia, to wiedzieć mafi je-
 zeli drożdziej cmentaria, nieładz takomym abyś ruci matki której z
 jajec niechciał wziąć nie cypn tego babys rgręfyt mając doszyc co innego
 braci, a ułakomitbyś się za wielkie dymy boscie, które Dog sobie kuczi
 chwale zostawił: tworzył, albobys z tego miejsca nie wyszedł, albo powon

nigdybyś nieoryszł albo byś ~~zmarł~~ w wielkie mefursone, ale
możesz wrócić z pod matki jajec co, a zastawie nie wszystko rabować,
a gdy przyjdzieś znów w rok to wszystkie zastawie, bo ten tam
karcz nigdy nieprzebrany, a to pisanie niezad do Jankiego jeziora
przychodzą spł, albo je można zachować żeby do ręką tych
ludzi nie przychodziło.

(Z rękopismu Króla Stanisława Leszczyńskiego)

lip. 1827

457

Palutyn wsg. Arupfize Józef zwiedzał 1806

1 karkie oko - drąg tamże (w przed świątka)
roboło 1811 dla gubernatora Piotra Goes
- Krup; postawił biskup Grzegorz Ziegler

D. 29 lipca 1823

Przysłany zwiedzał Wade Odrowne prof. z Lam.
bridge 15 lipca 1825

Kierunki adiunt w Księżycu napadł
mnie z grzankami przebow

w Księżycu napadł Prokopowicz z dubu.

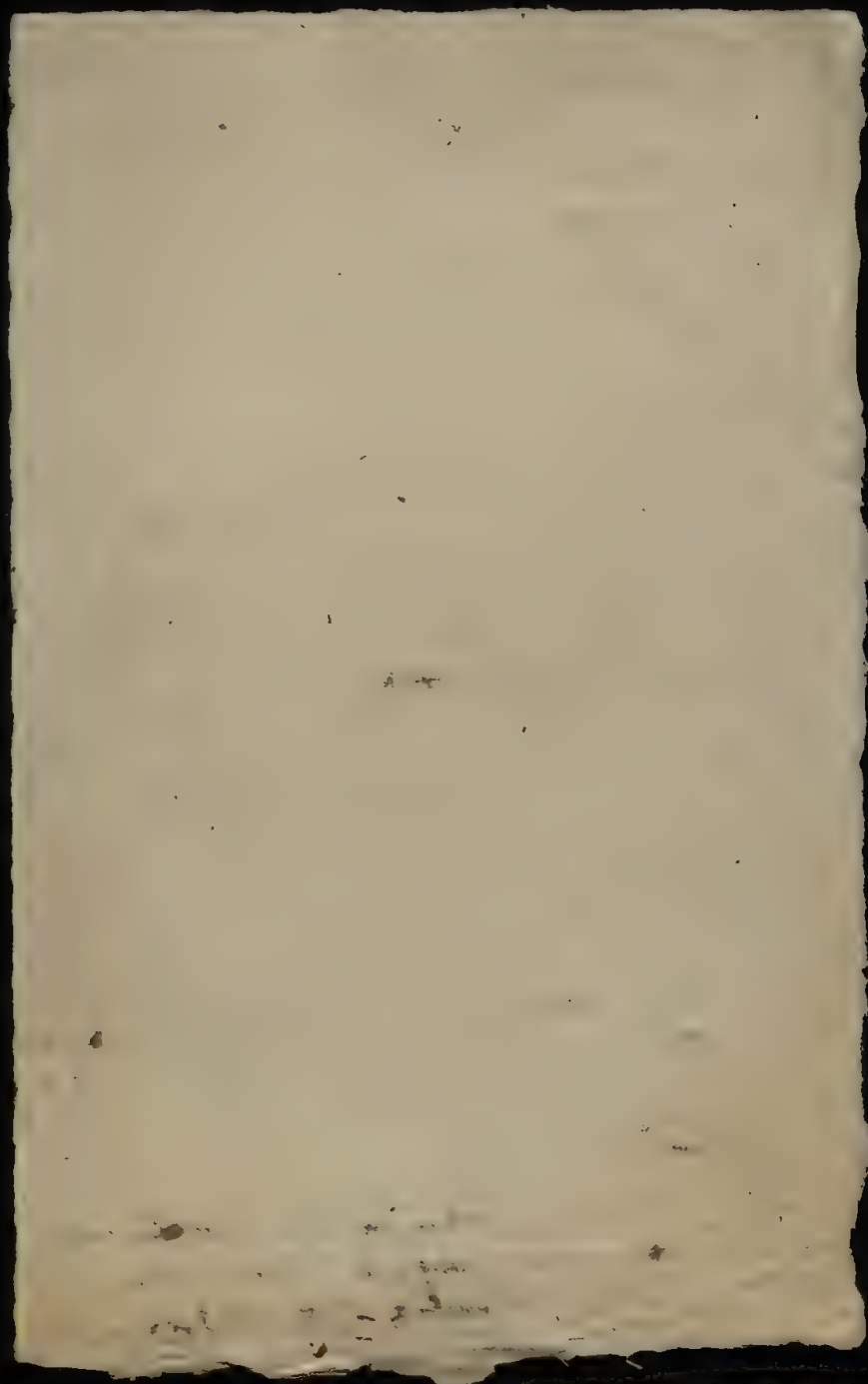
xi, Kiszely: Demyko z Kiptowa. (Otto Verwalder
zakład gór. w Zakopanem

R. 1884 Götter z Ruchat napadł na przebo

Goralia; or Excursions in the Polish mountains, by Sutherland Edwards. London (Wm H. Allen & Co. - printed by Woodfall and Kinder) 1863. 8vo (illustrated)

Przypisy.

Wrothta 6ta Wiersz 1^{ty}. 1890 r. wsi Arcykapłan Franciszek Jurek
w Tatrach kwitł. T. zachwycają. Si. Skości. Sł. in.
Kościeliska zwano. i. n. i. L. a. m. i. a. n. a. i. e. i. e.
wie. k. o. b. i. a., a. t. o. n. d. o. s. t. a. t. i. c. h. m. a. r. o. y. i. e. w. i. a.
n. a. i. e. i. e. a. i. y. s. u. m. i. o. n. e. d. o. n. a. n. e. p. a. n. i. e.
r. o. t. k. y. s. t. a., m. a. w. d. i. w. i. e. p. y. r. a. n. a. i. n. a. w. y. m. i. o. r. i. a.
w. k. a. n. o. d. i. e. m. i. s. t. o. w. k. a. m. i. e. n. i. e. s. o. r. a. n. a. i. e.
k. i. e. m. i. y. r. a. n. a.

Wrothta 7ta Wiersz 2^{ty}. 1890 r. wsi Arcykapłan Franciszek Jurek
w Tatrach kwitł. T. zachwycają. Si. Skości. Sł. in.
Kościeliska zwano. i. n. i. L. a. m. i. a. n. a. i. e. i. e.
wie. k. o. b. i. a., a. t. o. n. d. o. s. t. a. t. i. c. h. m. a. r. o. y. i. e. w. i. a.
n. a. i. e. i. e. a. i. y. s. u. m. i. o. n. e. d. o. n. a. n. e. p. a. n. i. e.
r. o. t. k. y. s. t. a., m. a. w. d. i. w. i. e. p. y. r. a. n. a. i. n. a. w. y. m. i. o. r. i. a.
w. k. a. n. o. d. i. e. m. i. s. t. o. w. k. a. m. i. e. n. i. e. s. o. r. a. n. a. i. e.
k. i. e. m. i. y. r. a. n. a.

Wrothta 8ta Wiersz 3^{ty}. 1890 r. wsi Arcykapłan Franciszek Jurek
w Tatrach kwitł. T. zachwycają. Si. Skości. Sł. in.
Kościeliska zwano. i. n. i. L. a. m. i. a. n. a. i. e. i. e.
wie. k. o. b. i. a., a. t. o. n. d. o. s. t. a. t. i. c. h. m. a. r. o. y. i. e. w. i. a.
n. a. i. e. i. e. a. i. y. s. u. m. i. o. n. e. d. o. n. a. n. e. p. a. n. i. e.
r. o. t. k. y. s. t. a., m. a. w. d. i. w. i. e. p. y. r. a. n. a. i. n. a. w. y. m. i. o. r. i. a.
w. k. a. n. o. d. i. e. m. i. s. t. o. w. k. a. m. i. e. n. i. e. s. o. r. a. n. a. i. e.
k. i. e. m. i. y. r. a. n. a.

Wrothta 9ta Wiersz 4^{ty}. 1890 r. wsi Arcykapłan Franciszek Jurek
w Tatrach kwitł. T. zachwycają. Si. Skości. Sł. in.
Kościeliska zwano. i. n. i. L. a. m. i. a. n. a. i. e. i. e.
wie. k. o. b. i. a., a. t. o. n. d. o. s. t. a. t. i. c. h. m. a. r. o. y. i. e. w. i. a.
n. a. i. e. i. e. a. i. y. s. u. m. i. o. n. e. d. o. n. a. n. e. p. a. n. i. e.
r. o. t. k. y. s. t. a., m. a. w. d. i. w. i. e. p. y. r. a. n. a. i. n. a. w. y. m. i. o. r. i. a.
w. k. a. n. o. d. i. e. m. i. s. t. o. w. k. a. m. i. e. n. i. e. s. o. r. a. n. a. i. e.
k. i. e. m. i. y. r. a. n. a.

Wolna 3ta Krzywan. do so gorawau Krzywan' jess'
na 'użyciu' w. w. h. m. i. o. i. o. n. y. h. i. o. r. o. w.
21 go i. o. t. a. o. o. r. q. u. i. z. m. i. n. i. e. o. r.
m. i. g. i. y. k. e. t. o. n. i. i. s. a. u. z. u. r. i. s. t. a. o. i. a. u. z. h. o. l. a. n.

Wolna 8ma Krzywan. d. t. y. z. t. o. n. a. e. Krzywan, jedn. z. S. a. l. t. a. n. i. n. i. c. h. o. r.
w. a. l. e. n. n. e. n. n. a. t. e. s. t. o. i. z. u. i. o. l. o. a. l. m. o. w. i. e.
i. e. l. e. z. i. g. i. o. n. o. w. i. a. j. o. w. y. d. a. i. e. d. o. j. o. d. s. t. a.
a. n. a. w. e. t. r. o. d. i. n. e. K. a. w. e. t. h. i. e. z. k. n. a. j. o. n. i. e.

! l. i. c. i. n. a. n. i. i. t. a. n. i. s. t. a. i. i. t. o. i. n. i. w. n. i. n. i. r. o. d. i. w. e. s. t. e. r. e. z. i. o.
m. a. n. a. n. y. z. h. o. l. a. n. i. e. }

241
Za Nowym Sargiem narzuja się zaraz Kiernaty 5 mil do nich znowy
Sargu jedzie się dolina przez Kaslary i Poronim za Poronimem w góry-
tem położeniu 3 mile od Nowego Sargu wies Drukowina, domy pokryte deska-
mi lub gąkami w góry. Od Drukowiny do morfkiego oka 2 mile góra gonyfła jedzie
się na koniec w krętej dolinie pomiędzy ogromne skały iody na nich nie dłużej trwają
bo je wiatr rzuca. Jedzie się potem przez las potem się widzi przepaść na stronie
strambad blisko do morfkiego oka się jedzie. Morfkie oko ma do 2000 jarzmi woko-
drie z 3 fion tarcz, go nacie skały, więc woda cypła do picia dobra
nad morfkiem okiem strany staw wyżej leż. mniejszy woda z niego wypływa i
wpada w morfkie oko na prawej stronie jeziora w niedalekim miejscu skały
mnieha wyobraza twarz z długą brodą kantus 1000 z kłosa 2 kł. wysięgnięte i kłosa
u boku idą się wiecieć m. p. twory oddzielne góry. Z lewej strony jeziora
Knyż, Dyzlera. Wystrzał ^{z góry} podobny gromolowi trwa kilka minut potem uśfaje.
Ku zachodowi 5 mil od Nowego Sargu Kofuchpca droga do tej wsi przez rós-
niny ^{niej} Kofuchpca Duzajci przed meka wypływa ta z tej wsi widok na Kar-
paty i Bałic góry. W Kofuchpcah skały najgłębiej pośacie łowy z prawej str-
ny z lewej strony w odległości straszek z brody, są tu różne skały wspan-
nie przedstawiające wiecie, samki ruzny, Duzajci wypływa z jeziora skały w naj-
głębiej na p. skłaniającym otworem i wiecie kłosa cichy napętniona woda.
Kalej tam nie ^{widok na} Tędną górę Bałic nagi(?)

[illegible]

1) Götter und Helden 2) Helden
 3) Krieger 4) Krieger
 5) Krieger 6) Krieger
 5, 686

Prima S. n. r. 177. fuzni □ zara yasty
Lilione podnia dolna Jarionicon
ylebora dolna Merchaichy
Merchaicha, Milla Kopylowa
(yptanix)

Wyrok z 1884

143

owidzieliśmy kilka dni (winnego) na
kierunku na jego Główną na jego Główną
na jego Główną Główną (Główną) —

Ku wstąpieniu na jego Główną
Kierunek Główny na Główną z na
wzrostu na Główną (Główną)

Ku wstąpieniu na jego Główną
Główną (Główną) Główną Główną
Główną Główną i Główną

Ku wstąpieniu na jego Główną
Kierunek Główny Główną Główną z Główną
Główną (Główną) Główną Główną

o Główną na Główną Główną Główną
neutralny o Główną Główną Główną

1884 Główną Główną Główną Główną
1884 Główną Główną Główną Główną
w Główną Główną

1885 Główną Główną Główną Główną
Główną Główną Główną Główną

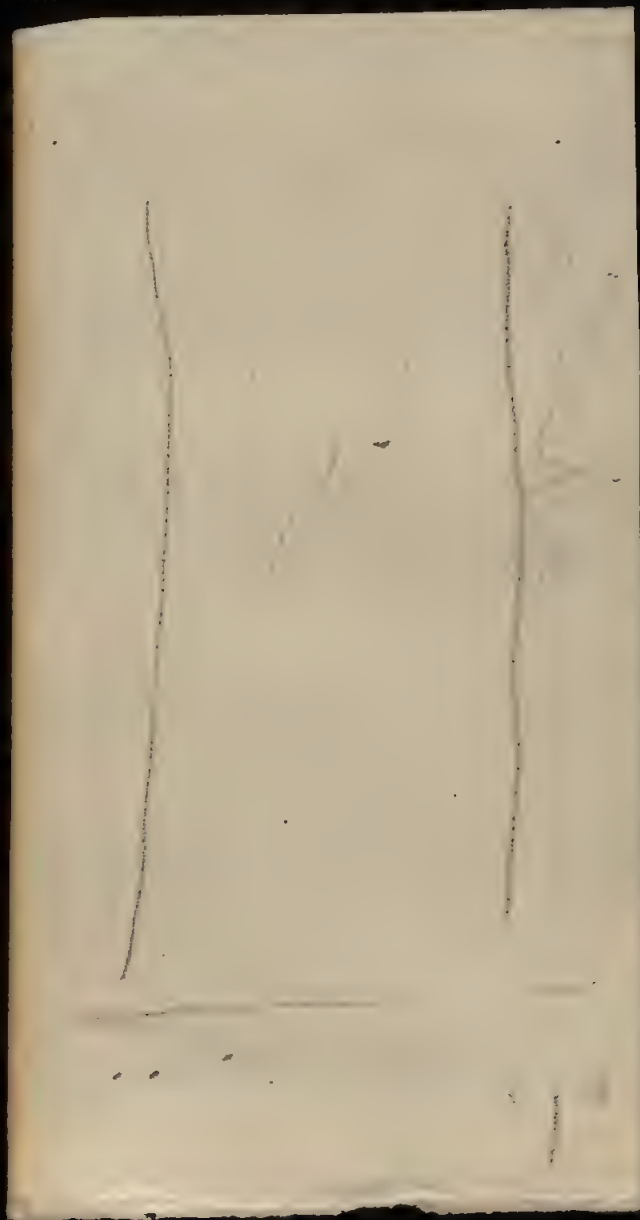

Jaworowa

Katowa dolina

Przebiegi kłopotliwe
chudzi

Jaworowa Wanta (Lappinlin)

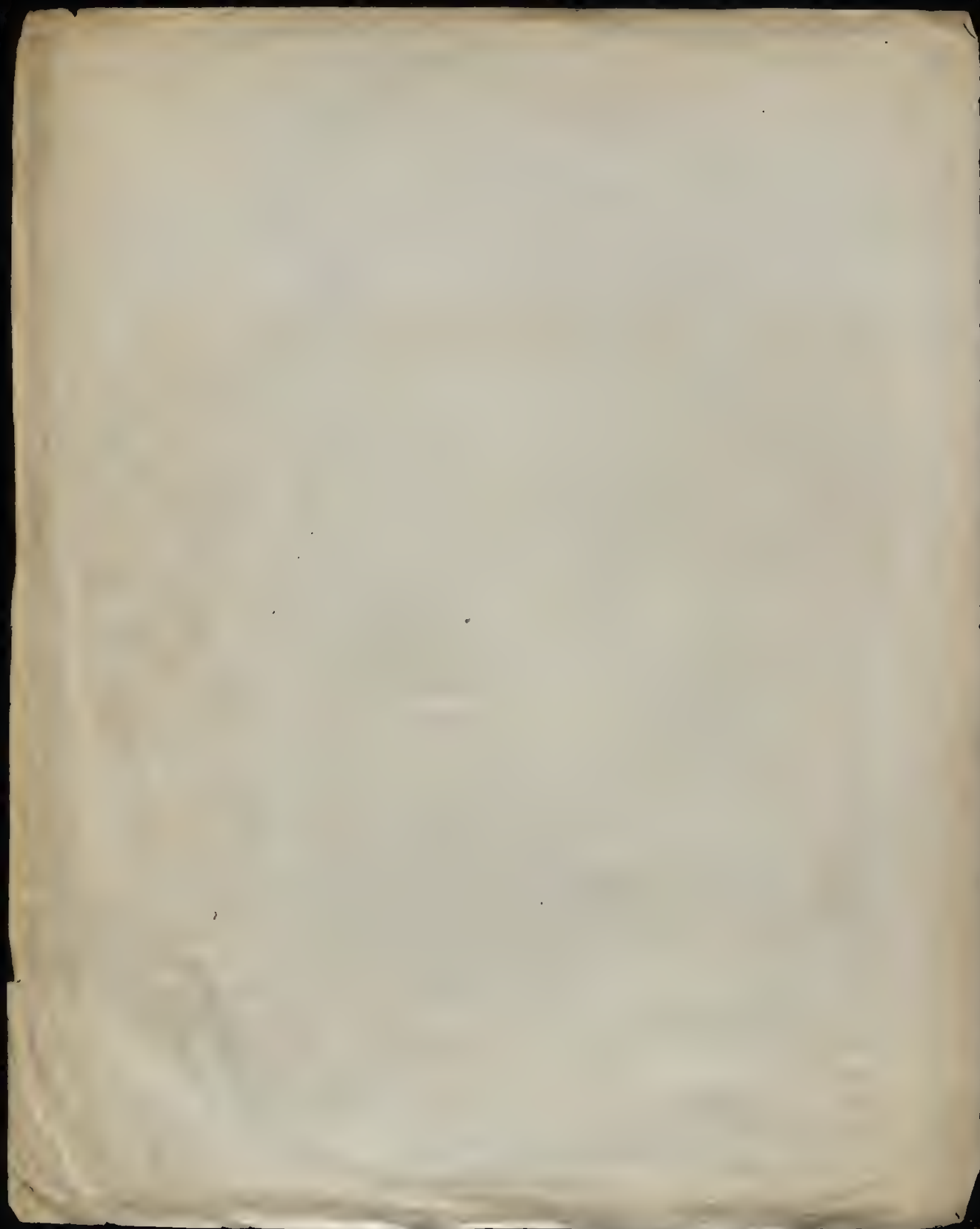
Na poręgu kark. Państwinnia o koto S. Michala tedy góralc na
 dot. hucul. zhu. tródy powracają do domow naten erisw
 calej pod Batrami Krainie powfiekna wesołofe rabawy
 gny: śielfnie huciw, na ten erisw kci mafie giste: nagludniejsze
 w tym to rase tutejszych góralow strojom przypatrzyć si
 najlepiej. Gólinnosc, prostota, w niernie nie podobniona jełiere
 otwartofe iuk ralecają. Ryby w mostnim oku podobne do
 ryb w łaponi: gatunek pstrągów kłonych dinneuf. Sulno
 alpijskie zowie, łaxu: Sulno mubla. Mch czerwony na
 kciemienich na wypraf pulverulentul sanguineu radeifimascant
 Linn. p. 1638. Drewna: Jaryby łatwone, Jurekby di nie
 serbul. aucupania, Ederora ciarna (*Nectula folijs cordatis* ob
 longis acuminatis, serratis dim) bróra porotogła (*Nectula*
folijs crenatis Flor. łapon) Wierba karpacka i liśiem leusowym
Salix Carnathica mafos *folijs lanceaceis* huciw ob okrogłofit-
 uowce (*Salix herbacea* dim) wianob Karlica (*Salix carpatica*
humila rotunde - folia repens, inferne subopresca.) Korod ciar-
 na karpacka (*Pinus Carpatica*) Kiedr karpacki: ryp: Limba
 karpacki kciuk ię rawnie kci. łolia tyberystka (*Pinus Lem-
 ba*) Koto karpac ładowity ię plemiona narodu Hucian.

Procz ni di łow: Włafki: prągi: Kłauk
Łom f.

Najwybitniejszym rysem z charakteru górali jest otwartość, dobrodusze noś, gościnność, religijność głęboka, łagodność melancholijna (?) do czego się przyroda przyczynia. Dźwięki się należą i w pieśniach mało poezji i rzekomości której przyroda liczne włożenie się po świecie; zato w podaniach więcej barwy i treści. Każda wieś ma mnóstwo podań miejscowych. Taką jest powieść o bogactwie rodziny Bełtów którzy wykopalili złotejskie skarby na górze Raniwberg. Innytem są górale przesadnie i rabobonni; każda wieś ma prawie swą starą wróżkę i planetnika (najczęściej bar) co zapędywać umie. Obcyżają i zwyczajnie zbliżają się do słowackich (najczęściej bar) co zapędywać umie. Obcyżają i zwyczajnie zbliżają się do słowackich (najczęściej bar) co zapędywać umie. Obcyżają i zwyczajnie zbliżają się do słowackich (najczęściej bar) co zapędywać umie.

Wszyscy przy tańcach smutni a sam taniec przódki z węgierską. nie które piosenki:
 Ładny jest Janiczek, ładny jest do znaku - Mnieby nie iść byto z tobą iść do wiatu.
 W moim ogrodzie kwiaty pachnące - Dalekoś odemnie serce kochające.
 Daj mi matko daj mi kiej ludzie pytają - Kiedy lilija kwitnie, wtedy ja tańczę.
 To moje serduszko takie zażalone - Jak to ielażko w ogniu rozpalone.
 Przegadana woda, przegadana fala - Moja kochaneczka przegadac nie chciała.
 Na wysokijs jedli gotobezek riedziat - Jaby ci kochata kieby nikt nie wiedział.
 Na wierszyczku fala - Była przedawata - Czy przedam czy nie przedam - Ja iść damoniedam.
 Dnie jadł konik, nie jadł ani ja - Frajereczko moja, czyż ja, czyż ja?
 Frajereczko moja mam ci coś pytać - Uciek mi koniczek, pomóż mi go chwycić.
 Ładawe koniczki nie dają się łapać - Frajereczko moja bądź ziom na mnie patakac.

Ładawe koniczki nie dają się łapać - Frajereczko moja bądź ziom na mnie patakac.
 Pieśni Górali najczystej krotkie, dwu lub czterowierszowe, melodyj w nich mało, najczystej przedstwiają co nawiąduje echo górskie. Instrument muzyczny podobnie jak u Słoko: ten kosa czyli gajdy ma głos krzykliwy lecz smutny. Górale są rozwinęli; choćżenie nocą do frajerki przez okno podobne jak w Szwajcaryi (Altyuny) i na Węgrzech. Łotomstwo u ich nie raz za majątek lub statek uchodzi. - Najbardziej niezapomnia: są złociw jest baran oprawiony zabity gotowany w mleku w kotle szatarowem. Górale mają mają wielki pociąg do prawowania się i do koczowania się z tego dowodem znaczna ilość koni z góralokich synów.

Złoty dywonek

Pewien żuchas znalazł na polanie klucy niem otworzył drzwi
 jaskini w pobliżu. Irodek stworzył przepychem drogi kamie-
 ni; siedziata ^{panna} ~~klucy~~ pny fłole aż do wydawienia zornowoy
 go kazał mu wybrać jeden z 3 darów: faoniec złotych
 pieniądzy, lub dywonek złoty lub b. fama panna. Żuchas
 wybrał dywonek. Panna w gniewie przekląła go że
 ją nie wybrał bo by był ją wybrał. Wśród gromoty
 zapadły się sklepienia jaskini, a premoć wyczuła
 go obadziwony okrywszy się, leżąc znalazł dywonek
 złoty kolo sobie - (ma być ten dywonek w pospadyaniu
 familij)

Dziwożona

Żuchas łnotkał piskną dźwięk na polanie - ta obie-
 cata być jego była ją z rany poratował ^{potem, pata} to potnoy i
 tem miejscu: Pierwszego dnia poratował ugryt ogień
 Drugiego dnia siedziata tam ropucha z ognistymi
 oczami i machiał poratować leg. niekt - lrewoz
 dnia siedziata ropucha - uciek i opalał (bo niech
 uia poratował

Łęchy

Do żuchasa do kolicy wstąpił z nieznanymi próbili go
 by się pozwolił ogrzać dat im renty cy w czerpaku
 rano już ich nie było - a pastach znalazł w czerpaku
 duży kawał złota
 Co roku się zjawiali Łęchy Kopiec Karby

Mnich

burzył w nowy co górniacy w dzień zrobili na fustglancu

Król Węzów

Juhasz widziat leżącą koronę miedzi złotą z purpurą
kamieniem na polanie wziął ją ledwie ułchał kłosa kłosa
aż tu ra nim goni furkajca chmara węzów (Bo Król
gdy pije u grota (kłosa korony) rzuca koronę
juhasz i tym się uratował.

Gernie

Gdy 2 Dag świat
światy profiś go djabet
aby mu pozwolit co
śwodzić. Dag mu
pozwolit i światy djabet
gernie w kłose i napet
nit trawia (bo ciast
żółte chęty: kłodliwy
aby ludzom kłodliwy
Dawid trawia, fizio tem
2. Dag, zamienit te
trawia w kłodliwy
światy: na każdej jagodzie
warony kłodliwy zrobit
dla znaku.

Dziwosony

Odmienną potężną
dnieko takie dnieko
twa woziki do pieca
mopalonego a gdy zagrzeje
kugielki i pyleci dziwosona
i pynie się prawdy we

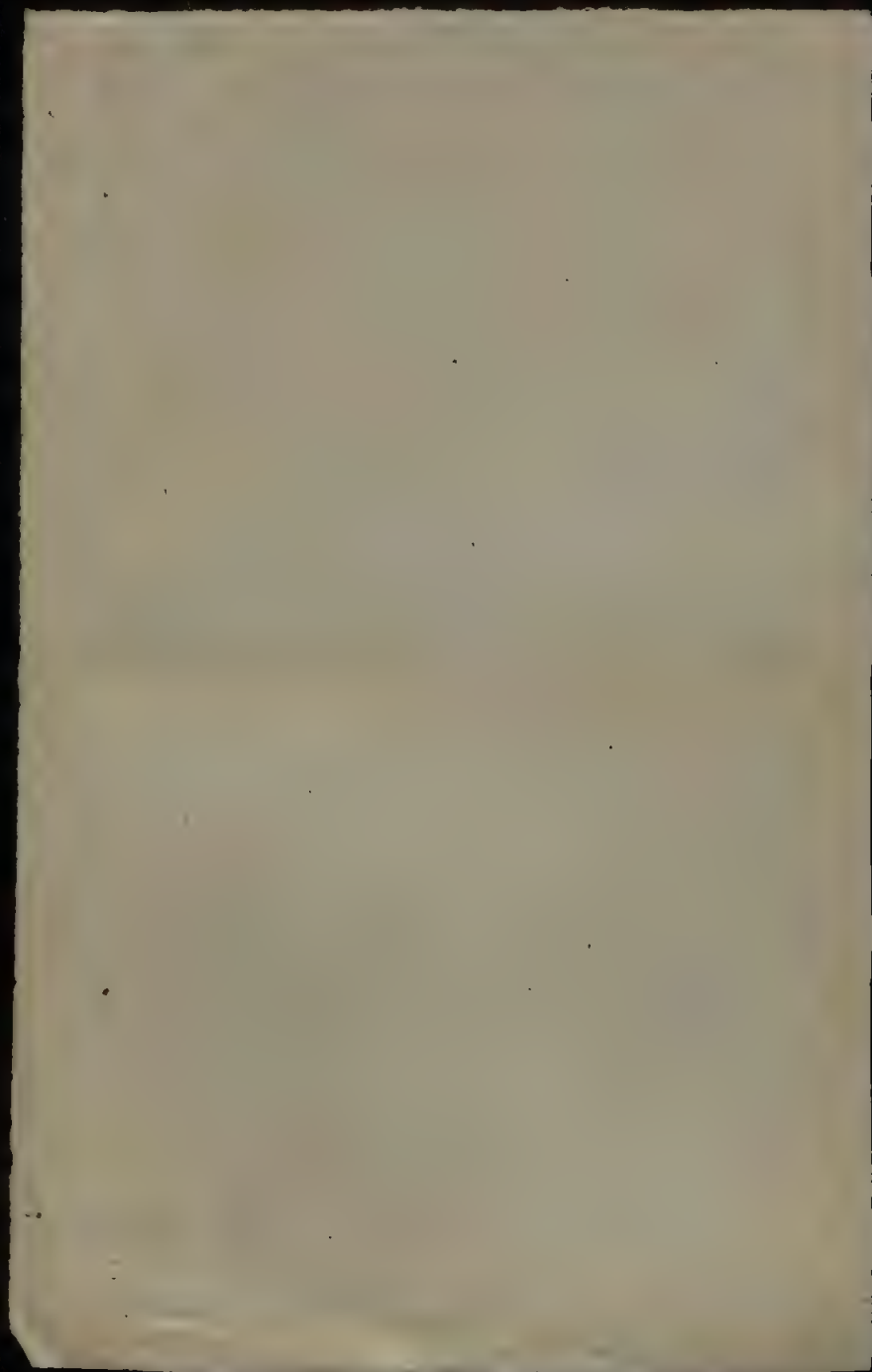
Es ist mir ferner möglich gemacht, Ihnen die Anschaffung der grossen Sammlungen und theuren Werke, welche in diesem Katalog aufgeführt sind, zu erleichtern: Öffentliche und Privat-Bibliotheken wünschen häufig ein Exemplar

auf dem Lager habe, innerhalb vierzehn Tagen übersandt werden.
Die gewünschten Werke sollen Ihnen alsdann sogleich oder wenn ich sie nicht

durchlaufen, eine Auswahl zu treffen und die Bücher zu verlangen.
Belieben Sie also in Folge dessen den hierbei gefügten Katalog gefälligst zu

pectus, mag er sich auch noch so genau über den Gegenstand ergeben, giebt nur eine unklare Idee von dem Inhalt und Werthe eines Werkes. Die H. Firmin Didot haben mich daher in den Stand gesetzt, Ihnen diejenigen Werke, zu deren Anschaffung Sie geneigt wären, vor dem Ankauf zur Einsicht vorzulegen. Dieselben müssen jedoch bei event. Rücksendung in sauberen Zustande und nicht aufgeschnitten sein.

Tatry (w Janderk) Łodania: Dziwożony podobnie jak juhasy truci-
nia się papierem i strzeżeniem chor dzikich które dom i które się
od nich dość jedynie dają lecz ich przy tej robocie ludzkie oko nie
widzi; pnie to też kryją na grubo strzeliów polujących na dno:
kie kozy. Pewnego razu przysły dwie dziwożony do wsi i pskaty
dodrżwi kobiety najadaj się na babieniu sławnej prosiąc aby po-
prabyta do poloznicy. Kobieta zmiękczona ich prośbami poszła za
niemi i przybyła przed piecary. Idąc długo chodnikiem przybyła
do pysznej świetlicy gdzie na korytowanym łozu leżała poloznica.
Gdy dziecię odebrano wyprowadziły babę dziwożony nazad z
piecary; przy wychodzie wsiypały jej do zapaski węgli kupa
kobieta idąc do domu wyrzuciła po drodze owe węgle nie ich
nie ceniąc. Złyby były do domu reszta węgli wsiypała do ognia
na piecu które się wtedy w złoto zamieniły. Wyszła i chciała
wyrzucić pogrzebać węgle, lecz nie było: sławo - Kradną dziwo-
żony dzieci: dziewczę. Dziwożony kazał po furtach, koję się
w stawach; lot ich sprawia шум w górach; jak w Tatrach są to duże
strzeliów który za śmiałość pnie, dziwożony wzięci życie
postradali. Węże i mają swego króla; jest on biały: ma na głowie
złoty koronę z świecącymi kamieniami. - Stodczyka ma moc audować
jedną ją kozy (korzeń koziorozowy) i żyją dziwożony, strzelić który
ją żyje nie dośłanie znużenia: zawrotu - Kłodnewina jest to
drewo pęzące tak nisko za karę iż Chrystus na krzyżu z tego
drewa był przybit. - Ślady dziwożon widac często na polanie złoty
wydeptanej: wysochłej - Pewny pastersz znalazł na polanie złoty
kleuz idąc ku do koliby spotkał czarne drzewo w skałe które owym
złotym kleuzem próbując otworzył; tu znalazł wielką wspaniałą
wyszła do niego piękna dziewczę która pytała go co chce lub ją sama. Łaż
runek: garnet złoty, lub dywonek złoty do owiec lub ją sama. Łaż
terz wieści swej drzewiny obrat dywonek, data mu dziewczę z ptasem
i wtedy powstał шум: gromot jakby się wielki tak iż pastersz om
dlat, gdy po chwili otworzył oczy znalazł się już leżącym na polanie
obok niego dywonek złoty, zadowolony nie obrat drzewiny, bo to była
złota Kłodnewa która mogła tym sposobem wybiec. - mnich oja
zabit, cię go 16 razy która leży na nim wygręta. - Złota Kłodnewa - 12
Apotezow - Złota Kłodnewa w górach.

joś alskie: grule = ziemniaki
złuradaj: (przy tańcu)

A kampi to idziez, góralu kiepcarzu?
A co ci do tego lachu podkowcarzu.

149

Elfy lawia się zlatują igraja pioruną przyniesiecu; czałem
pęstuchom zbitka się owca daremnie szukała po nocy
as tu ni ztąd ni zowąd owca przed nimi stoi - czy to bied-
nemu podrzuca, frebrniaka - nie są to duchy zte byle im
na głose nie robie.

W Wifnigiu kamień w lesie co djabeł chciał go na zamek rzucić
(skada)

P. Jezus siedzi, S. Piotrem wysłał go w górę po chleb, był przędno;
wek ledwie S. Piotr uprosił bakenek chytry schował bakenek
i że nie przyniósł odrzekł. Gdy dalej szedł za plecami ugrzył
S. Piotr kawałek a gdy go chciał potknąć obejrzał się
+ Piotr P. Jezus: zapuść. S. Piotr wypłut kafek
tak mu zrobił aż ostatni kawałek wypłut wtedy
począł go karcieć P. Jezus że jemu nie dał; jemu
nie z tego z tych podgryzków na pamięćkę
grzybki stworzył. S. Piotr obaczył się w kufce.

P. P.

Die unterzeichnete Buchhandlung beehrt sich hieneben zur gefälligen Einsicht zu überreichen:

1 Album poétique, Blüten aus den Werken der neueren und neuesten Französischen Dichter. Für den höheren Schul-Unterricht und die häusliche Fortbildung.

Herausgegeben von **G. Ebener**, Institutsvorsteher in Hannover. Preis 22 Ngr.

Erfolgt gratis, wo die Einführung beschlossen wird.

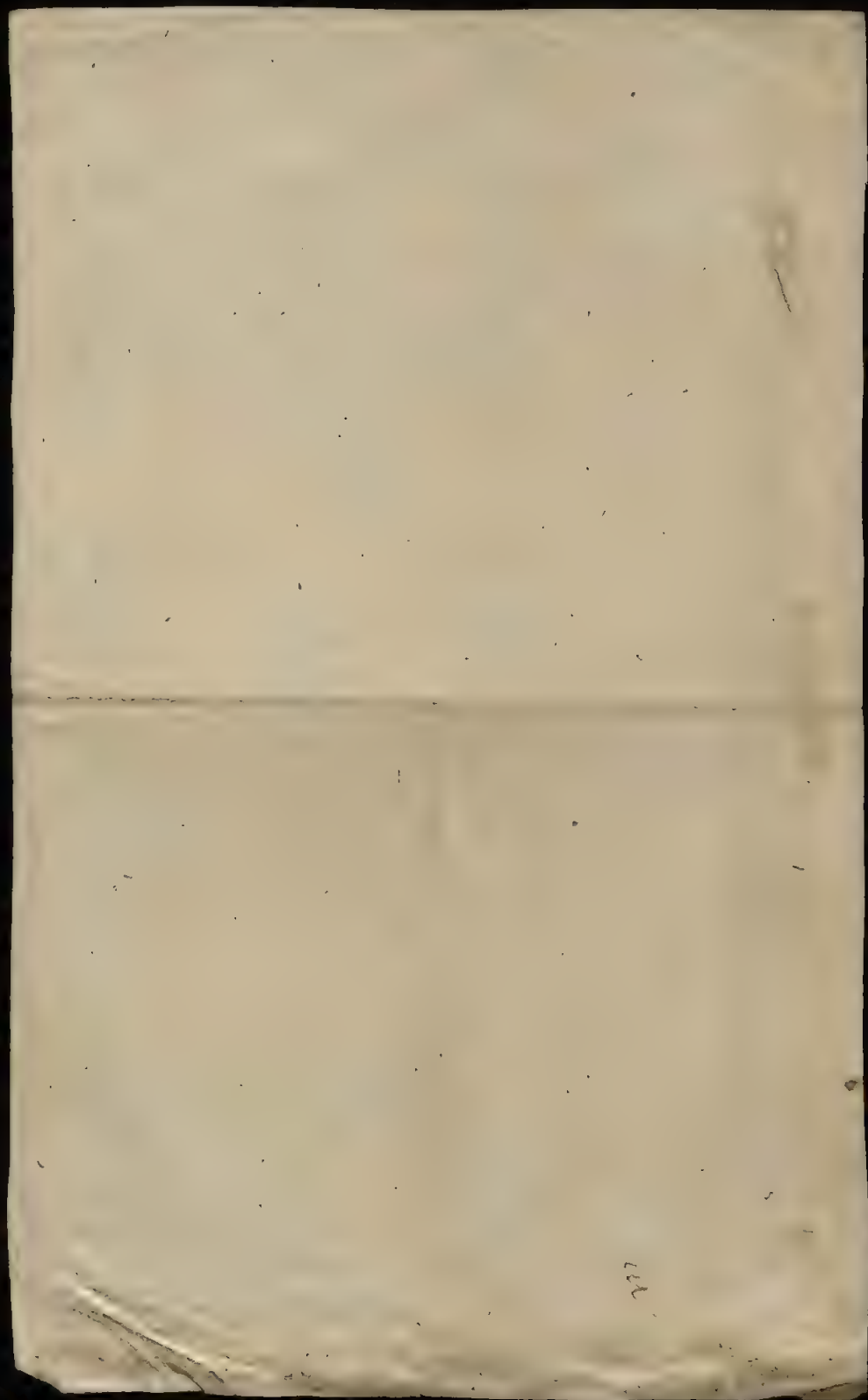
Diese sehr sorgfältig zusammengestellte Anthologie, die mit besonderer Rücksicht auf den Schul-Unterricht ausgewählt, und deshalb mit sachlichen Noten, kurzen Biographien, einer französischen Vorrede, einer Uebersicht der poetischen Nationalliteratur Frankreichs und einem besonders geordneten Inhaltsverzeichnis versehen wurde, nichts enthält, was gegen Sitten, Religion und Staat verstößt, wird sich gewiss überall dort Eingang und Anerkennung verschaffen, wo die Poesie als ein wesentliches Mittel für das höhere Sprachstudium erkannt wird. Da die chronologische Reihenfolge so viel wie möglich bei den Dichtern eingehalten ist, so gewährt sie zugleich einen gewählten Ueberblick über die bessere neuere und neueste poetische Nationalliteratur Frankreichs, und wird eine gefällige Einsicht in das Buch jeden von der Zweckmäßigkeit in der ganzen Anlage, seiner Correctheit, dem soliden Druck und der grossen Billigkeit

Przegląd wykładów na Bulwarze pod Ładami.

Wtorek obwar sąsiad myśli malować się. 150
Teraz byłoby podchlebna, a drugich ongi.
Ja tu więcej nie pomażę dzisiaj tylko kłopot.
Moc Boga! Wzrost natury! i wstąpił muosi sąsiad!
Dziś 29 sierpnia 1824 Zeroni.

Wtorek znowu wydział nowy w utworach natury.
Jest go nie pomażę na podłogę na trawę
Wzrost natury na wzrost natury i wstąpił muosi sąsiad.
Wtorek znowu wydział nowy w utworach natury.
a kolok to jest pogrom na wzrost natury.
w domach, wzrost natury i wstąpił muosi sąsiad.
20 sierpnia 1824 Zeroni Zeroni.
(Zygzak i zagon, wzrost natury i wstąpił muosi sąsiad.)

Do obłędnej piosenki te ogromne szale,
Wzrost natury i wstąpił muosi sąsiad.
Dziś 29 sierpnia 1824 Zeroni Zeroni.
I myśl natury i wstąpił muosi sąsiad.
Wtorek znowu wydział nowy w utworach natury.
a kolok to jest pogrom na wzrost natury.
w domach, wzrost natury i wstąpił muosi sąsiad.
20 sierpnia 1824 Zeroni Zeroni.
(Zygzak i zagon, wzrost natury i wstąpił muosi sąsiad.)

W Księstwu r. 1757 Jędrze Ryt-
ter postawił muś dla zjazdu

Hermysa

Kurze Beschreibung der Karpathen
aus Gebäuden der Einwohner, Seen,
Königlicher Thak, Mineralien, Bergen,
Wälder, Pflanzen, Thieren und
Reisern, beschrieben vom Hrn. F.
K. Klein) 1827. —

Abgeschrieben 1836 d. 8 August
durch Johann Felix Andrusiewicz
in Chocholow

Karol Dylowski Organista z Drafter
1871.

4te Nr. Inv. 5320.

Frenz Klein lehrer w Księstwu
Książ.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
1215 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637
TEL. 773-936-5000
FAX 773-936-5001
WWW.CHICAGO.EDU

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
1215 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637
TEL. 773-936-5000
FAX 773-936-5001
WWW.CHICAGO.EDU

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
1215 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637
TEL. 773-936-5000
FAX 773-936-5001
WWW.CHICAGO.EDU

Dolina Szklar p. Wplickiego (Księga świata Poznań
II 1859 Zeszyt 2^{ty} Rok I

152

Fajans Maksymil.: Wizerunki polskie
Zeszytów XV. 1859 (po 3 w Zeszycie)

Radziejowie p. Jul. Bartoszewicza
Księga świata 1859 Zeszyt II Rok
1. Zeszyt ^{III} także wspomnienie Tet-
row, z notat podróży p. Offera
Flatt. (Zeszyt III i IV)

Jezuici w Kaliszu Bibl. Warsz 1857.
T. I i II. 1859 T. II maj str 559-
571.

Wynieczyka w góry Łokucia (Gazeta codzienna
na 1858)

~~Salmo wartmanni vel
(typo) karstus~~

~~W Wigierskim jeziorze: Sieja (od 2-3 funtów
pny kamedutów raryfione - wielowar
- stynka
(Omerus eperlanus) Salmo maderula~~

Galeria Królów polskich Jana Felixa Ł.
warskiego. Zeszyt I 1858: Bolesław
Chrobry, Kazimierz Wiel. Ludwik, Jadwiga,
Stefan Batory, Jan Kazimierz. (podług
Banciarelliego w Lipsku)

Album Lubelskie

Zob. VII 1) Kolonia zamarła w Chodolu 2) i 3) Zamek
4) Zamek

Die Diatomeen der hohen
Tatra bearbeitet von J.
Schumann. Herausgegeben
von der k. k. zoologisch-botani-
schen Gesellschaft in Wien.

Wien (W. Braumüller) 1867
pp. 102. 2. 24 ~~Tab.~~ ~~Fig.~~ ~~Fig.~~

2nd

1st

1st

1895

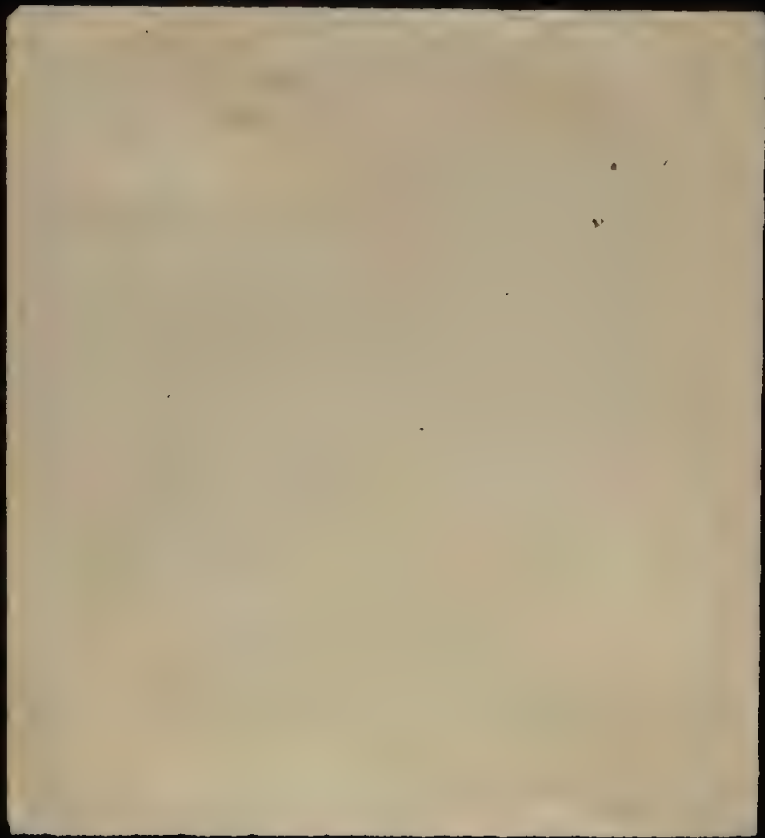
von F. Zanitz 1871

Die hohe Satra und ihre Anwohner

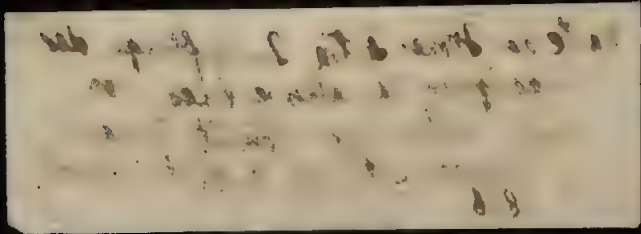
¹⁸⁶⁵
Globus VII Be. 2 tief. pp. 33-43.

mit Blätter domniger Spitze

ober Koprona Thal mit Fein Wäning
Slovaken
Gorden.

Karte der Hohen Tatra. Im Auftrage der
Ungarischen Karpathenvereins von 155
Karl Kolbenheyer. Bielitz, Eduard
H. Klimetz Lithograph. Anstalt. Kefnau
1876.

Spór o Morskie Oko.

Przy dzisiejszem ogólnem zainteresowaniu się tokiem sprawy o Morskie Oko i Czarny staw w Tatrach polskich, które Węgrzy do Królestwa swego wcielić usiłują, przy wzrastającej ciekawości, jaki obrót sprawa ta wziąć może, nie od rzeczy będzie przypomnieć, iż to nie pierwszy raz wcale Węgrzy z podobnemi roszczeniami występują. Urocze okolice tych górskich jezior, mianowicie Rybiego stawu, dziś niewłaściwie u nas „Morskiem Okiem“ zwanego, leżącego na wysokości 1401 metrów nad powierzchnią morską, zajmującego obszar 33 hektarów, a którego głębokość do 50 metrów dochodzi, oraz położonego ponad nim na wysokości 1594 metrów Czarnego stawu, dawniej pod nazwą „Morskiego Oka“ znanego, zajmującego przeszło 21 hektarów obszaru i do 77

metrów głębokiego, wabiły oddawna i nęca dotąd corocznie licznych miłośników przyrody, zwłaszcza, iż jeziora te najokazalsze i największe w całym pasmie tatrzańskim, odznaczają się cudnymi górskimi widokami, osobliwszem położeniem i niezwykłymi pięknosciami wspaniałego otoczenia, na których nawet — podług orzeczenia znawców — jeziorom w Alpach szwajcar. zbywa. To też słusznie turyści węgierscy, docierając do tego kresu swych wycieczek, nadali okolicy galicyjskiego „Morskiego Oka” szczytne nazwisko: „perły gór tatrzańskich,” co znowu zrodziło w nich niepomahowaną żądzę posiadania takowej.

Już wkrótce po zajęciu Galicyi przez Austryę, wystąpiło dnia 21 września 1793 roku żupaństwo spiskie z rozszerezeniem, jakoby cała nowotarska dolina oraz państwo muszyńskie w sądeckim obwodzie niegdyś do korony węgierskiej należały i domagając się zwrotu, nieprawnie przez Polskę zagrabionych posiadłości, popierało to twierdzenie urojonemi tylko, przez komisarza J. Török spisanimi domysłami. Odparł wtedy te blahe rozszerezenia c. k. Fiskus galicyjski, przekonawszy komisję graniczną niezbitemi historycznymi dokumentami, iż okolica zakwestyonowana od czasów najdawniejszych do Polski należała i że roku 1204 Teodor czyli Czader z rodziny Gryfitów, późniejszy wojewoda krakowski, otrzymał od księcia polskiego pozwolenie do osadzania w posiadłościach swych między rzekami Białym i Czarnym Dunajcem w nowotarskiej dolinie kolonistów na prawie

niemieckiem. Posiadłościami temi uposażył on później w r. 1232 założony klasztor Cystersów w Ludzimierzu, który z powodu napadów rozbójniczych do Czyrzyca przeniesiono. Bolesław Wstydliwy, potwierdzając r. 1255 nadania tegoż klasztoru, udzielił mu prócz tego wolność polowania i rybołówstwa w górach, zwanych Tatry. Co do Muszyny zaś przytoczył e. k. Fiskus dokument, dowodzący, iż Wisson, scholastyk krakowski, dobra te jeszcze przed r. 1288 biskupom krakowskim odstąpił. W ten sposób na razie r. 1793 oddalone zostały pograniczne węgierskie zachcianki. (Ob. *Schedius L. Zeitschrift von und für Ungern. Pesth 1803, IV Band, 2 Heft*, str. 110).

Po konfiskacie dóbr podtatrzańskich klasztoru czyrzyckiego w r. 1380 przez Ludwika króla polskiego, utworzono z takowych starostwo Nowotarskie, dawane przez panującego monarchę w zarząd oddzielnym starostom, z których ostatnim podczas zajęcia Galicji przez Austrią był Franciszek Rychter, podstoli krakowski. Do starostwa Nowotarskiego należały także wsie Bukowina, Groń, Brzegi i Białka, których granice szły od Węgier wzdłuż rzeki Białki aż do ujścia w nią potoka Białejwody, odtąd zaś szczytami gór zwanych nad Żabiem, Rysy, Mięguszwoskie turnie, otaczających od wschodu i południa jeziora Morские oko i Czarny staw, położone po polskiej stronie. Najwidoczniej dowodzą to przywileje królewskie, mianowicie przywilej Władysława IV z d. 20 czerwca 1637 r. Wojciechowi Nowobilskiemu

na sołtystwo nowo-lokowane we wsi Białce, w którym król nadaje także prawo korzystania z pastwisk czyli polan zwanych: Brzegi, Góra Kiczora, Wołoszyńskie i koło Rybiego stawu, począwszy od potoków Białki, Komarnikowego i Leśnicy. Są to te same polany, oznaczone w galicyjskim katastrze numerami 2336 do 2341, do których sobie obecnie zarząd dóbr Jaworzyna w Węgrzech prawo rości. Powyższe nadanie potwierdził znowu król Jan Kazimierz d. 8 stycznia 1661 r., i król Michał d. 11 listopada 1669 r., przydawszy jeszcze do tego polany zwane Ryniarz i Lichwierzówka. — Podobny przywilej nadał król Michał dnia 11 listopada 1669 r. Krzysztofowi i Andrzejowi Grońskim, przyznający im posiadanie sołtystwa we wsi Groń z pastwiskami zwanymi Wierzech Leśnica, Karpencina i Jaworzyna węgierska, począwszy od rzek Leśnicy i Białej, które to polany już dziad ich od króla Stefana Batorego otrzymał. Potwierdził następnie to nadanie król Jan III dnia 3 marca 1676 r., przydając jeszcze polanę Głodówka zwaną. — We wsi Brzegach nadał August II dnia 12 sierpnia 1698 r. Wojciechowi i Błażejowi Bigosom polany zwane Wierzech Poroniec, graniczące z pastwiskami sołtysów Białodunajeckich i Nowobilskich. — Tenże August II potwierdził d. 12 sierpnia 1698 r. Wawrzyńcowi i Michałowi Kurtkom ze wsi Bukowiny posiadanie polany Głodówka, sięgającej aż do rzeki Poronin i drugiej polany Rusicowskiej

w górach tatrzańskich wykarczowanej. (Ob. Księgi relacyj grodu krakows. Tomy 62, 102 i 125).

Że Morskie oko i Czarny staw nie po węgierskiej stronie, lecz w Galicyi leżą, okazuje to dobitnie mapa z r. 1794 p. t.: *Tatra versus septentrionem Taf. II.*, umieszczona w czwartym tomie dzieła Balt. Hacqueta: *Neueste physikalisch-politische Reisen in den Jahren 1794 und 95 durch die Deutschen und Sarmatischen oder Nordlichen Karpathen. Nürnberg, 1796.* Na owej mapie tego uczonego przyrodnika i profesora uniwersytetu lwowskiego, który kosztem rządowym dla zbadania kraju podróżował, oznaczoną jest granica Węgier, to jest żupaństwa spiskiego i liptowskiego, idąca od połączenia potoku Białej wody z Białką, szczytami gór po nad Morskiem okiem i Czarnym stawem, które do Galicyi należą. Takąż granicę przedstawiają chorograficzne mapy Galicyi J. Liesganiga z r. 1790 i 1824; Grossa, dyrektora drogowego z r. 1816 i dokładna, obszerna administracyjna karta Galicyi K. Kummersberga z roku 1855, wykonana podług urzędowych pomiarów katastralnych (*Blatt 35*). Podobnież nie zaliczają jeszcze do Węgier tych jezior galicyjskich większe mapy królestwa węgierskiego: J. Lipszkiego z r. 1806, poprawiona następnie przez L. Schediusa 1833 i 1847, i atlas Węgier D. Görega z r. 1810. Prócz tego autorowie, opisujący Tatry w niemieckim języku, jakoto: Buchholz r. 1786, Chr. Genersich 1807, J. Melcher 1821, C. Szepeshazy i J. C. Thiele 1825, A. Wilhelm 1829, A. Sydow

1830, C. Korzistka 1864, wyraźnie nadmienią, iż Morskie oko i Czarny staw leżą na „polskiej stronie“, to jest w Galicyi.

Dopiero po sprzedaży w r. 1858 przez p. Klementynę Homolaczową, właścicielkę dóbr Zakopane, sukcesorom barona Palotsaja parcel leśnych i pastwiskowych za Białką, na wschodniej stronie Morskiego oka leżących, na których prawo paszenia bydła przysługiwało, według dawnych przywilejów, także sołtysom nowobilskim, odezwała się na nowo ze strony węgierskiej chęćka aneksyi Morskiego oka i Czarnego stawu, tej „perły gór tarzańskich“. Poparła ten zamiar wydana r. 1876 kosztem węgierskiego Towarzystwa tatrzańskiego w Bielsku mapa Tatrów (*Karte der Hohen Tatra*) przez prof. K. Kolbenheyera narysowana. Na niej ochrzczono już Czarny staw węgierską nazwą: Tengerszem (*Meerauge*), a Morskie oko, przez którego środek granicę węgierską wzdłuż biegu Białki poprowadzono, przezwano: Halas-to (*Fischsee*).

Niepospolicie też każdego, z galicyjskiej strony zwiedzającego Tatry, zadziwić musi zakaz przystępu do Czarnego stawu i wschodniego brzegu Morskiego oka, wydany przez węgierski zarząd dóbr Jaworzyny, który nawet dla wzbronienia odwiedzin, wszelkie tamże prowadzące ścieżki za Białką, strażnikami i żandarmami — jak to nam dzienniki donosiły — obstawił. Jest to może jedyny przykład w cywilizowanych krajach Europy, bo w Szwajcaryi, w Tyrolu, w Styryi, nawet

w samych północnych Węgrzech — jakieśmy to naocznie w Sławkowskich Szczawach (Szmeksie) widzieli — nikomu dotąd przez myśl nie przeszło, wzbronić wolnego chodzenia po górach dzikich, które tylko co roku setki ciekawych turystów zwiedzają, a żądanie, aby dla uzyskania od węgierskiego zarządu wolnej przepustki do galicyjskiego Czarne go stawu odbywać przeszło czteromilową podróż tam i napowrót do Jaworzyny, poczytywać wypada za czystą kapryśną chimere, zwłaszcza iż żaden z turystów polskich, zwiedzających owe strony, nie miał i nie ma wcale zamiaru polować na niewiune dzikie kozy i świstaki, które, dzięki ustawom sejmu galicyjskiego, przez zabronienie polowania na takowe, w tym zakątku od kilku lat się rozmnożyły, a o które to polowanie zarządowi dóbr Jaworzyny węgierskiej w całej sprawie głównie chodzi.

Żegota Pauli.

W Krakowie, Nakładem drukarni „Czasu“ Fr. Kluczyckiego i Sp.
pod zarządem Józefa Łakocińskiego.

Spiz (rodzaj dzia: Belius Matthias: Hingar
riae antiquae et novae Prodomus. Norimbergae 1723. fol.)

Podziat Unia: Ad liberae regiae civitates: Leutichovia (Łotse
Lewosza) Kermark (Kosmarok) z kosciotem S. Krzyzia, w ktorej groby Hier. Laskiego
dazewi Schwendy i Stefana Tokoly. B) Arves: Sapiensensis (Sapierhans, Spiski zamok)
Kosmark, dublowia (dubowna), Zolotinum, Dinavels. C) Tredecim oppida Athonis polonicae.
item dublyp et Gnezna. D) res Professus.

I Processus primus (magnus): (Egy Jarasa)

Mengusfalva (Mingsdorff - Menkusowice) - Stola
(Stellen - Stolna) z ruinami opactwa benedyktynsk. S. Janna
Chrzc. - Batysfalva (Botzdorf - Batysowice) z zamkiem
familii Mariana - Gerlachfalva (Gerlsdorf - Gerlachowice),
tu dysztelowano obiekt Karpacth z koordreniung - Nagy Szalok
(Großschlagendorf - Wielki Stawkow) familii Csaky de Kereszt-
szeg; w poblizu: Schmeks (Stawkowski Szarany - Smoko-
wice) Stawne zrodlo mineralne. - Mullenbach. - Uj Leszna
(Neuwalldorf - Nowa Leszna). - Oleszna (Altwalldorf - Sta-
ra Leszna) - Karkas Lomnitz (Nagy Lomnitz - Grofs Lomnitz -
Wielka Lomnica) dawniej miasteczko. - Hlundorf (Hhun-
nisvilla) - Kis Szalok (Klein Schlagendorf - Malý Stawkow)
- Forberg (Forwerk - Folwark) - Rokusz (Roko - Ra-
kusz) - Landok, by tu klasztor Norbertanow czyli Bozo-
grobow. f) Lojar (Morgenöthe - Lat) zamierzkaie przez
Górali polskich. - Viborna (Pierbrunn) z zrodtem mine-
ralnym. - Totfalva (Totfalu, Windischendorf, Win-
dischdorf - Stowienoka wies) tu mieli dworki Matyasowski,
Grodzowski, Szabjowice. - Krieh (Krieg) - Busvitz (Banschen-
dorf) z mogila. - Sztaraska (Neere, Strazka) z zamkiem
Horrathow, z ktorych Jerzy Stenpith de Grader zatozyl
tu Stawne szkoły. - Keresztfalva (Kreutz - Krzyzowa wos)
tu mieszkaja z Polacy. - Hlodermark (Hlundertmorgen, Hlundert
mark) wies ruska. - Szent György (Zurück). - Hsollo-Lomnicz
(Wielka Lomnica). - Kolatsko (Klatsch). - Kis Lomnicz (Ma-
la Lomnica). - Maldus (Malter) - Toportz (Toporec). -
Richwald. - Haligotz z awia jaskinia. - Folwark - Lipnik -
Lesznice - Lechnitz (Roth Kloster - Czerwony Klasztor - Vallis S.
Antonii), tu byl klasztor Kamedulow. - O-Falu (Altdorf - Osa wies)
miasteczko. - Matyasfalva (Matrau, Matasowice). - Hmunofalva

(Hanschan, - Hlanosowice) należało do Diechowitów; - Hlagy
 (Hlagendorf) - Relyo (Relowa) z hutą żelazną - ~~Relowa~~ Hlagy
 Fränko (Grosz Frankenan - Frankowa) - Kis Franko
 (Klein Frankenan - Frankowka) - Gyurthou (Jurgo - Jurgow)
 - Esernagóra - Repiszko - Lapsanka (Labsanka) - Trips
 (Tripsch) - Osturmya (Oosthorn - Osturna) - Katzwink
 Jezersko - Giebely (Gibety) - Felso Laps (Ober Lapsch) -
 Alsó Laps (Nieder Lapsch) - Dürstin - Krempach (Krem-
 pak) - Uj Bela (Neu Behl) - Fridman - Nedeer (Nede-
 dorf, Niedzica) z zamkiem Dunajca.

II. Procepsus secundus.

Felső ~~Relowa~~ Sanyava (Ober-Schönan, Horna Sanyava) -
 Alsó Sanyava (Nieder-Schönan, Hırna Sanyava) - Lutric
 na (Leutoburg - Lutywna) - Kravian (Kuchschwantz) -
 Kurbach (Kurbassy) - Vikartouz (Weigsdorff) - Hbrano;
 vitza (Gränitz) miasteczko - Csernik (Czerownik) zamek,
 dawny opactwo cystersów - Viderink - Tamasfalva (Thomas-
 dorf, Tomaszowa) - Letanfalva (Lettensdorf, Letanowice)
 był tu klasztor Kartuzów S. Johannis Bapt. de Letránkö riveda;
 pidió Refugi i. 1543 zburzony. - Armitfalva. - Dravetz (Buda)
 Kuntrschibchen (Hraditzko) - Torisa. - Burgerhoff
 (Dworetz) - Lavada (Tschernoblat) - Küpperschorn (Ułoz)
 - Rookouz - Koncsen - Dölyen - Koltova - Görgö (Gargow)
 - Anglötz - Hharaszt - Körtvélyes (Hrussovitz) -
 Odorouz (Odorin) - Markusfalva (Marksdorff, Markus-
 sowa) - Csepangfalva (Csepensdorff, Csepánovice) - Lesko-
 van - Seplitzke - Lavadka - Mattheóuz (Matzdorf, Ma-
 ciechowice) - Poracs - Jamnik - Wagendrüssel miasteczko -
 Janouz (Hansdorff, Villa Johannis) - Ganótz (Gansdorff) -
 Primótz - Farkasfalva (Farksdorff, Farkasowice) - Iva-
 botz (Ivabsdorff) - Hózeletz (Hofiltz) - Seplitz mi-
 ąsteczko.

III, Proceus tertius.

Schwedler miasteczko - Schomolnok (Schmölnitz) miasteczko
 Ko 2 wodami cementowemi. - Stoos miasteczko. - Folkmar?
 - Zekelfalva (Zechlodorff, Zeklowitz). - Margetfalva
 (Margerzan). - Sachorütz. - Also' Slovenka. - Felső Slovenka;
 - Richno. - Hrisotz. - Kaliva. - Vojkatz i wódem kwas;
 nem. - Klukno - Krompach miasteczko - Velbach (Eggen-
 Eylenbach) miasteczko - Kattuny - Vitkocz - Petrocz -
 Crantz. - Longratzfalva. - Ordzovany. - Kolbach. -
 Almas (Jaklonowa). - Lutska. - Nemesany. - Darlany. -
 Lodproatz. - Felső Répás. - Also' Répás. - Olovitza. -
 Brutocz. - Felső Szalók (Wiosny Slawkow). - Polyanka. -
 Korotnok (Koritnya) ~~Ko~~ u podu gory Branisko. - Hlawa-
 Kotz. - Kolonocz (Kolynowice)

Kojso' (Kochen-
 sei-
 jen).

IV. Predecim Oppida ditionis Polonicae et arces:

a) Lublyo (Lublyan, dublan, dubownia) podanie o duchu Kas:
 parka w r. 1818. - b) Podolinum (Ludlem, Podoliniec) - c)
 Gnesna (Knieson, Gniazdo) z wiatami: Felső-Rusbach (Ober-
 Rauschenbach, Drwiba ki wyinie) z wódtem mineralnym ciepym
 i drugim kwasnej wody, wydaja jej gazy zabijajace, Also-Rusbach
 (Unter-Rauschenbach), Jakobow (Jakubiany), Jarabin (Jarem-
 bina), Kamienka, Hsorgarten, Lampnik, Forbs, datzkowa.
 Oppida XIII: 1) Bela nad rzeką Brarzeiffen. 2) Laibitzium (Lebitz
 Laibitz, Lubitz) - 3) Menhardi villa (Menhardodorff, Worbowa) -
 4) Popradum (Deutschendorff) - 5) Michaelis villa (Michelodorff, Hra-
 ra) - 6) Iglovia (Neocomium, Neudorff, Nowa wes) - 7) Olaszynum (Villa Sta-
 8) Ruszkonotz (Rusdorff, Ruszkinowce) - 9) Olaszynum (Villa Sta-
 10) Varalljium (Wallendorff, Wlasky) - 11) Matthaei villa (Matthaeocz,
 Szepes Varallia, Kirchdorff, Lodhrad) - 12) Mons d. Georgii (Georgenberg, Szombathely, Spiška
 Sobota) - 13) Durandi villa (Durlodorff, Swarowna)

Sedes Decem Lanceatorum.

- 1) Abrahamofalwa (Abrahamodorff, Abrahamowice). - 2) Lénkötz (Ladenodorff) - 3) Likkötz (Likenodorff) - 4) Csentsitz (Tschenkendorff) - 5) Nachalfalwa (Nachlodorff) - 6) Komaiör (Svaby) z rodem Kwasmym. - 7) Horka. - 8) Szent Andras z rodem Kwasmym. - 9) Kiszoiz z rodem Kwasmym. - 10) Hozeletz
- 11) Janótz. - 12) Philitz. - 13) Bethlehemfalwa gwardo Furzonow.
- 14) Hladusfalwa (Hladodorff, Hladusowetz).

Decem lanceati, (szlachta zagonowa) glówniejsze familie: Ruzelly, Benick, Budahazy, Faigel, Górgy, Hladberny, Horvath Gersek, Kurtha, Nemesany, Okolitrany, Szent Andras, Szent Ivany, Vitalis, Zatorsky.

Comites supremi Scepusienses: Od r. 1393 Johannes de Zapolya Emercius, Stephanus, Georgius + 1524 Zapolya, Johannes Zapolya 1516 - Hieronimus Laszky 1533 - Alexius Turzo 1536 + 1544, Johannes Turzo 1558, Alexius II Turzo + 1594, Christophorus Turzo, Stanislaus Turzo + 1623, Stanislaus Turzo, Adamus Turzo, Ladislaus Chaky de Keresztzregh perpetuus Comes Scepusiensis + 1655 (odtąd cięgle następnicy Chaky)

Nagrobki Turzonow w deworay: Joannes Turzo de Bethlehemfalwa + 1508; Alexius I + 1543; Johannes II + 1558, aet. 66; Alexius II + 1594 d. 5 Mart.; Christophorus + 1614 d. 7 April. aet. 31; Stanislaus + 1625 d. 1 Maji, aet. 49.

W Katedrze Spiskiej piśtny grobowiec Stefana Zapolii + 1489. VIII Kal. Januar.

Mappe: Terrae seu Comitatus Scepusionis Tabula auctore Paulo Krayde Rokus, edita Mathias Bel. fol (Tatry niedale i Liko rygowane, bez jezior)

Spirz od najdawniejszych czasów, aż do wieku XVI. podzie-
lony był na 8 okręgów duchownych, które się zwały Fra-
ternitates plebanorum. Do tych należały następujące parafie:

I) *Fraternitas Viginti quatuor regalium plebanorum* ^{tertia deceptuensis} ^{już w 1223 utworzone}
do której należało 23 miast królewskich (z listy 24) i 3 wsie: ^{w r. 1298 w Czwartku Edmundo}

1) Lewocza m. (Lewcz, Leutichau, Lösch, Leutschovia) parafia eryg.

r. 1200 czyli raczej 1245. - 2) Włachy ^{Villa Italica} (Wlachy, Właska, Wallendorf, Villa latina,
Olaszi, Olaszium) ^{er. 1235.} 3) Podogródzie ^m (Podhrad, Kirch-

dorf, Kirchdrauf, Szepes-Várallya, Váralia, Suburbium) XVI.

er. 1174. 4) Nowa wies ^m (Spirska Nowa wes, Neudorf,
Izlo, Neocomium, Neosorum, Nova villa, Izlovia) ^{er. istn. w}

XIII wieku. 5) Libica m. XVI. (Laibitz, Lubica, Leubitz, Leibitz,
Leibicium) ^{istn. przed 1248.} 6) Biała m. XVI. (Bela) er. 1072.

7) Wierzbów m. XVI. (Menhardsdorf, Mennersdorf, Menhard, Menyhártfalva,
Menhard villa, ~~Menhard villa~~, Menhardinum, Werbowo)

^{istn. 1222.} 8) Loprad m. XVI. (Deutschendorf, Villa Teutonica-
lis, Lopradinum) er. 1245. 9) Sobota m. XVI. (Georgenberg, Zur-

genberg, Szombathely ^{Szombathely}, Mons Sancti Georgii, Georgio-Montium, Spi-
ska Sobota) er. 1245. 10) Wielka m. XVI. (Fölk, Völk, Felka,

Filcavia, Welka) er. 1245. 11) Lakocz ^{XIV} w. (Eisdorf, ~~W~~ Tracivilla,
Isakocz, Saketz) er. 1245. 12) Swarżina m. XVI. (Durandsdorf,

Durlo Dorf, Thurlsdorf, Durand villa, Durand) ^{ist. 1226.} 13) Wra-
^{XIV}
buszyce ^m (Kapodorf, Compositi villa, Kaposztfalva, Hrabussice) (Lapis refugii)

^{dawn. erekc.} 14) Czwartek ^{XIV} m. (Donnersmarkt, Quintoforum,

^{ven villa}
 Fanum (S. Ladiolai, Cöotertekhely, Chortek, Szwartek) ex.
 1245. 15) ^{XXIV.} Eliasowce w. (Sperndorf, Baerenodorf, Kopersdorf,
 Villa Sperarum, Villa Ursi, Illyesfalva, Eliasowce) dzis filia.
 16) Marykocz w. (Lulom, Palmodorf, Halmosdorf, Villa Palma-
 rum, Harikocz, Harichocz ^{istn. paraf. 1248}) ^{XXIV.} ^{istn. 1248} 17) Odoryn w. (Din,
 Odorinum, Odorin) ^{istn. 1292} 18) Mühlentbach w. (Möllyn-
 pach, Möllenbach, Limbach, Müllenbach, Mühlentbacium)
 ex. 1245. 19) Ruskinowice m. XVI (Rusdorf, Rilsdorf, Rusz-
 quinoz, Villa Rusquini, Ruszquinium, Ruskinowce) ^{istn. 1248} ex.
 1264. 20) Welbach ^{XXIV.} w. (Eulenbach, Villa Nothuarum, Noctuae,
 Felbach, Velbach) ^{istn. 1200} 21) Kuryman ^{XXIV.} w. (Kirn, Villa Quirini,
 de Sancto Quirino, Cyrene, Kuriman) ^{istn. 1248} dzis filia do Harikocz.
 22) Wielka Lomnica w. (Gross Lomnicz, Mega Lomnicium,
 Kalkas-Lomnicz) ^{istn. 1248} dzis filia do Hlunodorf. 23) Hlunodorf w.
 (Villa Lanis, Hlunnisvilla) ^{istn. 1247} ex. 1247. 24) Szwabowce w. (Schwabs-
 dorf, Villa Suevi, Svabocz) ex. 1248. XXIV.

II) Fraternitas Superioris fluvii Thernad. : 1) Tomaszowa w. ^{XXIV.}
 (Thomodorf, Villa Thomae Tamasfalva) dzis filia do Lethan-
 falva. 2) Markuszowce w. (Markodorf, Villa Marci, Mar-
 kusfalva) ^{istn. 1280}, 2 filia Hrost w. (Maraszt, de Rubo vel
 Dumeto). 3) Andrasfalva w. (Fanum S. Andreae) dzis filia do
 Hnikcz-Dragy. 4) Smiszany w. (Schmügen, Villa Somogi, Somogi,
 Schmagna, Smiszan) ^{istn. w. XV.} 5) Widernik w. (Vidernik)
^{istn. w. XV.} 6) Farkasfalva (Farkodorf, Villa Farkasi) dzis
 filia do Abrahamfalva. 7) Wogendriissel m. (Wogendrossel, Wa-
 gendriissel, Vagendriissel) dzis podobno w dyecerji Roimawskiej.
 8) Leton w. (Lethon, Lethensdorf, Letendorf, Lethanfalva)
^{istn. w. XV.} 9) Granica ~~goc~~ w. (Granice, Grenicz, Grenica, Hranow-

nica) ist. w XV w. 10) Siczawnik w. (Schebnik, Schawnik, Schav-
nik, Stiarnik, de Candelis) opactwo Cystersów fund. 1216, supr.
1526. 11) Abrahamowce w. (Abrahamsdorf, Villa Abrahæ,
Abrahamfalva) istn. 1383. 12) Bethlenfalva w. (Bethlehem-
falva, Bethelsdorf) dziś filia do Kaposztafalva. 13) Poraca
w. (Porach, Porats, Porács) dziś filia do Hharaszt. 14) Zawadka
w. (Zawadka) dziś filia do Markosfalva. 15) Pikkow w.
(Pikkfalva) dziś filia do Abrahamfalva. (Awai. Hornat)

III) Fraternitas inferioris fluvii Hernadi 1) Brutocz w.
(Stentzelhaus, Sanctus Laurentius) ist. w XV w. 2) Ragyoliz
w. (Radioltz) dziś niema kościoła. 3) Bijacowce w. (Betania,
Mindzent) er. 1502. 4) Polanka w. (Polyanocz, Polyanka)
ist. 1397. 5) Repas górny w. (Superius Repas, Felso-Repas)
istn. 1307. 6) Jemnik w. (Jemnik) dziś filia do Odorin. 7)
Hharakow w. (Hharakow, Hharakow) dziś filia do Polyanocz. 8) Richno w. (Rei-
chenau) dziś filia do Klukeno. 9) Domaniowce w. (Doman, Damandorf,
Domanyfalva, Domanyocz, Domanyowce) dziś filia do Görgö.
10) Harbrow w. (Garga, Görgö, Harbrow) er. w XIII w. 11) Hruszowica w.
(Grewscha, Grausch, Brundorf, Körtvélyes, Hruszow) istn. 1346.
12) Olzawica w. (Olyssavica, Olavira) dziś filia do Brutocz.
13) Nameszan w. (Nameszke, Nameszan) dziś w parafii Mindzent, bez ko-
ścioła. 14) Sigra w. (Zegra) er. 1245. 15) Korotnok w. dziś
filia do Polyanocz. 16) Damiowce w. (Densdorf, Villa Piony-
ri, Dienesfalva) dziś filia do Odorin. 17) Stotwina w. (Slat-
vina, Slatrina) istn. w XV w. 18) Stawkow wyższy w. (Staw-
gendorf, Superius Salokinum, Felso-Salok) istn. w XV w. 19) Kluken-
nawa miasteczko w. (Klukeno, Klukenau) ist. w XV w. 20) Drowce
w. (Rutz, Dravecz) dziś filia do Quintoforum. 21) Olczno w. (Altznau) Kolera
dziś w parafii Velbach, bez kościoła. 22) Kalatow w. (Klotsch, Koltz, Kolara)

dzis' filia do Görgö. 23) Folkmar w. (Volkmarinum) dzis' bez
kościota. 24) Longracz falva w. (Longraczfalu) dzis' filia do
Mindzent.

xxiv.
IV) Fraternitas superioris fluvii Poprad. 1) Stawkow w.
(Gross Schlagendorf, Schlackendorf, Nagy-Szalok, Mega-Salo-
cium) ex. 1245. 2) Batisz falva w. (Villa Botioi, Botzdorf, Batis-
falva) ist. 1300. W tej parafii jest wieś mata Stola gdzie był
klasztor Benedyktynów. 1313 przez Eberharda de Monte S.
Georgii. 3) Sztyrba w. dzis' w Zupanstwie Liptowskim (Czortba,
Tschyrba, Strba) istn. 1222. 4) Luczyna w. (Lautschburg,
Lucina, Lucivna) ^{istn. w XV w.} ~~dzis' filia do Batiszfalva~~. 5) Teplizka w.
(Teplica, Teplics) istn. 1098. 6) Kubach w. (Kubach, Kobach
Kubacium) istn. w XV w. 7) Gerlachowce ~~istn. w XV w.~~ (Gerlodorf,
Villa Gerlaci, Gerlachfalva) dzis' filia do Batiszfalva. 8)
Krawiarny w. (Kuchschwanz, Kravena, Kravanium, Kraw-
vjan) dzis' filia do Kubach. 9) Ganowiec w. (Ganodorf, Johans-
dorf, Ganocinum, Ganocz) ex. 1308. 10) Menguszwec w.
(Mengodorf, Mengusfalva) dzis' filia do Batiszfalva. 11)
Hozelec w. (Sulta, Oseletzinum, Hoszulecz, Hozelecz) dzis'
bez kościoła w parafii Ganocz. 12) Matiejowice m. XVI (Matthes-
dorf, Matzdorf, Villa Matthaei, Matheusdorf, Matejow, Ma-
thaeocz) ex. 1231. 13) ~~Matiejowice~~ Suniawa w. (Sonava, Schöna,
Sungava) dzis' filia do Lucivna. 14) Straszki m. XVI. (Stras-
chelodorf, Villa Michaelis, Sztrazsa) dzis' filia do Popradu
miasteczko like. 15) Wazec w. dzis' w Zupanstwie Liptowskim
(Wazseium, Vazsecz) dzis' filia do Czortba. 16) Leóna w. (Wald-
dorf, Palaeo-Sylva, O-Leozna) dzis' filia do Stühlenbach.

V) Fraternitas inferioris fluvii Poprad. 1) Késmark m.
(Kaisersmark, Caseoforum, Calsareoforum, Tyrropolis) istn. 1248.
2) Lomnica wielka w. (Hollo-Lomnica) istn. w XV w. 3) Lomnica mata w.

(Kis-domnecz, Klein-domnecz) dziś niema kościoła. 4) Paus-
sow w. (Pauschendorf) istn. w XV w. 5) Landek w. (Landok) istn.
1313. Tu był klasztor Diechowitów Bożogrobion z 1313 z Komlos
przeniesiony, supym. 1593. 6) Toporzec w. (Toppiez, Toppotcz)
istn. 1292. 7) Tóthfalu w. (Tóthfalium, Wirschendorf, Windrichen-
dorf) istn. 1424. 8) Wyborna w. (Viborna, Bierbrunn) dziś filia
do Tóthfalu. 9) Strażka w. (Neere, Nehre, Strazka) dziś filia ^{[tu był klasztor}
do Keszmark. 10) Keresztfalva w. (Kreutz, Crucivilla, Szent-
Kereszt) dziś filia do Keszmark. 11) Rakuszy w. (Röx, Rox,
Rokev villa, Rokusz, Rakusz) dziś filia do Keszmark. 12)
Kryg w. (Kreigh, Krieg, Kreyga, Krig) dziś filia do Tóthfalu.
13) Maldun w. (Meltewer, Melttern, Molter) dziś w parafii Top-
porz, niema kościoła. 14) Hodermark w. (Hundertmark, Hun-
dertmorgen) dziś w parafii Majerka, niema kościoła. 15) Jurs-
kie w. (Villa Santi Georgii, Szent-György, Jurszke) dziś filia
do Holló-domnecz. 16) Zdiar ~~W~~ w. (Morgenröthe, Zdiar)
oryg. 1693.

II) Fraternitas fluvii Dunawec (Dunajec): 1) Labs w.
(Lapoch, Lapis, Lapsa, ^{Laps-Labs} Laposch) istn. 1274. 2) Frydman w.
(Friedmann, Fridman) er. 1073. 3) Kaczwink w. (Katzwinkel)
istn. 1278. 4) Hlanuszowce w. (Johannis villa, Hlanusdorf, Hlan-
schan, Hlanesau, Hlanusfalva) ist. 1236. 5) Krempach w. (Krum-
pach, Dunawec-Krempach) istn. 1278. 6) Lechnica w. (Lechnica
Lechnicz) er. 1278. Tu był klasztor Kartuzów (Rubrum claustrum,
Vallis S. Antonii) fund. 1320 per magistrum Kakas (Kokosz, Gallus)
filius Comitis antiqui Nicolphi, sup. 1567, od r. 1705 oddany Kamedu-
Tom. 7) Leśnica w. (Losznice, Lesznitz) ist. w XV w. 8) Matyszowce
w. (Matzau, Villa Matthiae, Matéfalva, Matya'sfalva, Matis-
zowce) istn. w XV w. 9) Niedzica w. (Niederz, Netsdorf, Niederzke,
Dunawec) istn. 1278 (Dunajowiec). 10) Rychnwald w. (Reichwald,
Richwald) istn. 1400. 11) Stara wies w. (Altdorf, Antiqua Villa, O-Falu) er. 1200.

Do tej parafii należą wieś: Kahlenberg. 12) Fryszitz (Niedzica,
Sub-Arx) dzioł filia do Redetz. 13) Nowa Beła w. (Nowa Beła,
Uj-Beła) istn. 1278.

VII) Fraternitas Liblariensis: 1) Lubowonia m. XVI. (Liblo, Libelau, Lublowia, Lubló) ex. 1222. 2) Gniardzy m. XVI. (Kniessen, Gniesen, Gnesna, Gnerda, Gniardo) ist. 1212. 3) Morgard w. (^{Morgarten} Morgarten, Holbard) ex. 1315. 4) Lubowonia nowa w. (^{gorne} Dren, Liblau, Nova-Liblo, Lubló'novum) ex. 1308. 5) Druzbak w. (^{gorne} Druzbak, Rauschenbach, Rusbacium, Rursbach) ist. 1303. 6) Podoliniec m. XVI. (Pudlein, Podolinum) ex. 1295.

(Gründer)

VIII) Fraternitas Sorontana seu de Viridi Campo: 1) Ithi-
lec m. (Golnicium, Göllnitz, Ithilecz ^{Gölniczbanja} ^{st. w. XL. w.}) 2) Jekelsfalwa
w. (Jekelsdorf, Villa Jeklonia, Jeklotz) dzis' niema Kosciola.
3) Krompach m. (Krompacium) dzis' ^{dyec. Roznawski} ~~niema Kosciola~~ 4) Reme-
te m. (Einsiedel, Villa Eremitae, Eremitus) dzis' ^{dyec. Roznawski} ~~niema Kosciola~~
5) Schwedler m. (Schwaedler, Villa Zuadlerii, Schwaedlerium)
dzis' ^{dyec. Roznawski} ~~niema Kosciola~~ 6) Smolnik m. (Schmölbnitz, Szomolnok,
Szomolnokium) dzis' ^{dyec. Roznawski} ~~niema Kosciola~~ 7) Storz m. (Storziurum)
dzis' ^{dyec. Roznawski} ~~niema Kosciola~~ 8) Slowenka w. (Villa Abakuk, Hlabakuk-
falwa, ^{Sto} Slowenky) dzis' ^{dyec. Roznawski} ~~niema Kosciola~~

Okrag VIII którego mieści koniec ²⁰⁰⁰⁰ ~~zawiera~~ ^{zawiera} Gröndner, podobno przysła-
no do nowoutworzonego biskupstwa Roiznowskiego (Rosenau) (Gründ-
nerboden czyli Oberungarisches Bergdistrikt

Posiadłości polskie zwali Niemcy: Verpfändete XIII Zipser-Städte
samt den königlichen Burgherrschaften Lublan, Pudenin und Kniesen.
Braniśko sławny górski lasioty, borem porosły przeomyk ze Spiza do
zipaństwa sároskiego, zowie się niemieccku: Purzelgrund.

(Anno 1000) „Tribus vero post coronationis suae mensibus elapsis, accedens ad ipsum (t.j. do Stefana I. króla węgier.) Lambertus praesul civitatis Cracoviae licentiam petiit atque de ^{corroptione} ^{corroptione} pacis et amicitiae ad memoriam reducit; cum quo sine mora praesulem Strigoniae, Astricum, et principem militiae, Albam (tojest Abba czechli Alpa z rodu Ed, mazi Svatolty siostry Stefana I, zwany tez Samuelem) nomine, ad avunculum suum Meschonem (?) ducem Poloniae transmisit, ut cum magnatibus suis in terminis Poloniae et Ungariae conveniret. Qui congregato omni exercitu suo, ad regem ante Strigonium venit, ibique in terminis Poloniae et Ungariae tentoria sua fixit; nam termini Poloniae ad litus Danubii ad civitatem Strigoniensem terminabantur, dein in Agriensem civitatem ibant, deinde in fluvium qui Tizia nominatur, cedentes, regyabant iuxta fluvium, qui Cēpla nuncupatur (t.j. rzeka Topla), usque ad castrum Galis, ibique inter Ungaros, Ruthenos et Polonos finem dabant.”

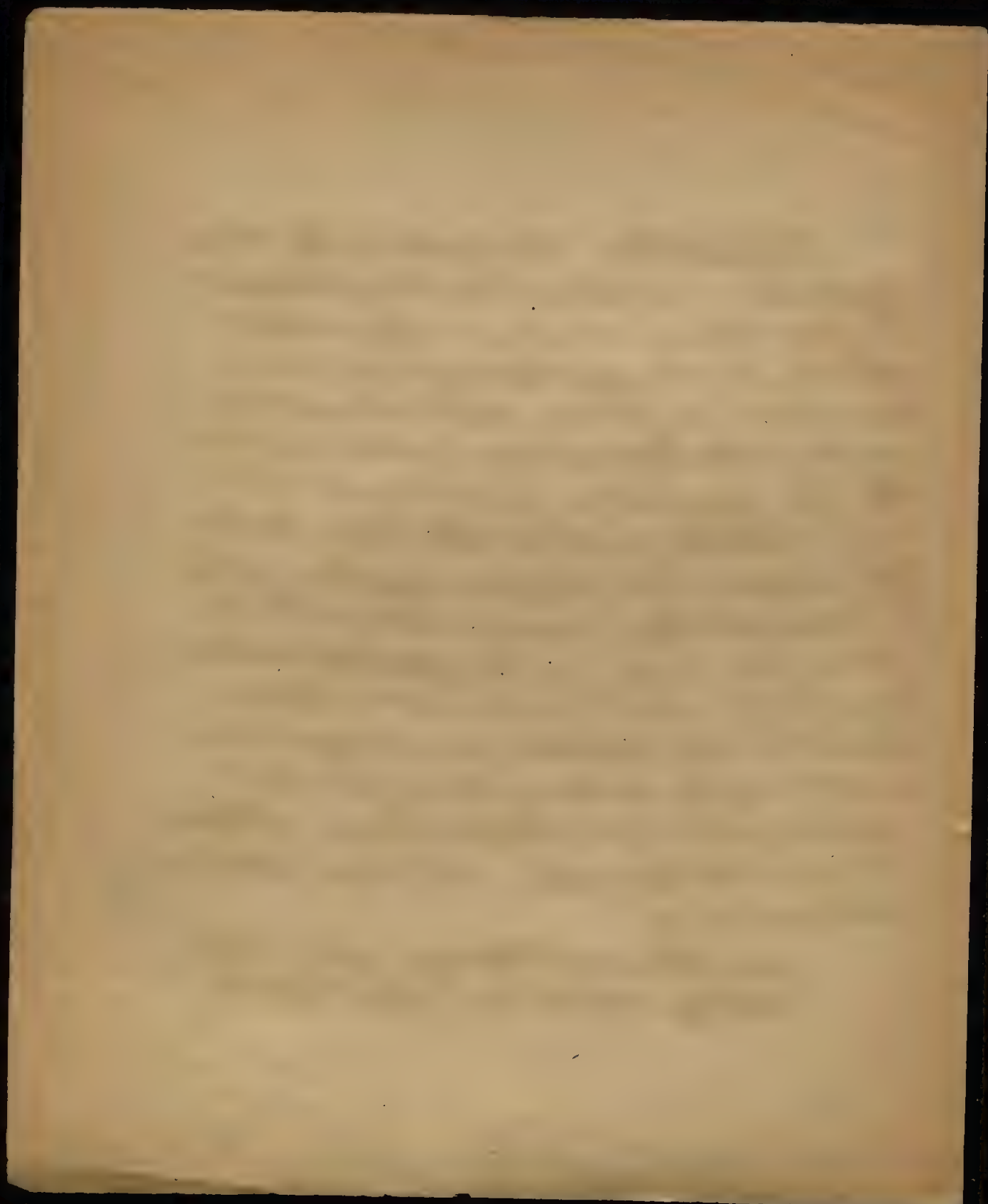
/: Cronica Ungarorum iuncta et mixta cum Cronicis Polonorum et Vita Sancti Stephani - z rękopisu pergaminowego bibl. Zamois: Kish, z XIV wieku - w Bielewskim Rug. Monumenta Poloniae historica. Lwow 1864. Str. 504-505. - (Kownacki Hippol.). Kronika węgierska na początku wieku XII. Warszawa 1823. - Endlicher Steph. Vlad.: Rerum hungaricarum monumenta Arpadiana. Pars I. Jan. galli 1848. Wtedy autorstwo przypisuje Hartwikowi bisk. regensburg okolo 1095. - Pertz S.S. XI. p. 232. :/ - pisana równo cześć z Marinem Gallem. :/

"Iste Boleslaus filiam suam, de Ruthena genitam, Juditham Colomani regis Hungarorum filio, matrimonialiter copulavit. Cui, nomine dotis, castellaniam de Spis, quoad viveret, possidendam assignavit. Quem Colomanidem, una cum rege Hungariae, Haliciensibus in regem praefecerant, ipsum coronari facientes. Eius coronatione rex Boleslaus, prout erat credulus, per regem Hungariae dolose circumventus, castellaniam de Spis (dedit) et loco ejusdem castellaniam Premisliensem nomine dotalitii filiae suae recepit. Haec autem dolositas fuit origo dissensionum inter Polonos et Hungaros, prout in sequentibus patebit. Et sic castellania de Spis a Polonis alienata, per Hungaros usque ad praesens fraudulentè detenta occupatur."

|: Boguphali II. episcopi Posnienis Chronicon Poloniae
-w Bielowski Aug.: Monumenta Poloniae historica
Tom II. Lwów 1872, str. 508 - Sommersberg Silesiacarum
rerum scriptores Lipsiae 1730. Tom II. - Boguphali II.
ep. Posn. Chronicon ed. J. A. Załuski. Varsaviae 1752.

(Bolesław chrobry)... zebrał wojsko niemałe, z którem ciągnął do Sasi.... zwojował Strazdeburg, Misye albo Mysno, Brekielburg, Holtensoh i drugich wiele małych i wielkich miast, które potem Henrykus Prawoszyk cesarz oprawił i drugie zbudował. Takie te Krainy wozgostkie natenczas Polacy popustoszyli, które Polakom Niemcy zodejmowali, aż do rzeki Elby i Sasi i wyspy Lymbryki, gdzie dziś duńskie Królestwo... Wypędził z tamtąd Niemców na trzydzieści tyżycy, które wa-
dzał na Podgórzu, w Rusi, pod gorami węgierskiemi i indziej. Ale Kromer pisat, żeby je Kazimierz wielki miał tam do-
pięro przywieść z Niemiec, urzyć Polski gospodarstwa, ale już tam przedtem byli, niżli się Kazimierz urodził. A dla tego je Bolesław tam osadził, aby bronili granic od Węgier i Rusi; ale że był lud gruby, nie waleczny, obrócono je do roli i do krow, bo sery dobre czynią, zwłaszcz na Spiszu i na Podgórzu, drudzy zaś Kędziel dobrze przędą i przetoż płoćien z Podgórza u nas bywa najwzięcej."

|: Kronika Marcina Bielskiego, wydanie K. J. Tur-
rowskiego. Sanok 1856. Tom I Księga I, Str. 85-86.

Spiz.

167

Chronicon Boguphali (apud Sommersberg II. 36)

"Iste Boleslaus? krzywousty: / filiam suam de
Authena: / Zbyslawa cōrka Swiatopodka Wielk. Xrysti:
genitam, Juditham Colomani regis Hungarorum filio,
/ Bozys Kolomanowica okolo r. 1072: / matrimonialiter
copulavit, cui nomine dotis Castellaniam de Spisz,
quoad viveret, possidendam assignavit. Eum Colloma:
nidem, una cum rege Hungarorum Haliuēsis in re:
gem praefecerunt, ipsum coronari facientes. Post cuius
coronationem rex Boleslaus, prout erat credulus, per
regem Hungarorum dolose circumventus, Castellaniam
de Spisz, et loco ejusdem Castellaniam Premisliensem
nomine dotaliū filiae suae recepit. Haec autem
dolositas fuit origo dissensionum inter Polonos et Hun:
geros, prout in sequentibus patebit. Et sic Castellania
de Spisz a Polonis alienata, per Hungaros usque ad
praesens fraudulenter detenta occupatur."

(Bolesławi Monumenta

Niemcy na Spiszu. Najdawniejsze Kolonie takowych, sięgają (właściwie osadzi-
- według niepewnego zdania historyków węgierskich - r. 1143, wopót- ich Bolesław Chrobry
czesnie z kolonizacją górniczych miast węgierskich potudniowo za: i utworzył tamie.
chodnich. Kolonisci owi niemieccy pochodzili z Saksonii, Fryzji, Karyntii, Spiski
Turyngii, Górnego i Dolnego Renu, Lotaryngii i Flandryi. - Łona: podlegając dycezie
dzie Mongołów r. 1242 zaludnił się ten kraj nowo przybytymi z Niemiec: krakowskiej -
Kolonistami za Beli IV. - Kolonisci ci dla obrony własnej potworzyli Kor: Dopiero r. 1108 Boles-
porucze miejskie i otrzymawszy już poprzednio przywilej autonomii rzy: ław Krzywousty wy-
Andrieja II r. 1224 podlegali wtedy osobnego ~~niemieckiego~~ hrabiego dawoz swą córkę Judy-
Komitatowego, który miał swą siedzibę na Spiskim zamku. Mieli oni tę za Kolomana II króla
zapewarantowany język niemiecki, własne prawa niemieckie, wolny obrot: węgierskiego dał jej w
sędziów i własną cywilną władzę urzędową. - Stefan V. r. 1288 potworzył dozwone Karyntii
miasta spiskie w jeden zwizek (Universitas), wytworzył takowe z pod Spiska, która r. 1131
sądownictwa zupana Komitatowego i powierzył sądownictwo osobnemu Król Stefan II zapra-
narodowemu spiskiemu hrabiemu, którego sobie miasta spiskie zwiaz: bił do Węgier przy-
kowe z pomiędzy siebie obierały. Miast tych należących do zwizku spis: (austr.)
kiego było 24. Gniazdy i Lubomla nie należały do zwizku spiskiego, po: tawoz
nieważ, aż do r. 1301 d. 13 Grudnia (w Pradze), w którym to roku Władysław
Król czeski i polski oba te miasta od ziemi (Karyntii) sandeckiej oder: w
wał i Jordanowi Górgy (de Garg) hrabiemu, Dawy Łaskaj na Spiszu, da: rował
rował (Ob. Nagy Emeric.: *Corra diplomaticus Hungariae Andegavensis. Budae*
1878. I. *Monumenta Hungariae historica*, pag. 19) - miasta te do Karyntii
sandekiej i Łolski należały. Ow saski hrabia na Spiszu miał swą stolicę
w deworzy. Zygmunt Luksemburski potrzebując pieniędzy r. 1412 zastawił
władztawowi Jagiell 13 miast spiskich oraz 2 miasta staroswinickie
Gniazdy i Łodoliniec za 37000 groszy prażskich (380000 złr. wal. austr.). Przy
Koronie węgierskiej pozostało tylko 11 miast, które z wyjątkiem deworzy
i Kezmarku zupełnie podupadły, i z nich 9 niemal woiem równały. Przyję-
nem tego upadku za rządów austriackich były wojny, spustoszenia (podras
rewolucyj: Booskaja, Bethlena, Rakowych, Tökelego), machody wojak, kon-
trybucje i prześladowania religijne, z których dopiero r. 1848 ich uwolnili.
Miasta spiskie zastawione Łolsce pozostawały w stanie kwitującym, wolne
od ~~podległości~~ wojennych, i lepiej się miały od owych 9 miast niestawionych w-
gięskich. Spis od czasu Maieja Kotwina, który takowa nudał Emerikowi Łapoli;

dziękuję Lapolowie, Lasu, Furzonowie i hr. Coatty.

Bardosy (Schmauck): Supplementum
ad Car. Wagner Analista Scepusiae.
Leutichoviae 1802. 4to

Schwartz G.: Flores sparsi ad tabulas
pignori relictarum XIII civitatum saxo-
nicarum terrae Scepusienois. Rintelii 1765.

Spiz. Onadaniu Spiza jako ^{parag} ~~nawaz~~ Judy cie
wspomina Bogusław (ap. Sommersberg Script. rer.
siles. II. Bielowski: Monumenta II. 456). - Röjel
Geogr. Pol. I p. 289 - 290 opisuje to miejsce jako
wstręt poprawnieszego Kompilatora. - Długosz,
Miechowita, Kromer są za wiarygodnością tego
miejsca. - Bardosy (p. 32. 59) tłumaczy tak to
miejsce, iż Krolewicz węgierski zapisat jako
wiano rozej zoni Judy cie całą Nowotarsę wspanę
za Tatrami i mury że tam był węgierski Comi-
tatus Ovariensis (?) t. j. Stare miasto, Horgosy
(promieciat tu widocznie: Ujvariensis.
- R. 1198 Król Emeryk nadat arcybis Kupowi Stry-
żomskiemu (Gran) daninę w Kragu Zips i w Pres-
burgu; zdaje się iż na mocy tej darowizny urwali
arcybiskupi kawał dyucyji Krakowskiej. Spiz
już w XII wieku miał kolonie niemieckie - te
pomnięła Gertruda Królowa z domu Andechs - Meran
żona Bolesława II. Kolonistów nazywają plemię
npli turyngsko-saskiego (mitteldeutsch). - Za pusto-
sami mongolsko-tatarskimi r. 1240 - w skutek
głodu r. 1259 wiele kolonistów niemieckich osiadło w Węgry.

Ob. Kronicki Lawarski Klastorow Scheftlorn
i Weihenstephan

Annales Scheftlar. minores (Monumenta Germ.
XVII. p. 344): "Q. D. fames valida fuit et mul-
tudo hominum in Ungariam profecta est." —

Chron. Weihensteph. (Petr. Script. res. a. II. 409)

"Hoc anno fuit maxima fames et homines de
diversis terris exalaverunt, euntes ad partes
Hungariae." — Okolic nowotarskie po rapadzje
Tatarow zaludnit powtornie Kolonistami niemieckimi.
Hannysk brodacy i Boleslaw wstydliwy, Leszek
worny. —

170

1417 fer. 2^a post f. S. Petri ad
Vincula — Laudanz capit bienf

Deduction sur l'hypothèque de Zips.
1773. 40 flr. 52. K. i (errata)

1209 Andreas rex Adolpho Praeposito Scepus.
terram in Scepus supra Poprad.

1243 Bela hospitibus in villa Plazi de Tornava.
II Calend. Junii

1243 Bela nobilibus de Scepus. VII Idus Junii

1256 Bela Comiti Jordano filio Arnoldi de Scepus terram
circa Poprad majori compnicha

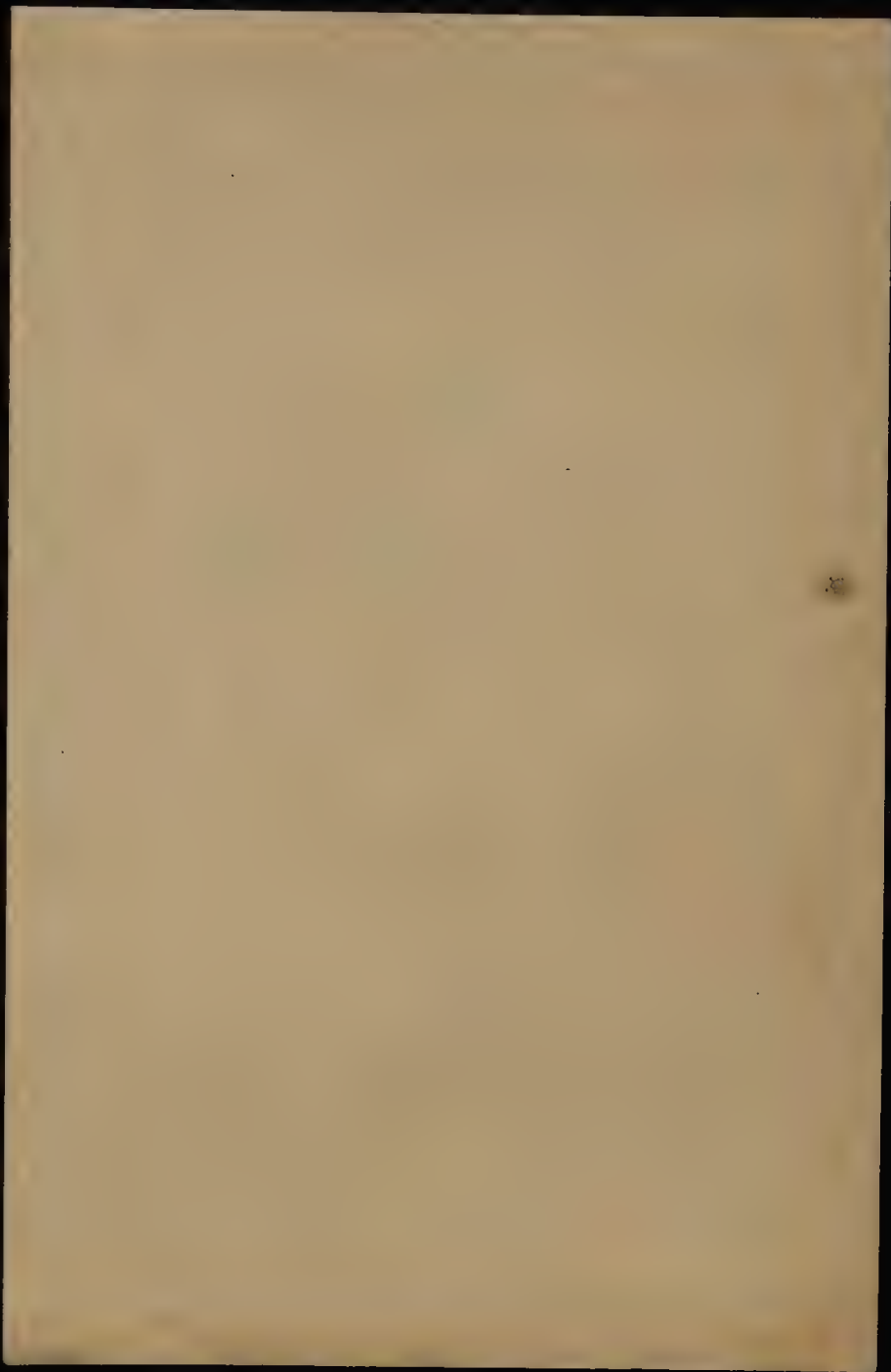
1263 Bela metas villa Urbi

1264 Bella Botis filio Comitis Maria filiam Chetene
X. Calend. Augusti

1278 Ladislaus de villa Fromasi

1273 Ladislaus Latina Villa (Olafsi)

1285 Rudolfus de Lummig - matheoz

E Tabulario Collegii Tyrnauensis 171
p. 445

castrum nostrum dublo alias dublyan
et oppidum Zodofinitz cum tota agroac villis - oppidum
in terra Sepusensi Argoniensi doceles
Guzna Bela Laubit2 Deher Men-
hardzdorff, Teutzhendorff, Michels-
dorff, Neudorff, Aist Dorff, Raf-
endorff, Fülka, Kitchdorff, Nat-
tisdorff, Georgenberg, Dursendorff
cum oppidus pro 37 millibus sexagenarum
latorem gros. pag.

per 2 confules de Leutcha et de Casova
in Lublen

aut ad castrum Dinasecz et Czfornstein
obstadium - Et nos Joannes
episcopus - Zagrabiae, octava die
MDJS. 1412

148000 flor Rhenus

lub. 80640

Philippus Druzeth de Homonna - 5 Zaphan
- Hieron. Laski - 8 Surzono; pro nich Pockin 5

Spiz

Przywilej zastawy Spiza: Sigismundus
 Romanorum rex Zagrabiae, Octava
 die Omnium Sanctorum 1412

pag. 445 — 448 w dziele Topographia
 magni Regni Hungariae olim a
 Konikale Bonbardis S. J. conscrip-
 ta. Vennae Austriae 1750 fol.

toż samo pag. 106-108 w dziele: Belius
Brathias: Hungaricae antiquae et novae
Pradromus cum Specimine. Norimbergae
1723. fol. (gdzie jest opis Komitatu Spiskiego)

Doł utrugomije iz Summa zaftawy 37,000
Kop ferokich grozy pračkih, co wynosi
88000 florenow austry (rachując kopę po 68
feročių grozy, a groź feročių po 4 denary
czyli po 7 babek — rachując ras ^{groź denar} ~~po~~ po
3 1/2 denarow, wynosi 377000 flor. austry.

173

Mathias de Mechovia Chronica Polonorum fol. 282

(1412), „Et quum (Vladislaus Rex) esset in Russia venien-
„tes ad eum in die S. Hedvigis, Sigismundi Romanorum
„et Hungariae Regis legati, Joannes Strigonicensis Archi-
„episcopus et Michael Kochmeister Novae Marchiae ad-
„vocatus precati sunt, ut ad prosecutionem imperialis
„factique Sigismundo Quadraginta millia latorum gros-
„sorum Pragensium mutaret, quae..... Magister et
„Ordo Prussiae Regi Poloniae dare tenebatur, offerentes
„in summa praedicta terrae Scepusiensis obligationem. Rex
„autem Vladislaus.... praefata 40000 sexagenarum
„latorum grossorum mutuavit, et terram Scepusiensem,
„octo videlicet oppida seu villagia, ac duo castra sub
„forma Ruzolt in pignus accepit, ut si uno anno
„mutuum non solveretur, sequenti anno duplicaretur,
„tertio triplicaretur et sic in immensum cresceret foenus;
„Michaelique Kochmeister demandavit, ut praefatam
„pecuniam manibus regis Sigismundi consignaret.”

Prilusius Jacobus: Statuta ac privilegia Regni Po-
loniae. Cracoviae 1553. fol. pag. 797.

De XIII. Civitatibus Scepusij..... Kazimirus tertius Rex
Poloniae (?). Regi Hungariae magnam pecuniae vim
mutuo dedit: in qua etiam Scepusii 13 Civitates jure obli-
gationis ac hypothecae in possessionem accepit. Et quia ad

„tempus praestitutum aes ei restitutum non est,
„aliaeque conditiones contractus et Inscriptionum in
„Thesauri Regio ~~et~~ repositarum expletae non sunt,
„Sepasium ipsum poenis ac radiis in ipsis literis
„obligationum contentis et interpositis tantum in-
„mersum illigatumque habet, ut si redimendum esset,
„unius Regni pecuniae ad illud liberandum vix
„sufficerent; propter quas obligationis conditiones
„et nodos, non tantum usus fructus qui ex obli-
„gatione possessori venit, verum etiam ipse fundus
„qui aequivalenti summa ab emptore acquiritur,
„Regis et Regni Poloniae proprius esse censetur."

Zbiór papierów do Interesów Starostwa Spiskiego należących a. 1412 - 1773.

Tom I pp. 427

1459-1462 Predans de Dmoszyce capit. Sopus.

1539 Petrus Cmita Marshalcus capit. Crac. et Sopus

1555 Joannes Bonar castel. Chelmen. Capit Sopus.

1611 miasto XIII Spiskie płacit 3094 Gern zł.

1745 Andreas Moszeriski: Administrator Knol.

1746 Augustus III consorti suae Mariae Josephae 100000 fl. p.
ratione dotis et 100000 ratione dotalitii super bonis
Capitaneatus Sopus. post mortem Theodori Lubomirski
palat Crac. inferbit

In Comitibus Posonii 1467 articulo 43 Statutum ut liceat oppugro-
rata Posonis oppida redimere - item Decreto Posonii 1554 item
Ferdinandus Imperator. - Idem Posonii a. 1608 Additamentum
N° III Articuli XII - item in Comitibus Poson. 1618 Art X - Item
in Comitibus Posonii 1622 Art II Cond. 15 et Art D L X I - Item
in Com. Sopron. 1625 Art 38 - In Comit. Poson 1630 Art
26 - Item in Com. Poson. 1635 Art 62 - In Com Poson.
1638 Art 1. - In Comit. 1646 Art 72 - In Comit. Poson. 1649
Art. 28 - Item Com. Poson 1655 Art 82 - Item 1659 -
Item 1681

1522 Zygmunt I nadaje Piotrowi Kmiciu Administracyj 9
Starostwa spisk. 2 rocznie pensyę 200 Gern zł.

1533 nadane Janowi Bonar Kastyel. chelmsk.

1564 Mikotajowi Maiejowskiemu

1576 Kasprowi Maiejowskiemu Knol Stefan Ktory za pozwoleniem
Zygmunta III cedował 1591 Sebestjanowi Lubomirskiemu
ten cedował 1605 Janowi Stanislawowi

1700 d. 23 Aug. Varsavia - Augustus II permittit ut Stan-
nislau Lubomirski Supr. Reg. Marshalus Capitaneatum
Scepny filio suo primogenito Theodoro adere possit.
Nicolaus Maiejowski capit Scepny 1566 - Joannes
Maiejowski Summar. Pandorus in Capit Scepny.
1577 - Gaspard Maiejowski Stabuli Regni Praef. in
Capit Scepny 1591.

Redukcyja 37 lat. gros. praz kop na posiadma zem.
zt. fauit # 240,500 - druga redukcyja # 266,666

1772 d. 22 Octobr. z Xirchdorfu J. Gordon list do
Podkomorzego Koron. - ze Czaki pro 5 Novem-
brz, Rychtanom i po 3 z kazdego XIII miast
kapat do Tolo - ^{dla stozenia homagium} jego wezwat czy chę opromowac
nowejosi

Domnia pro 10 Novembr. - Garnizonowi wolno
iżci, Krajowy mają zastai - Generat Wallis-
Wezwat Graffa XIII miast, aby obwołat aby Rychtanze i po 32 Kij-
dego miasta przybyli do Tolo na d. 3 Novembr. dla zlozenia
homagium. Graf odriekt iż przyssigg związany nie może
bez przyzwolenia starosty uczynic. Wezwat Czaki i Gordona
oswiadczył iż ma od cesarsowej rozkaz inkorporacji
i pytał czy chę opromowac czy tej dobrowolnie ustepic.
Odriektem iż niemem fil spreciwiwania się zwolafze że miał
rozkaz wziac rygoru w razie oporu - niemając polecenia
od Krola więc donosi jako staroscie. Ekonomie mają zaraz
odebrać Törek i Tyora. Co do Garnizonu zlużowania ma
Komende Wallis generat

Deduction sur l'hypothèque de Zips. 1773. 40 str 52 i K. (Errata)

Andreas de Moysenne Comes Moyseniski Castellanus Vladislav. Capit
Dobruy. et Jaslen. Administrator Capitaneatus Scepny. Regina Polon.
Mena Josephina Capitaneae Scepny. 1756.

Kopia raskawy druk. w Mathias Bellius. Hungar. ant. et nov.
prodrom. Norimb. 1723 p. 106 bez zrodła - Rousset: Supple-
ment au Corps diplomatique de Dumont. Amsterdam 1739
T. I. Par. II p. 331 Nr. 185 (z Requistary ces. w Wiedniu) -
Prag. Annales Reg. Hung. Vindob. 1763. P. II p. 237 (z Mss.
Codex juris Civilis z r. 1544 w bibl. wieden). - Flores
scripti ad tabulas pignori relictarum XIII civitatum Saxo-
nicarum Terrae Saxonensis. Godefr. Schwartz (prof. theol.
Univ. w Rinteln w Westfalii.) Rinteli 1765. 4o (z Mss.
Reichs-Lüchle z r. 1545)

123) Stephanus V. hospitibus Saxonis de Sopus. Octas. Calend.
Septemb. (przybyli za Beli IV.)

XIII miast (zamek i miasto Lubowla, Podoliniec, forteca
Gniarda i 16 wsi są częścią starostwa Kątytelanin
sandeckiej - z tych wsi Jakubiany, Gronostaw, Jarz-
bina, Horgard, Karcz, Sulin, Miedziobrodzie, Wyziny
Krempak, Wyziny Krempak, Kamionka, Litmanowa,
Nowa Lubowla należą do Lubowli - Forbas, Leukow,
Wyziny Druzbak, Wyziny Druzbak należą do Podolenia.
We wsiach tych niema niemiow tylko Polacy.

1108 Bolesław Krzywousty coram iudice dat Castella i
niam de Spisz (Boquist Somersb. II p. 36)
dibica, Wienblow (Menhardsdorf), Swarozina (Durlsdorf)
Poprut (Deutshedorf), Straszki (Mihelsdorf), Felka,
Atochy (Wallendorf), Podagrodzie (Kinkendorf)
Nowawies (Newdorf Izlo), Raskinowice (Reufsdorf)
Maciejowice (Matkelsdorf), Sobota (Jurgenberg), Bala-
rąto nazwy polskie dawniejsze od niemieckich mówiące
za Polak.

- I Akt zaff. 1442 Elzbieta de Luenberg wdowa po Albercie II marku
wy 2 r. 1412 Ladyfława Posthumus proponowała Warnenrykowi
aby miał tylko regencyę Węgier w czasie małoletności
i w ramian za to spisz na Węgry Polakom od-
dawata (Długob. lib XI col. 770 - Bonfin Dec. II
lib V. p. 315 ed. Colon. 1690 - Callimach apud Cromer
col. 664.
- 1434 Fer. 4^a ante fest. cathed. B. Petri in Antiqua villa
postow. - Vienna Mathias rex Inscriptiones tredecim civitatum
d. ultim. Augusti omni ex parte ratas sunt. (Somerf. II Mantiss. p. 83)
1654.
- 1682 Kanclerz Jan Włodkowski na zisania od nekt iz
Kajar Koroim domagał się zwrotu leg. Kazimierz
Jägnellonfryk od nekt iz zaisto przedawnienie
(1479) - udano się do Syata IV, ten Kajar Doktorom w Wroc.
Tawin orzec w tej sprawie - po 4 z każdej strony orzekł
ze zaista przepłynęła.
- 1589 Traktat benzyński o dubowli.
- 1771 dopiero Austriacy odezwali się o spiz - r. 1769 wojsko
cesarskie zajęło XIII miast wielu obromy od Konfe-
deratów. Bierunski Konfederat zajęł ^{dla Konfederacji} dubowle leg.
gdz go Moskale dobywali, zajęli Austriacy dubowle
- r. 1770 zajęli Austriacy od Czortkowa Nowotarską
dolinę, pisano o to do Kaunitza - przymio zajęcia wojsko
nie mieszata się do administracji.
- Podług Werbica praescriptio super bonis regulibus 100 annos
catholicorum 40, nobilium 30, civium 12 annorum complectitur
- Podług ewangelic. Lojka = 37000 Kop. czyli 37000 grzywien
370,000 flor. austr. srebra cyfrego, i marka = 20 flor. niemieck czyli quater
czyli 2,960,000 20 p. vingt flor. pol. - na Uto rakię = 3080 1/3 grzywien złota
czyli 206,360 a 209,440 dukatów.

37000 Kop.
x 20 flor

370,000 flor. austr.

czyli 2,960,000 20 p. vingt flor. pol.

srebra cyfrego,

na Uto rakię =

37000 Kop. czyli 37000 grzywien

niemieck czyli quater

3080 1/3 grzywien złota

czyli 206,360 a 209,440 dukatów.

1435 Sabbato post fest. b. Francis. Metae civitatis Beela
 Incipiendo in loco Kalenberg Rokusferuegh, - in fine
 Kalenberg per rivulum in vallem - locus molestus
 - Legerstat - Frivulugn Lipseiffen - Mithelstem uegh,
 - in valle circa rivulum Lipseiffen - versus Alpes
 - ad grandem planiciem Vayitenau - altera planities
 Komperrecht - ad nigram Sylvam - ad manum
 dextram per cacumen montis - ad rivulum Veyssenseiffen -
 transiendo ad fluvium Beelbach - ad vallem Eue-
 chengrondt - ad rivulum Thiffenseiffen - ad fluvium
 Loprad et penes illum ascendendo ubi rivulus Schvertz
 bach cadit in Loprad - villae collaterales: Landek, Bir-
 bon, Neuverum - (Sub iudice Elia de villa Palmarum)

Q. 1543. 1^a Meta incipit circa rivulum Schwartzbach alias Fek-
 te viz prope locum ubi in eam cadit rivulus Krompe-
 reiffen alias Sarpataxa - circa viam que tendit ex
 oppido Beela ad montes nivosos in summitate Montis
 Kalenberg usque ad viam Slavonicam alias Windi-
 cheruegh - a fine montis Kalenberg versus Alpes trans-
 cundo rivulum Rothseiffen alias Verrespatax ad viam
 que tendit a villa Rokusz ad viam Landek - ad locum
 Möllenstat - ad torrentem diebseiffen alias Ederiz, ulte-
 rius ad manum dextram procedendo per campum Legerstat
 ad fontes lutosos - versus Alpes per Sylvam ad fornecem
 calcis in radice montis nivis - ad vallem Loch. Dictus
 torrentis diebseiffen dividit metas civium de Ketzmark
 et civium de Beela

1666 d. 30 Septembr. Cracovia - Joannes Casimirus opido Beela forum
 septimanale quolibet die dominico et 3 nundinas in anno confert

1534 fer. 3^a post fest. S. Mathiae Apost. in Conventione Corona-
tionis Cracoviae - Henricus rex ad intereseionem Nicolai
Maiejowski palat. lublin. Joannis Maiejowski fidei merari
Jandomir. Capitanei Scepul pro Stephano Comite de Iglo
et Consule XIII Oppidorum Scepul. jura, privilegia, libertates
per Reges Hungar. et Polon. data confirmat
Tozamo Sigismundus I Cracovia fer. 6^a ante Dominicam
Reminiscere 1539 ad petit. Petri Kmity palat et
Capit. Crac. Marshali capit. Scepul.

1544 epus officiales Stephanus Oselina et Jacobus
Loniuki

102 Stephanus rex Varsavia in conv. gener. d. 31 Januarii 1578

Sigismundus III Varsavia in conv. gen. d. 27 Maji 1590.

Vladislaus IV Cracovia in convent. d. 13 Mart. 1633

Joannes Casimirus Varsavia d. 3 Mart. 1649

Augustus III Varsavia d. 19 Novembris 1754.

Gola Symon Koto Lubowli i Koto Gniard miedzy Gniardami
a Kotaykowem miedzy Neo-Lublo nad Loprudem

Tom III Komisja pograniczna z r. 1755. Fasoie
pojedynczych XIII miast (1412-1749)

Tom IV Art gornicze - Olbora dla Króla od miedzi
w Iglo w r. 1743 wyrobiono 3000 centn Tzelniskuzfr
i Ktoresz bleumy robiono - w Lublo 159 cent. iwa
miedzi (r. 1739-1753)

Tom V Garnisony Tabellen

[1750] jest tu widać in fol. tufem obraz: Prospetto del Castello
di Lubowna nello stesso modo disegnato che attual-
mente si ritrova - disegnato da Franc. Plavidi Archit.
di S. Maesta - i plan in fol. Pianta del Castello - i widok
in fol. Znakudowania do Ktoresz miedzi, miedzi i wian

1512 Andreas de Koscielec Koscielski Thesaurarius Regni Polon.
Capitan. Sensusien. Owiacim. Junioladflar. Podgost. Zuppinus
et Procurator generalis Cracov.

1750 W miescie 3glo bylo 17 gwarentow kopiacych na miedz
Olbora^{km} (wynosiła tego roku 265 cetn. 46 1/2 funt. miedzi
(wolborze oddawano 16ty centnar miedzi) Gefpleisotes
Kupfer - Cetnar po 38 Rthlr.

1746 d. 1 Junii objęta Maria Josefa Krolowa pol. starostwa
spisnie

1750 Radca gorniczy z Wielizki Sala de Grossa Karat Pl.
idem zrobic plan na Łazienki w Druzbatku narzeczany
Teplitz

1753 stalo w Lubowli 40 wojakow

1759 stalo w Lubowli: 1 Leitnant 1 Sierżant 3 Kaprah
2 ~~Okla~~ paukerow 2 pfeifrow, 2 tamborow
i 28 przeregowych - Leitnantom byl Stefan Toty.

Tom VI Komisoria z r. 1747

Carl Frantz Sala von Grossa K. poln. Kommer-
zienrath

1747 Soltystwa Obgart, Litmanowa, Jakubiany,
Kamien, Druzbatk i Krempak (za przywile-
jami)

papiernia w Popradzie

Tom VII Akta za administracji barona Gartenberg Vice-
ober Bergwerksdirektor^{generał} Administra der Harostey
Zips de R. 1758

1759 d. 3 Januar. Henryk hr. z Oleszyna Brühl
starosta spiski, piaseczyński, płoński, kolski
generał artylerji kor. mianuje barona ^{Edmunda} Gaster-
berga administratorem na Spizu

1746 Maria Józefa Królowa mianuje Andre-
ja Matuszewskiego starostę bresz. kujawsk.
pocłkomorego nadw. generałym adm-
nistratorem na Spizu.

Tom VIII Henryk z r. 1751. (Lars I

Civitas Iglo - 1412 Sigismundus rex granitibus inter Iglo
et Marussfalva.

Libinza 1394 Hildebrand comes Saxonum gran-
titibus inter Libinza et Tefmark

Bela 1246 Bela rex donat sylvam Leonardo.
Varalya. 1511 Vladislaus Hung rex libertatem in
sylva Branistko

Olasi 1412 Sigismundus rex limites
perthard 1580 Sigismundi regis Polon. sylvae
Poprad 1256

Mathaei villa 1308

Belka 1306

Michaellis villa 1403

Lubowla. 1492

Gmiezda 1283 Mysen

Podoliniec Cunegundis 1289

Jakubianus villae desertae iterum erectio per Petrum
Kmita Capit. Scepny 1492.

Kamionka. Erectio sultetis 1329

Jakubina sultetiam Vilhelmus Comes de Scepny
donat Mathia

Res dublo villa 1368 Saultetiam fundat Joannes
filius Onodei Salatini de genere Abba cui:
dam Helbrando.

Privilegium Saultetiae inferioris Druzba 1303.

Tom VIII Part II Religionsachen

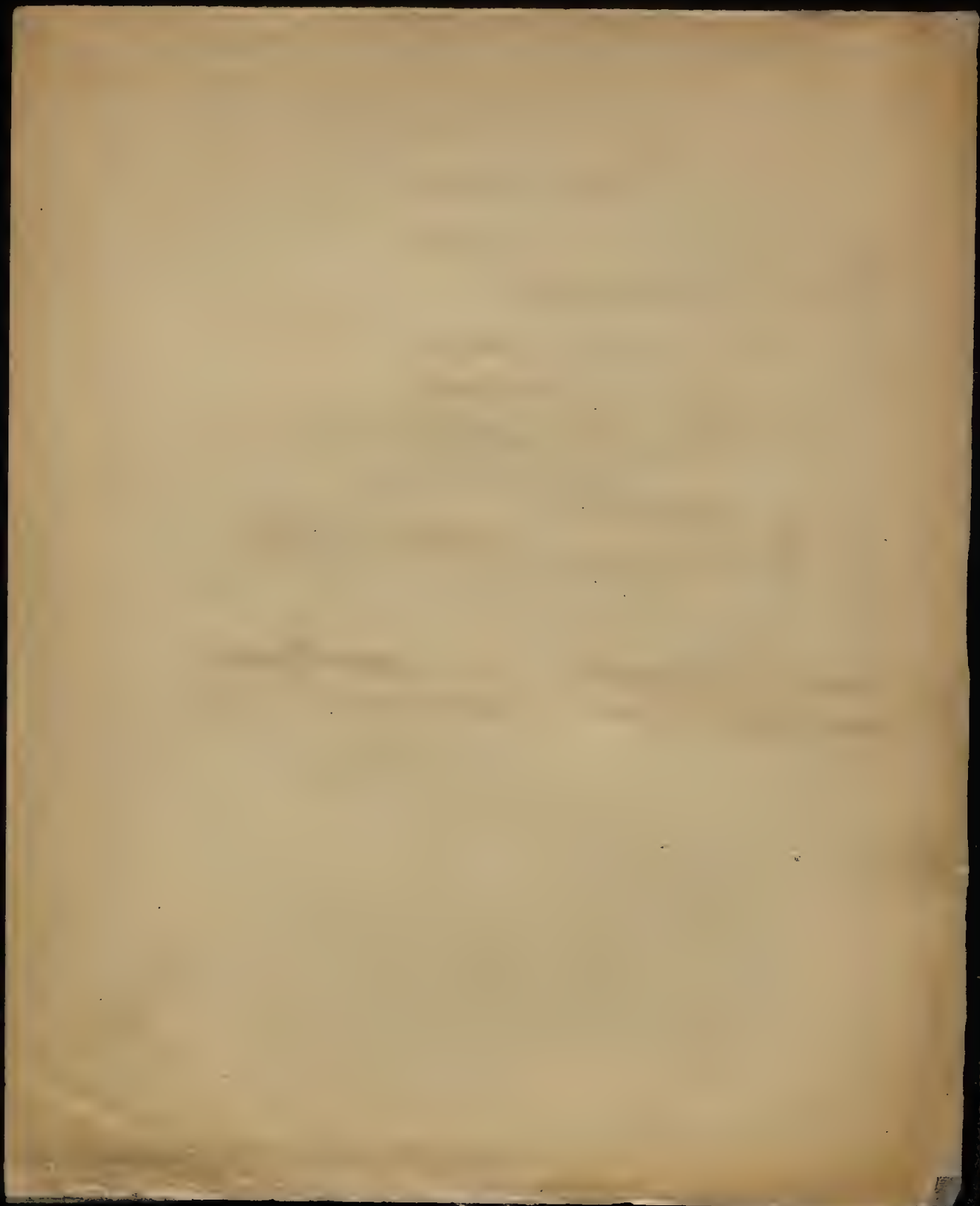
" IX Gränzstreitigkeiten

Gola Tymnia na potudim za Lopradem
skad na grodo Lomnity nezka
(dotqd granica) kolt wfi Hundertmark

T. XI Bergwerke

T. XII Kischeachen Kachimi Luterani

Dekanat Spiski o 7 kościołach przytoczył dopiero do dycezyi
krak. biskup Piotr Gembicki na Synodzie 1643. d. 11 Octobr.

Nos Sigismundus Dei gratia ac Hunga-
riae Bohemiae Rex . . . nos a Serenissimo
Principe d. Praelatos ac Barones
ipsius, in . . . assecurare cupientes . . . ipsum
volentes reddere certiorum . . . terras videlicet
castrum Liblitz alias Lublau cum oppido et
oppidum Lodolinitz cum fortalitis ac villis
ad ea spectantibus nec non oppidis et civita-
tibus infrascriptis in terra nostra Sceprien-
si diocesis Trigonienis situatis videlicet
(Gnesna) (Gentzen) (Meynarsdorf)
Gnesna, Bela, Labicz, Mephardsdorf,
(Gentzen), (Gentzen), (Gentzen),
Georgenberg, Deutschendorf, Micheldorf,
Fitzka, Wallendorf, Richauff, (Gentzen),
(Gentzen), (Gentzen), (Gentzen),
Gentzen, Diersdorf, Matzdorf, Durlodorf
... molendinis et emolamendis piscatoriis,
piscibus, lacubus . . . molendinis et emola-
mentis, quercetis, pinetis, virgultis, gryometis,
aueupationibus . . . attinentibus et appendiibus
universis . . . reservantes, obligavimus ac in va-
lidum posuimus et obligamus . . . specialiter acce-
dente, ita quod omnibus utilitatibus . . . Polonice
suique successores . . . tamdiu quicque sibi
et suis successoribus . . . per nos et successo-
res nostros praedicta triginta septem millia
sexaginarum latorum grossorum Bohemicalis

monetae boni et iusti ponderis, aut valoris
eorundem in auro vel argento fuerint effectua:
liter persoluta recuperarit aut requierit
.... In casu autem quo ipsas acquirere
successoribus in eisdem obligare. Si autem hoc
facere extunc ad omnia damna ... aut
praecminentiae fuerint et bona contra-
ditione nostra et nostrorum omnibus in
praemisiorum fuerit... per duos nostros notabiles
consules... unum videlicet de Leutricha
in Lublau dirigere infra duos menses
ponderis in auro puro Dunawicz .. Praela-
torum et Baronum eius, quos ad id duxerint
deputare, numerari et numerata sub salvo
securo et sufficienti conductu nostro suc-
cessorum Praelatorum Czorstyn
in castro Dunauiwicz praedicto quatuor potiores
Poloni et redemptione pignorum praedictorum
facienda permaneant... quod praesentes obligan-
tur in Regno Poloniae ubicunque extiterint...
quod venire non possent, qua impeditione non
obstante, alii loco impeditorum ... in eodem
castro Dunawicz reponantur... Lublau occasio-
ne obstante. Marum ... Joannes de Pelsötz Ma-
gister Tavernicorum ... Ladislaus de Uilak ... Johan-
nes Pranus de Meroth, Petrus de Zerom Comes Vivarien.
Emericus de Pereni ^(Czortkowitz) secretarius et Camellarius Regiae ma-
jestatis, Mattheus de Muloz ^(Kamieniec) Comes Baronum, Vladislaus
de Polowz filius Comitis Emerici Vayvoda, Joannes de
^(Tomon) Toroma, Benedictus Crudas de Maxowitz Zagorbiae
(rekonissio) ^(Zagorbia)

Po śmierci Zawiszy Czarnego pozostali jego
 synowie Marcin i Jan Zawiszcówie posia-
 dali dobra w Węgrzech. Mianowicie Marcin
 posiadał miasto Sobinów z którego, mając wa-
 zę do Zbigniewa Olesnickiego biskupa Krak.
 trzymającego od r. 1440 w zastawie miasta
 spiskie, posiadłości biskupa polskiej
 spiskie najeżdżał. Przyczyną zatarzow
 było, iż Mikołaj Komorowski któremu
 Zbigniew Olesnicki rzędy Spisza powierzył
 ugeniając za przeciwnikami: władystawa
 Wernerczyka zatafaję za Iskrę + 1442,
 gdy wyszedł ^{z Łobowca} pod Prezów, napadł na mia-
 sto Sobinów, gdzie 12 ludzi zabił, oraz 300
 koni i 60 uzbrojenia zabrał, lubo sam poz-
 niej w niewolę Iskrę popadł. Marcin Za-
 wiszc mścił się o to na biskupie, cho-
 wał u siebie w zamku rożnowskim otwartych
 nieprzyjaciół biskupa Jana i Jakuba Brze-
 zianowskich, którzy Radów posiadłości bis-
 kupa spali, bydła ludzom z wsi biskupich
 wieśniadki, Ruda, Zawada, Kurów zagnabili
 i do Rożnowa zaszli, dziesięcinę biskupie
 zabrali i na poddanych biskupa pojmanych
 okup nakładali. Pomagali do tych najazdów
 z Rożnowa Jan Wielkopolski z Mikołajem wie-
 liętowskim. Sam zaś Marcin Zawiszc zajął
 niektóre posiadłości spiskie pomimo obrony
 Jana z Olesnicy wojewody sandomierskiego

biskup

Włocławek r. 1443 o te najazdy skargę przed
sąd królewski. Sąd ten w Krakowie (sab-
to in octava S. Vencestai) 1443. Torony z
Jana z Łysowa kasztelana krak. namiest-
nika król. Jana z Łęczyna wojewody krak.
Jana z Koniecpola kanclerza kor. Przedbora
z Koniecpola sandomir. Brestawa z Kurozwiek
wislick. Piotra z Kurowa sandomir. Gregorza
z Łowicza radomsk. kasztelana oraz Piotra
z Łowicza podsejka krak. Karat Marcin
Zawiszyca (który się wyprysnął i z poroga
podskakiem 5000 grzywien,
Radłowa stała się bez jego przyczyny) na
wynagrodzenie szkód porzucionych biskup-
stwu, na zwroćcie rajstych miejsc
piskich, na oddalenie z Kozłowa węg-
kich nieprzyjaciół biskupa, oraz na
skarż królewską siedmdziesiąt i na
skarż grodzką. Listnoscie za nieposlu-
szeństwo urzędowi (Lib. Colloqr. castri
cracov. R. 1443 Tom XV - Wypisy moje
pag. 431. i 462.) - Jan Krzyżanowski za-
jako najazda wywołany został z kraju i
bez niego tego najazdów nie poprostat, ob-
stał go Jan Oleśnicki wojewoda sandom. r.
1448 w Krzyżanowicach w dworze i poj-
manego oddał urzędowi grodzkiemu. - Dopie-
ro r. 1450 po śmierci Marcin za paskibraf jego
Jan i Zawisza biskupowi wynagrodzenie za za-
grabione konie na spisu i za bytło rajste we
wsiach kluza uszeńskiego (Wypisy p. 468)

R. 1442 Jan i Stanisław Dąbrowscy dziedzice
Czarnego Łotoka robia rajzd na Karostwo
piskie oparowali zamek Lubowla i Łodo-
liniec. Porzwa ich o to biskup do Króla
(Inscript p. 47)

R. 1463 Osięko 2000 Węgrów pod dowództwem Thalaphusa,
Corbel, Perena Bastyan i Zelenkie rebrato vs Koto Nay
mark i chcieli Zieloną górę na Spiszu ufortyfikować
i wpaść na Węgry J. IV p. 20.

Joannes V Biskup Wrotański z domu Surzo około 1508
reduxit oppidum Kanth ad mensam episcopalem wiec były Keth
w diecezji Wrotańskiej J. IV p. 74.

nowy targ z tad rodem r. 1602 Joachim Luzensky
z ojca Samuela i Matki Jadwigi de Lafintora de
Matiasfalva był najprzod Kapelanem u Kardynała
Pazmana potem biskupem Agrij i Waradynnu + 1681
brania jego roztali barozami

Tatry (Tatur, Tatra) są zupełnie innemi górami od
Karpat czyli Bieskidów

Poprad wypływa z Wiedftiony od granic Liptowskich
Tater ma o pięć wsię większą rozległość niż Duna.
Jęć wychodzący z północnych granic Tatrów Dravos.
Kich dla tego też Dunajec wpada do niego, nie
zaś Poprad do Dunajca

Komisja graniczna ukziroko-galijska odbyta
r. 1794 w dubowni.

Boardosy powiada że naród Syrrois mieszkał
Koto Szeryrycz a naród Karpów w Kar.

natach
Witołk wypływa z węgierskich Karpat zwa:
nych Fritochke jest tam (Ankingbaba) najst
Tawny wiodący do Galijsy zwany Palsuf. Frits.
Kentis r. 1312 zwany był antiqua

porta
Prusomyk prowadzący z Skoleg do Węger
r. 1248 zwany był Magna Porta Galiciae Dris
i Ökormezö-envis in marmatiam pastu

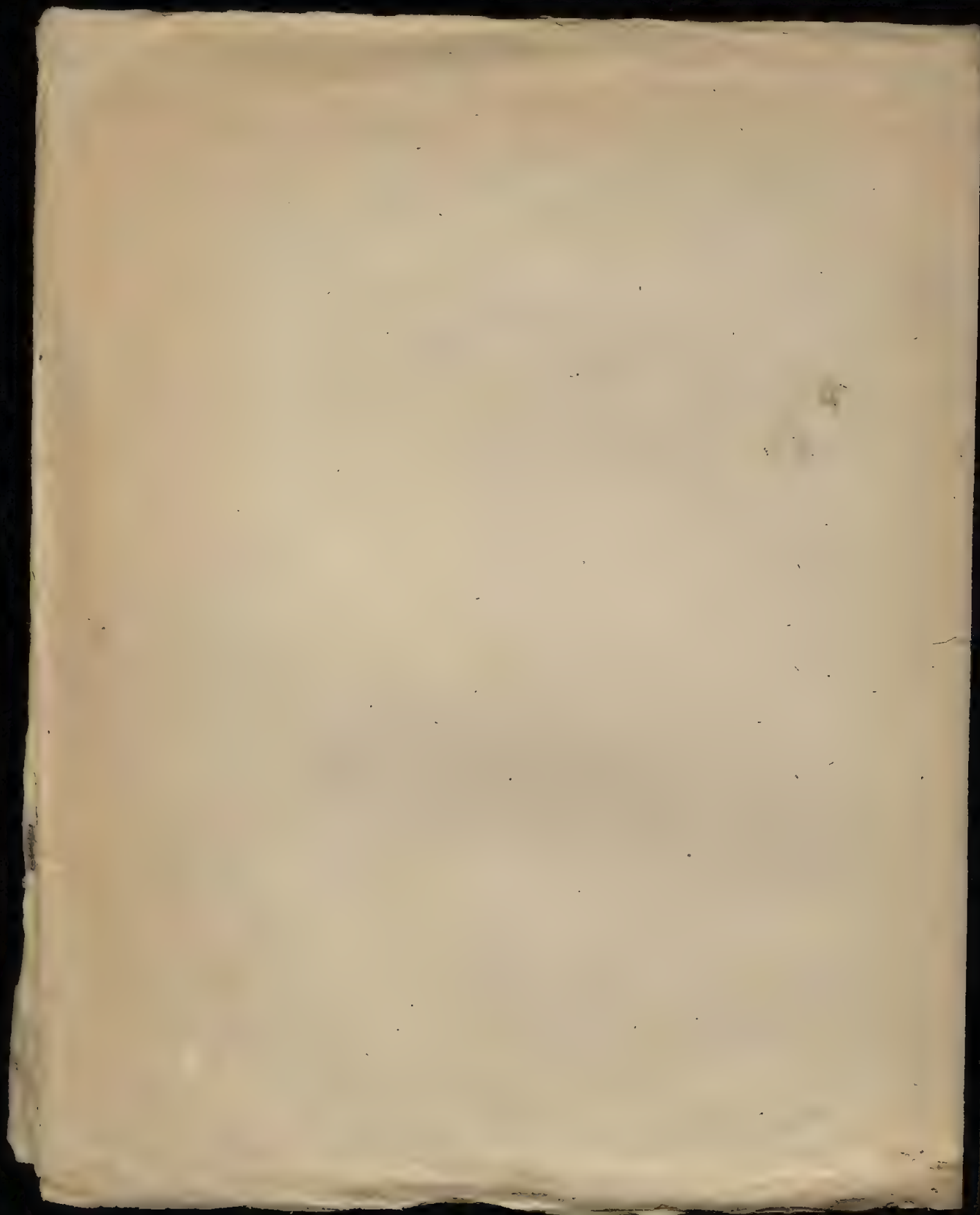
Wirzchomla (po Towacku Wirzhulma wielka
i mala) zwie się po Węgiersku Bragy
et Kis-Veresalma. Miejsce leśiste zwa-
ne Veresalma darował r. 1248 Król
Bela Detrykowi filio Mohol

Jordanów założone od familij Jordanów która
najprzód około r. 1256 na Spiszu i w Węgrzech
miała swe posiadłości. Jordan syn Arnolda
hrabiego de Sepus za wierne usługi i za ofarę
nie ziemi Sepus roznemi ludźmi dostał od
Króla Béli 1256 lat królewski Koto gór
między górą Scymina (zwią Simnity) i alpes
Thorchal (Tatry po Węgiersku Tarczal
od nazw wierzchołków zwane albo Tatar)
Karnaty Peskidy węgiersku
Thowos albo Tatrax vel Havafoh.

Przywilej Węgierski Króla Béli z r. 1248 wpro-
mima ie Magister Laurentius pomagając Ra-
tystawowi dzielnie sub castro Trofio (Jaros-
ław) z królem Danielem walczył (Kallona
T. II p. 83.)

Koto Szdera (circa castrum Landek) napadł
przebieg 1000 Tatarów Magister Georgius
(wyftany od Króla Władysława II Węgierskiego
na pomoc Leszkowi Królowi) i tam wo-
dą zabit (Przywilej z r. 1288) Wojował on tak-
że przeciw Konradowi, za te usługi r. 1287
dostał od Leszka wies Wólglowy

Baron pisarz Węgierski powiada że r. 1071
Król Salamon, książę Geyza z bratem Władysławem
i wielkim wojskiem przebiegły góry Karnackie
(Cuni montes per portam Meseo) Koto miasta
Dobuka (Dubiecko?) zbili nieprzyjaciół Kuma-
(Cuni) now, którym siożę rufki Orul (Zastaw) pomagał.

Na Spiszu zaczął się już r. 1524 Luteranizm krzewić. R. 1529
 za Starostwa Piotra Kmity ~~co~~ rozszerzał już Wawrzyniec
 Serpilius (Quendel) rodem z Bielei, uczeń Uniwersytetu Witten-
 bergskiego (Leucorea) krzewił naukę Lutera w Bielei; Salomon Regne-
 rus w Libiąży, Bartłomiej Bogner w Nowej Wsi (Bzł), Damian
 Graff w Łodogrodzie i ~~Antoni~~ Jerzy Antoni Philadelphus w
 Sobonie. Tolerancya Starostów: Jana Maiejowskiego który
 r. 1539 chciał pastorałów wyrugować z dubowli, Trzebarków i
 Łodolina, Kaspera Maiejowskiego, który r. 1582 Sebaſtianowi
 Lubomirskiemu starostwo za 24,000 złotych odstąpił; protekta
 Jana Boonera z Bielei 1559 i Mikołaja Maiejowskiego r. ^{było} 1565
 dodała tym większej otuchy, tak iż z końcem XVI wieku (na
 całym Spiszu 85 zbórów. — Pomimo prześladowania luteranów
 w posiadłościach cesarskich, r. 1543 Jan Hilbrath z Łomnicy
 prałat proboszcz Kapituły Spiskiej przyjął otwarcie luteranizm
 i z nim pojął Agnieszka Jost z Lewoczy. Za jego przykładem
 poszedł Franciszek Thurz biskup nitrański; który się r. 1556
 ożenił. Następnie wzywał Marcin Pelthei proboszcz Kapituły Spis-
 kiej r. 1604 polskie władze aby koscioły katolickie w trzech
 sta miastach luteranom odebrano; które znowu postawił Mar-
 cina Litz grafa raskiego, Andrzeja Bajer i Jona Dienera Krakowa
 do Zygmunta III i do Sebaſt. Lubomirskiego do Nowej Wsi wyflali
 aby nakaz wstrzymano. — Popierali otwarcie luteranizm Jerzy Turzo
 namiestnik królestwa węgierskiego (bro) palatyn i jego brat Krzysztof na-
 derżpan hrabstwa Spiskiego i Jaroskiego

Do Lubomirskich objęta starostwo spiskie Królowa Maria Jo³
zefa r. 1745 i rządziła takowem przez swego administratora An-
drzeja Kofuzińskiego starostę bresko-kujawskiego
Od r. 1745-1757 po śmierci Królowej objął starostwo Józef hr. Brühl
a po nim syn Karol Adolf Brühl d. 2 Czerwca 1764 - leż r. 1765
w dłym muoiat starostwo spisie Kazimierzowi Poniatowskiemu
bratu Królewskiemu.

Gdy rząd austriacki r. 1772 zajął spisz zostali administratorami
rządowemi Paweł Tirszt i Antoni Klobussitzky

Pienosym Senioreni luteranin na spisz był od r. 1528 Jerzy Mol-
ter z Lewoczy pleban lewocki + 1558.

Luteranami byli Alexy Thurzo de Bethlemsfalva 1536 - 1543, pala-
tyni Michael Störéy 1563 - 1572, Emeric Czobor 1572 - 1582

Historia ecclesiae evangelicae Augustanae confessioni ad-
dictorum in Hungaria universe; praecipue vero in Friedem
oppidis Sepusii. Halbestadt, sumptibus Caroli Bruggemannii
1830. 8vo pp. XVII. 304. 2.

d. 22 marca
2. 1687 Komisarz królewski Antoni Caraffa karał w Prezbowie
się 4 luteranów - a d. 22 marca 1687 karał 5 się - zaś 9 maja
1687 karał 9 się.

Marcin Kromer kanonik Krak. i warmij. ufkar.
zet f. d. 17 lipca 1559 przed cesarzem Maxymili-
lianem, iż istotnie cesarscy bezprawnie w 13
miastach spiryjskich polskich t. j. rajmuję i prze-
chody czynią - już poprzednio nadaremnie król
wyznaczył komisarzy pogranicznych dla
rozpoznania krywd do miasteczka Łode-
grodzia (Varallja), lecz cesarscy się nie stawili.

Michigan : Ht. populaire
de la Malabar

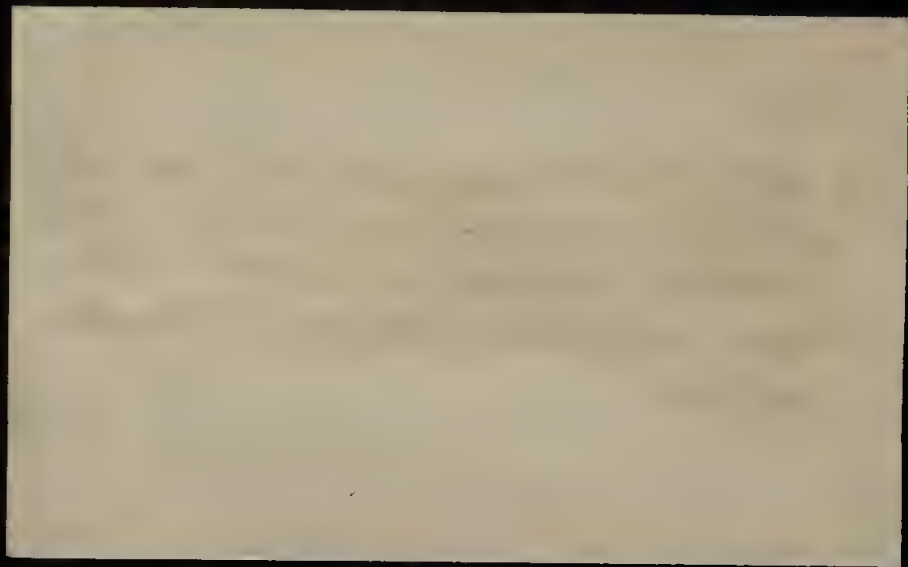
Paris 1844

800

Spiz

185

R. 1596 Stanisław Megoszyński sek. Król. Sta-
nisław dubomirski podstaroszy sandecki i Marcin
Lutostański Isdzia grodzki sandeck. i Adam
Rozen rewizorowie Krolewscy do starostwa
Spiskiego.

Lutkownik polski Chorągi Król Bryon francuz z Lerssem
naprowadził wsi hiskie rabujs icha pojmał jednego Lubomiskiego
1665 Który bawit w Lubowoni

186

†. 136.

" 67.

" 171.

" 130

88.

11 105

nica brach jadra
Kusta do pija
de Konic.

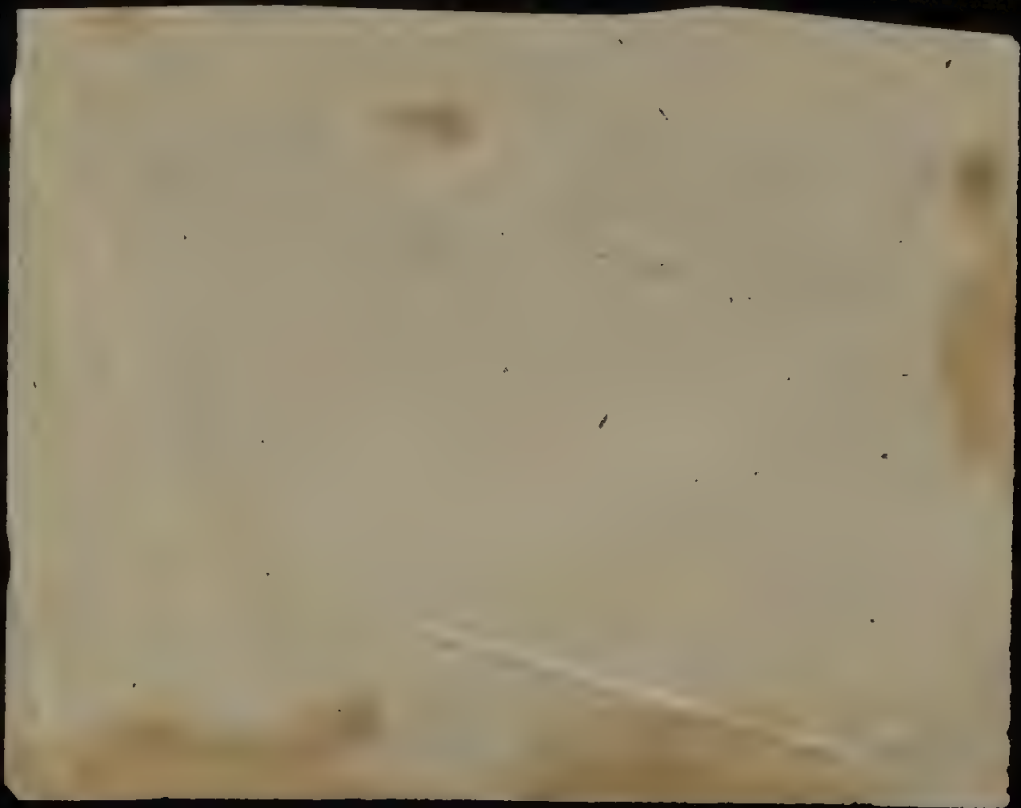
187
Stefan Sekelly ur. 1623 + 1670 syn jego
Emeryk ^{comestepul} ur. 1657 + 1705 żona Helena
de Zrinis - r. 1680 z Turkami wpadł do spisu
rejst. Kermosy F
jego żona Maria wdowa po Stefanie
nadaf była ze Tarnowskim

F r. 1682 zburzył Orlęko r. 1684 generał
Karaffa rejst dla Cesarza na powrót
Kermark po pokoju Karłowickim wpadł
do Konstantynopola i 13 Sept. 1705
umarł jako komicedji w hali Azji
pochowany w komicedji w Koziele
Ormianów mając lat 47.
żona ujęta r. 1688 w Munkacsu zawie-
ziona do więzienia w Wiedniu
rozwiązana do domu r. 1691 i + 1703
kto Konstantynopola 18 Febr. 1703.
mając lat 60.

188

1682 Tekeli rajst Leutk i zamek friski i wiele palit
leuzelski generat Schultz r. 1684 na powiat rajst
Stropkow, Makowicz i Donawitz.
feldmarszałek porucznik hr. Schultz

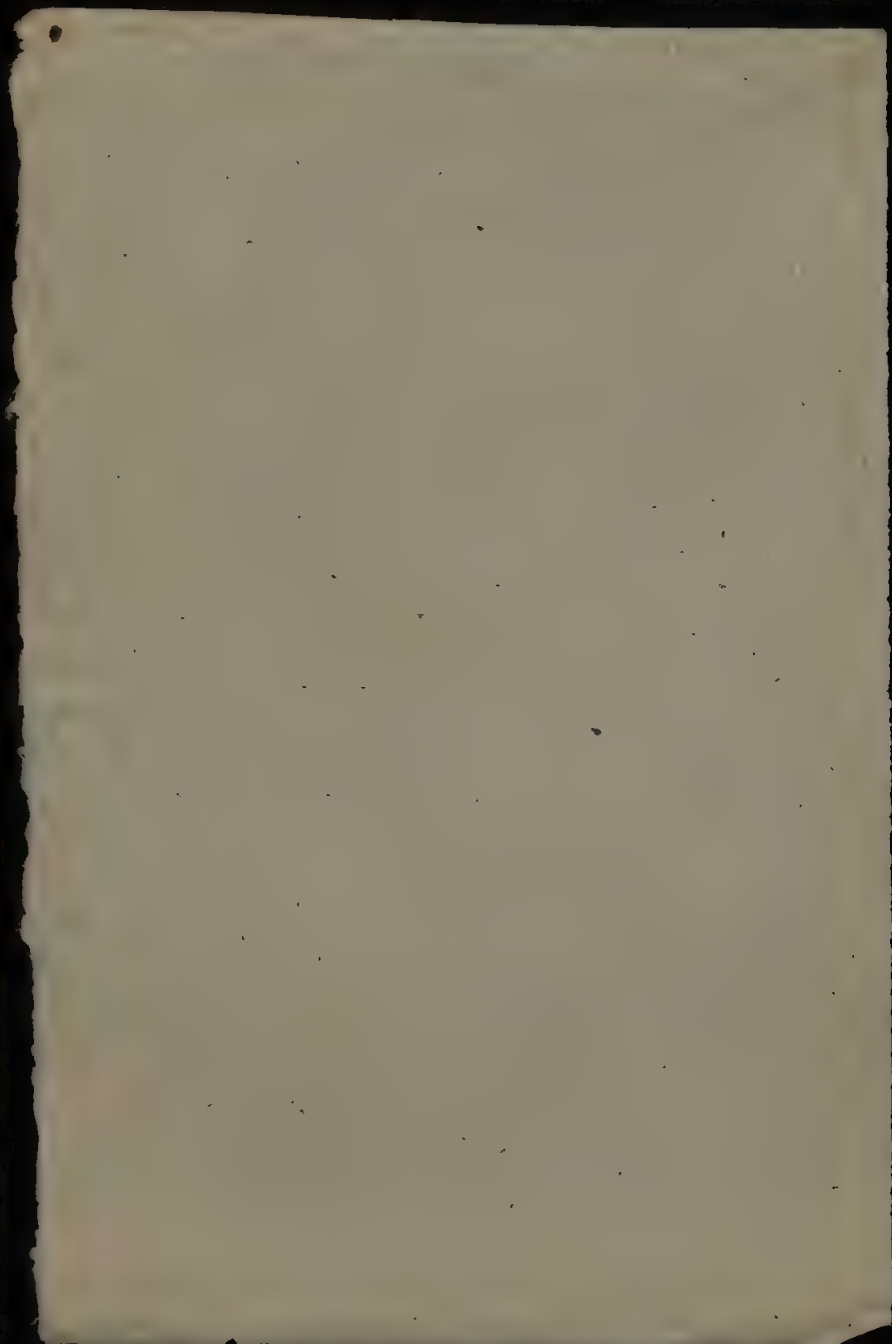

R. 1706 wystano na Teodora Lubomirskiego Kozaków
 d. 31 Stycznia 1706 w itarsym Siedcu napadli
 na ludzi wpiśkich; zginęło w tej poty 20
 ludzi wpiśkich a 8 Kozaków.

1706 d. 1 Augusty tacy oblegali aubowle
 wojskami królewskimi saskimi dowodził
 Jakób Rybicki ten d. 15 August. spalili
 zamek aubowieński i Gniazdo i w okolicach
 Sławantowej i zrazawicy była bitwa

R. 1734 Borofkale kłosem dowodzili Kominek i
 Oarowski zdobyli zamek lubowieński

R. 1740 powiatowe arafuje na Grzisz - Liary z Łodźca
 wiekli przed powiatem do zrazawic.

Spisz

R. 1709 w Groduin Gorz i Gordon zajęli
miast a Spiszkie i rozbiili 8 rot starosty
Lubomirskiego - pod pretekstem iż
Karol XII uciekłszy z Benderu miał
bawić na Spiszu

1758

194

d. 26 Julii (Administrawa Starostwa Spiskiego
przez Henryka Brühla generała artyl.
Koron. ministra Krol. Starostę Spiskiego od-
dana z zupełną przydyką Adamowi
Łasockiemu podczaszemu Łochaczewskiemu.
(Kuniel Polski nr 30)

Verkauflichen und Handlung =
siehe. Frankfurt und Leipzig.

1764 Starostwo Spiskie na sejmie Koronacyjnym
odebrano Byglowi i nadano Poniatowskiemu
pod Komorem Koron. bratu Króla.

I Proceus primus (Szpiz): 1 miasto wroclawskie
 wolne Kaismark (Kaisersmark, Kefmarek)
 1 miasteczko uprzywilejowane: O. Falm
 (Altorf, Hecawies) i 53 wsi parafialnych.
 Batisfalva (Bohtdorf) było opactwo Benedyktynów
 - Hundertmarg (Quokifarmy Kosc.) - Forbert
 (Vormerk) - Frankowa (Frankenan) - Geroldorf,
 Hammelsdorf, - Hagendorf, Hagby - Huns-
 dorf (Hunsivilla) tu było opactwo - Haligotz
 Dolomitz - Jezerzko, - Klotz, Kolatzko,
 - Krentz, Kereszfeld - Krug - Krenpark -
 Lomnitz - Lapoch - Lipzik (paraf. rupsa) -
 Lendorf tu było opactwo cystersów - Lornitz -
 Walldorf (Leszna) - Lornitz (Lornica) -
 Malter (Maldus) - Miiklenbach - Mengdorf -
 Netzdorf (Nedliza) - Ostern (Osturnya) - Repisko -
 Rokus - Reichwald - Sławkow (Kis - Szalok, Klein
 Schlagendorf - Szakitz - Stola - Neesen,
 (Straßka, ~~Wd~~ Neer) - Zopertz - Windischdorf
 (Tosfalm) - Tribs (Freibis) - Wborna - Zdyar.

II Processus secundus: i miasto Król. wolne
 Lewowica (Litse Leutphan), i miasteczko:
 Donnermark (Quintoforum, Forum S. Ladisłai)
 i 50 wsi - Arnoldfalwa (Emaus) - Eschánfalwa
 (Stefendorf) - Danisetz (Diersdorf) - Domarsfalwa
 (Damarsdorf) - Dohyan (Dolan) - Dravetz (Rutz)
 (niegdy opactwo) - Drosetz (Bürgerhof) - Farkas
 falwa (Farksdorf, Farkaszowice) Ganow (Ganodorf)
 Ganowetz) - ~~Gebel~~ Gebelfalwa (Brügelendorf)
 - Gronitz (Gränitz, Hranowitz) - Görgö (Gorg)
 Hariketz (Halmendorf) - Hoszeletz (Hositz)
 - Harasetz (Hroft) - Hradisko (Kundschel-
 ben) - Kapodorf (Kaposzfalu, Hrabuschitz)
 tu był Lapis refugii 1246 - Jamnik - Körtvölgyes
 (Birndorf, Hruschewicz) - Kalcova (Koltz) -
 Kuchowicz (Krawian) - Mleofalu (Keperdorf)
 Kuriman (Kün) - Lengward (Lingwart, Letzier)
 - Lieszkowice (Hlasendorf) - Letanfalwa (Letendorf)
 Lucowica (Lautsburg) - Markusfalwa (Marxdorf)
 Markuszowice) - Primor, - Roskow - Schmeger
 (Schmischen) - Swabatz (Schwabendorf, Swatowice) -
 Torkanik opactwo Cyftherow de Landelij - Sunyawa (Schö-
 nen Sunjawa) - Teplitz (Teplitze) - Tamasfalwa (Thom-
 dorf, Tamaszowice) - Teplitzka (Teplitzsch) - Ulosz
 (Kupern) - Wiernik (Winderik) - Wikartow (Weigard)
 - Wilkatz (Kuntzenhof) - Wagenwiesel - Zawa (Za-
 wada) - Zoracz, Zawadzka, Zorizka (wie ruskie)

III) Praefatus Tertius: ^(Imybnick) 3 miasteczka. 194

1. Gölmitz miasteczko niemcy mówią innym je-
zykiem jak Szizanie z XVI miast.
2. Remethe Einfeidel miasteczko z farg
3. Stofz miasteczko, z farg.

Wsie z farami: Klukenau (Glukeno) -
Krombach - Mindzent - Polyanka -
Felső-Repas - Felső-Szolok - Vekbach
- Zsegre ^(Hansdorf)

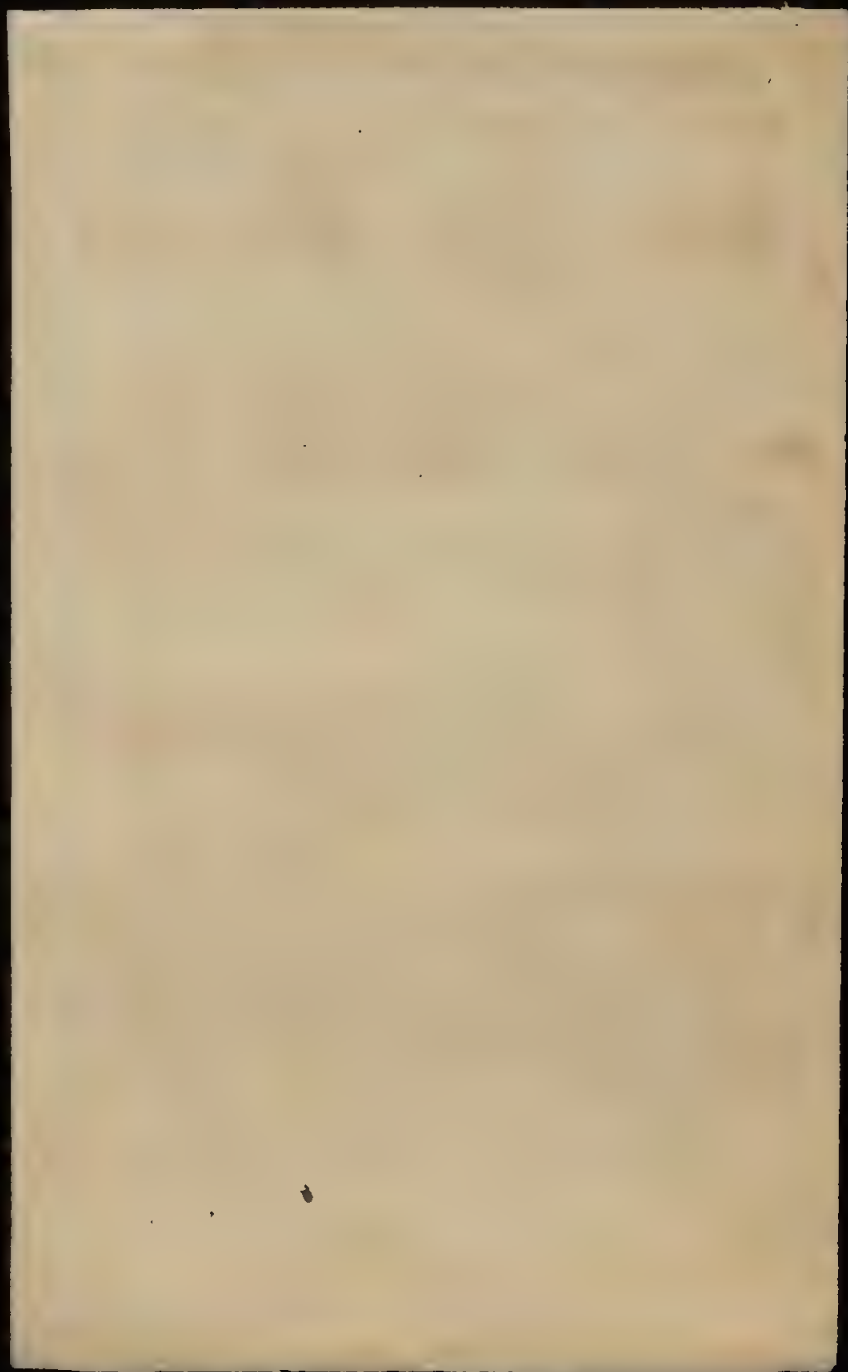
wsie z parafiami ruskimi: Heltzmanotz -
Kojoo - Olavicza, - Alfo - Repas -
Felső-Szolovinka

Proiz tego: Schwedler - Schmelnitz (Szomlnok)
bito międzyziane pieniędzy - Baldotz (Baldo-
weiz) - Dubrava - Olfarko.

IV Sechozehnstädte: ^(XVI Linzer Kronstädte) (1. Lublan z Ludlein.

3. Kniefen. 4. Bela. 5. Laibitz - 6. Menharddorf
(Herbau) 7. Poprad. 8. Michelsdorf (Hrasa)
9. Iglo. 10. Ruszkinotz. 11. Wallendorf. 12.
Zülk (Welka) 13. Kirchdorf. Zipferhaus,
Spišský zamek. 14. Matzdorf. 15. Georgenberg
(Spiska Sobota). 16. Dursoldorf (Dursandi villa -
Iwardina)

V. Sedes decem lameatorum 14 wsi

XIII miast spiskich zaftawionych r. 1412 z starostwem
 lubowmienskiem (w którym 3 miasta: Lubow-
 nia, Podoliniec i Gniazdy), Cesarzowna Maria
 Tereza zająwszy r. 1772 przywróciła te 3
 miasta tak iż dostały nazwę miast XVI.
 i nadała im herb w górnej części 3 góry a nad
 niemi słonce, w dolnej 2 rzeki (Poprad i
 Hernad)

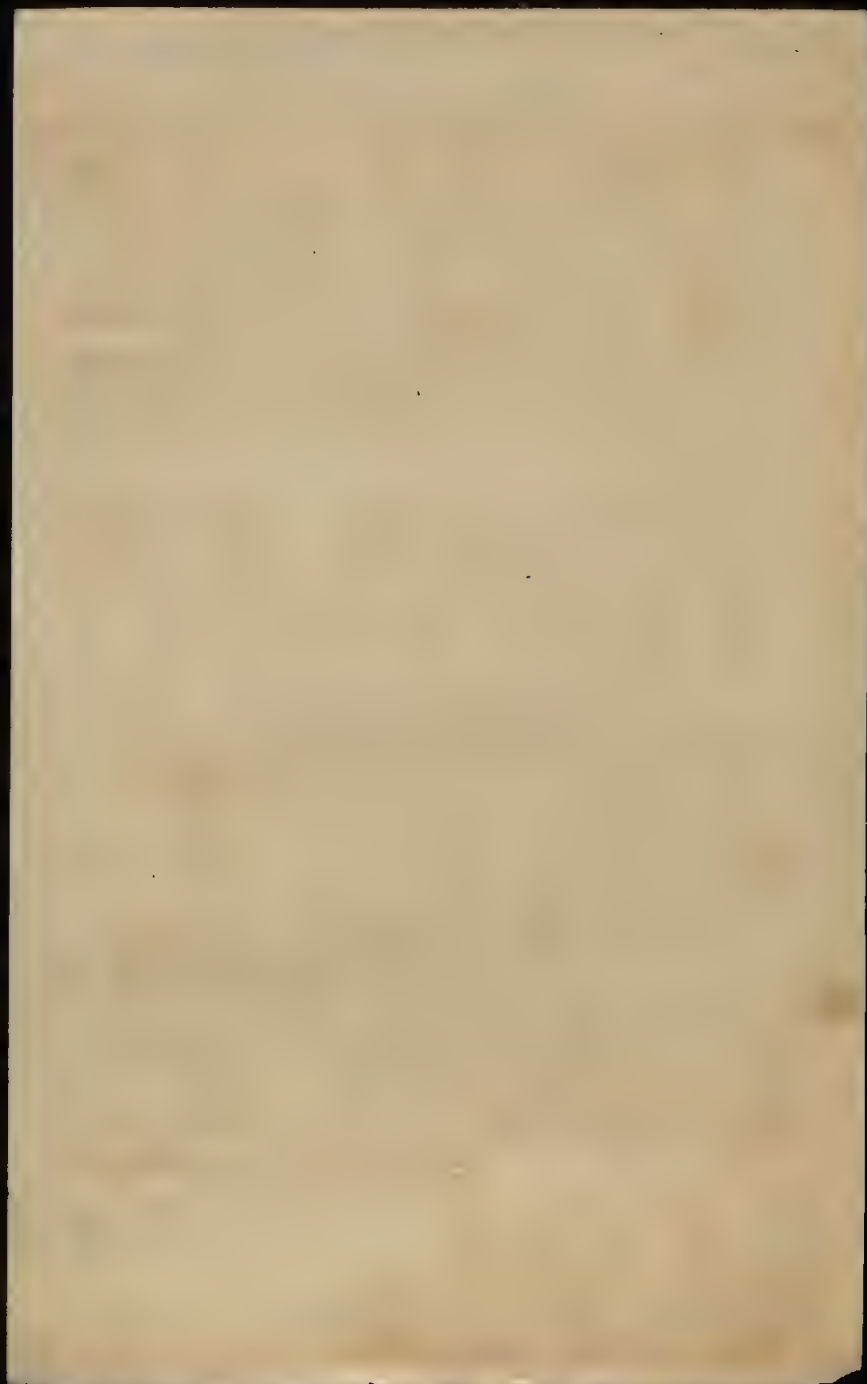
R. 1418 otrzymana refuta z miast niezasta-
 wionych przywileje które potem utraciły
 Ta reszta była: 14) Mühlentbach 15)
Grossschlagendorf 16) Grosseisdorf.
 17) Lakotz. 18) Dannersmerk. 19)
Kapodorf. 20) Sperndorf. 21) St. Kirn
 22) Deindorf. 23) Gross-
thomsdorf. 24) Eilenbach.

(Sitz der 2 Lanzenträger)
Jedes decem Lanceatorum meli sed zies w

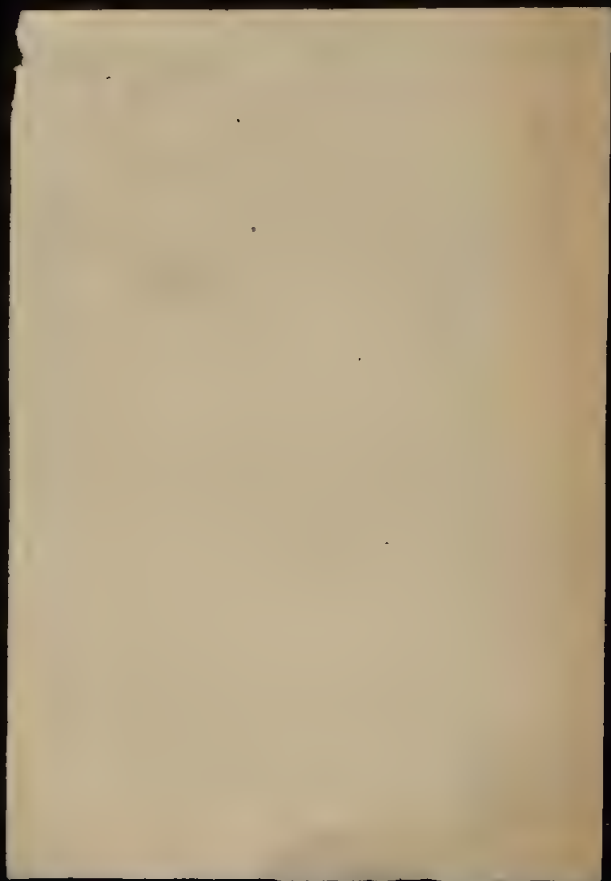
Bethlehem falwa gdzie był ich Vicegespan.

(Stowary zuchow m. Stolica) są to 14 wsi
 (181022) 181022 181022

- 1) Abrahamowice (Abraham falwa) Abrahamsdorf
- 2) Bethlehem falwa, Bethldorf (sama wagonowa flachta)
- 3) Leukotz, Ladendorf
- 4) Pikotz, Pickendorf
- 5) Esentitz, Trinkenendorf
- 6) Machalfalwa, Machldorf.

Andrzej z Moficzenego Mofz.
zencki za Augusta III
starosta bneko kujawski
odkrołowej administrator
starostwa lipieckiego, Kaptelan
noworotawski Kavalier
ord. orla biał. za Stanisława
Augusta wojewoda nowogrodzki
† 18 grudnia 1783 w Krakowie
dziedzie Chmielnika mejsze
skończył 74 lat

Spor o granicę polsko-węgierską. — R. 1793 d. 21 Wresnia
wytoczyło Zupanstwo Spiskie przeciw ces. galicyjskiemu
Fiskusowi proces o granicę Państwa. Przed Komisją gra-
niczną galicyjsko-węgierską przedłożono wtedy z strony wspier-
skiej:

- a) Mapę granic przez P. Seger c. k. podkownika sporządzo-
ną, z której dowiedzono, iż Zupanstwo Spiskie od Brankiego
przedzielone zostało nienaturalnym klinowatym kawał-
kiem ziemi galicyjskiej (Nowotarską doliną), i że naturalne
granice Węgier powinny być wzdłuż Karpat, a nie Patrois co się
zresztą z politycznymi względami zgadza. (To nie dowód prawny.)
- b) Raport Józefa de Török c. k. Komisarza granicznego z d. 15
Października 1769, z którego miało się okazywać, iż całe Sta-
rostwo Nowotarskie z 39 wsiami i Kłuc (Państwo) Muszyna
z 20 wsiami właściwie do Węgier należały. (Tu urojenie.)
- c) Dyplomatyczne dowody, iż Starostwo Nowotarskie należało do
Węgier były następujące:
 - 1) R. 1320 protoplasta rodziny Berzewiurzych, Magister Kokos sprec-
daje bratu swemu Janowi swój las po obu stronach rzeki Běla,
wzrost pomiędzy rzekami Běla i Lesnica.
 - 2) Rodzina Łaskich dostała zamek Dunajec (Niedzic) w darowi-
nie od Królów węgierskich, pod warunkiem, iż takowy tylko Węgrom
odpredać może. Prawem zastawu przeszedł ten zamek na Jerzego
Horvátha de Palotay, a Polacy posiadali tu tylko niektóre grun-
ta za czynszem. R. 1586 w Komisji przeprowadzonej przeciw Gregorzowi
Horváthowi de Gradetz, udowodniono iż lasy pomiędzy rzekami
Běla i Lesnica należały do zamku Dunajskiego.
 - 3) R. 1587 spiski wicezupan zrobił ugodę pomiędzy obiema rodzi-
nami, mocą której ugody wszystkie grunta leżące na równinie tu
Ujbela przyspały Horváthowi Stanchich.
 - 4) R. 1589 odstąpił Obracht Łaski Jerzemu Palotay swe posiadłości
za zawstaniem Rudolfa II, pomiędzy którymi posiadłościami wymienione są:

Biała Woda, Pod Czerwoniem seu Czerwone, Bukownika,
Za Białom i Jawornika. - Miejsca te leżą dziś w Galicji
- dowodził Jörök - powinny należeć do Węgier, bo Czerwone
~~leży~~ wierzach tatrzańskich leży za rzeką Lesnicą, a Jawornik
ka jezere dziś zowie się Węgierską Jaworzynką. (Dowodzi
nie mylnie, bo miejsca te leżały w Węgrzech właściwie, a nie
w Galicji).

5) R. 1625 Mikolaj Komorowski odebrał Palotrajom te miejs-
cowości; karał je powrócić Ferdynand II - lecz nie ustąpił
no tego, bo miejscowości te pozostały przy starożytnym
tatarskim. (Widać z tego że Palotraje uwierzeni podobieństwo
nazw, zgodnych z nazwami miejscowości węgierskich, chcieli te
polskie posiadłości sobie przyswoić bezprawnie.)

6) Magister Kotharch Berzewitzi zakładając klasztor w Lesni-
cy (Czerwony-Klasztor) nadał tatarskiemu rybotowstwu w Dunaju.
(Tylko po stronie wschodniej, bo po stronie polskiej nadali
toż rybotowstwo dopiero królowie polscy.)

C. K. Fiskus galicyjski odnierzając te rozszerzenia udowodnił od-
wzięcie posiadanie Nowotarskiego państwa przez Polaków następ-
nie dokumentami.

a) R. 1204 Theodorus Crader zrodziny Gryfów wojewoda Krak.
otrzymał pozwolenie w posiadłościach swoich między rzekami
Ostrowo, Dunajec biały i Czerwony, Rogoznik i t.d. osadzać nie-
mieckich Kolonistów.

b) R. 1232 zatoryst tenie Teodor Klasztor Cyoterów w Ludzimierzu,
który uposażony był dobrami i koloniami. Klasztor ten dla
napadów zbrojnych przeniesiony został do Czerwca.

c) R. 1254 potwierdził Bolesław wotydwiny te posiadłości, mianow-
cie Długie pole, Ludzimierz, Dębno nad rzekami Dunajec czerwony
i Biały, Rogoznik wielki i mały, Lipietnica i t.d.

d) R. 1255 Bolesław wotydwiny nadał temże klasztorowi prawo polo-
wania i rybotowstwa w górach Tatr.

e) Kłuz opyli Państwo Muszyne nadał w XIII wieku Włódz Kanonik
i reholastyk Krakowski biskupstwo Krakowskiemu.
Wzgodzie pomiędzy Maciejem Korwinem a Władysławem r. 1474 wyne-
ziono: Castrum Muszyne episcopo Cracov. restitatur. (Somersberg Manifesta
pag. 83).

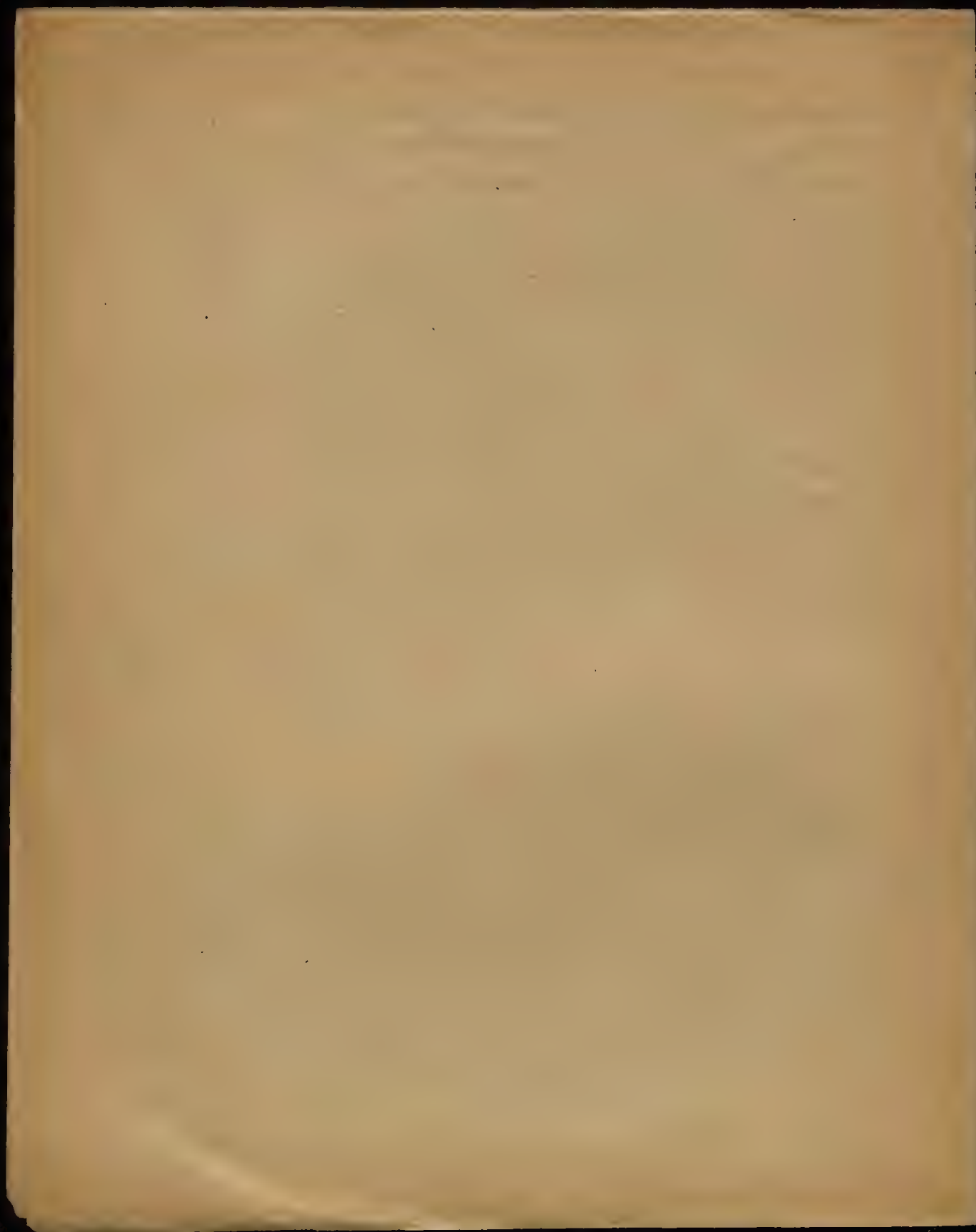
1153
A ponieważ Węgry dopominali się aby Beskid górą była grani-
cą Królestwa Węgierskiego, wyjaśnił c. k. Fiśkus galicyjski, iż
Tęcza gór poraższy od Szląska przez Babia górę aż do Marma-
cy, który Węgry zowią Beskidem i jako leonową granicę od
Łolki żądają, składa się z następujących partii górskich:

a) Białe Góry, pomiędzy Zupanstwami Fronimyskim i Dawańskim
a galicyjskim cyrkutem Myślenickim, aż do Szląska, zwana
Babia Góra na granicy Zupanstwa Dawańskiego.

b) Góry dzielące Zupanstwa diptowskie, Turceńskie, Spiśskie
i Sároskie, od cyrkutów Sandeckiego, Spisza, Jasieńskiego, Sanoc-
kiego zowią się Krzpak czyli Krapak. Mianowicie zaś góry od-
graniczające Zupanstwa Spiśskie i diptowskie od cyrkutu San-
deckiego zowią się Tatry.

c) Góry rozciągające się od okolic Samborskiego obwodu, ku po-
łudniowi i ziemi Siedmiogródzkiej zowią się Beskid czyli
Przeszcady.

(Ob. Kurzer Auszug aus den Acten der Galizisch-Ungari-
schen Gränzberichtigungs-Commission, insofern die-
selbe Zipsern betreffen - reg. 110-113 w piśmie: Zeitschrift
von und für Ungern zur Beförderung der vaterländischen
Geschichte, Erdkunde und Literatur; herausgegeben von
Ludwig v. Schedius. Pesth 1803. 8°, IV. Band, 2^{es} Heft.)

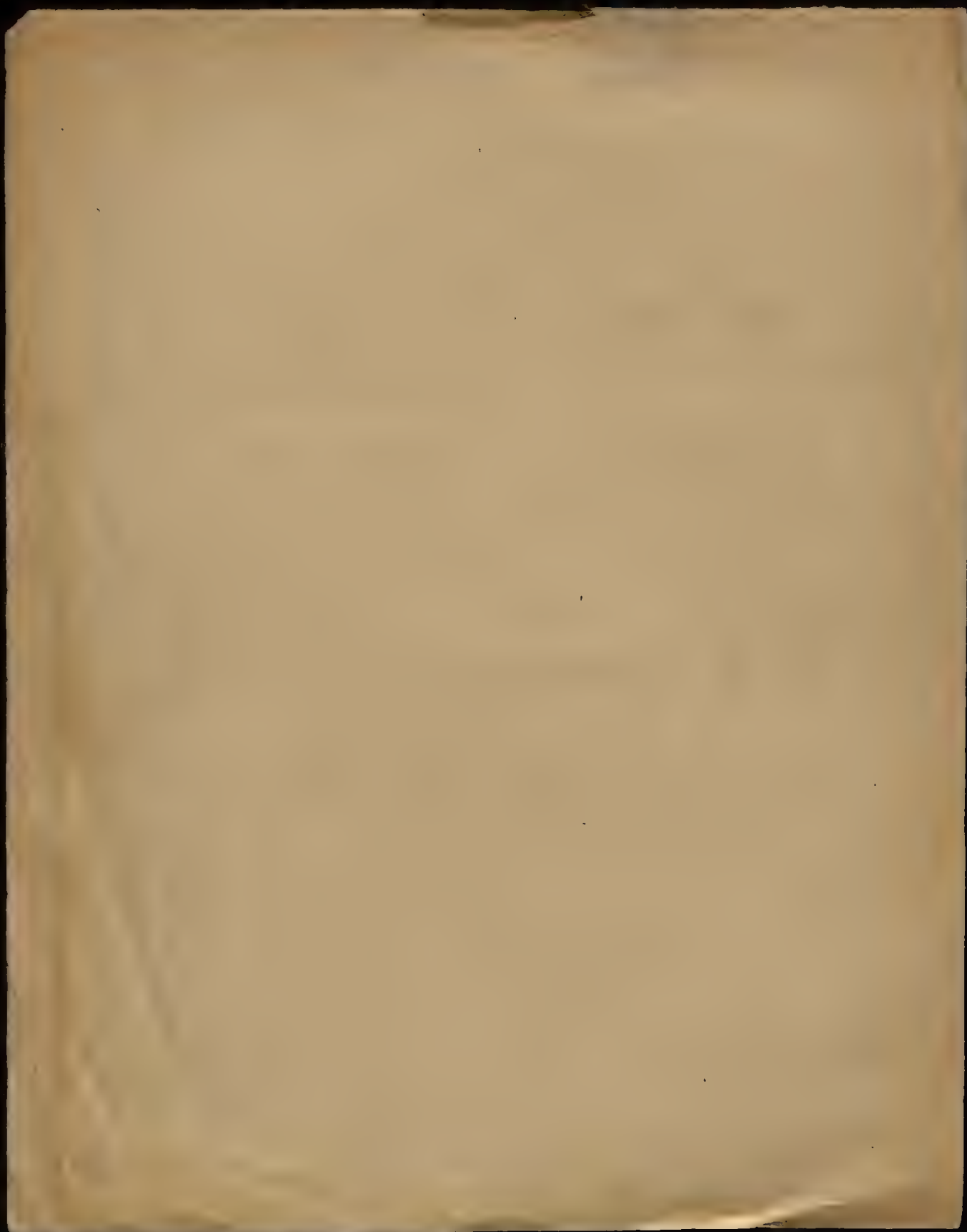

Tatry. Jaskinie pod miastem Běla na Spiszu
 R. 1881 leonizy Juliusz Hlusz, odkrył otwór do takowych. Le-
 żą one w wapieniu za miasteczkiem Běla w parowie rzeki
 Běla przytykającej do drogi prowadzącej na Ładjar. Wierch
 góry, u którego podnoża są owe jaskinie, zwie się Kobilí vrch
 (dziś przechrzcony na Koboldo-berg). Tu zbudowano hotel z fajen-
 kami, willami, Krieglitz. Same jaskinie skalniste mają
 dwa chodniki 134 metrów długie, w których kilka stawków
 wodnych do 20 metr szerokości. Temperatura w tych jaskiniach
 (od $+11^{\circ}\text{C.}$ do $+5^{\circ}\text{C.}$) okazała się średnio $+7.7^{\circ}\text{C.}$ — Jaskinie
 te leżą na wysokości 950 m. (Ob. Weber Samuel: Die neuent-
 deckte Tropfsteinhöhle in der Hohen Tatra /: Zeitschrift: Aus allen
 Welttheilen 1882. XIII Jahrgang, pag. 302. / — Weber Sam: Beschrei-
 bung der Lapes-Bélaer Tropfsteinhöhle. Lapes-Béla. 1883. —
 Kolbenheger Karl: Die Bélaer Tropfsteinhöhle p. 1-13 und i
 Karte /: Programm des k. k. Staats-Obergymnasiums in Brü-
 litz für das Schuljahr 1885/86. Brilitz (Druck von Eduard
 Klimak). / — też w Jahrbuch des Ung. Karpathen-Vereines
 1856 Band XII pag. 235 — C. Friewirth: Eine neu erschlos-
 sene Höhle in der Tatra. Wien 1884 (Verlag von C. Friewirth)

⁸² [samotne]
 Ausflügen in
 der östlichen
 Tatra.

Jaskinie lodowe pod Dobrym

Mikulík Josef: Dobrochau eine monographische Skizze, mit ei-
 nem Anhang: Die Dobrochauer Eishöhle (mit 5 Illustrationen). 1875.
 Kaschau. 8vo 50 Kr.

Drawecz (Darötz - Autz) wieś 58 domów, tu mieszkali sokolnicy, krolewscy. - R. 1282 Król Ładysław nadał Eliaszowi synowi Jordana sędziemu Niemców (Comes Saxonum). - Był tu klasztor i szpital Krzyżaków św. Antoniego o koto r. 1288 zatoriony przez Magistra Kokosa syna Rykholfa (przodka Berzevich), który według tradycji, podług wyroku z r. 1303(?) za zabicstwo popełnione na Chyde-ryku (synie hr. Arnolda) proboszczu klasztoru Proizogrobów w Komlos, obowiązany był za karę wystawić 6 klasztorów: w Darocz, Lechnicy (Czerwony klasztor), Thunodorf (Villa Canis), Strasza (Eur), Krompach (Koto Richnau) i Thunburg (w farskim iu = państwie). Ostatnim przeorem klasztoru w Darocz był r. 1538 Jan, za którego rządów dobra rozdrapano.

Letanowice
(Lethanfalwa -
Lettenodorf)
Harnutowce
(Arnottfalwa - Hey-
muth)
Rosenberg (Nemet
dipoc - Rozsokazy)

Lewocza (mila od Darocz) ma 849 domów i 6603 mieszkańców. Kościół farny J. Jakóba major, długości 49 metr. w średniej nawie, ma 13 okien, wielki ołtarz 19 m. wysoki, przed r. 1515 rzeźbiony od Mistrza Pawła z Lewoczy, na ścianie nawy pobocznej od północy Koto zakryty ciękawie malowidła ściennie przedstawiające z ucyfrowaniem dobroczynnych, z grzechów śmiertelnych, dzieje z legendy J. Doroce. Koto wielkiego ołtarza od strony ewangelii mifyczne tabernakulum w kształcie wieży gotyckiej z XV wieku 11 m. wysokości. Krucielnica spirowa z XIV w., Tawki z r. 1494, nagrobki Jerzego Ulebach (Eulenbach) + 1392 (Kb. ty dobudował Kaplicę J. Jerzego) i Furzonów (w kapli): Jana II + 1508; Alexego + 1543; Jana V. + 1558; Alexego II + 1594; Stanisława III + 1625; Krzysztofa III + 1614. - Kościół pojezuicki gimnazjalny; Kościół Franciszkanów; ratusz; Kamienie Furzonów - Pomnik Holowców r. 1833 w Brackendorf ołtarz na pamiątkę bitwy na porażku lutego 1849 na górze Pranyjko. - Kaplica na górze P. Marii fund. r. 1243, zbudow. 1766, sławne odpusty d. 22 lipca do obrazu cudownego. Okopy miejskie zamienione na ogrody; w jednym z nich

ogrodzie Drobstnera na drzwiach wyobrażona kobieta w białej sukni.
zująca na drzwiach od Kluza. ~~Widok~~ Ma to być Kochanka Stefana An-
drasiego generała wojsk Rakoziego, która r. 1710 d. 13 lutego wrad-
łowie wtedy wojsko cesarskie na zajęcie miasta wpuszcza. (Ob. Szaradok
1872, str. 616)

Marchow (Görgö - Gorg) wieś mająca 151 domów, 753 mieszkań-
ców stowackich z kościołem i dworem rodziny Görgy, która tu ma bogate
archiwum. - Król Ładysław IV r. 1278 nadał tę wieś hr. Eliaszowi ry-
nowi Jordana. - Stąd jedzie się przez wioski Koncsan, Dölyan,
Kolcso - Nemesan - do Korzmy Klinek, gdzie się opuszcza gości-
niec krajowy, a droga wiojską tak zwaną Łańcig, do Spiśkiej Kapi-
tuły (Szepeshely - Zipser Kapitel), zostawiając na boku wieś Jabło-
now (Almas - Apfeldorf) biskupią.

Podhrad (Szepesváralja - Kirchdrauf niegdys' może Kirchdorf)
miasteczko w dolinie ma 541 domów, 3226 mieszkańców, sławne targi ty-
godniowe co czwartku. Kamienie z XVI-XVII w. - na placu figura kamienna
Matki Boskiej postawiona przez Teodora Lubomirskiego, starostę
spiśkiego. - Kłasztór Braci Bratowierdza fund. 1652 przez Stanisława
Herakliusza Lubomirskiego ma kościół zbudowany r. 1736 - kościół
parafialny stary, Zbiór ewangelików i synagoga, Ratusz.

Hlohocz folwark mający 12 domów i 130 mieszkańców, darow-
ne r. 1638, z 123 wioskami i z zamkiem spiśkim przez króla Ferdynanda
III hrabiemu Stefanowi Csaky. Dwór czyli tak zwany Kasztel, pał-
terowy na stare urządzenie, dawne meble, zbiór portretów familijnych
między którymi portret Mateusza Csak z Trenarjuna, portret Ladis-
lai de Chak nadzupana gömörfkiego i zwolen'skiego z r. 1650 na którym
widać malarz umieścić widok dawnego zamku spiśkiego. - Park fran-
cuzki dawny z starymi drzewami, Kaplica św. Kofneja i Damiana, zgro-
bami rodziny Csaky, pułkarni i barantarni. - W pobliżu wieś Kawo-
skała wapienna Drevenik z jaskinią.

Lsegra wieś 632 domach i 272 mieszkańców. Kościół parafialny zbudow.
r. 1275 ma na ścianach ciekawe malowidła św. Stefana, Ładysława i Aposto-
łów, niedawno przez proboszcza po zdjęciu wapna odkryte.
lewoje. Ob: Monumenta Hungariae archaeologica Volumen III Pars II (Budapest 1875)
Köcsényi regiszegei ista Henszelman Imre) - (Merklas): Die Stadtpfarren
St. Jakobi Majin Leutichau. Leutichau 1862.

Spiski Zamek (Arx Scepus - Szepesvár - Zipser Haus - Zipser Schloss) murowany z kamieni w XI lub XII wieku. Już król Stefan II r. 1120 swego brata przyrodniego Piotrysa (późniejszego księcia przemysko-halickiego) mianował kasztelanem spiskim. — R. 1220 król Andrzej II nadał Spisz synowi swemu Kolomanowi (bytemu księciu haliickiemu) — R. 1308 Mateusz Csak (syn Piotra) hrabia z Trenawyna i Wojewoda (wódz pretendenta czeskiego Wacława) zajął Spiski zamek lecz r. 1312 pobity pod Rozgonem nad rzeką Tatrawą przez wojska Karola Roberta neapolitańskiego, któremi Filip Drugeth de Homonna (z Salerno) dowodził.

W XVI wieku posiadali Tapolcziowie, Turczonowie. Po śmierci Mikłosa Turzo (+ 11 August. 1636) otrzymał darem Spiski Zamek r. 1638 Stefan hr. Csaky od Ferdynanda III Króla — Ostatnim z tej rodziny Albin hr. Csaky od r. 1867 nadziupien Spiski.

Zamek Spiski składa się z właściwego wyższego zamku na górze — z niższego — z środkowego zamku — i z przegródka. a) Przegródek otoczony murami — obok niego miał 4 wieże, przez jedną był wjazd (od strony miasta) — oraz stajnie. b) Niższy zamek miał bramę z przegródka oraz drugą bramę wjeżdżną od ~~południowej~~ strony Horkow — Tarczki stajni dla strażnicy zamkowej. — c) Środkowy zamek (u stóp wysokiego) mieścił arsenał. — d) Wysoki zamek na górze mieścił dwór sals (palatium) — kaplica S. Elżbiety w środku dziedzińca, dalej cysterna i wieża okrągła o 4 przetrach w środku dziedzińca. Sala (palatium) i wieża okrągła zostały zbudowane r. 1249.

Ob. Opis zamku i plan: Thradetzky Joseph: Wanderungen durch die Zipser. Jahrbuch des Ungarischen Karpatten-Vereines. X Jahrgang 1883. Kefmark 1883. 8te pag. 33. 124. 217.

Drągrobek w Leworzy w Koszule S. Jakuba, w Kaplicy S. Jerzego: Płyta kamienna na niej także herbowa ukośnie postawiona z herbem ; nad herbem hełm a na nim orzeł. Napis gotycki z 4 stron: anno dni. mill. ccc. [xcij]. in octava corporis. xpi obiit. georgius. vle[bach. fundator. hui. capelle. orate. p. eo. (T.j. 2 r. 1392 Jerzego Vlebach — miał to być zięć — co mylnie, może z Velbach?) — Drugi nagrobek także ma herb (Ob: Ein Grabstein der St Georgscapelle in Leutrichau — in Mittheilungen 1864. IX Bd. p. Kleinere Beiträge pag. V fig. i.)

Stare obrazy na Spiszu. W Koszule Katol. w Leprowadzie: 2. Ma-
ryja z ^{wzrostkiem} dziecią Jezus na tle złotem wzorystem na kredy-
wym gruncie i na tablicy drewnianej płótnem powleczonej.
Do kół aureoli Maryi napis gotycki: Ave regina celorum.
mater regis angelorum, — do kół aureoli dzieć Jezus
napis: ego sum alpha et o. Na ramie gotyckiej złoczonej
napis: nicolaus de leuczia anno d. 1282 h. 5... Kolory i
układ piękny, aniołki trzymają płaszczy Maryi. Wysokość 2' 1"
Szerokość 1' 2". — Oltarz zafasze z malowidłami go-
tyckimi są w Georgenberg, Mühlentbach, Kakas-Łomnicz,
Leworzy. — W Kaplicy S. Ładystawa w Donnersmarkt jest piękny
obraz gotycki: zafasze 2. Maryi; lecz umiarkowany. — Stare
obrazy są w Keszmarku, Felka, Matzdorf — W sam Kosz. Kaplicy
w Hód Korz jest stary obraz 3 świętych, ma on pochodzić z
Kaplicy Zamku Spiskiego.

Piękne tabernaculum (Kukruumut ^{z 18^{tych} lat}) jest w Koszule S. Józefa
w Badyjowie (julia Cyferow z Koprzywnicy.)

Die Stadtpfarrkirche S. Jacobi Maj. in der Königl. Freistadt Leutichau. (Eigenthum der Kirche). Druck von Johann Werthmüller & Sohn 1862 Leutichau. 8° pp. 52. 5. (Autor na końcu: Venc. Merklas. — Na końcu wzmianka do składek na reparacyja organów podpisane przez Paul Still Leutichauer Pfarrer)

Kościół w Leutichau istniał już r. 1200. Po napadzie Tatarów w r. 1241 mieszkańcy schronili się na górę w lesie Koto Hrabuści (Kopodorf — Lapis refugii) wrócili potem, r. 1245 odbudowali zniszczone miasto i Kościół około 1249, lecz dzisiejszy Kościół z XIV wieku. Kronikę Leutichau pisał Konrad Spervogel radca od r. 1515 — 1537. Kościół 129' długi i 82'4" szeroki; wysokość środkowej nawy 60'6". Kaplica S. Jerzego na północnej stronie ma nagrobek fundatora Jerzego von Ulebach z r. 1392. Lewy boczny Kościół otynkowany. — Ławki radzieckie drewniane mają widoki miasta i mozaiki dracjonierzy z XVI w. — Dwie i półkne organy o 27 rejestrach robot r. 1685 Jan Hummel z Krakowa który r. 1628 przy ustawianiu takowych spadł przy nich zabił, do królewskiej roboty matki jego i Andrzej Hertel z Krakowa. Kosztowały 13000 dukatów. — 4 Rejestrane nagrobki Turzonow z marmuru wyjęto z grobka Kościoła przy renowacji w r. 1754 i ustawiono przy ołtarzu gdzie Krucielnica. Miały one następujące treści: a) Hic situs... Joannes Thurzo de Bethlehemfalva filiorum parens Stanislai ep. Olomucen. Joannis ep. Wratisl. Georgii Praefati rei notalliae, Alexii Locumtenentis et Joannis Comitij Scepis. b) Hic jacet Joannes Thurzo de Bethlehemfalva Comes Scepis celebs + 29 Martii 1558 aet. 66 an. c) Hic jacet Christophorus Thurzo de Bethlehemfalva Comes Scepis et Scepis. d) Stanislaus Thurzo de Bethlehemfalva Regni Hung. Palatinus Judex Cumanorum, Comes Scepis. Locumtenens et confiliaris intimus Ferdinandi II Rom. Imperat. + 1 Maji 1625 aet. 49. i przy tego e) Tablica z napisem Comes Alexius Thurzo de Bethlehemfalva Judex Cumanorum Regni Locumtenens Regis Ferdinandi + 1543 ipso die Conversionis S. Pauli, aetatis 53, conjunctae Magdalena Zekely ab Ormosd posuit. — W Kaplicy gdzie Krucielnica jest nowy ołtarz a w nim stary obraz S. Elżbiety Królowej Węgierskiej na złotym gruncie z r. 1494 — inne ołtarze nowe.

Kollegiata spiška. - W Ładegrodzie (Szepes-várallya-
 Kirchdorf) jednym z XVI-tu miast spiških w dolinie po-
 łozionem, wznosi się od ^{wschodu} na stromej górze wos-
 niate rąjny zamku spiškego (Szepesvár - Zipserhaus)
 siedziba hrabiów Spiza, Tapolczyów i Turzonów. Porę-
 tek sięga zbyt odległych czasów. Na zachodniej stro-
 nie miasta leży Kollegiata spiška pod tytułem
 S. Marcina. Przeważnie część, nawa główna, ^{dwie} wieże i drzwi
 główne zbudowane są w stylu roman'skim. Wieże mają
 dwutukrowate roman'skie okna z podporą w środku,
 wieżyczki zakończone ośmiokątną piramidą szczytów
 mają gęsto barocco z końca XVI wieku. Chór główny i me-
 zyterium w piśnym stylu gotyckim z sklepieniem ta-
 kienże. Od południowej strony przylega do nawy duża
 gotycka kaplica Bożego Ciała, oświetlona 6 gotyckimi
 tukrowatemi oknami. Wnętrze kaplicy tej podobnej do
 osobnego kościoła ma smiałe gotyckie sklepienie po-
 używające na ściennych pilastwach w których się pod gotyc-
 kiemi baldaszkami w niszach mieszczą posągi. Okna
 mają kamienną oprawę gotycką, a zewnątrz zdobią gotyc-
 kie iglice filary. Kaplica ta z wosn. Wielki ołtarz bogaty
 w rzeźby poświęcony S. Marcinowi. Po bokach są stała ka-
 nicze gotyckie ^{dwie} z dekoracyjami rzeźbionymi r. 1478 przez
 Tomasza z Keszmarku. W kaplicy Bożego Ciała jest piśny
 gotycki obraz szafisty z rzeźbą koronacji Matki Bo-
 żej, przypominający swym kształtem ołtarz L. Maryi
 w Krakowie. Prócz tego znajduje się jeszcze w kościele
 parę ołtarzy szafistych gotyckich, oraz nagrobki
 hrabiów Tapolczy, Thurzo, Rakoczy, Erdödy. Kollegiata

owa ma w skarbcu swym starożytne paramenta,
 kielichy, pastorat i posaggi srebrne Apłstów, Ś. Maryi,
 Ś. Marjana. Najciekawszym pomnikiem tego kościoła
 jest malowidło rienne ^(d. Jesus) nad północnymi drzwiami proboszcz-
 nemi w nawie kościoła. Jest ono 14 stop 6 cali długie a
 6 stop i 3 cale wysokie. ^W ~~Ma~~ szarą ^{He} ~~złotą~~ w którym
 białe okno siedzi na tronie ^{złoty} Bogarodzica w ciemnoniebies-
 kim płaszczu i ciemnoróżowej sukni (zafianemi wzorami o
 kropkach białych) trzymając dziecko Jezusa w białej su-
 kience. Z jednego boku, Kłęczący Król w zielonej ^{tunicet.} ~~szacie~~ (z bia-
 temi wzorami kropkowanemi) i w czerwonym płaszczu (z
 złotemi wzorami kropkowanemi); za nim gierniek czy kalf:
 telan w czerwonej sukni i niebieskim płaszczu z złotem
 pastkiem trzymając miecz z białym remieniem. Z drugiej
 strony Kłęczący ^(oraz) biskup w białej infule z złotemi galonami
 i wstęgami w płaszczu ciemnym czerwonym i w sukni szarej;
 za nim proboszcz w brunatnym ubiorze. Za giernikiem: tar-
 uga w kole z literami C. F. R. - Za proboszczem kapłan
 matacki w kole z literami H. P. Napis gotycki w czar-
 nych minuskulkach głosi iż obraz ten przedstawia Tomasa
 arcybiskupa strygonskiego (1305-1320) i że Henryk proboszcz
 (kanclerz arcybiskupa ~~o~~ Tomasa, od r. 1319 proboszcz, piski;
 od r. 1322 biskup węgierski i kanclerz królowej) kasat go
 r. 1317 pomalować. Obraz na tablicy białej czarno napisany
 utomek hymnu do Ś. Maryi. Z drugiej strony przedstawi-
 ny jest Karol Robert król węgierski oraz Franco castella-
 nus repubiensis et vicecomes (podobno z Saxonierukow spis-
 kich, który jako stronnik domu Andegaweniskiego dopo-
 mógł do zwycięstwa pod Rozgony (w komit. abaujvar.) nad
 Oraciejem z Tenczyzna i synami palatyna Omodusza.)
 Supraport i otły obrazy czarnemi nitkami porożowemi tirus-
 km) z czerwonymi listkami, ramy mają białe i czarne desen. Bureole
 żółte. Malowidło to ala tempora nie tyle pod względem sztuki
 ile pod względem starożytności ciekawe i ważne. —

Frank Thomas Semfey

Było ono pokryte wapnem przez obalenie, które ostatniemi
 czasy dopiero odwrócono. Kościół Kolegiaty spiskiej
 zatorzył r. 1189 król Bela III w kżytałcie romaniskiej bazy-
 liki o 3 nawach. Pierwszym proboszczem był Adolf z Meranu
 ochmistrz Krolowej Gertrudy żony Andrzeja II. Po zniszczeniu
 mongolskiem (r. 1241, odrestaurował go około r. 1250 młodszy
 proboszcz, Chór i prezbiterium gotyckie zaczął stawiać r. 1462
 proboszcz Jan Stock, co nastąpiło jego Kapłan ^{officium rekt. gotyck.} Back z Ste-
 rent r. 1478 dokonczył. Kaplica Bożego Ciała ⁽¹⁴⁶⁴⁻¹⁴⁹⁷⁾ wystawił
 hrabia Stefan Zapolia palatin spiski (jest w niej jego
 nagrobek + 1498 z żoną Jadwigą xerzyńską węgierską.
 Synowie jego Jan (król) i Jerzy porczyli jej zapisy.
 Ob: Kolegiata w Szepesvárallya (z widokiem od strony
 południowej - w tygodniku "Budapesti Vörhang 1856 redak-
 cji Virgil v. Szilágyi. Nr 36 (w temże piśmie Nr 38 widok
 kościoła gotyckiego w kwartku i widok miasta Kermarku)
 — Die Zipser Kathedralekirche bei Kirchdrauf in Ungarn
 von Wenzel Merklas (w Mittheilungen der k. k. Central-
 Commission Wien 1861. Bd. VI Nr 8 mit 15 Holzschnittm u
 lithogr. Tafel: Widok od południa p. 200-211 (fig i jest
 plan) — Ein Wandgemälde der Zipser Domkirche von
 Wenzel Merklas (w Mittheilungen 1863. Band VIII. Nr 8
 p. 226-231 z idrzworytem na str. 227.)

Kermark Zamek tutejszy z kaplicą, grobami odrestau-
 rował r. 1628 Stefan Tököly. Kościół parafialny gotycki
 stawiany r. 1444-1486 przez hr. Zapolia ma piękny ka-
 mienny wystawnik sakramentowy, ołtarz zafasoty z malo-
 widłami na złotym gruncie, rzeźby i statuy. Widok miasta
 Kermarku jest w tygodniku "Budapesti Vörhang 1856
 Nr 38"
 Rzeźby gotyckie na spirzu pnyominajace Vita Hofsa; W piśniej
 kolegiacie 3 ołtarze; w Georgenberg 6 ołtarzy; w Hehre 3 ołtarze
 w Baraniskne; w Ober-Renas piśkne porogi J. mikołaja i P. Maryi.

Od r. 1776 utworono:
 no pny tej Kolegi-
 cie biskupstwo spis-
 kie.

204

Ilustrowane pisma
 Vasárnapi Ujság
 1856
 Magyarországi és
 Erdélyi Képekben
 (redak. Imre Vahot
 i F. v. Kubinyi 1855
 i Kegyri Siedmiogrod
 w obrazach.)

F między innymi ko-
 losalny krucyfiks
 z XV wieku rzeźby
 pnyominajace J. mikołaja i P. Maryi.

Leuorza. - Gotycki kościół parafialny S. Jakuba katolicki
 zaczęto stawiać r. 1245 po napadzie tatarskim. Biorą on 3 nawy;
 sklepienie środkowej nawy pojedyncze gotyckie zębrowane
 spoczywa na 6 parach filarów kamiennych czworograniastych;
 kapitałki u wierzchu filarów gdzie się zaczyna zębrowanie
 sklepienia przyozdobione są ^{małymi} fantazyjnymi ^{kwiatami} postaciami zwierząt
 z których jedno mające głowę ludzką przedstawia Tataara
 jak widac z umieszczonej nad nim trójgłowej dziesięcicy.
 Dobre i duże okna gotyckie kamienne w nawie pobocznej i
 prezbiterium mają ładne rozety (Mordwink). Nad głównymi
 drzwiami dostawiono nowszemi czerwy wieżę. Od południowej
 strony przylega do pobocznej nawy dostawiona kaplica „Capel-
 la leprosorium“ dziś użyta na zakrystyję wystawiona około
 r. 1380 przez Jerzego plebana. Przedwionek przylega ją od kapli:
 u. S. Jerzego. Na południowej stronie jest również przedwionek
 (z gotyckim gwiazdzystem sklepieniem ozdobionem herbem
 Władysława II Jagiełłowicza r. 1490. Kościół ten spalił się
 r. 1849. [Bb: Die Katholische Pfarrkirche St. Jakob zu Leu-
 rchau in Oberungarn, aufgenommen und beschrieben von
 Wenzel Merklatz in Leutkirch - w piśmie Mittheilungen
 1858 Bd. III Nr 3 pag. 64-72 z 18 drzeworyt. z których fig. 1
 plan kościoła; fig. 2 przekrój; fig. 3. 4. 5. 6. Kapitele filarów
 z maszkami; fig. 12. 13. rozety w oknach; fig. 14 zwornik z głową
 Chrystusa - oraz Tabl. litogr. na której A) widok zewnętrzny kościoła
 od południa; B) widok wewnętrzny. 1) Wielki ołtarz ^{S. Jakuba} z rzeźbą
 gotycką ^{z wyłk} Wita Stasa przedstawia w środku ^{z rzeźbą} rzeźbioną
 Królową niebios z dziećmi Jezus nadzwyczaj delikatnie
 rzeźbioną, po bokach jej stoją S. Jan ewang. i S. Jakub apost. F
 na odrzwiach ^(z rzeźbą) wewnątrz w płaskorzeźbie 4 sceny: Divisio apost.
 lorum, Decolatio S. Jacobi apost. Visio S. Johannis evang. in Path:
 mos, martirium S. Joannis (Jan w oleju) W przedeli rzeźba Wierzy-
 Panie w ozdobie z winnych latorosli i pątków. Wieniec ołtarza
 z gotyckimi iglicami ^{z rzeźbą} w środku nich na podstavkach pod baldachami
 10 posągów apostołów. Ołtarz fig. 22 aż do sklepienia. Na nim
 herby Króla Władysława II i Ludwika II (1490-1526)

Figury te do 4' wysokości

= Knydła do otwierania
 zwanego majo po 4 sceny
 z życia Chrystusa malowane

Zewnątrz na drzwiach i fienach pobocznych ołtarza jest 8 Kofioł ten r. 1542
 tablic malowanych z fienami z ~~Chrystusa~~ Chrystusa z r. 1542. Mało: przejęt w r. 1542
 widło szerególniej wyborne. Ołtarz ten może robił Wit Haas ewangelikow
 przed r. 1500 nim się oddał do Norymbergi. Kronika niemiecka
 miasta Lewoczy przez Kaspia Hlein w XVII w. Spisana. (Crick.
 w Wagner: Analecta II wspomina iż r. 1508 wykonano i za:
 wieszono pokrywę: „Vnd ymposst Altar zu Lnutz mit der
 Tüfel zuyndert“ za staraniem dozoru Kofioła Melchiora
 mosiężnika. Ołtarz ten jest arcydziełem rzeźby i malarstwa
 (Sztychowany ten ołtarz w Mittheilungen 1860. V Bd. Taf. VIII.) —
 2) Drugi duży piękny ołtarz szafasty Ś. Maryi smiejnej. W środku
 Królowa niebios z Dzieciątkiem Jezus. Na odzwiaach zewnątrz i
 wewnątrz 12 tablic z malowanymi fienami z żywota Ś. Maryi
 na złotym gruncie. (Między innymi obraz Ezech Królów podobny do
 Krakowskiego na zamku: Maria trzyma na łonie Dzieciątko Jezus
 przednią kłogę najstarszy z Królów podając złotą kryneczkę,
 Drugi Król bez brody w młodym wieku z włosami blond trzyma złote
 naczynie. Trzeci brunatny ubrany z uszkońca. Ś. Józef za Marią
 wygląda. W tyle ruiny) Nad ołtarzem gotycki fuzyt z iglicami
 i posągami. Na predeli zwój roślinne z herbami Łoloki i Ławog.
 3) Trzeci ołtarz gotycki (Łaforyja) w środku stoi Zbawiciel
 pokazujący rany po bokach Ś. Marii i Ś. Jan Ewang. rzeźbione
 na wewnętrznej pokrywie 4 tablice ^{malowane na złotym tle} z fustem: Ś. Sebastian i Krzysztof,
 — Ś. Jan Chryciel i Ś. Jakób większy — Ś. Katarzyna i Barbara —
 Ś. Dorota i Matgorzata. Na zewnątrznych 4 obrazach: Zwiastowanie,
 Nawiedzenie, Narodzenie Pańskie i 3 Króle. Nad ołtarzem gotycki
 fuzyt między posągami Ś. Floniana i Ś. Jędrzej. Na predeli herb Króla
 macieja i jego żony Beatryki (1474-1490) — Czwarty ołtarz gotycki
 szafasty Ś. Piotra i Pawła na w środku 2 posągi Ś. Piotra i Pawła
 zewnątrz i wewnątrz na pokrywach drzwiach 12 fien malowanych
 z życia Ś. Piotra i Pawła. Fuzyt ołtarza gotycki z posągami. Na predeli
 do potciała Chrystus, Matka Boska i Ś. Jan ewang. (Sztychowany ten
 ołtarz w Mittheilungen 1860. V Bd. Taf. IX.) — Piąty ołtarz Ś. Katarzyny
 w środku w niżej nasag Ś. Katarzyny; po bokach malowane postacie Ś.

połtarni ten fundował
Jan Hlenikel r. 1520.

Margaryta i Barbary. Na drzwiach 4 tablice malowane z figu-
rami z żywota s. Katarzyny. Na Podstawie ołtarza obrazy na
złotym tle: s. Trojca, N. Panna i Jan Jakuba. Wierch gotycki
z rzezbami i malowidłami z monogramem ~~XX~~ — Szósty ołtarz
gotycki s. Mikołaja szafasty: W środku rzezbione s. Mikołaj
i po bokach s. Jan Jakub i s. Benedykt. Na drzwiach ~~zwon~~
zwon 4 rzeźby malowane z żywota s. Jana Jakub i s. Leopolda; 20:
zwon 4 rzeźby z maki Chrystusa. Rok 1501. Wierch ołtarza z
nowych rzeźb. Siódmy ołtarz (nawie potudniowej po-
bocznej ołtarz gotycki z 8 obrazami i ~~II~~ 1520. — ~~szafa~~
szafa z ołtarza gotyckiego: w środku rzezbione posęgi s. Sze-
piana lewity, s. Elżbiety i s. Floriana. Na drzwiach zwon
i zwon 8 tablic z figurami żywota tych świętych i rok 1493
— 2 nowych ołtarzy ołtarz rodziny Łaski ma piękną grupę
Nadgrzebanie Łaskie dawno rzezbione. Pod organami bogate
rzezbione stala gotyckie z XV w. z dafkami rzezbionymi w iglicie
(jedna drewniana w Mittheilungen 1860 I Bd. pag. 291.) — Ołtarz
ny ewangelii przy wielkim ołtarzu piękne gotyckie Tabernakul-
um (Tabernakul des Heiligtums) z marmuru w kształcie monstran-
cyi rzezbione z figurami iglicami, wieżyczkami gotyckimi i
posągami (Sztuchow. w Mittheilungen 1860 V Bd. Taf. IX Bd.)
— Ołtarz gotycki s. Jana fundacji Jana Hlenikel 1520 ma
szafę z posągami s. Jana Chrzciela, s. Jana ewang. Na drzwiach
zwon rzeźby s. Jana Jakub i s. Chrystusa.
Zwonn 8 tablic z figurami z żywota tych świętych. — Ka-
zalnica robiona przez Janyusza Krzysztofa Collmitz z Ołomu-
ca 1620 sprowadzona na posąg Mojżesza na na dafki kilka
pięknych statuetek. Organy duże na boku r. 1623 kosztowały
13000 dukatów. Najstarszy nagrobek plebana Georgius de
Vlebach z r. 1392 w Kaplicy s. Jerzego. 3 nagrobki z uerwonego
marmuru leżących rzeźby bez napisów wyjęte przedstawiają
Juryzow. Na filarze po lewej stronie pojedynczy nagrobek Hieronim:

ma Thurzo biskupa nitzarskiego z posagiem stałkorzeblonym
Proiz tego jest tu dużo nagrobków z kamienia, marmuru, drewna
oraz herbów rzeźbione i złoczone Thurzonów. (Ob: Die mittel-
alterlichen Kunstwerke der Jakobskirche in Leutschau
von Wenzel Merklas - w Mittheilungen 1860. V Bd.

Nr 10 pag. 277 - 293 z i drzeworyt. Tawki gotyckiej pag. 291.

i dwa tab. fitych przedstawiajace Tab. VIII. wielki

oltarz gotycki: i Tab. IX A) Oltarz S. Piotra i Pawła go-
tycki B) Tabernaculum.) - Niemniej ciekawe są starożytne

malowidła ściennie w tym kościele wydobyte ostatnimi czasy

z pod wapna. Na północnej ścianie bocznej nawy po nad drzwi:

mi zakrytych widac' jaseł z wizerunków młodości, z prze-
chów głównych z gotyckimi napisami rymowanymi niemiec-
kiemi n. p. „Ach du nactis krankst man - Durch Got 20 wspaniałych

dy cleydir an." i t. p. Obrazy te ciekawe pod względem strojów

i układu z ^{rodka} ~~rodka~~ XIV w. - Inne obrazy z XV w. przedstawiają

sceny z życia św. Barbary 16 scen; figury mają ciekawe stroje

i trefiki z długimi dziubami (Ob: Die Wandgemälde der

St. Jakobskirche zu Leutschau von Wenzel Merklas. - w

Mittheilungen 1862. VII Bd. Nr 11 pag 301 - 306 gdzie są 2

wizerunki drzeworyt. fig 1: Pokrycie ubogich i fig. 2. Głuchosł-
 oraz Nr 12 pag. 325 - 329 gdzie jest fig: 3 Jena z żywota

S. Barbary, fig. 4. 5. 6 głowy try; fig. 7 giermek w spizałej czapce.)

- Ponadto w prezbiterium koła wielkiego oltarza koła bocznych

Tabernaculum są obrazy ściennie przedstawiające narodzenie

P. Jezusa, Wskrzeszenie i t. d. Aureole są złote na gruncie gipsu:

wem ze wzorami. - Krucelnica spizowa gotycka ma wizerunki

wskrzeszonego P. Maryi i promienia apostołów; Królów w arabes-
kach z początku XIV w. - nad ławkami radzicieli kiemi w chorze jest

Kobierzec starożytny przedstawiający kaptlowano scenę polowania

z sokotami. Kobierzec ten 12' 10" długi a 4' 4" wysoki kaptlowany

na osnowie konopnych nici wetną w XV wieku (Ob: Der alte Teppich

in der St. Jakobskirche zu Leutschau von Wenzel Merklas - w Mittheilungen

1862. VII Bd. Nr 10 pag. 280 - 282 z drzeworytami na Nr. 280 i 281)

Tabernaculum 32 stop wysoki na 5 kondygnacji z fitych arch. marm. oknie, drzwi i rzeźbione z drzewa, późniejsza gotycka ławka z wielkimi eleganckimi posadzkami pomalowanymi z statuetkami, balustradami - dykolora marm. marmarowego

Obraz rok 1861 i r. 1863 p. 20 z gipsu opis nowo odkrytego ścianego malowidła z 15 postaw, narodzenie Chrystusa, Chrystus na krzyżu (za Tabernaculum na ścianie)

Ławki kościelne z r. 1494 z mozaiką emblematyczną bardzo piękne są one w wydanym autograf. prof. Schmidt oddane

Ławki kościelne z r. 1494 z mozaiką emblematyczną bardzo piękne są one w wydanym autograf. prof. Schmidt oddane

Ławki kościelne z r. 1494 z mozaiką emblematyczną bardzo piękne są one w wydanym autograf. prof. Schmidt oddane

r. 1863 w prof. Schmidt
Autograf. litograf. w
Wiedniu przez Księstwo
węgierskie Akademii nauk.

Czwartek (Donnersmark - Quintoforum - Villa S. Ladislai -
Cötertkökhely) miasteczko ma kościół farny S. Władysława króla
na wzgórzu, w nim prezbiterium sklepienie z XIII wieku, ~~kościół~~
nawę dobudowaną później. Do cementarza przynależy klasztor Francisz;
kanów z XVIII wieku fundacji hrab. Franciszka Eszaky z r. 1668. Do
południowej ściany kościoła parafialnego z lat 1245 przynależy
ka piskny kościół gotycki Wniebowzięcia P. Maryi należących
do najzdobniejszych ptaków architektury gotyckiej. Górna część
mająca ładne sklepienie łukowe oświetlona 5 dużymi oknami
gotyckimi z rozetami. Orzuby gotyckie ścian zewnętrznych i wewnętrznych
piłastry, iglice, rozety wyrabiane bardzo pięknie z ciosu. Wchód
do kościoła z boku od kościoła parafialnego. Pod kościołem
gotyckim jest kościół dolny (krypta) z sklepieniem gotyckim do
którego podziemny ganek prowadzi z klasztoru. Według po-
dania kościół ten miała wystawić Izabella Jagiellonka
żona króla Jana Zapolii - lecz jest on dawniejszy z XV wieku
koloryt ciosu ciemno brunatny cegły młode wrażenie. Na fron-
cie w górnym kościele jest lew czeski. Woltarzu obraz Jasnog-
P. Maryi staroniemieckiej szkoły. Kaplica ta należy do Francisz;
kanów: dziś stoi pustkowiem. Kościół w Czwartku obwarował
r. 1455 Jan Złota partyzant króla Władysława Łokietka.
- Z Czwartku pochodzi hrabiowie Henkel von Donnersmark
głaz Furzonów. Kościół farny był w XVI wieku w ręku Lutrow
przez cesarza Leopolda I oddany katolikom. (Ob: Die Marion-
pelle zu Donnersmark in Ungarn; aufgenommen und beschrie-
ben von Wenzel Merklas - w Mittheilungen 1860. V Bd. Nr 6 pag.
174. + 178 z drewny: fig i plan kościoła dolnego fig. 2 plan
kościoła górnego. fig. 2. 3. 4. 6. 7. srebrny grzybek i 2 tablicę lito-
graf. Taf. V na której 1) widok zewnętrzny kościoła 2) widok okien i prze-
cięcie wewnętrzne 3) plan stupa. - Inny widok kaplicy czyli kościoła
tego drewny. w piśmie tygodniowym ilust. "Budapesti Vörzhang
1856 Nr 38."
Zgło w kościele P. Maryi jest gotycka srebrna monstrancja - ona
gotycki. Pasterka srebrna pozłacana, wazga 5 1/2 grgany, ~~re~~ emaliowany
na którym widoczna z Chrystusem piękna dzieła złotnictwa (Opis w Mittheilungen
1861. VI Bd. Nr 6 pag. 162 - 163)

~~W~~ Proboszcz tutejszy Jerzy Moller czyli Müller zostawiony Lutrem za-
prowadził w Kościele farnym protestantyzm w r. 1544, po jego śmierci w r.
1558 został pastorem Wawrzyniec Quendel czyli Serpilus. Dopiero r. 1634
za staraniem jezuitów odebrali Katołicy na powrót ten Kościół z 19 k. prater-
tantów. Segod. r. 1544 wygnano Franciszkanów, a Kościół Bernardynów
obrono na zbór Stowaków Lutrów lecz dopiero r. 1671 oddanego jezuitom
R. 1742 spalito tu w Lewoczy 275 domów i Kościół farny, później więksi
wrestawowano i wewnątrz pobielono. R. 1825 zburzono dawny wież.
185 f. nową postawiono. R. 1849 d. 8 marca zgorzał dach Kościoła.

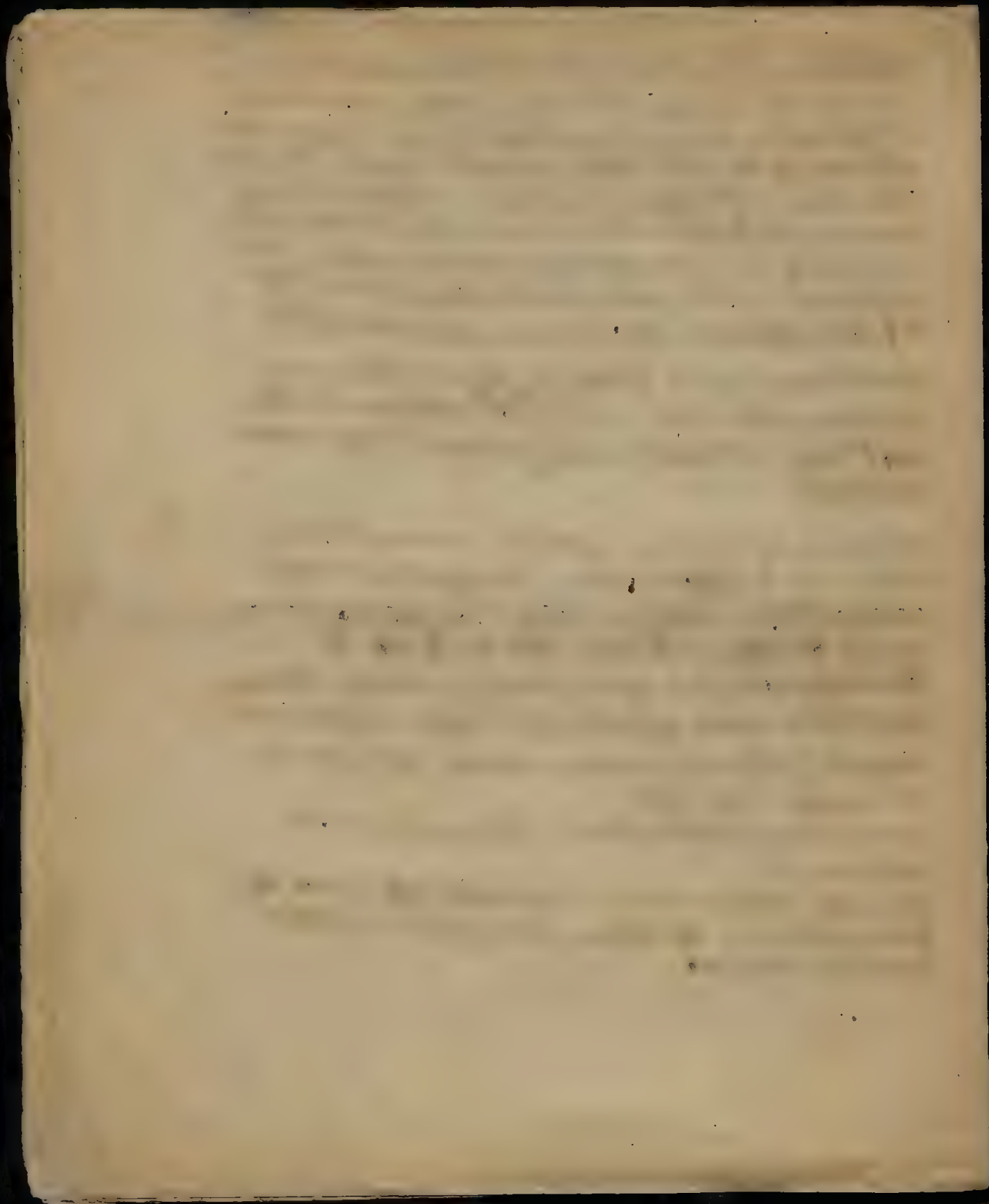
Kościół P. Maryi na górze P. Maryi przy Lewoczy założony r. 1247,
odbudowany około r. 1430 i r. 1698 ^{przed 1819} przez proboszcza, ma cudowny
posąg P. Maryi do którego d. 2 lipca (narodzenia P. Maryi) prawie
ciągnie i odpuszcza

Andenken an die 300 jährige Jubelfeier der evangelischen Ge-
meine in der K. Freistadt Leutschau. Herausgegeben zum Besten
des hiesigen Prediger - Lehrer - und Wittwen - Pensionfond's. Leutschau
gedruckt bei Johann Werthmüller 1844. 8^{ve} str. 158 i 66.

Ogromne pag 1-332 historyi reformacji na spisu i w Lewoczy - doł. Kazania.
Kościół luterski w Lewoczy wystawiony 1713 z drewna, r. 1837 wymalowany
nauczycielem szkół miejskich w Lewoczy i rektorem 1520 - 1521 przez
roka Leonhard Koxe Anglik.

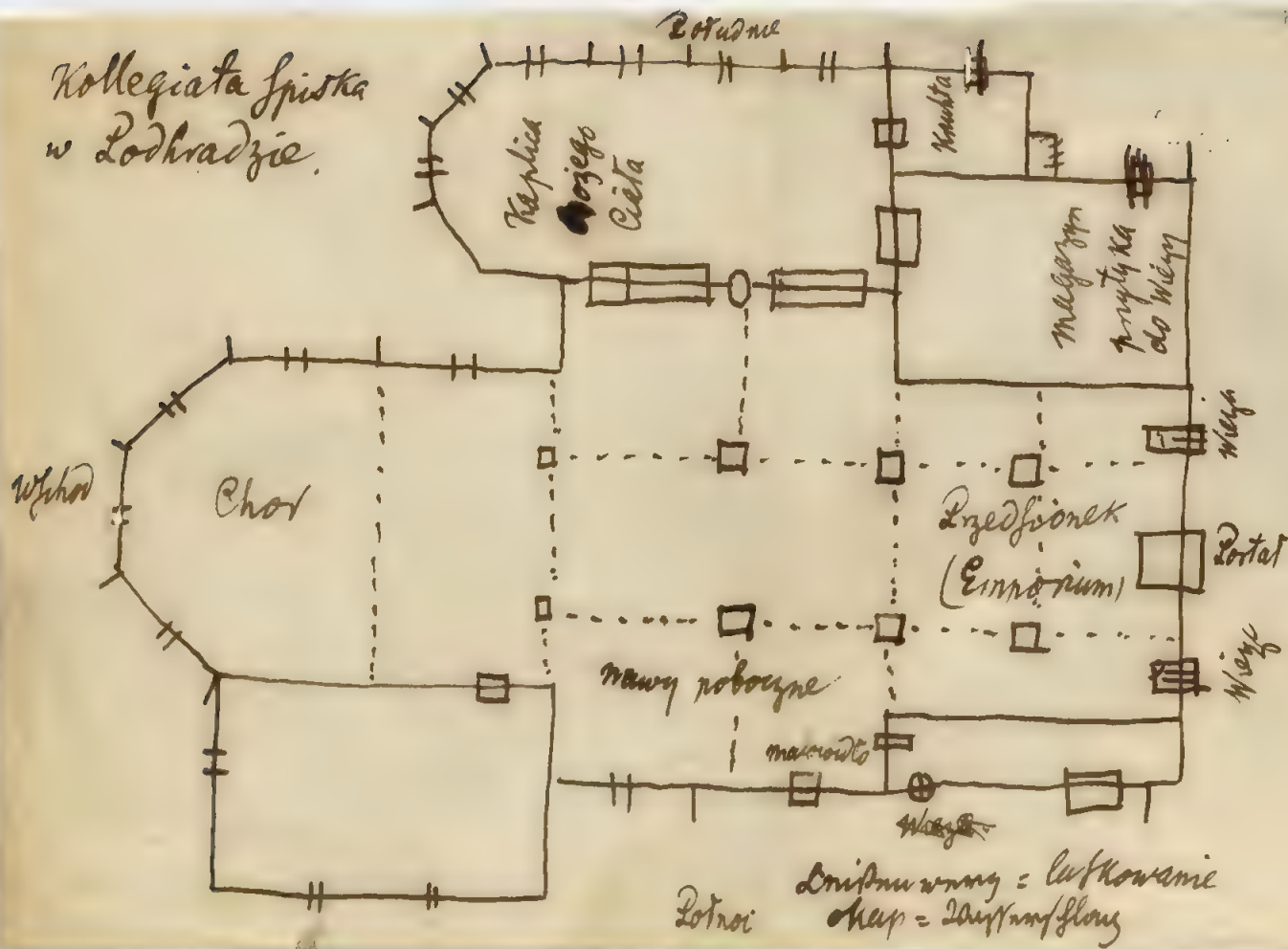
Gymnazyum Piawo w Łodolincu założone r. 1642 przez Lubomirskich
zniesione po r. 1848

Jezuici osiedli 1604 Jezuici Ktorem r. 1671 Leopold I cesarz darował klasz-
tor Franciszkanów, od r. 1694 Collegium, po ich supresycji od r. 1778 osiedli
znowu w nim Franciszkanie.

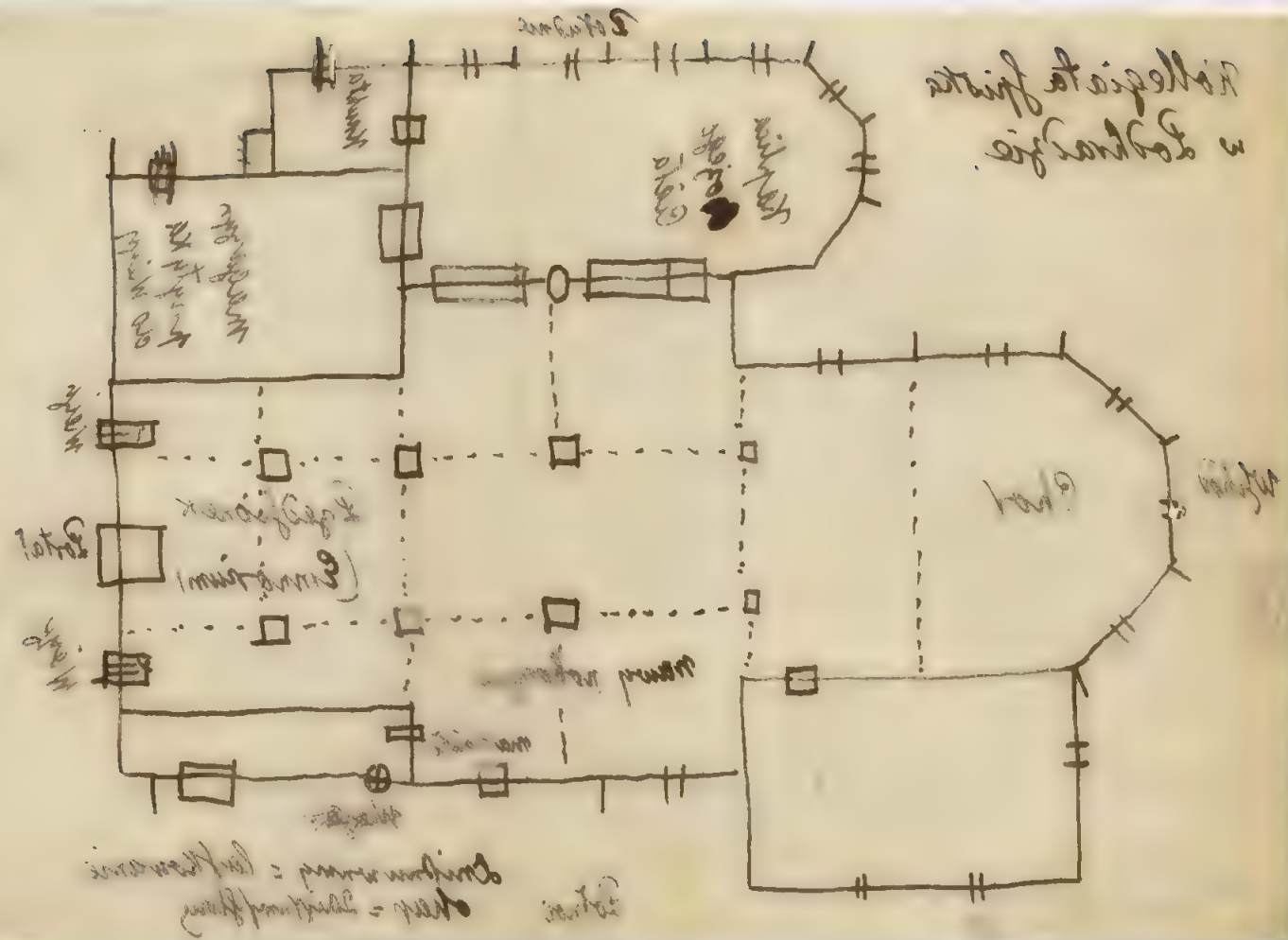

Kolegiata Spiska
w Łodhradzie.

208

Religiosa fidei
in Lodovico

Chiesa nuova = Chiesa nuova
Chiesa = Chiesa nuova

Malowidło sciennie nad potrocną bramą w Kollegiacie Spiskiej z r. 1307

napisy:

Flos juventutis orat....
Castellanus Franco

Mater Jesu
Christi.

Thomas Archi
episcopus

Ad te pia respira
mus. Si non ducis
deviamus. Ergo doce quid
agamus. Mihi et meis
obsecrares. Anno domini
MCCC decimo septimo

Henricus
praepositus
fecit istud opus
impingi.

(Faint handwritten notes at the bottom of the page, likely bleed-through from the reverse side.)

Niemcy na Spizę należą do ~~do~~ narzęza
 średniowiecznego (mittelaltdeutsch)
 są jednego z Słowami średniowiecznymi pocho-
 dzienia - według badań pochodzą (z okolic Akwiz-
 granu i Eifelgebirge nad Renem - są to takzwani
 Rheutonii Flandrenses - wspólność pochodzenia
 tego widac i w najdawniejszych koloniach gali-
 cyjskich. Na Węgrzech jest 26000 Krickhäuser
 Grünvöflau, Grünvöflau, 50000 Zizjor
 6000 Mntymnitschn, 5000 Zizjor
 Niemcy węgierskich mają górnicych tworzą dziś
 spradowyze rozrzucone niemieckie osady - dawnie
 są tworzący jeden kompleks (?) - Dialekt Spiski-
 Spiz - dawniej im Zizd - według Korabinskiego był
 "to stare pograniczne miejsce (Stinglatz) gdzie Polacy
 " i Węgrzy mieli wspólne państwo, rolę i t.d. aż do
 " czasów Karola I. w których Polacy prawa swoje
 " Węgrom ustąpili." - Na Spiz osiedli Niemcy przed napo-
 dem tatarskim, zaprowadzili górnictwo. Najpóźniej, mówią
 w dewocy (in im Smitz) i w Kefmarku (Kaisenmark)
 - dalej w Neudorf (Zgło), Rochus, Waldorf (Leszna), Natdorf,
 Felk, Georgenberg (Zombathely), Michelsdorf (Stráža), Deut-
 schendorf (Loprad), Baufchendorf (Bussow), Hollomnitz
 (Hollomnitz - Holunz), Hordgart (Horgeard)

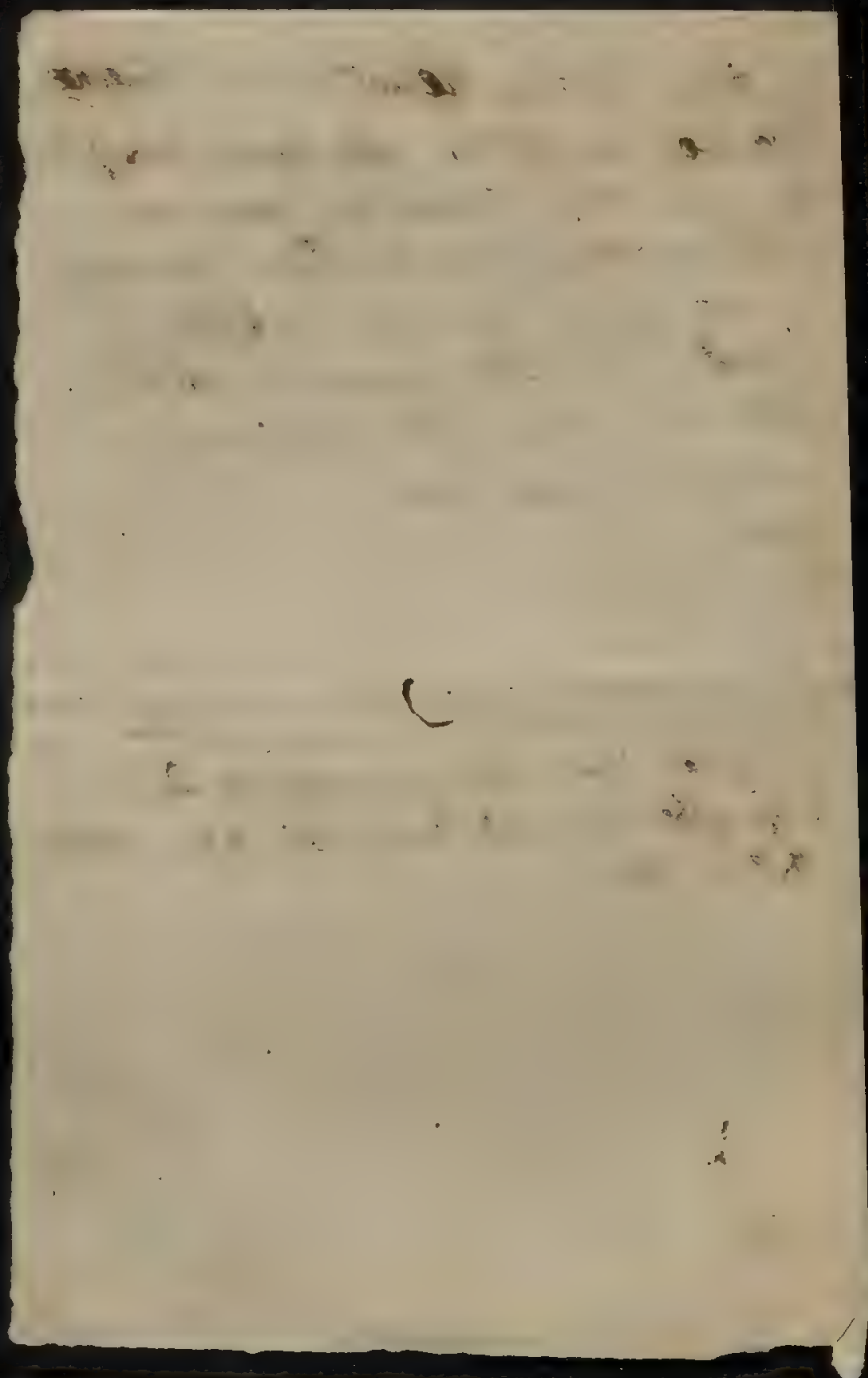
Dorfsechne jest adama niezogich iz namy do spiza
 siedmiogrodu za czasow Gęgi II. ¹¹⁴⁶ Rokoto r. 1146 przysly
 (Eoernig Ethnograph. II. 211. 224). - Korabica i gwarciowa
 cyfeli towangstwa gormieze uratowaty namow spiskuch od
 wgnarodowienia sie. Dyrektor K. J. Schriber: Versuch einer
 Darstellung der deutschen Mundarten des ungarischen
 Berglandes mit Sprachproben und Erläuterungen (w Sitzung-
 berichte der philosophisch-historischen Klasse der kais. Akademie
 der Wissenschaften. Wien. Jahrgang 1863. Bd. XLIV p.
 293 - 436. ^{proben} Band XLV. 1864. p. 187-258) Die Laute der deut-
 schen Mundarten des ungarischen Berglandes
 minema iz wskutek wylewow noskich i krawet w XII i w XIII
 wieku nastal archaizacja do emigrowania. Wyzsta ona najprawd
 od Flandrow i Holand cykow. nocyhista dalej o kolice. nocyhista
 az do Kolonii. Okwizgranu, do gor Liebengebirg i Hund-
 rick; nawata ta Kolonizacja na rozlata sie 2 nad denn w Kraci
 Hawian do Gornj Saxonii, Slezacji, Sileska, Polski, gor-
 nych Alzacji i Siedmiogrodu. W Węgrzech zwano tych Kolonistow
 Flandrenses i Teutonici. - mowa Niemcow na spizu wkraczajac
 za jej grodo o kolice pomagacy Koloniz a Okwizgranem
 iz do obwodow niderlandzkich (walonizacji) - Ob. Korabinsky
 Geographisch-historisches Lexikon von Ungern. Pressburg
 1786. - na spizu: Dorfseifen (Vistalu), Liebleifen (Edeoviz)
 Krummseifen (Lapataka), Kochenseifen (Koischo)
 i: rife = Brüllung - Dullen (wagrumstn Brüllung) - Filaust
 (Fukbrustn Brüllung) - Dylust (Lergumstn) - Urbum (Zind)
 - Brindza (Howo wotofkie) - Innrum (Drümel Rozputy
 inn rumm rum wotofkie) - podurka - Gurlut (Gullumstn)

De
 Pr
 ha
 glo
 die
 (Pr
 Ja
 so
 ym
 lan
 Bei
 mu
 (Si
 X

Deutſch - Praben (német-prona; ~~nemlecke~~
 Prawno), Krikerhän (Khandlowa), Benepk-
 hän (ſlaw: Maizel), Käverhän (Jassenove)
 Gläſerhän (Skleno), Hannerſchhän (Honcay-
 Lutska), neuhän (Ny Lehot), Prochetzhän
 (Prochet), Schmidhän (Tusorina), Frexelhän
 (Jano Lehot), Deutſch Piſſen (Börzwöng)
 Lorenzen (Vámos Mikola)

groß = winiuum
 lan = loſnu (Tan)

Beitrag zu einem Wörterbuche der deutſchen
 Mundarten des ungrifchen Berglandes
 (Sitzungsber. der phil. Claſſ. Bd. XXV. XXVII.
 XXXI (1859))

Loobvár.

212

Warzelma soli w Loobánya 1879

1 Pfannengössel 3 Luchsefel 2 Hütten

Product 6,103,400 K. Luchsefel - Werth 598.133.20 fl.

7800 " Kerschfel " 510.90 fl.

Arbeiter 83 Männer 8 Kinder = 91.

Opalgrube König Dietrich-Vörövága's
marzauft für 13,282.50 fl.

Kopalmi zelaza, miczi feha w Markdorf
Markusfalu

Krumpach: Brünnenwerk 1 Gusspfenn 2 Capolöfen
4 Rostöfen - gisernia, blau kornica
michz.

Kruppica Albrückta

Graf-3 Eniletz bei Zglo - Marquizan (Margitfalu)

Kaulbach-Gallerie.

Von Hanstaengl's Nachfolger Berlin, W.
(Friedrichsstr. 173) erhitte fest resp. baar:

Facsimil. à Bl. 36 Mk. ord.

Gross Folio à Bl. 9 Mk. ord.

Cabinet. à Bl. 1 Mk. ord.

Rabat
33 1/2 %
u. 13 1/2.

Facs. gr. F. Cab.

Tell (Baumgarten auf der Flucht).

Tell's Flucht.

Don Carlos.

Wallenstein.

Elisabeth und Maria Stuart.

Marta Stuart's Abschied.

Braut von Messina.

Jungfrau von Orleans.

Romeo und Julia.

Lothengrin's Abschied.

Tod der Elisabeth (Tannhäuser).

Isolde an Tristan's Leiche.

Mutterliebe.

Unter der Linden.

No. 1—12 in eleg. Kneveloppe mit Titelbl.

8 Mk. 75 g netto

Elegante Kneveloppe für Cabinetform mit

Titel Kaulbach-Gallerie. 1 Mk. 25 g no

Elegante Kneveloppe mit Titel Kaulbach,

Schiller-Gallerie. 1 Mk. 25 g netto.

Elegante Mappe für gross Folioform mit

Titel Kaulbach-Gallerie. 12 Mk. netto.

Ort:

Preis:

Kaulbach-Gallerie.

Von Hanstaengl's Nachfolger Berlin, W.
(Friedrichsstr. 173) erhitte fest resp. baar:

Facsimil. à Bl. 36 Mk. ord.

Gross Folio à Bl. 9 Mk. ord.

Cabinet. à Bl. 1 Mk. ord.

Rabat
33 1/2 %
u. 13 1/2.

Facs. gr. F. Cab.

Tell (Baumgarten auf der Flucht).

Tell's Flucht.

Don Carlos.

Wallenstein.

Elisabeth und Maria Stuart.

Marta Stuart's Abschied.

Braut von Messina.

Jungfrau von Orleans.

Romeo und Julia.

Lothengrin's Abschied.

Tod der Elisabeth (Tannhäuser).

Isolde an Tristan's Leiche.

Mutterliebe.

Unter der Linden.

No. 1—12 in eleg. Kneveloppe mit Titelbl.

8 Mk. 75 g netto

Elegante Kneveloppe für Cabinetform mit

Titel Kaulbach-Gallerie. 1 Mk. 25 g no

Elegante Kneveloppe mit Titel Kaulbach,

Schiller-Gallerie. 1 Mk. 25 g netto.

Elegante Mappe für gross Folioform mit

Titel Kaulbach-Gallerie. 12 Mk. netto.

Ort:

Preis:

für Gesang mit Pianoforte

Richard

Soeben erschienen in 2. A

Kienz

1. Gesang der Friedensboten

2. Gebet.

3. Cavatine.

4. Schlachthymne.

Der fliegende Hol

5. Lied des Steuermann's.

6. Spinnerlied.

7. Ballade.

8. Lied des Matrosen.

17. Schlaf ein, he

18. Die Rose.

Preis Band 1. (80

Preis Band 2. (80

Richard

für Pian

Ein Band (80) in

Von obigen Preisen be

Chyzer Kornel: Die namhaften Kurorte
und Heilquellen Ungarns. Stuttgart
(Enke) 1887. 8° mit 30 phototyp. und 1 Karte.

Szontagh Nicolaus v. Dr.: Illustrierter Führer
in die Tatabäder und die hohe Tatra.
Jglo 1885. 8° mit 19. Illust. 2 M

Tatrafűred = Alt-Schnecks (Hrodta Kwasne
Uj-Tatrafűred = Neu-Schnecks. zalozone 1876
Alsó-Tatrafűred = Unter-Schnecks

Polhora na Oravie Kypiele solne
Korytnica w dyptowskiem 2 1/2 mili od Rosenbergu - Cis.
plie kwasne + 10°C.

Lubowma na Spizu - Kypiele (Kwasne)
Cremete (mili od Lepkova) szawny
Kulin w Taryfikiem - szawny bez Kypieli
Bardzjow.

Rank - Herlein w Komitanie Abany - Torna
wiesoro od 1870 - 1875 = 400 m. szawny

Lucotki w dyptowskiem pod Chozem - Kypiele gorce
Ganoz - na Spizu termu, szawny - r. 1877 wywiezione

Smierdzonka riaszane podto
Leibitz (Kénfűrdő) riaszone

Baldor szawny (wrodto Deaka)

Park Illustu w Popradzie lezy 675 met. nad pow. mors
na 120 pokoi - Klimatygne

Lucriona (na Spizu) (zimna woda) 769 met. nad pow. mors
- Klimatygne

Felka, w ogrodzie aptekarza Szesla botaniczny
zbiór Karpasiki i Kąpiele ftawowe
Zeloz - Ruzsbach cieplie $+24.2^{\circ}\text{C}$.

Sivabryda (Sibig)

Tatrahézi $\frac{1}{2}$ mili od Hymasflu ma 30 pokoi
i 5 taziunek Klimatyczny hotel

- Spis na nadwyżce wiele zdroj mineralnych
- a) Wokolicach Hbernadu są kąpiele natonizowane: Pri-
morz, Szwabocz, Ganodorf, Hozelecz, Filicz i t.d.
 - b) pod Tatrami: Smekls, Lubowacia, Drwibaki
 - c) na północy: Koto Lodhradn, Siva Prada (Sibrai viz,
Schibraet Wasser), Baldocz.

Abhandlung über Mineralquellen in allgemeinen wissenschaftlicher Einführung u. Beschreibung aller in der ökonomischen Medicin benutzten. Zöten u. Gipsbrunnen von E. J. Koch. Wien gedr. b. Ant. Pichler Witwe 1843. 8°. D. XIV. 66.

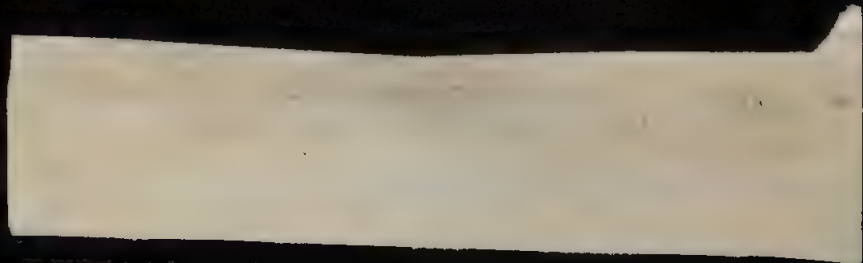
[illegible]

6) Siwa Porada niedaleko Spiszkiej Kapituly źródło słabe kwef.
nie ma nieco wapna. 7) Swaty Andrej na drodze z Lewoczny
do Popradu ma mocne kwefie żelaziste źródło. 8) Baldótz
czyli Baldowitz kąpiele siarczane. 9) Dubrawa pół mil.
od pocztowej stacji Korostnek ma obfite źródło kwefie.
10) Ganocz (Gambort) koło Popradu ma kwefną wodę (kalk
woda, bicthfeldy, kispfeldty) 11) Mierdżonka koło Czerwonego
Klasztoru zimne źródło siarcyste 12) Majerka koło Czerwonego
Klasztoru zimne źródło siarcyste i drugie kwefie. 13) Rokoz
czyli Rokusz i Schmeks woda kwefna i siarka. 14) Szlát =
~~Woda~~ wina woda kwefna, działa diuretycznie. 15) Leibitz u
źródło siarcyste i żelaziste. — Kwefie wody w Kiszou, Ko-
maroz, Landok, Malour, Neuhoß, Olszawicza, Swaboz, Toporz,
Kiszou, Körtwelyes (Hruszow), Kreigh, Kami Kóves falva
(Kamionka) Szilicz, Wyborna.

II) w dyptowie: 1) Lucyka porożna i tania woda kwasowa
releżyta na temperaturę $+25^{\circ}$ (winnu jelimiffr. Hferfalyz. nln)
winnu koflupfiffr. koflupfiffr. fipm oxidul, koflupfiffr. Tulk:
- Tulkenn, chlor natrium tworzy ślad ochrowaty, bielone br.
netne robi, dobra na kapiel dżiata morno na fkoiz, w katarach
chronicznych, ~~blednicy~~ czepi plicowych, blednicy. 2) Szleco
nad waga kwafna (jelimiffr. fipm fipmiffr. luy) 59 kapiel 3) Ma-
gyasfalva kwafna woda zeleżyta przy wapieniach uroyny do picia
4) Kajzy-Selymecz ma 3 kwafne wody. 5) H. Twany zbyt
mocne zrocta kwafne tak ze zważyta od gazu kwafu w glo.
wego gina, fkrutaze 6) Sztankowa koto wagi bagno z zrocta
kwafnego. 7) Benedekfalva woda kwafna - zrocta w dus:
nize, Varallya, Zojar, Sepla, Malutina, Szynce wany i
Rosenberg.

III) W Łaryfkiej Stolicy: (Bardziej 1/2 mil. od miasta
Job: St. Ed. de Xélev: De aqua minerali r. l. et civitatis
Bartfa. Viennae 1839 differt) na nieco jodyny
2) Ezgylka ^{mała} woda kupa, 3) Gabolto także 4) Kikłova,
Dubova, Radoma, Bujar, Krawfske, Gedarko, Hlanuffalwa,
Siple, Szulin, Synako, Petrova.

Druzbaki w cieplicach tutejszych r. 1638 restaurował
zdrowie kasztelan Krak. Hetman w. Koron. 215

Drwibaki (Zelo- Drosbach) (Ober und Unter Rauschenbach) mają
 niegdyś sławne cieplice kwaśnej wody, o temperaturze $+24.2^{\circ}\text{C}$. Które
 w XVII wieku Innocenty Petrycy, a w XVIII wieku Dr. Hambacher
 (Notitia indolis et usus medii scaturiginum Drosbacensium 1778.
 8^{oo}) opisali. Woda na zapach riaszany, do picia nieradna używana
 tylko na kąpiele. Źródło wypływa na wzgórzu trawertynowym
 w Górnych Drwibakach, tworząc kotłinę do 10' rzni kwadratowych
 obszaru, w której się znajduje zbiornik źródła do $1\frac{1}{2}$ rzni głębokości,
 mający kształt basenu kamiennego, bo woda wapniasta tworzy wewnątrz
 osad kamienny-wapniasty (trawertynowy). Przytrzymajmy ucho do ziemi
 mi stychać w głębi hukot i bełkotanie wody, z kąd może naruszyć się
 wa powstata. Woda z tego źródła używana do kąpieli bardzo jest skuteczn^a przez gotowa: nie nabiera wody
 na w chorobach dnawych i artretyzujących. Podobna woda mineralna znaj-
 duje się jeszcze na Spisie w miejscowości Ganoor (Gansdorf, Gansowes)
 pół mili od miasta Popradu, gdzie wskutek wiercenia r. 1877 dokopano się
 do ciepłej szcrały wapniastej. Kąpiele w Drwibakach górnych zupełnie
 podupadły, lubo r. 1750 ówczesny zarząd Starostwa spiskiego, chciał przy źródłach
 Drwibackich urządzić wspaniałe Tazienki na kształt Cieplic crestkich i
 rada górniczy Sala de Grossa polecił budowniczemu Królewskiemu Fran-
 ciszkowi Placidi wygotować plany na takowe; zamówienia krajowe
 stanęły jednak wykonaniu na przeszkodzie. Niedaleko tych źródeł w dolinie
 jest tak zwane źródło zabijające, z którego się rano i wieczorem taka obfita (Mofette)
 ilość gazów wodorodowych wydobywa, iż od nich giną zwierzęta i ptactwo je-
 zeli się zbliży; a nawet jak mówią zalała tu śmierć jedną zakonnicę
 klasztoru starosądeckiego, która niebawem wieczorem tu nogi swe moczyła.
 W Górnych Drwibakach stoi spustarszaty gmach mennicy, w którym przed r. 1969
 baron Piotr Mikolaj Gartenberg administrator starostwa spiskiego bit
 polskie pieniądze. W dolnych Drwibakach była duża papiernia Wata-
 woskiego. Widok z wzgórza Drwibackich mianowicie pod wieczorem jest
 uroczy: od wschodu widać zamek luboweloki sturony ciemnym borem,
 od zachodu Tatry, i Królewska hola w niższych Tatrach, od południa
 dolina Popradu zarośnięta młokoskami szludnymi i róstami.

Lubowonia miasto na Spiszu zamieszkane po większej części przez
Polaków. Mury domy mają sklepienie podwójne (Lamben). Zamek
mający kilka kondygnacji, po większej części w ruinie, jest w nim
kaplica S. Michała. U podnoża leżą ruskie wsie: Jarabina, Kamionka,
Lackowa, Litmanowa, oraz Forbo i Hobbgarten. W Nowej Lubowni
są stawne szarały i pięknie urządzone zakłady kąpielowe.

Sóvár (Salzburg - Castrum Salis) półmili od miasta Preszowa. Za-
mek tutaj się istniał już w XIII wieku. Król Béla nadał ten zamek z
złotem wolnym dworzaninowi swemu Wilhelmowi a po jego śmierci
braciom Hermanowi i Bogamirowi Chiekaray przybyłym z Polski.
R. 1285 Król Władysław Kumańczyk zaś nadał synowi krabiego Jerse-
go Mitzban który przybrał nazwę rodu So's de Sóvár. Rodzina ta
posiadała Sóvár aż do końca XVI wieku, potem rząd tatarski zajęł. Wzrost-
nia soli zowie się tu So'-Bánya. Surowicę dobywają z głęb. 81 szini wiodł.
głębokiego, napętniają tąkowaną b. rezerwoarów (abornition), z których co 12
godzin surowica napętnia panowie z blachy żelaznej do 10 szini długie.
Również produkują tu 101000 centnarów warzonki. Pierwotnie kopano
tu sól twardą, lecz wola zalała te kopalnie.

Czerwienica wieś w sąrofskim sąpianstwie, w kluczu Kameralnym
Teklin, tu dobywają opał szlachetny.

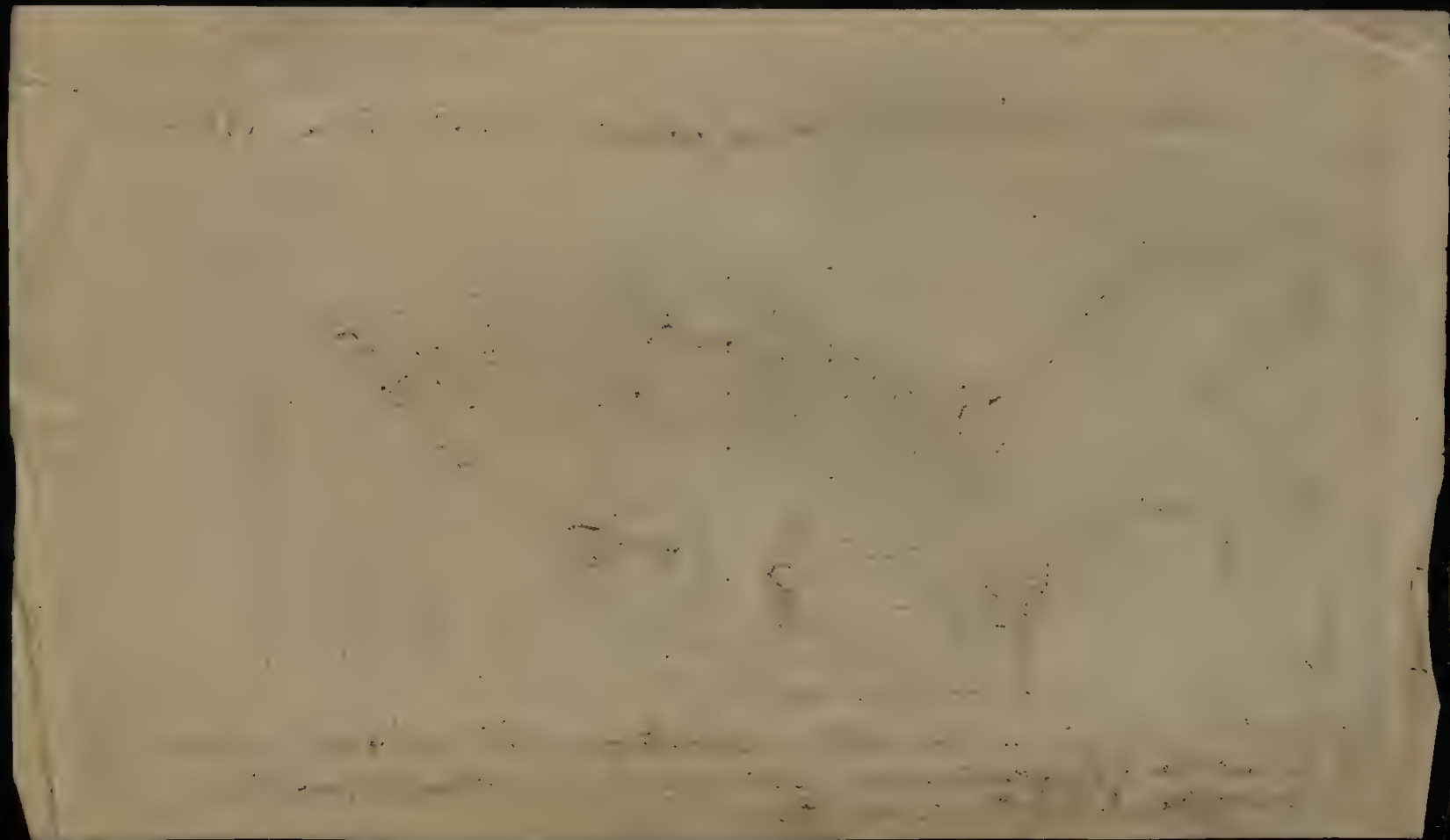
Kozy dzikie. Podczas gdy Sejmy galicyjskie wozelkich do Kładzja Starani, aby resztki tych niewinnych zwierząt z Galicyjskiej strony w Tatrach od zagłady ochronić, uwiązli się węgierscy Magnaci dla ptochej zabawy wytępić takowe. Listo Lamonia (z 1878 N 105) donosi, iż z końcem sierpnia 1878 węgierscy dwimrodzi pod dowództwem deputowanego Edwarda Zredenyi, jakoto: hrab. Jörek, pp. G. Salamon, Gustaw Gőrges, dep. Tomcsanyi i inni, wybraawszy się na dzikie kozy z Simeksu na wierzchołach doliny Kolbachu, zapolowali na 32 dzikich koz, które w stadach po 2 do 3 sztuk, a nawet w jednym do 20 sztuk żerowały: mgła jednakże uratowała te zwierzęta od strzałow; al. 20 sierpnia podobne polowanie urządzili Dr. Szontagh i Baron Gęsa Salamon na cześć generała hr. Jörek, który w towarzystwie hrabia: nek Szirmay i Berchtold z posiadłości swej Nagy-Kázmér, Konno wybrał się do Simeksu. Pod Polokim grzbiem (Polnoch-Kamm) przebiegały 2 stada koz dzikich, złożone z 13 i 14 sztuk, tuż koto strzelców w odległości 100 kroków; wszela koto i w tym razie chybiły strzały puszczane z 13 k niewprawnych: widownia latowick strzela a 2. Pół kule nosi 11. D. 29 sierpnia zapobieg Salamon znaną z podgonka na koz dzikie, straszone 54 sztuk, z których tylko 1 zabito. Koszyce. Liczne Tabernaculum w Koszule Katedralnym robot mistrz Chrom, obrazy do wielkiego ołtarza szafarstego malował Wohlgenuth. — Prezbiterium kościoła Dominikanów, który według podania założył św. Jacek, nosi widoczne ślady XIII wieku, jak widac z ozdób na głowicach. — W prezbiterium kościoła Norbertanów jest nagrobek Franciszka Rakociego Kozića riedmiogrodzkiego (+ 6 lipca 1676 mając lat 31) z tablicą herbowa: rzeźbioną z drzewa z ozdobami srebrnymi. — W muzeum jest wiele pamiątek Jerzego Rakoczego i jego żony Zuzanny Dorantfy (z r. 1638). — W skarbcu kościoła Katedralnego jest maty gotyckie Kielich z XIII wieku znaleziony w resztyku wieku pod drzewem w lesie wsi Nagy-Ladna; próż tego inne 4 kielichy gotyckie z ozdobami emaliowanymi, filigranowymi, srebro: nie drogiemi kamieniami, ornaty złotogłowe haftowane i t. p.

Łodoliniec miasto. Klasztor Liarów ~~zbudowany~~ fundowany przez
Lubomirskich jezuitów za życia J. Józefa Kalasantego - którego oryginalne listy przechowywane dotąd w archiwum Klasztorne - na Kosciot
z 2 wieziami krytymi miedzią i portalanami białymi. Kruciganki
czworoboczne zabudowania Klasztorne mają malowane sklepienia
z ~~złotymi~~ scenami dziejów zakonnych. Tu widać także portrety
Św. Stanisława Liarów, pomiędzy którymi napotykać możemy wizerunki księ-
żąt niemieckich i Konarskiego. Był tu dawniej nowicjat, do gimnazjum
tutejszego przed r. 1848 chodziło przeszło 500 uczniów. Zabudowania
Klasztorne mają po rogach 4 baseny czworokątne. W wschodniej części
są bogata biblioteka Klasztorna. R. 1781 przyłączono ten klasztor
do prowincji pińskiej wschodniej, i wtedy opuścili go Polacy. Z
wypisem Polaków podupadły szkoły. W Kosciot w wielkim ołtarzu
pisany obraz J. Stanisława wschodniego Litwina, malowany
przez polskiego malarza. Przy Kosciot naprzeciw Klasztoru stoi
gmach gimnazjalny mający 8 sal obszernych, z których jedna sala
magna czyli Auditorium służyła za salę. Miasto niewielkie ma na po-
sob wschodni jedną główną szeroką ulicę i 2 poboczne oraz ra-
tusz i Kosciot farny. Miasto otoczone było murem, dziś zrujnowa-
nym. Zamek trzech piństw zbudowany przez św. Kunegundę, dziś
niemal w gruzach. Miasto otrzymało przywilej wolnego miasta Króla-
skiego od Króla Zygmunta Luksemburskiego ~~w r. 1412~~ r. 1412; Władysław
Warneńczyk nadał mu prawo składowe; i aż do r. 1848 był tu central-
ny punkt ptasim w wschodnich, podobnie jak w Lublinie. Złoty
było tu tanie; studenci ptasim na początku tego wieku 4 do 10 zł.
za stanny a za wikt 30 do 50 zł. rocznie. Przedmieście nad Popradem
ma piękne położenie. Cwierz milia za miastem jest Kosciotek J. Anny
Św. z odpuści, przy niej zrodło udręcające na miejscu gdzie było
Św. rozbójnika Korybuta (?). Całe miasto a nawet i kobiety, wia-
wały także języka łacińskiego i polskiego.

Widok z Gurytu Łomnickiego na północno-wschodni Tatrów

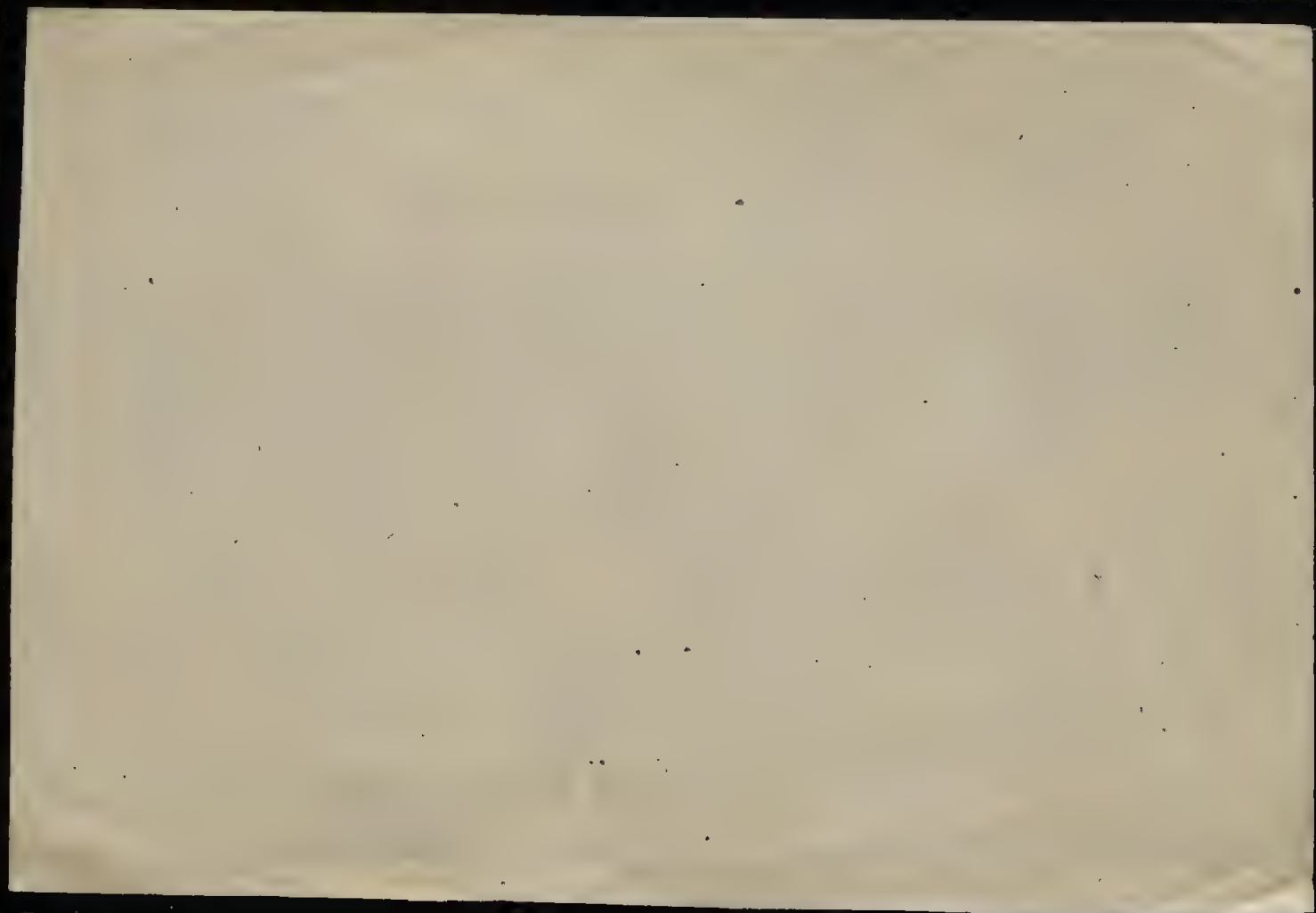

1. Guryt (Kupa) Łomnicki 2. Karfunkelthurm (Rubintorony) 3. Schlachtbänke. 4. Łotta turnia
 5. Eisernes Thor 6. Drechlerhäuschen. 7. Papiriusowa turnia. 8. Hundsdorfer Spitze
 a. Czerwony Staw. b. Biały Staw c. Zielony Staw

Suryt Tomnicki od strony wschodniej.

Widok na Łatry z Spiskiej Zaworyny

Herr

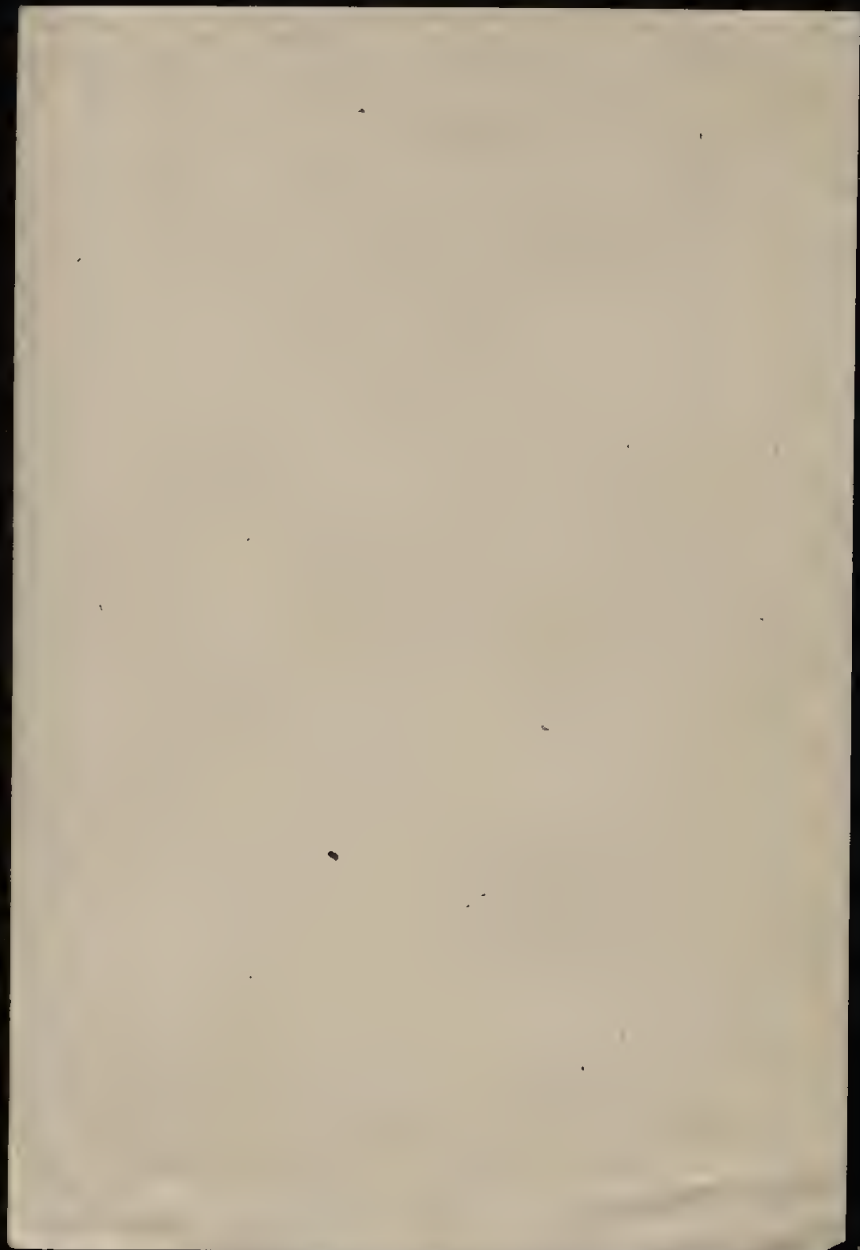
hiermit pränumerire auf Exemplare,

Zuhol, Schulbuchhandlung von Ungarn, Pränumerationspreis 2 fl. 24 kr.

Grüß:

Stamm:

Supplementum Analectorum Terrae
Sepusienſis auctore Joanne B'ardosy
regii majoris Gymnaſii Leutſhovienſis
Directore. Leutſhovia 1802. 4 to

Rawa mazow. 2 ramka na wierzchu
 ułożeniem rzeką Rawa obłazem porożatą
 wiera w ofmiał zbudowana ^{na 6 pięt} (stusyt dla wisz.
 mów stam. Rozegramy za rządów pruskich

Spis słowacki p. Leifznera Bibli warz.

1855 Tom III p. 197 . 457

Wiktowice zrodła Hernadu

Hrazownica - Kubač - Krawiany -

Szawnik - Wernar - Hozelec -

Kiszowce - Andražowce - Horka

Stowienka - (martwica Ralbitz)

- Hnilec (Gölkütz) Kobalt

Helemanowce - Smolnik

Spis od spisa nudy niemy z goi Hfer.

cyf(xuh) (Hferu) - Remete (Müfzelk)

Hüttengrund (Dolina Hutnego)

Zakarowce - Zaklowce - Kolimowce

(kolo Wallendotfu) - Huta Stofana wytapa

rebrnice (panabaz Goflmrz) lub miedziarnik

(Ruzfwnik Chalkopirit) - Solkmar -

Margersan - Hamar

Poprad miasto 1,997

Kolbachergrat 6,595

3glo 1,397

Kefmark 2052

Lewaczka 1,632

Luczynowa 2,233

Schneks 3,064

(nullen Grath)

Łofredni wick maty : wielki Kolbach
(du Lomny)

Hradzky Joseph: Wanderungen durch
die Zips. Das Zipser Haus und des-
sen Umgebung. Iglo 1884. 8^e Str.

153, 2 planem zamku i 2 wido kami

(Odbitka z 10 i 11 rocznika: Jahrbuch
des Ungarischen Karpathen-Vereines)

Wycieczka w Tatry.

I Alpy lipiowskie.

Ostatnie pasmo Karpat w Twolenoskiej stolicy są tak zwane Stare-Hory pomiędzy 2-5° szerokości na wschód a 50-54° na północ długości, przez nie przebywa się do stolicy lipiowskiej. Góra Sturecz tworząca trachitowe pasmo łączy się z alpami lipiowskimi czyli Tatry. Alpy lipiowskie składają się z wapienia mają kształty nglowicze poprzerzynane górkami strumieniami. Długie gościeńce kunsztowne przerywa góra Sturecz spuszczając się do wsi Rewucza. Nazwiska górników: Kryżina, Sucha, Brani Kamen, Rakitowa Hora, Hola, Smerekowica, Syprun, Fatra, Kopa, Magoia, kształtury stawianie z okrągłych pni jodłowych bez kominów tylko z dymnikiem przypominają w lipiowie gościeńce podobnie jak i dachy gontowe. Koto Rozenbergu są góry z piaskowca i wapienia, tu kopano czarnobrunatny marmur z białymi i czarnymi żyłami w dolinie Na - Feaki. W Rozenbergu urodził się historyk Palma: domów tu 360 a ludności 2700; leży przy ujściu Rewuczy do Wagu. Od Rozenberga idąc malownicza droga nad Wagiem z niej widac w dali Tatry malowniczo. Od wsi Dechtar gdzie uroczą dolina Szeroka widac już dobrze Tatry podobnie jak i z miasta Swaty Mi. Kulasa widac fruntły ~~zapięte~~ na których opierają się mgły własnie jakby ich atmosfery nie mogła unieść; raptem zrywa ich wieher zgór i dalej plyną po niebie. Z tego miasta widac jak przeszło 30 fruntów poważnie na dół spoglądają i furowo. Pomiedzy Wagiem Dunajem i Popradem i Hernadem rozciągają się Tatry mające jądro z granitu i gnejsu szerokie od 1-3 mil a długie do 10 mil w pasmie na przestrzeni 20 mil D.

Państwo Fatrow' dziedzic Węgry na 3 oddziały: 1) Spisiska Ma-
gura obok Kezmarku 2) Spisiskie Wierchy porzyna się od
Świątoko Mikolajsa i Knywan; funkcji najwyższy na
Spiszu zwie się Łomnica i ^{wielki} Kolbach (Jégöölgyi - Ejszthale,
Spitze) 3) Liptowska Magóra której południowe odnogi
Fatry zowią; te otaczają dolinę Świątoko Mikolajsa od
północy i zachodu.

Liptowska Magóra leży na północ od Św. Mikolajsa
składa się z granitu, szczyty jej do 5000 stóp sięgają. Naj-
znaczniejsze szczyty: Holica (węg. Kopasz, Raflmubny)
Wysoka (węg. Magas) 7800', Siwa (Ösz), Rohacz,
Hlina (Agyagos), Ticha (Csöndes). W tych alpech dużo
jezier górskich i wodospadów, ledwie parę niebezpiecznych
ścieżek prowadzi pomiędzy te szczyty do Galicji. Do Magóry
przysłęka od południa Fatra wysiada nie 5000' i Choz
podobny do wozu (Koc) do którego zaprzęgnięte 2 konie. Fatry
państwo tworzy granicę między liptowską a orawską Holicą.
Działkowiec, i wapien tworzą połacie owych gór. Liptow-
skie Fatry biegną od Fatry ku wschodowi po lewej stronie
rzeki Wag i tworzą dolinę nad Wagą, najwyższe szczyty ich
są: Polonica (Dél-tető) 5700' Orel (Jas) 5400', Czert-
wa skala (Ördög-szikla) 2 kilkoma odnagami sięgającami
aż do zwolenskiej Holicy pomiędzy ^{złotym} ~~niebieskim~~ Granem a
Hagiem. Te tworzą granicę pomiędzy Holicą górną i
Tęczą się z Królową Holicą (Királyhegy) tak zwaną od
miejscowości Króla Macieja Korwina. Tu główna jaskinia
skalacka w Demanowie $\frac{3}{4}$ mil od Świątoko Mikolajsa.
W paśmie Karpat liptowskich w okolicy bogatej w podobne
skalackie pierniki jakimi są: Czarna jaskinia naj-
większa, mająca 2 wchody trudne bo się trzeba głęboko spuszczać
w ciemności. ~~Widok~~ ^{lodowy} Typ skalacki ma tu 2 fazami wyfo-
kosi i półfaznia grubości unosi się na posadce lodowej, tworzą-
cej miejscami wzniosłości lodowe. Sople w jaskini czyste białe

pokrywają ściany tej jaskini która ma obfite fale, ka-
 plice z wysokimi nader sklepieniami. Wspaniale ciekawe skał-
 kę kryształowe i białe, miejscami tworzą kocioł gotycki i luźne-
 mi smukłymi filarami spoczywającymi na podstawach; te
 słupy unoszą sklepienie, dalej tworzą grądzę łonow-
 wosko wygląda jak z wielką sztuką wykułte; miejsca-
 mi sople mające kształt pisuarów składających organy
 pomiedzy kłosemi spadającą i ściekającą wodą tworzą mury;
 Ks. Kofuśna. Bra prawo i na lewo poboczne jaskinie i chodniki
 drogi ich Bóg wie jak daleko sięgają. Idąc przeszło godzinę
 w tej jaskini podziemnej przybywa się do miejsca zwane-
 go górą ryli ~~Wielka jaskinia~~ Kotej (nowy) gdzie skała kły-
 ty jeszcze nie ukończone na półmiskach w miejscu gdzie bokiem
 niewystawionym nad przecięg powietrza. Temperatura do-
 chodzi punktu mroźnego. Ciekawy obraz wiekowej pracy
 silnej przyrody Tagodnie tu pracującej która kroplami tworzy
 uciepliwie wielkie i podziwiające dzieła w owym dzikim i samot-
 nym warstwie. Miasteczko Świątę Mikulafa ma ładne domki;
 Kofuśna z r. 1464 i piękny dom komitatorski z r. 1780. Dolina
 Wagu ma bogate pastwiska, roślinność alpejską, góry pokryte
 gładziami. Śnieżnik tworzy tu pokłady kostkowane w górach.
 Rzeka Wąg wypływa z góry Ostroi i Mały Krywan z czoło-
 go stawu (Zöld töb) spadek ma moim z górnym strumieniem

II Tatry spiskie.

Szczyty Tatr najgorzej widac w czerwcu i lipcu tylko po dolinach
 mgły wtedy widac. Wierząc Sierpień jest najwłaściwszym do zwiedze-
 nia Tatr, bo wtedy widac ich w całej okazałości. Szczyty Tatr
 porównają się najwyżej nad miastem Świątę Mikulafa; tu widac
 szczyt Wielki Krywan 7800' wysoki w wschodnio północnej stro-
 nie. Z gościnca lipcowego przedstawia się podziwnemu w-
 niesieniu panoramie pasmo Tatrów; z każdego punktu in-
 teresującym różnorodny zajmujący widok! Z miasteczka Hlibbe (Geiß)
 woi Wschodnia widac całe pasmo, ulegając przedgórza, widac całe pasmo

chaotyczne. W najpiękniejszym kształcie pokazuje się Tatry z
 wsi Ważec i Czortba czyli Strba bezleśne, góły - olbrzymi pom-
 nik natury. Tu wznosi się pionowo ostry grzbiet rary ubawiony
 od promieni słońca na tle niebieskim, szczyty cienkości iglastej
 gina w pnieśtwornym niebios. U stóp owych iglic leżą odwieczne śnie-
 gi i lody topniejące i grające tęczową barwą w atmosferze.
 Tatry lipińskie i spiżkie leżą pomiędzy $49^{\circ}5' - 49^{\circ}26'$ północnej
 szerokości i $37^{\circ}10'$ do 38° południowej szerokości stopni geogra-
 ficznych. Ze wsi Ważec na północy przedstawia się widok:
 Na przeciwko Krywan' na pograniczu lipińskim i Spisza; Po lewej
 stronie widzi się Wielki Krywan' (7800') dalej Wyroka (Magashegy)
 7200' składająca się z potarganych szczytów; w tyle wznosi się
 szczyt Czortba pod którym w kotlinie leży jezioro zwane
 szczytówkie (czortba to = potargane jezioro) czyli rybnie (halas-to)
 jezioro to ze wszystkich stron jest najgłębsze obwód jego
 wynosi przeszło 400 kroków; w jego wodzie mieszkały różne ryby
 łososi, pstrągi; stąd bierze początek Łoprad z którego ryby do
 jeziora się dostają. Długa wypływa wodospadami stąd też mniemanie
 że i kura ryb z jeziora dostaje się do Łopradu i tam się zamyka
 a nie jakoby ryby z Łopradu do jeziora wdrzwali co niepodobne
 dla wysokości (choć rozwiązanie tej zagadki w powolnem wy-
 ztobieniu szukać trzeba). Od wsi Ważec porusza się ^{na północ} do góry
 dolina wązka która z jednej strony ma Krywan a z drugiej
 Wielki Krywan ogranicza: w tyle tej doliny wystaje napięty szczyt
 Ostro. W dolinie ważeckiej leży Zielone pleso (Zöld-to) z którego
 woda w 3 dużych wodospadach wypływa tworzącą huragan potok
 górski w wąskiej ważeckiej dolinie. Najniższym wodospad
 wysoki 10 łazni. Ten wodospad daje początek Białemu Wągowi
 ncz (Fehér Vág) z którym łączą się Czerwony Wąg (Fekete Vág)
 (wypływający z pod Krolawskiej hory) pod wsią Wążec i tworzą
 nowy Wąg. Potok ten miejscami gina pod skałami i po 100 krokach
 przedarłszy się znów na jaw wypływa. Droga prowadząca z Wielkiego
 Krywanu jest pnykra i strona jednak najwygodniejszą z innych
 karpackich. W dolinie ważeckiej mającej 24 mierz z rumowiska gra-
 nitowego, rosła gęste lasy smerekowe i bujne polany, kłodniewi-
 na zakonczona. Szczyty spiżkie wznosi się przeszło 5700 stóp, a pny-

Wągonka

roda alpejska rozpowszechniona się już w nich od 1900 stóp nad powierzchnię Dolina wajecka.
morza wysokości. Głównym reprezentantem tego pasu alpejskiego
jest Kosodnewina (Linus pumilo) Valeriana, Genista cornianensis,
Rheum rhaponticum, Angelica archangelica, Doronicum latifo-
lium, Arabis alpina, Chrysanthemum alpinum, Hieracium al-
pestre, Saxifraga, Hypochaeris i t. d. Te rośliny rosną w dolinach
nad potokami i na wysokich polanach. Im wyżej, tym luźniej wystę-
pują powyższe alpejskie rośliny pomiędzy miastami. Na 3800' wyso-
kości jest granica gdzie Kosodnewina rośnie a dalej nie sięga, tylko
kilka karłowatych roślinek tułi się dalej do górskich skał. Flora tat-
nańska jest tylko cieniem pasmu i przedgórzem wstępując. — Głównie
nie jądrowa Tatrowi tworzy granit w nim najwyższe szczyty. Granit
ten ma barwę ciemną składają się z małych kryształków feldspatu
i ciemnej barwy. Drugi składnik tworzy odwieczny wapien tu
i owożę przez potoki górskie i wplyw wody dobre odstoniony (granit?)
nad wapien ten ma barwę białego lub ciemnego marmuru
miejscami. Wapien ten tworzy pasmogrzybę w diptowskiej, i za-
rębie, Lempińskiej, Stoliczki. W nim znajdują kwarcowe kryształy,
topazy, jaspisy, i granaty. Dalej składają się szczyty z porfiry i fenyty
w nich były mineralne i znajdują. W dolinie wajeckiej w odległości
4 godzin jeździąc razucione byłyby mineralne pod śniegami i lodowcami
płatki; w nich dawniej złota szukał, wspomina je Bel Math.
(Przedmowa reg. hung.) że były otwarte za Króla Miksa II w Krainie
Kosodnewiny; Kopalnie te należały później do rodziny Smerczowskich
lecz dla trudnej roboty nie wyścigały się, i pociąg razucione. Póź-
niej znów probowano dobywać mineralów, widać jeszcze dotąd hatki
rozrzucone. Pod Krywanem dobywano antymonium białawosiną
szkła podług Bela (Nov. Not. Hung. II p. 541) w
szkła. Tereny pod szczytem Krywaniskim w ryle grubej na 4 palce
koloru srebrzysto szarego. Na Krywanin często widać na jawie
iły złota i antymonu. Obok wielkiego zielonego Pleasa (jeziora)
na góry złote (Aranyhegy) w okolicach Kezmarku i Sajbitzy
w których kopano za Króla Matyasa i Zygmunta: jednak szuka-
nego i spodziewanego złota w nich nie znaleziono. Lubiła góry nie za-
wierają skarbow metalowych dla chciwych tego kruszców; w Pleasie
zaświadcza skarby dla badacza przyrody które się więcej nie
nie mażna ilość kruszców wydobytego.

Wycieczka na Furyst Łomnicki.

Lubo za jeden dzień można z Schmeks zwiedzić Furyst Łomnicki
 wpełako lepiej wyprawić się konno z Schmeks przez Kämmlen
 (Kis gerinczen = mały grzebień) do wody wypływającej drogą.
 Tu ustaje droga a wódrowa prowadzi przewodniczą. Górski potok
 spływający z fumiem przez urwiska granitowe z Lisin stawem
 (Öt töböl) i zwie się Kohlbach czyli Kahlbach pnieć. Dolina
 tę dżyżka ukrajała wielone polany; miejscowe zarosłe moczary
 Rośliny dolina wchodzi się w jej głąb. Dolina ramyżka Furystka:
 lioty utworony z takzwaney skały ogniowej. Tu panuje wra nie-
 pniwana, tu ustaje wpełakie rzeki, fumię Kahlbach pniećwa ją
 jedyńie. — Tu się zwykłe nocuje przy ogniu obok skały porożnioney
 dymem. — Nazajutrz rano o 5 godzinie idzie się buzia doliną
 Kolbachu (Tarnataki) ranek chłodny, pogodny. Same rośliny pota-
 rują się znajdują na kilka tysięcy stopni wyżej. Łasy ustaty a
 nasuk miejsce rośnie kofodnewina rzadka jedyńie nader gęsto
 popłataną; petzajca. Przeważa przez te dnewiny trudna. Świeże
 wielone polany tu i owdzie się pojawiają. Rośliny są wstawiwe al-
 pejskie najznakomitsze gatunki są: *Vaccinium myrtillus*,
Erica vulgaris ~~rośnie gęsto~~ podnój: *Max alpejski*, *Senec-*
cio alpinus, *Gnaphalium sylvaticum* et *carpathicum*, *Ronica doronic*,
Gentiana frigida, *Ranunculus glacialis*, *Ranunculus aconitifolius* =
folius, a wyżej jeszcze: *Svestia perennis*, *Saxifraga muscoides*,
Myosotis alpina, *Sedum atratum*, *Rhodiola rosea* wonna i
 najznanialsze miły i poroży. — Droga na Furyst Łomnicki więcej
 pnykra a niżeli niebezpieczna. Porówny od Ognistey skałki
 (Tuzköttöl) idzie się 3/2 godziny drapiąc się na Furyst. Oby ier-
 piące na zawrót głowy nie mogą iść tą drogą. Wpółowie drogi do
 furystu ~~droga~~ w dolinie Kahlbachu wynosi się skałka ficiana
 zwana Grat (Gerincz) którą przebyć trzeba jest to najtrudniejs-
 za przeprawa; dalej idzie się ~~przez~~ przez małe schody (lepcsöke)
 (szorżek) i wielkie schody (nagy lepcsö) aż do takzwanego
 lodta (Myereghez) które leży na trzećiej wierzchni wzniośtości

Na fiordzie jest małe zośdetko dobywające się z pomiędzy skał, zimne
 orzeźwiająca. Widok z tam jakby przed sobą widzi się dżiki: po-
 zaspany Krolewski nos (Kisalyorrt + Rönigb wagn) pod którym
 ucho Schmeko (Sattrafired) spoczywa. Obok Schmeko widac
 Löffelkraut i Kaftenberg, jakoteż furey Batyżowski
 (Batyżowski Dżiki), otaczający ową dziką dolinę, oraz widzi
 się dolinę Łelki (Jegvölget = Jalknottfal = Śnieżna dolina)
 Tu jest sąftawy Lodowy i Felecki (fielpon = Jalknottfal)
 Staw Felecki uchodzi w wodospadem prostopadłe z góry. ~~Woda~~
~~z wody~~ Granaty tu znajdujące
 są miękkie i niezdatne do szlifowania. W dolinie Feleckiej
 rośnie mnóstwo *Cochlearia officinalis* dla czego też ta
 dolina dostata nazwę Löffelkraut. Zdale widac równiny
 fińskie rasiane miastami i bielejącymi wiezami. Wtyle widac za
 sobą chaotyczne przepaści, tu się sam wędrowiec zdziwi jak
 mógł pokonać te trudy. Zdale się nie się na podroznego zwalich się chwał,
 cały olbrzym góry nagle bez węgietany ledwie miejscami
 meżkiem puchowatym okrytem. Sieroty iglaste fars do wierz-
 podobne. Potem przybywa się do ogromnej skały która chce rade
 mówac jedyną fieszkę. Przez tę skałę nied przepaści ogromnej
 jest nader przykra przeprawa zwisła ona Kopa (Kupot) a
 z niej wchodzi się na furey Lomnicki. 8913 stop. Droga na Dżistę
 górę (Jizkötäl) trwa 8 godziną. Sierut Lomnicki 8913
 mgłami pokryty patrzyty. Widok z niego wspaniały zwłazna jeżeli ufnom
 mgły niema. Często stojąc na furey nie powstają zwłazna mgły grube deszy
 błyskawice, gromoty, lubo za mgłami słonice świeci. Wiaty furey pognat
 mgły w dolinę a furey pokryty się furem. — Sierut Lomnicki nagi sta.
 da się zgraniatu został pozasarny wptuwami atmosferycznymi. Na furey
 ma ptafuryrowalną mierzącą 24 fajn. □ i znak tryangulacyjny na
 którego dnewach różne nazwiska wypisane. Jest to najwyszy punkt na
 który się człowiek wznosił może. Do niego trawności wiele go co roku gwie
 dze byli na nim naturalifci Plisterer, Alboth, Fischer, Buckholz,
 Fichtel, Rochel, amerykanin Dacamera, hiszpan Gimbernatt, francuz
 Pseudant, Angliu Townson Robert, Hunter, Arnold, Hambrough
 i t. p. familia Benzevięgich dostata w XIII wieku od Kiołów posiedzi pod

[illegible]

Tatry orawskie na Węgrzech

Od doliny Jaworzyny na granicy galicyjskiej ciągnie się w kresach orawskie koniec zachodni Tatrów od wschodu; naprzeciw Żuberec ginie ostatni granit stanowiący właściwy grzbiet Tatrów z niem styka się inne pasmo idące z północnego wschodu ku południowemu zachodowi zwane holami Liptowskimi. Prawie w połowie tego pasma wznosi się skalista góra Chocz 4937 stop par. wysoko (podług Wahlenberga 4913 stop par.) złożona z wapienia. Właściwy grzbiet Tatrów ciągnie się od granicy galicyjskiej granicą pomiędzy kresami orawskimi a liptowskimi na zachód. — Ostatnią doliną w zachodnich Tatrach jest dolina Rohaczów którą od doliny Chochołowskiej (w Galicji) od wschodu dzieli potężny grzbiet pasmo piaskowca wypiętego na wierzach przez granit. Najwyższy szczyt tego grzbietu orawskiego (który rzeka Studenna oddziela od Tatrów) jest góra Orobia mająca szczyt trój- kątny widzialny od Łoronina mianowicie jadąc z Zakopanego do Kosićka. Dolina Rohaczów podobna jest do doliny Białki tylko wyżej i gęściej skały porośnięte są gęstym lasem jest również dzikszą; botu nie ma szata- rów. Najciekawszy widok tej doliny jest blisko jej początku z boku wschodniego niedaleko Galicji. Pod potężnymi szczytami Rohaczów z któ- rych najwyższy ma 6205 stop par. (a podług Wahlenberga 6407 stop par.) są cztery stawy rozłożone jakby na czterech wielkich progach, jeden wyżej od drugiego; najwyższy staw leży nad granicą drzew 5224 stop par. wyso- ko. Wypływająca z tych stawów rzeka Studenna płynie szumiąc doliną Rohaczów na zachód. Ślad rozległa wsi Żuberec (leżyca 2224 stop par. wysoko) ciągnie się potężny grzbiet od boku Rohaczów, najwyższy jego szczyt nosi nazwę Świątyni, (dla Szydowa: Biała Skala) skądą się z wapienia i jest 5470 stop par. wysokości. Z górą tą kończy się właściwe pasmo Tatrów a rozpoczyna się pasmo hol liptowskich którego najwyższemu szczytowi jest góra Chocz na granicy kresów liptowskich półmili od wsi Leszczyny na po- łudnie takowej. Horyzont liptowski wznosi się pierwaj z powierzchni ziemi a niżej wyżej Tatry, bo wachły wapienne tego pasma przysuwającego na granie nachy- lają się ku północnemu zachodowi; a grzbiety wznoszą się do 4000 stop par. wyso- kości. — Zachodnie więc pasmo tatarskie ciągnące się od wschodu na zachód i zwane Rohaczami, rozpoczyna się na granicy galicyjskiej od góry Holiwiec

i konczy się górą Siva turnia koło wsi Zuberet. Sama Tatry od Beskidów oddziela
równina wysoka pokryta czarami torfowiskami zwanymi Bory; z tych tor-
fowisk ^{wysokich} około 1800 stóp par. i bieżących porzutek pod ludzimiężem
wypływają ^{trumy} ~~nie~~ ^{czarne} płynące na zachód do Brawy i na wschód do Dunajca. Środkiem tych
miejsc biegnie granica galicyjska gdzie jest pny Komorek (trzyżatka) w Łękielniku
w bagnach koło Łękielnika ma źródło czarna Brawa
Brawa jest w ogóle krajem ubogim tylko w południowych stronach ludności
zamożniejsza; mieszkańcy trudnią się uprawą lnu a miejscami obchodzą na-
wet strony galicyjskie jak i kłarę. Południowa część leżąca na południowym
stoku Babiejgóry ma mieszkańców mówiących jeszcze po polsku podobnych
do Górali Beskidowych lubo we wsiach ich domy porządniejsze czasem opistają
zganikiem. Koło Polhory jest ludność mówiąca częścią po polsku częścią po
słowacku (część źródła stona) toż samo w Chyżnem, Hucie i Borowej
mieszkańcy koło Rohatczów podobni do Górali podkalońskich mówią po
polsku; od wsi Zuberet poruszają się Słowacy i od miasteczka Terstenna
czli Trzcianna. We wsi Borowo jest jeszcze ludność mieszana; we
wsi Leszczyny są Słowacy którzy mają zbór ewangelicki. Miasteczka
Zubrohlawa, Slannica, Trzcianna, Twardoszyn, Namieśto, Brawa, Ku-
bin, Papuza, Helizna mają mieszkańców słowackich

Tatry w ziupanstwie lipitowskiem od potnocy porazowy
 od miejsca gdzie sie granie Granoska, Lipitowska i Polska
 stykaja maja narwy: Chotoch wielki (z wierzchołka widac
 Krakow w pogodę, gdy zamglony mowia: Chotoch primo narwy-
 i nastapi deszcz) - Chotoch maty - Synostiak (nalezido
 dihanu) - Proszczka - Holicza (nad woia Kwiecan) -
 Trnowiec wielki i maty - Sywy - Lurno (tu Kopano
 na srebro) - Stit (nad woia Fat - tu kupiec Krakowski
 Holland Kopat na złoto) mawia takie Samiecza, w pobliżu
 jezioro morskie oko. - Rohatoh (Kopano tu na złotoi srebro
 w miejscu stare roboty) - Repa (gdzie wiecorka do Polski)
 Disto rogi Wielki Zawrat (stawny pobytom Koz dzitkich
 i swiatkow) pod nim 2 doliny: Getowo i Ratochowo na
 ktorej rosną limby; z dolin tych wypływaja rzeki Bribilina
 i Bela. - Kamienista (na granicy Polski) przez nią idzie wiecorka
 z Kiegie do Zakopanego i Witoia; z niej potok zwany Ka:
 menista wpada do Beli. - Tomanowa na granicy Polski, z
 ledami Kopalni; z strony polskiej jest jaskinia w ktorej
 znajduje Kocci smokow. - Tomankowa mniejsza. - Krizno
 - Janowowe z bujnemi ziołami i wrotem kwasem - Ko-
 prawa wielka, z pobytom dzitkich Koz - Granat, pobyt Koz
 dzitkich i ptakow zwanych morskie Lastowice; z polskiej stro-
 nylecia pod nim 5 Stawow bez ryb. - Tichra z matem jezior:
 kiem z ktorego wypływa rzeka Bela. - Thruby za Kry-
 wanem na granicy Spiza, pod nim jezioro z ktorego wypływa
 potok wpadajacy do Beli - Krywan wielki od potnocy niedostepny,
 metalurgowie zowia go gora złota dla zyt złota; w pobliżu jest
 szczyt zwany Thud, oraz las zwany Konradowa i stone bagno
 zwane Trasowira Gaidosowa. - Krywanik rogi Krywan
 maty, ma jezioro zielone z ktorego wypływa Wazec. - Ostry
 w pobliżu Krywanika. - Mlynica stawna pobytom swiatkow,

z tego wypływa potok wpadający do Loprady. — Kupfer-
schacht; tu mieli Templariusze z Stolicy klasztorowe ko-
palnie; w jeziorze otoczonym lasami Córbskimi miano
widywać potwora (*Hydranthropos*). — Bašta, tu rósł lin-
by — Hłenska niegdyś pokryta — Visoka gdzie kopano
na antymon; tu gdzieś się wiszątki; potok z tej góry wpa-
da do jeziora: Ribie Pleso (*Lacus Riscianus*) w którym
żyją potwory (*Truta aurata*), jezioro to ma do 400 fath (passus)
obwodu, głębokości nieznana. (pag. 519) — Zawrat płytyka
do Wysoki; potok z niego wpada do jeziora Ribie Pleso. —
Łoch nad Ribom, ostatni furtki ku Spisowi, z igtami anty-
monu i jeziora pod nim. — Wogóle oddzielają diptowskie
zupanostwo od Dolnej Tatrzy z furtkami: Zawrat, Wysoka,
Hłenska, Bašta, Włynicza, Pieczky, Turkot, Ostry, Krywan
wielki i mały, Hłruby, Granat, Jaworowe Thomanowa,
Hłyna Thomanowska, Kamenista, Póstró i Repa. (Ob. Bel
Matthias: *Notitia Hungariae novae historico-geographica*
Tomus II. Viennae Aestriae 1736. fol. pag. 511 — 520)

2 listu p. prof. Kucharzkiego z Wiednia 19 kieżna 1828.

Pierwszym i Wiednia starożytnie w Węgrych był Prezydent K. Węg.
tem tu najomni 2 p. prof. Lalkowiczem dowiedziatem się niejed-
ną rzecz od niego, tytuła się mej podróży w tym kraju. Stąd miałem
jechać do Lefita a po uroczystości najomni 2 p. Kollarem przeje-
żdżać Węgry. Nadrodo mi bym się w czas stotny dlai mowy do Kan-
nat udat. Wyjechałem więc z Dreśbura do Srenewy.
Widziałem się tu z Xydi. Plechitowiczem wydawcą niektórych po-
wieści słowackich a mającego w rękopiśmie kilka romanów: drama
tycznych kawałków prozowych i nie mieckiego lub węgierskiego. Mi-
ędzy innymi miałem znaleźć się prozory na słowackie Lafontena, „Pis-
tymonnyj”. Świadomit mi o mieści 1824 Xy Wojciecha do jondowa
który w rękopiśmie metryczkie poemata rozprawił: „O czterech ostatnich
recrach” i prozory słowackie wieściem pisaną. X. Samuel
Ślucet w Węgierskiej woji (Magyarulva Ungereyden) niedale-
ko miasteczka Malacki prozory na ten dyalekt równie kilka
dramatycznych kawałków Kocubnego. Zaświadczył tamtych o dru-
karze Jelineka do wydania wspomnianych pism. Z Poznawy uda-
łem się do woji Madunie odwiedziłem tu poetę rawnego słowackiego
X. Holecgo widziałem w jego rękach prozorenie Virgila Eneidy
całe: pisane 6 rękami oryginalnej Epopiei „Swatopluk”. Bańtem
u niego kilka dni i miałem najlepsze sposobność mówienia z nim
prozowarku i o recrach słowackich. W Weselem odwiedziłem baro-
na Boredenistkiego dostąpiłem od niego pieśni słowackich kilka
i notami. Wziatem się do Nitry. Przyjął miś tubardrogozinnie pro-
test: Kanonik tutaj się Kapituły Katedry obdarzył miś Księgą Kani-
stowarkami od siebie i innych wydanych. Dasiem w archiwum
starych napisów szukać wpyśł to się w porniejszych orszakach

Widzieliśmy tedy do Księstwa Polnawskiego (Egrykrazas Ma-
r-
Lubiej tablic wygotowanych od niego pism Spolekarności Bawarskiej
okolij, widzieliśmy cenzura niedowolita dnurowaie. Historyczny jeden
Kewatek o Stowianach wshodnich z domonowa wyjęty ma być pro-
macowania wydany Wtylek stronach się wstafiera i ugię słowac ki
prowodności swam rozegrania' mnogim wstafesiuom nieomogtem fi na.
dnwiri. Ewant wielmi dilerigly dla granaty kci stowian: kiego. Ma-
taria i z yskle prawie polska, forma gdy nie czeška lub morawska
tedy ruoka. Spofob wymawiania niektórych zgłotek im tyłko
wstafesiuoj. Nawrocitem się w Leworec Batowce (Bath, fmirumumy
wdrim i pastora kuzmy nocowad. Prwyekatem do Lotawoj, jui
Karpatałk leryyck gdrim miał spofobnost zpias niektore piske
niefi gminne stowackie. Porałtem się z Seberiniem tutejszym pastorem
odkto rejom się ronec neary stowackie dowiedziat. Obe tował mi
woaje pisma. Praugji wyteciwie dawaniem awieren Kacitelskich
po czeška będogym Karmodiejom ewangelikim. Ze Surawni obwa:
Tem się na północ dalej w głąb Karpāt na Bawarską Wystrycę i na Ro-
zenberk w Italii dypt wyskij znalartem tu znawu inny jęz. ugi.
Stowian wyprany ani polskie ani czeskie ale mniog tego mnogim stowa-
kom memare. Dziwno ze na piers wstę wwaranie podobien stowoj ugi.
Ka tutejszych okoli i jęz. ugiem. Stowackie durzyckich. Dali Kustolij
Brawskiej jui na samej Oranije stypes moma wygrany czeskie
polskie, prawdziwie stowackie, tak ze jui wiadomemu tyłk jęz. ugi
nawno jest rōdnie ze jęz. ugi stowacki. Tyłk stron niepowodłat go-
cinie i ułk niecia się jęz. ugi czeškego i polskim; jest to jęz. ugi
niezwotny. Stowacki jęz. ugi prawej stasej Chnobaui wielkiej kci
to i ułkny od jęz. ugi stare Stowianskiego lęz. ugi; metoda. Ze
stolij Brawskiej obracitem się do Beshidgoj Starowiczych goan
z mipsu, Galicji a Lanonij, pomingtem drwonia mifraning
Stowackiego dyalaktu i polskim lub rurej z maruszkim, jęz. ugi mō-
wie Goralow polski Staratem się z drugiey strony Beshid jui w obry-
bie Galicji porac Goralow polskich jednie w tyłk stronach samej

recty.
 le na
 Pucio
 mo
 wie
 (Maj)
 Mar
 we
 u
 dr
 go
 12
 je
 wie
 giem
 gie
 p
 je
 n
 wia
 Kara
 Cht
 Kto
 cor
 ano
 rary
 to
 gego
 i
 geden
 wy

naty. i. j. ch. j. y. k. Dniwo nie tylko kopytami w i. t. t. y. i. g. o. r.
le narywają obywateli polskich na równinie dachy. Dnia re
Austrii lud w Galicyi lud polski w i. g. m. a. r. y. Górale polscy,
mówiący dyalektem Maruszkim w i. g. i. s. y. ni. e. t. o. r. e. i. m. w. t. a. i. z.
nie wygrają. A więc nie trzeba tylko Maruszki w Maruszku
(Masovia) stać. Kto regogłównie miasto Warszawa była patrycy.
Maruszkim dyalektem; jak mi wiadomo mówi: lud prosty i
we wielkiej Polsce. Lottawia m. d. l. p. e. i. w. a. g. i. g. y. c. i. b. o. n. i. e. m.
w. s. t. o. n. e. M. a. y. z. o. r. y. w. t. r. y. i. w. h. o. d. n. i. c. L. a. n. o. t. w. o. s. m. e. c. i. s. b. e. z.
d. i. e. f. e. O. d. w. o. i. K. a. m. e. f. o. n. i. c. y. g. o. r. e. m. a. d. w. o. d. n. i. c. h. r. a. b. i. e. g. o. L. a. l. e. k. i. e. s.
e. t. j. o. d. m. i. s. t. c. a. r. e. t. h. n. i. g. i. a. p. i. z. g. r. a. n. i. c. M. a. r. u. s. z. k. i. j. o. g. i. l. i. r. a. n. o. i.
d. i. e. g. o. r. a. r. a. k. u. m. i. e. g. o. K. e. p. i. e. r. k. i. e. j. : G. a. l. i. c. y. j. s. t. e. j. a. n. g. l. i. L. a. t. w. i. j.
j. e. c. h. a. l. e. m. K. e. m. p. u. t. a. m. i. s. t. r. o. n. y. j. e. d. n. e. k. G. a. l. i. c. y. j. s. t. e. j. p. r. e. s. r. o. d. n. i. e.
w. f. i. c. o. d. G. o. s. a. l. i. p. o. l. s. k. i. m. o. b. i. a. d. e. a. z. d. o. s. t. a. n. c. j. w. o. i. a. n. o. w. y. m. t. a. z.
g. i. e. m. i. K. i. m. i. m. u. s. k. i. t. j. n. e. d. L. a. p. r. a. d. e. m. g. o. r. e. m. r. a. n. o. w. z. g. r. a. n. i. c. w. f. i. c.
g. i. e. f. k. y. w. j. e. c. h. a. t. i. n. y. g. l. y. t. e. m. d. o. K. e. p. m. a. r. k. u. s. t. o. l. i. c. y. S. p. i. s. k. i. e. j. : L. a. l. o.
p. o. t. n. o. m. a. p. o. t. o. w. a. S. p. i. s. k. a. o. b. i. a. d. r. o. n. a. j. e. s. t. a. d. L. a. l. e. k. i. e. s. u. K. t. o. r. y. n. h.
j. e. s. t. i. j. a. k. j. i. n. i. e. k. t. o. r. y. d. o. m. y. s. l. a. j. a. m. n. o. g. a. j. y. k. u. w. n. e. j. o. n. o. s. t.
m. n. o. g. o. s. i. j. u. i. a. t. t. a. (w. z. d. e. l. a. n. y) d. o. w. o. d. n. i. m. n. o. g. o. z. a. i. s. t. a. n. a. l. a. t. e. m.
w. i. a. t. t. a. N. e. b. o. t. m. l. u. n. y. m. e. r. i. s. e. b. a. u. p. o. d. k. u. m. o. d. l. i. f. i. i. x. p. i. g. y. c. e. p. i. k. i.
K. a. r. a. n. i. e. S. t. y. f. y. S. t. o. w. a. r. k. i. ; n. a. w. e. s. e. l. y. z. w. a. s. e. b. e. z. p. o. f. l. o. w. e. n. o. K. u.
C. h. t. e. l. e. m. j. e. p. r. e. s. w. i. a. d. e. n. y. c. y. p. r. o. u. m. i. a. m. o. d. l. i. t. e. b. n. e. K. f. i. g. u. k. i. i. r. e. p. i. k. i.
K. t. o. r. e. u. r. y. w. a. j. a. j. ; i. d. o. w. i. e. d. l. i. m. i. z. e. n. i. e. g. o. p. a. p. a. n. s. t. y. j. : D. o. m. y. s. l. a. t. e. n. y. j. o. b. i.
c. o. t. o. ? S. o. j. a. l. s. k. i. l. u. d. p. o. l. s. k. i. n. o. w. e. r. o. u. m. i. e. K. f. i. g. u. k. i. K. a. e. s. k. i. e. a. S. l. o. w. a. c. i.
a. n. o. i. u. c. e. n. y. j. y. s. t. o. m. n. e. m. o. h. a. n. ? W. p. o. t. u. d. n. e. j. m. i. a. n. o. w. i. e. u. r. y. s. i. S. p. i. z. e.
r. a. n. y. n. a. j. i. s. t. w. a. r. y. d. y. a. l. e. k. t. p. o. l. s. k. o. - S. t. o. w. a. r. k. i. : S. w. a. r. y. m. o. i. n. y. b. o. m. i. a. i.
t. o. i. r. e. f. k. i. e. g. o. t. l. u. b. p. o. l. o. k. i. e. g. o. i. u. r. y. w. a. j. a. c. i. m. i. a. t. t. o. d. l. u. b. d. z. t. w. a. r.
g. e. g. o. d. z. i. t. d. N. a. S. p. i. s. m. b. i. e. z. t. a. k. z. e. p. o. u. r. y. t. e. k. j. u. o. j. o. s. a. d. y. A. u. s. t. r. i. a. n. i. m.
u. g. n. i. g. n. i. e. f. i. p. o. r. a. s. g. e. f. i. e. j. K. u. w. h. o. d. n. i. ; a. l. e. j. e. s. y. k. w. y. l. u. o. i. t. a. z. i. d. e.
g. e. d. n. p. o. l. s. k. o. - S. t. o. w. a. r. k. i. ; a. p. o. d. A. u. s. t. r. i. a. n. i. e. m. n. i. e. f. i. t. u. n. i. e. s. o. r. u. m. i. j. a. k.
w. y. r. n. e. n. y. s. i. t. k. u. i. S. t. o. w. i. a. n. i. k. i. i. w. a. d. u. g. o. b. i. a. d. K. u. w. h. o. d. n. i. e. g. o. s. e.

[illegible]

Lubica

Szepes-Stadt, Szepes-
Stadlendorf

Hav. Szepes

Lubica unibely

Nova Mies, Poló, Pénin-dorf

Szepes-Új, Szepes-Új, Szepes-Új

Lubica, Wlady, Wlady, Wlady, Wlady,
Villa Italia, Szepes-Új,
Szepes-Új

Czista Szepes

Szepes-Új, Szepes-Új, Szepes-Új

Szepes-Új, Szepes-Új

Szepes-Új, Szepes-Új

Szepes-Új, Szepes-Új

Szepes-Új, Szepes-Új, Szepes-Új

Szepes-Új, Szepes-Új, Szepes-Új

Szepes-Új, Szepes-Új, Szepes-Új

Szepes-Új, Szepes-Új, Szepes-Új

Szepes-Új, Szepes-Új, Szepes-Új

Szepes-Új, Szepes-Új, Szepes-Új

Lubowia Luban
Gniazda, Kniefen
Lodolimec Puchnin
bl wfe

Holgart, Grogow
Nowa Lubowia
Za Kubiczyn
Kamizata (Kamien 1692)

Zarzeczko
Litmanowa

Krzepak wyzn. Grogow

Gronastow Gronastow

Krzepak niemy

Lichow

Kauze

Lubow

Drozdzaki wyzn. i wyzn.

Amstutskow

Forbach, Forbach.

Lub

c)

w L

Ku

Lit

niz

Sze

Mi

W

For

+

Łaukowa

233

c) Łotyszta:

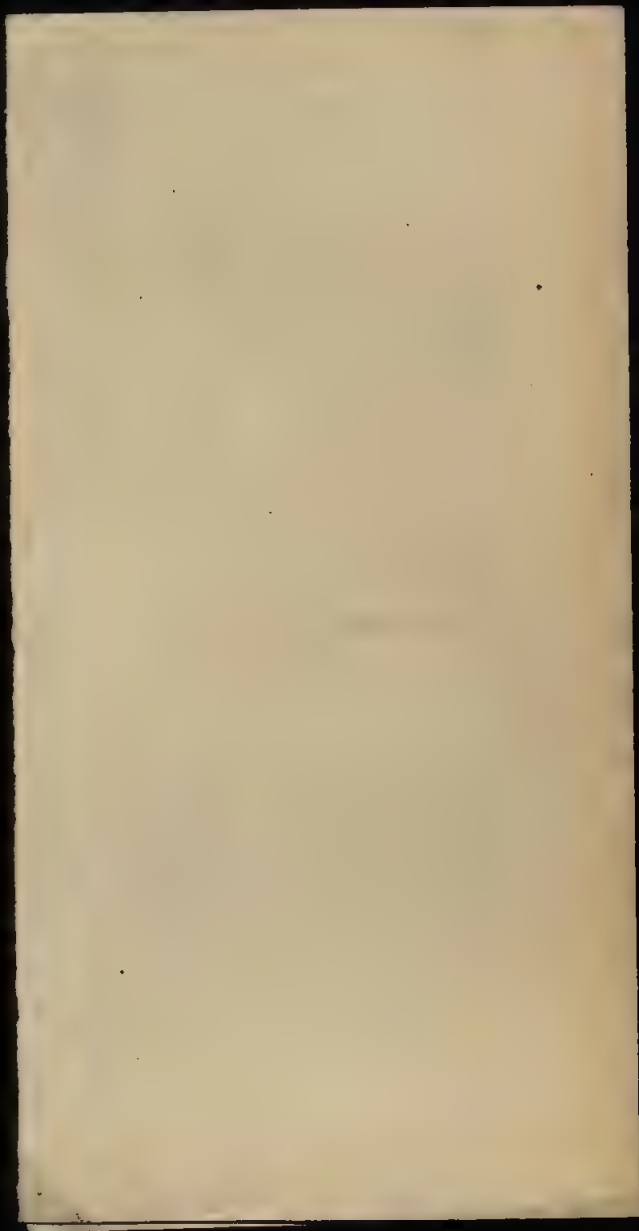
w Mobergach, Jakubca k. g.
Kamionka, Janoszewo,
Litmanowie i Drużbini
nizne

Łotyszta 1764

Sreżewnia z Łotyszten
1664

Miodzins, Miedzins
Miedzysie 1664

Toroficini, Tordor
+ 2 marca 1876

Loprad iſt floßbren von rublan in Ludlein
wino na nej 3 wegiel gptawiaja

234

235
Belovo no wjech p' jeziora
Czornobylskiego zaraz za Lontanem
rzeką.

Erstseinen mit

Erden.

Ihnen dieselben
illige ich Ihnen

aumann.

in Dresden

11/10);

betrachtungen.
men des Ver-

...
...
...
...

Lambor Martinus: Euronica varietas. Cassoviae
1620. (Butyrodem z Lepor... Koszyc...
Breszow, Bardino do Warszawy, Goanoka,
morem do Hollandii, Anglii i Francji. skąd po dwuletnim
pobycie w Strasburgu przez Niemcy i Kna Kow do
ojczyzny. Ciekawe są tu zregoty do handlu win wsiel:
(Kuch i Kuchowice)

Dolina Tarcz czyli Tarczowa jest pod względem sta-
rożytności wędzowanych. Kto wie? Pios przed 60 laty zna-
lezione Kola bronzowe rzymskiej Pigi i inne ciekawe przed-
mioty przechowywane w zbiorze starożytności p. Gabriela
Fehérváry i Kozycach. Wzrosti Człotopataka znalazłono
w 1790 grób pogański w którym były różne złote ozdoby z
czasu srebrna najlepszego wyrobu greckiego inżynier
w Wiedniu w cesar. Kabinacie starożytności i monet (Ob. Arneth:
Antike Gold- und Silbermonumente des K. K. Münz- und
Antikenkabinetts. Wien 1850. fol. 1; niealeko tego gróba
w kryto znova r. 1865 drugi mieścił w sobie rzymskie ozdoby
ze złota wazga 8 dukatów a między innymi rzymskie fibu-
ły i monety rzymskiego cesarza Deciusa Trajana (zob. Arneth)
ozdoby z brzozy porysowane z srebrnej blachy i węgierskie
sfinxow i popiersi kobiecych wystawianych wygładane.
Przez ten sposób tem więcej znajduje się liczne monety
rzymskie widac iż tedy jest potęgą gospodarczą handlową
rzymak. Kto wie? z tu Kupa gno sławne opale. (Ob.
Die mittelalterliche Baukunst in Ungarn von Dr. Em. Henzelmann
Oesterreichische Anzeiger Jahrgang 1865. Wien. VII. Band p. 149-150.)

Żupanstwo Abaujvar ma i Król. wolne miasto Koszyce
12 miasteczek, 237 woi i 37 folwarków (puszta), oraz 165,000
ludności (między tymi 80,000 Madziarów)

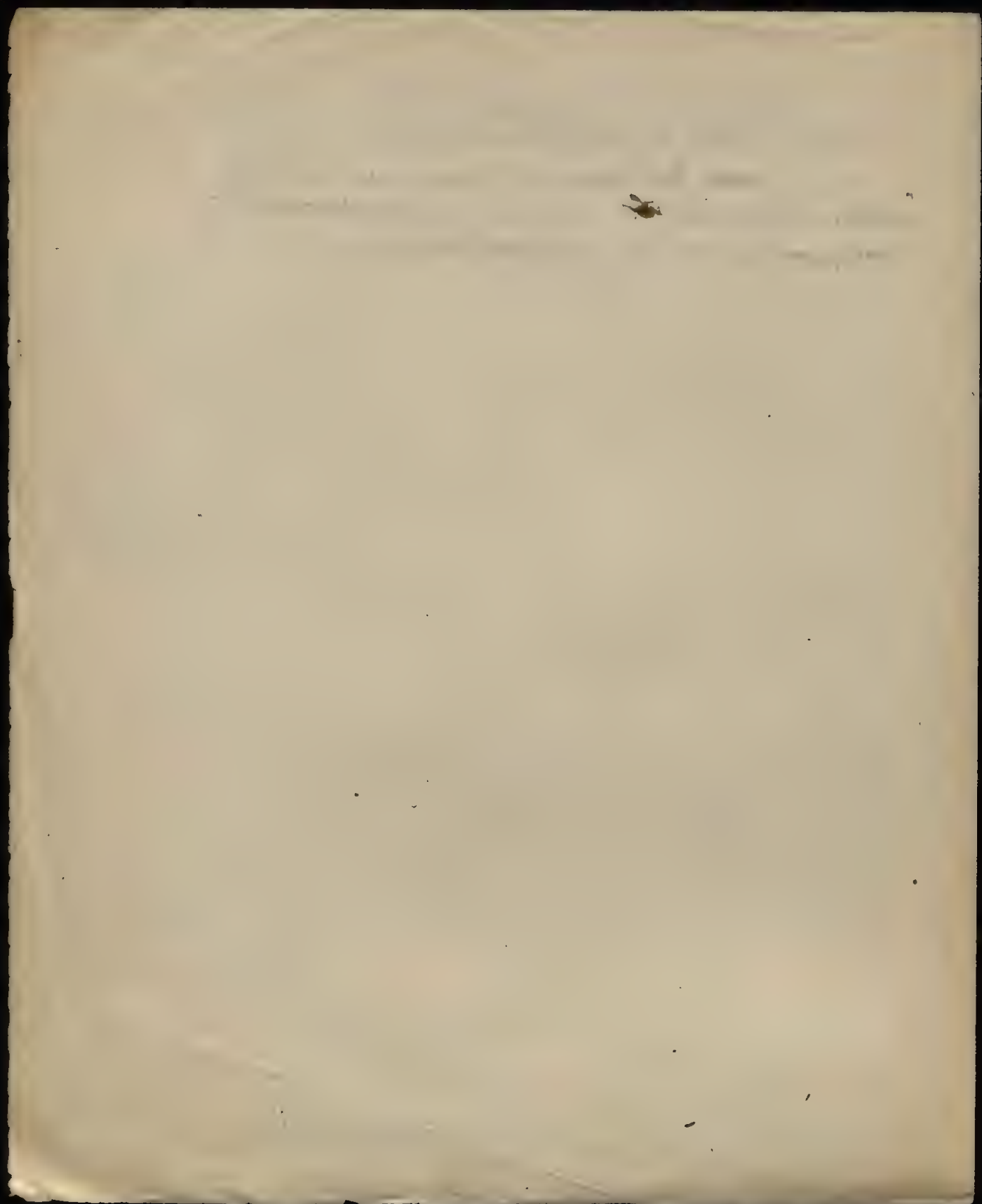
Koszyce miasto ukształt wiele prąd, wieśnienie fortyfikacyj, ma swoje.
nazwa wielkiego miasta jest stolica górnego Hegyes. R. 1233 po
bitwie z Tatarami nad rzeką Sajó uciekł tu Bela IV. Był tu centralny
punkt handlowy z Polską. Władysław II ~~ob~~ obwarował miasto r.
1290. W. Wojewoda Smode partyzant Karola Roberta został tu
ubity, potem Matiasz z Trenyusa ~~ob~~ z rodu Chak zajął miasto
leż, w bitwie pod Roszpony r. 1312 został przez Karola pobity.
Ludwik I r. 1324 odcygnął tu swoją polską rodzinę pragnąc sukcesji
węg. R. 1324 Elżbieta polska czwarta żona Karola I
zatrzymała tu Kosiut, który do Konieczy Król Maury, w XVI wieku był
w ręku Luteranów, odebrany im r. 1604. Polacy, Zapolski, Boczkaj,
Sekeli, r. 1619 Gabriel Bethlen, Rakoczy Kufik wio takowe. Dru-
żyna miasta potok Coermel. Kosiut Katedralny gotycki 30 sążni
długo, 15 sążni szeroko i 15 sążni wysoko, ma 12 ołtarzy po uspi-
roko, renowator okazyje piękny styl gotycki, dwa rzeźbionych
schodów prowadzi do Kaplicy S. Jana Nep. - Kaplica S. Michala w stylu
romanistycznym gotyckim, Kosiut Franciszkanów fund. 1283 - miasto bogate
kolo Kaplicy Banko są ruiną zamku Kaszauer - 4 wieś Miffeloka
- Lengyelfalva - Kolo wsi Ujvar ruiną zamku Ktoż Król
Samuel Aba zbudował - Szalancz ruiną zamku - Jaszó opactwo
Norbertanów

Taberna Kulun
Kamienne ma 53
stopy wysokości
drzewiny: flusafszaj
roboty (użycie od
Lewony)

W Koszycach miasto
Lewona miasto
Kaszkau (fondaco)

(24) Das Aba-Ujvarer Komitat im Königreiche Ungarn
von G. R. ~~Wimmer~~ Wimmer. Wien (Verl. v. J. F. Neidler) 1841.
4to. 41 Mappa i Schematische: 1) Kaschau 2) Szalancz (ruiny).
3) Jaszó. 4) Die S. Michael Kapelle in Kaschau. Prämonstratenser-
Stift in Kaschau - Ruinen des Schlosses Füzer - Domkirche in Kaschau
5) Kottmány. (Weidmann: Malerisches Oesterreich III Bd. Hft. 21 - 31.)

Koszyc. Kościół Dominikanów założony r. 1240 przez Sw. Jarka
widac ślady wchoze budowy z ^{Konika} XIII w. w pilastrach i kapitelach
z ornamentyką ~~starodawną~~ starodawną; lez sklepienie nowe, zakrytka
na ftare gotyckie sklepienie z zwornikiem z rzezbą baranka bozego
z chorągiewką; nad nią stoi wieża, kościół duży.

Comitatus Threncoinensis

238

Arce (ad Vagum): Ovar, Strecron, Priortruza,
Lithava, Illava, Edniere, Threncoin,
~~Pr~~ Prisa, Budetin, Broszlanke,
Broszko, Hrizo, Kaszaver

Oppida: ^{Opina: Edna, Eukostia, Rajez} Thurozienor.

Arce: Zklabina, Blatruza, Znio

Praepositura: Thurozienpis (Praemonstrat.)

Oppida: Varallga sub arce Znio, Luccan,
Mosoch, S. Martinus

Comitatus Liptovensis

Arce: Lyskava, Lipto-Ujvar

Oppida: Rosomberga, Teuto-Liqua, S. Joannes,
S. Nicolaus.

Aurifodinae: Procta

Comitatus Arvensis

Arce: Arva

Comitatus Scepusiensis

Arce: Dimavecz, Lublyo, Palosa Keomert,
Podoliniz, Scepus

Comitatus Sarcoviciensis

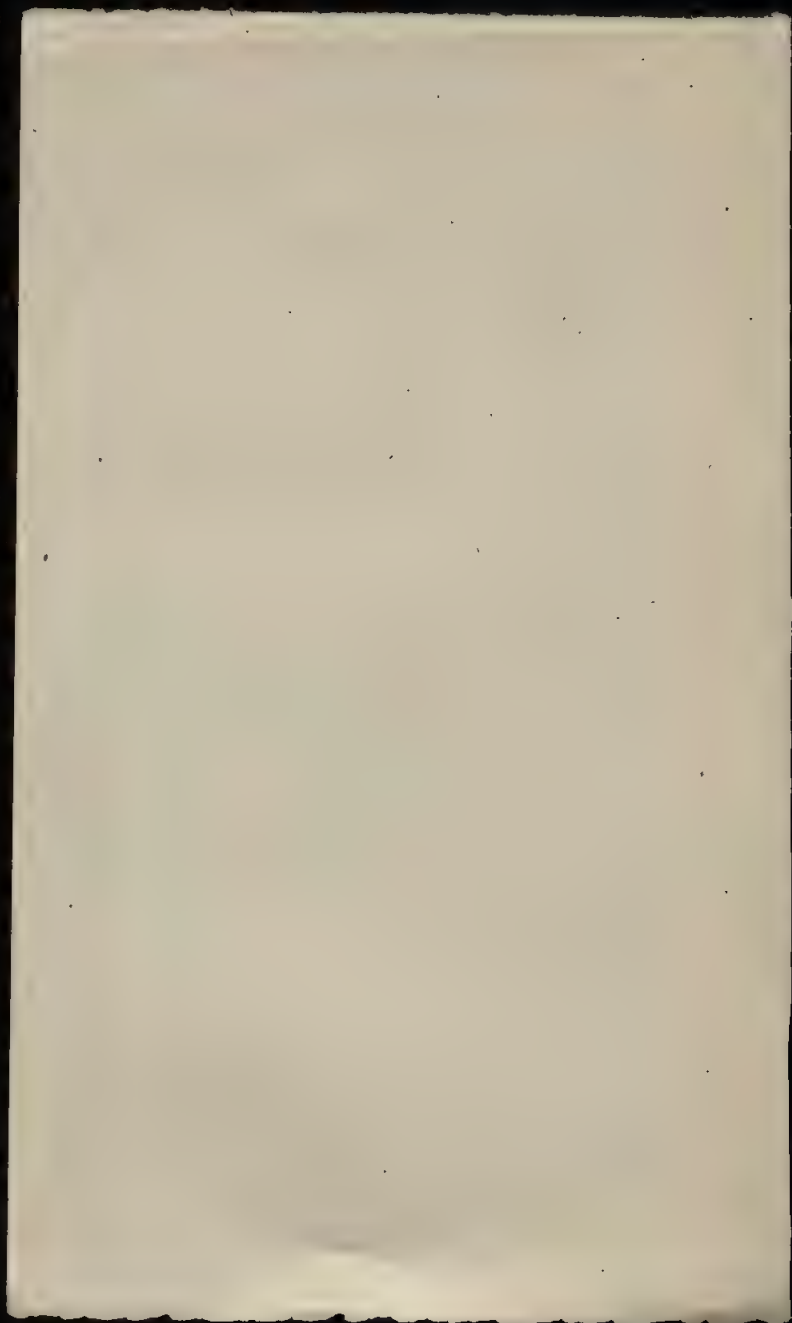
Arce: Sebesinum, Kapi, Makowice, Sztraps,
Sarcos.

Petrus Bebek de Belyüz Palatinus Hungariae
1392 - 1400.

Emericus Douber Judex Curie Regni 1391.

1896.

Letopis, Slovesný,
 pre históriu topografu,
 antropol. a etnogra-
 fiu. Redaktor a vydá-
 vateľ Franko V. Šev-
 c'ko. Vyd. 1. profesor
 bohoslovie a d. B. Šev-
 c'ko 1. Sošit 2. V
 Štefán, Škarnička
 1288 fl. 83-176
 Počíta 4 sešity
 3 33

Koszyce Kofioł S. Elżbiety budował
 francuski architekt Willard Honnaecourt
 ten sam który budował Kofioły w Brem
 we Francji i w Frier (podobne)
 rozpoczął budowę około r. 1230 Kofiołem
 Sw. Elżbiety siostry Beli IV. Część przednia
 dawniejsza, presbiterium późniejsze; główne
 rzeźbione części wykonat budowniczy Stefan
 Crom - głównie zbudowany Kofiołem Elżbiety
 Łokietkówny żony Króla Karola Roberta An.
 degańskiego. Najpiękniejszą ozdobą jest
 Wchod od połnocy mający ^{pięć} rzeźby: 3 od ostatku, 2
 z krzyża i Sw. Elżbiety wgiętej i statuetki
 Królów i świętych - Wchod główny od zachodu z podwoi-
 ną galerią. Wchod z od południa na piękne
 rzeźby. Wewnątrz, zstępująca na moaga: Taberna-
 culum - Powojne schody prowadzące do Kaplicy
 nad wchodem południowym gdzie z razem wychodzą:
 2 osoby po 6 stopni brzo się spotykają
 Kofioł ten ma tak piękne portaty i galerie
 jakich niema w Paryżu, Mediolan, Strasburgu,
 Bruksella, Wlm.

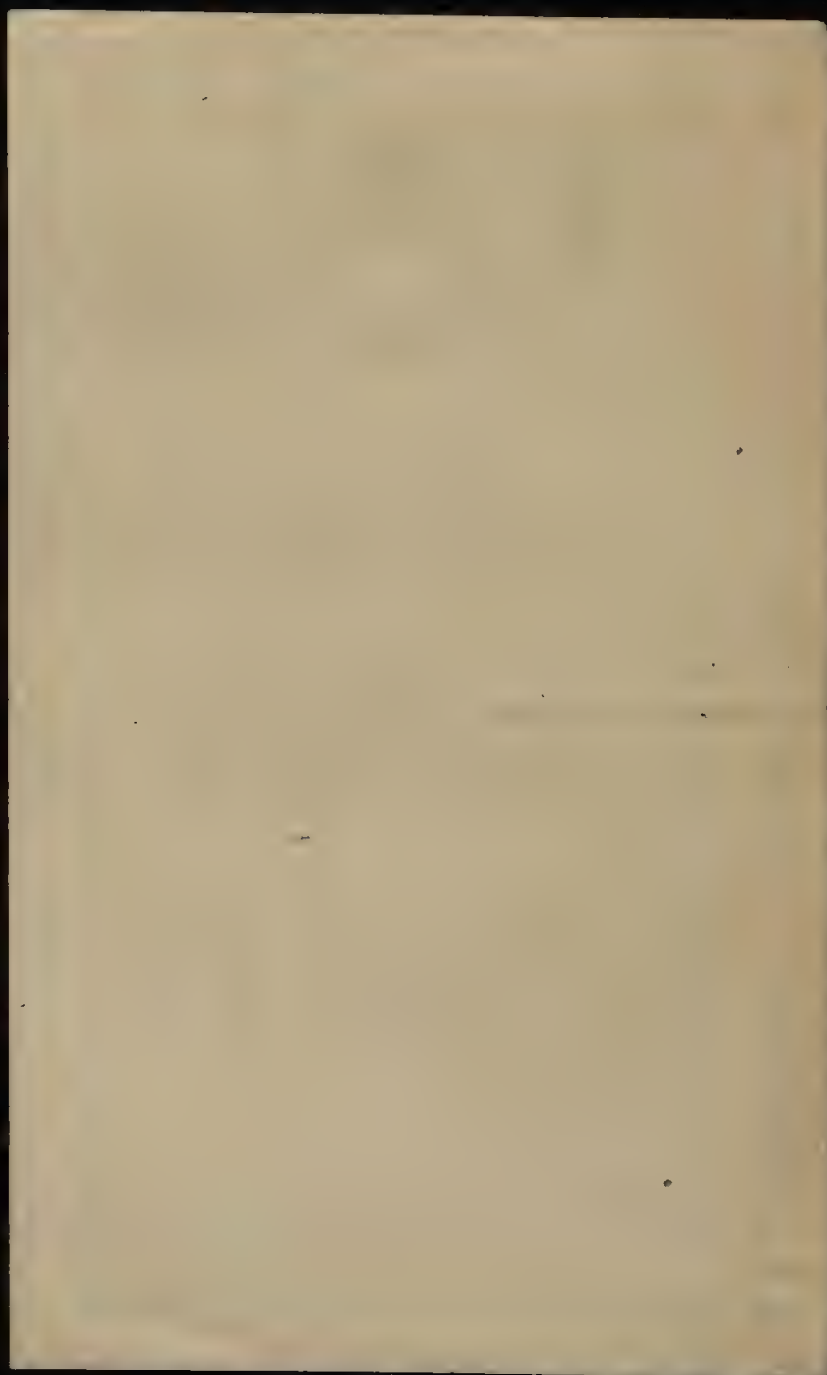
Przez miasto Koszycę płynie potok Csermelly
tworząc wyspę

Der Elisabeth-Dom zu Kaschau
 von K. Weiss Mittheilungen der
 K. K. Central-Commission zur Erforschung
 und Erhaltung der Baudenkmale
 II Band Jahrgang 1857.

n° 9 September p. 236-245

Henzelmann Imre Dr.: Kassa városának
 a Német stíli templomai rajzola
 és magarája ... Pesten, Landerer
 és Heckenast 1846.

Kościół zbudowany około 1275-1278 przez
 Kolumbów z Turyni co mylnie - być najpraw-
 dopodobniej zbudowany r. 1324 przez Elzbie-
 tę żonę Karola Roberta Króla węgierskiego
 ukończono około 1497 - od 1554-1603
 był w posiadaniu Lutrow, oraz 1620-1687

295

Leuocza 1) Eclesia b. Jacobi in Leutocha
narchialis. 2) Capella S. Georgii mart.
 3) Eclesia S. Nicolai et Catharinae hospita :
lenfj 1405. 4) Eclesia S. Elisabethae extra
muros.

miasta gminie czyli plebanie r.
 1248

- 1) Varalja (Suburbium) 2) Felbach (Eulenbach)
 3) Odorin. 4) Iglo (Nova villa) 5) Harari :
Kocz (Villa Palmarum) 6) Thyesfalva (Villa
Urbi) 7) Kurinan (Villa S. Quirini) 8) Loö :
törtök hely (Quinto forum, Villa S. Ladislaei)
 9) Kaposztafalva (Villa compositi) 10)
Svabón (Villa Sveri) 11) Loprad (Teutrocher-
dorf) 12) Felka 13) Sepešzornbat.
 14) Millenbach. 15) Domnucz. 16) Thesfal-
va (Villa Pulom). 17) Bela. 18) Leibitz.
 19) Villa Durandi. 20) Villa Rusquini.
 21) Löcse (Leut ochau). 22) Glaszi (Villa
latina) 23) Menykörtfalva 24)

M^{tr} Nicolaus de Elkusch Sac. Canon. D^r cantor
 S. Floriani plebanus in Elkusch + 1447.

Dawowski Joannes Decr. Dr Archidiaconus Crac.
 + 1476.

Nicolai Wigandi decaniculsiac Premislensis Sermones
 seu postillae dominicales. fol. 2 XVw. Msp. w. Seriae

Henszlmann Imre: Döcsenek Régiségei. Budapest 1878. 4° (A Magyarországi Régészeti Emlékek. III. köt. II. részében)

Myskovszky Viktor. Bartha Középkori műemlékei. A városház s a város erődítményeinek műrégészeti leírata. (Monumenta Hung. Archaeologica IV. köt. 2. rész. Franklin-társ. 4to 132 l.

Dobšinský Jarol. Prostonárodní slovenské pověsti usporiádal a vydal L. D. Furecz-Szent-Marton, Rézvény-nyomda. 1887. 8°. 96 l. 30 kr.

Schmek 273

krab. Coaty postawił.
drewniane domki.

Dom rajiny w gusie
przejazdowym do nim
fala do tanow i kawiar
nia. Vi a vi mieszkanie
dla gości - Łazienki.

Nowe budynki. Tędnę

ze. Schmeklepy pod
Kolewskim i pod
Strytem Schlagendorf

Widok na kraj Krolewski

na Stryt Stawkowski

na równinie Łopradu

Dokola lasy jodłowe

smerekowe (Holzrinn)

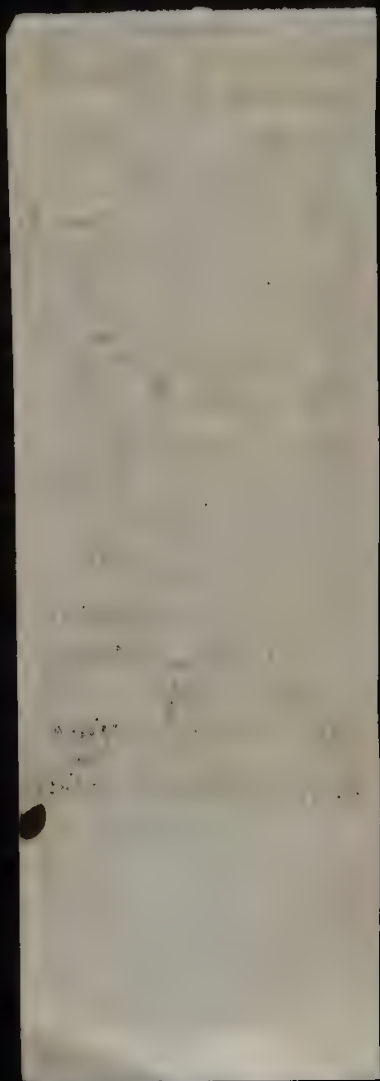
i z rzadka Linus Strobilus

Stryty z granitami

między kapielemi najpięk-

niejsze i najdziwniejsze - naj-

czystsze, najczystsze i najczystsze

Szkalka opactwa benedyktynów w Treniryn / Kintj
 iupanstwie, tu jest jaskinia w której był Benedykt
 z Dalmaucji z mistrem swym Swiradem i oeradem
 i oerard udał się do Nitry na górę Zobor gdzie
 + 1010 Benedykta utopili zbrojcy w rzece
 Wag i nuij z Treniryn po 300 latach
 zstąpił Nitry i zabrat z Kofuota prebore
 ich trenny, tak że tylko Dfnukalhuwifan
 nin z i oerarda zostało. Do znośieniu
 Benedyktynów należy i kalka do państwa
 Opactwa Benidunfoni

Memoria, Episcopatus Nitriensis
ejusque praesulum cum
ichnographiis tabellis esti-
bentibus priorem, ac modernam
faciem castri, et civitatis
Nitriensis 8° p. 8 467)
Ponni
1835

Dr. William S. ...

Falkenstein, Hess.
Hess.

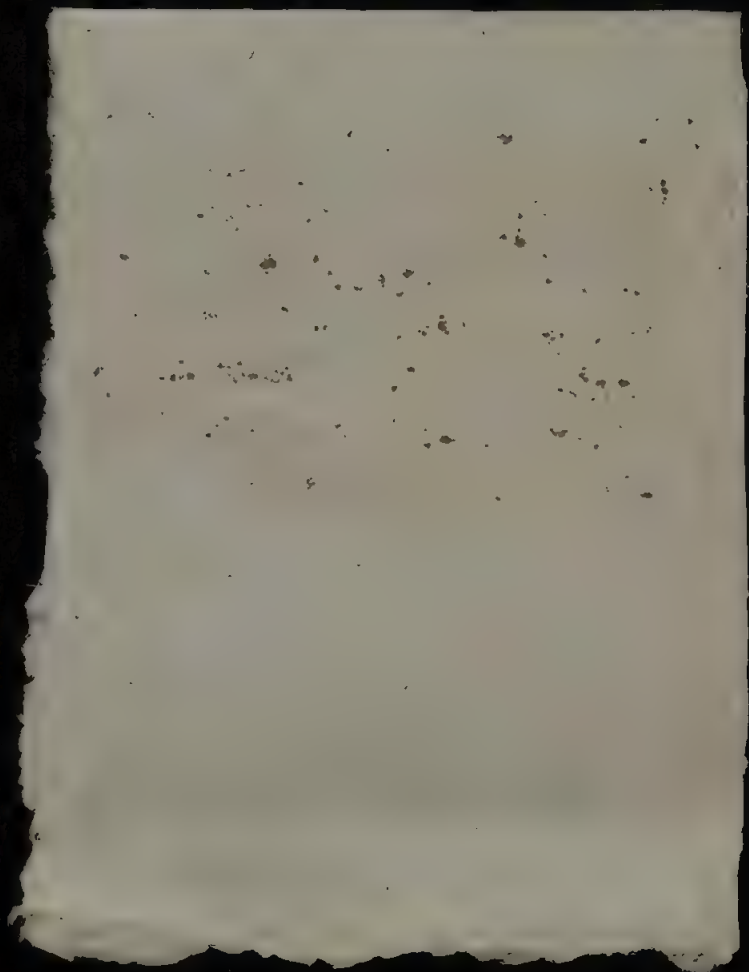
Thaddeus Wencuske, v. Karl Falkenstein, 8te Leipzig.
1834.

Scibor z Sciborzyc herbu Ostoja bawił na
 dworze Zygmunta Luxemburszka króla węgiersk.
 z którym (r. 1387) był na wyprawie przeciw Turkom,
 gdzie Dunaj w zbirozi zupełnej przepłynął. Do r. 1409 był
 gubernatorem siedmiogrodu. Zebrałszy znaczny majątek
 zakupił znaczne posiadłości, tak iż go zwano Panem
 całego Wagu (poręcza nad ręką Wagu), gdzie wystawił
 zamek Bieczko na pamiątkę swego starca. Synowi
 swemu przez rok cały wyprawiał użycie weselne.
 Drugim synem cegli moze-krowym tego Scibora
 był Scibor z matych Sobowic (Stibori^{de Stiborich et}us (de Mi-
 nori Sobovich) Baualaureus in Decretis, który r. 1410
 został biskupem Jagierskim (Agriensis) potwierdzonym
 w Rzymie d. 13 sierpnia 1410. R. 1411 Zygmunta król
 węgier. chcąc zadobyć użynie prymierzowi zawartemu
 z Krzyżakami wysłał Scibora wojewodę siedmiogrodu:
 kiego do niszczenia Łoloki, który przez Łoloków pod
 Bardoniem został pobity i odparty. Kromer powiada
 (Lib. XVII podr. 1411) iż w wojsku polskim, „Stiborius Agri-
 ensis episcopus, ejusque frater exules Hungari,”
 byli; za co by zaś byli wygnani, nie wiedzieć. Do zawarcia
 pokoju przez Zygmunta z Łoloką, wrócił Scibor biskup
 jagierski do Węgier r. 1412 gdzie jeszcze (jak widać z dy-
 plomatów) żył jeszcze 1418, 1420 i umarł około 1422. Ło-
 min został biskupem Jagru ~~Tomaz~~ Tomasz III r. 1423
 (Schmitt Nicolaus S. J. Episcopi Agrienses fide di-
 plomatum convincit. Tyrnaviae 1768. 8°. Tom. I. p. 389 - 407)

Jan Albert pobity od Węrow r. 1491 w Prezowie
Kazmier Jagiellończyk r. 1471 pod Nitry pobity
od Macieja Korwina

Thomas Bakacs ab Erdöd tit. S. Martini in monte.
fuy S. R. E. presbyter Cardinalis archiep. throniensis,
Patriarcha Constantinopolitannus, creatus a. 1497 lega-
tus de latere d. 15 Julii ~~Electus~~ + 1521 in junio.

Sabor z Saborzyc (Czibor Wayda) (herbu
 Brzoja) wojewoda siedmiogrodzki
 dziedzic zamku Betzko (Borondota)
 Koto Treanyna zostawit tylko córke
 Katarzynę która r. 1437 była za
 Pawłem Banfy de Alod-Lindwa
 (Lindenbach) Koniuszym w. Korony węgier.
 (agazorum regaliū magister)

Chimiorodilnia got' danyey Saimanuy a foz nie; Polshi.
Pictuſca rufpaua o stymach tej krajiny o palmie Lyſogot; o orgi;
 i Bzieſt' nidero; Wiclaw p. Halcica Hancſt; Wyſłana 13 Grudnia
 1805 na natchodreniu towar: Warſh. przyjauiot Nauk.

[illegible]

W Serbiiach - Zagrum robia przez co si imiaj sie by.
 Alkufus znajduje si Zarys nio podleg Lincinga.
 Kolo Szaryna znajduje si rogi Ammona wielkie. Kolo
 Krakowa znajduje si wiele kof. Mamuta w Wieliczce. Stona
 296. Nad same m dobywaja kof. Moskorow w Premyslu.
 Kofice posadz na kofieci wydobyto leb Moskorow kofieci w
 kofieci tamte ciemne jest. W koficach krowa wykopano
 pizurke niernajomnych zwierzat znajduje si dawnie
 w kofieci Szaryna. Na brzegach Dniestru wydobivano
 Tury Turów; w gorskach nad Hym nadaleko Padhorice
 znajdowano rogi jelenie nad nek Szaryna. Wodo Dniestru
 wplywa w koficach Dniajowcis Tazrezi rogi Stona
 wty oicliu wykopuja. W kofieci Delatpa w Dniestru
 znajduje si rutna niernajomnych roslin. Kofieci stowiana nie
 ma w tych krajach gdzie sa: Paleotr, Megalony, Wielko
 stonie Szary, mamuty, długogolotbi - Moskorow; Europy
 cety posiadaja z szeregu: Stewieinie, Santonji, Gaulo
 tary. Przeprawa z ogoiach Wielkich. Krywanie
 w Santrech napobrzezach czarnego Dniajca znajduje
 si Mosastet z koficach drzewa tangu drewna kopalne
 wielkone, Silantinas Valeny) w bagnach. W skatou h
 karpachik Siestanka gotalka (Zarys nio - hümmling)
 Kolo Krywani poszczegone kopalne stola: Kolo na Staliej
 Goro: *Boa alpeica*, *Ranunculus*, *Heonitofolus*, *Auricomus*, *Androsace*
villosa, *Veronica helictioides*, *Solivaella alpina*, *Lampaula helictioides*
Stragoe alpina, *Gentiana tenella*, *punctata*, *Cacalia tomentosa*, *Stre*
more alba, *Alpina pinum hirsutum*, *Ulex alpinum*, *Epilobium alpi*
num, *chillea clavata*, *Thesium alpinum*, *Saxifraga aizoon*,
Poleidon, *Botanica filipensis*, *Machringea muscosa*, *Cercis tenax*
misofolus, *Scorpioides*, *Cacalia albiflora*, *Silene lagaschna*,
Asanthemum alpinum, *Alchemilla*, *Pediclea rosacea*.
 (Przeprawa z ogoiach Wielkich)

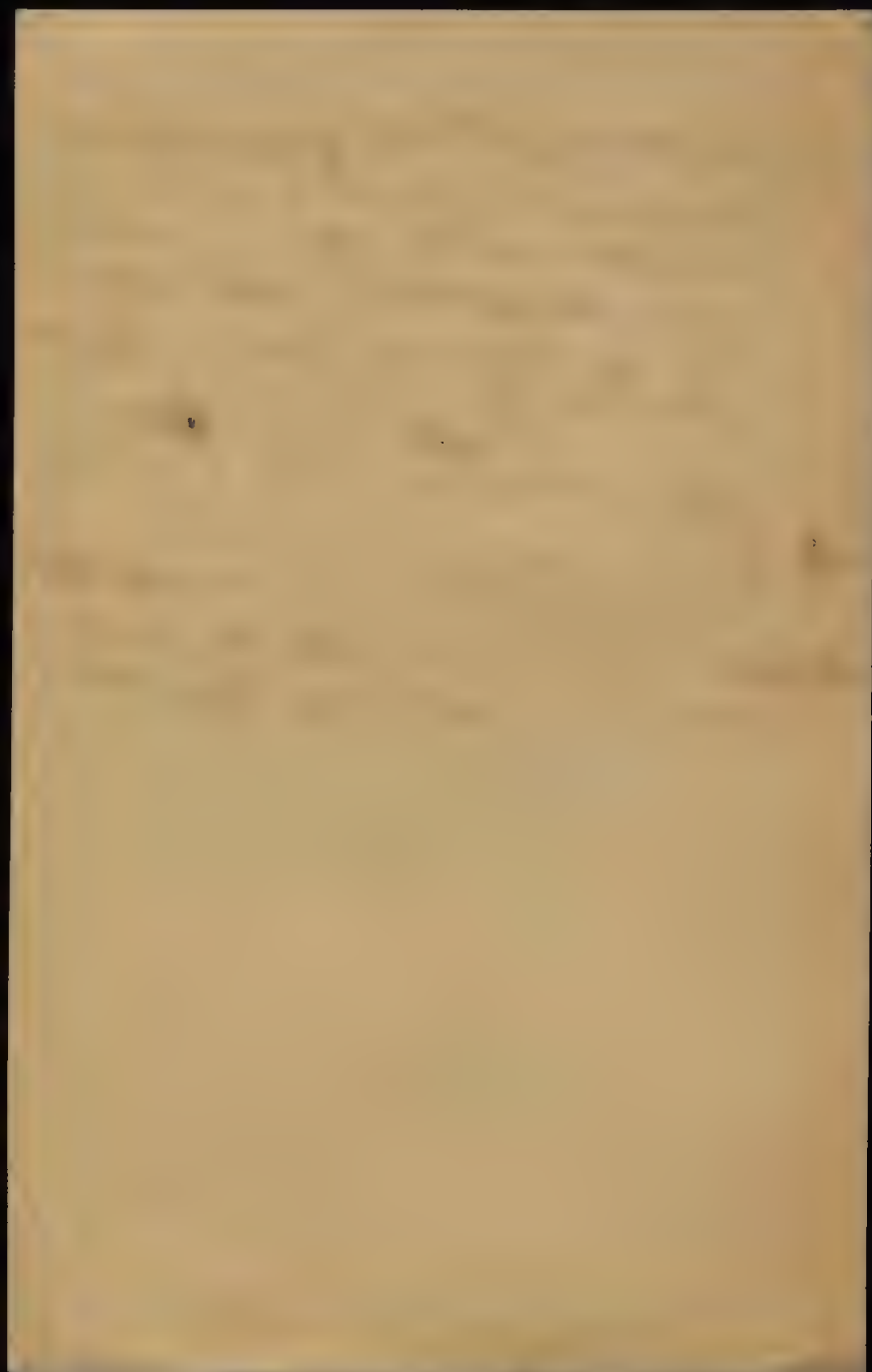
Ludwig Georg Gottlieb: Geognostisch
bergmännische Reise durch einen
Theil der Karpathen, Ober- und Nieder-
Ungarn angestellt im Jahre 1821.

Leipzig, Verlag von Johann Ambro-
sius Barth. 1824. 8.

I Theil, str. XIV. 386 Tabl. II - IV. VI - X.
wie tabl. 8 (setzt in Kolor. brack tablic.
II. V.

II Theil (bez tytułu) str. 1-400 (Kolor. brack)
i tablic (2) I - II nauki przyr. 1995.

Miałowich K. Wieliczka (Plan der Reise:
torow) Krakau 1875. Litogr. Geogr. 830.

Narody które różnemi czasami osiadały w Królestwie węgierskiem po zajęciu takiego przez Magyarów czyli Węgrów (Hungrów) których użyciu węgierscy porażyli się z jęz. i Hunnów która pierwotnie wyszła z Mongolii, należąc do rozległego plemienia uralońskich Czudów czyli Finnow osiadła po między morzem czarnym a Kaspijskim ~~gdzie~~ w krainie ograniczonej Kaukazem i Uralem gdzie założyli państwo Madszat. (obok pobratymców swych Bolgarów). Około r. 734 opuszcili zaś swą siedzibę i r. 894 ^{niekiedy} pod wodzą Arpada, rod. kocz. węg. wielkomorawskiego państwa w dawnej Panonii. Później osiedli:

Z pochodzenia azjatyckiego:

1) Kumani, (Chuni, Hunni, Cumani, Paloczi, Uri) osiedli ^{przez} r. 895, później r. 1089 pod nazwą Łotwów (Kun-Uzoki), r. 1124 i 1238 pod nazwą Kumandów w Węgrzech. (byli to podobno Tatarzy)

2) Pieczyngi (Pessenyöki, Pisseni, Pesseri, Patrinaci) r. 944 ⁹⁵⁰, 1005, 1073 ¹⁰⁷⁵ służyli w wojsku nadwornym (tavernici) i przybyli z Bulgarii.

3) Jazygowie (Jászok) czyli Tuczniacy, Sagittarii, Pharetrarii, Balistarii, Philistaei, Zmaelitae, Saraceni, wojsko nadworne złożone z ludzi różnych narodów 1323.

4) Szeklery (Siculi) rodzaj granicznego wojska osadzonego w pewnych obwodach (Szekely) pokolenia węgierskiego 1289.

5) Chazarzy (Kozar) przybyli z magyarami 894.

6) Zmaelici czyli Tatarzy (Bulgari, Baskiri, Chwalisszi, Besermenii, Tatarsi) od najdawniejszych czasów, wygnania mocha-medanckiego r. 920. 1000-1038 trudnili się handlem

7) Hogańcy mongolscy (Beugerii, Tartari) r. 1242 i 1284. wzięcie tatarskie

8) Turcy (Ormani) r. 1526-1699 byli w posiadaniu Węgier

9) Ormianie 1281. byli już w XIII wieku w Gran, lecz głównych osady w Kiednogradzie od r. 1660 (Örmenyek) namiotkacy w nazwie Ormenny

- 10) Żydzi byli już 1098 przybywcy z Czech; 1222, 1251 otrzymali przywilej ^{wielkiego księcia} 1396.
 - 11) Cygani (Zingari, Zingani, Pharaonitae) 1417 przybyli
- Pochodzenia europejskiego:
- 1) Włochy (Latini) w XIII wieku, trudnili się chowaniem wina i bydła.
 - 2) Frankowie, Walloni (Galli, Gallici) osiadali 1092-1312
 - 3) Grecy (Graeci)
 - 4) Włochy (Rumuni, Valachi, Olachi) 1223
 - 5) Rusini (Rutheni, Broszoz)
 - 6) Morawianie (Bohemia crescy) 1425
 - 7) Serbowie (Bazi, Uskoki, Wlachy) 1389, 1404, 1412 za cesarza Zygmunta - r. 1433 z Jerzym Brankowiczem - r. 1439, 1459, 1481, 1538, 1689 z Jerzym Brankowiczem i Arsenim Czernojewiczem
 - 8) Uskoki (Bośniacy) 1522
 - 9) Morlachy 1597
 - 10) Niemcy z Bawaryj, Alemanii, Flandryj, Saxonij, Franconij

Narody pochodzenia azjatyckiego przybywały w całych plemionach (oddziałach) do kraju gdzie zajmowały całe rozległe obwody żyły z początku koczowniczo pod namiotami w pustaniach i z czasem pomiędzy Węgrami utraili najprzód rasę mową i narodowość. — Narody pochodzenia europejskiego przybywały sporadycznie jako osady czołkoci prowadzeni lub zachęceni przywilejami i korzyściami innemi, zakładali miasta, miasteczka, wsie i inne posiadłości trudnili się górnictwem, rolnictwem, rzemiosłami i dochowywali w późne czasy rasę mową, prawa municypalne i narodowość.

Osady niemieckie w Węgrzech. Już za czasów S. Sezejana
 króla przybyli kolonisci niemieccy do Węgier i osiedli w [prowadzeni przez
 Szathmar-Nemethi, albowiem Andrzej II w przywileju z r. królów Gizela z
 1230 (Fejer J. III. Pars II. pag. 211) mówi: fidelibus hospitibus (może z Bawarii?)
 bus nostris Teutonicis de Szathmar-Nemethi... qui se
 diebant in fide dominae reginae Keyolae (Gizela) in Un-
 gariam convenisse. — Około r. 1000 sw. Stefan w przywileju
 dla Nitry wspomina już vicum cum hospitibus — R. 1052
 osiedli Walloni z diutich w Kat, Andorna K. Koto Jagru. — F. R. 1142 za Gejzy II
~~okolo r. 1160~~ Około r. 1160 osadził Geysa kolonistów z Flandryi w nagubarku i
 Koto Hermanfytatu; r. 1178 osiedli Sasi w Klausenburgu; okolo 1222. — To napę-
 r. 1203 w Borafzowie (Kronstadt) Sasi (hospites Saxones) ajas od niemieckich
 — r. 1212 przybyli z Krzyżakami Sasi do siedmiogrodu
 — R. 1243 Król Bela IV Hospitibus de Latina Villa (Wallen-
 dorf-Blasy) nadał przywilej a Król Ladysław prawa
 Saxonów Spiskich —

Szczególne osady niemieckie 1) Hrenzen czyli Hrenzen
 w Komitaie eisenburgskim i oedenburgskim potomkowie Kol-
 nistów bawarsko-austriackich osiedli przed r. 1260. 2) Hseide;
 Bauern w wielenburgskim Komitaie potomkowie kolonistów
 allemańsko-fryzjczyków osiedli w najdawniejszych czasach
 mają przywileje z r. 1620. 3) Gründner osadnicy 6 miast spis-
 kich Schmölnitz, Hofs, ~~Wieders~~ Schwedler, Demete, Göllnitz,
 i Wagendrüffel są potomkami turyngskich osadników przed 1332
 mówią górnoniemieckim narzeczem. 4) Dretzenseifer
 osiedli przed 1376. 5) turyngscy osadnicy 5) Tobrichauer w górnos-
 kim Komitaie z Turyngii mówią średnio ^{górn-}niemieckim narzeczem
 osiedli około 1326 7) Deutsch-Pilones ~~osiedli~~ w Borsony w kontskim
 Komitaie osiedli przed 1324 górnoniemieckiego porzątku. 8) Krike-
 hauer osiedli 1310-1340 w Krikehay (Handlowa) Koto Kremnitz (Turyngoburom)
 mówią narzeczem średnio-górnoniemieckim ~~osiedli~~ potomkowie górn-
 ników niemieckich w nitzańskim Komitaie (Graegerhay) 9) Haba-
 ner (menonici-Wiedersaifer) r. 1548 i 1622 osiedli.

Prady dolno niemieckie

Galiciae ac Sodomariae cum Regno Hungariae nexus.
pag. III - LXXIV in: Fejér Georg: Codex diplomaticus Hun-
gariae ecclesiasticus et ac civilis. Budae 1834. Tomi IX
Volumen IV.)

Węgrzy są gatemią wielkiego plemienia scytyjskiego, które
zamieszkiwało wyąiny Azji środkowej pomiędzy Altajem i
morzem Kaspijskim i którego pojedyncze odnogi pod na-
wą Hunów, Partów, Chararów (Kozarów), Awarów (Obrow), Kumanów,
Uzów, Beosów (Biosenów - Pieczenegów), Polowców (Poloców
- Fahlen), Szeklerów, Jaszów (Jazygów) w Europie nad morzem
Czarnym porzuciły od pierwszych wieków Chrześcijaństwa
się pojawiały. Dzisiejsi Węgrzy, których mowa ^{n) należąca do} pokrewna jest ^{scytyjskiej, czyli}
mowie Finów (mianowicie Uralo-kich Nogutów i Ostjaków) ^{uralo-ko-altajskiej} prze-
kroczywszy Wołgę i Dniepr, osiedli pierwotnie r. 884 między Du-
giem i Seretem Koto-ujosi Dunaju w kramie którą przezwali Etel-
köz. Wezwani przez cesarza Arnolfa r. 892 na pomoc przeciwko
Swistopetkowi, który stawiańskie wielko-morawskie państwo ^{państwo = państwo}
zamierzał utworzyć, zajęli r. 894 cały kraj między Karpatami a ^{(weg.) - północ}
morzem adryatyckim, pomiędzy górą Kahlenberg Koto Wiednia ^(grek.)
i szczytami gór wotaskich. „Zajęcie kraju tego przez Węgrów”
- powiada Palacky - „było najdotkliwszym ciosem i najwęższym
„nieszczęściem, jakie Stawian w ciągu tysiąca lat doznać mogło:
„Węgrzy albowiem wionęwszy się jako klin w samo serce właśnie
„co wytwarzającego się państwa olbrzymiego Stawiańskiego, znisz-
„czyli na wielki naderżę Stawian.” - Anonim Notariusz Króla Beli
(zypny około r. 1180: Gesta Hungarorum edit. Schwandtner: Scriptores
res. Hung. Vienne 1748 Tom I et Endlicher: Monumenta rerum Hung.
Arpadiana. Vienne 1827) powiada, iż Węgrzy liczący million ludności
pod dowództwem Almosa około r. 894 wyruszywszy w pochód, przeszli
najprzód Kijów i Królestwo Kijowskie. „in ductu Kyenlensium venerunt

„usque ad civitatem Lodomer (Włodzimierz); Dux vero Lodomerien-
 „sis et sui primates obviam Almo duci... processerunt et civitatem
 „Lodomeriam ultro ei aperuerunt et Dux Almus cum omnibus suis
 „in eodem loco per tres hebdomadas mansit.... quarta hebdoma-
 „da cum suis in Galiciam venit... Galiciae Dux.... aperta porta
 „civitatis Galiciae, quasi dominum suum proprium hospitio rece-
 „pit. Dum vero Dux Almus requiei locum per mensem unum in
 „Galicia habuisset, tum Dux Galiciae caeterique consocii sui...
 „Almum Ducem et suos nobiles rogare coeperat, ut ultra Ilouos
 „versus occidentem in terram Pannoniae descenderent... Dux vero
 „Almus et sui primates acquiescentes consiliis Ruthenorum, pa-
 „cem firmissimam cum eis fecerunt. Tunc Dux Galiciae duo millia
 „sagittariorum et tria millia rusticorum antea praecipit, qui
 „eis per sylvam Ilouos (hword, gword = las, 2 tąd Gwordzier) viam
 „praepararent usque ad confinia Hungariae... Węgry przeszli
 „Karpaty i stęgli najprzód pomiędzy rzeką Latorczą a bagniskiem
 „Szörnyc w okolicach dzisiejszego Żurawca, i poraziwszy
 „wodza Latorcz, zdobyli grody Ungh i Zemplin, usadowili się
 „w równinie pomiędzy rzekami Bodrog i Ciszg. 2 tąd r. 989 roz-
 „szerzyli się aż do Dity, 2 której książę Swistopetk umknąc ma-
 „riał. Następnie r. 999 zajęł Arpad zachodnią część, gdzie dziś Buda
 „i Veszprim.

R. 1092 Ladysław Sw. Król Węgierski podbił Rus' (Ruthenos) za to
 że Kumanów popierał. (Istoria P. II cap. 58)

R. 1189 d. 2 mai, zawrót w przyroczajach Bela III wzywac' tytułu
 Króla Galicji: Bela rex Ungar. Dalmat. Croat. Ramae et Galiciae.
 (Fejer pag. XIII)

R. 1206 Andrzej II Król zawiązał wzywac' takie tytuły Króla Lodo-
 merji: Andreas Hungariae, Dalmat. Croat. Ramae, Serviae,
 Galliciae, Lodomeriaeque rex Fejer pag. XVIII et Cod. dipl. Tom III. Vol.
 I pag. 31)

R. 1217 Colomanus (syn Andrzeja II) rex Galliciae - do r. 1225.

2
A. 1235, Daniel Romanovicz per Braslaum Ducem auxilio
Polowczorum Galliciae Dominio exactus, in Hungaria exul,
Belae IV. quum coronatus fuit, equum summa cum reve-
rentia duxit" (Chronicon Thurocui ed. Schwandtner 1746. L. II cap. 34)
"vasallicio obsequio duxit." (Chronicon Boudense ed. Podhradsky
1838)

A. 1338 circa festum Apostolorum Petri et Pauli, Dominus Lotka
(Lew?) Dux Ruthenorum venit ad Wysegrad cum electo populo
militum suorum, ad Regem Carolum Hungariae, promittens ei om-
nis amicitiae incrementum." (Chronicon Thuroczy L. III c. 98)

Saroskie Zupanstwo obejmuje 68 mil Dgergr. ma 3 Królewskie
wolne miasta: Eperies, Baryjow i Sabinow (Zeben); 12 uprzy-
wilejowanych miasteczek: Berzewize, Felso-Swidnik, Gabolto, Hla-
mosfalva, Hethars (Siebenlinden), Keizer-Kosztolan, Kurima, La-
losa, Sáros, Sebes, Somos i Zboro; 357 wsi, 24 przysiółków
(Prädien), i 13 starych zamków i ruin (z których i zamieszkały:
Hlenig (Castrum Uivar), Kapinár, Keizer-Lipóiz, Körszeg, Szinge-
Lipóiz, Makowiza, Medjes, Zalówa, Sáros, Sóvár, Tarkó, Váralya
(Zodhrarik), Váratska; i góra (wawozt Bengraf) Baranyisko (Purzel-
grund) — ma ludności 192,736 Słowaków, Ruffinów, Szotaków, Niem-
ców (w miastach), nieco Węgrów; Ruffinów jest 65,842, a Lutheranów 17,894,
Żydów 7000, Cyganów nieco. — Opale znajdują w górach trachitowych Dub-
nik i Libanka, przy wsi Boerwenica, odtąd dalej w ramiach kfiżtactach
jako Opalmanicz, Opaljaspis, woskowej, wątrobianej barwy, nemilit;
chalcedony, obsidian, porfir, karniole, kryształy górne, rogowiec do-
linie Taroj. — Główna rzeka Taroja czyli Torsisza wpada pod Kossy-
ami do Hernadu (Künert); Toplya (Tapolj, Teipel) wpada do Ondawy.
Zastanie: male w górze Cerna Włora nad wsią Poloma; — najciekawsze
we wsi O-Ruzsin, między wsią Wielka-Ladna w ^{199 yolkie} ~~dalej~~ potoka Ruz-
sin ~~opadają~~ pny uściu do Hernadu, z mil od wsi O-Ruzsin, otwór
jednej pieczary ma 12 sążni głębokości, a 3 sążnie wysokości, ma 20 sążni
długości równą poprzecznej, pokryta kryształami. Obok tego druga pieczara
ma ~~wiekszą~~ 2 stopieńki nad otworem, druga 25 sążni, tu jest tak zwane kamień:
ne mleko; pieczara 3 z wsią Hlinak albo Hlinaczynica; w pobliżu jest tre-
cia pieczara 25 sążni długa, i czwarta 14 sążni długa.
Zródła mineralne w tem zupanstwie najluzniejsze: Bardiów ma 43 źródeł,
dipow 14 źródeł, Sebes (włqierski Brhl), Czemete, Kis (maty) Sáros, góra

czyli raczej patac dawny z ogrodem hrabiego Haller; czwarte mile ztąd
 Magyar Iszla dwa źródła żelazne solne z kopalniami. — Abos przy
 ujściu Swinki do Hheradu, sławne odpuły pod górą Harp — Budamer
 ma 2 kapitele — Kende z źródłem żelaznym — Keizer Lipoy wieś
 z ruinami zamku na zachodniej pochyłości trachitowego pasma Sowaś.
 Kieś, w pobliżu wsi Czerwenica (Vorös Vágy) w trachitowych
 górach Dubnik i Libanka są kopalnie opalowe (Bris-Bpal) do 94
 Totów — Kelemes wieś z kilkoma kapitelami, wale żydów, synagoga
 kapiela — Köszegh ruiny zamku niskie w romantycznej, dyktaj
 okolicy. — Lebon (Sobinow, Libinium) miasto królewskie zbudowane
 przez króla czechy Beli IV, r. 1408 ufortyfikowane, klasztor Piarów,
 kościół parny piękny gotycki, w pobliżu kapiela rzeźbiona Swablowka —
Berezowiec miasteczko z 2 kapitelami i lasem modrzewiowym —
Hethers (Siebenlinden) miasteczko na starym małym kościele z wie-
 loma starymi pomnikami. — Palocsa miasteczko i zamek na ska-
 le międzykalmi — Hlenig (Hlanigowice; Castrum Uivar uiekawie ruiny na
 ska- le, mile na wschód od Leiby-Ujfalu i Reben — Tarza (Torissa)
 gniazdo wygasłej rodziny Tarzaj, zamek obronny r. 1813 woda zburzyła
 — Tarkeo (Kamienica) ruiny dużego zamku na ska- le hr. Derocffy —
Wielka Sarysz (nagy Sáros) z ruinami dużego zamku, przy drodze
 na 30 wsi i miasteczek; w zamku Ktony r. 1613 Jerzy Hufnagel ztycho-
 wał z widokiem miasta, został r. 1701 d. 10 Kuriatnia Stanisław Rako-
 wy II przy podkowniku Solari pojmany, zbudowany zamek 1350 —
Szinge Lipoy wieś na granicy i drodze do Leowicy w romantycznym
 skalistym ustroniu ma kapiela, 14 źródeł mineralnych silne kwaterze żelaziste
 i siarczane; w sławie wytyśka 4 źródła Kwarafagh, ruiny zamku Temple-
 rgafow, jaśnie tutaj i w Rencifo — Szinge ma stary kościół z XIII
 wieku — Bardijow była tu drużyna r. 1579 — Ma Kowita zamek
 Ostrogski, niedaleko figura z napisem: Illustrissimus Princeps Dominus
 D. Janusius Dix in Ostrog, Comes de Tarnow, Palatinus Wolhyniae et
 cum Susanna Seredi consorte sua hoc opus renovari curavit A. D. 1590
 die 19 Julii, i. hebem Kapiela Seredi.

Hlanusfalva miasteczko, pod miłi i tąd ruiny zamku Medgyes
 i we wsi Komlos - Keresztes ruiny opactwa Krzyzaków (Mie-
 chowitów) - Kapi miłe od Prezbowa ruiny zamku - Margony
 w piśmie o Kolcu.

(Nr. 15) Das Sárosi Komitat in Ober-Ungarn von
 Ernst Theodor Krieger. Wien 1841 (Verlag der
 Kunsthandlung H. F. Müller) 4to pp. 43.

Ob. Weidmann: Male-
 risches Oesterreich. Wien
 (H. F. Müller) 1840 - 1842.

4te I Band (Heft 1-10)

II " (" 11-20)

III " (" 21-31)

ruiny: 1) Maza 2) Eperies 3) Sáros (miasto i wido kien
 ruin) 4) Das Bartfelder Bad. 5) Rathaus u. die
 Pfarrkirche zu Bartfeld - Die griechisch-unite Kirche in
 Eperies - Die Ruine des Schlosses Kapivar - Kathol.
 Pfarrkirche zu Eperies. 6) Trachten von Eperies (zu Wien)
 und von Soos - podług rysunku J. Alt.

Archiv des Königreichs Ungarn von Johann von Csaplo-
 vis. Wien 1821. Band I p. 220 opis Soos.

Szepeshazy und Thiele: Merkwürdigkeiten des Königreichs
 Ungarn. Kofhan 1825. 2 Bde.

Rusini w Węgrzech.

Idaje się iż Rusini, których także Rusniamkami (pro-
węgiersku Oroszok) zowią, i którzy do jednego szeregu
z południowemi Rusinami w Galicji i Rosji należą
osiedli w Węgrzech jeszcze przed przyjściem Madziarów;
archidiecei najdawniejszy kronikarz węgierski Anoni-
mus regis Odellae notarius twierdzi, iż Rusini razem
z Madziarami do Węgier przybyli („Multi de Ruthenis
„Almo duci adhaerentes secum in Pannoniam venerunt,
„quorum posteritas usque in hodiernum diem per
„diversa loca in Hungaria habitat.” — *Gesta Hunga-
rorum* §. 10 pag. 12 ap. Endlicheri Monumenta Arpadiana
J. Galli 1849). Tenże kronikarz twierdzi, iż książę Zol-
tan osadził Rusinów na pograniczu Niemiec, gdzie
w komitaacie wizeburskim zbudowali zamek Orosz-
vár (Karlburg) „Dux Zolta fixit metas regni Hunga-
riae. ~~et~~ ex parte Phrentonicorum usque ad pontem Gun-
„al (Gyllendorf nad Leytha) et in eisdem partibus dedit
„castrum construere Ruthenis, qui cum Almo duce avo
„suo in Pannoniam venerant, et in eodem confinio ultra
„Militum Musun (Hansag) collocavit etiam Bissenos”
(t.j. Pieczyngów) (pag. 53) — Około r. 1110 miał Koloman

Król węgierski wezwać z Włodzimierza (Łodomeria) i
 Haliża nowych osadników ruskich, których osadził
 w mieście Brassfalva (Dziś Nagy-Brasszi) w neograds-
 kiem komitacie. (Istvanfy Histor. lib. XVI.) Z tegoż czasu
 zdają się też pochodzić ruskie kolonie: Brasslamos,
 Nagy- i Kis-Brasszi w torontalskiem, Brasszi w rimégis-
 kim, Brasszi w wesprimskiem, Brasszlo w Baranyeniskim
 komitacie. - Według Chronica Hungarorum ed. Varsae.
 za cesarza Stefana św. około r. 1000 miasteczko Söovar
 (castrum Salis) było granicą pomiędzy posiadłościami
 polskimi, ruskimi i madyjarskimi. Że Rusini przed
 XIII wiekiem w Węgrzech mieszkali świadczy przynajmniej z
 r. 1254 wspominający mogiły Ruskie (sepulchra Ruthen-
 ica) nad rzeką Laborca. - ^{Węgierskiemi} Lomiedzy Rusinami węgiers-
 kiemi krzyż podanie, iż Król Andrzej I ukrywał się po-
 między Rusinami w komitatach Ungh i Bereh (około r.
 1046-1061) i dotąd pokazuje 2 mogiły (carski kirkki)
 gdzie jego dwaj synowie mają być pochowani. - Mylnie
 jest przeto podanie jakoby książę Teodor Koriatowicz

Rusinów dopiero w XIV wieku w Węgrzech osadził. Był
 w tym tylko prawdy, iż książę Teodor Koriatowicz r. 1354
 zawarł w Orasturii układ z Ludwikiem królem węgierskim
 i 1339 do Węgier, gdzie mu
 Król Karol I nadał Koriatowicz polskim, moją którego ustąpił swoje prawa do Podola
 i Munkaczowskie w Beregkiej
 Stolicy rządzące od Ugo do
 i Maramoroszu.
 Teodor r. 1339
 zamek Munkaczowski, a i.
 1360 d. 8 Marca monaster
 św. Mikołaja, gdzie był wy-
 rzeźbiony herb jego: ryce-
 zający kopią moka.

(Engel: Geschichte von Halicz und Wladimir. Wien 1792. II
 Bd. p. 54) Z Koriatowiczem przysięgło wiele ruskich bojarów
 do Węgrzech. Dyplomata węgierskie wspominają jeszcze r.

1415 „familiaris condam Theodori ducis Lodolae, possessoris:
nem Eretfalva deprecans” i r. 1416 „Ondrej Lan de
Kassa dworzanin Koriatawiza posiadający Fe Kete - Ardo
w Komitaacie Ungosa. - Według podania założyciel Koryatowicz
Komloska (w Komit. Abauj) Bekero (w Kom. Sáros) kas-
ciot w Hegyallya i cerkiew w Makowitzy (Kom. Sáros) -
Na spisu byli już Rusini w XV wieku albowiem na belce
w cerkwi Loraos był ruski napis z r. 1420. - Najmiej-
niejsza z familii ruskich w Węgrzech byli Condar de
Olnod (Onód) którzy w XV wieku posiadali Makowicz,
Sztrypko i Tokaj i którzy r. 1470 wymarli. W Komitaacie
marmaroskim posiadali Rusini tak zwane wóie wo-
toskie (villae olahales) a w bereghoskim mieli 10 wó-
r. 1496 mieli osobnych sędziów (kniaziów) którzy wta-
nego obierali Wójewodę. (Karol Meszáros: A magyarorszá-
gi oroszok t. j. Węgierscy Rusini. Pesth 1858 bey Gustaw
Emich pag. 149 - 166). - Jeszcze r. 1628 osadził dziedzic
Jan Bajori w Ledlicze Koto Brosz Leklin (czyli Herdegenshay)
kolonię Rusinów z Polaki (w Komit. Sáros); a nawet w r.
1711 są ślady osiadania Rusinów polskich w Komitaacie Ungh.

Procy Rusinów były także i polskie ^(Jablonowie) osady w Węgrzech.
~~W~~ Polski element przeważał w Zebeni, w Starej Lubowni
r. 1603 miał proboszcz Bartłomiej Grochowski polskie ka-
zania, a w Łodolinie r. 1645 Liangy. R. 1641 wydał ~~profesor~~ profesor
szkoły w Łodolinie Jakób Nigrini prawo magdeburskie w
języku polskim. W Bardiowie oddał jagierski kanonik
Stefan Kolosváry r. 1672 polskim katolickim ~~skazom~~ kazom zabu-
dowania zboru protestantów. - ~~W~~ W XII wieku założył polak
Kazmierz wieś Kazmer (w remplin) i był ojcem szlacheckiej rodziny
Kazmer która 1690 wymarła; a Adamus Polonus założył Adamfölsde
(wieś w Sároskim)

niektóre ruskie osady na Węgrzech nosiły dawniej niemieckie nazwiska: Szulin (Sulm) Hadermark (Hundertmarkt) Orturnia (Orthorn) Kojso (Kochenseiffen) Helzmanow (Hannodorff) Luko (Jornau) Refso (Grünwald) Malizo (Malzan) Falucska (Bagnethay)

Gatęzię Rusinów w Węgrzech są tak zwani Sotacy potomkowie narodu Sotagów, który Jornandes wspomina (podług Szafarzyka). Wresztem wieku liżyła jeszcze tak zwana Sotakeria 70 gmin.

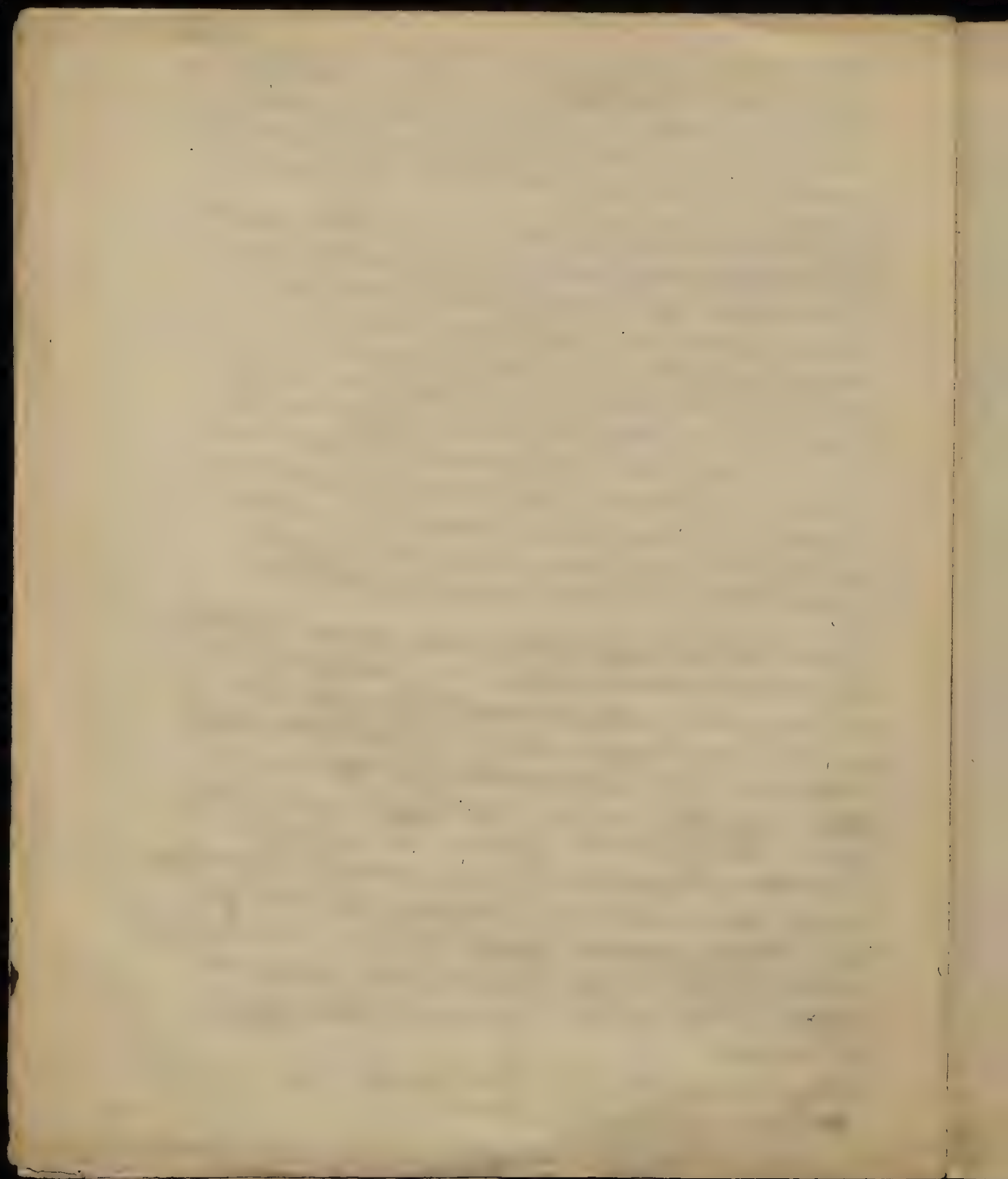
Rusini zajmują w północnych Węgrzech około 340 mil □ od rzeki Loprady aż do góry Supanic w marmaroskim komitaacie czyli od Tatrow aż do góry Piętroz. Mieszkają zaś w Holicach albo ziupaniotwach (komitatach): 1) Spiskiemi (rozrzucony) 2) Szaryszkiemi (rozrzucony) 3) Gemerskiemi (kolonie) 4) Abaajwarskiemi (kolonie) 5) Temnerskiemi (Templin) (przeważnie) 6) Uzhorodskim (Ungwar) 7) Berezska-Ugorskiemi (prawie całe) 8) Marmaroszkimi (całe) 9) Sabolczskiemi (rozrzucony) 10) Salmarskiemi (rozrzucony); - prócz tego mają Rusini w Holicach Czarnodulskiej i Biharskiej 3 parafie (należące do Wielko-Waradzkiej ^{rajskiej} dycezyi) liczące do 5000 dusz - oraz w stolicy Bawarskiej (Wojewodynie Serbskiej) 2 parafie (Keresztur i Kucur, kolonie z końca XVIII wieku z Temnerskiej Holiczkiej ^{rajskiej} dycezyi) liczące do 7000 dusz (należące do Krzyżewackiej grecko-unickiej dycezyi). - Wcałem Królestwie Węgierskiem r. 1871 liczono Rusinów: a) w Mukaczewskiej grecko-katolickiej dycezyi 317 625 dusz (399 parafii, 456 kurii, 376 duchownych, 5 monasterów - po utworzeniu nowej dycezyi unickiej Samsz-Ujwarskiej w siedmiogrodzie do której d. 7 września 1856 przydzielono 94 parafie wotowkich z 105 114 duszami, wyciągniętych z dycezyi Mukaczewskiej) b) r. 1872 liczyła dycezyja Mukaczowska 376 parafii (z 1069 wsiemi) i 421 775 dusz. - c) w Białostockiej dycezyi utworzonej r. 1818 liczono w 1870 r. 187 parafii z 303 cerkiewiami (1228 wsi) z monasterami 207 duchownych, 154 025 dusz. d) w Wielko-Waradzkiej dycezyi: 3 parafie utworzone r. 1740-1752 liczące 5000 dusz. - e) w Krzyżewackiej dycezyi 2 parafie, liczące 7600 dusz. = Wcałtych Węgrzech 476 560 Rusinów unitów. w Galicji: w lwowskiej archidiecezyi 149 268 Rusinów unitów. 2) w Przemyślskiej dycezyi 842 144 Rusinów unitów. - Na Bukowinie Rusini diawiecy należeli do parafii bukowinowskiej ^{rajskiej} r. 1872 wzmiankowanej na stopień arcybiskupstwa i me: i dalmatyńskiej (gdzie mu podlegają 2 biskupi).

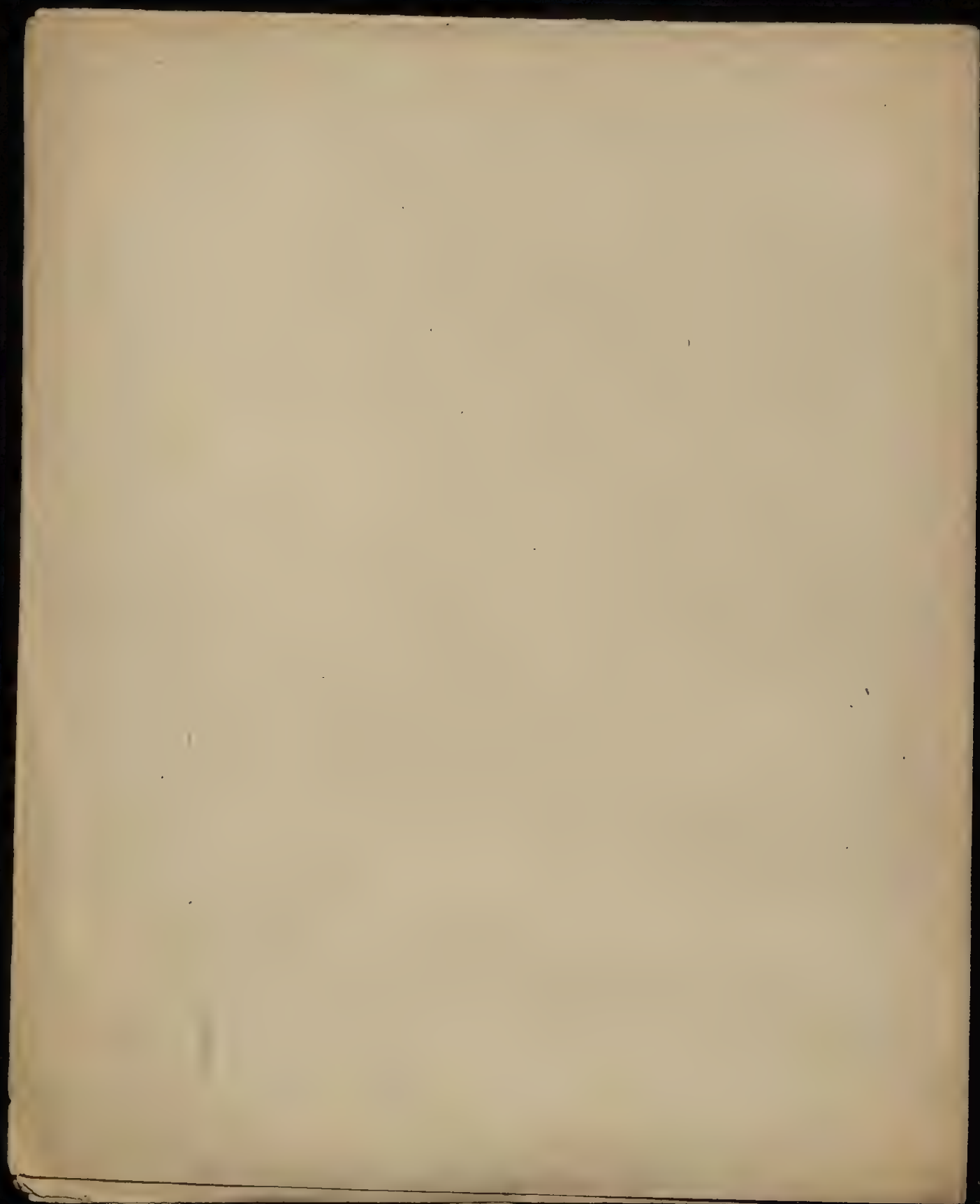
Na Rusi węgierskiej był niegdyś sławny monaster ruski Zanon (podług niektórych we wsi ~~Łuk~~ ^{Łonka - Seles} nad rzeką Ustą (czyli Uhla) w górach Kotołchota (Sziget) w którym r. 1262 został mnichem Krzysztof Jurzy Dwornicz (Patriarcha) Poln. Sobr. II. 210); lubo niektórzy twierdzą że ten monaster był we wsi Hraszewo (Körtvélyes) gdzie też w XVI wieku była drukarnia i do 300 mnichów?

Góry na Rusi Węgierskiej: Pietrosz 6882' Łop Iwan 5396' Trójaga 4632' Warło 3348' Jasena 2298' Swidowa, Turbata Tymna, Hlomet (w marmarozickim); Hnola, Magura, Kizesa, Jawornica, Jawornik, Jasen, Ostia, Stogi (w Beregickim), Czornaja Rypa, Wyszkowski Gorgan, Megty, Ginzowij, Szeroki Pohor, Popadze, Wyhorla (Vikhorlet) 4000' Rzeki: Orawica (Orva), Waga (Waag), Topla (Topla), Laborec, Pryzoka, Uh czyli Uz (Ungh), Latoryca, Talabor, Czernaja Tysa, Bitaja Tysa. Do rzeki Lisy wpadają: Udwa, Bodrog, Rowna, Tokta, Szabor (w Lemnickim) - do rzeki Uh wpadają: Uzyca, Uio K, Luta, Turycza, Turia (w Beregickim) - Do Latorycy wpadają: Zdeniawa, Wyrnica, Hrabownica, Linja, Stanka, Wira - do Borzowy wpadają: Welioki Rz (Nagy Rz), Rypinska, Hlatyna - do Talabora wpadają: Czerna Rypa.

Do nowoutworzonej dycezyi unickiej wotockiej, Samosz-Ujwarskiej d. 7 Septembr. 1856 wyznaczono z dycezyi Mukaczowskiej: I) 2 Archidia: Konatu Maramoroskiego wyznaczono dekanaty (Bistagorczyńska - Prototypres: byterstwa): 1) Bzkie 14 parafii z 15007 dusz. 2) Kassowskie 16 parafii z 14483 parafian. 3) Bzkie wotocka dekanatu Syhockiego z 9740 parafianami. 4) Bzkie wotocka dekanatu Wysejewskiego (Ussowienois) z 13077 parafianami. II) 2 Archidia Konatu Ugockiego: 5) Bzkie wotocka dekanatu Turczowskiego z 2686 parafianami. III) 2 Archidia Konatu Sattmarskiego: Dekanaty: 6) Bwatskie (Bwasienois) z 13 parafiami i 14162 dusz. 7) Wyzro - Banińskie z 4 parafiami i 7696 dusz. 8) Wielko - Banińskie z 12 parafiami i 8235 dusz. 9) Synje - Weralskie (Zinyer - Varallya) z 8 parafiami i 8023 dusz. 10) Bzkie wotocka dekanatu Sattmarskiego z 7005 parafianami.

w dycezyi Mukaczowskiej r. 1872 było 376 parafii, z 1069 wsiami i przysiółkami i 421775 dusz.

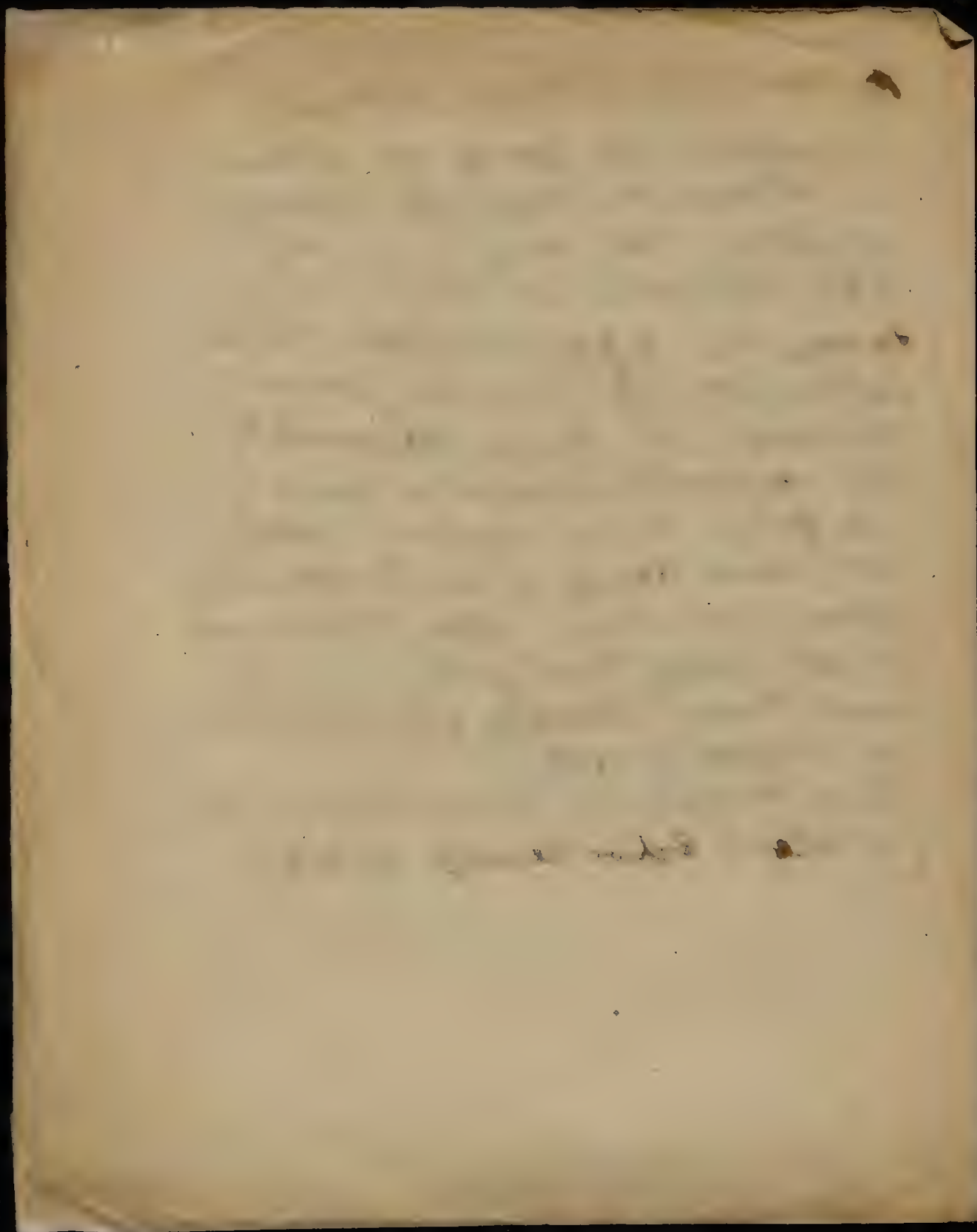

Rufini (Rutheni - Broszok) od niepamiętnych czasów
 mieszkają w południowych Węgrzech. Nowe ruskie osady
 podług powieści Anonymus Regis Belae Notarius
 edit. Endlicher (cap X p 111: "Tunc hi septem duces"
 "Eumanorum cum uxoribus et filiis suis nec non cum
 "magna multitudine in Pannoniam venire concesserunt.
 "Similiter et multi de Ruthenis Almo Duci
 "adhaerentes secum in Pannoniam venerunt, quorum
 "posteritas, usque in hodiernum diem per diversa loca
 "in Hungaria habitant.") przybyli Rufini do Państwa
 23 książętami Kumanów. Wskutek nowych kolonizacji
 za Księcia József i za Przedstawy zony Kolomana na
 rozkazach rż osady ruskie głębiej w kraj poza Lódz
 aż ku Wacown a nawet za Dunaj aż do zachodniej gra-
 nicy Węgier: co potwierdzają nazwy miejsc: Brosz,
 Kis-Brosz, Nagy-Brosz, Brosz-Gadna, Broszvár (Karl-
 burg w Wieselburgskim Żupanstwie). - R. 1360 Teodor
 Koriatovics dux de Munkacs (Datum in Munkacs, d. 8
 mensis Martii A. D. 1360) funduje na górze Czernek pod
 Munkacsem ~~Wielki~~ monaster Bazyljanów pod tytułem
 S. Mikołaja, któremu nadał wsi Bobovische (Bobovics)
 i Lauka (w Beregsk. Komitaie) (Ob: Fejer: Cod. Dipl. IX. 3 p. 196
 no XC III - Basilovits: Brevis notitia fundationis Theodori
 Koriatovics. Casovia 1799. I p. 11. + Schmitt: Episcop.
 Agriens. I p. 303) - Koriatovics po ustąpieniu Wołochów do
 Multan r. 1359 zaludnił ruskimi osadami pustą Marmatyję.

Akta patriarchatu carogrodzkiego wspominają r. 1390
Balicę i Dragosza jako wojewodów w Marmarofzu.
- R. 1458 jako namiestnik biskupstwa mukaczowskiego
wspominany jest Łukasz Jwiaszenicki ^(mestkyter) - a r. 1491
pierwszy raz wspomniany Jan biskup ^{episcopus Antiquorum} ruskich
mukaczowie - po nim r. 1553 Ladysław ^{episcopus Antiquorum} = 1561
Hilarion - po nim Ladysław Szent - miklossy 1568
i. t. d. R. 1641 dyżurniki biskup Baryli Tarasowicz
chciał przyjąć unia, lecz go za to Jerzy Rakoczy w wię-
zieniu osadził, z którego go puścił 1642 + w Augustynie
1648; po nim został biskupem Parthenius Petrowicz Rato-
zinski ^(Petrus Partheni) który d. 24 Aprila 1649
w Ungwarze przyjął unia z księciem Tawiskim
co papież Alexander VII potwierdził 1655. Umarł po r.
1670; lecz miał za życia dyżurnie Antybiskupa Joanni-
cusa Zeikan którego popierała Zofia Batorówna
wdowa po Jerzym Rakoczym II; ten był jeszcze r. 1684
trzymał probostwo w Niszlucie i odbudował Kłasztor
w Mukaczowie. - R. 1689 Jan Józef de Camillis Grek
biskup Sebasty jako misjonarz z Rzymu przybył
r. 1690 został od cesarza Leopolda I mianowany biskupem
mukaczowskim, ten zaprowadził unia + 1704. Następnie
jego Józef Hoffermeritzky unia, lecz go Rzym nie po-
twierdził, został 1715 biskupstwo i został hegume-
nem monasteru na górze Ber Lerne - Papież Klemens
XIV bullą z d. 19 Septembr. 1771 biskupstwo mukaczow-
skie potwierdził

Józef Kupi rusy w Węgzech mukaczowskiej
 Lucas presbyter 1454, Joannes 1491, Ladislaus
 1551, Hilarius 1561, Sergius 1606, Euthimius
 1618, Petronius 1620, Joannes Gregorius 1622,
 Basilus Tarasovics 1635, Dorphirius Ardan
 Sophroni 1642, József intereseere - Petrus
 Partheni 1650 (unita), Amphiloche Joannicus
 Malachovszky 1661, Raczin Valasfinowiczky
 1681, Maurocordati Lechorfzky -, Lipniczky -,
 Kulawiczky -, Raphael Angelus -, Methodius
 1687, Joannes Josephus de Camillis 1688 (unita),
 Petronius Kaminsky -, Josephus Hoedermars-
 ky 1709, Georgius Genadius Bizanczy 1716,
 Simeon Stephannus Olsavszky 1733, Gabriel Geor-
 gius Olsavszky 1738,
 Samuel Olsavszky 1747, Joannes Oradaus 1867
 (ms. Collar in Archivio Viennensi Nr 368)

Rys historyczny o ~~o~~ Jhucentach napisat
Sofron Witwiski' duszpasterz obrzadku grecko-
katol. w Zabin. Lwow raktadem i drukniem
M. F. Loremby 1863. - 8° str. 134. 1.

Z kartą obecną siedzieli Hunturowi pni Fran:
użytku Zajaczkowskiego litogr.

Jeżeli jest ich 120,000 od Kirlibahy aż do Aszfulny
i Rasaitowa od Kimpoling molsenski, Winiy
Kutty, Kosiw, Lityni, Nadworna, Lototwina
aż do Borokow na południe do zrodet Gar.
nej i Białej Góry aż do Siggiet. - Wyrostku
Garnu Hlora z 3 frakcjami Hlowysla, Lip Swan,
Dohane misce. Główny ^{gora} wysok 6488 stop wiod.
głównie miasteczka 1200 w ^{mi} 4800 miasteczek
Hlundow 114 wsi 6 miasteczek (z tych 9 wsi na Węgrzech)
w Bukowinie 32 wsi, w Koto myjskim 35 wsi i 2 miasteczek
w Stanistawow. 38 wsi i 4 miasteczek, na
Węgrzech 9 wsi: Jasienie, Boudan, Nowoge, Luby, Loda:
ny, Bania-niska, Rachiw, Piłtyj, Pryczkin)

hafta: roza kirigayka, i dehot'

nafta w Prokurawie, Zabie

Grünistener Gorn, = Gtupiwisch. Grün' Gorn nur
Glatzfarn w Gwajcanyj

Dobryn, Albin, Łoftun

Burkut na poloninie Łukawiec w bliskosci Tar;

taku Rabiniec 4 zrosta

zrosto fanyyste w Dowhopolu

Illob: Borys d. 24 lipia

J. Włodzimierz d. 15 lipca.

(Kwiatki Kozupien)

porożynica, tasyka, Łardak, Keptar, gugla
biata (bez kawałków z Kapturem)

guzki = bontyui (w wlojach upiękzenia)

peremitka.

garda = Kolia z cwanyczeńów

Krif

grun = wiechchotek

Owidowe ozero i hora obok Tiudowa: Rożna
wielkiego za Kutami.

Chid polonynixi 8-10 dni na wiosne

Trambeta

Rachmański wotykdén między wielką
nocą a świętami)

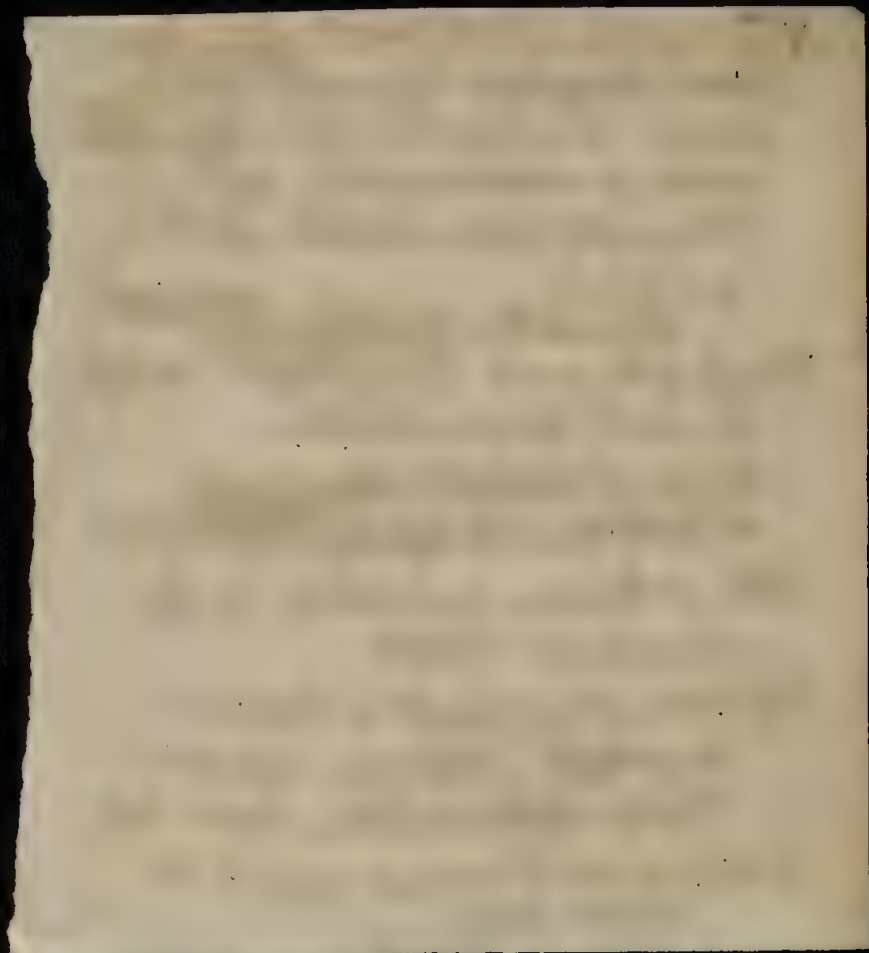
h. 50. Qw.

Plucuty wyrażają wywodzi pogo ^o Dienerigow
Potomki starożytnych Użów ^{angli} Torkow 262
płemienia tureckiego które około r. 867 - 10⁷⁰
wpadli na widownię w potudn. Rusi
którzy w przy Koncu XI wieku oparli w
tych stronach.

— Pol chciałby w nich widzieć Użokow
^{montenegrojskich}
Plucuty są to gorale zamieszkujące najwyż
sze szczyty Karpat wschodnich

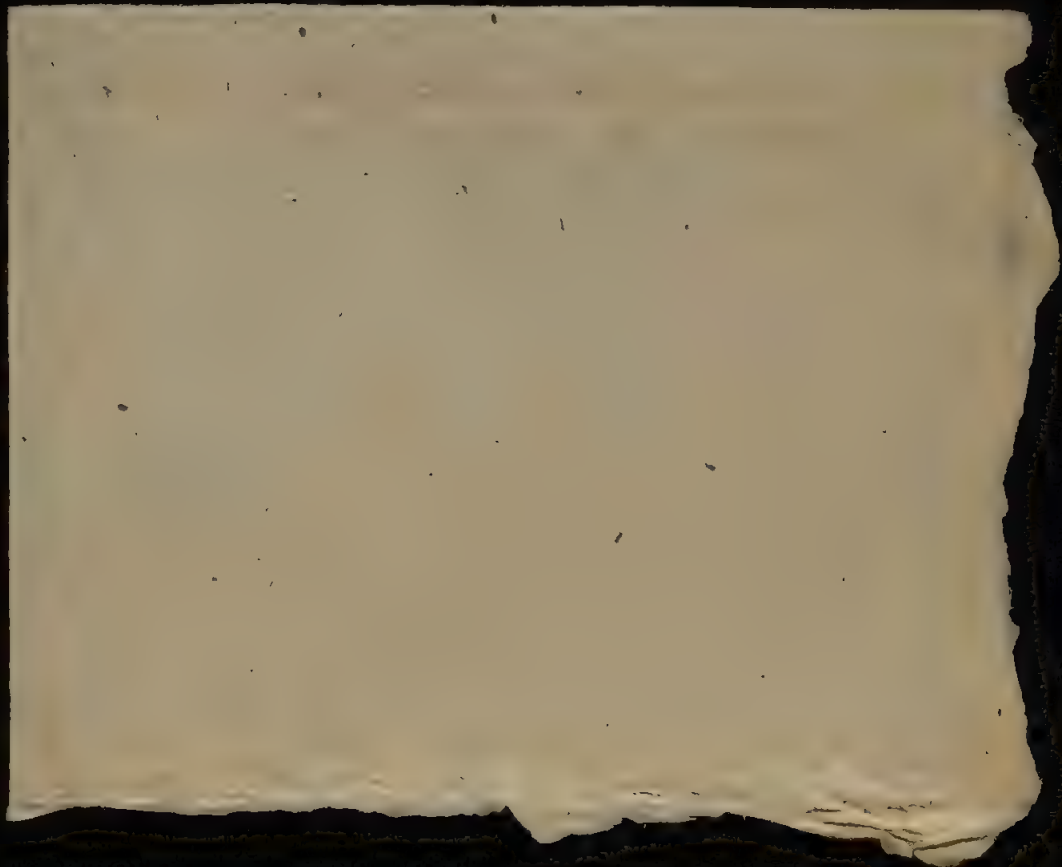
Witwiczki od Noroczi i Skandynawii
od Kiribaki aż do Rosulny ^{Sototwiny} i Rafactowa
Pol od Lapegny, nadworny, aż do
Kimpelung i Luszaw

Wagilewicz od góry Lepadii w Anyskiem
aż po Seret (Sototwina, nadworny,
Delatyn, Jablonow, Złotyń, Kosow, Kutny
na Węgrzech ~~od~~ Körömezö, Sziget do
Ruska Banja.

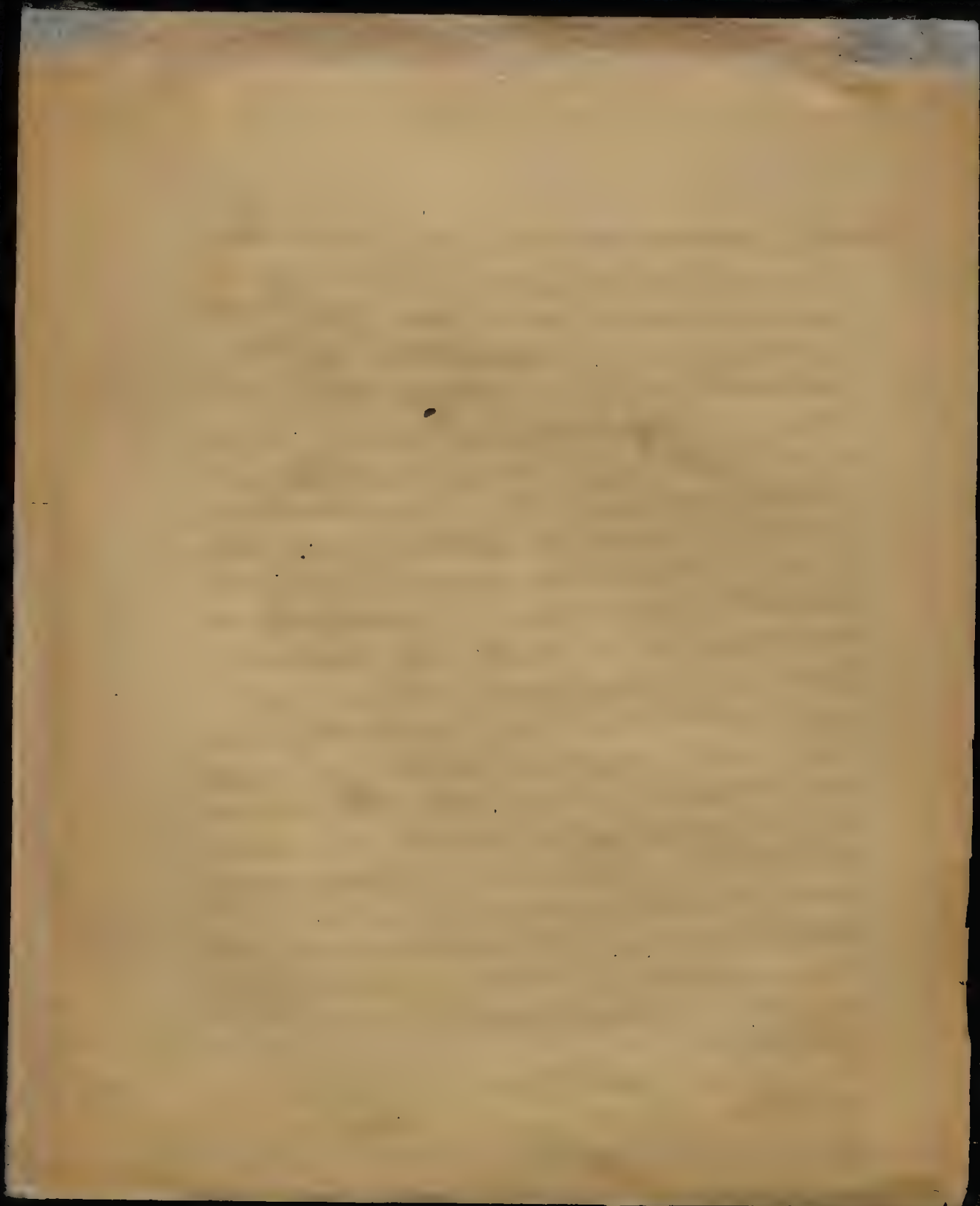
63
Balsam Karpachi albo Węgierski (Balsamum Karpaticum
v. hungaricum) (Об. Терпелина Карпатка)

об. Enc. pourq. T. III. Rept. I. str. 59.

Pomiędzy pisarzami w Węgrzech, celując, z zakonu Paulinów: 1) Stefan Batt (urodzony w Krakowie, żył około 1523) wydał *Rosarium coeleste*, i oraz *Żywoty Świętych w wieściach tajemnych*. (był zakonnikiem w Klastorze Paulinów Szent-Lőrinc.) 2) Magyar Walenty paulin wydał r. 1507 *Legende o św. Pawle, pro Tajnie*. 3) Kaplar z Pesztu (Pesthi) wydał: *Sermones exhortatorii ad viros religiosos*. Cracoviae 1531 - i *Compendium Directorii in visitatione fratrum*. Cracoviae 1532. 3) Grzegorz Bán - fi paulin, pisał pod imieniem: *Gregorius Coelius Pannonius* (+ 1545). - Gabriel Pécsvaradi prowincjał Bernardynów wydał r. 1514 opis *Ziemi św.*, który *Nicolaus de Farnad* plagiatował za swój ogłosił. - Stefan Verböci (uczeń uniwersytetu Krak.) wydał na ządanie Króla wtadyś: *Tawa: Tripartitum opus juris consuetudinarii Hungariae* 1514 - Vennae 1517, 1545, 1561, 1572, 1581 (ed. *Sambucus-Zsámboki*). Verböczy był gosliwym pastyrzantem Królewym pols. *Trabelli*. - Janus Pannonius (w Tasciwie Georinge) ur. 1434 + 1472 biskup pieciokosielski, poeta łaciński. - Jakób Liso de Meggyes (+ 1523 w Presburgu) poeta i historyk. - Filip Callimaco z Toskany pisał w duchu łacyni stylem wytwornym, klasycznym, więcej pięknym a niżeli rzadziej historycznym.

(Ob: *Toldy Franz: Geschichte der Ungarischen Literatur im Mittelalter*, übersetzt von Moritz Kolbenheyer. Pest, Heckenast G. 1865. 8° pp. 292.)

Henryk IV Cesarz potwierdzając na prośbę Gebearda
 biskupa praskiego, ^{dawne} granice dycezyi praskiej przy-
 wilejem danym na sejmie w Moguncyi roku 1086. III
 Kalendas Maii, Indictione 9^a tak opisuje granice
 tejże dycezyi ku wschodowi i południu. „Termini au-
 tem eius... hii sunt.... Inde ad Orientem hos fluvios habet
 terminos: Bug scilicet et 2us cum Cracona civitate,
 provinciaque cui Vag nomen est, cum omnibus regionibus
 ad praedictam urbem pertinentibus, quae Cracona est.
 Inde Ungarorum limitibus additis usque ad montes
 quibus nomen est Tritri (Tatry?) dilatata procedit.
 Deinde in ea parte quae meridiem respicit, addita
 regione Moravia usque ad fluvium cui nomen
 est Wag, et ad mediam silvam cui nomen est Mudre
 (Matra ~~Wag~~ a podług Szafaryka ^{i Salaskiego} Modor nad Dunajem
 podług Dudika) et eiusdem eadem parrochia tendit,
 quae Bavaria limitatur.”

Przywilej ten dochował się tylko w Kosmaja Kronice
 czeskiej II. 37 (edit. Freher, Dobner, Dobrowski,
 Koepke in Tert. Scriptores). Henryk III potwierdził
 granice biskupstwa praskiego założonego r. 973 przez
 cesarza Ottona I.

Łękański Piotr J. Żywot Świętego Wojciecha biskupa
i męczennika, Kraków 1858.

p. 24 „Na powrocie 995 r. udał się Węgier dla opowiadania
Krajozom świętej Ewangeli.

Hactvici Vita Stephani Regis Ungariae apud
Lertz Scriptores Tom XI. pag. 231.

pisze że Jezzie we pie ukazał się słusznej urody
młodzieniec i powiedział mu że przyjdzie do niego
misionarz aby go dobrze przyszył: - W parę dni
przybył Wojciech stawiano wiele krzyżów
- Wojciech ochrzcił syna Jezzy dał mu imię
Stefan.

W tym samym roku 995 roku udał się Wojciech z
Węgier do Argyra.

Długosz I p. 115 i 116 pisze. rok r. 994 że się Wojciech
udał do Węgier i r. 995 prze Kraków do
Łęki wrócił.

Cronica Ungarorum pisana w 2ej połowie XII wieku wyda:
na najprzód przez Koronackiego (Kronika Węgierska. War:
szawa 1823. 8.) następnie przez Stef. Ladiśl. Endlichera
Rerum Hungaricarum monumenta Arpadiana. Pars I.
Jangalli 1848.) w końcu przez Stanisława Lilata (w Aug.
Bielowskiego Monumenta Poloniae historica. Tom I
dwów 1864) mówiąc o zjeździe Miecysława I z Stefanem
Królem węgiers. (pag. 48 edit Kownack. - pag. 505 edit Bielowsk.
pisze: „Qui (Mecislo Dux Poloniae) congregato omni exercitu suo,
ad regem (Stephanum) ante Strigonium venit, ibique in terminis
Poloniae et Ungariae tentoria sua fixit; nam termini Polono-
rum ad litus Danubii ad civitatem Strigoniensem terminaban-
tur, dein in Agriensem civitatem ibant, deinde in fluvium qui
Tisia nominatur, cedentes, regressabant iuxta fluvium, qui Cepa nunc
cupatur, usque ad castrum Galis, ibique inter Ungaros, Ruthenos
et Polonos finem dabant.”

Holoman król węg. 1095-1114

I: 1) Bozysłła córka Rogera sycylijskiego
księcia. + 1112.

2) Eufemia córka Włodzimierza Monomacha
księcia perejaśław. ~~1113~~ Kijów. zaśl.

1112 rozwiedziona (+ 1139 d. 4 kwiet.

(podług innych) Przedstawia córka Świe-
topietka Kijowski. zaśl. 1104)

¹
Stefan
ur. 1101

Władysław
ur. 1101.
+ 1112

²
Borys
ur. 1113.
(Bartłomiej)
n. Krówna greckiej
cechy Kalojohannaj

Vita Stephani regis Ungariae p. 222-242

Lertz Monumenta Germaniae Tom IX

(Scriptorum Tomus XI.)

R. 1141 ze króla Geizy II osiadło w Węgrzech i Siedmingu, dzie wiele kolonistów z Flandryi, gdzie ich powódz morska która pomiędzy Grevelingen a ujściem Renu brzegi prota: miała i kraj zatopiła, z ożegzną wypłoszyła. Za Andrzeja II i Beli IV osiadło na Spiszu wiele niemieckich kolonistów z górnej i niższej Saksanii. Ci Niemcy mieli wolności: Opłacać rocznie 300 grzyw. srebra jako wry nos z gruntu; do: więzieni byli na każdą wojnę wystać 50 uzbrojonych; wolni byli od wszelkich podatków i danin; obierali sobie własci: wego landgrafa raskiego, który z hrabią zamku spiskiego spisał podług prawa raskiego; uwolnieni byli od wszelkiej innej jurysdykcji; obierali sobie proboszczów z ktorymi układali się o dziesięcinę. — R. 1241 wpadli Mongole pod Batu-Chanem przez Karpaty do Węgier, niszczyli i upaństwowili Beregh, Ungwar, Zemplin, Abauj i w liczbie 450,000 dążyli ku Sefstowi, nad rzeką Sajó niedaleko Onod porazili Belę IV. Niemcy ze Spisza schronili się z swemi dobytками na górę Lethonkö (Lettenodorfer Felsen, Schanberg, lapis-refugi) gdzie złata rządzili ukryci. Dopiero r. 1245 osiedli na nowo w dewocy i 1261 w górnych Kofszach.

Już około r. 1248 wspomniany jest związek 24 miast królewskich: Królewskich spisanych do ktorzych przez wolnych miast królewskich: Keis: marku i dewocy, należały: a) 13 miast spisanych r. 1412 za: wionych przez króla. Zygmunta Lucenturczyka Władysławowi Jagiellle za 37,000 Kopo (3700000 srebrenych groszy prażskich = 155,400 dukatów węgierskich.) te były: Bela, Leibitz, Poprad (Deutscher: doł) Szalo (Neudorf, Neocomium), Olasz (Wallendorf, Villa Italia vel Latinorum) Felka, Baralja (Kirchdrauf, Suburbium), Szepes-Zombat (Georgenberg), Menhard,

J. Paul Tomasek

Durand, Duszquinocz (Rifdorf, Villa Rusquini), Hraza (Michels-
dorf), Matthaeocz (Matzdorf) — 6) — 11 miast ^{Królewskie} które należały
do zamku Spiskiego i które dostały się rodzinie Zapolya potem
Thurzo w Koncu Csaky, które utraciwszy przywileje zostały do-
rzedu wsi: Nagy Szalok (Gross-Schlagendorf, Schlacken-
dorf), Welbach (Eulenbach, Villa Notuarum), Zsakocz (Eisdorf, Traci villa),
Kaposztafalva (Kapidorf, Campariti villa), Csöörtök hely (Don-
nersmarkt, Quintoforum, Fanum S. Ladislai), Szmissen (Schmigen),
Hllesfalva (Sperndorf, Bärensdorf, Villa Horarum, Villa Hro-
marichocz (Palmendorf, Villa Palmorum), Odorin (Dörn), Kuri-
man (Kirn, Villa Quirini) — Proszę tego były też miasteczka
Królewskimi dawniej: Schwabendorf (Villa Sueri), Groß Lomnitz,
(Mega-Lomitz), Hhunsdorf (Villa Canis), Danisocz (Densdorf)
^{Hummis villa}

Kroniki miasta Lewoczy pisali: Konrad Spervogel od 1516-1537 póź-
niej Hein Kasper 1538-1564

Okolo r. 1529 wrata wojna między Janem Zapolya a Królem
Ferdynandem którego generał Katzianer

R. 1544 zaprowadził luteranizm w Lewoczy proboszcz Jerzy Moller
czyli Müller; r. 1546 ^{rocznik} w Biele pastor Lorenz Quendel (Serpilius)
w Leibitz, r. 1548 w Neudorf, Wallendorf, Poprad, później w pa-
lat: Kirchdrauf, Georgenberg, Felka — i prawie cały Spis. R.
1545 Jan Hwarat z Lomnicy proboszcz Spiski prawił został
luteranem. — R. 1544 najdawniejszy klasztor Franciszkanów
w Lewoczy po wydaleniu Franciszkanów został kościołem fym-
talnym.

R. 1602-1604 generał cesarski Belquoso z jezuitami odebrał
kościół w Kołczykach luteranom, na Spiszu jego Walloni i Habsburgi
groszowali z powodu Boiskaga

Krantz, Melour, Hundertmorgen, Szent György (Jurke), Hanesau
(Hannsfalva), Matzau (Matyasfalva), Reichwald, Altendorf —
Göllnitz, Jeckelendorf, Einfiedel, Schwedter, Habańkufalva (Howerky)
— Farkdorf

- R. 1616⁵ w Gniazdach zamknęto Luteranom Kofuot i wygnano pastora Wawana spisko
 R. 1670 byt na spisu general spork i Hleifter
 R. 1682 Fokely na spisu, r. 1703 Rakocz

Kaschauer Chronik. Ausführliche Geschichte der königlichen
 Freistadt Kaschau seit ihrem Ursprunge des 7 Jahrhunderts
 Kaiser Heradius Zeitperiode (610-641) bis zum Programme
 der feierlichen Begrüßung des ersten Locomotivs im
 Kaschauer Bahnhofe, von Dr. J. Plath Bürger, G.-R.
 Mit 2 Lithographien. Kaschau gedruckt in C. Werfers
 K. K. privileg. akadem. Buchdruckerei 1860. 8te Nr. 320.

Główniejsze dziejowe epoki Spisza:

1241 Napad Mongołów na Węgry; bitwa nad rzeką Sajó pod Batu-Phanem

1261 drugi napad Tatarów pod Nogajem i Telebugą.

" Zatożenie Gornych Kofzyc miasta

1312 Trzy partye: 1) Wawana króla Czechiego którego wodzem Matthaeus
 Comes de Tencryn z rodziny Chak zdobywa zamek Sarosz przez:
 wa bitwę w dolinie Rozgon nad rzeką Sarosą niedaleko Koszyc d.
 15 Genoa w której padł spiski Comes Jordanus syn hrab. Eliasza
 de Görges zwolennik Matieusza palatyna; 2) Ottona, którego wodzem
 Kopasz palatyna; 3) Karola Roberta którego wodzem Omode
 palatyna z rodziny Alba.

1361 Król Ludwik w Koszycach, t. 1371 obrony Królem polskim, i jego nej:
 więcej w Dios-Gyor w zaprawstwie Bortfordkiem gdzie piskna
 okolica, r. 1374 daje stawny przywilej Polsce w Koszycach.

1383 w Koszycach obrona Jędrzika Królowa polska.

1411 Zawarcie pokoju między Węgrami a Polską w Starogrodzie

1412 Władysław Jagiełło zjeżdża do Węgier, gdzie poluje - Zastawa
 Spisza

1440 Elżbieta córka Zygmunta Króla węg. powraca obroną Węgier uję-
 kim partyzantom: Janowi Giskrzye Sarosz, Kofzyc - Akamitowi
 Spisz - Telefuowi Braus i diptow

- 1458 Król Maćko Korwin. + 1490
 1471 Król Władysław obrany Królem węgier. - Spisłki krabia Eme-
 ryk Zapolya stronnik Maćka Korwina
 1490 Król Władysław obrany Królem węgier. Współrządca
 Króla Jan Albert oblega Koszyc. - Stefan Zapolya stronni-
 kiem Króla Władysława. Traci bitwę pod Koszycami Król Jan
 Albert i ucieka do Przeszowa.
 1492 Król Władysław z Janem Albertem umawia się w dewocji
 1526 Jan Zapolya obrany Królem węgier. przeciwnik jego Ferdynand
 Król węgier.
 1530 Mikołaj Kosska stronnik Jana Zapolyi zdobywa Dunajec, pobit
 go jednak Serezy Kasper
 1536 cesarski generał Leonard Colonna w wojnach Węgier i Kazimier
 1541 syn Jana Zapolyi Jan Zygmunt + 1571
 1551 Izabella opuszcza Koszyc
 1553 Luteranie zajmują Koszyc w Koszycach i Bochna zdobywają
 1564 Szafer Schwenck z Alzacji generał Maksymiliana na Spis
 po nim od r. 1568 Jan Rubeer, (dalej Zeussenbach, Baska
 (+1606)
 1604 nowy pretendent Boockskaj Stefan, pobit cesarskiego generała hr.
 Jana Jakuba Barbiano Belgiora z Mediolanu który z żoną Jan.
 Kniż się w Siskim zamku
 1613 nowy pretendent Gabriel Bethlen + 1629 po nim Jerzy Rakoczy
 1630 Rzymochy młodego Rakoczego, generałowie cesarscy Jan Sporck,
 Gottfried Heister, Karol Strassoldo, Antoni Caraffa prześladowają
 Luteranów
 1678 pretendent Emeryk Tököly + 1705 w Mikomedzi
 1684 wojsko Jana Sobieskiego pod Zelen, Keszmarktem i pod Koszyc-
 ami
 1701 nowy pretendent Franciszek Rakoczy II na zamku ^{dece} pojmany od
 generała hr. Solari, lecz ucieka z więzienia do Łolki - wpada do węgier
 z wojskiem 1705, r. 1709 osadził Keszmarkt, Spis, dewocję, Przeszów, Koszyc
 lecz r. 1711 uciekł do Łolki + 1735 w Rodosie
 1738 nowy pretendent Józef Rakoczy za pomocą szmanta Łolki (hr. Bonneval)
 + 1738 w Czernewodzie w Bułgarii.
 1820 Kłopoty na Węgrzech Beres.
 1831 w Bereber ognisko powstania chłopów z powodu cholery na Spis powi-
 sił się domagają 42 chłopów.
 Wójsko marta i szorst

n. z Garbowa herbu Sulima

(rodzaj Trohaski)

Jan Farwey

chorąg 29
miejniti ziem

Krak. 1437.

Piotr Zawisza Stefan
Garbowi

Zawisza Przemys
Garbowa + 1428

Z. Barbara (bratanka
Piotra Mysza biskupa
Kraak.) ~~stefan~~

Piotr Kraczek
z Garbowa
+ przed 1431

Elzbieta za
Jakóbeni (z Tassowa.)
Staszowski z Staszówki

Marcin
1446
zginął pod
Warną
(Chelowski Monum.
II. 936.)

Stanisław
zginął pod
Warną

Jan Zawisza

Barbara
z Stanisławem
Tęczyński 1466

(rodzaj Trohaski)

Wiadomości o utopieniu Andrzeja Królewicza węgierskiego (syna Stefana V.) za serpnia Długosz z rocznika
 Traski (tak zwanego: Annales Polonorum - w Kodeksie
 Szamotulskim) gdzie pod r. 1290° wyrażono: „Eodem anno
 „rex Ungarie circa Chrober submergitur, et quette magne
 „in terra facte sunt.” (Monumenta Poloniae historica Tom
 II pag. 852, gdzie w nowie Bielowski tegoż utopionego na
 domysł zowie Władysław mylnie) - temiz samemi stary
 przystała ten fakt rocznik Sandziwoja z Czechla pod
 r. 1290°. (Monum. Polon. II p. 839.) - i temiz samemi stary
 rocznik Matopoloki (Monum. Polon. II p. 184) -
 Sam cūd o wskrzeszeniu Królewicza Andrzeja wyjął Długo-
 sz z mniejszej legendy o S. Kunegundzie (Vita felici-
 Kinsae duissae Cracoviensis) spisanej około r. 13²⁹ przez
 jakiegoś Franciszka, wydrukowanej podług rękopisu
 z r. 1401 w Monumenta Poloniae historica 1884 Tom IV
 pag. 662-744. (Ob: Vita et miracula Sanctae Kyngae Du-
 issae Cracoviensis wydał Dr. Wojciech Kętrzyński. Druk
 z IV Tomu Dzieła: Monumenta Poloniae historica str.
 662-744. Lwów z Drukarni Zakładu narodowego im. Ossoli-
 Ńskich 1884. 8° str. 184.) gdzie to miejsce str. 44. rozdz.
 XX Miraculum luculentum. Dum autem fratres (fratruales)
 duo felici domine, filii regis Stephani. per. mestruis morsum
 agnosuitur... in Vlada fluvio inter Vistuliam et Corvyn submergitur

(1290).... in Sandeiz in vigilia beatae Elizabeth (2. 18 Mo;
vembri) adductus....

(Ktorego uniemeny autem Stanisław
Krzysztofkan)

1. Text oddrukowany tu podług rękopisu perg. biblioteki
Zamojskiej: Vita S. Cunegundis et S. Salomeae. fol.
Kart 95 (pisany r. 1401 był dawniej w bibliotece Kłafztoru
S. Józefa w Krakowie, Łatysküh, ~~Wrocław~~ Crakieja, Crac.
Łonsküh) - podług rękopisu papir. bibl. jezuitów (pięć
800 (pisany w XVI wieku - bez cudów - pochodzący z biblioteki
parafialnej w nowem mieście Korvynie) - i podług
rękopisu: Processus novus particularis in causa bea-
tificationis seu canonisationis servae Dei Cunegundis
duissae et reginae Poloniae (pisany za Czesława
Jana Matuszowskiego bisk. Krak. in fol. na papierze
sątu K. 28-60 Vita servae Dei Cunegundis per religio-
sum patrem Franciscanum Theodorum in pergameno...
scripta... i K. 144-256. Vita beatae Cunegundis
duissae regni Poloniae filiae Belae Hungariae
regis edita a Johanne Długosze seniore canonico
Cracoviensi etc. Liber Johannis Długosze senioris
canonici Cracoviensis, quem pro memoriali compiter:
no legavit et legat sacro sanimonialium cenobio
ordinis Sanctae Clarae in Antiqua Sandeiz, in quo cor-
pus sacrum praefatae beatae Kunegundis requiescit
Anno Domini MCCCCLXXIV decima octava die mensis
Majj. - oddruk w Acta Sanctorum Julii Tomus
V. Editio novissima. Paris et Romae 1868 str. 661-783.

„Non ex illimibus hioce fontibus, sed ex Dlugosso, turbi-
do sane multumque corrupto rivo, hauerunt, quicumque
Ladislauum IV. fraternae caedis auctorem adhuc fecerunt.
Ad invidiam miserandi huius regis nomini conflandam
non satis Dlugossio fuit comminisci, legatum apostolicae
sedis a Ladislao, Ladislauum a regni proceribus in carce-
res coniectum fuisse, nisi parricidam etiam regem nos-
trum, adeoque nullo non scelere contaminatum, face-
ret. Sed inuateum fabulantem audire, ut quantum e suo
cerebro veteribus auctoribus assuerit, facilius discerne-
re, quantumque Ladislao calumniam impiegerit, ipsi
lectores, me non monente, certius intelligere pos-
sint.” (pag. 1024)

(dalej Ustęp 2 Długosza Hist. Polon. Ed. Lips. Libr VII.
col. 896)

„Quam bella haec narratio! quam ad fidem instructa! sed
tamen, ut involutam veritatem aut falsitatem in lucem
educamus, ex chronologia lumen accendamus.” (pag. 1026)

Andrzej brat Króla Ładysława, którego zaręczyła była
Klementyna córka Rudolfa Habsburskiego, 2 mart. r.
1278 - jak wnioskuję z listu tegoż Rudolfa
(drukowanego u Herget. t. Vol. III Tom II - Hanfir:
Germ. Sac. I. II) gdzie pisze: licet dilectus nobis quon-
dam H. illustris filiae nostrae sponsus, ut dicitur, cursu,
proh dolor! nimis praepeti vitam transierit brevis vite...
Długosz zaś pisze że Andrzeja utopiono r. 1290.

"Quare, quae Długossus de hoc Andrea submerso nar-
rat, iure fabulis, quibus auctor ille sciet, accenseri po-
test." (pag. 361.)

Utopienin Andrzeja piszq: Compilatio chronologica
rerum Boicarum, apud Bessel T. II pag. 339 "1290 Rex
Ungariae occisus est, cui Luno successit, comes de
Rost (Andrej Weneyanin?). Item frater regis Ungariae
submersus est; et sic praevalet iste comes de Rost."
- Dalej: Australis historiae pars plenior, apud Freher
Tom I pag. 480 "Ladislau rex Ungariae a quodam
Comano occisus est: et quidam, qui dicebat, se fratrem
suum esse, et potenter volebat regnare, submersus est."
Z tego wnioskuję Katona, iż Andrzej po ~~tem~~ zabiciu
księcia Ladysława utopionu zostat, i że był samowładcem
jak się okazuje z przywileju Andrzeja Weneckiego ap.
Wagner Dipl. Sáros. pag. 304. "Quum nos... in solium...
regni Hungariae fuisset sublimati, et quidam, qui se
ducem Andream nominabat... contra nostram regiam proce-
dere niteretur maiestatem...
co Długosz o poznaniu Andrzeja przez Kunegundę pisze,
sprawiając się podług Katony chronologii: albowiem Kunegun-
da urodzona 1224, od r. 1239 bawila w Polsce: a Andrzej
urodził się dopiero po r. 1262; więc nie mogła go znać osobiście.

"Hoc ipsum ego pronuncio Długossum ad aliquam verisimilitu-
dinem suae narrationi conciliandum commentatum esse." (pag. 1026)
- "Quid igitur, an omnis haec narratio commentitia? Non omnis;
nam aliquod eius fundamentum vidimus in documentis supra recita-
tis, quae quum Brevia Długosso viderentur, ea dilataturus, veri-
tatem adiunctis perperam et cum invidia Ladislai regis assu-
tis corruptit." (pag. 1028)

Elzbieta Łokietkówna Król. weg. 273
+ 1381 d. 29 Grzm. pochowana w
Sądzie w Kłafystora Karybek (miejsc 80 lat)
który r. 1334 fundowała - (r. 1541 Kłafystor przenie-
siony do Łosonium.

Wolpharond Alamannus dowodzi oddziałem (wojska
 węgierskiego w wyprawie neapolitańskiej przeciw
 Joannie Neapolitańskiej 734 i bierze Neapolu.
 r. 1348, z bratem swym Conradem
 i szat w naprędy od Ludwika z ręki Owera cum
 dystryktu Muson. (byli to Austriales, wojsko poszukiwane.)
 a. 3/VIII. r. 1348 poddała się Aversja.

Niepodobna aby był pod ręką...
 do Kłęczan i do innych...

1911

846

846

Wielki Książę w 1299 + 216.

Julia 1342

275

po śmierci 3 na Ziemie Kieleckiej
wystąpił książę na papieża
(Urban, Urban II. 1299)

3) Książę w 1308 + 1313

W 1313 + 1314 (H. I. Książę w
Zemstwie 1313 (Książę w 1313))

3) Książę w 1314 + 1318 + 1319

4) Książę w 1320 + 1380

W 1321 + 1321

W 1324 + 1329

W 1326 III Książę Martin

W 1332

(Książę w 1332)

Książę w 1321 + 1328 w 1330 Książę
W 1332 + 1332 w 1332

Ludwik ur. 1326, otrzymał sukcesję do Korony
 pol. 1339 — Król węg. 1342 — Król pol.
 1370 w listop. + 11 Wrześn. 1382 w Tyrnawie

Jadwiga ur. 1372
 zaśl. Wilhelmowi ambulatory
 1375 — Koron. Król. pol.
 1384 d. 15 Ławdy.
 zaśl. Jagielle 13 Lut. 1386

1333
 6
 1327

1333
 7
 1326

Andrzej ur. 1327 zaśl. 1333 Johanna
 Koron. Król neapolit 1343. + 1345 d. 18 Sept
 w Rowerja.
 Johanna ur. 1327

SON I

Decanus Collegii Profes

C. R. UNIVERSIT

hac tabula profiteamur testatumque esse v

Michaelson Gotz

Dominum

oriundum

in

C. R. UNIVERSITA

Facultatis

rite relatum esse. Eius rei in fidem nomi

D. Cracoviae die mensis

Ludwik Rus' 1357 wojna

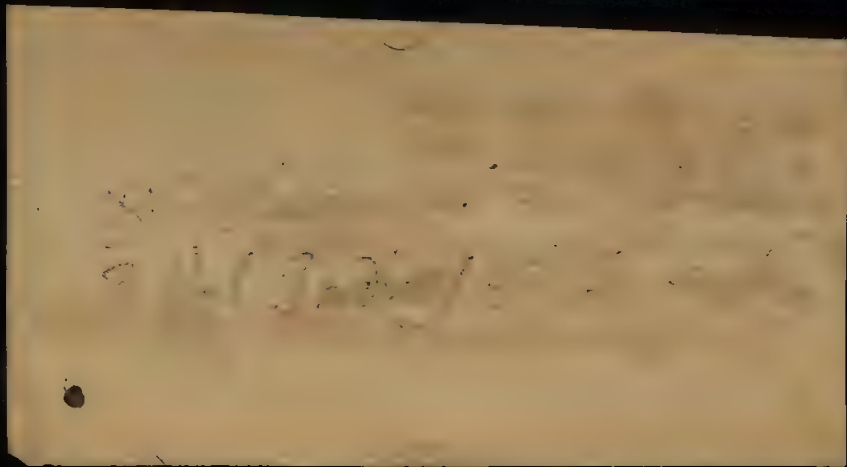
Władz Kymierem 1352

pięć lat rex Galicja et Lodomeria

1354 z Podola, wygnał Tatarów

1370 broni Rusi od Litwinów

1377 Władysław Opolski robi Rusi gubernatorem

Ludwik Król po śmierci Kazimierza W. mianował Galicję
za prawymy i lewymy. R. 1333 wyostał jak Gubernatora
Władysława Kicią Opolskiego - a jak Jan de Kinkillio
pisze "ad regendum ipsum Regnum (Galiie) Wajwoda
seu Capitaneos praefecit: Petrum Panum, Emericum
episcopum Agriensem, Georgium Zudar, fratres ejus,
Emericum Bubeck, Joannem de Kapol." J
ustanowił judicem provinciale Rusie ac Castell
Frieze retroditaie W. p. 22.

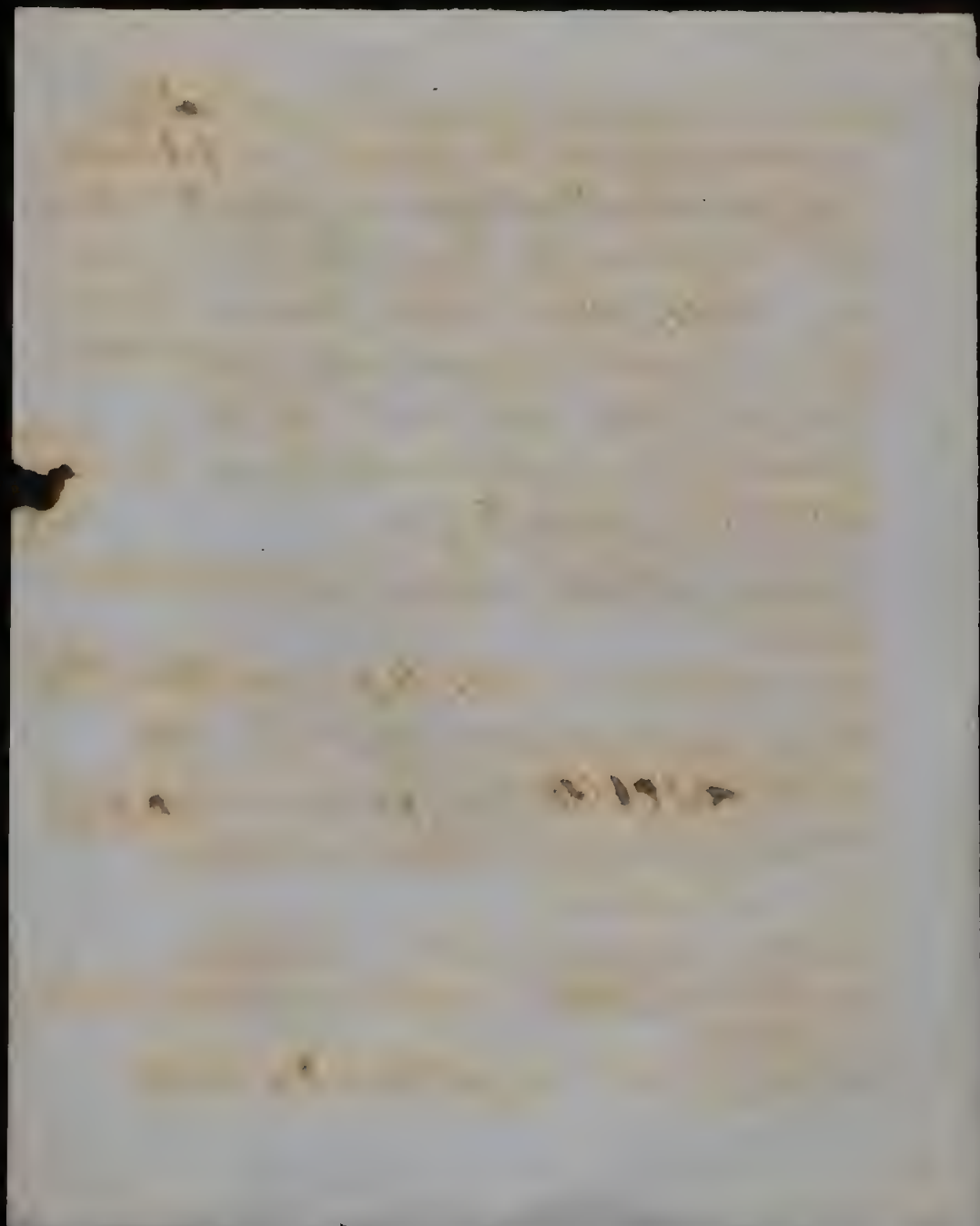
- po śmierci Ludwika 1382 Lubart zięć Lucki
zajął Rus

Maria córka Ludwika 1385 dała przywileje na Rusi
dopiero zwizzek z Węgrami ustał Rusi r. 1390.

~~z Jagiellonów~~ Jadwiga dopiero 1390 odesłała
raka Lwów Premysł, Orłowę od Bubecka
(Długos L. X col. 126)

Jadwiga r. 1393 pisała do Małcei Rusiae
Zygmunt r. 1411 zawarła z Jagiellonami przymierze
co do Rusi

Król małej; jego następcy używali tytułu Rex Galicie

280
Pomierci króla Ludwika następnym jego usiłowani tytuł: rex Gallicie
et Lodomeriae.

Dry Koronauji r. 1572 niöff chroqiea Galiuji Limin Fozgach
Tennu Zichu

" 8 r. 1608 2 " " " Jerry Lichy

" 1572 " " Lodomerzi mihat Warday

1608 " " Stefan Lalfi

na nich herb Galicji: 2 korony złote w polu czerwonym z literą G.

" " " *Lodomeria*: 2 fasciae telescopice ruber et candidi transversim
distinctas cum litera L. (Palma §. 1)

Q. 1673 domagał się Leopold I oddania 13 miast szlacheckich - Olzowick
i Porcia

Manifestem 20. 17 Sept. 1772 rajista Maria Teresa Galige
Ob. Praevia explicatio iurium - Vorläufige Ausführung der
Rechte - Exposé préliminaire des droits.

R. 1736 nowa Konwercja zwłoczono Kazmierz

1930 nowy gubernator Galicji był Andrzej Hładik - a Buks-
win Jan B. Spleny

w tym Jan Os. pleni
 Józef Szewczyński utworzył projekt jak przyjechać Galię do Węgier,
 z Komitatu: Haliż, Lwów, Bety utworzyć, resztę przyjechać
 do Komitatów: Franciszka, Arwa, Liptow, Spisz, ~~Pod~~ Beregh,
 Marmaros

Marmaros
Galicye obejmował siętuż Łaluz, Betz, Zremysl, Lwów, Janok,
Lodomera " " Włodzimierz, Łuk, Chetm, Ostrog. (Wotyń)

Freiburg (Baden), im Oktober 1878.

P. P.

Wie im vorigen Jahre, so senden wir Ihnen auch jetzt wieder ein

„Verzeichniss von älteren Werken
meist theologischen und historischen Inhaltes“.

und offeriren Ihnen diese Artikel mit 50% gegen feste Bestellung
in Rechnung 1878 oder baar.

Wir stellen Ihnen Exemplare des Verzeichnisses behufs
Vertheilung bis zu 25 Exemplaren gratis zur Verfügung. Bei
grösserem Bedarf berechnen wir per Hundert 50 Pfennige.

Eine öffentliche Preisherabsetzung darf jedoch Ihrerseits nicht
stattfinden.

Hochachtungsvoll

Herder'sche Verlagshandlung.

1371 Ladislaus Emericus Bubek capitaneus regni
 Hungarorum pro anno 1371

1385 Ladislaus Emericus Bubek 1402

1385 Ladislaus Emericus Bubek 1394

- 1390

1385 (Emericus Bubek capitaneus regni totius Rusie)

palat Hungaria

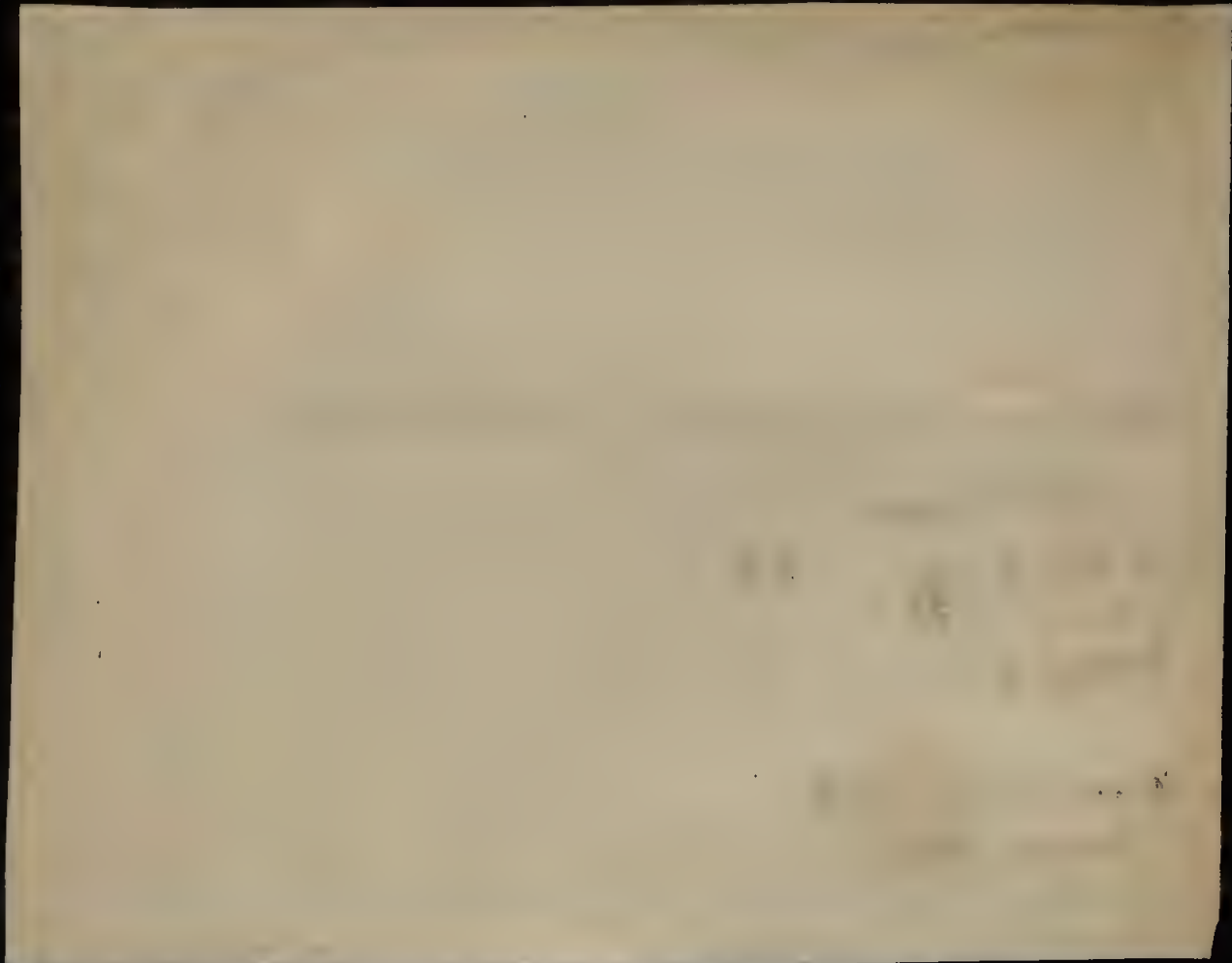
Ladislaus rex Hungaria 1308

Emericus 1373

Nicolaus Gara 1376

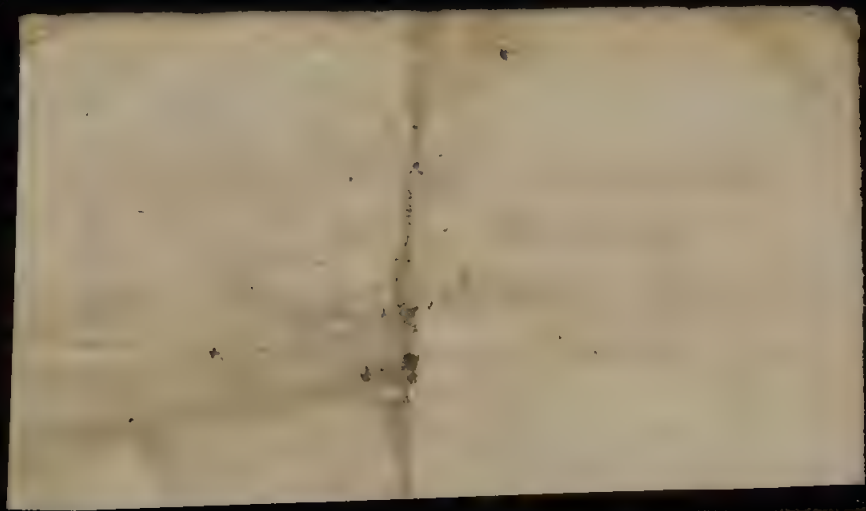
Vaiivoda Transylvania e

Emericus 1369.

Petrus Bubek de Lelfötz palat. Hung-
ariae 1397 - 1401

Emerius Bubek banus Croatiae 1383,
iudex Curiae 1386 - 1390.

988

Böhmer Fontes, 4, 82 Heinrich von
Dießenhoffen Chronica

Soldy + Johannes de Kikellew

Johann sekretarz króla Ludwika archidiacon
von Kikellew (Küküllö) w Jedynogrodzie
jego kronika wieścił Johann von Thurro, do
wójcey Kroniki Węgier jako treść asoi' 6. 12. 1476

Rekopis w Dubniu Komitane Freangstium hr.
Illéshazy (prusizna po Furzonau) pisaný
na papierze około 1476⁽¹⁴⁵⁸⁾ - obejmuje Kronikę
Szymona Kera (kapelana Władysława IV
Kumana) i Thurro wraz Jano de Küküllö
sięga do r. 1476

Böhmer Joh. Fried.: Fontes rerum germanicarum. Stuttgart 1843-1853. 8.
I. II. III Bd. 2 Hft. 4742.

1. ...
 rok, drukarz, nakładca,
 oluminiów, stronnic, kart,
 10w. — Rytownik.
 mójego Salomona
 atnich imiertel:
 należona, jasne
 i Jani Stefena
 oftohubowa dow.
 domarzyna ziem.
 towa Włoyk dżetow.
 chwanatka, Januika
 pogrzebi mroiego
 orowostkim wielbnyk
 a. Xpowa doiego
 Scholawin biarum
 ty dowuikiey kamo-
 waiki ogłoszona.
 Parobiermka.
 g. K. M. Scholawin biarum
 10w. 11. X. d. 1.

L i c z b a				w K a t a l o g u		Inwentarza		Materiji		Szafy	

Sibor (herbu Ostoja) z głową pła węg. nad-
 hetmem) przybył z Zygmuntem margrabią Brandeburg.
 do Węgier. Według dyplomatów r. 1389 był Sti-
 borius comes Posoniensis oraz Piotr i Andrzej
 de Braia - Zygmuntem król węg. nadaje dobra
 Stiborio, Nicolas Wydgowski et Andree de
 Lod czeskie fratribus carnalibus w Węgrzech.
 2 tych Stiborius r. 1393 został Wajwoda Tran- umarł r. 1415
 silvaniae - dostał znaczne dobra nad Wagg -
 r. 1410 był Wajwoda Transilvaniae - fundował klasz-
 tor Paulinów koło zamku Bolondoz, i klasztor
 Kanoników regularnych w Ujhely r. 1423,
 i szpital w Szakole¹⁴³¹ kreowanym jego. Był Stybo-
 rius baccalaureus in decretis r. 1413 biskup Agryjki.
 i Sibor wojewoda siedmiogrodzki z żony Dobrochny
 zоставił syna Sibora^{+ 1434} na zamku Bolondoz przy
 Betzko nad Wagg: ten miał jedną tylko córkę^{Katarynę} którą
 poślubił za Pawła Benfi de Alföldindva
 R. 1435 Nicolayko de Stiboritz²⁰⁰⁰ prowadził
 z królem Zygmuntem węgier. proces o^{prawa} dóbr Sib-
 ora.

255
Panowanie Zygmunta Luksemburszycy króla węgierskiego, po świetnych rządach wielkiego króla Ludwika andegawskiego było tylko pasmem nieporządku dla Węgier i od tego czasu datuje się upadek królestwa. Na zewnątrz nierozsądna polityka, która się panistwem ~~polityką~~ porażką pod Wukopalisz odnawiała gdzie kwiat rycerskiej młodzieży Węgier zginął i prowinie poddane Węgrom ~~epitafij~~ przepały; na wewnątrz złe gospodarstwo i rozbieżne rządy wywołały niezadowolnienie magnatów, które się pojmaniem króla i osłabieniem powagi królewskiej zakończyło. Niestalosi kr. Zygmunta, przegrywanie przez niego obcych wyzwoleń, których do broni i godności obywateli, marnotrawstwo, zastawianie wielu dóbr koronnych, zaprowadzenie niemieckiej wojskowości, nierozsądne stosunki dyplomatyczne, częsty wyjazd z kraju, lubieżny żywot drugiej jego małżonki, intryki hrabiów Cylyjskich i t.p. do reszty podkopały polityczne stanowisko Węgier, które przedstawiało obraz bezprawia, stronnictw, zwiecznych stosunków pomiędzy pojedynczymi klasami państwa - zgola upadek moralny w polityce.

pod obelisk

286
384
484

1393

(złoty i srebrny)

Krowczyca (Krowczyca) Krowczyca

Grabowa (Grabowa) Grabowa

Szarytowa (Szarytowa) Szarytowa

Elgota (Elgota) Elgota

in Schizow argutus (Szarytowa) Szarytowa
pod obeliskiem

in Wolan most. Szarytowa

Dersze (Szarytowa) (Szarytowa)

Grabowa (Grabowa)

Szarytowa

Szarytowa

Szarytowa (Szarytowa) 2 22
22/4 44
49/4 12

Grabowa i Szarytowa

Szarytowa i Szarytowa

1399.

1882

1882

1882

1882

1882

1882

1882

1882

1882

1882

1882

1882

1882

1882

1882

1882

1882

1882

1882

1882

Dubek István nádor 1401.

Czobor Imre és János 1475-1506.

Czudar Péter 1370

Hollo's (Corvinus) János

Chák Miklós

Konth Miklós

Kozgonyi János 1466

Bolondozsi István

Zápolya János

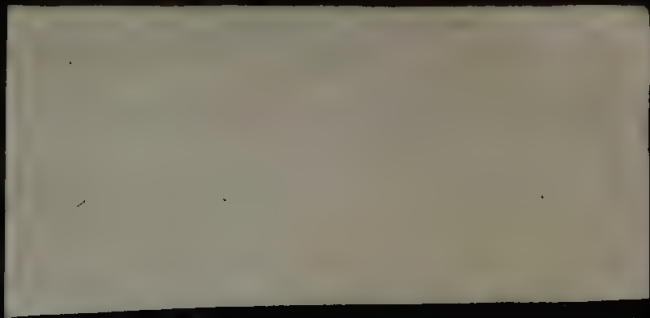
Bakács János 1497-1521

Kelemföld

283

Berzewitzi Stepanus poset
do Jagiety na Łysej gorze
R. 1419 (Muz. XI. p. 402)

Philippi Callimachi De rebus
gestis a Vladyslao Polonorum
etque Hungarorum Rege, a libri
tres (editi opera Michaelis Bruti)
Cracoviae in officina Lazari 1628
1582. 40

ded. Andreae Horovio Lib. Aulae
Praefecto. Mich. Bonitus. Cracoviae
1582. V. Idus Febr.

1582. V. 5 Aug. 2001.
 194th anniversary of the family Zborovskich,
 Philippi Callimachi vitae brevis
 descriptio (p. 288-289)

pag. 284-334.

Rerum Hungaricarum scriptores
 varii. Francofurti apud haeredes
 Andreae Wecheli 1600. fol.

1433 in profecto S. Maria Joannet
Lerdus cum Physicis Kefmar K
derastavit

1453 Captores sub ductu Petri Qramis
montem iuxta Tubisdorf incastrant,
eundemque iridem montem aut Flabor
cognominaverunt

1794 circa Conductum Lufinee notary

Latini

1373 Emericus Comes Latini et
iudex Cumanorum pro Wladyslawie
Grolskim

1392 Petrus Prebex de Lelöiz

1400 Nicolaus Marscallkioy

1402 Nicolaus de Gara.

1403 Dominicus Prebex de Lelöiz

1442 ^{Brud8} (ser. 2^a prox. post fest. S. Michaelis
 (d. 1 Octobr.) Vladislaus rex Hungariae
 nobili Michaeli de Lafotkij familiari suo
 pro fidelibus servitiis in regno Hungariae
 resistendo hostibus item pro clamnis quas
 suscepit circa civitatem Agriensem in
 rebus suis dum nostri felicem cum
~~hostes~~ hostibus habuerunt conflictum
 200 marcas in oppido Syren infirmit
 (Ryfwyewski Codex I p. 326)

Between 1780 & 1785

R. 1452 d. 23 listopada zmarł nagle w Lwówce ród mnafto:
letni król węgierski Władysław I pogrobowieci w chwili
wstąpił gdy oczekiwali przyjazdu swej ~~żony~~ ^{królowej} niezgrodzonej
Margarety ^{królowej} z Francji. Obrali Węgry na królestwo w następnym
roku Maiej Korwina drugiego syna sławnego
Jana Huniada. Drugi wstąpił, nieprzyjacielem Korwinowi
stronictwo na którego czele stał Józef zamyślał na
tron węgierski powrócić znowu króla polskiego. Jak
raz r. 1458 udał się Józef do Polski i radził Kazimierzowi
IV aby najpierw objął koronę węgierską która na niego
podług prawa spada wraz z koroną czeską jako na mat:
żonkę Elżbiety córki siostry króla Władysława V ^{ro-}
grobowca a córki Albrechta króla rzymskiego ^{ostatniej}
dynastii tych koron z rodu luxemburskiego - habsburskiego
którą Kazimierz IV jeździł r. 1452 za pozwoleniem ^{opiekuna}
Ulryka brata Cypryjskiego, oraz ~~z~~ ^z ~~króla~~ ^{króla} ~~francuskiego~~ ^{francuskiego}
wzięcia 100000 cz. w. zł. nie otrzymał. Mimo podobnego
nalegania ze strony zachęty również ze strony Karola króla
francuskiego i margrabi niemieckiego szwagra króla polskiego (który miał stać się siostrą królowej polskiej
za żonę)
wzdragając się król wchodził w podobne zamiary. Którą był
lewisu swej przysięgi na wojnę z Krzyżakami. Którą był
zażądał od Józefa (znając wielu zadowolonych
wielkich w wojsku krzyżackim) przysięgi do skutku pokój
między Polską a Krzyżakami, ja który r. 1458 za udaniem
się Józefa nastąpiło zawieszenie broni i traktowanie
o pokój.

Podczas gdy Józef w Polsce: Prusiech bawił stronniczo
Maiej Korwina napadł partyzantów Józefa, pobili
Mikołaja Komorowskiego i w pierwszą dzień zielonych
świętek ¹⁴⁵⁸ pod miasteczkiem Łolok (Jaros-Łatak)
na wojsko Salafusa Jarosa, które porazili, przegrom
do 600 łamych Łolaków zginęło.

Za namową Józefa gotował się król Kazimierz na wzięcie
do wyprawy węgierskiej. D. 19 marca 1459 pisał Maiej Korwina
między innymi do cesarskiego króla Jerzego Lodowickiego:
"Dobro nam wieści że i król polski w jakimś zdrańskim
zamiarze rości sobie prawo do naszej węgierskiej korony i po-
myśla o niej nie myśli nam no - przyjacielu chce wystąpić. Przetoi

Suprażamy W. Miłoci uoił, abyście nam
na nasz koszt co najspieszniej wyprawili
"500 jeźdźców dobrych, wyćwiczonych,
dobrze uzbrojonych i wiernych."
Symonem za powodem węgierskich panów
Mikołaja Komorowskiego i Władysława Gory obronę cesarza
rzymskiego Fryderyka IV rzymskiego królem
węgierskim, co też król Kazimierz
do Węgier wystąpił - lubo niepotrzebnie
bo Fryderyk wkrótce dobrowolnie
pół korony Maiejowi. Przy pomocy
swego krewnego Michała Salafusa (podobnie Maiejowi)
Korwin rekrutując Węgier. Sam tylko Rza-
miał w zamku Sławnickim oberżał, Longauz
i Liut Komorowski: opierali mu się długo, który
to ostatni dopiero 1474 podał się Maiejowi Korwinowi.

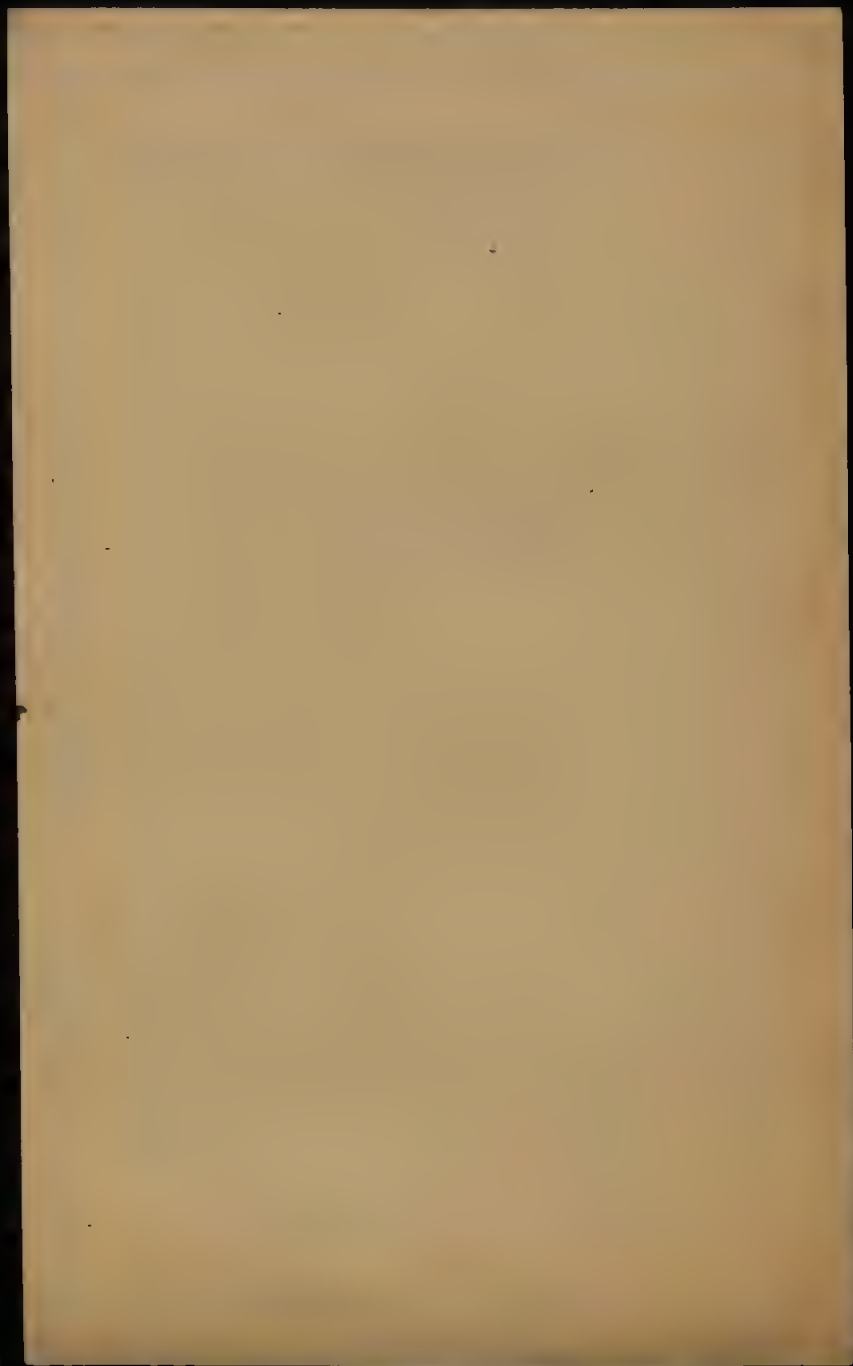
Buda - Örs (wies w Komitaie Pest-Lilis
do 4000
obwód Buda (Ofen) 2650 katolickich
mieszkańców (pozyta Ofen)
mila od Budy
(Zel. Notitia. T. III p. 509.)

2. 1463 - 1463 było tu probostwo
praepositura de Eurs prope Budam

ob. Theiner Augustinus: Vetera monumenta
historica Hungariam sacram illustrantia
Romae 1860. fol. Tomus II
pag. 598. 602

Stilicorator Ludovici Regis Hungariae
ad Venetos 1521.

Joannes Stilicius praepositus Eurisienfis
secretarius et orator Ludovici Ungariae
regis ad regem Poloniae 1525.

D. 21 Sept 1471 Kazimierz z Krakowa wysłał list do
małżeja zowiąc go uzuspatołem

294

D. 2 Oktobr. młody Kazimierz wyjechał z Krakowa
bezwzględnie w Strupkowie i Mikot, Leseny
dag Oktobr. i Jaros

8 novembra w Hatvan
poczty gran cofnął się ku Włoch w Kitzze
przyjmował go sławny Jan de Cefinge (Landoni
u biskupa pisze Kofielski; gdy Król Małżeja
nadszedł niekt do Komorowskiego w rany
który Richava, Rosenberg, Hradek, Brawe
Lymat, a z tam do Dolfski uścisł
małżeja w zimie podbił zamki przez Łola
Kio Frymery

Pokoje przy Stanisławie Hattropke Kaptelane
fandek. 1472 w Leżnie rozpoznał a
w Strumowcach zewarty zakonczył z nieprzy-
ci. 1474 na nowo się rozpoznał nieprzy-
małżeja wpadł do Dolfski do Duki aż 21 lutego
1474 zawarto pokój w Starajuzi

Małżeja Król wpadł do Brawoy rajot zamki Ro-
senberg, Hradek, Owar, i Lent. Miklos
a kapitanem 800 dukaton. i robił ze mną ko-
morowsk. Brawoy uścisł 1474 (w marcu)

Engel III Jhl. I Ryl.
Malath III Ryl.
Fessler. V Jhl. I Ryl.

Ladijlan V 1445 - ~~1452~~ + 1457.
Matthias Corvinus 1458 + 1490

Hufs. 20.
Ar - Pront.
1459
220 Johagron.
manig.

$$\begin{array}{r} 1484 \\ 24 \\ \hline 1460 \\ 1481 \\ \hline 9 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 1471 \\ 1460 \\ \hline -11 \end{array}$$

W bitwie pod Mohaczem 1526 pojmany
od Turków Jan Pilecki i Jan Mańejowski.
Ki' cubiali regii ministri (króla Ludwika
uszli z niewoli (Proderitius apud Bonfin

Schwandtner tom II

Joannes Statilius praepositus veteris
Budaë, a 1526 per Joannem
Zapola factus episcopus Albae
Juliae (Bonfin) posthuję do Weneçy 1528

Joannes Statilius episcopus, Albae Juliae
sive Albensis sive Transilvaniae
electus 1538, vivit 1549 + circa 1551.

1525 in Aprili Cracoviam missus a Ludovico
rege Hungariae ad foedus percutiendum
cum Sigismundo Joannes Statilius
praepositus Curiaensij secretarius et orator
regis Ludovici.

Szeredai Anton: Series antiquorum et recentiorum
episcoporum Transilvaniae. Albae Carolinae 1790. 4to

Diarium europaeum

296

Thyt 5615.

Vorbeczi Stefan nr. 1476 + 1541 teeraki Le dya
w Budzie: Tripartitum opus juris consuetu.
dinarii regni Hungariae. Postphae 1643.
Leut phovire 1660 (ar do r. 1848 od 1514
w uny cun)

Hedon. polaka. 462-

— 824

— 1921

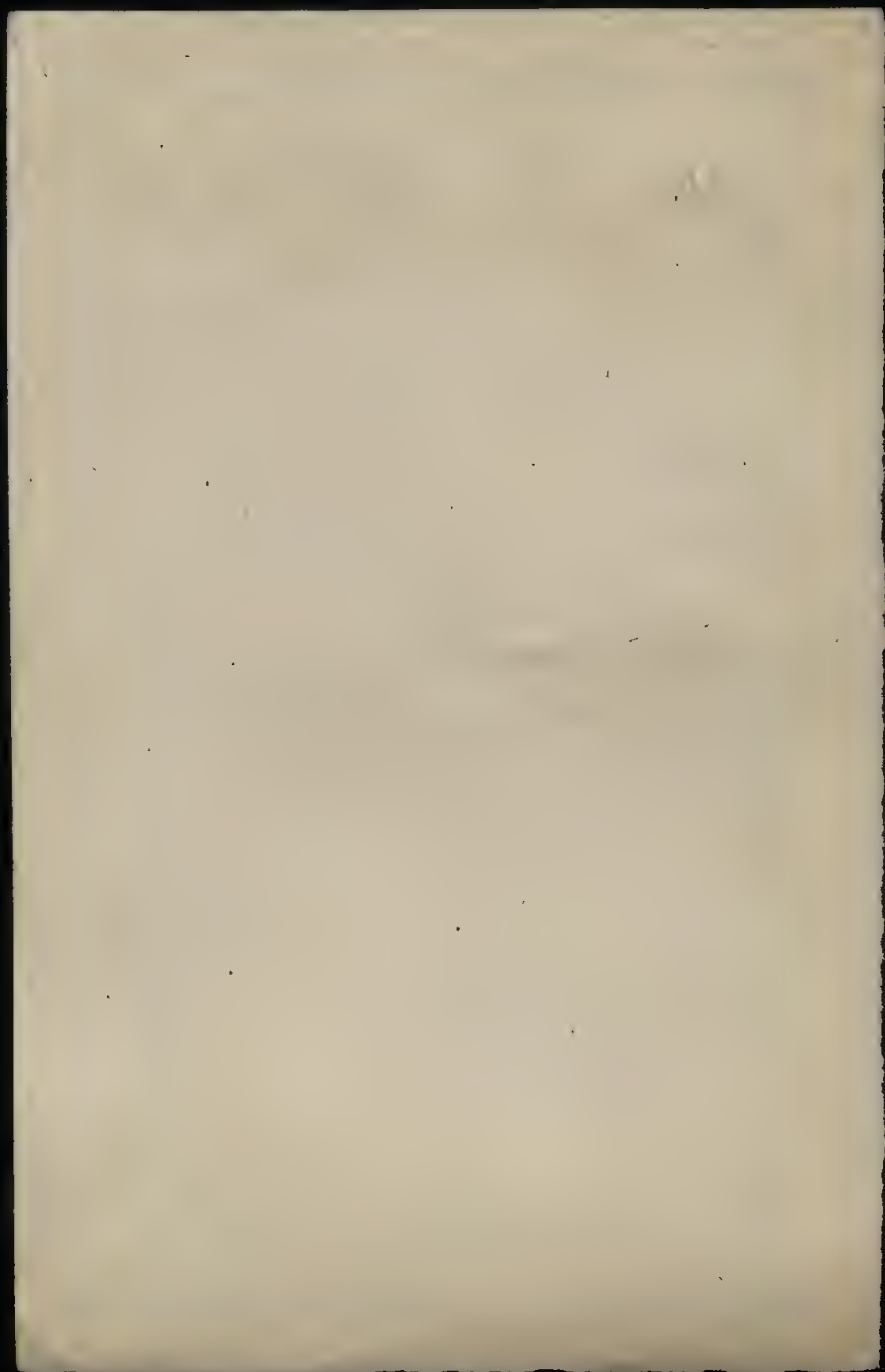
— 1935

Edith polaka - 48. - (10)

— 168.

— 32.

Janusz II Zapolijczyk syn Jana Zapolij Króla Węgiersk.
i Izabelli Jagiellońki po śmierci ojca wziął go Soliman
II w opiekę wygnał z państwa od Rakuszan.

in Toscani.

Giulio G.

Lezioni di lingua toscana. In Venezia: 1757. in-8. comp.

(M. 1. 2.)

Stovacius Piotr rodem z Zdakowa, kształcił się w Akademii Krak. gdzie r. 1567 został Baccal. Art. a r. 1572 Dr. Philof., r. 1581 za wdaniem się Króla pozwolono mu wyjechać do Włoch na 3 lata na naukę dekanorską. Później był Profesorem Akad. Krak. + 1588. Papiery chwali jego naukę astro-nomiczną, która się przyczyniła do poprawy kalendarza. Kalendarze jego układu były słowne, tłumaczono je na język niemiecki w Wroclawiu i na węgierski.

1) Kalendarium és az Egeknek s Trillagoknak forgásából az Időnek napokként való stélete 1584 Esztendőre. Nyomatta Otmar Bálint). Nagyszombat, 1584.

- - - - - Toi na r. 1579. Nagyszombat (tłumaczył ~~Dr~~ Péter Lukács. 8°
- - - - - Pragnostyx na r. 1582. Galgocz.

Szinnyei József: Bibliotheca hungarica 1878.

Magyar Könyvesház avagy a' magyar Könyveknek könyvtartások ideje szerént való rövid említésök. írta Sándor Zetván. Győrött, Streibig Josef Betuivel 1803. 8° gr. 285.

Bibliografia węgierska od r. 1533 w Krakowie Listy J. Pawła Homay Benedykt Komjati aż do r. 1800 Bibliografobla. 438.

- w Bardziewie druk Krzysztof Szwarc 1597
- w Kutolicy 1630 druk Jędrzej Betuleus

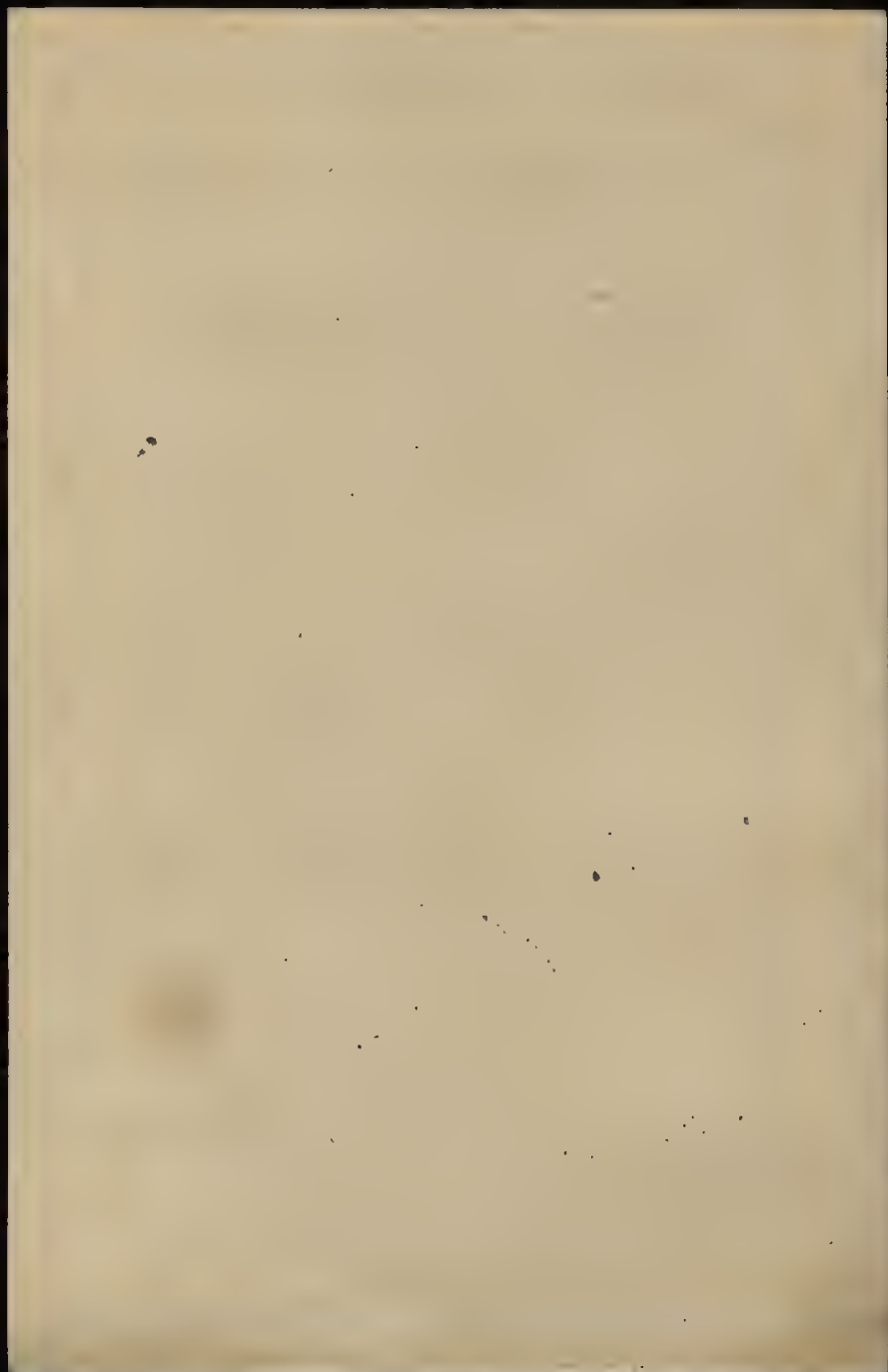

Gyulai Paulus 1) Commentariorum rerum a
Stephano rege adversus Magnum Mos-
coviae Ducem gestarum A. 1580. Clau-
diopoli 1581. 4°

2) Epistola ad Georgium Sibiricum
dum capitaneus Varadensis creatus fuisset,
scripta ex Polonia 1585

1. Gyulai Paweł Książat si Książom Kápru
Bekieha w Padwie, Bononii, Stefan Batony
wziat go z łobu do Łolxi na sekretarza, po
smierci Króla wrócił do w. edmiego roku
gdzie je ko Kanderz Opafiego zostaw zabity
był wyznania Kalwińskiego!

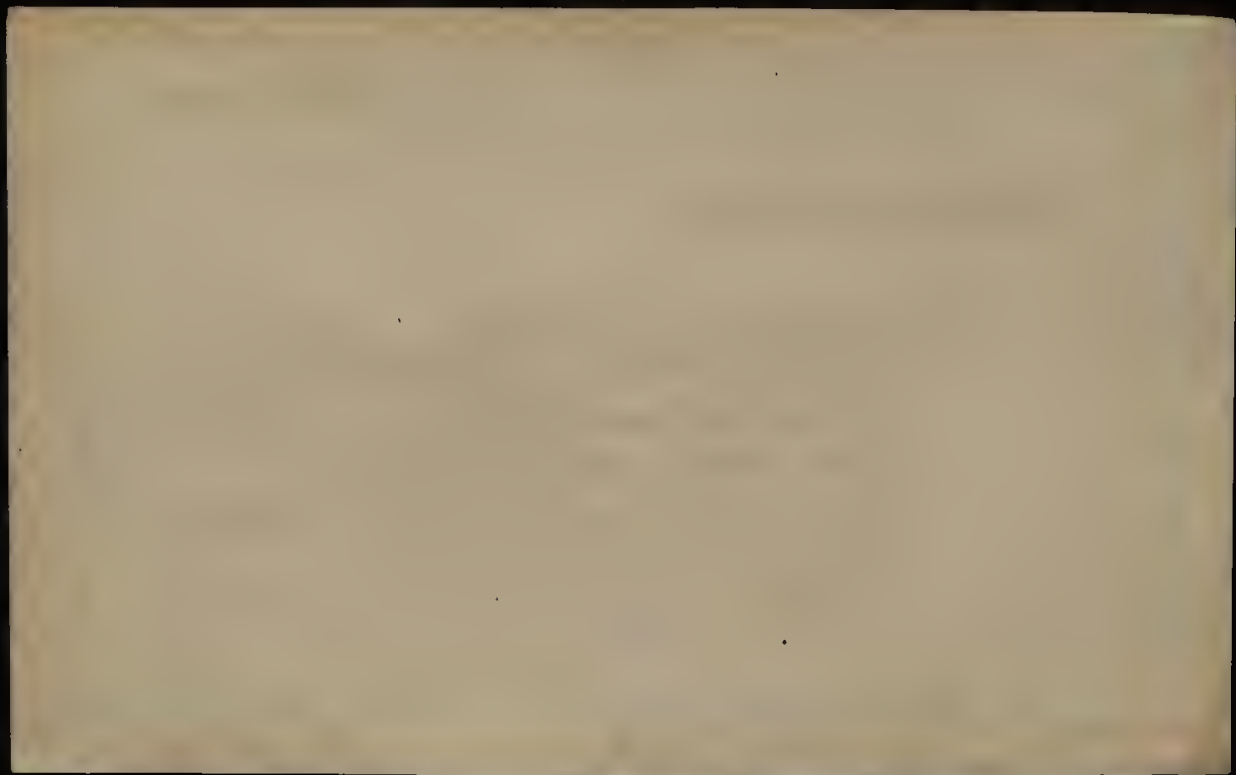
Szekély (Siculus) Stefan urodz w Bentzéd
pomiędzy Szeklerami (Kalwin) wydał:
1) Keresztényeszek fundamentairól tam-
sag (Fundamenta Christianitatis pro Schola
Sziklariensis. Cracoviae 1538
2) A Homaenie hymnów Tain'fikih na węgierskie
Cracoviae 1538
3) Keresztényeszek Fundamentuma, 1544. 8°
4) Hit Fundamentuma. 1546. 8°
5) Homaenie Psalmow po węgiersku. Crac. 1548.
6) Kronika swiata po węgiersku. Crac. 1548. 4°

Cracov. 1603.

Feierdi chart.

Dialogus de horrenda et terribili ruina
 et desolatione statuque lugubri Hungariae, ex Sacris.
 VI. C. 10 script. per Martinum Feierdi Sacerd. peditum Hung.
 S. R. M. Poloniae. Cracoviae, in off. typ. Lazari 1603.
 4to pp. 122. ded. Andreae Bobola capitaneo
 Lufnensi.

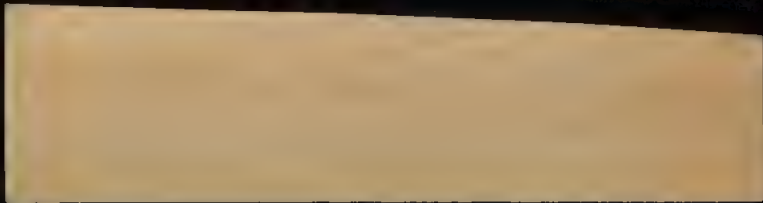
R. 1657 cesarz Leopold chcac dopomoczyć Polsce
 wystąpił do Jerzego II Rakiego w poselstwie
 Jerzego Szepcsenyi biskupa nittraijskiego
 kanclerzu króla, aby Rakiego ustrzymać od
 wtargnięcia do Polski. Przybył biskup 25 Febr.
 1657 do Hryja gdzie Rakiego bawiał, lecz nie
 nie wskórał (Karini.)

Tenże sam biskup wystąpił ^{w r. 1648} do Ferdynanda III
 do Polski ratione castri dublo (Comitia 1648 Ferdi-
 nandi III Dec. III art. 28)

Ladislaus III Adamus comes Erdöczy biskup nittraijski
 postował około 1736 postował do Polski do Króla
 Fryderyka Augusta polsk. podobno o Spisz.

303
Jacobus de Clusa seu de Paradiso ord. Carthus. Decret
bene moriendi. Mst

Munkacz bisk. grecko-Kat. nowo urządzone 1771 i 1856 obejmujące
 410 parafii - duży 360447 - dekanatów 44, parafialnych cerkwi 372,
 świąt 989; kooperatorów 3 - Księży świeck. 439, klasztorzysty 40.
 Klasztorów Bazylianów 9 w nich 40 mnichów - Seminarium i Liceum
 - stolica w Ungwar - biskup Bazyli Łopowicz

Eperjes bisk. greck. unick. utworzone 1816 -
 duży 100,000 - dekanatów 17 parafii 187, Kapelanij 3, i lokalny
 kapłan - Księży świeck. 193, Klasztorów bazył. 2 w nich
 7 Księży i 2 laików - biskup Józef Gaganez.

Fol.

D.

BUCH-KUNST-MUSIKALIEN
und
LANDKARTENHANDLUNG.

Deutsche,
polnische und französische
LESEBIBLIOTHEK.

zur A

Saloni Grand: Tieding
Spindling
vis 1776. 8te mai 1776
10 kr.

305

Wallstangen N° 16
1776

Lig III d. 3 Czeno 1616

Collectanea genealogica - historica 306
 illustrum Hungariae familiarum
 quae jam interierunt ... ex ms. potifoi-
 mum eruit ... Carolus Wagner ... Lofoni
 Pestini et Lipsiae (J. M. Landeverer)
 1802. 80

Decas I (1802) str. 164 i i tabl. herb. (10 familii
 misd systemi
 II, m. 56 x 68
 Delex de Lefpör
 " II (1802) str. 188 i i tabl. 3 (10 fam.) p. 124
 " III (1802) str. 145 i i tabl. (10 fam.) de Hibs.
 " IV (1802) str. 112 i i tabl. 10 fam. rich

Petrus Doubek byt palatinus Hungaria 1397-
 1401. (miał to być syn Macieja) restawit syna
 Dominika
 Zela IV nadat dobra rozległe Dzebekom
 Georgius (filius Dominici) Dzebek comes diptorientis

Joannes
Stiborinus
episcopus agrien
1410

episcopus agrien

Stibor de Stiboritz
vojvoda Transil 1395

Węgrych.

R. 1389 było 3 braci (Stiborinus comes Lodovien-
sis - Petrus - Andreas.

2 tyh: Andreas Lodovici de Stiboritz capi-
taneus Transil domini castri Uhromy¹²
(Ugrocz)

Stiborinus Vajvoda Transilvanicus creatus 1397
miadate Lowaze 1410 - zys jescze 1423.

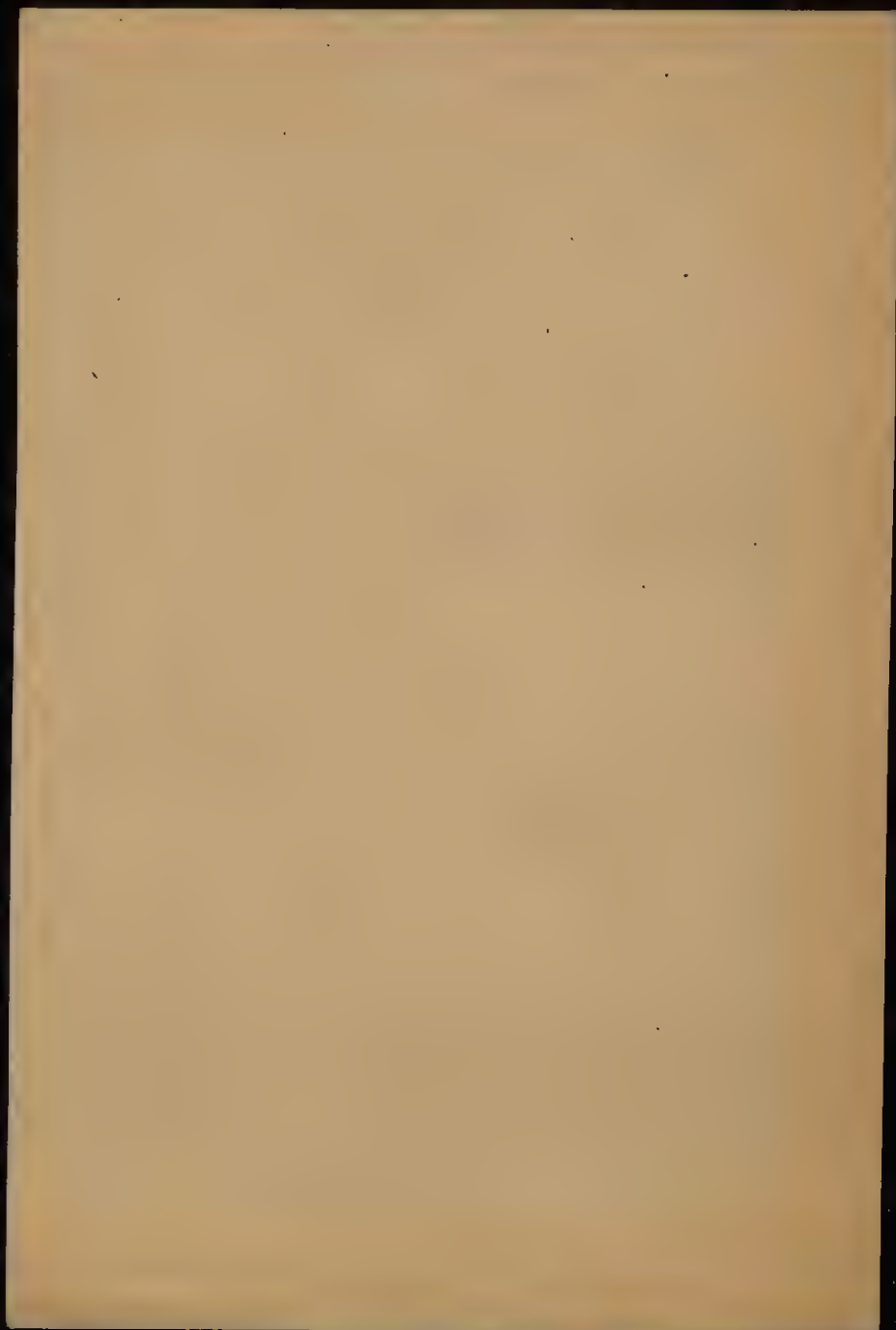
Stiborinus II Baual. in Decretis episcopus Agrien
1413. (syn Subora I) +1434

Stiborinus III (dziedzic Lowaze) (2 żony Dobrochny
zostawit corkę Katarzynę wydaną za
Pawła Banfi de Alfo diadra

r. 1435 Nicolayko de Stiboritz Polonus
rosit prawo do spadku po Suborze III.

307
Szeroki zamek na górze wyglądający jak miasto
umocnione, otoczone bastionami, z winnicą nad
górami. — U stóp zamku są ruiny
katedry (Kathol) z 2 bastionami. Widok rytowany
w folio z wyjazdem pana polskiego z lokotami
rytowany: Communicavit Georgius Hohenberg
A^o 1617 jest w Brama Georgius et Hohenberg
Franciscus: Theatrum urbium praecipuarum mundi
Coloniae Agrippinae 1617. fol. Tom VI nr 38.

Lupis de Campo Piotr

Zamek Torna dziś potężne ruiny na
wysokiej górze nad miastem (w komitacie
Torna) (Torna vara) gniazdo Be-
beków, czyli Bombeków którzy poja-
dali zamki: Krasnahorka, Lelcsöz,
Szadvar. 2 tych małej Bebek

Kuwna za Beli IV synowie jego:

Filip Detryk - Jerry 1360 - 1369

R. 1440 Imre na Lelcsözu Bebek

- Stefan 1450 - ~~Władysław~~ Jan 1498

Frankpek

po nich w XVII w. Nagocsy, Radacsy,
Keglevich.

^{rodziny}
Tarko gniazdo Tarczay przodek ich Ri:
Kolpus 1312

Tarczay ~~Be~~ Tamaj ostatnia osoba
na przysłku XVI w. wniósł w familii Dugelt
w Hethers nagrobek w zbiorze z proporcją za-
mki: herb między dwiema głowami 2 drze-
wami: Hic sepultus est generosus ac fre-
quus miles dominus Thomas Tarczai anno
1493 - pod zamkiem w dolinie starych dwóch pięt-
rowy.

Fryczowce zamek stary z 2 kęptami. nabo.
wita al / grafitto cypli frepni.
stare rzeźbienie Węgrów: Michael
Lorger aedificavit Anno 1630

Comes Stanislaus Thurzo palat. Regni
Hung. Iudex Cumanorum, Comes Sce:
pus. Comitenens per Hungariam.

+ 1 Maji 1625 aet. 49.

w 2 brzo i 2 góty głowa na kubicu u nóg
lew

Detricus

Benedictus

Dominicus

Georgius. Stephanus. Anna
comes dux. comes dux. consors.
1358 - Balmy 1369 - Nicolai
Dalmat. Croat. 1369 Forgarh
Capit. Rusciae iudex
comes sars. - pp. Curia
miseria zony Detri 1333

Dominicus Detricus
episcopus Detricus
Coandien Detricus
1362-1370 Croat.
Sclavonia
18a pala.
tunc 24m.
get. 1397-
1401.

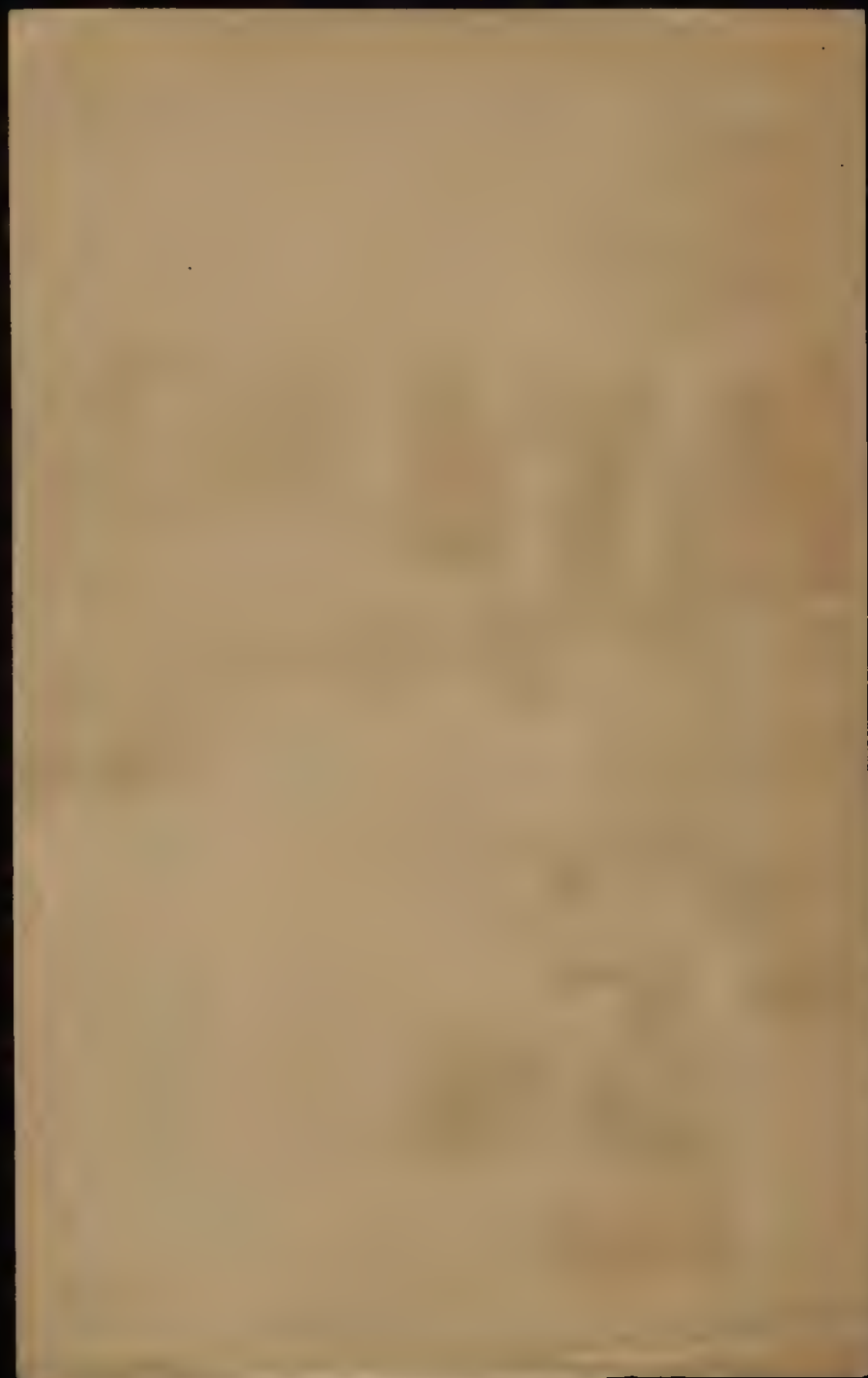
Emerius Detricus
rostat kniazien
s. Joannis Prior
Auranae comes de
Dubizza, popierat
Hroni wladyslaw
syna carola de Durazzo)
precin Krolowi Zyg =
muntowi

Georgius Ladyslaw Hamisau
1376 1390

Nicolay - Petrus

Andreas Ladyslaw
1404 1413

Emerius Ladyslaw
+1448 +1448
comes Fran. comes Goimer
ri.
Conj. Veronica
filiu mathaei de
Balou Palatinu

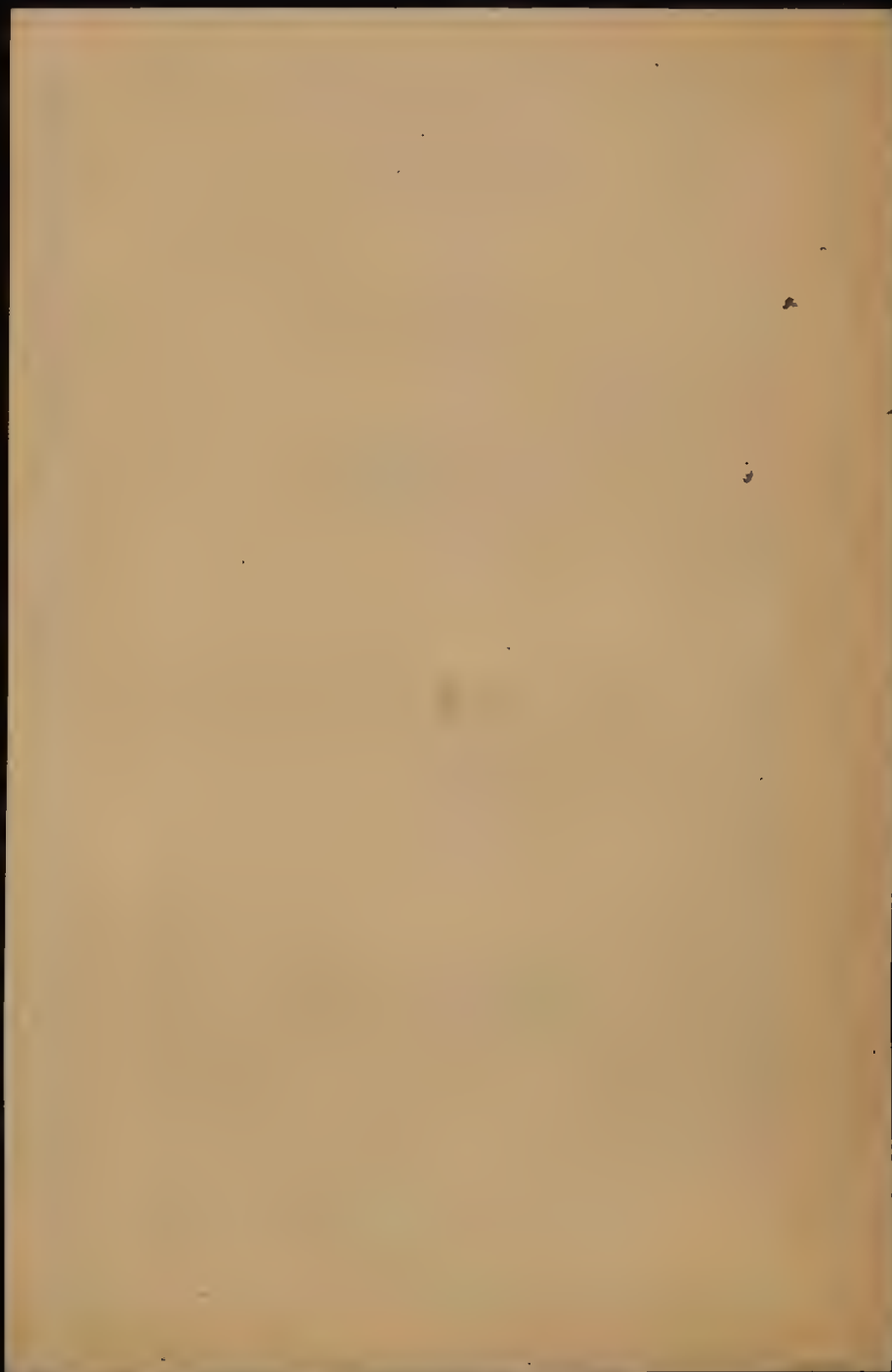
Hlethars (Siben linden) w Kofiele jest napo-
 bek przedstawiający rycerza z chorągwią
 w górze z aniołkami i herb: Niedźwiedź wspinający
 się między 2 drzewami: Hic sepultus est/
 Generosus ac strenuus miles dominus/
 Thomas Tarczański Anno Millefimo CCCC
 Nonagesimo tercio. = (1493)

Ten Tarczański Thomas r. 1434 wyjechał do Łolki
 i zbudował Zmięrod

W Zabytki tamże jego syna Mikołaja
 Tarko zamek (Kamenica) iń - Tarczański
 Anna była za Jerzym Drugeth za
 cześniową Izabelli Zapolskiej

zatoryst Rudolf II syn Rykołfa Jeruz
 który przybrał nazwę Tarczański 1312

Zborow ruijny zamku zamek Seredyń
 mako były Makowicza należał zamek do
 Rozgonów po nich 1522 do Tarczańców
 w Zborowie ponownie Seredyń w polu.

General Richard Guyon de Grey baron
de Lamplun 1849 Komendant 490
Korpusu.

Petőfy Sándor + 31 dinya 1849 w biturie pod
Segeşvár

Vojk Olah Hunyadi szlachci siedmiogrodzki.

212

Zona: Elzbieta Morsinai

Jan Hunyadi gubernator

Węgier + 1456

Ż. Elzbieta Szilagyi + 1480

Maria

za: Manrila

Czyn wojewody
wołofxięgo dan

N. Iorka

Mąż N. Székely
de Szentgyörgy

Jan

• Ladislaus

+ 1457

Mathias Król + 1490

Ż. 1) Katarina (córka
Króla czesk. Jerzego Zb.
dielbradzkiego) + 1464

2) Beatrix (córka Jerzy-
nanda Króla Neapolu) + 1578

Stanczul.

Stojan.

niedawny

Olah

arabyjskiego

offihomjai
(Gramu)

Jan ban

Hawonij

Tomasz

prior de
Aurena.

Johannes Corvinus

Czyn nieślubny urodzony
z szlachy (szlachy) + 1504

Ż. Beatrix Frangepan.

Kryštof.

Elzbieta.

Soeben erschienen:

Die siebente Auflage

(61—70000)

VON

H. Langes

Volksschul-Atlas

über alle Theile der Erde.

Zweunddreissig Karten in Farbendruck.

Steif cartonnirt.

Preis 7½ Sgr. = 27 kr. südd. W.

Hochachgend

George Westermann.

Von George Westermann in Braunschweig erbitte baar:

Neuer Volksschul-Atlas über alle Theile der Erde.

32 Karten in Farbendruck von Dr. H. Lange.

7. Auflage. Preis 7½ Sgr. = 27 kr. südd. W.

Einzelne Exemplare in Rechnung mit 33⅓% Rab.

Kleine Partien Baar mit 33⅓%⁰/₁₀,

25 Exemplare Baar mit 33⅓%⁰/₁₀ und 2 Freieexpl.,

50 Exemplare Baar mit 33⅓%⁰/₁₀ und 4 Freieexpl.,

100 Exemplare Baar mit 33⅓%⁰/₁₀ und 10 Freieexpl.,

oder 100 Exemplare Baar mit 40% ohne Freieexpl.

Prospecte zu sorgfältiger Verbreitung.

Kleine Placate für Buchbinder und sonstige Wiederverkäufer.

(Gebundene Exemplare nur durch Herrn Fr. Volkmar)

Jan Hunyadi + 11 Augusta 1456 męjc 56 lat

Elżbieta

313

Ladyslaw Huniad
+ 13 marca 1457 fiesty
męjc lat 24

Methias Huniad Jan.
ur. 27 marca Kormin
1443. + 1490. 1490
o. 6 Kwiecma
Z. Beatrixna
corka Ferdynanda
Króla Neapol.
zast. 1477.

Heinrich Stefan aufer Jurep
Lithum Jurep Jurep Jurep
Leak ur. w Heuböcz w Kormin
Ugorsze a. 14601 Kormin
Kormin w Boudzo: w Kormin +
1542

Dzieło p. t.

egzemplarz
jest czysty

Narza + 12 7. 13. 13. 13. 13.

maja 72 lat

tomów

woluminów

Elipita ...

pożyczyłem z Biblioteki c. k. Uniwersytetu, zwrócę je w ty-
godni biorąc odpowiedzialność za uszko-
dzenia lub dopiski.

Kraków dnia

187

Ulica

Elipita ...

Dom

Pietro

Godność

+ 1381

Imię

Nazwisko

maja 80 lat

pożyczona w ...

Data

Nazwisko pożyczającego:

Elipita ...

Nazwisko ręcyciela:

Tytuł dzieła.

Comes Leustachius de genere Rathold.

344

Deser? (Deserö-Desiderius)

1288

Rolandus

Benedictus

(Kapolcsy)

Johannes de Kapla Vayvoda 1385
Russiae et Index Curiae 1393.

Lorand Leustach Peter

Georgius

1449.

(Kapolcsy?)

Deser

Ladislau

Ladislau

Elisabeth

uxor Danielis

Pérenyi 1449.

Tomas archiepiscopus
Frigonienfis
+ 1326.

Дамска (црква свистопелка Мисис поморс:
Киев) + ~~20~~ 25 Маја 1223 у Мелитору
Законице једно законника.

Постанак посредин 2 и оу Јолант (Јолант)
мисат цркве Брне ур. 1236 (законник у
Мелитору Брнштун 1280?)

Преподанак I мисат цркве Брне Мисис
у Брнштуну

Јолант (црква свистопелка Мисис поморс:
Мелитору + 1301

Јолант (црква свистопелка Мисис поморс:
Мелитору у држави 1332 - 1346

Јолант (црква свистопелка Мисис поморс:
Мелитору у држави 1361 (у др. 1316)

315

116 x 100" 1/2 + 5
March 1894
2 dyne

Arnold 1312

Elmer

Ludwig

George

John 1450

Ludwig 1525

Michael 316

Jerzy

Z. Suzanne

Herman

Arthur

as 1819

John

A. C. 1821

John
Heftin
1821

George H. Gorge
1250

Jordan 1250

John J. Gorge
1163

1278
Gorge

+ 1312
1312

Neusohl katol. Obergymnas. ufunisto prof.
Zitum - in stowack. mowu

✓
Eulen Martin Director J. Neusohler Obergym
od 1863 do Leutichau.

Wilhelm Pauliny Toth

Andreas Truchly Redacteur des Brillant
tsch. Zty Brol

Feriencik Nicolaus Red. J. Hllesak

Gross-Revue tsch. Obergymnas. } 1874
rat. 1862.

Turoc-Samt-Mester. mowu. Unter
Gymnasium od 1866

Turoc-Znicov tsch. Unter gymnas od 1869

Trefort Untermist. Minister dnia
6 April 1875 Matica slovenska pres

Гривискога ове омдагыровне.

Гривискога ове омдагыровне.

Гривискога ове омдагыровне.

Гривискога ове омдагыровне.

Гривискога ове омдагыровне.

Гривискога ове омдагыровне.

Гривискога ове омдагыровне.

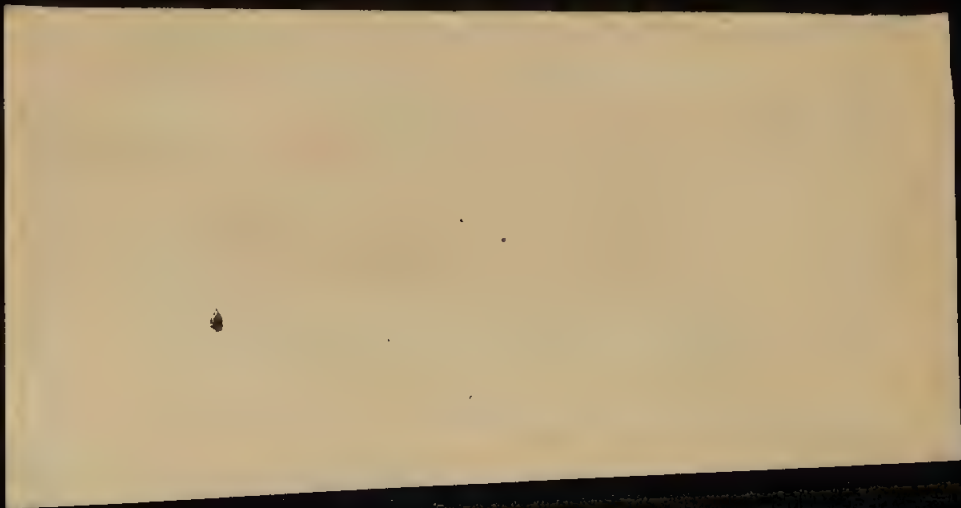
Гривискога ове омдагыровне.

318
Vincentius Bunyitay
Apostolicus Confessorialis et
Bibliothecarius Diocesis

Mugno Veradini
Hagy - & Várad.

Kaprinai Tomasz po węgiersku Fredre
norma principis. (Penstromata
regum vide fragmenta)

Buda 1473 Andreas Hefs: Chronica Hungarorum fol. (1473 dedyk. Ladislaus Geréb)
(Zeng)
Szigio (Zeng) 1507 po Kroacku.

Zagrabice (Ugram) 1527

Szeben (Libin) 1529

Rieka (Fiume) 1531 po Kroacku.

Brasso (Corona) 1535. Wagner Valentinus.

~~Klausenburg~~
Kolozsvár (Colosvarini) 1550. Caspar Helt
v. Claudiopol.

Debrecini 1562

Albae Juliae 1563 Raphael Hofhalter

N. Varad 1568.

Eperies 1573 (Taurin.)

Nedeliszre 1573 po Kroacku.

Papa 1577.

Bartza 1578 David Gutgesell (po Taurin.)

Novisolum (Besztercebánya) 1578

Judicium Ecclesiarum Polonicarum de causa Fran-
cisci Davidis, in quaestione de vera hominis Jesu
Christi filii Dei viventis invocatione. Claudiopol
in off. relictæ Casparis Helti 1579. 4° K. 28.

N. Szombat 1579 (Ternavice) 1579.

Komjati Benedek Szent István Levelei
8° 1533 pierofra Kijazka negy

Farkas Andras: Chronica de introduct
Seytharum 1538.

Bentzedi Székely István A' Keresz
tyensegek Tanusag 1538

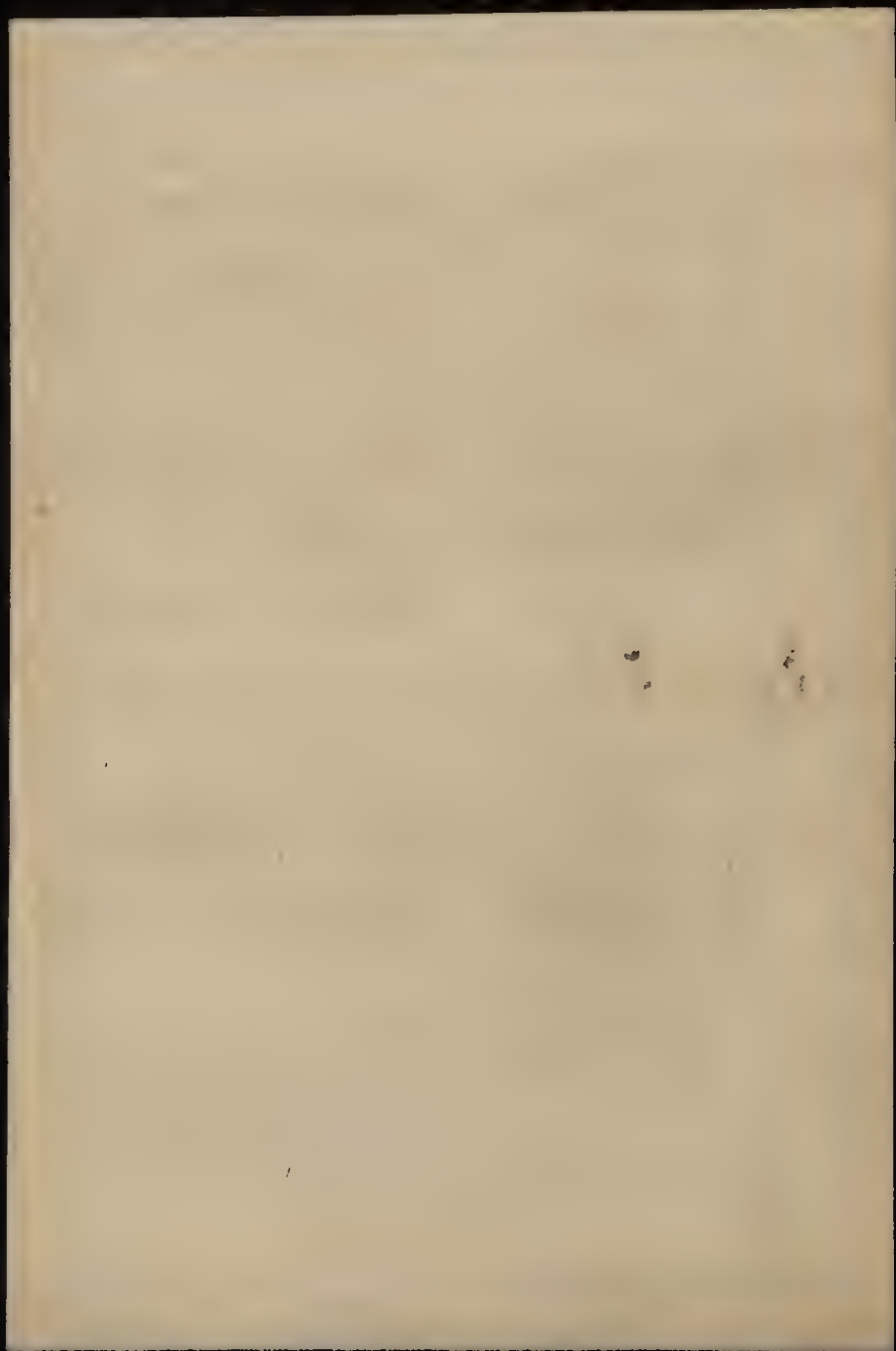
~ ~. Istenes Enetek 8°

Gabzethi István A' Keresztyeni Tado.
manuscr. 1538. 8°

Bentzedi Székely István A' Keresz-
tyensegek Tanusag 8° 1544.

II Kiadás

III Kiadás 1546.

Hofhalter ^{Rudolf} Strzetynski
 utworzył r. 1565 w Debreczynie
 drukarnię tym jego Rudolf
 drukował tamże 1587 - 1587

Vérad, Hofhalter Ráfal 1567

Gyula - Fejervár w Siebmogrodzie
 Rudolf Hofhalter 1567.
 (Albae)

Hoffhalter Rudolf 1573 - 1574 w
 Alfo - Lindva.

tenże 1574 w Nedelicz (Zala-
 varmegye)

Paul & Co. Proprietors of the Queen Adelaide St.

(Strzetuski) Raphael Hoffhalter r. 1565-1566 drukował
w Debrecynie

(Strzetuski) Raphael Hoffhalter r. 1567 osiadł w Gyula - (syn zaś Rudolf
Fejervár (Alba Julia - Weissenburg) w Siedmiogrodzie Hoffhalter drukował
jako nadworny drukarz Jana Zapolii II; umarł tamże r. 1585. Váradini i 1586
1568, bo w tym roku wdowa po nim ^{dalej} (prowadzi drukarnię).
Debrecini 1577.

Békes de Korniat S. R. M. (Janusza II Zapolii) supremus
cubicularius; r. 1567 pojmując za żonę Annę córkę Wolff-
ganga de Herinna.

W Bazydowie (Bartphae) zaczął drukować r. 1578 Dawid
Gutgesel, po łacinie i po niemiecku.

Gyulai Paulus: Commentarius rerum a Stephano Rege adver-
sus Magnam Moschorum Ducem gestarum Anno 1580. Clau-
diopoli in off. relictæ Caoparis Helti 1581. 4to K. 12. (A-C)

(r. 1881 reprodukowano w fotograf. exemplarzach)
w off. gange/
ded. (Falka) Kovacsosi... Paulus Giulanus.

Deani Joannes: Ode congratulatoria Stephano Bathori de victo-
ria relata de Moschis. Coronae, praelo Monteriano 1580.

Chiakor Georgius: Epistola generosi d. Georgii Chiakor Secretarii
Ungari De morbo et obitu serenissimi Magni Stephani Regis Lo-
tomiae, ad Magnif. Wolfgangum Kowaciovium Supremum Regni Tran-
sylvaniae Lancellarium; cum eiusdem Examine: quae ex Ungarico
in Latinum verbonem quam fidelissime sunt conversa. Claudio-
poli (1587) 4to K. 12. (Sign A-C.)/: list datowany: Grodnae XIX
Kalendas Januarii 1586:)

Muraltus Johannes Medicus: Apologia contra Simonium Lucen-
sem. Impresum Claudiopoli 1589. 4to K. 12.

(Bauman). Simon Petrus Poudowinski eques polonus, Magister equorum dor-
nandorum apud Bethlen Gabor Principem Transylvaniae in Alba Julia
1630, mathematicus insignis.

Kowalski Joachimus: Genealogia Tabacae genuinis Philo-
tabacensis gratiae ergo in aspectum, lucemque dioptra-
ribus modis prolata et apparatu molliis Thaliae ves-
tita: quam scripto prodidit Joachimus Kowalski L.
P. Tyrnaviae, typis academicis per Philippum Jacobum
Mayr 1651. 4° K. 6.

Klesch Daniel (Comes XIII Oppidorum): Salutatio, qua ill. Princeps
ac d. d. Stanislaus Hierachius Comes in Wismutz et Jaroslav
Lubomirsky S. R. I. Princeps, Subdarius Regni Poloniae, ex-
cisque Lublyo et XIII in Sepusio Supr. Regni Hung. Comitatu
oppidorum capitaneus supremus... majorum more humillime
exceptus fuit in arce Lublyo d. 21 Aug. 1671 a Seniore, Ora-
tore, Comite et Iudibus XIII Oppid. Caroviae, typis Erici
Erich 1671. 4° K. 2.

Bayer Johannes: Hierachius Africanus... Stanislaus Hierachius
Lubomirsky presentatus nomine XIII Oppidanorum
Pastorum. Leuterkoviae 1673. fol.

Janelli Joanes Petrus Liber Baro de Telvana pochowany u
Jezuitów w Koszycach 1698:

De Kamellis Jo. Jozif: Katechizis dija nauki Ungrovostkim
ludem zlozenij, ot prevelebnjeis. gdina Jo. Jozifa
DeKamelis Chio. Eppa Sebaš. Moukaro: i Prot. namjest-
nika Apłokogo nad ljudmi vostoči v Kroljestvie Ungor-
skom i jego predjelach, Presoje. Presar. i Krole. Majestatou
Sorjenika. V Ternavje (Tirnau), tipom Akadem. od jmene
Andreja Goermanna 1698. 8vo K. 412 (literami cyrylskimi
wydal Kormicky Janos)

Bukvas jazyka slavenska, pisamij crtenia usitiija chotjasostim
u poleznoje rukovoženije. W Tirnavie typ. Akad. 1699 u Joana
Andr. German. 8vo K. 20.

(Lubomirski Stanislaus): Adverbia moralia sive de virtute et fortuna libellus. Claudiopolis, apud viduam Andreae Lengyel 1701. 12mo K. 70

" " De veritate consiliorum liber unus, autore S. L. Tyrnariae typis Academicis, per Joannem Andream Moermann 1701. 12° K. 139.

Opalemii Lucae: De officiis libri tres. Tyrnariae typis Academicis, per Joannem Andream Moermann 1703. 8vo K. 400.

Paulowski Daniel: Locutio Dei ad eos religiosi. Tyrnariae, typ. Acad. Soc. Jes. 1703. 12° K. 188: index.
- Item Tyrnariae typ. Acad. 1709. 12° K. 184.

Regi Magyar Könyvtár II-dik Kötet az 1473-tól 1711-ig. megjelent nem Magyar nyelvű hazai nyomtatványok könyvészeti kerikönyve, írta Szabó Karoly. Kiadja a M. Tud. Akadémia. Budapest, Akadémia, 1885. 8° maj. Ár. XI. 754. 4 fl. 50 Kr.

Cronica Hungarorum. Budae 1473. fol. K. 63. (Colophon:) Fini-
ta Budae A.D. 1473 in vigilia Penthecostes per Andream Hess. (wydat Gereb Ladislaus praepositus Budensis, cancellarius Regis Matthiae. - Exempl. w Lipsie Museum - Wiedm - Pradze - Lipsku.)

Appianus saluatorius gratulatorio-votivus, quem ill. d. Josepho Bernardino Comiti de Zebrzydowice Zebrzydowski Praefato Cracovien. Abbati et Praesuli Andreovien. Sec. Regni Pol. Praeposito insulato S. Stephani de Ko ad Tibicum, nec non eulogiarum Sepsariensium Igloviensis, Varallyensis et Blavriensis Administratori perpetuo ac Principis Lubomiri Supr. C. Pol. Mareschalli delegato Commissario... in actu oratorio poetico-musico sacrum esse voluerunt Parnassi Igloviensis lites et Alumni, mense Septembri 1701. deutschoviae typis Brederianis. fol. K. 4.

Ritter Paulus eques: Stemmographia sive Armorum
Illiriorum delineatio, descriptio et restitutio (Vi-
ennae 1701). 4to K. 89.

— (2^a ed.): Stemmographiae Illiricae Liber I
Editio nova auctior Zagrabiae 1702. 4to 16 ark.

Magna Hungariae Domina cum suo Manapio sive Modus
tradendi se in manapium Deiparae Virgini, desump-
tus potissimum ex opusculo P. Francisci Stanislawi
Phaenici Soc. Jes. Tyrnaviae, typ. Acad. per Joan. An-
dreeum Hoffmann 1702. 12° K. 120.

1550. Istvárai Mihály: Comœdia
lucidissima de matrimonio sacer-
dotum. — A papok házasságáról.
Cracova nyomtatott Kerekotzi
Ferencz által 1550. 8r.

O STOSUNKU NAUK PRZY

HELM

SWIAT

CO

W. Figgowar

PSZ

Generale

CL

Orthographia ungarica Arar izar
 irar Modiarol valo tudoman
 30agár nélvonn irattatott. Mostan
 pedig vionnan meg igazítatott és
 ki nyomtatott. Cracoviae apud
 viduam Hierony. Viet. 1549

(Krotka ^{ortografia} ~~gramatyka~~ ^{vsqierfska} dla ~~ukrow~~
 -rodzaj Elementarna

przedrukowane pag. 129-170 w druku:

30aggar Régiségek és ritkaságok.
 Kiadta Kazinczy Ferencz. Pesten
 1808. 8°

autorem tej ortografii jest podobno Raga'lyi
 János Batizy Andras

tytuł cały: Orthographia ungarica arar izar
 iras' modjáról valo' Tudomány magyar
 nyelven. Krakkó. 1549. 8°

1538 Krakko. Chronica de Introductione
Sytharum in Hungariam et Judaeorum
de Aegypto. 8°. Ir. Farkas András.

-- Ott. A' Kereftye'n ségrek funda-
mentoról való Tanúság. Ir. Ben-
tredi Székely István.

Khigaz Mihály Magyar w Leshuē wydaje: Biografie sławnych mężów ³²⁷tor-
gięskich wydaje Arpad Keregyarto. Lesh 1857. 8° ft. 288. I Oddział
Epoka do 1600 Lesh 1-3. ft. 288.

József hrabia Teleki: Grafy Thuniadow w Węgresh. Lesh. Emich
Gustaw. Tom XII. 1857. ft. 499. 8° Dokumenta: portrety fery-
mle

Soldy Franyšek wydat Kronikę węgierską miasta Jaros-Lata
od r. 1523 - 1615 Lesh 1857. 8° ft. 47.

Scheda d'

Il sottoscritto

Sezione letterario-artisti
doppie colonne, al pre
acquistare

Copie dell' **opera**
le dispense all' atto da

Źródła do historii Węgier znajdują się w zbiorach: Sombucus (Zsemboki), Bongars, Schwandtner (z Belem¹²⁴⁶), Kovachich Martin Georg (Rerum Hungaricarum Scriptores. Budae 1798. 2 Vol.), Engel Christ. (Samlung kleiner noch ungedruckter Stücke. Budae 1805 - Monumenta Ungaria), Pray, Katona, Endlicher, Toldy, Podhradsky, Floranyi

- Legendsy Świętych: 1) Legenda S. Stefana Króla: Vita Stephani Regis - pisana na rozkaz Króla Kolomana przez Hartwika (Hartwicha ~~o~~ biskupa regensburskiego) okolo r. 1100. Ed. Bolland: diff. 20 Aug. Schwandtner I. 414, Endlicher Monumenta, Podhradsky Vita S. Stephani, Tertz (Scriptores XI p. 224. (Znana o Dugoszowi) - z niej powstała: Legenda maior et minor.
- 2) Vita S. Emerici (pisana przez Hartwika okolo r. 1109) Ed. Schwandtner I. 429; Endlicher Mon. p. 193.
- 3) Vita S. Gerhardi (z XI wieku). Ed. Bolland d. 25 Sept. ed. Hiltling; Endlicher Monum. p. 205. (znana o Dugoszowi)
- 4) Legenda S. Ladislai (pisana po r. 1192). Ed. Bolland. d. 27 Junii; Endlicher Monum. p. 235.
- 5) Legenda S. Zocerardi et Benedicti (pisana przez Maurycyego biskupa pisańskiegolskiego okolo 1036-1070 r.) Ed. Bolland. Acta Julii Tom IV. pag 336; Endlicher Monum. p. 134.
- 6) Legenda S. Margaretae (pisana okolo r. 1340 Garinus) Ed. Bolland. d. 28 Januar. I. II p. 900; po węgiersku: Toldy (Schödel) Fr.: Magyar Szentek élete. 1864 (zbiór legend o świętych węgierskich)
- 7) Simonis de Kéza: Gesta Hungarorum (pisane r. 1272-1290) był kapłanem nadwornym Króla Ladysława Niemana. Ed. Floranyi, Viennae et Budae 1782, Podhradsky, Budae 1833, Endlicher Monumenta. St Gallen 1849.
- 8) Anonymi Belae regis Notarii: Gesta Hungarorum (pisane przez P. notariusza r. 1278-1282 - podług niektórych autorem Guido de Columna.) Ed. Schwandtner Script. I p. 1; Endlicher Viennae 1827; Endlicher Monumenta p. 1.

9) Chronicon polono-ungaricum (pisana przy końcu XII wieku - wstawił Kompilacja z Hartwika i Anonyma Notariusza);
Ed. Warszawa 1823 (przez Lelewela); Endlicher Monum. p. 64-88;
Pielowski: Monum. Poloniae I p. 487.

10) Chronicon Budense (pisane około r. 1342 przez Franciszka;
na w Budzie, wydane w Budzie 1473 w drukarni Andrzeja Hess
przez Geréb, z dodatkami; znanych jest tylko 7 exemplarzy tego
druku) Ed. Podhradczky Joseph 1838. - Tomaczenie niemieckie
przez Henryka von Muglen Ed. M. G. Kovachich (Sammlung
Kleiner, noch ungedruckter Stücke. Jen 1815 p. 1-94, 2 przedmowa
J. Chr. Engla)

11) Chronicon Johannis de Thuróc (Turóc) protonotarii regis
Mathiae (pisana r. 1464, z korzystaniem z notat Jana Dzieka:
na z Kükküllő zacytował Krola Ludwika 2 i jego - Rękoпись
z miniaturami z r. 1358 w cesarskiej bibliotece wiedeńskiej nr
405 - Ungerische Bilderchronik) ed. 1^a Venetia s.a. (ante 1485);
ed. 2^a Brunnae. 3^a ed. Augustae Vindelicorum 1488;
- Hungars: Scriptores 1600; Schwandtner I pag. 39; Toldy: Mar-
ci Chronica. Budae 1867. 40

12) Chronicon Posoniense (z XV wieku - skrócenie z Chronicon
Budense). Ed. Toldy 1852; Ed. Kneuz: Analecta 1861.

13) Thomae Archidiaconi Spalatensis Historia Salonitarum
Pontificum atque Spalatensium (pisana około r. 1240). Ed. Lucius:
Scriptores regni Dalmatiae, Amstelodami 1666; Schwandtner: Scriptores
Viennae 1748 Tomus III.

I Byzantynickich pisarzy: Leonis philosophi Tactica, Konstantinos
Porphyrogenitus, Kinnamos Joannes, Niketas Choniates, Geor-
gius Amartolos (t. j. mnich przesyłający pisać Kronikę od stworzenia
świata do r. 842, z kontynuatorami do r. 1143). Ed. Muralt: Chronika.
Petersb. 1859. - Theophanes; Kedrenos

Zeissberg: Polnische
Geschichtschreibung des
Mittelalters. Leipzig
1872.

Obau: Marzali Heinrich: Ungarns Geschichtsquellen im Zeitalter
der Arraden. Berlin 1882. 8vo str. 163. - (jest to naradowanie mien-
ne Wattenbach: Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter. 4te Auflage
Berlin 1877-1878. 2 Bde. - Lorenz Ottokar: Deutschlands Geschichtsquellen
seit der 8ten des XII Jahrhunderts. 2te Aufl. 1876-1877. 2 Bde. - Palacky: Würdigung
der alten böhm. Geschichtschreiber. Prag 1830. - F

Legenda o S. Matgorazie redagował Berthold Bosanyi
w Budzie (lecz tej nie znamy dziś) około r. 1276

Biskup Hartvik na rozkaz króla Kolomana opisał
Żywot św. Stefana (najlepszą edycją Podkrajkyego w Ofen
1836)

Chronicon Posoniense (z Kłórego Furor wypisywał) wydał
z rękopiśm XV wieku Földy w Ofen 1852.

Chronica Hungarorum. Budae 1473 per Andream Hess.
fol. k. 73 (znana w f. exemplarzach) 2^a ed. Podkrajky 1838 z notami.

Constitutiones incliti regni Ungariae (prawo króla Matieja
Korwina z r. 1486) r. l. et a. fol. (w Ofen druk. ?) 2^a ed.
Lipsiae 1488. 3^a r. l. et a.

Kronika Jana Furora sięga do 1488.

Matthie regis Hung. leges in dieta... . Bude habita
condite r. l. et a. 4^e 2/2d. Lipsiae 1488. 8vo 3/2d.

Constitutiones incliti regni Ungarie (z dnewonymem
na tyt.) r. l. et a. 8vo

Historia Władysława przez Kallimacha wyd. w Augs.
burgu 1519 potem w różnych zbiorach i w now.
rym Schwandtner I Tom. - Segoz Atila. Hagencoe
1531 i w dodatkach przy edycji Bonfons - Wyciąg z
bio grafii Grzegorza z Szatoka w Uj. Mag. Museum
1860 przez Földi.

Fuchs Friedrich: Die Central-Karpathen mit den nächsten
Voralpen. Pest (Hefkenast) 1864. 2 f. 50 S. 0 W.

Geschichte der Ungarischen Literatur im Mittelalter von Dr.
Franz Földy Königl. Ung. Rath, ord. Mitglied der Ung. Aka-
demie der Wiss. Präfect der Kön. Ung. Universitäts-Bibliothek,
Prof. der Ung. Literatur, corr. Mitglied der kais. Akademie der
Wiss. u. vieler in- und ausländ. gelehrten Gesellschaften.

Auf dem Ungarischen ~~ist~~ übersetzt von Moritz Kolben-
keyer. Pesth Verlag von Gustav Heckenast 1865.
8° XII. 292 (Nizza d. r. 1526.)

Segor: Geschichte der ungar. Dichtung von den ältesten Zeiten
bis auf Alexander Kisfaludy übersetzt von Gustav
Steinacker. Mit dem Bildnisse des Verfassers in
Hahlfabrik 2 f. 50 Kr.

Odo de Drogilo Francus r. 1147 baritw Wegreck 2 Krösem fransis;
nim Ludwikiem VIII i opisat prapadki Starysa w obozie
(Ob. Ed. Migne: Patrologia Latina)

monumenta Hungariae historica — Magyar történelmi emlékek. Kiadja a Magyar tudományos akadémia.

Left 1860. I Osztály. 8° a 3 f. 15 kr.

(Kisbírósági okmányok)

(Diplomataria)

1. ^(Kisbírósági okmányok) Elő (I) osztály: Okmánytárak I. ^(Diplomataria) Börzsölyi Mr. Okm. 1. (nr 2510)

2. ^(Kisbírósági okmányok) Második osztály ^(Diplomataria) Irok ^(Diplomataria) Szeremi György Emlékirata

3 " " " II Verancsics Munkai 1.

4 " " " III " " 2.

5 Első osztály Okmánytárak II Börzsölyi Mr. Okm. 2.

6 " " " III " " 3.

7 " " " IV " " 4.

8 Második " Irok IV Verancsics Munkai 3

9 " " " V " " 4

10 Első " Okmánytárak V Londini Mr. Okmányt.

11 Második " Irok VI Verancsics Munkai 5.

12 Első " Okmánytárak VI Arpád kori új Okmánytar 1.

1 " " " " " " "

2 " " " " " " "

3 " " " " " " "

4 " " " " " " "

5 " " " " " " "

6 " " " " " " "

7 " " " " " " "

8 " " " " " " "

9 " " " " " " "

10 " " " " " " "

11 " " " " " " "

12 " " " " " " "

13 " " " " " " "

14 " " " " " " "

15 " " " " " " "

16 " " " " " " "

17 " " " " " " "

18 " " " " " " "

19 " " " " " " "

20 " " " " " " "

21 " " " " " " "

22 " " " " " " "

23 " " " " " " "

24 " " " " " " "

25 " " " " " " "

26 " " " " " " "

27 " " " " " " "

28 " " " " " " "

29 " " " " " " "

30 " " " " " " "

31 " " " " " " "

32 " " " " " " "

33 " " " " " " "

34 " " " " " " "

35 " " " " " " "

36 " " " " " " "

37 " " " " " " "

38 " " " " " " "

39 " " " " " " "

40 " " " " " " "

41 " " " " " " "

42 " " " " " " "

43 " " " " " " "

44 " " " " " " "

45 " " " " " " "

46 " " " " " " "

47 " " " " " " "

48 " " " " " " "

49 " " " " " " "

50 " " " " " " "

51 " " " " " " "

52 " " " " " " "

53 " " " " " " "

54 " " " " " " "

55 " " " " " " "

56 " " " " " " "

57 " " " " " " "

58 " " " " " " "

59 " " " " " " "

60 " " " " " " "

61 " " " " " " "

62 " " " " " " "

63 " " " " " " "

64 " " " " " " "

65 " " " " " " "

66 " " " " " " "

67 " " " " " " "

68 " " " " " " "

69 " " " " " " "

70 " " " " " " "

71 " " " " " " "

72 " " " " " " "

73 " " " " " " "

74 " " " " " " "

75 " " " " " " "

76 " " " " " " "

77 " " " " " " "

78 " " " " " " "

79 " " " " " " "

80 " " " " " " "

81 " " " " " " "

82 " " " " " " "

83 " " " " " " "

84 " " " " " " "

85 " " " " " " "

86 " " " " " " "

87 " " " " " " "

88 " " " " " " "

89 " " " " " " "

90 " " " " " " "

91 " " " " " " "

92 " " " " " " "

93 " " " " " " "

94 " " " " " " "

95 " " " " " " "

96 " " " " " " "

97 " " " " " " "

98 " " " " " " "

99 " " " " " " "

100 " " " " " " "

101 " " " " " " "

102 " " " " " " "

103 " " " " " " "

104 " " " " " " "

105 " " " " " " "

106 " " " " " " "

107 " " " " " " "

108 " " " " " " "

109 " " " " " " "

110 " " " " " " "

111 " " " " " " "

112 " " " " " " "

113 " " " " " " "

114 " " " " " " "

115 " " " " " " "

116 " " " " " " "

117 " " " " " " "

118 " " " " " " "

119 " " " " " " "

120 " " " " " " "

121 " " " " " " "

122 " " " " " " "

123 " " " " " " "

124 " " " " " " "

125 " " " " " " "

126 " " " " " " "

127 " " " " " " "

128 " " " " " " "

129 " " " " " " "

130 " " " " " " "

131 " " " " " " "

132 " " " " " " "

133 " " " " " " "

134 " " " " " " "

135 " " " " " " "

136 " " " " " " "

137 " " " " " " "

138 " " " " " " "

139 " " " " " " "

140 " " " " " " "

141 " " " " " " "

142 " " " " " " "

143 " " " " " " "

144 " " " " " " "

145 " " " " " " "

146 " " " " " " "

147 " " " " " " "

148 " " " " " " "

149 " " " " " " "

150 " " " " " " "

151 " " " " " " "

152 " " " " " " "

153 " " " " " " "

154 " " " " " " "

155 " " " " " " "

156 " " " " " " "

157 " " " " " " "

158 " " " " " " "

159 " " " " " " "

160 " " " " " " "

161 " " " " " " "

162 " " " " " " "

163 " " " " " " "

164 " " " " " " "

165 " " " " " " "

166 " " " " " " "

167 " " " " " " "

168 " " " " " " "

169 " " " " " " "

170 " " " " " " "

171 " " " " " " "

172 " " " " " " "

173 " " " " " " "

174 " " " " " " "

175 " " " " " " "

176 " " " " " " "

177 " " " " " " "

178 " " " " " " "

179 " " " " " " "

180 " " " " " " "

181 " " " " " " "

182 " " " " " " "

183 " " " " " " "

184 " " " " " " "

185 " " " " " " "

186 " " " " " " "

187 " " " " " " "

188 " " " " " " "

189 " " " " " " "

190 " " " " " " "

191 " " " " " " "

192 " " " " " " "

193 " " " " " " "

194 " " " " " " "

195 " " " " " " "

196 " " " " " " "

197 " " " " " " "

198 " " " " " " "

199 " " " " " " "

200 " " " " " " "

201 " " " " " " "

202 " " " " " " "

203 " " " " " " "

204 " " " " " " "

205 " " " " " " "

206 " " " " " " "

207 " " " " " " "

208 " " " " " " "

209 " " " " " " "

210 " " " " " " "

211 " " " " " " "

212 " " " " " " "

213 " " " " " " "

214 " " " " " " "

215 " " " " " " "

216 " " " " " " "

217 " " " " " " "

218 " " " " " " "

219 " " " " " " "

220 " " " " " " "

221 " " " " " " "

222 " " " " " " "

223 " " " " " " "

224 " " " " " " "

225 " " " " " " "

226 " " " " " " "

227 " " " " " " "

228 " " " " " " "

229 " " " " " " "

230 " " " " " " "

231 " " " " " " "

232 " " " " " " "

233 " " " " " " "

234 " " " " " " "

235 " " " " " " "

236 " " " " " " "

237 " " " " " " "

238 " " " " " " "

239 " " " " " " "

240 " " " " " " "

Török magyar-kori történelmi emlékek.

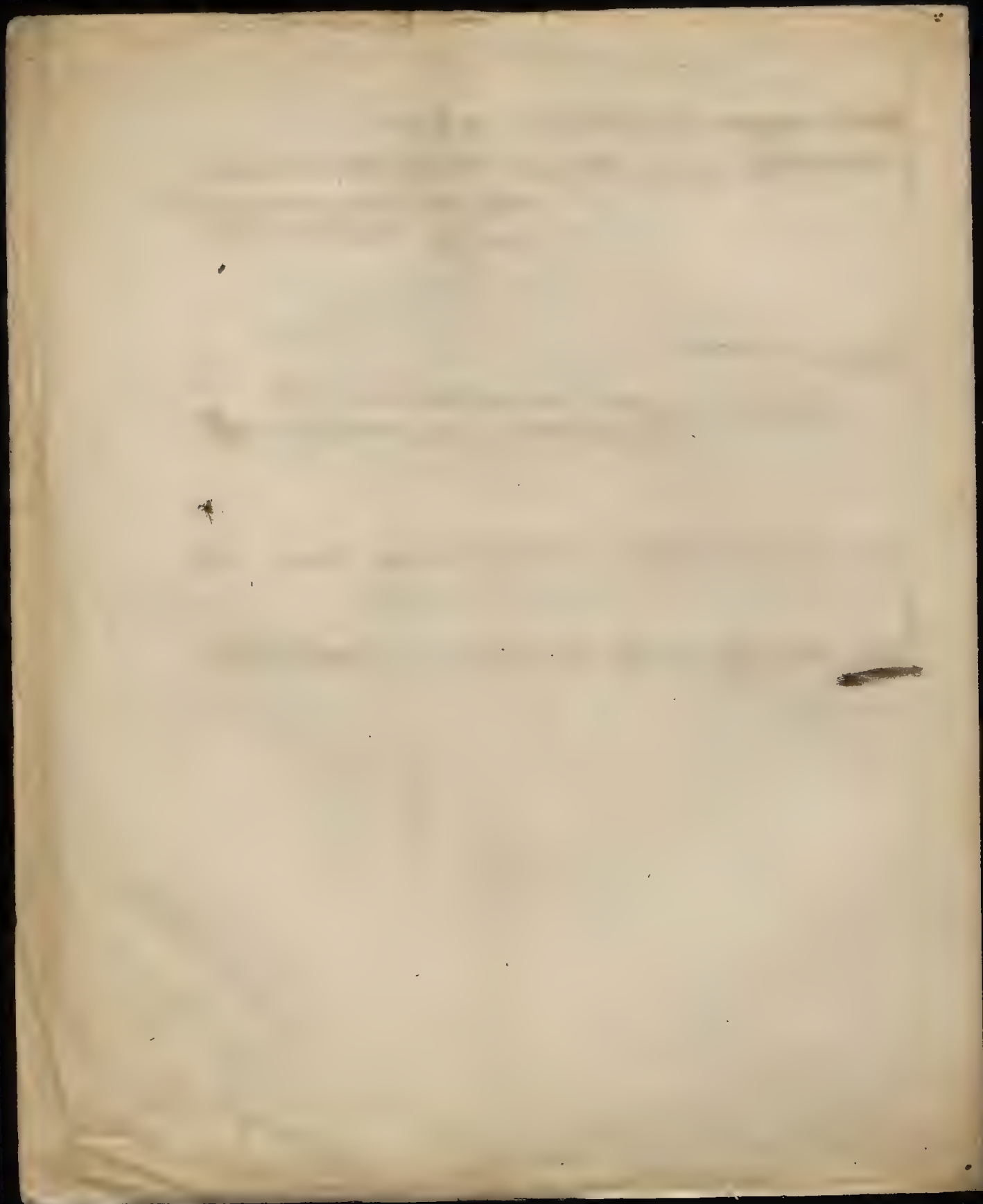
(1) Elő osztály. I & II Kötet (Zefyrt) Okmánytár a Hódoltság
történetéhez Magyarországon I. II.
f. pp. xxx. 458 és 480. I. (5 fl.)

Magyar leveles tárt.

1 Kötet : Kegyszáz magyar levél 1504-1560
f. pp. xx és 432 I. 9 kört-ti táblával. (4 fl.)

Évmutató Fjér György Okmánytárához, Knauz által.
40 fl.

Hazai Okmánytar. V kötet (r. 1199-1581) d. Szolyi Arnold. 1873.

Monumenta Hungariae historica.

I) Scriptores.

- Georgii Sirmienois Capellani Ludovici II et Joannis Hun-
gariae Regum Memorabilia sui temporis 1484-1543
ed. G. Wenzel. Pestini 1857. 4mk
- Antonii Verantii Archiep. Strigon. Opera et epistolae 1538-
1573 ed. Lad. Szalay et G. Wenzel. Pestini 1857-1875.
Vol. 12. 52mk
- Joannis Michaelis Bruti: Ungaricarum rerum libri 1490-
1552 ed. Fr. Földy. Pestini 1863-1867. Vol. 3. 14mk
- Francisci Forgachii: Rerum Hungaricarum sui temporis
Commentarii 1540-1572, ed. Fidelis Majes Pestini 1866. 6mk
- Joannis Decii Barovii: Commentariorum de rebus Ungh-
ricis libri 1592-1598 ed. Fr. Földy. Pestini 1866. 4mk

II) Diplomataria.

- Documenta Hungariae historiam illustrantia e tabulario
Bruxellensi 1441-1652, ed. Mich. Horvath. Pestini 1857-1869
4 Vol.
- Codex diplomaticus Arpadianus continuatus 890-1301 ed.
G. Wenzel. Pestini 1860-1874. 12 Vol. 56mk
- Acta Extera historiam Hungariae tempore regum stirpis
Andegavensis illustrantia 1268-1396 ed. Gust. Wenzel. Pesta-
pestini 1874-1876. 3 Vol. 24mk
- Acta Extera historiam Hungariae tempore Mathiae a Hungaris illus-
trantia 1458-1466 ed. Joh. Nagy et Albert d. B. Nyary. Budapestini 1876. 3 Vol. 12mk
- Nicolai Olah archiep. Strig. Codex epistolaris 1526-1538 recensuit Dr. Er-
noldus Szolgyi 1876. 8° pp. 39 et 639 6mk

Monumenta Hungariae historica. - Magyar történelmi emlékek. Kiadja a Magyar tudományos akadémia.
Pest 1857-1878. 8vo maj. 70 Tomi in 71 Volum. 230 Mark - Dumi
(340 Mark)

Series I (Első osztály): Diplomataria (Okmánytárak).

Tom. I-IV Documenta Hung. historiam illustrantia ^{I. r. 1441-1538}
(1441-1652) e tabulario regi Bruxellensi edid. ^{II. r. 1538-1553}
Mich. Horvath. Pest 1857-1859. 4 Vol. (15 Mark) ^{III. r. 1553-1608}
/: obeginuje 490 Tain. niemiec. hiszpan francusk. do: ^{IV. r. 1608-1652}

Tom. V. Documenta (annorum 1521-1717) e tabulariis ^{(Ser. Nr. 1.5.}
et bibliothecis Londinensibus edid. E. Simonyi. ^{r. 1521-1717)}
Pest. 1859. /: 60 dokumentow po Tain. i po angl. / (4 Mark)

Tom. VI-XIII. XVII. XVIII. XX. XXII. ^{Ser. Nr.} Codex diplomaticus
Arpadianus continuatus (an. 890-1301)
Edid. Gust. Wenzel. Pest 1860-1874. 12 Vol. (50 Mark)
/: Kilka tyziny dokumentow Tain. jako Supplement
do Cod. dipl. G. Fejér'a / Ser. Nr.

J. I (r. 1001-1235) - J. II (r. 1234-1260) - J. III (r. 1261-1272)
J. IV (r. 1272-1290) - J. V (r. 1290-1301) - J. VI (r. 890-1235)
J. VII (r. 1235-1260) - J. VIII (r. 1261-1272) - J. IX (r. 1272-1290)
J. X (r. 1290-1300) - J. XI (r. 1000-1270) - J. XII (1270-1301)

Tom XIV. XV. Alvinczi Peter Okmánytára. Erdely... 1685-1688 -
ed. Szilágyi Sándor. 2 Vol

Tom XIX. Pármány Péter Levelere. - ed. Frankl Vilmos. 1 Vol.
(r. 1605-1625) r. 1873 1 Vol.

Tom XXI. Okmánytár I. Rakoczy György. Svéd és Francia.
ed. Szilágyi Sándor. 1873

Tom XXIII. Okmánytár II. Rakoczy György diplomáciai (r. 1648-
1660) ed. Szilágyi Sándor. r. 1874.

Series II (második osztály: Prok) Scriptores

Tom I. Szeréni György. II. Lajos és János haza kaplanya Emlé-
kivata Magyarország Romlásáról (1484-1543) ed. Wenzel
Gusztáv. 1857

Tom II - VI. IX. X. XIX. XX. XXV. XXVI. Verancsics Antal Munkai.
ed. Szalay László (1-3) és Wenzel Gusztáv (8-12). 1857-
1873. II. Vol.

J. III (r. 1553-1554). - J. IV. (1555-1557) - Tom V (r. 1567-
1568) - J. IV. (r. 1555-1557) - J. V. (1567-1568) -

J. VI (r. 1538-1549) - J. VII (r. 1549-1558) - Tom VIII (r.
1559-1562). - J. IX (r. 1563-1569). - Tom X (r. 1569-1571)
J. XI (r. 1572-1573)

Tom VII. Gy. Illeshazy István nádor Följegyzései (r. 1592-1603)
és Hidvegi Mikó Ferencz Históriaja (1594-1615), Pé-
ter Samuel (r. 1598-1601) ed. Kazinczy Gábor. 1863.

Tom VIII Rozonyai Dávid Történeti Maradványai. ed.
Szilagyi Sándor. 1868.

Tom. XI Altorjay Balázs Péter Munkai. ed. Kazinczy
Gábor. 1863. (do Lendinogradu)

Tom XII. XIII. XIV. Brutus János Mihály Magyar
historiaja. ed. Földy Ferencz. 1863.

J. I (r. 1490-1552). - J. II (1537) - J. III (r. 1537-1552)
Tom XVI. Gyimesi Forgách Ferencz (r. 1540-1572) ed. Földy
Ferencz. 1866.

Tom XVII Decsi János (r. 1592-1598) ed. Földy Ferencz. 1866

Tom XVIII. Kesmarki Főhely Imre Naplói (1676-1678) ed. Torma Károly. 1866
(1689-1694) ed. Földy Ferencz. 1866.

Tom XXIII " " " " (2 Tom) " 1873

Tom XXIV " " " " (1693-1694) ed. Nagy Imre. 1863.

Tom XXV " " " " (1693-1694) ed. Nagy Imre. 1863.

Tom XXVII. Bartfai Követes, Teleki Mihály, Lapai János (1663-1712)
ed. Földy Ferencz. 1875.

Tom XXII. Kritobulosz (Byzanti). II. Mehmet. ed. Szabo Károly. 1874.

le:
38
Series III. (Mármadik Ország) Monumenta comitialis. Országgyűlések)
Tom I. II (a. 1526-1533. 1533-1545) ed. Farkas Vilmos. 1874-1875.

Num:
357-
Series IV (Negyedik Ország) Monument. Acta cetera. (Diplomacia)

Tom I Magyar Diplomaciai Emlékek az Anjou - Korból. ed. Wen-
zel György. 1874. Tom I (r. 1268-1341) (o. 20. 32. 34. 35. 36. 37.
38.)

371)

303)

312)

6

1866

1868.

1873

1869.

12)

101.

Magyarország Csáládai Cimerekkel es Nemzékrendi Tábláik:
kai, írta Nagy Iván. (Kiadja Friebeisz István.) Pest
1857 - 1868. 8vo 13 Tomois. (60 str. w. e.)

I Tom (Kötet)	1857	(wydaw. Friebeisz István)	str. VI. 311 (A - Ben) -
II " "	1858	" " "	str. 282 (Ben - Ben) -
III " "	1858	" " "	str. 420. VIII. (C - D.) -
IV " "	1858	(" Rath Mór.)	str. 504. VIII. (E - G.) -
V " "	1859	" " "	str. 375. VIII. (H - J.) -
VI " "	1860	" " "	str. 568. X. (K.) -
VII " "	1860	" " "	str. 610. XII. 1. (L - M.) -
VIII " "	1861	" " "	str. 340. (N - O.) -
IX " "	1862	" " "	str. 852. (P - R.) -
X " "	1863	" " "	str. 943. 1. (S - T.) -
XI " "	1865	" " "	str. 441. (U - V.) -
XII " "	1865	" " "	str. 525. 1. 2. (V - Z.) -
(XIII) Sötlet Kötet.	1868	" " "	str. IV. 379. 1. (A - Z.)
(Tom dodatkom)			

(Hegierskiego Kraju Fehér, ich herby i tablice genealogiczne ze-
brał Jan Nagy - druk w Poznań 1857 - 1868. 8vo (z herbami dre-
worytowanymi i tablicami genealogicznymi w tekście.)
Wypisy, Sprostowania i Dodatki:

Bakocz de Erdöl ^{Thomas} ~~Thomas~~ episcopus agriensis, archiepiscopus Tri-
goniensis ab a. 1500 Cardinalis S. Q. E., ab a. 1508 Patriarcha Con-
stantinopolitanus + 1521. (I. pag. 101.)

Balassa de Gyarmat, comes Sigismundus ff 1623 uxor Elisabeth Lbo: [dominus de Vag. Ne-
sterae,
rowaska] reliquit 5 filios et 1 filiam (I. p. 124) [filia Samueli]

Bánffy de Losonc hrabiowie i baronowie wywodzą swój pórtek od
Dionizego r. 1228. [I. 162] - bratkuja w genealogii węgierskiej: Bánffy
de Losonc stawił wojtkowo w Polsce za Stefana Batorskiego + około 1587, z żoną
Anny Pernleši de Ostopa, zostawił syna Jena dienerawca Rakowici
Kuhar? 1587. - Pismo ich w Polsce: Bánffy. (libr. relat. castri Eracov.)

Báthory de Somlyó (I. 216) Stefan Batory wojewoda siedmiogrodzki
 w 1422 przedziad króla podług Sabinii II (I. 220) miał drugą żonę Dorotę,
 co mylnie, bo drugą jego żoną była Zofia Anna Radziwiłłówna (córka
 Mikołaja Radziwiłła II wojewody wielickiego i Rany Zofii Moniewidowny)
 — Stefan Batory (syn Andrzeja i Matgorzaty Majláth) sturzyński
 w Łolote + 1608 miał żony: a) Zuzannę Bebek; b) Zofia Kosteranka
 (córka Krzysztofa Kostí wojewody pomorskiego i Katarzyny Konopackiej)
 syn ich Andrzej Batory zaślubił z Anną Zakrzewską (córka Jana
 Zakrzewskiego von Felden i Maryi Kosteranki) zostawił córki: 1) Jad-
 wigę wdowę po Dubrowskim, która została benedyktynką w Słomiatkach
 (ślągi pisze I. 223, mylnie w Stangach) + 1681. 2) Zofię z Jerzym
 Rakowicz Króliem siedmiogrodzkiego, która dobra Piesiekierzy w Łęczyckiem
 oddzielenie po kardynale Andrzeju Batorym, sprzedana r. 1649
 Żurawin'kim. — Stefan Bathory de Ecsed nadersepan temenwarthi
 palatyn węgierski + 1535 z żoną Zofią córką Konrada Starożytnego króla ma-
 zowieckiego zostawił córkę Kłorę + 1535 zaręczoną śląskiemu królowi nie-
 modlińskiemu (miństerbergońskiemu). (I. 229)

Bebek de Leloviz (Llesiewicz) rodzina wygasła, której przodka sięga
 r. 1243. — Imre (Emeryk) syn Jerzego Bebek, judez unie i wojewoda
 (wajda) siedmiogrodzki 1379-1382. — Daje się, że żona Szytka z Mela-
 tyna, który zginął pod Wroclawem, była jego córką; Długosz nazywa
 go Vajda fi Imre t.j. syn wojewody Emeryk. (I. 258).

Bekes de Kornjat (I. 276). Gaopar Bekes de Korniat dowódca
 piechoty węgierskiej króla Stefana Batorego + około 1583 jako staro-
 sta lamkoroński, + 1579 (podług Nagy), pierwszą żonę miał
 N. z domu Scharianai; drugą Annę Sárkandi z którą zostawił z-
 now Władysława dworzanina król. pol. 1588 i Gabriela. Wdowa Anna
 Sárkandi poosta 29 voto ze Franciszka Weeselini, który r. 1588 za-
 bój od rzymskich państw.

Benyovszky de Benyó hrabiowie i szlachta (I. 304) de Benyó et Ur-
 ban, wywodzący swój przodek od starodawnego szlachcica Olchik, który
 żył za króla Aba Samuela węgierskiego. Potomkowie tegoż za czasu
 króla Raba Samuela węgierskiego. (I. 1074)

F + 1602 rotnistwa krol.
 Tarczę birstańskiego
 (r. 1597) najat za żonę Ka-
 tarynę Usaly która 1603
 popsta 22 v. za Kaopna
 Horvath Kapitana pie-
 choty polsk.)

Ob. Jókai Móriza: Gróf
 Benyovszky Móriza sa-
 ját emlékiratai és ut-
 leirésai (życiorys i podzi-
 e) Budapešť 18.. 80 z Somly
 z rytmami, mapkami i au-
 tograf. 6 fl. 60 kr.

Gróf króla Karola Roberta umieszczeni w sprawie Felicyana Zach musieli
 kraj opuścić i udali się do Łoloty, skąd za króla węgierskiego do Zy-
 munta Luksemburczyka dwaj bracia Benjamin i Urban wrócili do
 Węgier a odnawiający się w bitwie pod Nikopolem r. 1396, otrzymali r.
 1423 herb rodowy i posiadłość nad Wagiem rzeką. Benjamin założył
 wieś Benyó od której potomkowie jego przybrali nazwę Benyovszky;
 a Urban założył wieś Urbanod której jego ród przybrał nazwę Urban-
 novszky. Ob. Lehovszky: Stemmatagraphia II. 47)

i ożeniwszy się 19 v. z Regina Skaszoną, a 29 v. z Regina^{Elżbieta} (2) Zbo-
rowską, nabył w Polsce dobra Limigiel. Umarł w Wrocławiu d.
23 lutego 1589, wstawiając się wydanemi piśmami. Jeden z jego potom:
Książę zginął za Zygmunta III w wojnie moskiewskiej.

Eperjesy szlachta węgierska i siedmiogrodzka (IV. 55). Janos Eperjesz
otrzymał r. 1601 indygenat w Polsce i osiadł na Litwie.

Erdödy de Monyoro-Kerek, hrabiowie, białą porożek w XVI wieku.
(IV. 59). Teresa^{ur. 1820} córka Atanazego Raczyńskiego pusta pruskiego i
Anny Radziwiłłówny, zaślubiona 1840 Janowi Nepom. hrab. Erdödy
nadwornemu wawerskiemu i asesorowi rządowemu korwackiemu
urodzonemu r. 1794.

Esterhazy de Galantha książęta i hrabiowie; ~~Włochy~~ porożek
ich sięga r. 1504. — Zoisłotaj Esterhazy de Frakno (Forchenstein), po-
wet do Bośni, szlachnik Korony (syn Franciszka i hrab. Lidonii Dalfy)
ur. 1711 d. 16 Novemb. + 1764 d. 27 Junii, pojął za żonę Annę Marię (córka
Teodora Kozia Lubomirskiego, wojewody Krak. generała wojsk austr.
i Elżbiety de Pulter-Lunning rozwodki po Krakowskim Kupcu Christie)
z którą zostawił potomstwo dotąd kwitujące. — Ernest Esterhazy
ur. 1826 (syn Karola i Antoniny baronowny Derényi) zaślubił
Eufemię Tengoborską. (IV. 80)

Feledi szlachta w Komitacie Gömerskim (IV. 149) Eustach Feledi

1526 pojął żonę Katarzynę Morel zostawił syna Bal-
tazara i córki: Matgorzatę (żonę Krzysztofa Dorantffy) i Annę
(żonę 12 v. dudwika Kornis, 29 v. Stefana Kis).
(córka Władysława Morel
która 22 v. została
za Mianistawą Pileckim
go i rozwiodła się z
nim, 32 v. za Stanis-
ławem Rupniewskim)

Festetich de Solna hrabiowie, kwitują od r. 1640. (IV. 160). Sa-

muel hr. Festetich szambelan austr. (syn Krzysztofa i Fryderyki
baronowny Frantzenberg) ur. 1806 pojął za żonę Wandę + 1845
(córka Atanazego hr. Raczyńskiego i Radziwiłłówny).

Frater, szlachta (IV. 255) Stefan Batory król polski przywilejem (Car-
sariae d. 14 Novembriis 1582) egregio Paulo Frater de Spp, który w sied-
miogrodzie wierne nam pełnił usługi, a którego do kumanta szlachectwa
zażądał, potwierdza powtórnie szlachectwo węgierskie i siedmiogrodz-
kie oraz herb jego: w niebieskim polu biały koni wspięty, którego rypa
przebita strzałą; nad tarczą którą dobię labry (lewnioci) białe i niebieskie
w hełmie z Koroną, potowę konia podobnie wspiętego i strzałę przerzucaną.
(Przyznawany siedmiogrodzka niekiedy ten przywilej)

Gara, czyli Gara, rodzina szlachecka wygasła, w południowych Węgrzech. Johannes comes de Gara 1269 zostawił syna Stefana 1269 którego dzieci: 1) Mikotaj magister agaronum 1312; 2) Jan arcybiskup Koloz. + 1402. 3) Stefan. 4) Grzegorz. 5) Władysław biskup wacsofski. 6) Paweł ban Machowy 1312 - 1324 którego syn Dionizy ban na: chowski 1432 - 1440. - Mikotaj (1312) pozostawił synów: Jana, + 1385; Tomasza 1403; Emeryka i Mikotaja bana Machowy i naderszpana + 1385, którego dzieci: a) Jan naderszpanski temeski 1422 + 1430 z żony Jadwigi (córki ziemowita Koziaka mazowieckiego) zostawił córki: Jadwigę i Katerynę. b) Mikotaj naderszpanski + 1433 miał 1 żonę Helenę Koziemierską, 2 żony, 2 córki, z których zostało potomstwo. c) Helena której mąż Mikotaj szlachy. (IV. 328).

Wojewoda siedmio:
gródzki

Fajkoto. Władysław Gara
+ 1460 ożeniony z Ale:
ksienką, Kozimierską uie:
szynką, Piotr 1439;
Mikotaj. Władysława
de Gara poleł. hungar.
+ 1460 dzieci: Job
bezdzietny i córka wydana
za Władysława de Hungar.

Görgey de Toporcz, szlachta liżnia rozrodzona na Spiżu (IV. 433)
Rodowód tej rodziny rozpoczyna Jordan (syn Arnolda) który zosta-
wił dzieci: Janos 1260, Arnold (którego syn Janos i córka Brentna),
Eliasz 1238 który miał potomstwo: 1) Juliusz (Gyula) 1316 którego
dzieci: Paweł, Piotr, Hanik i Tomasz. 2) Jordan de Gargon 1312
którego syn Marek 1320. 3) Matgorzata. 4) Arnold 1312, którego
dzieci: Klara 1363, Eliasz, Matgorzata, Arnold. 5) Janosz kto-
rego syn Gyula. 6) Stefan comes Saxonum regius. 1312, którego
dzieci: Eliasz, Tomasz, Andrzej i Arnold. - Z tej rodziny pochodzi
złoty: Artur Görgey głównodowodzący wojsk węgierskich, który r.
1849 podał Rosyjanom i Armin naczelnik sztabu generalnego.

Hardik de Futak, hrabiowie, powstałi w XVI wieku z pastorów luters-
kich. (V. 6). Hrabstwo austriackie otrzymał r. 1763 Andrzej
Hardik feldmarszałek austriacki (syn Michała kapitana austr.
+ 1733 i Franciszki Hardy) urodz. 1710 + 1790, stawny z rajsia
Galijski 1772 r. z żony Franciszki Koziemierskiej Lichnowskiej zostawił
3 synów: Jana, Karola, Andrzeja i córkę Mariannę Józefę r. 1750
d. 11 Grudn., zaślubioną 1765 Marcinowi Jerzemu Lubomirskiemu
staonemu awanturnikowi, gdy siedział w fortecy w Munkacsu inter-
nowany, lecz się później z nim rozwiódł.

Henkel de Donersmarkt hrabiowie, przenieśli się ze Spiża
na Salsko. (Tych nęroszomina Braggy)

Magy Ivan: Magyarország családai
címerekkel és leszármazási táblá-
lakkal (Węgierskiego Królestwa
familije, ich herby i tablice genea-
logiczne). Pesth, Ráth Mór, 18
- 1868. 8°

Tom XIII (do Rutkay) 1863

Tomy 1-13 czyli zeszyt 1-54 (każdy
tom po 4 zeszyty - kosztowały w
drodze prenumer. 29 fl. " "
drodze księgarsk. 43 " 40 kr.

Tom XV (do Szapary.)

XVI

XVII 1865

Tom Löttek - Köttet (Tom Supplementum)
1868. Jhr. IV. 379. 5 fl.

Gedric: Wapronnema
2 Kankoye

Nagy Iván (F-györi)

Magyarország családai címerekkel és
leszármazási táblákkal. Harmadik
kötet. II és III füzet. IV füzet. Pest
1858 (Molay von Moniz stb.) 8°
pag. 113-272. — 273-352.

II u III Zft 1f 36 L. 6m,
IV Zft — 48 L.

Ein Familien Wappen mit dem Wappen
in Rautenförmig III Bd. II u III Zft

(Coat - De la Motte) IV Zft (Dellmannich
- Dombay)

Kere'kgyarto Arpad: nagy arók
életrajzai VI Zft Pest 1858.

Molay von Michael Magyar pag 481-
522 Zwergwappen ungarischer Herren

I Abdruck Altmünzen bis 1600. VI Zft
(Batthyány - Beber)

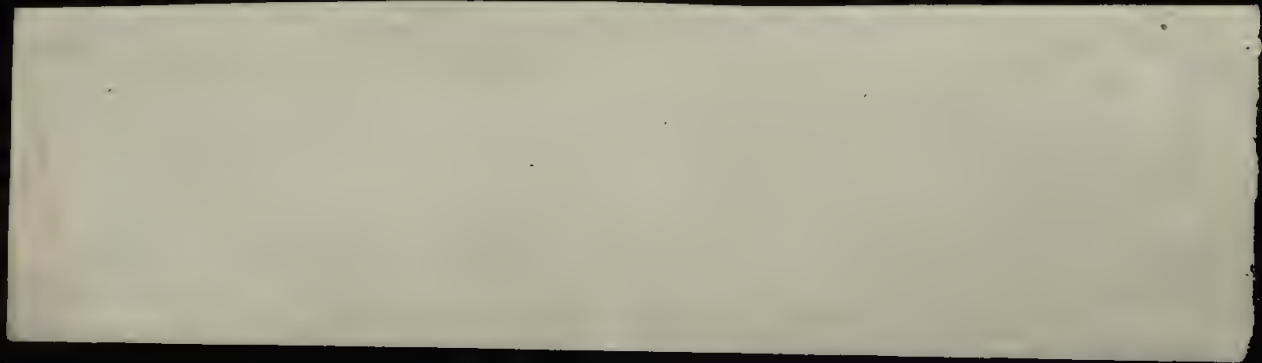
slike iz domaćega života slavonskog naroda
i iz prirode z dodatkom. Slavonske pučke
igre Od Mijata Hojanovića.

Mišeal Hojanović Lektor zu Semlin) U
Zemenu 1858 druck Ignaz Karl.
Lopron. 8. Jt. 174.

K. L.

Mit Kupf.
der Kräuterkunde. Wien, 1799. 8.

O. 71. II 1. Scripatores rerum hungaricarum editi a J. G. Schwanstner Vindobona
 1766. 4° Tom II ft 28 Vita Pallinachi a Bruto
 cēkaur i wayne.

monumenta Hungarica historica Diplomatario ³⁴⁰

Codex diplom. Arpadianus Continuetus

Wenzel Gusz. 1272 - 1290.

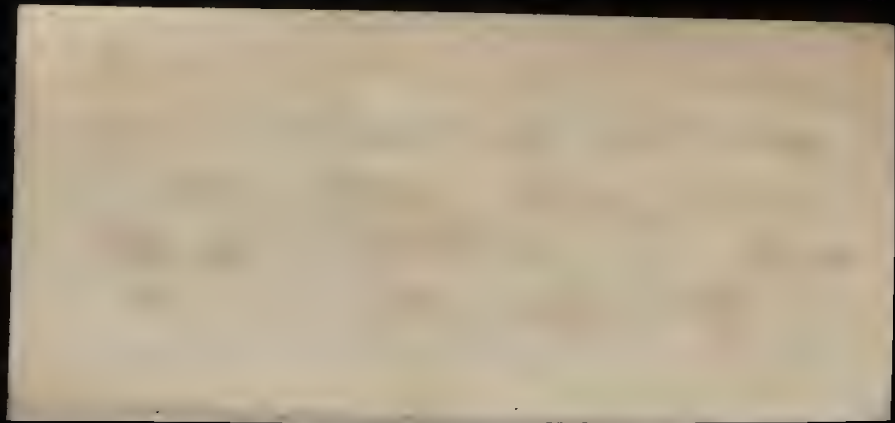
1-16,

Left 1862

Fom XII

(1261-1281) " 1862

f. XV

Garry Han = Tengeresem (морские) 344

Malastó = fisher

Monumenta Hungariae historica. Or

codex diplomaticus Hungariae

Antegarenj. Buda Pest 1878

Ed. Nagy Imre.

~~Nehring: Sprawozdanie~~
~~Glazg. (ob. Litzke'se) (nie)~~

Katona: Historia critica regum
Hungariae (T. g. 10. Ludwig)
Hiftor. 4502.

Mailath Joh: Geschichte der Ma-
garen. Regensburg 1852. 8.
II Bd. (Ludwig) Zweite Auflage.
Nr 4532.

Szalay Ladisl. Geschichte Ungarns
deutsch v. Heinrich Wägerer. Pest
1869. 8. II Bd. (Ludwig)
Hiftor. wie Nr 4532.

~~Geschichte~~

Fessler Ign. Aurel: Geschichte v. Ungarn.
bearbeitet v. Klein. 2^e Aufl. Leipzig

1869. 8. II Bd. (Ludwig). Hift. 4447.

Horvath Michael: Kurzgefasste Geschichte
Ungarns. Pest 1862. 8. I Bd.
(Ludwig) Hift. 4431.

Jahrbücher der Literatur. Wien 1826. Bd. XXX^{III}
und XXXIV.

343

Anzeiger-Blatt No XXXIII. p. 1-19.
No XXXIV. p. 1-30.

Cronica de gestis Hungarorum nach
einer Handschrift der gräflich Iller-
harzischen Bibliothek zu Dornitz, von
Stephan Friedrich Endlicher. p. 1-19.

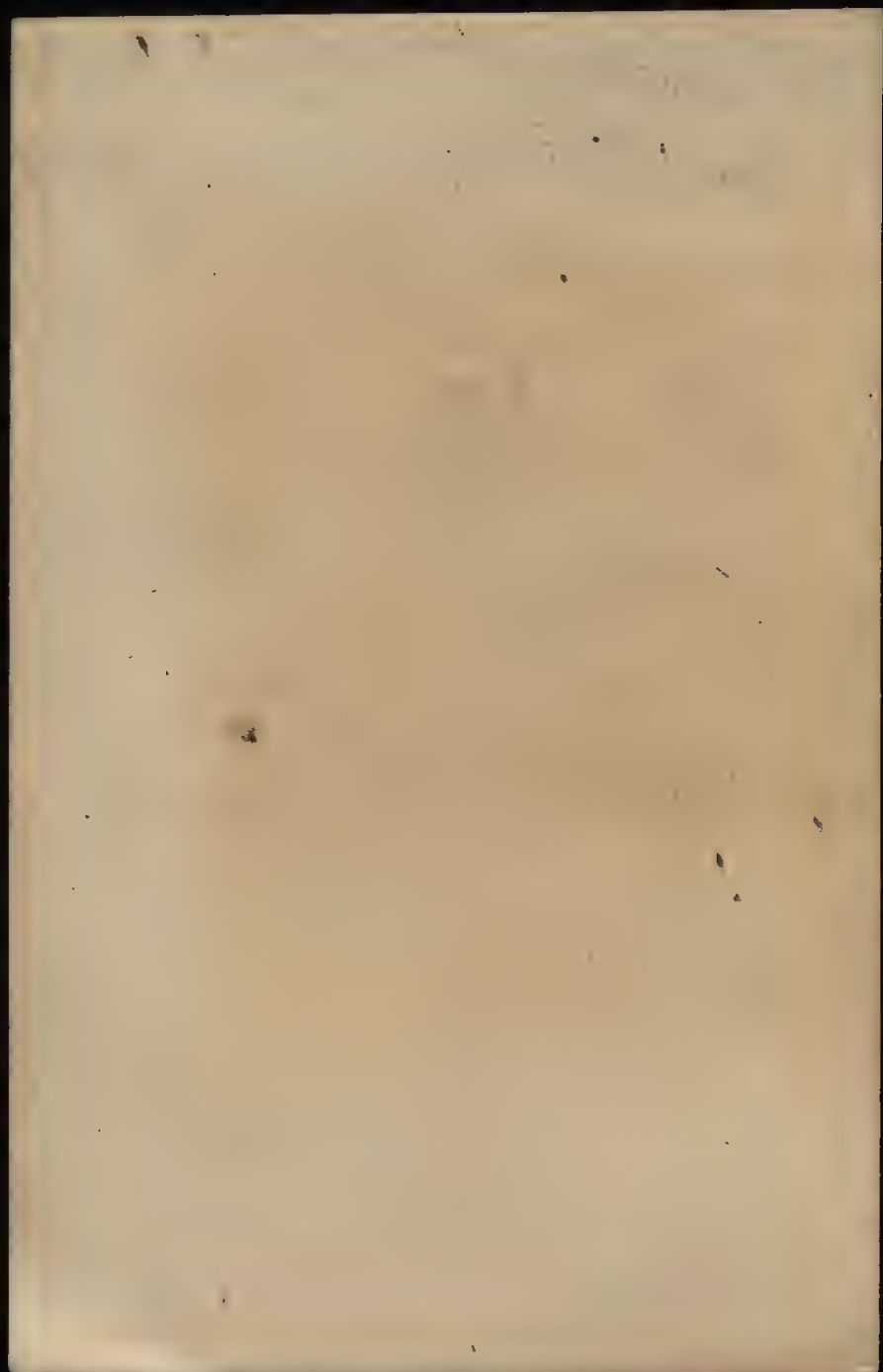
Kronika Wiedens 2 v. 1358

^{Sammlung der}
Chronica Herzog et Tharoz

Chronicon Johannis de Kúkküllö

Chronica Ludovici Blut 66 v. 83 v.

^{Johannes de Kúkküllö oder Kúkküllö.}
Inseptsammlung 202 Str. p. 1-19. okolo
1476

Abhandl. über die 3 Könige
 Vespere 1876 1877

Antike von den Göttern
 1874 von I. 1.4-6

Erklärung für Kinder, oft gelehrt
 von XVI. 1877 1878

Für den Beiträge zur Antike in
 1877

2 Bände

Geogr. Mus.

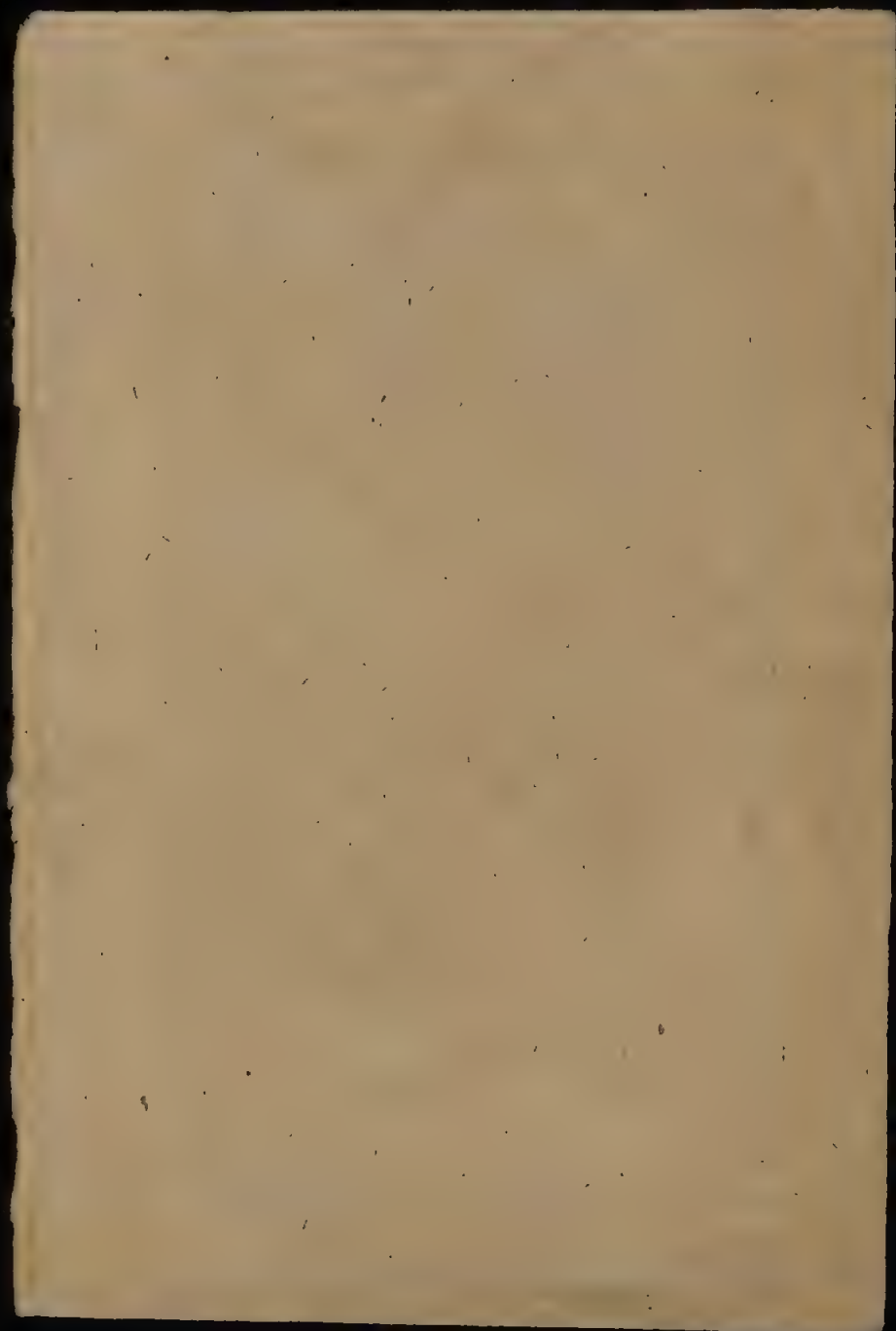
~~Hongo p. 222 M. J. (Adhita 2. D. 222 p. 222 p. 222
neg.) Thakur 1885. 8²⁰
(Cauterha Maria Stekla)~~

81037.

1472.

Mailath - Geoph. d. Ung. 1852. II. 115.
Diplomatarium Hibernicum 1

345

346

Kovachich Martinus Georgius: Vestigia Comitiorum
apud Hungaros ab eorundem regni eorum in Pannonia
usque ad hodiernum diem celebratorum. Insertis De-
cretis Comitibus... ordine chronologico. Budae, typ. Univ.
1790. 8vo str. 24. LXXX. 832.

" " " Supplementum ad Vestigia Comitiorum.
Budae, typ. Univ. 1798. 1800. 1801. 8vo Tom. I str.
LXXII. 506. — Tom. II str. XVI. 558. — Tom. III str. 8. 442.

" " " Scriptores rerum Hungaricarum minores
hactenus inediti. Budae, typ. Univ. 1798. 8vo Tom. I str. 18.
XXII. 350. — Tom. II str. XXII. 444.

Corpus Decretorum Juris Hungarici seu Decretum generale incliti
regni Hungariae partiumque eidem annexarum. Budae
typ. Univ. 1822. fol. Tom I (Opus tripartitum juris consuetudi-
narii auctore Stephano de Werböcz, ac Decreta, Constitutiones
a S. Stephano usque ad Ferdinandum III in publicis Comitibus con-
clusi) str. XIV. 834. — Tom. II (Decreta, Constitutiones et arti-
culi a Leopoldo Magno usque ad moderna tempora) str. 2. 496. 220.

2^a ed. Budae,
typ. Univ. 1844. fol.
Tom I. II.

Szirmay Antonius: Notitia topographica, politica Comitatus Zem-
pleniensis, edid. Mart. Georg. Kovachich. Budae, typ. Univ. 1803. 8vo
str. XII. 485.

" " Notitia historica comitatus Zempleniensis, ed. M. G.
Kovachich. Budae typ. Univ. 1804. 8vo str. X. 372, i. ryc. i. map.

" " Hungaria in parabolis, ed. M. G. Kovachich. Budae, typ.
Univ. 1804. 8vo str. XXI. 150. — Editio altera auctior. Budae, typ. Univ. 1807. 8vo str. 174.

- Wallaszky Paulus: Conopseus reipublicae literariae in
Hungaria ab initiis regni ad nostra usque tempora
Edit altera auctor. Budae typ. Univ. 1808. 8.º pp. XXVI. 626.
- Horányi Alexius: Scriptores Litarum Scholarum, liberalis
umque artium magistri. Budae, typ. Univ. 1809. 8.º Pars
I pp. 2. 824. — Pars II. pp. XXIV. 900. 2.
- Sarbievius Matthias Casimirus: Carmina. Edit. stereotyp.
Budae, typ. Univ. 1824. 8.º pp. XXIV. 364. 16.
- Lutskay Michael: Grammatica slavo-ruthena seu vetero-
slavicae et actu in montibus Carpathiis parvo-russi-
cae seu dialecti vigentis linguae. Budae, typ. Univ. 1830.
8.º pp. XVI. 178.
- Recensio Observantis Minorum Provinciae S. Joannis a
Capistrano per Hungariam, Austriam inferiorem et
Slavoniam extensa, commentarius ethnologicis, philologicis,
statisticis, geographicis, historicis illustrata. Cum mappa
calograph. Provinciae. Budae, typ. Univ. 1830. 8.º pp. 672.
- Reisch Aloysius de Lewald: Universalis Schematismus
eclésiasticus venerabilis Cleri orientalis eulerae graeci
non uniti ritus, incliti regni Hungariae et Transylvanae
pro anno 1846. Budae, typ. Univ. 1846. 8.º pp. 259
idem pro a. 1842, 1843.
- Schematismus almae Missionariae Provinciae Bosnae Ar-
gentinae Ordinis Fr. Min. S. P. Francisci regularis obser-
vantiae ad a. 1856. Budae typ. Univ. 1855. 8.º pp. 79. XVI.
- Brevis memoria Provinciae Capistranae ab erectione eius de Pro-
vincia Bosnae Argentinae Q. 1757 promulgata, festum sae-
culare a. 1857 celebrantis ab ejusdem Provinciae Alumno ad-
ornata. Budae typ. Univ. 1857. 4to ff. 70.

Weber J. (pastor in Béla): Geschichte der Stadt Béla. 3glo. Weber J. Monographie. 1885.
Joseph Schmidt Buchdruckerei, 1892. 8° pp. 444. 2 und 1 Tafel
(mit Siegelabbildungen, Ansichten)

Liposch Chr. Andreas: Neusohl und Umgebungen. Eine
Erinnerungsschrift, zugleich ein Führer. Ofen, Univ.

Druck. 1842. 8° pp. 72.

Nagy E. Paul J. Rath Ch. et Végely D.: Codex diploma-
ticus patriae Jaurini 1865. 8° Tom. I. II. III. IV. V. VI. VII. II

Katona St. Historia critica primorum Hungariae ducum.

Pestini 1278— regum Hungariae stirpis Arpadianae Tom

1-7. Pestini 1279-1282 — stirpis mixtae Tom 1-12. Pestini

1288-1293 — stirpis Austriacae Tom 1-23. Pestini 1294-1817. 8°

Schwandtner J. P. Scriptores rerum Hungaricarum veteres et
gemini. Vindobonae 1746-1748, Tom I-III. = 2^a edit. Tyrnaviae

1765 = 3^a edit. Vindobonae 1766-1768.

Monumenta Hungariae historica. Magyar történelmi emlékek. Özt. (Özdiak)

Özt. 1 Diplomataria. Köt. 1-26. Pesten 1857-1878 = Özt. 2. Scrip- Kötet (Tom)

tores, Köt. 1-32. Pesten 1857-1875 = Özt. 3. Monumenta co-

initialia, Köt. 1-7. Pesten 1874-1881 = Özt. 4. Acta externa.

Köt. 1-7. Pesten 1874-1878.

Wenzel G. Codex diplomaticus Arpadianus continuatus. Ar-

padkori új okmánytar. Tom 1-12 (dokumenta od r. 1001-1301)

/w Monumenta Hungar. histor. Ser. I Tom. 6-13; 17-18; 20-22. /

Wenzel G. Magyar diplomacziái emléket az Arjou - Korbob.

Tom 1-3 (dokumenta od r. 1268-1390). Pesten 1874-1876 /w Mo-

numenta Hungar. histor. Ser. IV (Acta externa) Tom 1-3.

Nagy J. Codex diplom. Hungaricus Andegavensis. Arjoukori ok-

mánytar. Tom 1 (dokumenta od r. 1301-1321). Budapest 1878 /w Mo-

numenta Hungar. histor. Ser. I. T. 26).

Matvany M. Magyar történelmi okmánytar a Prüsseli Országos

leveltarból és a Prüsseni Könyvtarból. Tom 1-4 (490 dokumen-

ta od r. 1441-1652). Pest 1857-1858. /w Monumenta Hungar.

histor. Ser. I. Tom 1-4.

Wagner Carol.: *Analecta Scepusii*. Viennae 1884. 4to
Vol. I-IV. Hift. 6310.

Barossy Joannes: *Supplementum Analektorum*
Terrae Scepusiensis. Leutzhoviae 1802. 4to
Hift. 5468.

Supplementum Analektorum Terrae Scepusiensis
Lars II. Collegit et breviter notis illustravit
Michael Schmauck. Szepesváralyae, Typis Typo-
graphiae Episcopalis 1889. 4to popg. VI. XXXII. 548.1
(Rękopis wygotowany przez Michała Schmaucka pro-
boszcza matejowickiego r. 1806, wydany staraniem
Jerzego Práški biskupa spiżkiego ~~1889~~ 1889 - deis
arzbiskupa w Kołoszu ^{Katolosa} - zawiera dyplomatów Królów
polskich 55, Królów węgierskich 96 oraz akta starostów
polskich, biskupów, proboszczów, hrabiów spiżkich i. t. d.
- Nakład w Cancellaria Episcopalis Dioecesis Scepusiensis
in Podhradzie, Kirchdrauf, Szepesváralya.)
(Schmauck przezwat się później węgierską Barossy)

Fischer G. : Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticae
et civilis. Budae 1829-1832

Biblioteka posjada:

Tomus I (editus 1829) ad annum 1094. pag. 490

" II " " " 1200-1205 " 464

" III Volumen 1. (editus 1829) ad a. 1224 pag. 480

" 2 1829 ad a. 1225-1234 " 491

velo

126

Tomus IV Volumen 1. 1235-1247 " 477

2. 1247-1253 " 528

3. 1253-1269 " 560

V Vol. 1. 1270-1272 " 328

2. 1272-1279 " 608

3. 1279-1290 " 520

VI Vol. 1. 1290-1295 " 400

2. 1295-1303 " 416

VII Vol. 1 (edit 1831) ab a. 1209-1256 " 368

" 2 (edit 1832) ab a. 1270-1300 " 378

MCCCIII-MCCCXLIX Supplementa - Archontologia
Regni Hungariae - Indiculus valoris nummarum
Calendarium generale ab a. 900-1400 (inclus
solarij, indictio) Calendarium speciale (uniora frivis)

Tomus VIII. Volumen I. (edit a. 1832) ab a. 1301-1316 n^o I-CCCXXIV pag. 626.
 2 (" a. 1832) ab a. 1317-1325 n^o I-CCCXXVII pag. 688.
 3 (" a. 1832) ab a. 1326-1334 n^o I-CCCLXVII pag. 768.
 4 (" a. 1832) ab a. 1335-1342 n^o I-CCCLIV pag. 671.
 (prenumerantur byto 182)

Introductio in Codicem: Codex..

1. Specimen (edit. 1829) ad Lectorem (praefatio). Series diplomatum chronologi-
 ca. ab a. 104-1301 Tomi I-VI. Nomina subscribentium
 pag. LVI. 250. Decretum originale Andree
 secundi a. 1222 detexit G. Fejer. Budae 1829.
 pag. 24

Index Codicis diplomatici Hungariae stirpis Arpadianae (Tomi I-VI)
 edit 1830. pag. 383.

Brakuje Tomus VII Volumen 3
 " 4
 " 5

Tomus VIII Volumen 4
 5
 6
 7.

Fejer G. Codex diplomaticus Hungariae
 ecclesiasticae et civilis. Budae 1829-
 1844. 8vo. XI Volumina in 40 Partibus -
 3 Vol. Indices et 5 Suppl.

Vol. I	I	1295	
" II	II	1295	
Tomus III	III	1295	Codex diplom. Hungariae
" IV	IV	1295	Budae 1829. 8vo
" V	V	1295	(Specimen) pag LVI.
" VI	VI	1295	250. (Series chronol.
" VII	VII	1295	gica) p. 24 (Decretum
" VIII	VIII	1295	Andreas II)
" IX	IX	1295	Index codicis
" X	X	1295	1295
" XI	XI	1295	1303
" XII	XII	1295	1303 (dopetniena dor. 1256)
" XIII	XIII	1295	1303 (dopetniena dor. 1300 i Budapest)
" XIV	XIV	1295	1303
" XV	XV	1295	1303
" XVI	XVI	1295	1303
" XVII	XVII	1295	1303
" XVIII	XVIII	1295	1303
" XIX	XIX	1295	1303
" XX	XX	1295	1303
" XXI	XXI	1295	1303
" XXII	XXII	1295	1303
" XXIII	XXIII	1295	1303
" XXIV	XXIV	1295	1303
" XXV	XXV	1295	1303
" XXVI	XXVI	1295	1303
" XXVII	XXVII	1295	1303
" XXVIII	XXVIII	1295	1303
" XXIX	XXIX	1295	1303
" XXX	XXX	1295	1303

Vol. IX Pars I (1352-1350) v
 " " " II (1351-1358) v
 " " " III (1359-1366) v
 " " " IV (1367-1374) v
 " " " V (1375-1382) v
 " " " VI (ismerod.)
 " " " VII.

Vol. X Pars I
 " " " II
 " " " III
 " " " IV
 " " " V.
 " " " VI
 " " " VII
 " " " VIII

Vol. XI. Pars I.
 " " " II
 " " " III

Index Codicis I
 II
 III

Dissertationes in res Hungariae veteris hist. crit.
 Reflexiones in scripta noviorum vet. Hung. hist. crit.
 Genus incunabula et virtutes J. Lörvini. 1844.
 Pray Comment. histor. de Bochn. Serv. Valach. Mold. nexu
 Croatiae ac Slavoniae cum R. Hung. nexu. 1839.

Fejer: Index codicis dipl. Hung. Stirpis Arpadianae
 1830.

Wagner C.: Collectanea genealogico-historica
 illustrium Hungariae familiarum. 4 Deca:
 des. Budae 1778 - Posonii 1802. fol.

	350
Martwika Kronika Wegis pisanu r.	1106-1114.
Tomasz Historia Salonitana	1260
Anonymus Gesta Hungarorum . . .	1278
Keza Gesta Hungarorum	1282
Chronicon Condense Minoritarum . .	1330
J. Margarethae legenda	1358
Vindobonense Chronicon cum imaginibus	1464
Furorzi Chronicon	

(Nagy Miklós): Magyarország Képekben
 Honismeretelő Album. Szerkeszté Nagy
 Miklós. Pest, nyomtatott Heckerapf
 Gustavnál 1880. 8. maj. Geogr. 2030
 I pp. IV. 392. - II pp. IV. 392.

Kurzer Auszug aus den Akten der galizisch-ung.
 Grenzberichtigungs-Kommission insofern
 dieselben Lips betreffen. (w Zeitschrift von und
 für Ungern IV. 1883. 110.

Slovainy Peter: Itéletes . . ez 1582. Galgoc 1582. 8
 " " Judium. Magyar nyelvén 1583. Part fan
 160
 " " Kalendarium 1584. Nagy- Szombathben 1584.
 Tenatiny Janos P. Judium. Magyar nyelvén 1593.
 Debrecenben
 Jakobeyus Lörriner: Kalendarium 1618. Cassan 1618.
 160
 Mileins Sándor. Calendarium 1619. Kereszturát 1619. 8.

Idakowfki J. Calendarium. Nagy-Szombathen 1621
8°

Mileins Sander: Calendarium 1626. Csepregben 8°

Milen Alexander Rokitsenafj. Calendarium 1629.
Pipén 1628.

Hering Lás: Calendarium 1630. Csepregben 1630. 8°

Zorauky Miklós. Calendarium 1638. Tej-falun
1638. 8°

Tonoki János. Calendarium ¹⁶³⁹ Bechben 1638. 8°
" " " 1643 " 8°

Jablonoki Miklós: Krakai Calendarium 1645.
1646 i 1647. Bechben. 8° (4 kalendare)
i 1648 " "

Layer Hugo: Bibliotheca Carpatica. 3^olo
1880. 8° ftr. 378.

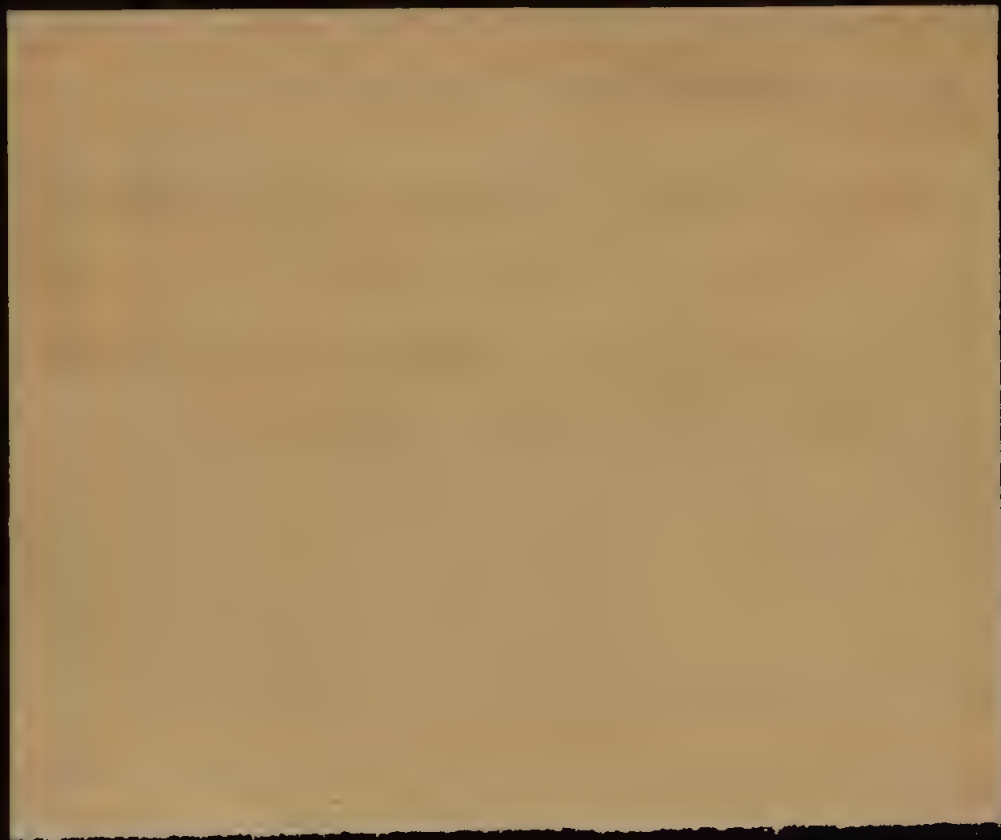
Szabo Karoly: Regi magyar Könyvtár az 1473-
1711. Budapest 1885. 4° ftr. XI. 754. (II kötet)

Havas Rudolphus (Havas Rezső):
Bibliotheca geographica hungarica - Ma-
gyar földrajzi Könyvtár Budapest
(Franko) 1893. 8° ftr. 532. (10 köm)
(bibliografia.)

Laski Albertus

357

Pakochoy Abrah.: Chronogia de regibus
Hungariis. Cracovia 1562. 40. ^{broj.} Hift. pol. 3304
Dedyk. Laskiemu - w Koncu Laskiego Exhorta-
tis ad milites in exped. Moldav. 1561.

Izabó Károly: Regi Magyar
 Könyvtár II-dik Kötet
 az 1433 -tól 1811-ig megje-
 lent nem magyar nyelvű
 hazai nyomtatványok Könyvé-
 szed. kézikönyve. Budapest
 1885. 84

Imy Kijezek obuyt drukowanijet
 w Węgrzech.

Obsequiale seu baptismale
 secundum chorum alme culecie
 Strigoniens. 40

Sebastianus -
Hofmeister

1792
Hofmeister
Hofmeister
Hofmeister
Hofmeister

Anna z Melnowskich Dziedzica
† 1811, mając 71 lat.

Dvesti, Prostonarodnie slovenske.

Usporiadal a vydava Pavol Dob-
sinszky. Turucz - Szent-Marton 1880.

8: Sošit I str. 96. 30 Kr.
" II str. 96. 30 Kr.

Joannes de Thurocz Chronica Hungaro-
rum. Augustae apud Erhardum Rat-
dolt. 4to et (1488.) imperis-
irrisindensis. 4to imperis-
Herbald: Person:

Johannes de Thurocz Chronica Hunga-
rorum. (Brunnae) 1488 fol.

~~Csepregy Ir~~

Chyzer Cornel : Führer nach Rank-
lein zu der grössten ertesirch-perio-
dischen Spring-Quelle Europas.

Satoralja - Vihely, 1880. 8° jtr. 20.

Irágy Ivan : Magyarország csa:
ládai. III p. 218 (Mailath)

Schwandtner Scriptores
rerum hungar. Tomi 3.
fol.

Schwartner Mart: De sul-
telij per Hungar. Budā
1815. 8. Prawo 1933.

" Introductio in rem diploma-
ticam. Ed. 2^a Budā 1802. 8.
Ankeol. 3/03.

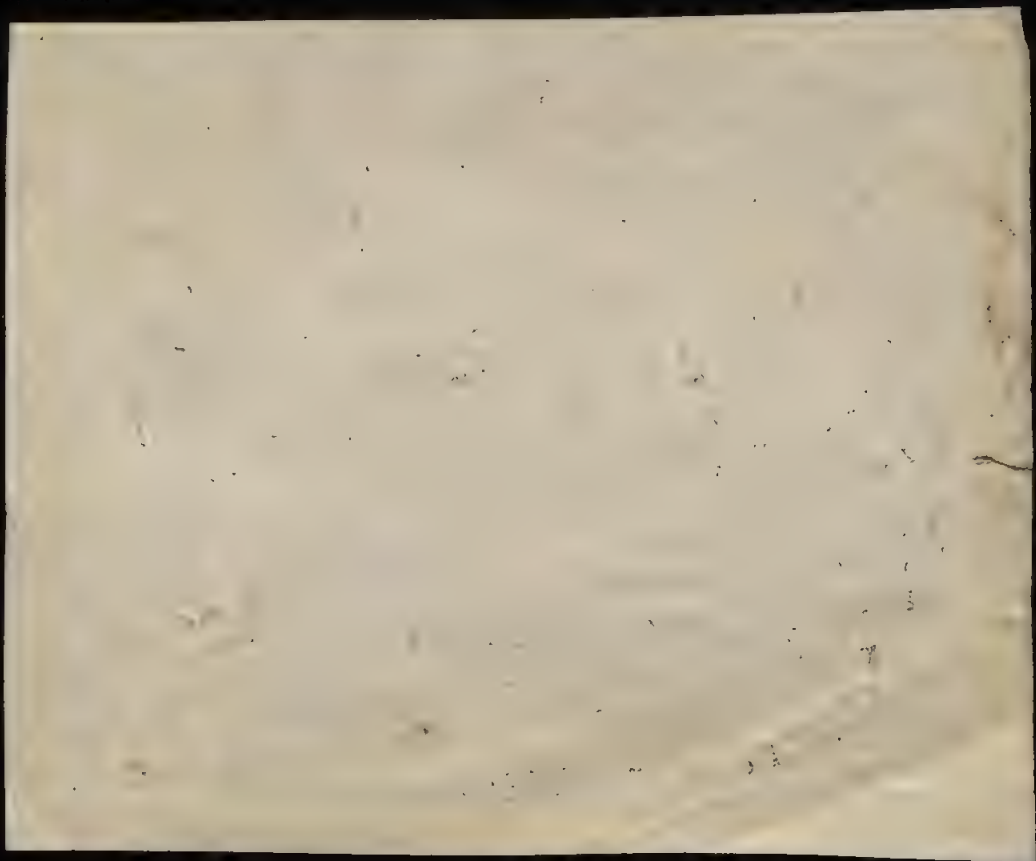
" Statistik des Königreichs
Ungern. Loffh. 1798. 8.
Prawo 3379.
idem ^{Ofen} 1809. 2 Bl. 8.
Prawo 3778.

Chronicon Budense post clas-
 sificationem primam fac-
 tae quinque vias relogio-
 rum illustr. J. Lohmeyer
 Budae 1876. 4. 64.
 1/2. 70 Kr.

Dr. M. Kappeler's Welt u.

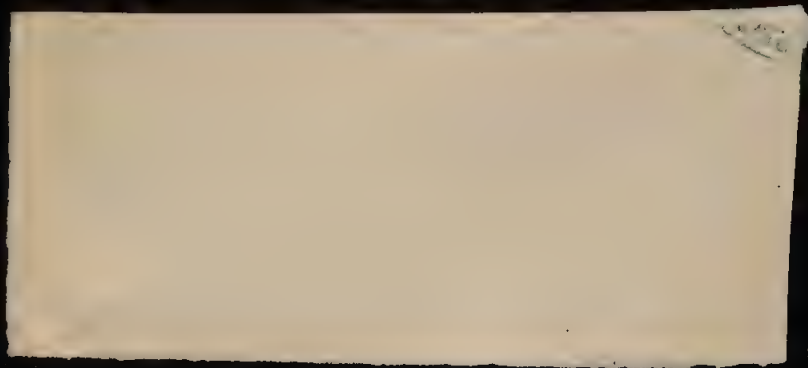
Welt - 58 Bst. Kallm.

350

Budapesti nép. tanügyi
tud. egyetem könyvtára

Alex Szilagyi

Historia eulogiae evangelicae in Himga-
ria. Halberstadt 1830. 8°

Hift. powz. 7927.

Kuliszewka - ortografia Ukrainofilon

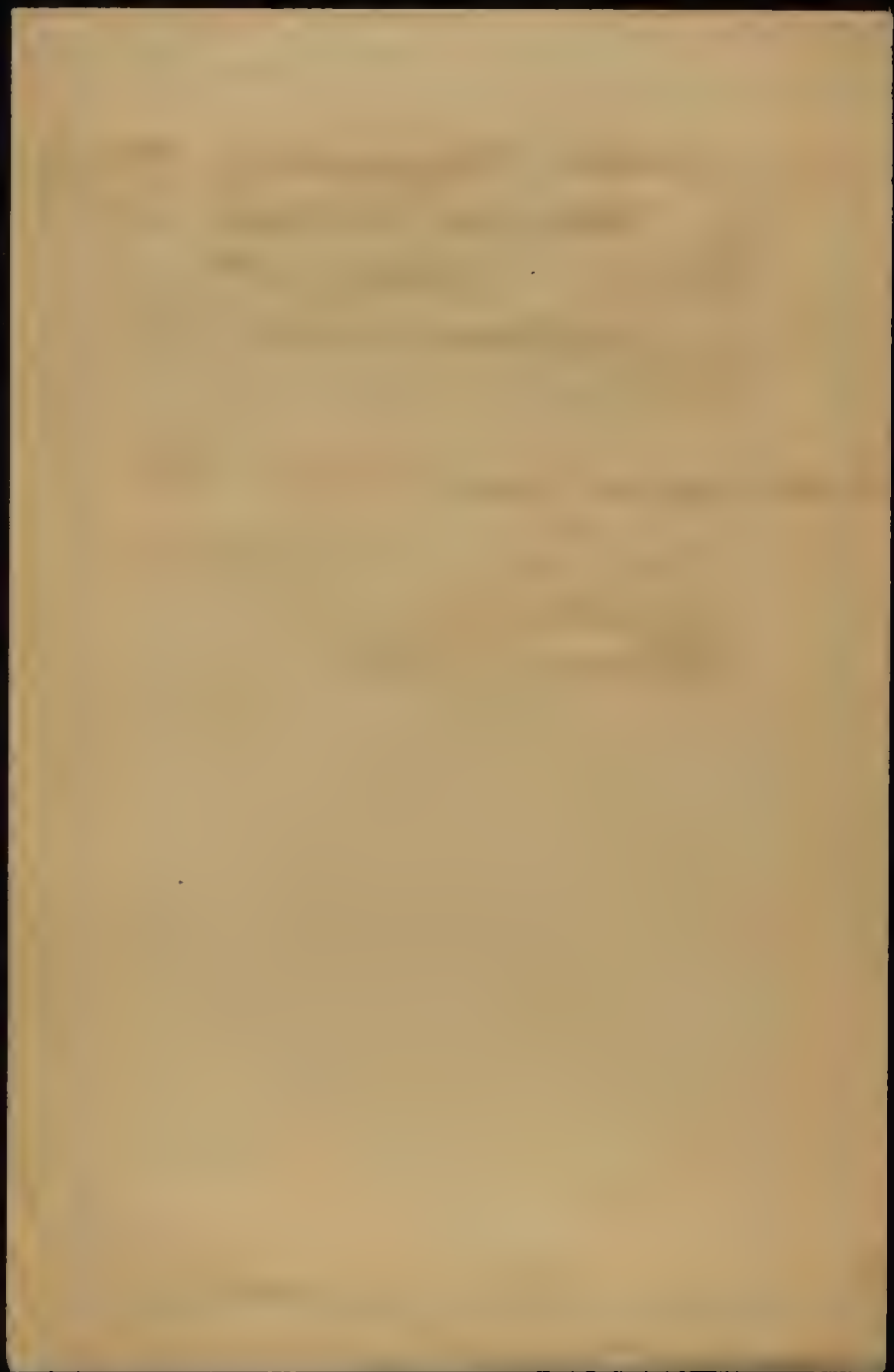

Menzelmann Imre: Löcsének Régis-
égei. Budapest 1878

Nagy Miklós: Magyarország Képek-
 ben. Honismereti Album. Pest
 1870. 4th Geogr. 2030.
 (Nagy illusztrált képek. Album
 ojegyzék)

Kolbenheyer és Kovács: A magas Tátra.
 2 k. fr.
 Füzet (seolyt) - könyv (Könyv)
 lap (karta, ftrona)
 Történelem (historia)

Bethlen Wolff. Historia de
rebus Transylvanial. Cibini
1782. 8te 4 Vol. 4414.

Cod. dipl. morav. Hist^{auth} 3572 9 Vol.
Codex-Nador ed Folly 1857. 42. - 5570.
Ember: Regesta 2 Vol. 6353.

Fesler Geschichte v. Ung. 2 Bist 4442

Harer. Das Königl. Lehenbügel
Erlangen 1763. 4te Hist 5809

(Johst Amman) Rueff Jacobi: De conceptu
Francofurti 1580. 4te item 1587. - 1
~~1587~~

Bethlen de Wolfgangus Historia
de rebus Transylvanicis. Editio
secunda. Cibini, Typis Martini
Hochmeister 1782. 8vo Tomus

II pag. 214 - 566 o Stefania
Batonym w latach 1564 - 1589.

p. 39. 223 - 566

Historia 4414
II.

~~367~~

Johannis Michaelis Pruti Hungaria.
 dum Rerum hungaricarum et tran:
 sylvanicarum libri XIII

w bibl. cesar. w Wiedniu tytuł g. Kfiszg
 mkr. in fol. pisane na rozkaz
 Stefana Batorego Krola polsk
 (nauzgodny od Wladystawa Jagiellonow
 brata Zygm I)

Chmel Jos: Die Handschriften der
 K. K. Hofbibliothek in Wien
 Wien 1840. 8er. Tom I. II.

Pauly család. Pauly András nagyszombati polgármester 1765-ben

II. Terézia királyasszony által nemetritetett meg.
 Crimere egy vízirányosan hirtlamszó fehér folyam által két
 részre osztott paizs, a felső rész függőlegesen ismét kétfelé
 oszlik, a jobb oldali kék udvarban jobbról balra részentes erüst
 szelemen három piros rózsza fejét mutat, alatta és felette egy
 egy arany csillag ragyog; a baloldali erüst udvarban szeles
 virben nádak közt egy nyakán átnyúlazott medve lépdel. A
 paizs alsó vörös ~~udvarában~~ udvarában egy szarvasa tőkéjén,
 melyből jobbra kinyúló agancs öt zöld levél látszik, fehér
 galamb ül, fejét balra fordítva, és abban öt arany mákkal
 terhelt ágacska tart. A paizs feletti sisak koronájából
 két hat hat ágú szarvas-agancs nyúlik ki, mindenik agancson
 egy egy arany csillag ragyog, az agancsok között vörös
 grif emelkedik ki, rajta vízirányosan három szelemen lat-
 szik. Foszladék jobbról aranykék, balról erüsthvörös.

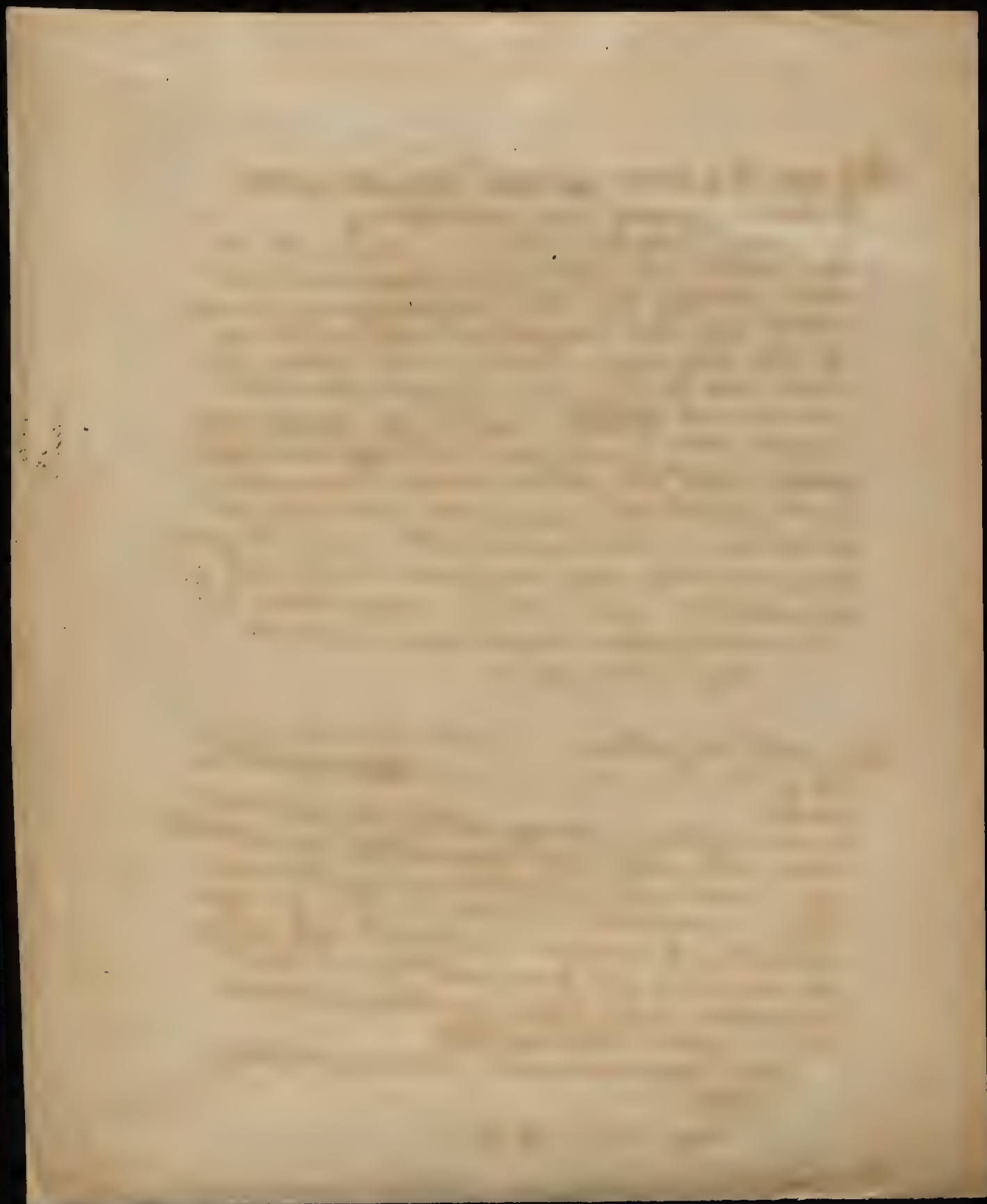
Magy IX. (1862). pag. 167.

Pauly család. Pauly István sz. kir. Szeben város pénztárnoka
 1766-ben. II. Terézia királyasszony által ~~emeltetett~~ emeltetett ne-
 meségre.

Crimere következő, a paizs egy jobbról balra húzott kék
 szelemen által, melyen erüst horgony látható, két, szegletes
 arany udvarra oszlik, mindenikben egy-egy vörös csillag
 ragyog; a paizs aljáról zöld téren az elő térben egy magas-
 zöldellő fenyő fa nyúlik fel. A paizs feletti sisak koroná-
 ján piros lábú és csőrű fehér galamb *) áll szét terjesztett
 szárnyakkal, csőrében olajfa gallyat tartva. Foszladék
 jobbról aranyvörös, balról erüsthvörös.

*) Az armalis szavai szerint „columba noemica” Noe ga-
 lambja.

Magy IX. (1862) pag. 167-168.

Erdély nevezetesebb családai. Példékkel és lezárt =
 mozaik táblákkal. Írta Kövari László. (30 famet =
 szvénnyel). Kolozsvárt, Barrané és Stein bizo-
 mánya, 1854. 8° K. n. 2, str. 279. / 3 p. forint. / —
 (Siedmiogród Stawiejsze rodziny, ich herby i tablice
 genealogiczne napisat Kövari László, 230 drzeworyt.
 herbami. Klausenburg, w Księstwie u Barrané i Stein 1854. 8°
 Cena 3 złr. 2 gr. de Szamosfalva)

Winkla Ladislaus: Historia genealogico-transilvanica...
 1734. 4to Kart 58.

Lehoczky Andreas: Stemmatographia nob. familiarum Regni
 Hungariae. Posonii 1796. 4to 2 Partes (26 flr.)

Wagner Carolus: Collectanea genealogico-historica ill. Hun-
 gariae familiarum, quae jam interiderunt eruta. Pestini 1802.
 fol. 4 Decades (13 flr. 50 kr.)

Toldy Ferencz (Schedel) 1836 autor i bibliotekarz w Poznań.
 Nagy Ivan: Magyarország családai. Pest 1857-1862. 8° 32 Tomów (60 flr.)
 (wjedynze tomy po 4 flr.) (82 flr.)

Szadeczky L.: Báthory István lengyel király (3 flr.)
 " " Komjádi Péter Gáspár. (3 flr.)
 kiadásán 1574-1576. Budapest 1887. 8°

Anjoukori okmánytár (Kodex diplomatyczny) 6 Tomów. (25 flr.)

Szontagh Miklós: Képes Kalauz a tátrai fürdőkhöz (Zuführung zum
 do Kapitel w Szmeke) (2 flr.)

Fármay László: Tatra füred klimatikus gyógyhely. (80 kr.)

József József: Czigány nyelvten (Gramatyka) (3 flr.)

Györffy Endre: Magyar és czigány szótár (Szótár) (1 flr. 20 kr.)

Udvar Imre: Lengyelország végnapjai. (Történelmi Könyvtár Nr 32) 40 kr.

Dray G.: Syntagma historicum de sigillis regum et reginarum Hungariae, cum
 16 tabulis. Budae 1805. 4to (4 flr.)

A székesévi XVI. városok pragmaticai történet- és állományvázlata. Lőise 1842
 3 flr.

Weber S.: Podolin város története (rövidje). Ötvennyelven ellátva.
Budapest 1891. 8vo (30 Kr.)

Schier P. X.: Buda sacra sub prioris regibus. Viennae 1774.
(2 flr.)

Schmitt H.: Episcopi Agrienses fide diplomatum concinnati. Tyrnaviae
1768. 8vo 3 Tomi (3 flr. 50 Kr.)

Jerosolymitana peregrinatio Dr. Christ. Radzivilii ducis Olivae et Nies-
vicii, palatini Vlnensis. Primum a Fr. Tretero e Polonio in Latinum
translata, nunc sumpt. St. Kios cath. eul. Wezpr. archidiacon. recensita.
Jaurini 1753. fol. (8 flr.)

Schmidt W. Szwawa's histor. Denkwürdigkeiten bis z. Verbindung der Buko-
wina mit Oesterreich. Czernowitz 1876. 8vo (1 flr.)

(Nagy Miklós): Magyarország Képekben Ábrázolt Album. Budapest
Izetheszté Nagy Miklós. Pest (Heckenast József) 1870. 8vo maj z. színes ábrák
druksz. I. pp. IV. 392; II. pp. IV. 392.
(Geogr. Nr. 2030)

Nők iskolája; vígjáték Moliere-től; magyarosítva Arvay
Gergely által. Pesten 1833. 8°. (Moliere: Les Femmes
scolaires übrnyzt von A. Gergely) 30kr.

Tinus; szomorújáték szerzője Horváth Cyrill. Budán
1834. 8°. (Tinus; Trübsal in Wien von L. Horvath) 40kr.

A' játékos; drama Ifflandtól; fordította Thaller József.
Budán. 1834. 8°. (Iffland: Ein Spielmann übrnyzt von
S. Thaller) 30kr.

Alzir vagy az Amerikaiak; szomorújáték Voltaire-től;
fordította Jakab István. Budán 1834. 8°. (Voltaire:
Alzira Trübsal in Amerika von S. Jakab) 24kr.

A' bot- csinálta Doctor; vígjáték Moliere után Kazin-
czy Ferencz. Budán 1834. 8°. (Moliere: Le Docteur
botanique übrnyzt von Kazinczy Fr.) 24kr.

Tancred; szomorújáték Voltaire-től; fordította Arvay Ger-
gely. Budán 1834. 8°. (Voltaire: Tancred Trübsal
übrnyzt von G. Arvay) 26kr.

~~szomorújáték Voltaire-től; fordította Arvay Gergely. Budán 1834. 8°. (Voltaire: Tancred Trübsal übrnyzt von G. Arvay) 26kr.~~

Bukwarin pentru pruncii creștine rumunești, karij o afle
en kreija ungurește. Buda 1808. 8°. (Abolungifur
finel) 6kr.

Sgizen enterzanwutean (Anj-n-utannist in gumninannunni:
Hun. Szűz) Wenna 1830. 8°. 15kr.

Hamarod ngarakir Mehitharean miageanwuthean i Wenedig
1819 Compendiose notizie sulla congregazione de' monaci
armeni Mechitaristi di Venezia. Venezia 1819. 8°. flbfst
mit 2 Augf. (armunisch u. italienisch)

Magyarország Képekben. Honismertető Album. Szer-
keszti Nagy Miklós. Pest, Kiadja Heckenast Gusztáv,
1870. 4to k. 2, str. 392 - Második Rész k. 2 str. 384
(drzeworytów do 450 - cena 6 flor.)

Drzeworyty: Branisko p. 50 - Jan Zygmunt Zapolia (popiers)
p. 95. - Orva zamek p. 116.

(w Części II). Opis Tatrów (Tatrai Képek) p. 90-96 z drzeworytami:
Grotta: Feuerstein pod Lomnicą str. 89 - Wejsce na szczyt Lomnicy
str. 90 - Łajscie z Lomnicą str. 91 - Viagos Kert a Tatra p. 92 -
Hlasytá a szepesi Kárpatokban p. 93 (notkie oko) - Jengerszelm
a Kárpatokban p. 95 (jeziro Janytskie?) - Opis Tatrów (Tatra
Képek) str. 222 - 224, z drzeworytem: Wodospadu Kolbachu (Tatra füredi
zug - piśkný) str. 221. = Jorasta piśkie (a Szepesi városok)
str. 225 - 241, z drzeworytami: Szomolnok p. 226 - Gölniebaný a
p. 227 - Löcsei szent Jakab templom p. 228 piśkný - Szepesvárakja
főtere (nyek) p. 229 - Szepes vára (piśki zamek - piśkný) p. 230 -
Szepesi Káptalan (piśka Kapitula - lichý) p. 231 - Jókölý - vas Kőszmarhon
(zamek) p. 232 - Nagy - Szalók (piśkný) p. 233 - Nedecz és Coorsztin
várak p. 235 - Penini hegytáncz (piśkný - góm) p. 236 - Penini
hegytáncz: Koronabércz p. 237 (lichý) - Leichnyci zářda sz. Antal
völgyében (Ezerwonyklapstör) p. 238 - Lubloi vár (zamek) p. 239 lichý -
Lubloi fürdő (kapiele) p. 240. = Likava vára (piśkný) p. 242 -
Rózsahegy város (Rosenberg - piśkný) str. 243. = Kobiety z okolic
Migłoka p. 274. = Eperjes p. 298 - Eperjesi kath. templom p. 299
(dobny) - Eperjesi Kalvária - hegy p. 301. - Lovár romjai (ruiny)
p. 302 - Bártfa egy része p. 303 - Bártfa piáca p. 304 - Bártfai
birtó (Karliska) p. 305 - Bártfai fürdő (kapiele) p. 307 - Zborói várrom
(ruiny piśkný) p. 308 - Jereďy - emlék Zboronál (pomnik) p. 309 - Jarkó
várromladya (ruiny) p. 311 - Jarkói régi kastély (dwor pod ruinami) p. 312 -
- nagrobek Jomása Jarczay + 1493 w Kosciele w Siebenbriden (Hethars) p. 313.

A fritsi várkastély (zamek w Fryciowach) p. 315 - Ferek w
zamku w Fryciowach p. 314 - nagrobek Stanisława Jmiz 20 wojewo-
dy węgier + 1 maja 1625 aetat 49 w lewoży p. 216 - nagrobek Stefana
Zapoli wojewody + 1490 ^{viii. Cal. Jmiz} w Spiskiej katedrze p. 318 - najdawniejsza
pieczęć Kapituły Spiskiej p. 319 = nagrobek Izabelli Zapoli
w Gyula - Fehérvár p. 359. = Szepes-olaszi-i városi
torony s régi kis templom ja 374 - Szepes-olaszi-i kath.
templom p. 375. - Csütörtökhelyi kath. templom p. 376 -
Selmecz régi vára p. 378 (piskop) - Izalány vára p. 379 -

- Biderman: Die ungar. Duthenen. 8e. 2 Vol. 1314.
 Bobis: Die Märtyrerkirche Slovaken 1863. 1580.
 Dudik: Mähren's Geschichte Bd 1-3. 4495.
 Endlicher: Rerum hung. monumenta. 8e. 4442.
 Anonymi Belae ed. Endlicher 1827. 8e. 4403.
 Engel: Gesch. d. Ung. Reichs 6. Vol. 1813. 8^e. 4439.
 " Monumenta 1809. 8^e. 4440.
 Fejer: Cod dipl. 15 Vol. 4444.
 Felsö's Geschichte v. Ungarn 1863. 4448.
 Katorai Historia. 4502. 33 Vol.
 Kottanerin: Denkwürdigkeiten 8^e. 4503.
~~Kurz~~ Kurz: Magazin für Geschichte Siebenbürgens 1844.
 2 Vol. 4 Hfte 4527.
 Neumann Recueil des Traites. 1855. 8^e. Vol. 6.
 4633.
 Palma: Notitia rerum hungaric 1770. 8^e. 3 Vol. 4627.
 Schmitth. Episcopi Agrienses. 1768. 8^e. 3 Vol. 4629.
 Szalay: Gesch. Ungarns 4580.
 Tison Imago antiquae et novae Hungariae
 8^e. 2 Vol. 4586. 4587.

u i

, rok, drukarz, nakładca,
woluminów, stronnic, kart,
andów. — Rytownik.
za

*drogi. Rok 1206
protokiego. Mo =*

my.

o.

L i c z b a

w Katalogu

Materij

Szafy

Inwentarza

Rodzaj

oprawy

kupnem od

zmiana z

dareni

obowiązkowo

Otrzymano
w roku 187

27.10.1877

3984

1877

zł. ct.

Wartość
egzemplarza

zł. ct.

za

zł. ct.

Cena księgarska
druku

Fuchs Friedrich: Ungarns Urwälder
und das Wesentlichste zur Kennt-
niss, Beurtheilung und Einführung
eines rationellen Forstbetriebs
in ungarischen Privatwaldungen.

Lezt, Georg Kilians Univ. Buchh.
1861. 8^{or} pp. XVI. 152. CLVI.

Antidominie &
de marabenhigo.

W. D.
June 1800

242

Chooz.

Dzieła Węgierskie w Krakowie wydane:

Listy S. Pawła Kraków u Wesoła 1534.

Tamże 1558.

Szent László Komjati Benedek által
fordított Leveli (Listy S. Pawła przez
Benedykta Komiaty; drukowane w
Krakowie 1539.

368

2
Zsoltérz 1548.

$$\begin{array}{r}
 1825 \\
 29 \overline{) 1825} \\
 \underline{575} \\
 250 \\
 \underline{250} \\
 0
 \end{array}$$

Dieta drukowane w Krakowie (podług: Magyar
Könyvesház, avagy a' Magyar Könyveknek
Könyomtatóinak ideje szerént való rövid
emlékeiök irá Sántor István. Gyorított
Streibig József Betűivel 1803. 8° 4. 5. ltr. 285
bibliografia é. r. 1533 - 1800) (második kiadás drukowana
w Krakowie.

Bibliograph. obs.
nr 438.

1533 Krakko: Szent Pál levelei 8° For. Kim-
jati Bereczek.

(Wiedner. 1536)

1538 Krakko: Chronica de introductione Iuditharum
in Hungariam, et Judaeorum de Aegypto. 8°
Fr. Farkas Andras.

1538 " " A' Kereszténységnek fundamentumáról
való Tanúság. Fr. Bentzedi Székely István.

ottan

(repost refort)

" " Istenes Énekek 8° Fr. Székely István

" " A' Keresztényi Tudományról való rövid
Könyvetke. 8° Fr. Gálosztori István.

(Új Sziget 1539)

1544 Krakko: A' Kereszténységnek fundamentumáról
való rövid Tanúság. 8° Fr. Bentzedi
Székely István (II Kiadás)

1546 " " Azonnanazon Könyve (III Kiadás)

" " A' Kristusról és az ő Ekklesiájáról.
8° Fr. Berecz Imre

(Kolozsar. 1546)

(Debrecen 1562)

1548 Krakko: Szent Dávid Soltári 4° For. Bentzedi
Székely István

(Bartfa 1549)

Leuthovica 1630
notat. 2. ltr.

1549 Kkakko. Igar 3ra's módjáról való Tudomány
magyar Nyelven. 8°

magyar nyelvén. 8.
1550 " " A' Keresztyni Tudományról való
rövid könyvecske. 8.
3r. Batizi András.

- - Közönseges isteni Dittre'etek. 4to

1558 Krakkó. Chronicon mundi. Kronika ez Világ:
nak jeles Dolgairol. 4to Br. Bentzédi Izékely
István.

1572 Krakko. Beteq ~~Elleknep~~ Leleknek való
fiú's Kortetske 12. Jr. Balassa Balint (+1594)

1580 KRAKKÓ. Ez mostani Visszaravonásokról való
Kis Könyvecske szép ékes Könyörgésekkel
12° J. Károlyi András. (Sognianin)

1801 Jónap azaz imádvágos Könvetőre. Mellyben a'
Keresztény Katolikus embernek mindennapi
Imádvági, és Istenes ~~fel~~ foglalatofrági szép
oktatóarokkal egybe foglaltatnak. - Nyomtatattat
Krakoban, J. P. Németi Jozsef Föl. Rom. C. és M. K.
ördik Regm. Hadl Kaplányá igye Keresetivel, és Költőegind.
1801. (na Konu.) Nyomtatattat örvegy Gröbelné
betűivel. 12no str. 312. 5. (Kisizka do modlenia)
(Teolog. 513)

Fatra, Matra, Tatra. Beschreibung einer im
Jahre 1833 dahin unternommenen geistlichen
Reise. (Als Manuscript gedruckt.) Gnadau, 1863.
In Commission der Unitäts-Buchhandlung bei E.
H. Lemsel. 8te ftr. VII. 216. (autor na przedmowie:
Ferd. Friedrich) (Druck von L. Hano in Gnadau) 17 1/2 Lgr.
(autor przez Jablunków do Łęzku, do Łosonicz, do
Spiza, a z tamąd p. 179, od Schmeka p. 196 przez Beleg
do Bielecka p. 209) Tatra tylko z daleka widziat
(autor z Berlina pochodzący podróżował 1833. -)
Dodana ^{litogr.} mapa in 8°. od Jordanowa do Łęzku, od
Jablunkowa do Miroskolu.
in Commission H. Schultze in Leipzig.

Die hohe Tatra in den Central-Karpaten. Eine geogra-
phische Skizze, verfasst auf Grundlage einer Bereifung
von Carl Korišťka, mit einer Terrain-Karte, 4 An-
rücken in Farbendruck und einem Holzschnitt. Ergän-
zungsheft N° 12 zu Petermann's „Geographischen
Mittheilungen“. Gotha: Justus Perthes. 1864. 4te
K. 2. ftr. 36. Tablica 1: Hlowsky plešo (Coorbaer
Wohnung) - Wielky rybníř (z Horyšnického) Tabl.
2 in fol. obl: Die hohe Tatra von den Anhöhen bei
Izaflary - Die hohe Tatra von der Pyramide von Vážci
- Tabl. 3: Terrain- und Höhenkarte der hohen
Tatra in den Central-Karpaten gezeichnet von
Prof. C. Korišťka in Prag. Maassstab 1: 100000
Lith. Anst. von C. Hellfarth in Gotha fol. obl. chromolit.
- Přehled w Teau: Ansicht der fünf Kolbacher Seen

1 Ftbl.

(eh Flr) Heyne Johann: Dokumentierte Geschichte des Bistums Breslau. II Band. (1. Hälfte) Breslau 1864. 8° flr. 972. (do r. 1417)

Bilder aus den Central Karpathen, von Prof. C. Koriotka.
I. (IV Band) II (VI Band) Oesterreichische Revue
1863.

Reiseskizzen aus den Alpen und Karpathen von Karl A.
Sonklar Edler von Innstädten. Wien (Verlag von L. W.
Seidel) 1857. 8° flr. VI. 350 (24. 40 Kr.)
str. 90 - 151 Opis Kymarku, Schmecku i Lomnickiego Szczytu.

Die Höhe der Mittelkarpathen in ihrer Umgegend von Johann
Fabrizi (w piśmie: Muzeum. Uj-Magyar Muzeum. Egyszeresmind
a magyar academia Közlönye Kiadja Toldy Ferenc. Pesten
(Herkunft) 1856. X Füzet (Heft).

Tatra von Rohacz bis hinter die Lomnica, von Oberhalb Neu-
markt bis Jenseits der Wag, mit Terrainzeichnung und
Ersichtlichmachung der Bodenkultur. (15 WZ brnit 18 WZ fuf.)
(mappa)

Janota R.: Zapiski o zaludnieniu doliny Dunajca i Popradu na
Spizu. Kraków 1864. 8° str. 80.

Schwab Erasmus Dr.: Land und Leute in Ungarn. I. Natur- und Kultur-
und Reisebilder. Leipzig, Verlag von Otto Wigand, 1865. 8° pp. 9.
XIII. 560. (Sgtu artykuty: Die Tatra str. 3 - 48. — Streifzüge in östli-
chen Oberungarn, str. 449 - 560.)

Aus den Karpathen von Ferd. L. (w. piemie: 8 Ruvestunden. Wien
1859 N. 15 pag. 116-117, 2 druckortem: Ein Jäger in den Karpathen-
Waldheims Holographische Anstalt. Einzelne Nummern 6 N. Kientz.)

Wanderungen ins Tatra-gebirge von J. N. Fritz (w. piemie: Die Illustrir-
te Welt. Blätter aus Natur und Leben, Wissenschaft und Kunst. Stutt-
gart, Eduard Hallberger 1865. 4te. VII Heft pag. 306-310 2 druckort-
tem: Frachten im Tatra-gebirge) mit Illustrationen von F. Kientz.)

Die hohe Tatra und ihre Anwohner (w. piemie: Globus, illustrierte
Zeitschrift für Länder- und Völkerkunde. Chronik der Reisen
und geographische Zeitung, herausgegeben von Karl Andree. Hild-
burghausen, Verlag des Bibliographischen Instituts, 1864. 4te
VII. Band, 2te Lieferung, pag. 33-43 - Preis 1/4 Rthl = 45 Km.) Inhalt:
Trage: 1) Die Tatra von Poronin gesehen. 2) Die Lomnitzer Spitze
gesehen von Hunndorf. 3) Das Koprower Thal mit den Iretschino
seen (im Hintergrunde der Mönch). 4) Slowakische Frachten. 5) Slo-
vakische Typen. 6) Goralen aus der Tatra.

Ein Ausflug in die Tatra. (w. piemie: Stimmen der Zeit 1864.)

Illustrierter Führer durch die Karpathen (Waagthal und Hohe Tatra)
und die oberungarischen Badeorte. Mit einem Anhang Krakau
und Umgebung von Alexander F. Hecker. Zweite, vollständig
umgearbeitete und vermehrte Auflage von Richard Wilhelm Loutkup.
Mit 40 Illustrationen und 4 Karten. Wien, Lept, Leipzig, R. Hart-
leben's Verlag, 1889 (Erste Wiener Vereins Buchdruckerei). 8vo
ppg. XXXVII. 142 (Hartleben's Illustrirte Führer Nr. 3). 2te Aufl.
v. t. mapp: Eisenbahnverbindungen nach den Karpathen. 2) Ansicht
der Hohen Tatra von Poprad. 3) Karte des Zipser Comitats. Auf Grund-
lage amtlicher Daten 1:500000. Kartogr. lith. Inst. v. J. Freytag, Wien
(Ja nalozi juzi do Wgguj Hlas-to i Fokete-to) i 4) d. mapp. litogr.:
Die Hohe Tatra (1:7500) K. K. militärgeographisches Institut. - R.
Hartleben's Verlag. 1: 1/4 pookasi 16 centimetr.; 2: 29 centimetr. :/

Jahrbuch der kais. k. geologischen Reichsanstalt: Wien

Ueber die Verschiedenheit der Entstehung der Salz-
ablagerungen in den Karpathen und in den
Salzburger Alpen, von L. Zeuschner 1850
I Jahrg. N° 2. ft. 234-241 (o kopalni w Bochni i Krakowie)

Ueber die Entwicklung der obern Glieder der Krei-
deformation nördlich von Krakau v. L. Zeusch-
ner 1850 I Jahrg. N° 2. ft. 242-255. (na pół-
noc od Witkowie sporczywa na wapieniu jarasowem
Margiel Krydowy, który zas przykrywa grubą warstwą
itn; ciagnie się przez Michałowie na wschód)

Ueber den Löss in den Przeskiden und im Tatrage-
birge von L. Zeuschner. 1851. II Jahrg. N° 1.
ft. 76-79 (Dokład ten gliny Koto Krakowa pokrywa
skaty jarasowe znajduję w nim kofci zwierząt przed-
potopowych; glina ta pojawia się w Rogozniku
górze się ciągnie na zachód, na południowej stronie
góry dubien, na górze Kosał pod Zakopanem górze
przykrywa dolomit nummulitowy, w Szewarnicy
górze przykrywa piaskowiec karpatowy i wydobyty
z pod niego na wieżach trachit granitowy w górze
Świątkowka - jest ta glina osadem wody stojącej
leżącym w Karpatach do 3000 stop nad powierzchnię
morza)

Die Lagerungsverhältnisse und der Abbau des
Steinsalzlagers zu Bochnia von Anton
Blauch. 1851. II Jahrg. N° 1. ft. 30-41 (wzajne
i plan kopalni)

magnetische Höhenbestimmungen von Krakau, Altan:
Zet₃ (164.94 Toisen) Krosno (147.24) Janok (158.73)
Lambor (152.92) Lamberg (137.47 = Länge 41° 42' 26")
Längen 49° 50' 1" 3" Brnith) Rawarufka (118.82)
Dobrużyn (103.03) Borody (114.94) Złoczow (124.86.)
Tarnopol (146.81) Zatorze (169.05) Lychkow (115.84)
Trembowla (117.22) Kolomea (145.61) Horodenka (119.34)
Manissan (114.55) Dolina (175.56) Oltynia (127.98) Katusz
(147.80) Krole (209.22) Zwrydwa 1/4 Meilen nördlich von
Kumiec (492.02.)

Einige Höhenbestimmungen in der Bukowina
und den angrenzenden Ländern (Kolomey u. Zaleß:
crzky Kreis) von Dr. Alois Alth 1852 III Jahrg.

Nº 2 ff. 132 - 139.

= Zusammenstellung der bisher gemachten Höhen
messungen in Galizien und Bukowina von
Adolph Senoner. 1853. IV Jahrg. Nº 1. ff. 120-
126.

~~Beobachtungen~~ Höhenbestimmungen in Ungarn
(Arvaer, Liptauer, Zipser Gespanschaft) 1853. IV
Jahrg. Nº 3. ff. 537 - 540.

Starzyca: Oziemiorodztwie Karpatów i innych gór i równin
— Polski. Warszawa 1815. 4° z atlas.

(Gizycki Xawery): Podróż w górach miodoborskich. Berdyczów
1809. 8°.

Besser D^r: Spostrzeżenia w 3 podróżach (do Grymalowa - Zaleszczyk
Odesy) (w Pamiętnik farmaceutyczny wileński.)

"
~~Besser~~ (Gizycki Xaw.): Badania w przedmiocie rzeczy przyrodzo-
nych w Galicyi, Królestwie polskiem na Wołyniu i Podolu.
Lwów 1845. (Wyd. z Hefyca, Andrzejewskiego, Ja-ko-
wic Kiego, Lufka)

Pol Wincenty: Południowy wschód Europy pod względem natury
Kraków 1851.

" " Rzut oka na północne foki Karpat. Kraków
1851. — (to samo litograf. z mapą)

Andrzejewski: 1) Remarques sur le terrain plutonique du Sud-
Ouest de la Russie 2) Recherches sur le systeme Tyraigue.
(Bullett. de la Soc. imp. d. nat. de Moscou 1850. 1852.
1853. n° 2)

Kluk: Dykcyonarz roślinny. Warszawa 1805

Jundził Stanisł. Bonif: Opisanie roślin litewskich. Wilno 1791. 1811.
2 wyd.

Besser: Primitiae florae Galiciae austriacae. Viennae 1809.

" Enumeratio plantarum in Volhynia, Podolia, gubernio
Kijowienfi, Bessarabia collectarum. Vilnae 1822.

Szubert mihał: Opisanie drzew i krzewów Królestwa polskie-
go. Warszawa 1827.

Jundził Józef: Opisanie roślin w Litwie na Wołyniu, Podolu i
Ukrainie dziko rosnących. Wilno 1830.

Czerwiakowski Ignacy: Botanika ogólna. Kraków 1841

" " Opisanie roślin jednolistwieniowych

Waga Jakób: Flora polska i Ukaziciel polskich nazwisk na rodzaje
Królestwa roślinne goones Anton. Waga. Warszawa 1847-1848.

- Dotużanowski: Ołajach Królestwa polskiego i zachodnich gubernii Rosyi.
- Weinberg Julian: O grzybach i beztkach jadowitych 1852.
- Jundzitt: Zoologia Krótko zebrana. Wilno 1807. 3 Tomy
- Jarocki: Zoologia. Warszawa 1821-1838. 6 Tomów.
- Wagner Piotr: Wiadomości o bobrach litewskich. (w Pamiętniku farmaceutycznym. Wilno 1821)
- Eichwald: Zoologia Specialis. Vilnae 1829-1831. 3 Tom.
- Waga Ant: Zoologia elementarna Milne Edwardsa
- " " Myśliwstwo ptasze. Warszawa 1842.
- Chołomski Ferd: Opisy ptaków Królestwa polskiego. Warszawa 1829. 3 Zesł.
- Kurowski Jan Nep: O owadach lasom szkodliwych Lfseila. War. szawa 1836.
- Tyzenhaus Konst: Zasady ornitologii 1841.
- " " Ornitologia powszechna. Wilno 1843-1846. 3 Tomy.
- Kumelowski i Górowski: Zoologia. Wilno 1836. 3 Tomy
- Leoniewski Prof: Rybactwo krajowe. Warszawa 1837.
- " " Historia naturalna systematycznie ułożona. War. szawa 1857.
- Belke: Mastologia. Wilno 1847-1850.
- Brzajewski: O potworach rybich. (w Roczniku wydz. lek. Krak. 1841.
- Wodzicki ^{Kam}: Systematyczny spis ptaków uwarzanych w dawniej ziemii Krakowskiej (w Bibl. warsz. 1850)
- Saizanowski: Spis ptaków gubernii lubelskiej. (w Bibl. warsz. 1851)
- Diétruski Stanisław Konst: Historia naturalna zwierząt ssących dziłkich galicyjskich. Lwów 1853.
- Plater Adam: Spis zwierząt ssących ptaków i ryb krajowych. Wilno 1852.
- Stronczyński: Spis zwierząt kraju polskiego i pogranicznych. Warsz. 1839.
- Zawadzki Alex: Fauna galicyjska. (w Kowninthes Wibelthies. Stuttgart 1840.
- Kessler: Ruchowódstwo k opredjeteniju ptyc europejsk. Rosji
- Laupman: O wyprzhanieniu zwierząt i spis zoologiczny gabinetu wileńsk. Wilno 1807.
- Kozłowski: Dzienisze porządku terminologii towarzyskiej Warsz. 1822.
- Gobiatyński: Nauka towarstwa Wilno 1823. - Mylke: Myśliwstwo krajowe. Warsz. 1843. - Rejman: Gospodactwo towarzyskie. Warsz. 1845.

Spis

mapp geologicznych i geognostycznych niektórych
części dawnej Polski dotychczas.

Townson: Karta Węgier (z 13 kolorami*) w tegoż: Townson
Robert: Voyage en Hongrie fait en 1797 trad. de l'an:
glais par A. de Cantwell. Paris 1800. 3 Vol. 15 frs.

Staszic: Carta geologica totius Poloniae, Moldaviae Fran:
sylvaniae et partis Hungariae. Varsav. 1806 Hoff:
mann delin. Frey sculp. (z 5 kolorami.) na 4 dużych arku:
sach przy dziele tegoż: O ziemiorództwie Karpatoń i innych
góř i równin Polski. Warsz. 1815. 4° przytem i tablica prze:
cięć od Morza Bałtyckiego aż do Tatrów.

Staszic: Karta geologiczna Polski przy tegoż francuzkiej rozpra:
wie.

Schindler: Karte zum Beschreibungspian von Ostgalizien
nach der Angabe des Ritter von Schindler gezeichnet durch
Mülleret fol. w dziele Carl Ritter von Schindler: Geog:
nostische Bemerkungen über die Karpathischen Gebirge
in dem Königreiche Galizien und Lodomerien. Wien 1815. 8°

Beudant: Karta Węgier podług skali 1/1000000 (w 24 kolorach) w
Franc. Sulpic. Beudant: Voyage mineralogique et géologique
en Hongrie, pendant 1818. Paris 1822. 4° IV Vol. w tomie
2gim gdzie o Galicji i Karpatach.

*) Geologowie niemiecy oznaczają skały granitowe i gnejsowe kolo:
rami różowemi; skały trawowe (Grimmstein) zielonemi; skały wulkaniczne
(Rungstein) ciemnozielonemi; skały wapienne niebieskimi; skały
piaskowcowe żółtymi; pokłady węglowe brunatnymi; Turkiłaste (Kou:
finsur) zielonkawatemi kolorami.

v. Beynhausen: Generalkarte von Ober-Schlesien und eines
Theiles von Polen mit Durchschnitten 1822 *wyozta podobno*
(?) *osobno i nalezy do dziala tegoz*: Carl v. Beynhausen
Versuch einer geognostischen Beschreibung von Oberschle-
sien. Essen 1822. 8°

Lusch: Karten und Durchschnitte von den Karpathen *rytowane*
w Monachium do dziala tegoz: Reise in den Nordkarpathen
1826. *Klote podobno nie wyozto* -
toz samo wyozto pozniej pod tytulem podobno: Karte von den
alpinischen Karpathen nebst Längen und Querprofilen
nach Wahlenbergs und Beudants Messungen entworfen
München J. G. Cotta's geograph. Anstalt 1831 (*w tacyznie*
oryzto geognostyczna) 2 i tabl. Längenprofile i i tabl. Querpro-
file

(v. Buch): Geognostische Karte von Deutschland und den umliegen-
den Staaten in 42 Blättern (2 41 kolorami.) Berlin
bei Simon Schropp) 1826 D. v. Rothenburg sculpit. - *Wyzto*
tez i pozniej tamze 1833 i 1834. - *Do Polski nalezy 3 tej*
karty sekcyje: Königsberg, Posen, Warschau, Breslau,
Krakau, Briinn i Eperies?

v. Buch: Karte von Deutschland in 36 Blättern. Berlin
1826 (*podobno tez sama co powyzej - podstawa jej byla*
mapa Gotttholda)

v. Blöde: Karte den Uebergangsformation Polens (2 13 kolorami
skala 1 mila = 1,5 caliparys) w d ziele: Gottlob v. Bloede:
Ueber die Uebergangs-Gebirgs-formation im Königreiche
Polen. Breslau 1830 (*przedstawia okolice miedzy miedziano:*
gora, Kielcami, Chrecinami i Lagowem w Królestwie polsk.)

Becker: Karte des Flötzgebirges im südlichen Pohlen 42, w
dziele: Wlk. Gottlob Ernst Becker: Ueber die Flötzgebirge
im südlichen Polen besonders in Hinsicht auf Steinsalz und
Loole. Freyberg 1830. 12° (*okolice przedstawia miedzy* ~~to~~ *Nie-*
chowem, Buskiem, Korozynem, Krakowem i Wloz.)

Du-Bois: Plateau Volhyni-Podolien. Briquet fecit (⁴⁰far. kolor.)
wzję: Fréd. du Bois de Montpéroux: Conchologie fossile et
aperçu géognostique des formations du plateau Volhyni-
Podolien. Berlin 1831 (Schropp) Pnedstawia okolicz nomisdy
Dubnem, Ostrogiem, Zytomierzem, Brodami, Berdyzowem,
Tulezynom i Mohilewem)

Schneider: Karte des Tarnawa und Studzienica Thales in Podo-
lien (27 kolor.) w: Karsten's ^{neues} Archiv für Mineralogie
Geognosie. Berlin 1833. B. VI. T. VI.

Karte vom Laufe des Dniepr unterhalb Kiew (27 kolor.)
w Karstens Archiv 1833. B. VI. T. IX.

Lill v. Lilienbach: Carte de la Galicie (214 kolor.) w Mémoir.
de la soc. géol. de la France 1833. T. I. Pl. VI.

Beudant: Carte de la Transylvanie (1833)

Erzolo: Karte von Siebenbürgen mit Angabe der Erzlager-
stätten. (1833)

Schneider: Karte der Umgegend von Skole in Gallizien
(26 kolor.) w Karsten's Archiv 1834. B. VII. T. VII.

Boué: Karta Siedmiogrodu, marmarosch i czwie (Bukow-
iny) (211 kolor.) w: Mém. de la soc. géol. de la Fran-
ce 1834. T. I Pl. XV.

Zuech: Geognostische General-Karte von den Koenigreichen
Polen und Gallizien (na 4 arkuszach 267 kolor. i 2 znaka-
mi; skala imila = 3, 5 linij parcyk.) 2) Geognostische
Karte des polnischen oder Sandomirer Mittelgebirges
(obezimje Sandomierz, Matogorze, Kielce, Cheany) 3) Geog-
nostische Karte der Gegend zwischen Krzeszowice, Ge-
ladz und Lilica (na ark. okolic Olkuffa) 4) Geognosti-
sche Spezialkarte von der Gegend um Krzeszowice, No-
wagóra und Szklary (na potark. 2 2 profilami) 5) Geognos-
tische Karte zwischen der Weichsel und Nida (na ark. od Kor-
czyne do Potanica) 6) Schichtungs-Profile (na ark. dotyczy Galicji)
7) Profile der Karpathen (na i tabl.) - Stuzj jako atlas do dzjela:
Georg Gottlieb Zuech: Geognostische Beschreibung von Pohlen. Stuttgart
1831-1836 (6 tła) 85

v. Blöde: Karte von Podolien und Bessarabien 1838 (28 Kolor.)
(w. Kartstena: Archiv)

Karty specjalne geologiczne Rosyji w piśmie: Gornyj zurnal.

H. von Dechen: Geognostische Uebersichts-Karte von
Deutschland, Frankreich, England nach L. von Buch, E. de
Beaumont und Dufrenoy, G. B. Greenough zusammen-
gestellt. Berlin (bei Schropp) 1839 (obeymuse także w
Litwy, Poloske i Galicji)

v. Dechen) Karte von Sachsen, Schlesien und einem Theil
Böhmens und des Rheinlande (zur westl. und östl.
Erweiterung von Hoffmanns Karte vom nordwestl.
deutschen Deutschland in 24 Blättern 1829) in 50 Blättern
Berlin (bei Schropp) 1836 - 1850 samt Titelblatt
und Farbentafel (w. 44 Kolor.) (obeymuse w. Karyje: Oppeln
Glewitz, Troppau, Ratibor, Karta po 2 Talary)

Collon: Karte der Umgegend von Tarnowitz in Schlesien
(24 znaki) w. Annal. des mines 1840. Tom XVII. Pl. I.

R. v. Carnal: Geognostische Karte der Erzlagerstätten des Mu-
rkelkalksteins bei Tarnowitz und Beuthen in Oberschle-
sien 1844 (28 Kolor.; skala 1/50,000 - od Strzyżowic do
Bendzina)

v. Carnal: Karte von Oberschlesien in 2 Sectionen 1844.
(217 Kolor. skala 1 mita = 1,35 caliparysk.)

~~De~~ Louis Teuschnier: Carte géologique de la chaîne du Tatara
et des soulèvements parallèles. Berlin chez Simon Schropp
et Comp. 1845. fol. (25 Kolor.) od Nowego-targu do Rima-
Szombat i od Czajcy do Bardzjowa, (rzeki powiszkijone 4 razy
2 mapy diupozkiego Wgziar)

v. Blöde: Andeutung der Gebirgsformationsysteme von Polen
(214 Kolor.) w. ^{topografie} ~~geologie~~ Formationsysteme von Polen 1845.

pry: Verhandlungen der kaiserl. mineralog. Gesellschaft zu Petersburg 1845.
Murchison, de Verneuil u. Jr. Kaiserling: Karte des europäi-
schen Russlands (w. 22 Kolor.) w. d. Ziele: Russia in Europe
and the Ural Mountains 1845 i w. niemieckiem przekładzie
v. Leonhard 1848.

dział w przedmowie historyj naturalnej Galicji dotychczas.

=

Archiv für Mineralogie, Geognosie, Bergbau und Hüttenkunde
von Karsten und Dechen I-XXV Bd. Berlin 1852. 8°

Jahrbuch der K. K. geolog. Reichsanstalt Wien I-III
Jahrgang. Wien 1852. 4° (à 4 Bde.)

Übersicht der geologischen Verhältnisse von Mähren und
österr. Galizien und benachbarten Gebieten zusammen-
gestellt von O. Fuchs v. Schingnau. Wien (Gerold) 1852
8° VIII. 83 und Karte.

Flora Litorum zur Kenntniss der Anordnungsverhältnisse
von Ost-Galizien von Dr. Rud. Kner. Wien (Braumüller)
1852. fol. pag. 42 & 3 tab. lit. (mit den Tafelziffern
für d. Academie der Wissenschaften) 1 Bde. 10 Hgr.

Musci hypnoides Galiciae rariores descripti Hiac. Lo-
barzewski Prof. Leopoli (Milikowski) 1852. 4°
pag. 23. 6 Hgr.

Analecta ad entomographiam provinciarum occidentali-
meridionalium imperii rusici edid. J. B. Gorski. (Petro-
lini (Nicolai) 1852. 4° Fasc. I. pag. XXI. 215 & 3 tab. color. (beymuge Hymenoptera
haeteroptera)

Lobarzewski Hiac: Muscorum frondosorum species novas galicenses
descripsit J. L. (in Haidingers naturhistorische Abhandlungen
Wien 1847. I. I.) 2 Hgr.

Kner, R. Urban für bair. Ant. Cephalopods Lloydii und Lewidii
Agassiz in Sup. Übersetzung der Abhandlung von Zaleszky
(Haidinger: naturhist. Abhandl. I. I.)

Wahlenberg Georgii: Flora Carnathorum principalium exhibens
plantas in montibus carpathicis ultra flumina Waa-
gum et Dunaetz eorumque ramos Arvam et Popradum
crescentes. Göttingae 1814. 8°

Zherbich F: *Stipes rariores Bucovinae* oder die seltenen Pflanzen der Bukowina. Stanislaw (gedr. v. Joh. Paul. Diller) 1853. 8° H. 65 K. 1.

Zherbich F: *Additamentum ad floram Galiciae*. Leopoli (Müllikowski) 1831. 8° H. 46. K. 1 i i ryc.

Zherbich: Ausflug in die Hochgebirge der Bucovina (2 in diesem 300 rostin u. Regensburger botanische Zeitung 1836. II. Bd.)

Ueber den Bau des Tatra-Gebirges und der parallelen Hebungen von Prof. Dr. L. Zauschner (u. Verhandlungen der russischen kaiserlichen mineralogischen Gesellschaft ^{zu Petersburg} Jahr 1847. Petersburg gedr. bei Carl Kray 1848. 8° H. 64-141 3 dergeworft. in mappe 2 Hef.)

Die Formationsysteme von Polen und dem angrenzenden Länderstrich als Fortsetzung der versuchweise Darstellung der Formationsysteme vom europäischen Ausland von Gottlob v. Bloede. (u. Verhandlungen der russ. k. miner. Gesellschaft zu St. Petersburg Jahr 1845-46 Petersburg. 1846. 8° H. 1-75 3 mappe (1 Hef. 169.)

Beossier: *Aperçu de la géographie physique de Volhynie et de Podolie* (u. Mémoires de la société des naturalist. a Moscou)

" *Rzut o ka na jeografię fizyczną Wołynia i Podola*. Wilno 1828. 8° (toizamo)

Andrzejowski: *Krys botaniczny kraju pomiędzy Bohem a Dnieprem*. Wilno 1823-1830. 8° 2 Tomy.

Eichwald: *Naturhistorische Skizze*. Wilno 1829.

Jakowicki Ignacy: *Obserwacje geognostyczne* (u. guber. nach zachodnich i południowych Rosyji) Wilno (Mar. uinowski) 1831.

Du Bois de Montperreux: *Conchiliologie fossile et aperçu géognostique des formations du plateau Volhyni-Podolien*. Berlin 1831.

Zugich G. G.: *Geognostische Beschreibung von Polen und der übrigen Nord-Karpathenländer*. Stuttgart 1833-1834. 2 Bde. 8° 2 Atlas.

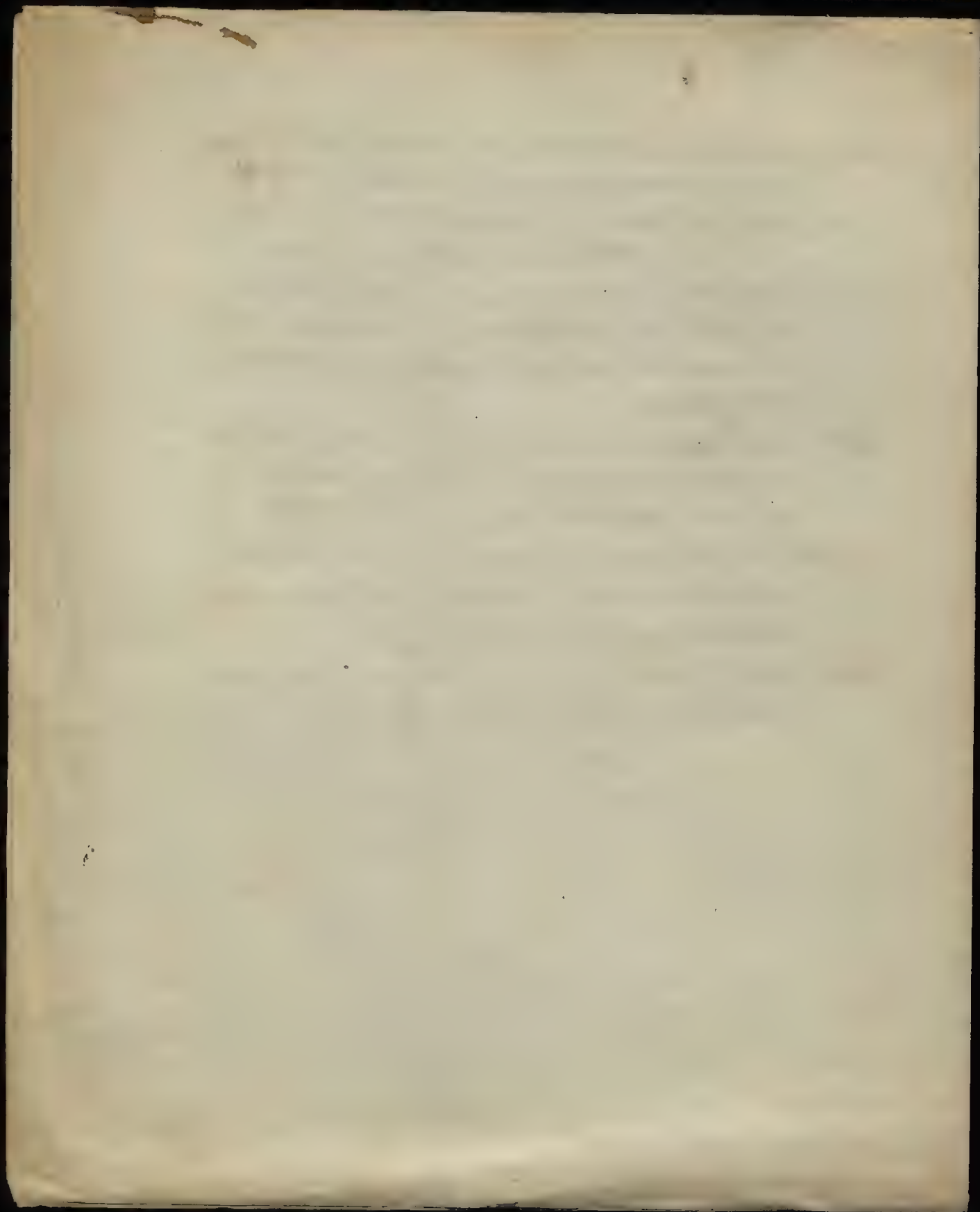
" *Polens Paleontologie oder Abbildung und Beschreibung der vorzüglichsten und der noch unbeschriebenen Petrefacten aus den Gebirgsformationen in Polen, Volhynien und den Karpaten*. Stuttgart 1837.

Haidinger: Uebersichtskarte der oesterreichischen Monarchie zusammengestellt nach den Arbeiten von W. v. Beudant, Boue, Gr. Breuner, v. Buch, v. Dechen, de Collegno, Cotta, Fuchs, Göttmann, Grimm, Lill v. Liliembach, Naumann, Partsch, Pasini, Reufs, Rittler, v. Rosthorn, Schmidt, Studer, Unger, Zeuchner und Zippe 1847. (225 Kolorationskala 1/860,000.

Alth: Karte ~~der~~ der Bucovina mit besonderer Berücksichtigung der Mineralquellen. (217 Kolor.) v. v. Leonhardt: Jahrbuch 1848. J. VIII.

Lipold: Karte von Nadworna im Stanislawer Kreise Galiziens (210 Kolor.) v. v. Haidingers Abhandlungen 1850 Bd. III J. VII.

Alth: Karte von Lemberg (27 Kolor.) v. v. Haidingers Abhandlungen 1850 B. III J. IX.

Tatry

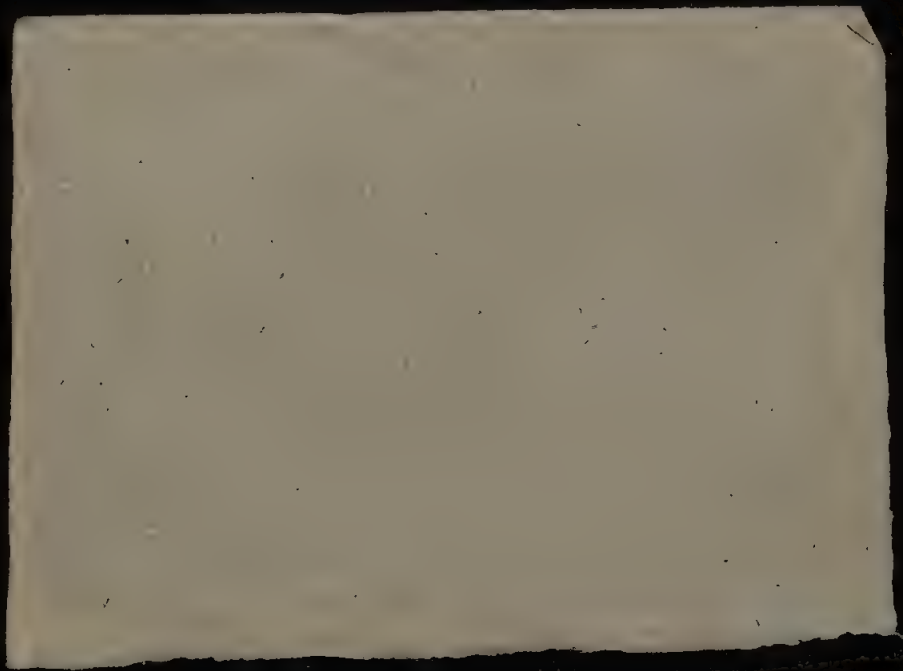
278

Wycieczka ornitologiczna w Tatry i Karpaty galicyjskie na początku czerwca 1830 roku przez Kazimierza hr. Wodzickiego. Nakładem autora. dzieło w komisji Księgarni Ernesta Günthera 1851 (z uwagami E. Günthera)
8°. zł. 100. (15 szr.)

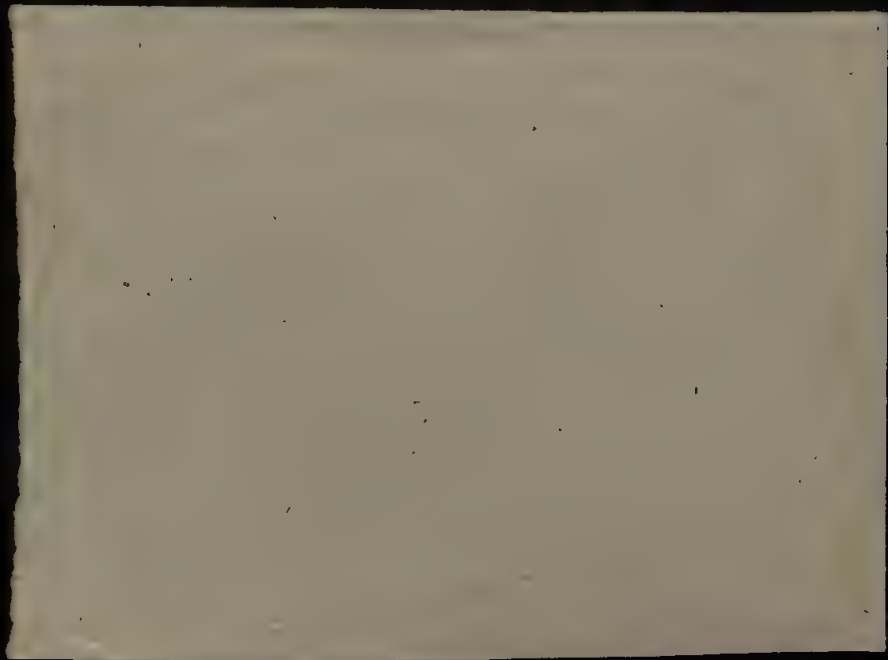
Naturhistorische Miscellen über den nordwestlichen Karpath in Oberungarn von Anton Reichel. Leipzig gedr. bei Joh. Thom. von Trattner 1821. 8° K. 4. zł. XII. 135. 3. i mappa in fol. (dotyczy Węgier)
(2 Foly. 8 yr - Verlag Eggenberger-Bath in Leipzig)

R. 1447 na jezynie w Rostkowie między innymi nekami uchwala
na także Dunajec p. Tawnyim uszyt i omyt. z wstakich rawad
i jezów pod Karą siedmnaściefta gnywien. (Dług)

Tatry (W Sandeckim) Ungarischer, oder Dacianischer ³⁸⁹
Simpliciformus, vorstellend seinen wunderlichen Lebenslauff
und sonderliche Begebenheiten gethaner Reisen. Leutrichan
1683 (gedruckt durch Breuer). Wdziejku tem w rozdziale XI
opisuje jakis szlarki student podrozowa z Wroclawia przez
polskie Tatry r. 1640 do Keszmarka. W rozdz. XII pobyt w Kesz-
marku. W rozdz. XIII wyliczka w Tatry Spiskie. W Rozdz. XIV
pobyt w Lewowu. — Dawniej jeszcze David Fröhlich: Medulla
Geographicae 1615 wspomina o swej podróży do Tatrów Spiskich
i wymienia różne góry, między temi: mnicha (Der Schewerberg,
der Watter, die Mutter, der Greüner, der Reuershorn, der
Ochsenberg, die Jablunka, der Lurtzelgrund, die Hölle, der
münch, der Würtzgarten etc)
Pwoniczna szczyja probostwo r. 1449.

Tatry. Przyjazd i pobyt w Karpatach; wyjętek
 z dziennika. (w Gwiazdce cechyńskij 1857. nr.
 3 (zakopana) 4 i 5. (Kosielisko. pobyt u Joltyosa Kzeptow.
 Kiego) 6. (morskie oko) — luby opis)

Ausflug nach der Tatra, der Hleguallia
und dem ungarischen Erzgebirge im Sommer
1865 von Dr. H. K. Brandes Professor und
Rektor des Gymnasiums zu Lemgo. Mit
einer kurzen Grammatik der ungarischen
Sprache. Lemgo et Detmold (Meyer'sche
Hofbuchhandlung) 1865. 8^e pp. 102. (f)
Krakow p. 1 - Wieliczka p. 10 - Neumarkt
p. 12 - Gorky - Kásmarkt p. 14 - Schmöck
p. 16 - Schlagendorfer Spitze p. 20-24
Meerange p. 25³⁴ (Zolnicher Grat, Biatka
Morskie oko, Kosielsko, Jaworzna - Jitšpa)
Kohlbach p. 35 Schlagendorfer Spitze
Von Schmöck nach Tokay p. 38

Skaty Gewont w dolinie Strzyżkiej w Tatrach
ryfował Schouppe. (Kłoty, czasopismo ilustrowane
Warszawa $\frac{1}{21}$ Lutego 1866) N° 34
(tytuł rysunka)

Wielki Kosiol parafialny w Gidlach (i rysunek) N° 35...
Babia góra od wsi Jaworzyń ryfował A. Schouppe
N° 30.

„rühmes, Ausstellen, Bänder und Blutgefäße, begleitet von sehr sanfter ausgeführter
„Abbildungen. Oben so zweckmäßig und praktisch brauchbar sind die allgemeinen
„physiologischen und pathologischen Zusammenhänge, in fester Anlehnung an
„die entsprechende Behandlung, so weit dieselbe dem Chirurgen zukommt, so
„daß derselbe hinreichend aufgestellt und belehrt wird, um in allen Fällen das
„Zuverlässige zu thun und den behandelnden Arzt zweckmäßig zu unterstützen. Noch
„besonders beachtungswerth ist der maßige Preis bei lobenswerther Ausstattung.“

Berlin, October 1861.

Verlagshandlung von

Carl Heymann.

Wollen wir. Abzählbare auf Grund obiger ausführlicher Mittheilungen sich
noch persönlich von der Brauchbarkeit des anerkannten Abzählens überzeugen, so sind
wir gern bereit, Ihnen die Ite Lieferung zur Ansicht vorzulegen.
Sindem wir uns verpflichtet halten, daß Sie hinter dem meisten Ihrer Fachgenossen
nicht zurückbleiben, und zur Anschaffung des wichtigen Abzählens-Systems mit
Ihrer werthen Unterstützung zu versehen, und uns solches wieder zugehen zu lassen.
Wir werden dann nicht verfehlen, Ihnen die folgenden Lieferungen regelmäßig und
pünktlich zu übersenden.

Sechshundertvoll und ergebendst

Handlung

Beständig auszufüllen, abzufüllen und zurückzufüllen!

Bestellungs-Schema.

An die Buchhandlung

Unterzeichneter bestellt und wünscht die baldige Lieferung von

Expl. Chirurgisches Lehrbuch von Dr. Muerbach,

Lieferung I und folgende.

☞ Zu bemerken in welchen Briefen die Zustellung der Lieferungen erfol-
gen soll!

Genaue Adresse des geehrten Bestellers:

Buchholz, Generol

A. Wilhelm 1829 Thiele 382

Sydow. pag. 233 Grosse Polnische oder Galizische Firdsee
auch das grosse Meerzuga genannt.

Sydow Abbrucht von: Bemerkungen auf einer Reise im Jahre
1827 durch die Ostkiden nach den Central-Karpathen
Nagel 1830

Generol Christian: Reise in die Karpathen. Wien 1807.

Buchholz: Reise in die Karpathen. Preßburg 1806

Goin Zabie, Ryfz, Mnich, Miedzina

(w. 1739 + 1740)

Macquet Gallafar: Reise physikalisch = politische
Reisen in den Jahren 1794 und 95 durch die Diapfhan
und dermatischen oder Nordlichen Karpathen. Nürnberg
1796. 18er Theil (bzt v. 1793)

Taf. II: Tatra versus Septentrionem wiesi w

Galizji Meer Aug (Rybi ftaw i Gran ftaw

na granicę Sufkiego, Liptowskiego i Galicyjskiego.

Leske der Tatra firschen turnie

Zabie, Ryfz, Miedzowpki (Miedzina
po za Mnichem

Вашего, Отвѣтъ, мнѣ, въ томъ, что

Таблицу преобразующую Общественныя при Точу-

дарственныхъ Службъ, въ обществѣ, въ совершенное свое помянутое

Службъ, въ обществѣ, въ совершенное свое помянутое

въ обществѣ, въ совершенное свое помянутое

Общественныя въ Общественныя 1883 года.

Sechstes Programm der k. k. Ober-Real-Schule
in der Vorstadt Landstraße in Wien 1857
Druck v. Carl Gedr. Lohn. 8te H. 127.

Die hohe Lutra, Eine physikalisch-geographische
Skizze von W. F. Warhanek (mit 1 Karte)
pag. 1-23. (Opisthograph.)

1. Namen, Lage, GröÙen, Richtung
2. Zonenverhältnisse (Geographie)
3. Mineralreichthum
4. Zonen in Zonenverhältnissen (Felsen - Relief)
5. Landpflanzen Charakter und
6. Gewässer. (Flüsse)
7. Zonenverhältnisse (Vegetation)
8. Pflanzenreichthum
9. Fauna (Ordnung)
10. Einfluss auf den Menschen (Felsen - Relief - Bevölkerung, Handel
Gewerbe) (Geschichte)

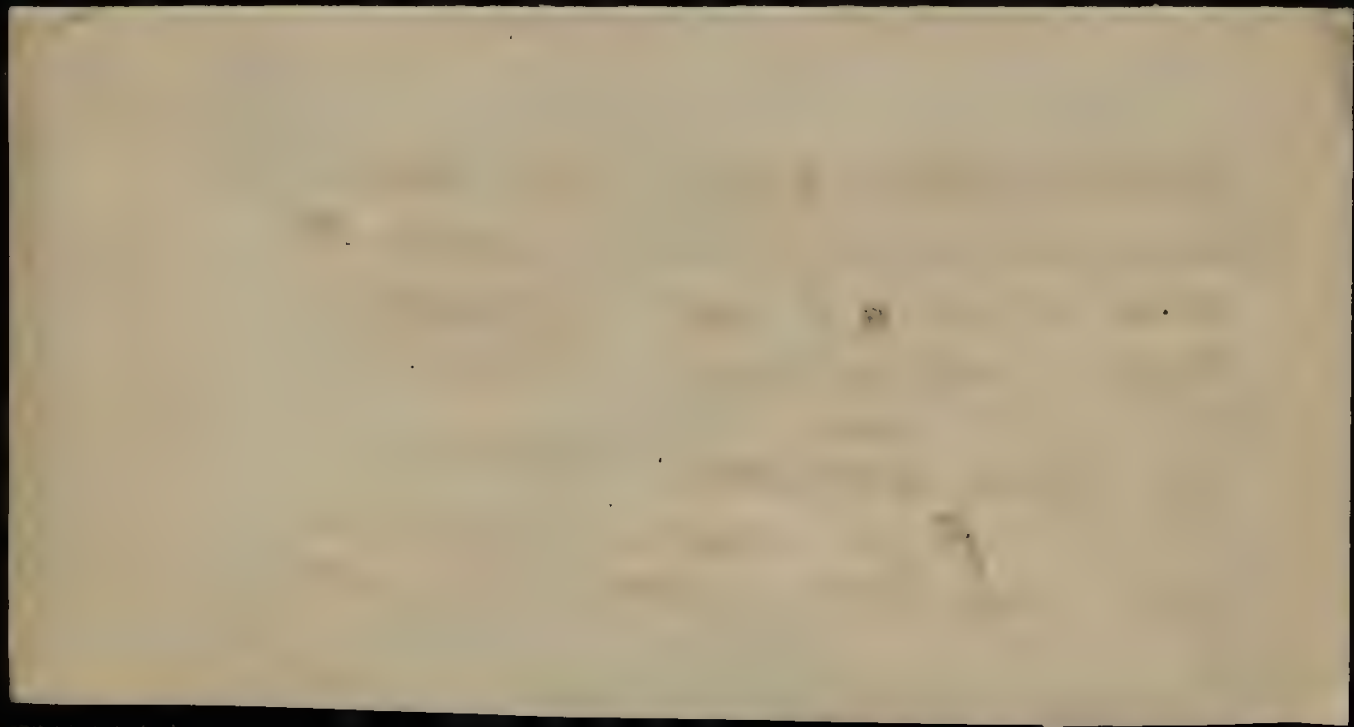
Warhanek: Das Vaterland (2te Aufl. der Beschreibung
für Mittelschulen) Wien 1857. (Abbildung in der Natur)

Wilhelm Friedrich Warhanek wirklicher Lehrer in
Ober-Schule, Direktor d. k. k. Gymnasiums
Gefallen. Württemberg. Grl. Gefallen.
(Landesrat, Landesrat Landesrat N. 96)

[illegible]

Kraj a lid v Tatrach p. 63-67 (w Posel z Prahy
 Kalendar zabavny a poučny na r. 1866. Ročník pátý
 v Praze J. L. Kober. a 40 90 cent) z ilustracijami; 1)
 Slovenský lid v Tatrach (s popismi) 2) Štit lomnický
 3) Woli Kaprovske (widok)

Soľtu i ilustrácie: Sedlak polsky v sate všednom a
 svätčnom (2 ilustr. p. 62 — Kaple S. Zikmunda v Kra-
 kove — Kralovské hrobky ve Haveli w Krakove p. 55:
 56.

Grieben's Reise-Bibliothek. Band 47. - Die Hohe Tatra 381
Praktischer Führer neu bearbeitet von Dr. Otto. Mit 2
neuen Karten. Berlin Verlag von Albert Goldschmidt,
1891. 8te pp. VI. 120. 2 maps in fol. Die Hohe
Tatra auf Grundlage der Oester. Gen. Stabs-Karte
bearbeitet von W. Liebenow. 1: 100000. fol.
Lith. Anstalt L. W. Kraatz Berlin. 2 Mark
Prátna - Počiatková Čepkí Hráz Záhřez

Kolpenheyer Karl: Die Hohe Tatra. Im Auftrage
des Ungarischen Karpathen Vereines verfasst.
Neuere Auflage. Mit 12 Illustrationen, 2 Panoramen
und 4 Karten. Leipzig Verlag v. Karl Borchers 1891. 8te.
pp. II. 226. 2 fl.
1te ed. 1875. - 7te ed. 1887

Marburg, den 1. Mai 1891.

P. P.

In meinem Verlage erschien soeben die hierneben betitelte und besprochene Schrift, auf welche ich Ihr freundliches Interesse hierdurch lenken möchte. Bedienen Sie sich gefl. des angefügten Verlangzettels, bei mir einiger Verwendung wird ein guter Erfolg sicherlich nicht ausbleiben.

Hochachtungsvoll

Coaslovics Johann v. Topographisch-
 Statistisches Archiv des Königreichs
 Ungern, herausgegeben von Johann v.
 Coaslovics. Wien (Verlag Anton Döhl) 1821. 8°
 I. Prager.

3. Ueber die vorzüglichsten Seen auf den
 Karpathen. Original-Aufsatz, von Herrn
 Jakob Mielzer, evangelischem Prediger
 in Lomnitz. pag. 43-61.

pag. 59. „12) Der große polnische Fisch-See
 liegt auf der polnischen Seite in einer
 nordwestlichen Lage, dem rothen See
 gegenüber.

pag. 60 „13) Der große schwarze See. Auch die-
 ser befindet sich schon auf der polnischen
 oder galizischen Seite“

*) so muß auch hier der große ~~schwarze~~ See
 Nr. 13 wohl von dem schwarzen
 See Nr. 8 unterschieden werden.

Krötensee - Plöcksee.

Hungariae antiquae et novae Prodomus
cum Specimine, quomodo in singulis operis
partibus elaborandis, versari constituit
auctor Matthias Belius Lannomius.
Norimbergae 1723. 4to.

p. 69-124. Comitatus Sepusienfis

Terrae seu Comitatus Sepusienfis Tabula

autore Paulo Kray de Rokus
I. C. Q. & M. Mathemat. Caesarei
ex chartis posthumis edidit Mathias
Bel. — J. C. Pufner Jo. Norimbergae.

~~Wapen~~

Sepešházy Carl v. und Thiele J. E. v.: Merkwürdigkeiten
des Königreichs Ungern oder historisch-statistisch-
topographische Beschreibung. Kaschau (Carl Wepfer
1825 800⁰ I Band. pag. 95. "Der grosse polnische See
liegt auf der polnischen Seite." — p. 96 "Der grosse schwarze
See befindet sich gleichfalls auf der polnischen Seite."
tem: *Wapen w drugiej edycji z dodatkiem tyłko nowym tytuł:*

Thiele J. E. v.: Das Königreich Ungern. Ein topographisch-his-
torisch-statistisches Rundgemälde. Kaschau (gedr. auf Kosten der
v. Thiele'schen Erben 1833. 800⁰ V^{tes} Band. pag. 95 i 96.

Topographia magni regni Hungariae
 olim a P. Michaeli Bombardio e Soc.
 Jes. conscripta nunc vero opera
 L. Joannis Bapt Trstyanzki ex
 eadem Societate emendata et aucta
 Viennae Austriae 1750 481.
 Geogr. Nr 1059.

Koriotka Carl: Die hohe Tatra in den
 Central-Karpaten.
 (Ergänzungsheft n° 12 zu Petermanns Geo-
 graphischen Mittheilungen.) Göttingen 1864. 4te.
 pag. 20 Der Grosse Firchsee (Polmisch
 Wielki rybi staw) ist der bedeutendste,
 und berühmteste unter den Tatra-see'n.
 Er liegt am nördlichen Abhange oder auf
 der sogenannten Polmischen Seite.

mönch
Bergmassen des „Rad Rybim“ und der
„Meerangenspitze“
Herrn von Homolac, in deren Grund liegt,
der größte Theil des See's fällt.“

Grosses Meerang

Fünf Kolbacher Seen — Polnische Fünf Seen

Rybi Haw (Lopper See)

Zabi —

Zarnyly

Lodowy

Zielony

Czarny

Kolowy.

Görey

Schedius Ludwig v. w. 1768 + 1842

Mappa Weget, 12 ark. folio od
r. 1806-1808

2 Janem Lipszki (J. XV. 234)

Emerich Prodanich (J. II. 24)

Post und Hofpostkarte Ungarns 1832
2 insign. Glascheneck

Mappa generalis Regni Hungariae

Pesth 1806 mit 3 Supplementen. 12 Blätter
und ein Band Repertorium in 4te

Tabula generalis Regni Hungariae coronatum

Mappae generalis exhibens. Pesth 1810. 1 Blatt

Zuechery Eduard: Mappa. Wien 1813. 4 Blätter

Karaics Franz: Mappa. Pesth 1813. 4 Blätter.

folms

XXIV/relaKio
da restanten
nach wylhede
wizinstu.

a) Demoge Adam
nyh Kommu

Erst I-III.

" IV-VII.

" VIII.

" IX-XVI

6) Demoge Adam
mest.

dem I Kinga I. II

" II " I. II

" III- " I. II

Tatny polski 1849 I. 52. 335-III 441-IV. 1

Spiz ^{zaworyna-dubowia} 1854 III 1. 197. Käfmark, Schmeig

Spiz niemiecki 1855 III. 197. 457.

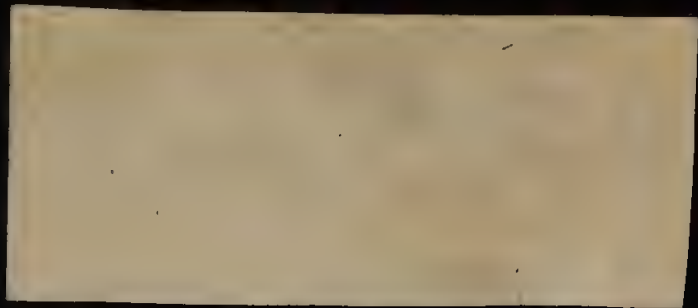
Format	A u t o r		T y t u ł
12 ^{mo} =	(Redaktor)		godło, edycya, miejsce druku miejsce składu, ilość tomów, v rycin, mapp, tablic, pla Stan egzemplarz
<p><i>Styczyniński</i> <i>Jan</i> <i>Gwalbert.</i></p>		<p><u>Lit.</u></p> <p><i>Mendog Król Lit</i> <i>przez J. G. F.</i></p>	
Tłumacz (przerabiacz) (wydawca)			
Dział	Umiejętność	Przedmiot	

390

Hundalvy Lant:

Ethnographie von Ungarn

Budapest 1877. 8er

341
List z podróży do Karpat przez

B..... E..... do d... (Kobielsk)

w piśmie Telegraf dworu 1853

nr 240. 241. 242.

Program der 1. Klasse der
 k. k. Ober-Real-Schule
 in der Vorstadt Land
 Strasse in Wien Wien
 1857. Druck von Karl
 Gerolds Sohn. 8.
 10 Blat 127 pag.

(Für jede Klasse. Für
 Zifferlehre, geometrische
 Figuren von H. S.
 Handbuch. Mit neuen
 Figuren (Lehrb.)

392

Hitzel Jakob
Geographische

Handzeichnungen

aus den Jahren

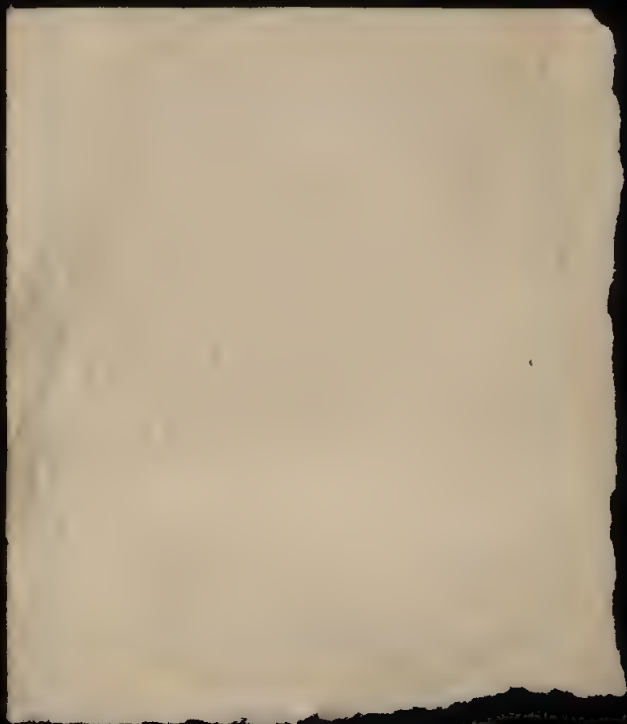
1855-1856

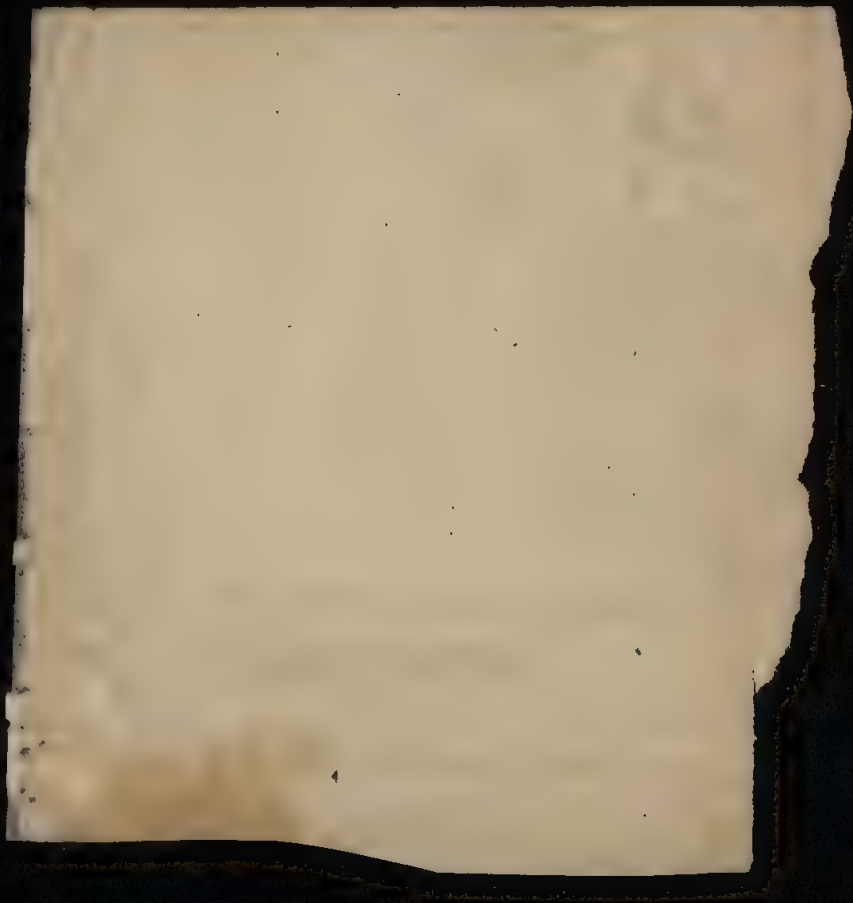
Mer 1855 (V. Leopold

Gyraud) Vl. 169

Kaputen - Salzberg

Wassergang in der

Jahrbuch

Verhandlungen des Vereins
für Naturkunde zu Proß-
burg 1856 I Jahrgang
Herausg. von Dr. G. A. Korn-
huber Proßburg (Weigand)
8. H. III.

Der Wetterstein in der Karpathen-
eine phänomenographische
Skizze von Dr. Joseph Fritsch
Bardgetrippte Isoglossenführung
in den Karpathen von Dr. A.
Kornhuber
Zur Erklärung der Jansons
von Jos. Ludv. Holubý

Indem wir uns erlauben, Sie von dem Erscheinen dieser neuen Ausgabe von **Gaudy's Werken** in Kenntniss zu setzen, bemerken wir, dass der Preis derselben ein so **ungewöhnlich billiger** ist, wie er bisher im Deutschen Buchhandel bei einem so **anerkannt beliebten und berühmten Dichter** noch nicht dagewesen ist. — Die äussere Ausstattung ist eine sehr saubere und können wir die Lieferung des vollständigen Werkes bis zum 1. December d. J. garantiren. Der erste Band ist soeben bei uns angekommen und steht auf Wunsch zur gef. Ansicht gern bereit. Wir ersuchen Sie, uns den untenstehenden Bestellzettel, mit Namen und Wohnort versehen, recht bald wieder zugehen zu lassen und der **pünktlichsten** Expedition gewärtig zu sein.

Hochachtend und ergebenst

Der **Unterzeichnete** erbittet durch die Buchhandlung
von

Franz Freiherr v. Gaudy's poetische und prosaische
Werke komplett in 8 Bänden. à Band **5 Sgr.**

Ort:

Name:

Ziva Časopis přírodnický
 redak. Dr. Jan Purkyně
 a Jan Krejci. Ročník V
 Praha (matice) 1857. 8.

fo. 1-3 Geologische Schilderung
 der Karpathen und
 deren Umgränzungen von
 L. Zeizner (1-2 Zff)

Geologische Schilderung des
 Tatragebirges in der an
 gränz. Gebirgsflora von
 L. Zeizner 3 Zff

Im August 1857.

in u. Gandy's

Rosaische Werke.

ausgegeben

von
Herr Müller.

complett in 8 Bänden.

weissein Druckpapier in eleg. Umschlag geheftet
Sgr. ~

feinen zwei Bände.

ann & Comp. in Berlin.

Herr Gandy's:

im Tagebuche eines wandernden Schneidergesellen. II. Band. Mein
Kaiserlicher. — Erzählende Dichtungen. — Vermischte Gedichte.
Stimme. — Der verlorene Sohn. — Der Pfarrer von Wespberg.
in Trastevere. — Die Lebensüberrückungen. VI. Band. Novellen
— Aus dem Gedenkbuche des Ritters von Elbingen. — Die Ver-
erne Paris. — Der Jahrestag. — Humoresken. VII. Band. Der
en. VIII. Band. Veneitanische Novellen.

